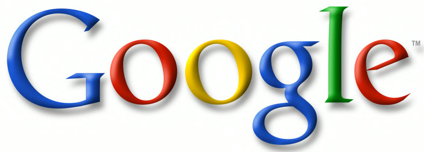

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

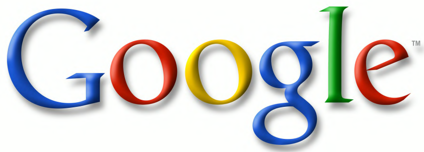
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

CH 60.7

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE BEQUEST OF
CHARLES SUMNER
CLASS OF 1830
Senator from Massachusetts

FOR BOOKS RELATING TO
POLITICS AND FINE ARTS

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË.

GEDRUKT BIJ H. L. SMITS.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË,

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde
van Nederlandsch-Indië.

ZESDE VOLGREEKS. — VIERDE DEEL.

(DEEL XLVIII DER GEHEELE REEKS.)

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1898.

De Nederlanders in China

DOOR

W. P. GROENEVELDT.

EERSTE STUK.

De eerste bemoeiingen om den handel in China en de vestiging in de Pescadores (1601—1624).

Ch 60.7

1882

Sumner fund.

INHOUD.

Pag.
Aanleiding tot het streven naar den handel met China . . 1
Beteekenis van het te behandelen onderwerp 2
Beschikbare bronnen 3
Eerste bemoeiingen in Nederland om tot den handel met China te komen 4
Tocht onder van Neck 5
Heemskerk's schepen gaan niet naar China. 10
Tocht onder van Waerwijck 11
Chineesch verhaal omtrent het bezoek van van Waerwijck . 19
Bevelen aan van der Hagen omtrent een tocht naar China . 22
Tocht van Matelief 23
Adviezen van Matelief over den handel in China 35
Stemming der Chineezen tegenover de vreemdelingen . . . 42
Een tijd lang worden geen nieuwe tochten gedaan, maar de zaak blijft aan de orde 47
Pogingen om de Chineesche waren te doen leveren door de Chinezen in den archipel. 48
Het denkbeeld van den handel in China treedt weder op den voorgrond 55
Denkbeeld om den handel met China te monopoliseeren . . 58
Voorbereiding der expeditie van 1622 59
Instructie voor den Commandeur Reijersen en zijnen Raad . 63
Mocht Coen verwachten, dat men de Chineezen tot den handel zou kunnen dwingen? 66
Verbod aan de Chineezen om met anderen dan ons te handelen 67
Het vangen van Chineezen als colonisten voor Batavia enz. . 68
Vertrek der vloot van Reijersen en hare samenstelling . . . 72
Eerste gedeelte der reis, van Batavia naar de baai van Pandorang (Phanrang) 74
Regelingen gedurende de reis getroffen 76
Verblijf in de baai van Pandorang 79

Pag.

Tweede gedeelte der reis, van de baai van Pandorang naar Macao 83
Voorbereidingen gedurende de reis tot den aanslag op Macao 83
Nadere maatregelen ter reede van Macao voor den aanval op die stad 85
De aanval op Macao mislukt 87
Eerste maatregelen na het mislukken van den aanslag . . 90
De vloot gaat naar de Pescadores 92
Bijzonderheden omtrent de Pescadores 94
Eerste maatregelen na de aankomst 99
Reijersen verkent Formosa 100
Stichting van een fort in de Pescadores 102
Eerste poging om met de Chineesche autoriteiten op het vaste land in aanraking te komen 106
Aankomst der eerste versterking en van nadere bevelen uit Batavia 110
Eerste verslag aan de regeering te Batavia 111
Eerste aanraking met Chineesche zeeroovers 112
Afgevaardigden van de Chineesche autoriteiten komen te Pehoe 113
Begin der vijandelijkheden tegen de Chineezen 118
Gebeurtenissen te Pehoe 119
Loop der vijandelijkheden op de kust van China 125
Advies van v. Nieuwenroode over de middelen ter verkrijging van den handel 129
Hervatting der aanrakingen met de Chineesche autoriteiten te Amoy 132
Nieuwe onderhandelingen in de Pescadores 135
De Commandeur gaat naar Amoy om te onderhandelen . . 139
Reis van Reijersen naar Hoktsioe (Foochow) 141
Zending naar Batavia van twee gezanten met twee jonken . 163
Berichten aan Batavia 165
Reijersen keert terug naar Pehoe. Loop van zaken aldaar . 167
Vijandelijkheden tegen Chineesche zeeroovers 169
Berichten uit Thaiwan 170
Loop van zaken in de Pescadores 173
Loop der zaken te Thaiwan 175
Poging om de Chineesche autoriteiten te herinneren aan de belofte van handel te Thaiwan 177

Pag.
Chineesche documenten op de zaak betrekking hebbende . 180
Nadere bevelen uit Batavia 185
Verdere loop der zaken te Pehoe 192
Nieuwe schepen en bevelen uit Batavia 196
Nieuwe aanrakingen met de Chineesche autoriteiten te Amoy 198
Reijersen keert terug naar Pehoe. Loop der zaken aldaar . 218
Bijzonderheden omtrent het vangen van Chineezen ter opzending naar Batavia 219
Verslag voor Batavia over den gang van zaken. 224
Tocht van Francx naar Amoy; hij wordt verraderlijk gevangen genomen 226
Chineesche berichten over het gebeurde met Francx . . . 230
Loop van de zaken op Formosa 232
Verrichtingen in de Pescadores 235
De Chineesche gevangenen maken zich van de Mocha meester 237
Laatste berichten door Reijersen naar Batavia gezonden . . 240
Wedervaren van het Chineesche gezantschap naar Batavia . 241
Verdere voorvallen te Batavia en instructies omtrent de zaken in China. 251
Dr. Martinus Sonck benoemd tot vervanger van Reijersen en verdere beschikkingen te Batavia 255
Instructie voor Sonck 261
Reis van Sonck naar de Pescadores. 277
Aankomst van Sonck in de Pescadores, vindt daar eene Chineesche krijgsmacht 278
De Raad van Sonck besluit de Pescadores te verlaten . . 282
Onderhandelingen met den Chineeschen bevelhebber over de ontruiming der Pescadores 287
Slooping van het fort en vertrek naar Formosa. 290
Beschouwingen omtrent het gevolgde beleid 291
Chineesche berichten omtrent het vertrek der Hollanders uit de Pescadores 294
Bijlage I. Instructie voor den admiraal van Waerwijck en zijnen Raad 297
" II. Particuliere instructie voor elk schip der vloot van v. Waerwijck 305
" III. Lijst der stukken in het Rijksarchief over de expeditie onder Reijersen en de vestiging in de Pescadores 307

			Pag.
Bijlage	IV.	Instructie voor den commandeur Reijersen .	312
〃	V.	Journaal van Reijersen	327
〃	VI.	Extracten uit de resolutien van den Raad van Reijersen	411
〃	VII.	Extracten uit de resolutien van den Raad van Sonck	425
〃	VIII.	Brieven uit de Pescadores naar Batavia.	
		a. Reijersen aan Coen 10 September 1622 .	434
		b. 〃 〃 〃 8 October 〃 .	440
		c. 〃 〃 〃 20 November 〃 .	442
		d. 〃 aan de Carpentier 5 Maart 1623	447
		e. 〃 〃 〃 〃 26 September 〃	456
		f. 〃 〃 〃 〃 25 Januari 1624	470
		g. 〃 〃 〃 〃 20 Februari 〃	479
		h. Sonck 〃 〃 〃 5 November 〃	486
〃	IX.	Brieven uit Batavia naar de Pescadores.	
		a. Coen aan Reijersen 19 Juni 1622 . . .	503
		b. 〃 〃 〃 2 Juli 〃 . . .	508
		c. de Carpentier aan Reijersen 3 April 1623	513
		d. 〃 〃 〃 〃 9 Juni 〃	522
		e. 〃 〃 〃 〃 30 〃 〃	523
		f. 〃 〃 〃 〃 19 Juli 〃	531
		g. 〃 〃 〃 〃 2 April 1624	534
		h. 〃 〃 〃 〃 18 〃 〃	540
		i. 〃 〃 〃 〃 11 Juni 〃	544
		j. 〃 〃 〃 Sonck 2 Juli 〃	546
〃	X.	Instructie voor den gouverneur Sonck en zijnen Raad	554
〃	XI.	Overzicht van de vonnissen door den Krijgsraad geslagen	584
Index		. . . .	595

AFKORTINGEN.

Begin en Voortgangh = Begin ende Voortgangh van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie.

Valentyn = Beschrijving van Oud en Nieuw Oost-Indien door François Valentyn, Amsterdam, 1726.

Tiele = P. A. Tiele, de Europeers in den Maleischen archipel.

de Jonge = De opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië door Jhr. Mr. J. K. J. de Jonge.

Schlegel = De betrekkingen tusschen Nederland en China volgens Chineesche bronnen door Prof. G. Schlegel.

Imbault-Huart = L'Ile Formose, Histoire et description, par C. Imbault-Huart. Paris, Ernest Leroux, 1893.

Bijdragen = Bijdragen van het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederland-Indië.

UITSPRAAK.

De *o* in Chineesche woorden wordt uitgesproken als in het Fransche woord tôle.

De kleine n achter een vokaal aan het eind van Chineesche woorden, als e^{n}, i^{n}, soa^{n} enz. wijst aan dat daar de uitgang n of ng is weggevallen en dat de vokaal nasaal moet worden uitgesproken.

The leading up to
the strife after business
with China, nonsense!

Aanleiding tot het streven naar den handel met China.

China heeft in Europa van oudsher bekend gestaan als een zeer rijk land en een begeerlijk terrein voor den handel. Als zoodanig werd het al geroemd, toen men van de ligging nog slechts eene nevelachtige voorstelling had, en de berichten van Marco Polo, in het laatst der 13[de] eeuw, zijn dien roep niet weinig komen vergrooten.

De Portugeezen vonden hierin aanleiding reeds in 1515 een tocht naar Canton te doen en weldra mochten zij zich verheugen in een voordeeligen handel, die uit verschillende vestigingen op voor de rivier dier stad gelegen eilanden gevoerd werd, totdat zij in 1563 zich aan het vaste land op het schiereiland Macao konden neerslaan. Ook in de noordelijker havens Amoy en Ningpo hebben zij hun geluk beproefd, maar daar werden zij na 1548 wegens hunne aanmatiging en geweldenarij niet meer toegelaten [1].

De Spanjaarden trachtten het voorbeeld te volgen, eerst uit Goa en later uit de Filippijnen, nadat zij zich in 1571 daarop gevestigd hadden; zij handelden zelf slechts kort in China, maar werden voornamelijk te Manilla door Chineesche jonken rijkelijk van Chineesche waren voorzien.

Van dezen handel werden weldra in Europa groote dingen verteld. Een paar staaltjes mogen daarvan een denkbeeld geven:

„Van Malacca vaert men door de enghte van Chinchapura nae China, alwaer een goedaerdigh volck woont. Dit landt is rijck en machtigh, hebbende veel zijde, peerels, parlemoer, quicksilver, rhabarber, goutdraet, musculiaet ende andere kostelijckheden want het is het rijckste landt dat onder de son is. Op het vaste land hebben de Portugezen geen stercktеn, maer wel op de eylanden. Men kan hier alles bekomen, als men maer gelt heeft, want daer mede de meeste handel alhier gedreven werd.” En verder:

„De Vice-Roys van de coninghen van Hispangien binnen Goa, willende eenige capiteynen ofte schippers, die sich wel ghequeten hebben in haar bedieninghen, soo voor den Coningh als voor hem, soo consenteren sij deselve te varen nae Japon ende China, want een capiteyn, schipper, ofte piloot, die dese voyagie eens ghedaen

[1] Over de Portugeezen in China zie P. A. Tiele, de Europeërs in den Maleischen archipel (Bijdragen K. I. IVe serie, deel 1, pag. 351 vlg.).

heeft, kan soo veel prospereren, dat hij zijn leven ghenoegh verrijckt is, waer uyt men lichtelijck kan besluyten, wat rijckdom uyt China ende Japon te halen is.″

Deze twee berichten komen voor op pag. 35 en 40 van ″Diversche discoursen de Oost-Indische vaert betreffende, te samen ghebracht uyt verscheyde soo Portugesche, als andere oude ende nieuwe schrijvers,″ toegevoegd aan de Tweede Schipvaerd van J. van Neck naer Oost-Indien (Begin ende Voortgangh van de Oost-Indische Compagnie, deel I, 7e stuk). Die Discoursen zijn van geene dagteekening voorzien en het boek, waarin ze voorkomen, is in 1646 uitgegeven, maar men mag aannemen dat de beide berichten uit de eerste helft der vorige eeuw afkomstig zijn, omdat in het eene over Macao en in het andere over Manilla gezwegen wordt.

In de Nederlanden trok deze handel weldra in hooge mate de aandacht en daarbij behoefde men niet af te gaan op vage en wellicht overdreven geruchten, maar daar de Portugeezen en Spanjaarden vaak Nederlanders op hunne schepen in dienst namen, waren dra vertrouwbare berichten van ooggetuigen beschikbaar, die onze vaderen met aandrang kwamen uitlokken naar een aandeel in die rijke winsten te streven.

Beteekenis van het te behandelen onderwerp.

De pogingen der Nederlanders om tot den handel met China te komen, zijn van bijzonder historisch belang: wij zien daarbij den koenen ondernemingsgeest, die hun in de eerste helft der zeventiende eeuw zoo eigen was, werkzaam op een ander terrein dan dat van den Indischen archipel, waar de omvang van het verkregen resultaat zoo licht over het hoofd doet zien, wat zij elders gedaan of nagestreefd hebben. Doch ook in China hebben onze landgenooten getoond op grootsche conceptiën bedacht te zijn; weldra waren zij niet meer tevreden met een aandeel in den handel met dit groote rijk, maar hebben zij getracht dien voor zich alleen te eischen, ten einde zoodoende het geheele handelsverkeer van Oost Azië te beheerschen, en verder hebben die pogingen geleid tot onze vestiging op Formosa, wat onze kolonie bij uitnemendheid had kunnen worden. In beide opzichten is de toeleg mislukt, omdat de zaken verkeerd geloopen of gedreven zijn, maar dit heeft niet noodzakelijk zoo moeten wezen en zoo staan wij voor twee episoden uit onze geschiedenis van handel en koloniën, die tot de grootste van hare soort behooren.

Beschikbare bronnen. Het onderwerp, waarmede ik mij ga bezighouden, heeft tot dusver nog niet die mate van aandacht getrokken, waarop het aanspraak maken mag; het is wel dikwijls, maar steeds slechts kort dan wel fragmentarisch behandeld. [1] Van het rijke materiaal, dat in 's Rijks Archief daarover beschikbaar is, werden nog maar enkele stukken verwerkt. [2]

---

[1] Wat onder deze vroegere pogingen aan de bronnen ontleend en dus vertrouwbaar is, zal door mij naar waarde worden geschat, zoo zal ik b.v. niet zelden verwijzen naar wat Tiele en de Jonge over het onderwerp schreven. Valentijn's mededeelingen (dl. IV, boek 3) verdienen mede de aandacht; wel zijn ze soms wat verward en niet altijd geheel juist, maar in het algemeen zijn ze bruikbaar en voor sommige details heeft hij documenten gehad, die thans niet meer beschikbaar zijn. Verder is er echter veel, waarvan ik inderdaad geen notitie kan nemen, omdat ik dan in te groote uitvoerigheid van wederlegging zou moeten vervallen. Het is alsof er eene apocryphe bron bestaat, vol van de grootste onjuistheden, en dat velen bij voorkeur daaruit hebben geput. Als voorbeeld wijs ik op de Korte Kroniek in den Ned. Indischen Regeeringsalmanak, waarin men vindt: „1622 Vruchteloos beleg van Macao door Bontekoe. De Chineezen staan het eiland Formosa af, alwaar het fort Zeelandia gesticht wordt."

Dit alles nu is onjuist: Macao werd niet belegerd, maar men deed een aanslag op die plaats, die één dag duurde; de aanvoerder der onzen heette Reijersen; in dat jaar werd geen fort op Formosa maar in de Pescadores gesticht; Formosa werd niet door de Chineezen aan ons afgestaan, want destijds behoorde het hun niet toe; de vestiging op Formosa volgde eerst in 1624. Waar wij zelf zoo het voorbeeld geven, moeten wij toegevend zijn als buitenlanders, vermoedelijk door onvoldoende bekendheid met onze taal, gelijke fouten maken; ik heb hier op het oog L'Ile Formose par C. Imbault-Huart (Paris, Leroux, 1893) en Geschichte der Insel Formosa von Ludwig Riess (Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft für Natur- und Völkerkunde Ostasiens, LIX Heft), in andere opzichten zeer verdienstelijke werken.

[2] Wanneer ik spreek van een rijk materiaal, dan moet ik eene uitzondering maken voor zooveel de eerste tochten betreft. De overvloed begint met den tocht van Reyersen in 1622. Het stelsel der ambtelijke briefwisseling van de Compagnie was toen al in behoorlijken gang; in elke vloot, op elk alleenvarend schip en in elke vestiging aan den wal werd door of van wege de eerste autoriteit een journaal of dagregister gehouden, zoomede een register der besluiten van den Raad. Van deze stukken werden van tijd tot tijd, als bijlagen van vrij uitvoerige brieven, afschriften gezonden aan de hoogere autoriteit, onder welke men rechtstreeks stond en daarbij ging ook alles, wat men zelf weer van de eigen ondergeschikten ontvangen en aan deze geschreven had. Verder zond men tal van administratieve stukken, de geslagen vonnissen (sententien), zelfs verhooren, want de hoogere autoriteit moest van alles op de hoogte zijn.

In casu ging dit alles eerst uit de vloot en later uit de Pescadores naar Batavia en van daar werd het in afschrift — enkele malen ook in originali — aan de Bewindhebbers overgebracht. Te Batavia schijnt dit alles verloren te zijn gegaan, maar hier te lande is veel bewaard gebleven, al is het dan ook met belangrijke hiaten. Wat over de expeditie van Reijersen aanwezig is, blijkt uit de onder de bijlagen voorkomende lijst.

Het zij mij vergund hier mijn dank te betuigen aan Jhr. Mr. Th. H. F. van

De kennismaking met dit materiaal heeft mij den moed gegeven mijne krachten aan de taak te beproeven en daar ik in staat ben voor de aanrakingen met de Chineezen de zaak ook van hunnen kant te bezien, zal het mij misschien niet onmogelijk wezen, de gebeurtenissen in een juist en onpartijdig licht te stellen.

Om volledig te wezen, zal ik een en ander moeten herhalen, wat reeds vroeger bekend gemaakt is, terwijl ik ook om andere redenen eene zekere mate van uitvoerigheid niet zal kunnen vermijden. Ik meen mij namelijk niet te mogen bepalen tot een verhaal van wat er gebeurd is, maar zou den lezer ook gaarne doen zien hoe en waarom het zoo gegaan is, hem verplaatsen in den tijd van onze materie, hem de handelende personen in hun doen en denken voorstellen. Daarom is het echter noodig die personen zelf zooveel mogelijk aan het woord te laten en dat kan vaak niet kort zijn, want in hun spreken en schrijven waren ze dit zelf niet.

Eerste bemoeiingen in Nederland om tot den handel met China te komen.

De eerste pogingen, tusschen 1594 en 1613 aangewend, om langs het noorden van Azië naar de oostkust van dat werelddeel te komen [1], hadden voornamelijk ten doel een weg naar China te vinden, waarop men geen gevaar zou loopen door den erfvijand te worden belaagd.

Toen men na den eersten tocht om de Kaap de Goede Hoop van 1595 gezien had, dat men het wagen kon ook langs dezen weg naar Indië te gaan, trad het denkbeeld van den handel op China weer krachtig op den voorgrond. Reeds in 1599 wendde de zoogenaamde Nieuwe Brabantsche Compagnie zich met een daartoe strekkend verzoek tot de Staten-Generaal, welk voorbeeld onmiddelijk door de Oude Compagnie gevolgd werd. Den 31 Augustus van dat jaar werd op die verzoeken de volgende beschikking genomen:

„Opte requeste van Gerrardt van Reynst, Marcus de Vogelaer, Isaacq le Maire, Jacques de Velaer en de Comp. voorgenomen hebbende met ses ofte acht schepen te doen sekere voyagie vuyt dese Provincien recht na de rijcken van China ende versoeckende

Riemsdijk, Algemeen Rijks-Archivaris, die door eene welwillende regeling mij de raadpleging der archiefstukken gemakkelijk heeft gemaakt, en vooral aan den Adjunct-Archivaris Mr. J. E. Heeres, die mij met zijne groote kennis der Indische afdeeling den weg heeft gewezen in wat mij anders een chaos zou geweest zijn, en die mij met nooit zich verloochenende bereidwilligheid en voorkomendheid voortdurend heeft geholpen.

[1] De Jonge, dl. I pag. 14—31. Begin en Voortgangh, dl. I, stuk I.

voor vier reysen vrijdom van convoy, van de goeden, die sij vuyt dese landen derwaerts sulle voeren ende wederom van daer in deselve brengen; waerop gedelibereert wesende is ten aensien van de redenen in de voors. reqte verhaelt ende andere goede consideratien, den supplianten den versochten vrijdom van convoy geaccordeert voor twee reysen opten voet ende mette gewoonlijcke clausule ende restrictie, mits dat de supplianten precise met heure schepen opte voors. rijcken sullen varen om hare trafficque te doen ende elders niet, bij peyne van te vervallen van het effect van dese concessie ende dat sij gehouden sullen sijn van heure geladen goederen te betalen het vuytgaende ende incommende convoy.

„Van gelijcken is geaccordeert opte requeste van de eerste bewinthebberen van de Oost-Indische navigatie vuyt dese landen, voorgenomen hebbende met twee schepen ende een jacht ingelijcks te varen na de voorsz. coninchrijcken van China.” [1]

Den 21 December 1599 vertrok van elk dezer beide Compagniën een vloot van 4 schepen uit de reede van Texel, in de eerste plaats om naar Oost-Indië te gaan, maar met machtiging om den tocht tot China, Japan en de Filippijnen uit te strekken. Voor de Nieuwe Brabantsche voerde Pieter Both het bevel, terwijl Jacob Wilkens door de Oude Compagnie met het gezag over hare vloot belast was. Beiden kwamen echter niet verder dan den Archipel, waardoor de Nieuwe Brabantsche Compagnie het vermoeden bevestigde, dat zij niet alleen het oog op China had, maar ook in Oost-Indië als mededingster van de Oude Compagnie wenschte op te treden [2]

Tocht onder van Neck. Weldra zou echter eene ernstiger poging worden gedaan om het plan te verwezenlijken. Den 28 Juni 1600 zond de Oude Compagnie eene vloot van 6 schepen in zee onder den admiraal van Jacob van Neck. [3] Met diens ontmoetingen in den archipel behoeven wij ons niet lang bezig te houden; hij verdeelde daar zijne vloot, waarvan 2 schepen onder den

[1] De Jonge, dl. I pag. 103 en 218.
[2] De Jonge, dl. II pag. 229—239.
[3] Handteekening:

commies Caspar van Groesbergen naar China werden gezonden, maar het niet verder brachten dan de kust van Annam. Het lot scheen te willen dat hij zelf die reis zou doen, want nadat hij op 31 Juli 1601 met het schip Amsterdam en het jacht Gouda van Ternate was verzeild om naar Patani op de Oostkust van Malakka te gaan, vond hij, den 14^{en} Augustus ten noord-oosten van Borneo gekomen, den zuid-zuidwesten wind zoo krachtig doorstaan, dat hij begreep Patani niet te zullen halen, waarop hij besloot een tocht naar Canton in China te doen.

De verdere geschiedenis van dezen tocht moge gegeven worden in de bewoordingen van het verhaal der geheele reis, getrokken uit het dagboek van den vermaender (zieketrooster) op het schip Amsterdam, Roelof Roelofsz, zooals dat voorkomt in deel I, 7^{e} stuk, van Begin en Voortgangh van de O. I. Compagnie:

"Den 19^{en} Augustus hebben sy 't geset (geankerd) onder 't eylandt Coyo (Cuyo), zijnde een van de Philippinas, ende een sloep met volck aen 't landt ghesonden hebbende, vernamen dat het een wilde natie van volck was, sittende onder contributie vande Spaenjaerden.

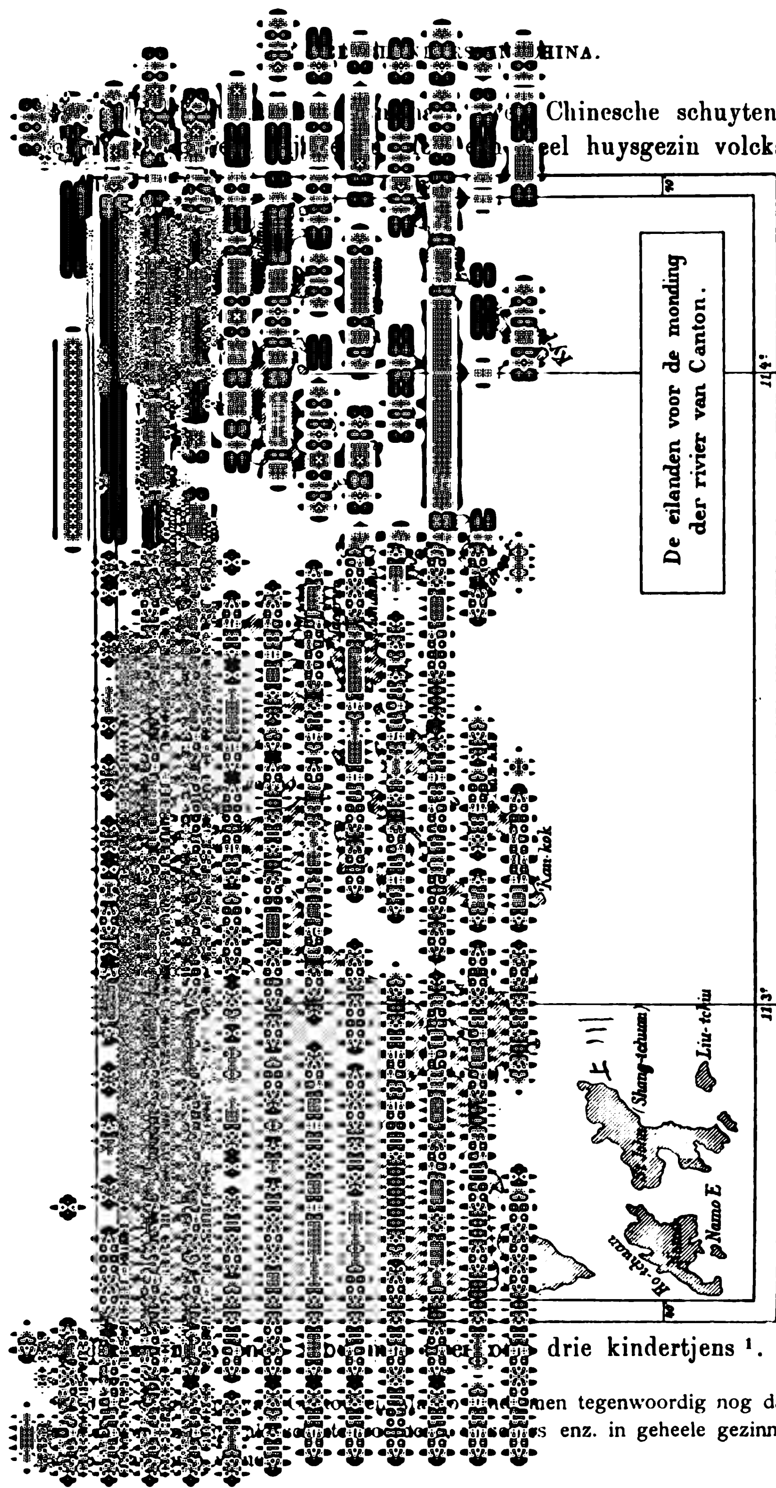
"Den 22^{en} setten sij 't onder een ander groot eylandt van de Philippinas, dat in de kaerte gheen naem en heeft, maer sij noemden het Lanckhayrs eyland, omdat het volck daer op woonende het hayr hadden hanghende al verre over de schouderen wegh.

"Den 20^{en} September omtrent 2 uyren naer middagh zijn sij ghekomen in de eylanden van 't groote rijck van China, alwaer gheanckert leggende, heeft de Generael sijn schuyt met eenighe roeijers ende sijnen stuyrman gesonden om te sien of sij wat dieper in souden konnen komen. Onderweghen sijnde is haer ontmoet een visschertjen, die sij vraegden waar het eylandt Sant Juan [1] lagh, daerover staecken sij seven vinghers op, waer uyt de onse anders niet en konden verstaen of sij toonden seven mijlen, wijsende oostwaert op. In 't scheyden van den anderen vereerden sij onse volck een groote soo visch, die de stuyrman wilde betalen, maer sij en begheerden geen geldt.

"Den 27^{en} dito seylende rondom in de eylanden, hebben sij een groote stadt sien legghen, die al op sijn Spaensch ghebouwt was; hier over warense seer verwoundert ende hebben 't omtrent een groote half mijl van de stadt gheset. Als sij nu omtrent een uyre

[1] Shang-tchuan 上川 of Shang-tchoen 上村, een eiland ten zuidwesten der rivier van Canton, waar de Portugeezen vroeger gevestigd waren geweest. Op de moderne zeekaarten heet het St. John (zie het kaartje).

... Chinesche schuyten aen
... eel huysgezin volcks, te

... drie kindertjens [1]. Desc

... men tegenwoordig nog dat een
... s enz. in geheele gezinnen op

seyden dat het de stadt Macao was, waarin de onse noch meer verwondert ende niet min verblijdt waren, niet wetende hoe sij soo grooten streeck in de rivier van Canton ghekomen waren ende dat voorbij soo menich eylandt en drooghte.

„Sonden daerom terstont een schuyt nae de stadt, met een die Malays sprack ende een ander die Spaens konde daerin, om van alle saecken breeder te vernemen. De schuyt en quam van dien dagh niet weder aen boordt, ende 's morghens vroegh vernamen die van de schepen een groote vergaderinghe van volck op een bergh bij den anderen, hetwelck haar quaed naedencken gaf, vresende dat die van 't landt doende waren met hare medemaets te justitieren, nadien sij uit Jan Huyghen van Linschooten verstaen hadden, dat de stadt Macao bij Portugesen bewoont wort, die aldaer een oversten ende bisschop hebben.

„So warense dan van meeninge met de schepen naerder de stadt te gaen legghen ende hebben tot dien eynde haer groote sloep met den opperstuyrman daerin bij de stadt ghesonden om te diepen. Dewelcke daer ghekomen zijnde, wel een goede seyn ghedaen heeft als datter diepte ghenoegh was, maer de schepen en hebben niet bij hem konnen komen, doordien sich de windt soo seer verhief, jae moesten in plaets van haer ancker te lichten, noch een laten vallen.

„Die van de stadt siende dat de schepen bij de sloep niet en konden, noch de sloep bij haer, hebben vijf joncken met volck nae de sloep toe ghesonden om die te overvallen; de maets die daerin waren, siende dat de joncken op haer aenquamen, haelden hare dregh op en maeckten seyl, dan 't en mocht haer niet helpen, want de joncken beter beseylt waren als zij, ende hebbense ten aansien van de schepen overweldight, hoewel sij haer seer kloeckelijk weerden ende de joncken tot tweemael toe afsloeghen.

„Den 3en Octobris, nadat sij veel vergeefsche moeyten gedaan hadden om eenige joncken van 't landt te bekomen ende brieven daarmede naar Macao te senden, tot verlossinghe van hare ghevangens, hebbende ondertusschen oock veel peryckels uitgestaen ende door storm ende onweder meer dan eens gheschapen gheweest tegen de wal aen te drijven ende soo te vergaen, soo hebben sij goed ghevonden hare reyse soo veel moghelijck was te vervorderen naer Patane, of sij daer misschien eenighe middelen mochten vinden om hare ghevanghen maets weder te krijghen.

„Hebben derhalven haer cours gheset tusschen de eylanden ende

't vaste landt van China door, ende zijn omtrent zuydt-westen son al druckende door veel ondiepten en drooghten (sonder eenige kondschap van landt, maer alleen door de bestieringhe Godes) ter plaetse ghekomen, daer sij eerstmael haer ancker op de Chinesche grondt hadden laten vallen, wel blijde sijnde datse nu weder ghe-raeckt waren, daerse ten minsten eenighe wetenschap hadden van 't landt.

"Hier heeft de Generael haer altesamen afghevraeght, ofter oock iemandt was, die noch eenighe middelen wist om de ghevanghenen weder te krijghen, ende gheantwoordt hebbende neen, werdt met eendrachtigher stemme geresolveert voort te seylen, nemende d'Heer Generael haer alle tot ghetuyghen dat hij sijn uyterste devoir ghedaen hadde om sijn ghevanghen volck te verlossen."

In de eerste sloep bevond zich de fiscael Maerten Ape of Martinus Apius met 10 man en in de tweede de opperstuurman Jan Dirckszoon van Enkhuizen met 8 man, zoodat in het geheel 20 personen in de handen der Portugeezen waren gevallen Van Neck kon ook te Patani niets voor hunne bevrijding doen en keerde van daar over Bantam naar het vaderland terug. Verdere bemoeienis zou trouwens toch niet gebaat hebben, want in de maand November werden 17 der gevangenen ter dood gebracht, terwijl Apius met 2 jongens van 17 jaer, die "om haer jonckheytshalven verschoont wirden", gevankelijk naar Malakka werd gezonden. De Portugeezen waren hiertoe overgegaan, omdat de Chineesche autoriteiten zoo te Macao als te Canton zich met de zaak waren gaan bemoeien, het gepleegde geweld aanmatigend vonden en ten slotte de uitlevering der gevangenen verlangden om het gebeurde zelf te onderzoeken. Nu allen dood of weg waren vertelden de Portugeezen dat ze aan ziekte gestorven waren.

Apius werd van Malakka doorgezonden naar Goa en van daar naar Spanje, waar hij in September 1603 aankwam; daar werd hij wederom 8 maanden aangehouden, zoodat hij eerst in 1604 het vaderland terugzag [1].

De tocht van van Neck is bij de Chineezen bekend. In de Geschiedenis der Ming-dynastie, Boek 325 fol. 23 v., vindt men daarover de volgende aanteekening: "De Hollanders worden ook de rood-

[1] Verklaring van Martinus Apius in de Bijdragen van het Historisch Genootschap te Utrecht, deel VI pag. 228. Over de reis van v. Neck, zie de Jonge, deel II pag. 239 vlg. en Tiele, de Europeërs in den Maleischen archipel, 6e gedeelte (Bijdragen, IV serie, 6e deel, pag. 174 vlg.).

harige barbaren genoemd. Hun land ligt dicht bij dat der Franken (Portugeezen en Spanjaarden). Dit volk heeft diepliggende oogen en lange neuzen; hun hoofdhaar, wenkbrauwen en baarden zijn alle rood; hun voeten zijn één voet twee duimen lang en ze zijn buitengewoon groot en sterk.

„In de periode Wan-li (1573—1619) was het aan de kooplieden van Hok-kiën jaarlijks vergund te gaan handelen te Patani, Manilla en Batavia; in al die streken deden de Hollanders zaken met hen en zij durfden niet naar China te komen kijken. Maar toen de Franken handelden in Hiang-sjan (het district waarin Macao gelegen is) en Manilla bezet hadden, toen hoorden de Hollanders dit en verlangden daar ook naar en in het jaar 1601 gingen ze met groote schepen en reusachtige kanonnen naar Manilla, maar de Spanjaarden sloegen hen met kracht af. Daarop gingen ze naar Macao.

„De lieden van Macao ondervroegen hen herhaaldelijk en zij zeiden dat ze cijns wenschten te brengen en te handelen, maar dat ze volstrekt niet van plan waren te rooven. De Chineesche ambtenaar, belast met het bestuur der Chineezen in Macao, maakte bezwaar, maar de gedelegeerde voor de douanen, Li Tau, liet hun hoofdman bij zich in de stad komen en daar een maand lang rustig wonen, zonder dit echter aan de regeering te durven mededeelen; daarna zond hij hem weer terug.

„De lieden van Macao vreesden dat de Hollanders zouden landen en waakten daartegen met den meesten ijver: daarop trokken ze af.”

Hier wordt de zaak voorgesteld alsof Apius vrijwillig aan den wal was gekomen en weder vrij was weggegaan, eene afwijking van de waarheid, die wel daaraan te wijten zal zijn, dat de Chineesche ambtenaren te Macao en wellicht ook te Canton getracht hebben het eigenmachtige en hardhandige optreden der Portugeezen te bemantelen.

Heemskerk's schepen gaan niet naar China.

Bij den volgenden scheepstocht onder Jacob van Heemskerck, die op 23 April 1601 met 8 schepen van Texel's reede vertrok, was het bezoeken van China niet voorgeschreven, maar aan de omstandigheden en het oordeel van den admiraal overgelaten, aan wien ter zake in zijne instructie de volgende opdracht werd gedaan:

„VIII. Belangende het coninckrijck van China, alsoo hetselfde verder is gelegen ende men onseecker is ofte aldaer handelinge

zal werden toegelaten, zullen geene schepen derwaerts seylen, bij sooverre men naeder goede negotie can doen ende de schepen laden.

„IX. Dan t'selfde ontbrekende, ofte dat men seeckere kennisse kreech, dat onse schepen in China toegelaten was te handelen ende aldaer veel beter negocie hadden gedaen, als ghijluyden in andere quartieren soudet connen doen, in sulcken gevalle sal men eenige schepen derwaerts moghen senden om te negocieeren."

In verband met deze machtiging, waarbij men naar het schijnt de zaak afhankelijk stelde van de resultaten die door van Neck zouden zijn verkregen, had men „de uyterste limiten van dese voyage", waartoe de officieren en manschappen zich hadden moeten verbinden, „gestelt tot de uyterste deelen van China, eylanden van de Philippinen ofte Japan toe incluis." [1]

Geen dezer schepen ging echter naar China door.

Tocht onder van Waerwijck.

In 1602 hadden de verschillende mededingers naar de vaart op Oost-Indië zich saamgevoegd tot eene nieuwe vereeniging, de Oost-Indische Compagnie, aan welke het monopolie van vaart en handel op die overzeesche gewesten was toegekend. Nog in hetzelfde jaar zond dit lichaam een vloot in zee, staande onder het bevel van den Admiraal Wijbrand van Waerwijck [2] en waarvan twee schepen, Erasmus en Nassau, reeds in Holland voor een tocht naar China werden aangewezen. [3]

Aandacht verdient de instructie voor den Admiraal en zijnen Raad bij deze gelegenheid vastgesteld, als het eerste stuk van dien aard, dat van de Compagnie is uitgegaan, en ook omdat daarin verschillende beginselen en regelen zijn omschreven, die men later steeds ziet opvolgen, ook waar ze niet meer opzettelijk geformuleerd worden. Dit stuk wordt daarom als Bijl. I in zijn geheel overgenomen. [4]

---

[1] De Jonge, dl. II pag. 498 en 501.

[2] De Jonge, dl. III pag. 3 vlg. Handteekening:

[3] Resolutie der Bewindhebbers van 16 April 1602 nº 17.

[4] De Jonge (deel III pag. 145) is van oordeel, dat de stukken in het Rijks-Archief over de reis van van Waerwyck slechts „bevestigen, hetgeen reeds in gedrukte werken gevonden wordt"; daarom acht hij het overbodig ze af te drukken. De hier bedoelde instructie is echter, voor zoover mij bekend, nog nergens afgedrukt.

In de eerste plaats (Art. 1—6) blijkt, dat de bevelhebber van een vloot, smaldeel of schip in de meeste gevallen niet eigenmachtig mocht beslissen, maar te overleggen had met een raad. [1] Meestal is dit de Breede Raad, waarvoor deze instructie gegeven is, maar bovendien heeft men den Privé Raad (Art. 10, 24 en 25) en den Scheepsraad (Art. 13 en 25). De Privé Raad, ook wel de Secrete Raad genoemd, bestond gewoonlijk uit een veel minder aantal personen, meest allen van hoogen rang; daarvoor zal ook wel eene instructie geweest zijn, maar die wordt niet onder de papieren in het Rijksarchief aangetroffen, zoodat wij omtrent zijne competentie niet meer weten, dan in de Art. 24 en 25 is aangegeven De Scheepsraad hield zich bezig met de kleinere belangen, het schip zelf betreffende, en met de berechting van overtredingen van geringen aard, volgens oud-Hollandsch recht tot de „civiele justitie" behoorende. [2]

De art. 7—10 geven aan op welke wijze bij ontstentenis van verschillende waardigheidsbekleeders in hunne plaats zal worden voorzien; hierbij valt alleen op te merken dat een nieuwe admiraal uit de kooplieden moet worden gekozen.

In de art. 11—19 wordt meestal gehandeld over de competentie van den Breeden Raad, terwijl de volgende verschillende verplichtingen beschrijven, waarbij die competentie vaak weder betrokken is. In art. 21 wordt eene gewichtige uitzondering gemaakt op het

---

[1] Het beginsel dat hier voor vloten, smaldeelen en schepen wordt vastgesteld, gold mede voor het bestuur der zaken van de Compagnie te lande. Zoowel de eerlang aan te stellen Gouverneur-Generaal, als de Gouverneurs der verschillende vestigingen, de hoofden van factorijen, de bevelhebbers van forten enz. werden bijgestaan door een raad, naar wiens besluiten gehandeld moest worden en waarin de voorzitter meestal wel grooten invloed kon uitoefenen, maar dien hij geenszins altijd meester was. Ook de brieven werden door de „raadspersonen" mede onderteekend, terwijl datgene, wat alleen de voorzitter teekende en wat gewoonlijk over persoonlijke of anderszins zeer vertrouwelijke questies handelde, particuliere correspondentie werd genoemd. Voor het bestuur van geheel Indië is deze regeling van Gouverneur-Generaal in Rade eerst in 1836 geheel afgeschaft. De door velen voorgestane instelling van gewestelijke en plaatselijke raden in Nederlandsch-Indië zou in eenig opzicht een herstel van den vroegeren toestand zijn.

[2] De competentie der scheepsraden is geregeld bij eene „Particuliere instructie voor elck schip besonder", waarvan het eerste gedeelte, handelende over de justitie in civiele zaken, als bijlage II wordt overgelegd. Het verdere, niet overgenomen gedeelte dezer instructie geeft, in strijd met den titel, aanwijzingen voor het zeilen en andere onderwerpen, die voor het doel, dat wij hier in het oog hebben, van geen belang zijn.

beginsel dat de meerderheid beslist; waar het namelijk geldt de vraag of de reis tusschentijds gestaakt dan wel verder voortgezet zal worden, daar behoeft de Admiraal, als hij voor doorgaan is, slechts 1 van zijn 14 raadslieden aan zijn zijde te hebben, om zijne zienswijze te kunnen doorzetten. De meerderheid heeft dan te volgen en is tot geheimhouding van hare afwijkende meening verplicht, gelijk in art. 2 in het algemeen voor elke minderheid is bevolen.

Eindelijk blijve niet onopgemerkt, dat de Compagnie aan deze, door haar uitgevaardigde instructie kracht toekent boven de artikelbrieven (art. 29).

De verdere stukken, die in het Rijksarchief over den tocht van v. Waerwyck aanwezig zijn, waaronder een Register der resolutiën van den Breeden Raed en een dagboek van Jan Jacob Rijkx, [1] bevatten belangrijke bijzonderheden, maar niet voor ons doel, omdat ze niet verder loopen dan 1603 en dus niets geven over het bezoek aan China. Even als de Jonge (deel III pag. 3 vlg.) en Tiele (Bijdragen van het Kon. Instituut, IVe serie, deel 6 pag. 213) moeten wij dus putten uit het verhael van v. Waerwyck's reis in het 7^{e} en 11^{e} stuk van deel I van Begin en Voortgang der Oost-Indische Compagnie.

Vooraf valt nog eene bijzonderheid te vermelden. Bij van Waerwijck's reis werd reeds aan wetenschappelijk onderzoek gedacht, gelijk blijkt uit eene onder de stukken over die reis voorkomende nota, waarbij aan de apothekers en chirurgijns (ook wel barbiers genaamd) het maken van verzamelingen op botanisch en ichthyologisch gebied werd opgedragen. Die nota komt ons teekenend genoeg voor om in haar geheel te worden gegeven.

„Memorie voor die Apotteckers ende Chirugins die den jaar 1602 op den vlote naar Oost-Indie varen sullen.

Dat sy medebrengen, tusschen pampier geleyt, tacxkens met haer blaederen ende vruchten ende bloemen waert mogelyck van:

Muscaten nooten beyder soorten, manneckens en wijfkens,
Swarte peper, witte peper, lange peper,
Betle,
Cubeben,

[1] Ik weet niet in welke qualiteit Rijkx op de vloot voer; naar den inhoud van zijn journaal te oordeelen was hij stuurman. Het journaal schijnt geheel particulier gehouden te zijn en wordt door hem als zoodanig gekarakteriseerd in het volgende opschrift: „Ick Jan Jaep Rijcx van Opmeer hoert toe dit boeck, die het vint eer verloeren is (d. i. steelt), die sterve eer hij sieck is."

Manges, mangostines ende diergelijke boomen.

Van eene soorte cattoen, dat bij Bantam wast, met tacxkens ende bladeren ende te vragen hoe dat sij daer noemen.

Item tacxkens van alle andere soorten van boomen, die vremd sijn ende daer wassen, met bloemen, bladeren ende vruchten, soo mogelijck was de tacxkens van de boomen te teeckenen, ofte sij groot ofte cleyn sijn, in den winter groen blijven ofte neen, haer name op haer maniere, ende waertoe sij se gebruycken; dese alle eerste dingen moet men weten om wel te connen beschrijven.

Men vindt oock sommich gewas, gelijck cleyne boomkens van diverse soorten ende couleuren, die vremt om te sien sijn, die waeren oock goet met gebracht.

Item, diversche soorten vremde visch, wan sij niet groot weren.

In somma, die neerstich sijn, sullen genoech vinden om mee te brengen.

Daer wassen oock veel meer boomen ende vruchten, die dienen wel gebrocht te worden, als men den name wist en waertoe sij goet sijn.” [1]

De twee voor China bestemde schepen Erasmus en Nassau werden op 6 Juni 1603 door van Waerwyck uit Bantam daarheen gezonden. Na Poelou Timoan [2] en Pahang aangedaan te hebben, kwamen ze den 1en Juli voor Patani, waar ze rijst innamen en een Chineeschen loods huurden. Den 11en Juli gingen ze verder en toen ze den 30en dier maand bij Macao kwamen, vonden ze daar eene groote caraecke of galioen naar Japan bestemd. De onzen herinnerden zich hoe slecht van Neck hier ontvangen was en vielen dadelijk

[1] De „apotheckers ende chyrugins” waren de genecskundigen aan boord der schepen, die gewoonlijk barbiers werden genoemd. Wij zullen later zien dat ze laag in rang en bezoldiging stonden en toch komen ze hier voor werk van eenigszins wetenschappelijken aard in aanmerking.

De wetenschap werd ook verder door de Compagnie niet vergeten, want op 1 Mei 1619 schreven de bewindhebbers aan Coen:

„De professoren vande Academie tot Leyden inde medecinen hebben aan ons versocht aan UE. te recommanderen ingevalle daer eenige rariteyten van blommen ofte vreemde cruyden syn, daer men de bollen ende wortelen van soude connen gesont overbrengen, omme hier te lande in haren gemeen lands cruythoff te planten, haer soude vruntschap geschieden”.

Eenigen tijd later (de plaats heb ik niet terug kunnen vinden) antwoordde Coen, dien ik verdenk van voor zulke opdrachten weinig gevoeld te hebben, dat men zulke bollen en wortelen nog niet gevonden had.

[2] Bij de oostkust van Malakka op 2° 45′ N.B.

op dit vaartuig aan, dat niet verdedigd werd, daar de bemanning naar den wal vluchtte. In dit schip vond men eene rijke lading, bestaande uit omtrent 1400 picol ruwe zijde en eenig goud (volgens Tiele 2800 balen ruwe zijde à f 500 per baal, dus alleen hiervoor f 1 400.000), die op de eigen schepen werd overgebracht, waarna men de caraeck verbrandde. Ook vond men in het verkrijgen van dezen rijken buit aanleiding om ditmaal van pogingen om met de Chineezen te handelen af te zien en naar Bantam te verzeilen, waar de twee schepen op 16 December 1603 aankwamen om in de volgende maand naar het vaderland terug te keeren.

Naar het schijnt heeft van Waerwijck deze twee schepen niet meer ontmoet, maar hun wedervaren was hem bekend gemaakt en daarbij was hem bericht dat „over 't nemen van welcke galioen de Hollanders bij de Chinesen groote eere ingelegt hebben, seggende 't selvighe een rechtvaerdige straffe ende revengie te wesen, omdat sij (vroeger) ons bootsvolck so schandelycken vermoort hadden".

Tevens vertelde men dat de Portugeezen door eenige slaven amok hadden laten maken en eenige personen dooden, waarna zij getracht hadden den Chineeschen mandarijn ter plaatse wijs te maken, dat dit door de Hollanders was geschied. De waarheid was echter uitgekomen en dit had de Portugeezen in een kwaden reuk gebracht. Op grond van een en ander hoopte de admiraal dat de Chineezen hem goed zouden ontvangen en dit heeft zijn besluit om zelf derwaarts te gaan, zoo al niet in het leven geroepen, dan toch zeker zeer versterkt.

Eerst ging de admiraal naar Patani om Chineesche tolken en loodsen te zoeken. Het kostte hem eenige moeite die te vinden, vermoedelijk omdat zij begrepen dat het een gevaarlijk werk was. Eindelijk slaagde hij er in een Chinees te krijgen, die vroeger te Patani in dienst van de Zeeuwsche Compagnie was geweest, en door zijn toedoen vond men nog vier anderen, waaronder een stuurman en een schrijver. Hiermede was nogal veel geld gemoeid; de eerste bedong eene belooning van 2000 realen, als men de vergunning tot den handel kreeg; aan de anderen moesten 600 realen in voorschot worden gegeven, met belofte dat zij (elk?) 3 à 400 realen zouden krijgen, als het doel bereikt werd. Hieraan werd niet getwijfeld, want de Chineezen waren vol moed en vreesden alleen dat de Hollanders in China te karig zouden zijn met hunne geschenken aan de ambtenaren, waarop van Waerwijck verzekerde dat men voor ditmaal zich ook daarin zou weten te schikken.

Terwijl van Waerwijck te Patani was, kwam daar een gezant van den koning van Siam aan, die uit Borneo naar zijn land terugkeerde. Van dezen vernam de admiraal dat Siam jaarlijks een gezantschap naar China zond en nu achtte hij het wenschelijk dat een Hollander zich daarbij zou aansluiten, om wellicht langs dien weg de vergunning tot het drijven van handel te verkrijgen. Voor dit doel werd de onderkoopman Jacob Speckx, met een neef van den admiraal, een matroos en een jongen onder de hoede van den gezant mede naar Siam gezonden. Dit plan is echter niet tot uitvoering gekomen, omdat de Siamsche zending het volgende jaar niet doorging; Speckx is daarop onverrichtterzake teruggekeerd.

Den 27[en] Juni verliet de admiraal Patani en den 15[en] Juli kwam hij bij de Chineesche kust, waar hij wilde trachten allereerst naar Macao te varen, maar door de onbekwaamheid van den Chineeschen loods konden zij den weg door de eilanden niet vinden, zoodat ze rondzworven tot den 28[en], toen een storm uit het noordoosten hen dwingen kwam het ruime sop te kiezen en hen zoover uit den koers dreef, dat zij meenden Macao niet meer te zullen kunnen halen, maar er de voorkeur aan gaven naar de Pescadores [1] te gaan, waar zij den 7[en] Augustus aankwamen.

Den 9[en] zonden zij een van hunne Chineezen naar het vaste land, vermoedelijk naar Amoy, met een brief aan de Chineesche

[1] De tekst heeft: „Peho, zijnde een eylandt behoorende onder de provincie van Sinseau, gelegen op de hoochte van 23¼ graden, recht onder den tropicus, oost doch wel soo noordelijcken ontrent 22 mijlen bijoosten van 't eylandt Lamon."

Sinseau, later gewoonlijk Chincheo of Chinchiu geschreven, is Tsoan-tsioe 泉州, de hoofdplaats van het gelijknamige departement der provincie Hokkiën (Foekiën), waarin de havenstad Amoy gelegen is; vroeger was Tsoantsioe eene belangrijke handelstad en toen de handel zich naar Amoy verlegd had, wat destijds reeds het geval was, werd aan de baai of riviermond bij die stad door de Europeanen meestal de naam van baai of rivier van Chincheo gegeven.

De Pescadores heeten in het Chineesch, namelijk in het dialect dat in en om Amoy wordt gesproken en dat wij hier steeds hebben te volgen, omdat onveranderlijk van daar afkomstige Chineezen als tolken werden gebruikt, naar het hoofdeiland der groep Pên-ho 澎湖, waarvan de Europeanen meestal Pehoe hebben gemaakt. De tegenwoordige zeekaarten noemen de twee grootste eilanden der groep Ponghou en Pehoe, wat dezelfde namen met verschillende uitspraak zijn.

Lamon moet zijn Lam-o 南澳, door de Europeanen gewoonlijk Namoa genoemd, een eiland even benoorden Swatow, vlak bij de kust. Op de kaarten heet het ook wel Nan-ngau volgens de uitspraak van het Mandarijn-dialect.

overheid en in afwachting van het antwoord daarop bleven zij rustig liggen. De Chineezen haastten zich blijkbaar niet; wij lezen wel dat "eenighe edelluyden ende dienaers van den mandorijns somwijlen aen haer boort gesonden wierden", maar het antwoord op den brief kwam eerst op den 20^{en} October, toen namelijk een zendeling van den Capado [1] deser provincie het bericht bracht, dat zijn meester de overkomst verlangde van eenige gecommitteerden uit de schepen om het stuk van den handel met hen te bespreken. Deze mededeeling gaf aan de onzen goeden moed, maar ze was "met onlijdelijke bitterheden ghelardeert", want de zendeling gaf tevens te kennen, dat aan geschenken voor den Capado en den Koning des lands wel 45 à 50 duizend realen noodig zouden wezen, behalve nog hetgeen aan "den Conbon [2] ofte Gouverneur ende andere groote meesters" moest worden vereerd.

Tegenover deze buitensporige eischen werd echter de moed niet opgegeven en men besloot eenige gecommitteerden naar het vaste land te zenden, maar de jonk, die hen brengen zou, werd door slecht weder verhinderd uit te loopen en toen kwam op 18 November eene vloot van 50 oorlogsjonken, onder bevel van "eenen Touzy [3], een man van grooter authoriteyt ende meerder staet, alsser tot noch toe bij der Portuguesen tijden tot Maccau hadde geweest." Deze bevelhebber had van den Combon, door wien hij gezonden was, den last ontvangen de Hollanders "met soeticheyt te doen vertrekken, dewijle hares landes wetten niet toe en lieten haer den handel te vergunnen, ten ware door expresse ende speciale laste sulcx van haren coningh verkregen was."

De Chinees van Patani, door de onzen den 9^{en} Augustus naar het vaste land gezonden, was met de vloot van den T*o*si terug-

[1] Capado beteekent in het Portugeesch „eunuch"; tot die klasse behoorde de later te noemen beheerder der in- en uitvoerrechten te Amoy, genaamd Ko Tshai, zoodat deze bedoeld moet zijn (Geschiedenis van Amoy, boek VII fol. 2 r.).

[2] Conbon, het Chineesche Koen-boen 軍門, is een titel die destijds aan de Gouverneurs-Generaal gegeven werd; hier bedoelt men echter den te Hok-tsioe (Foochow) gevestigden gouverneur der provincie Hokkiën, gelijk wij nader bij den tocht onder Reijersen zien zullen.

[3] Touzy is het Chineesche T*o*-si 都司, een hoofdofficier ongeveer gelijk aan een majoor. De opmerking dat men te Macao veel lagere Chineesche ambtenaren had, zal wel juist zijn, want de Chineezen hebben voor hunne aanrakingen met het geminachte buitenland steeds personen van lagen rang voldoende geacht, wat nog tegenwoordig meestal het geval is met hunne gezanten bij de Europeesche hoven.

gekeerd (vermoedelijk medegebracht) en verhaalde, dat door de komst der onzen »het gantsche landt aldaer in groote trouble ende swaricheydt geraeckt was«, dat de Portugeezen van Canton twee Chineezen met veel geld hadden gezonden om de autoriteiten tegen ons op te zetten, »waarmede niet alleen de Nederlanders groote schade toegevoecht, maar oock diversche burgeren ende coopluyden vant landt in groote moete ende gevangenissen geraeckt sijn.« Vermoedelijk waren dit de familieleden der Chineezen, die bij ons waren, op wie de Chineesche overheden in zulke gevallen in de eerste plaats hun wrok koelden, of kooplieden die beproefd hadden ter sluik met de onzen te gaan handelen.

De zending van gecommitteerden aan den Capado kon nu niet doorgaan en daarom vertrok diens zendeling den 23en November alleen, na de onzen verzekerd te hebben dat zijn meester genegen was hunne wenschen te bevorderen en daarvoor zijn best zou doen, waartoe hij den raad gaf met het vertrek nog 16 of 18 dagen te traineeren, hadden ze dan nog niets van hem gehoord, dan konden ze wel gaan.

De T*o*si, »die haar gunstig scheen te wezen«, verzekerde de onzen, dat zij handel genoeg met de Chineezen zouden kunnen krijgen, als zij eene reede of haven buiten het gebied van China konden vinden en op hun verzoek kregen zij van hem een paar jonken om »met eenige van hare stuerluyden int O. Z. O. en Z. O. aan 't hooge landt, dat sij daer sien conden, te diepen ende te besichtigen ofte daer goede reede was, maer hebben sodanige plaetse, als haer noodich was, niet connen vinden.« Dit is dus de eerste poging van de Chineezen geweest om de Hollanders naar Formosa te verwijzen.

Toen dit alzoo mislukt was, drong de T*o*si op hun vertrek aan. Vooraf traden de onzen in overleg met eenen koopman in zijde, die hun ried naar Patani te gaan en hun verzekerde dat de Chineezen spoedig 2 of 3 jonken met handelsgoederen daarheen zouden zenden, terwijl de T*o*si beloofde daarin behulpzaam te zullen zijn. Van Waerwyck is daarop den 15en December vertrokken.

Aan het slot van dit verhaal vinden wij de volgende beschouwingen over het resultaat van dezen tocht: »Dat sij de fondamenten van desen handel gheleyt hebben, ende dit door het verorijgen van de vriendtschap ende faveur van den Capado ende anderen, die aldaer veel vermoghen, soo dat aan denselvigen niet heel moet gedespereert werden, maer vertrouwen dat sij de Nederlantsche

saecken sullen voorstaen, beschermen ende eyndelycke noch tot een goedt eynde brengen, daervan met de eerste joncken naerder bericht hoopten te verstaen.″

Chineesch verhaal omtrent het bezoek van Waerwijck.

Omtrent den tocht van v. Waerwijck wordt in de geschiedenis der Mîng-dynastie, boek 325, fol. 24r, het volgende aangeteekend: ″Een man van Hai-ting [1], genaamd Li Kim [2] en een paar slechte kooplieden Poan Sioe en Koëh Tschin [3] hadden lang in Patani gewoond en waren gewoon met de Hollanders over de zaken van China te spreken. Kim zeide eens: ″Als gij in China schatting brengen en handelen wilt, dan is geen plaats zoo goed als Tsiang-tsioe [4]; ten zuiden daarvan liggen de Pescadores ver in zee, waarlijk, als ge die neemt en bezet houdt, dan zal het brengen van schatting en het drijven van handel niet moeielijk tot stand komen.″

″Hun opperhoofd Ba Oei-lang [5] zeide daarop: ″Maar als het bestuur aldaar het niet toestaat, wat moet ik dan doen?″ Toen hernam Kim: ″De Beheerder der Douanen Ko Tshai [6] is zeer hebzuchtig; als ge hem ruim omkoopt, dan zal hij een speciaal rapport aan den Keizer indienen en Z. M. zal dan zeker daarop toestemming verleenen; wat zal het provinciaal bestuur tegen 's Keizers wil doen?″ Het opperhoofd zeide toen dat het goed was.

″Kim maakte toen voor hem een brief van den koning van Patani, waarvan hij één exemplaar zond aan Ko Tshai, één aan

---

1 海澄 eene stad aan den zuidkant der baai van Amoy, wat meer landwaarts in.

2 李錦.

3 潘秀 en 郭震. Het Hollandsche verhaal noemt een der van Patani meegebrachte Chineezen Lam-poan.

4 漳州, departementshoofdstad ten oosten van Amoy, dicht bij de monding van de rivier.

5 麻韋郎. De namen van Chineezen bestaan gewoonlijk uit drie teekens: het eerste is de familienaam en de twee andere vormen den persoonsnaam. Zoo heeft de man, die Waerwijck's naam in het Chineesch over bracht, van zijn familienaam alleen de eerste syllabe genomen, waarvoor in het Amoy-dialect *Ba* het naaste equivalent was. Langs dien weg heeft men gekregen Ba Oei-lang = War(wyck) Wybrandt.

6 高寀

den Totai voor de militaire zaken [1] en één aan den Commandant der garnizoenstroepen [2], welke brieven hij door Poan Sioe en Koëh Tschin liet aanbieden. De Commandant der garnizoenstroepen ontstelde zeer en zeide dadelijk aan den ambtenaar, met de (handels-) zaken [3] belast, Poan Sioe in de gevangenis te werpen en toen durfde Koëh Tschin niet in het land te komen.

„Oorspronkelijk had Poan Sioe met het opperhoofd afgesproken, als de maatregelen om in Hokkiën te komen in orde waren, dat hij dan een vaartuig zou zenden om het hem te berichten, maar het opperhoofd was haastig en kon niet wachten, en ging dadelijk met twee groote schepen naar de Pescadores. Dit was in Augustus 1604, de bezettingstroepen waren reeds teruggetrokken en het was alsof men in eene onbewoonde wildernis kwam [4]. Daarop kapten zij hout en bouwden woningen, zich inrichtende als voor een langdurig verblijf.

„Li Kim kwam ook heimelijk naar Tsiang-tsioe om te zien hoe de zaken stonden; hij wendde voor dat hij door de Hollanders gevangen genomen en hun weer ontvlucht was. Maar de Ambtenaar voor de handelszaken wist reeds de toedracht van de zaak, daarom liet hij hem ook gevangen zetten en zond twee personen om het Hollandsche opperhoofd te gelasten naar zijn land terug te keeren, zoo zou hij zijn eigen schuld weer goed maken.

„Koëh Tschin en zijne medeplichtigen werden echter aangehouden en daar deze drie lieden zich nu eenmaal met het opperhoofd verbonden hadden, wilde deze niet medewerken om hunne misdaad te doen uitkomen. Hij overlegde bij zich zelf hoe zijne zaak nog wankelend en onzeker was en toen de zendelingen van den Ambtenaar voor de handelszaken, die hem den schriftelijken en mondelingen last overbrachten, hem veel zijdestoffen en provisiën gaven in de hoop op rijke tegengeschenken, terwijl het volk aan zeekust heimelijk met koopmansgoederen kwam handelen, toen

[1] 兵備副使 ook wel 兵備道, een burgerlijk ambtenaar met den rang van Totai, voornamelijk belast met een deel der kustverdediging, in de vorige eeuw tegen de aanvallen der Japanners ingesteld.

[2] 守將 ik ben niet zeker of deze titel juist is weergegeven.

[3] 當事 als voren.

[4] De Pescadores waren ontruimd in de vorige eeuw uit vrees voor de Japanners; niet alleen het garnizoen, maar ook de bevolking, bestaande uit landbouwers en visschers, was naar het vaste land overgebracht.

herleefde de hoop weer bij het opperhoofd en wilde hij niet vertrekken.

„De Ambtenaar belast met de handelszaken zond herhaaldelijk personen om hem te gelasten weg te gaan, maar hij ondervond slechts, dat de antwoorden van het opperhoofd niet eerbiedig waren en dat deze hem hoe langer hoe meer trotseerde, want Ko Tshai had reeds een vertrouwden zendeling gezonden om aan het opperhoofd te zeggen, dat hij hem voor 30.000 goudstukken den handel zou bezorgen. Het opperhoofd was verheugd en gaf dat geld, zoodat die overeenkomst reeds tot stand gekomen was.

„Toen gebeurde het dat de opperbevelhebber der provinciale troepen een majoor (Tosi) Sim Ioe-iong gelastte met soldaten te gaan om het bevel tot vertrek over te brengen. Deze Ioe-iong was een moedig man, die zijn opdracht met luider stem uitsprak. Het opperhoofd ontstelde en zeide: zulke woorden heb ik nog nimmer gehoord, terwijl zijne ondergeschikten hunne zwaarden ontblootten en zich ontevreden toonden. Ioe-iong liet zich echter niet bang maken en bleef krachtig met hen redetwisten. Het opperhoofd kwam daarop tot inkeer, beval den zendeling van Ko Tshai het reeds geschonken goud terug te geven en beschonk dezen toen alleen met laken, glaswerk, vreemde zwaarden en vreemden wijn, hem verzoekende voor hem aan den keizer om den handel te vragen.

„Ko Tshai durfde dit echter niet beloven en de Gouverneur der provincie verbood ten strengste aan het slechte volk naar zee te gaan en wie dat verbod overtrad zou ter dood gebracht worden. Daarna was alle hulp afgesneden en de barbaren konden geen eten meer krijgen.

„Toen zij in November nog niet onder zeil waren gegaan, heeft de Gouverneur der provincie Poan Sioe en zijne medeplichtigen terecht gesteld en hen naar gelang van hunne schuld veroordeeld tot de doodstraf of tot verbanning naar de grenzen voor korteren of langeren tijd".

Dit verhaal komt vrij wel overeen met wat in de Hollandsche berichten verteld wordt en vult deze belangrijk aan. Geheel nieuw is hier de mededeeling dat van Waerwijck in de Pescadores huizen zou hebben gebouwd en zich als voor een langdurig verblijf had ingericht; mogelijk is het dat hij aan den wal loodsen voor de zieken heeft laten maken, maar in het aangezicht van 50 Chineesche oorlogsjonken is zulk een verdeeling van zijn volk niet waarschijnlijk.

Weinig geloof verdient ook het verhaal van de 30000 goudstukken, die aan een der Chineesche autoriteiten gegeven zouden worden. Die royaliteit is niet waarschijnlijk, waar een verzoek om veel minder reeds eene "onlijdelijke bitterheid" was. Wij mogen hier gerust denken aan overdrijving, waartoe de Chineezen te eer geneigd waren, omdat zij de winsten, die de buitenlanders op de Chineesche goederen konden behalen, steeds overschat hebben; wij zullen later zien dat dit nog meer tot overdreven eischen gevoerd heeft. De Beheerder der Douanen, die voor de Hollandsche belangen gewonnen was, is gelijk wij boven zagen dezelfde als de Capado in het verhaal der onzen. [1]

Bevelen aan van der Hagen omtrent een tocht naar China.

Van de vloot, die in December 1603 onder Steven van der Hagen naar Indie is gezonden, is wel geen schip naar China gegaan, maar men heeft ook bij die gelegenheid den handel met dat land niet uit het oog verloren. In de memorie, die aan den Admiraal en zijn Raad werd medegeven, komt onder andere het volgende voor:

"Ende alsoo dese Comp^e^ aan den vrijen handel met China veele is gelegen, hebben goetgevonden mede te nemen eene credientie ofte recommandatiebrief aen den grooten Coninck van China, uyten name van Sijne Excellentie geschreven ende bij denselven onderteeckent, in welcken brief als Ambassadeur gestelt is den eersamen Jan van Artss, fiscael over dese vlote, denwelcken geordonneert is om selfs in persoon met den voors. bryef aen den Coninck te reysen ende aen Sijne Majesteyt versoecken, dat de schepen en luyden deser landen in sijn rijck vryelyck mogen comen ende hare handelinghe doen, sal dan voors. Jan van Artssen

[1] Het door mij vertaalde bericht komt ook voor in „De betrekkingen tusschen Nederland en China volgens Chineesche bronnen" door Prof. G. Schlegel (Bijdragen van het Kon. Instituut, V^e^ serie, deel 8 pag. 1). Hij zegt daarvan het volgende: „Wij leeren daaruit hoe armzalig van Warwijck, door samenspanning met verraderlijke Chineezen, zich wederrechtelijk van de Pescadores meester maakte, de autoriteiten met een groote geldsom trachtte om te koopen, hoe hem die steekpenning werd teruggegeven, maar hem tevens gelast werd te vertrekken. En dit alles ging op kalme, fatsoenlijke wijze van de zijde der Chineezen toe, die toch volkomen gerechtigd zouden geweest zijn die vreemdelingen met geweld uit te zetten". Deze voorstelling is wel wat eenzijdig en in het algemeen mag worden beweerd, dat de Hoogleeraar de Chineesche bronnen te hoog stelt. Van Waerwijck heeft niets berispelijks gedaan en de lankmoedigheid der Chineezen zal wel voornamelijk aan hun ontzag voor de groote kanonnen toe te schrijven zijn.

versoecken, soo men geen generale vrijdom kan becomen, eenige van de bequaemste plactsen, aan zee gelegen en daar de sijde, suyckeren ende andere Chineesche waren abondanst vallen en toegevoert worden, dat wij aldaer vrijelijck met onse schepen mogen comen en handelen.

"Sal oock verclaeren wat waren en coopmanschappen in de Nederlanden sijn, als: lakenen, carseyen, canifassen, seyldoeck, touwerck en veelderhanden manifacturen, ende dat wij groote menichte van reaelen met onse schepen derwaerts brengen.

"Van gelycken sal hij van wegen Sijne Excellentie aen den Coninc de naevolgende presenten ende geschencken doen: 2 schoone stucken tapisserie, 2 spiegels, een van ivoir en een van ebbenhout, 2 swaerden, 2 partisanen, 2 stormhoeden; welverstaende dat Jan van Artssen hem eerst sal vervoegen tot Patana, alwaer den oppercoopman ende alle anderen in dienste van dese Generale Comp. sijnde, sullen overleggen ofte het oock geraden is dat men in China reyse en ofte de costen oock al te seer groot sullen vallen ende nadat aldaer besloten ende goet wort bevonden, sal hij van Artssen hem naer reguleren." [1]

Het schijnt dat het laatstbedoelde overleg tot bezwaren heeft geleid, althans van dit gezantschap is niets gekomen.

Tocht van Matelieff. De volgende vloot, die uit Holland naar het oosten gezonden werd, was die onder Cornelis Matelieff [2], welke op 12 Mei 1605 uit het vaderland vertrok.

In eene memorie van de Bewindhebbers voor dezen admiraal en zijnen raad komt omtrent den Chineeschen handel het volgende voor:

"Alle Chineesche waren, als sijde, suycker, porceleinen ende andere meer, sal men door die Chineschen in grote abundantie tot Patane ende Bantam doen brengen." En verder:

"Ende alsoo deze comp. an den vrijen handel op China veel is gelegen, hebben goet gevonden mede toe nemen een credenti brief

[1] De Jonge, deel III pag. 148.

[2] Cornelis Corneliszoon Matelieff de Jonge is vermoedelijk te Rotterdam en omstreeks 1570 geboren. Hij was koopman aldaar en heeft medegewerkt tot de vorming der O. I. Compagnie, in welke hij dadelijk tot bewindhebber gekozen werd. (Rotterdamsche Historiebladen, III[e] afd. 1[e] deel pag. 215 vlg.). Zijne handteekening is:

an den groeten coninck van China uyt den name van sijn Exll geschreven ende bij die selve onderteeckent, omme daermede een vrye trafioque toe soecken, als mede enen brief an den coninck van Siam, daerinne an sijne maiesteyt versocht wordt om onse natie alle faveur te biewisen, mitsgaeders voerschriften te gieven ten einde sij in den ricke van China haere handelinge vrey souden mogen doen; want nae dat wij verstaen, ist diese coninck van Siam bij den coninck van China seer wel bekendt ende inne goeden aensien.

„Staet oock te letten dat Jan van Artzen, fiscael over die vlote van Steven Voerhagen, geordonneert is midt sekere brief van syn excellentie in het ricke van China te reysen, sulcx dat wij voerhopen bij hem yt goedts tot UE. biehoeff, sal sijn gepreparеert.

„Nota, dat op die custe van China twee eylanden bimelcander leggen, het eene genaamd Liqueo Pequeno [1], het ander Isle Formose, also die selve seer wel gelegen sijn om af ende an thoe vaeren, sunder thoe wachten nae veranderen van mousson; welke eylanden niet verre gelegen sijn vande stat Lamquy (Nanking, in het Amoy-dialect Lam-Kia^{n}) in China, daer die beste sijde valt, ende die stadt Chincheo. Het vermoeden is dat in de voors. eilanden voor de onse gode negotie, af ende thovaert soude mogen vallen, daerup wel dient gelet thoe werden, also die Portugiesen binnen Maccou seer ernstig Apius hebben afgevraegt of hie ock op Formose was giewest.”

Over het gedeelte van Matelieff's reis, dat op China betrekking heeft, vinden wij in het Rijksarchief niets en op nieuw is onze voornaamste bron het verhael dezer reis, als stuk n°. 13 in het II° deel van Begin ende Voortgang der Oost-Indische Compagnie

[1] De naam Liqueo Pequeno, Portugeesch voor Klein Lioekioe, hier blijkbaar doelende op de Pescadores, wordt in dezen tijd vaak ook voor Formosa en misschien zelfs voor enkele der ten noordoosten daarvan gelegen kleinere eilanden gebruikt. De onzekerheid komt vermoedelijk voort uit de berichten der Chineezen, die vroeger den naam Lioekioe gaven aan al wat tusschen de oostkust van hun land en Japan lag. Zoo vindt men in de encyclopedie Wen-hiën thung-khau van Ma Twan-lin, in de 13e eeuw geschreven, het volgende aangeteekend: „Het rijk Lioe-kioe ligt ten oosten van Tsoan-tsioe; daar is een eiland, genaamd Peho, zoo dicht bij dat men (bijna) den rook van het vuur zien kan; met vijf dagen zeilens kan men er komen. Daar naast ligt het land van Pi-sia-ya (of Pi-sia-na), wat het tegenwoordige Thai-wan wezen moet." Toen de Chinezen het eigenlijke Lioe-kioe hadden leeren kennen, schijnen zij den naam van Klein Lioekioe nog wel voor de nader bij gelegen eilanden gebruikt te hebben en thans wordt het kleine eiland Lambay, aan de zuidwestkust van Formosa gelegen, door hen nog Siau Lioekioe d. i. Klein Lioekioe genoemd.

opgenomen. Ook de Jonge (deel III pag. 58) en Tiele (Bijdragen van het Kon. Instituut, IV[e] serie, deel 8 pag. 72) hebben voornamelijk daaruit geput, maar voor een juist begrip van de zaak zelve en hare consequentien is een vollediger voorstelling dan de hunne noodig.

Matelieff had zich te Ternate voor de reis naar China gereed gemaakt en den 12[en] Juni 1607 vertrok hij van daar met de schepen Oranje, Mauritius en Erasmus, benevens een niet genoemd jacht. De bemanning dezer vloot bestond uit 285 Europeanen, 30 inlanders en 25 Chineezen, afkomstig van eene bij Ternate genomen jonk. [1]

Deze jonk had aan het Portugeesche kasteel 500 picol nagelen geladen en zou die naar Manilla brengen, zoo het scheen voor eigen rekening. De admiraal was eenigszins verlegen wat met dit vaartuig te doen, „want nae rechten, die uyt vijande landt op vijande landt wil, behoort prijs te wesen", maar aan den anderen kant wilde hij de Chineezen in China niet ontstemmen met het oog op zijne handelsplannen. Het slot was dat de jonk gelost en de bemanning meegenomen, maar goed behandeld werd.

Matelieff was van plan recht door naar Macao te loopen, zonder zich ergens op te houden, „ende soo hem de Chineezen geen handel wilden toelaten, alle die van deselve natie, die hij bekomen konde, te nemen."

De reis ging langs het eiland Mindanao, waar twee gezanten van den Koning van Ternate aan dien van Mindanao aan land werden gezet. Vervolgens voer men door van 1 tot 22 Juli en toen ontmoette men 16 of 17 jonken, komende van Canton, van welke men vernam dat men nog twee dagen zeilens van Macao af was, maar wat veel om de oost was geloopen. Van een dier vaartuigen kreeg men een loods, die de onzen den 25[en] Juli bij het eiland Lamao (Namoa, zie pag. 16) bracht. [2]

[1] De drie genoemde schepen, respectievelijk 350, 300 en 270 lasten groot, hadden bij hun vertrek uit Nederland eene bemanning van 410 Europeanen en 15 Inlanders; sedert dien tijd was er dus al menigeen afgevallen. Onder de 25 Chineezen moeten er 2 begrepen zijn, die de Admiraal te Ternate voor 12 balachos gekocht had om hem voor tolken te dienen.

[2] Tiele (Bijdragen van het Kon. Inst. IV[e] serie, dl. VIII pag. 72) zegt van Lamao, dat het, „niet ver van de groote handelstad Chincheo" gelegen was; die nabijheid is zoo dicht niet, want wij hebben boven gezien dat Lamao veel zuidelijker ter hoogte van Swatow ligt, waardoor het dan ook tot de provincie Canton behoort.

Voorts meent Tiele: „Waarschijnlijk was het op last van de overheid dat de

Men vond dit „bergachtich, hooch en steenich landt, hebbende gheen of weynich geboomte. Alsoo hier dickwijls zeeroovers op de cust komen, soo van Japon, als oock naturale Chinen, soo heeft de coningh van China dit eylandt over omtrent 25 jaren doen besetten met een mandorijn, welcke gestadelijck 600 man in sijn dienst heeft, met veel joncken, die omtrent 20 last groot zijn.

„Hier en werdt gantsch gheen handel gedreven, selfs de joncken van Chincheo nae Canton gaende, die al tusschen 't vaste lant ende dit eylandt doorloopen, en spreeckender niet aen, jae de visschers, seggen se, en durven deselve niet aen boordt varen.

„Soo haest de schepen gheanckert waren, quamen drie ondermandorijns, oft mandorijns-dienaers aen boordt, welcke seyden dat de mandorijn met de armade bij 't vaste land was, (daar de onse omtrent 20 jonken sagen) ende dat sij quamen sien wat de onse voor volck waren, wat sij begeerden ende of sij krijch sochten ofte vrede?

„Waren ghekleet met lange rocken van swart lijnwaet ende schenen stadighe mannen te wesen.

„Den Admirael antwoorde haer, dat hij een man van Chincheo nae landt ghesonden hadde aen den mandorijn, niet wetende dat hij in de armade was ende dat hij dien belast hadden te seggen wat voor volck sij waren. Doch dewijle dese mannen uytghesonden waren van den mandorijn, wilde hij haer tselve mede wel seggen. Sij waren Hollanders, uytghesonden van haren Coningh om daer in China te handelen, brachten geld ende koopmanschap mede ende en sochten met niemant oorloghe.

„Daermede gingen se weder na landt, doch int wech gaen baden dat men haer elck wat geven wilde tot (soo men bij ons seydt) drinckgeldt. Den Admirael vraeghde den tolck wat hij geven soude. Die sprack: elck een halven reael van achten. Dit docht den Admirael te geringe ende deed haer elck een heelen reael geven; dan dat gingh soo niet wel: het moest in een papierken ghewonden

vreemde schepen hierheen geloodsd werden, want hier lag de Chineesche oorlogsvloot, die de kust moest bewaken tegen de zeeroovers". Deze voorstelling is in verschillende opzichten niet juist. Van eenigen last der Chineesche autoriteiten ten aanzien van Matelieff's schepen kan geen sprake zijn, want men had van hunne komst geenerlei kennis. Ook was het niet „de Chineesche vloot", die men daar vond, maar een betrekkelijk klein detachement onder een officier van lagen rang en met wat kleine vaartuigen, met geene andere taak dan op de inheemsche zeeroovers te passen.

ende dan in een schotel gepresenteert worden. [1] Doen de drie realen quamen, seydense datter noch drie mannen buyten waren, die kregen elck mede een reael ende dan werdter noch een reael ghegeven voor de soldaten, soo datter 7 realen bleven ende daer mede gingense voort nae landt.

"Den 26en Juli quam de Chinees weder aen boordt, die den Admirael 's avonts te voren aen landt hadde geset. Hij was met eenige andere Chinesen vergeselschapt ende op 't gene men hem doen vragen hadde van een Hollander aen landt te senden, bracht hij voor antwoort, dat de mandarijn hem daerop bedencken soude; ende wat belangde de begeerde verversinge, daerop hadde de selve mandarijn gesegt, dat de schepen om den hoeck souden loopen, dan souder volc aen boort comen, doch en dorst hij het openbaar niet consenteren, door vreese van de mandarijns van Canton ende Chincheo, maer dewijl hij binnen een maent nae Canton ging om daer Mandarijn te wesen, so beloofde hij de onsen aldaer behulpich te wesen.

"De Admirael verstont datse aen laut dapper vervaert waren, vresende dat de Hollanders het stedeken souden komen afloopen, waer over sy oock haer goederen in de fortresse brachten. In somma het was er al bekayt werk, ende met dat den Admirael geen Hollander aen lant wilde senden, sonder des mandarijns consent, conde hij geen recht bescheyt krijghen. Dan dit was het slot van de saecke, hij was een cleyn mandarijn ende en dorst over hem niet nemen.

"Den Admirael heeft de Chinesen, die hij in Ternate ghenomen hadde, alhier 100 realen van achten gegeven ende alle aen landt gesteld, uytgenomen 6, die hij mede wilde nemen na Canton, alwaer soo hij handelingh krege, soude hen al haer goed betalen.

"Den selven dach begost de windt oost te waeyen, waerop de mandarijn stracx den admirael liet weten, dat de windt nu goed was na Canton.

"Hun waren daechs te voren wel 60 joncken ontmoet, die van Chincheo nae Canton om rijs wilden, ende desen dach sagen sy er wel 70, die al tusschen Lamao en 't vaste landt bij haer heen liepen, soo dat daer groote vaert moet wesen.

"Den 27en verwachtte den Admirael na bescheydt, of de man-

[1] Het begrip van drinkgeld bestaat inderdaad bij de Chineezen, men noemt dat geld om thee te koopen. Wil men een fooi op beleefde wijze geven, dan wikkelt men het geld in een rood papier.

dorijn oock den Hollander soude ontbieden, hebbende reet gemaeckt een stuk sandalen-hout, twee paradijsvogels, een papegaey ende wat schulpen van schildpadden, om hem te beschencken, doch vernam niemant, dan datter tegen den middach een prauken quam, seggende dat de windt nu goed was ende waerom sij niet t'seyl gingen?

„Daer quam oock geen volck van landt met ververschinghe, dan altemet steelwijs een visscher, van welken sij om een reaal van achten de zode kochten voor een heel schip.

„Den Admirael siende dat het daer hoe langer hoe slechter afloopen soude, ende datter niet te handelen was, liet hem duncken dat het best was na Canton te loopen, doch alsoo sij water van noode hadden ende gheen antwoort en kregen van den mandorijn op haer versoeck van 't selve mogen halen, riep hij tot hem den Chinesen schipper, die sij in Ternate ghenomen hadde, de welcke seyde datter water was om den hoeck, waarom also den Admirael het jacht beval met de sloep derwaerts te loopen ende den selven Chinees mede te nemen, so maeckte hij swaricheyt, seggende datter soldaten lagen.

„Nochtans alleen genomen ende scherp afgevraecht zijnde, watter aen lant passeerde ende ofter yet wert geraetslaecht tot der Hollanders nadeel, verklaerde neen, daer bij voegende, dat op 't westeynde vant eylandt oock water was, daerom de schepen 't ancker gelicht hebben ende nae 't selve westeynde geloopen sijn, alwaer sij des avondts aenkomende, vonden datter een kleyn kercxken stondt. Derhalven den Admirael een schuyt ghemant met 6 roers ende eenige spiessen aen landt sondt, die terstondt wederkeerden ende bescheyt brachten datter waters genoech te bekomen was, 't welck den Admirael, selfs aen landt gaende, also bevont.”

De tolk van den admiraal kende slechts weinig Portugeesch, de toen in deze streken meest gebruikte taal, maar toch trachtte onze zeeman zich op de hoogte te stellen van wat in dat kerkje omging. Vooral interesseerde hem het werpen met de wichelblokken en hij raadpleegde dat orakel over zijne ontvangst te Canton, den wind en den duur zijner reis. Ten slotte noemde hij dit alles slechts kunsten en „seyde tot haer, dat sulcke dingen rechte beuselmart waren, ende dat de Hollanders in eenen Godt geloofden, die alle dingen regeert; dat sij, wel doende, het betrouwen hadden hij soude haer helpen, maer qualijck doende, vreesden dat hij haer soude straffen, gelijck oock geschiede, maer sulcke beelden

en waren nergens toe nut. Sij seyden, 't is waer, maer dit was op de Chinesche manier."

Den 28en Juli kwam een bediende van den commandant der troepen, den hierboven meer vermelden mandorijn, die de eerste persoon op het eiland was, met twee stukjes zijde, die omtrent 2 realen waard waren en de boodschap of de onzen niet haast weggingen; het vroeger gereedgemaakte werd als tegengeschenk aan dezen man meegegeven.

Daarop kwam de mandarijn van het eiland zelf eens kijken. Hij vertelde dat hij van de aan land gezette Chineezen over de onzen veel goeds had gehoord en daarom in Canton vergunning had gevraagd om de onzen hier te laten handelen. De Admirael dankte hem beleefd, maar zeide dat hij, nu de wind goed was, liever naar Canton zou gaan.

Terwijl alzoo de verschillende mandarijnen hunne goede gezindheid betuigden, was dit ongetwijfeld alleen in de hoop op geschenken, want volgens Chineesch begrip mochten zij niets meer doen dan de aankomst der vreemdelingen naar Canton berichten en daarbij stellig geenerlei voorstellen doen. Ook mochten zij in afwachting van het antwoord geenerlei verkeer toestaan en dit bleek dra daaruit, dat aan de onzen ondanks hun herhaald verzoek geene provisiën werden gebracht; men kreeg niet meer dan 2 geslachte varkens, die 's nachts aan boord werden gesmokkeld, en als men visch wilde hebben, moest men naar de visschersstaken gaan, omdat de visschers niet bij ons durfden komen.

Zelfs de mandarijn van de stad nam in zijn verkeer met de onzen groote geheimzinnigheid in acht. "Den 5en Augustus, wesende Sondach, quamender 's nachts vier mannen aen boordt in een schuytjen, medebrengende vier quartieren van een os, een vercken, 30 hoenders ende 200 enden-eyeren, met 3 potten arack ende een briefken van den mandarijn van de stadt, die onder den mandarijn van de zee staet. Sy seyden, de mandarijn sondt dit aen den Admirael tot een teecken van vrientschap, doch en dorst het niet senden bij dage, ja selfs den oppersten mandarijn was de onsen wel ghesint, maer en dorst niet doen sonder consent van Canton te hebben, het welck men hem ten besten moest houden.

"Den admirael gaf den brengers tot antwoordt, dat hij den mandarijn bedanckte ende geerne sage datse den inwoonders toelieten verversinge te brengen, want nu dewijle dit present soo heymelijck quam, en dorst hij hem geen geschenck, dat sijnen

staet weerdich ware, wederom senden; vraeghde derhalven in presentie van de selve brengers aan de Chinesen, die hij op sijn schip hadde, wat hij best senden soude tot recompense, welcke seyden 25 realen van achten, 't welck hij dede ende gaf voort de brengers elck een stuk van vieren, maeckende te samen 27 realen, waer voor twee schepen eenen heelen dach ghenoegh hadden te schaffen."

Intusschen ging de Admiraal voort te trachten de Chineezen voor zich te winnen. Een der te Ternate gekochte Chineezen had zijnen aldaar als tolk aangenomen landsman 150 realen uit zijn hoofdkussen gestolen. De Admiraal gaf hiervan kennis aan den mandarijn, met het bericht dat hij, "indien het een Hollander ware geweest, soude hem terstont opgehangen hebben, maar dewijl het een Chinees was, wilde geen hant daeraen steken." De mandarijn antwoordde, "dat hij met den misdadigen Chinees, dewijl hij hem gekocht hadde, mocht doen wat hem beliefde"; een antwoord dat alweder slechts kan ingegeven zijn door de vrees, dat elke aanraking met de vreemdelingen hem zou kunnen compromitteeren. Toch werd die Chinees den 10[en] Augustus bij het waterhalen aan den mandarijn uitgeleverd, die hem 10 slagen liet geven en hem naar Chincheo zond, waar hij van daan was.

De soldaten en matrozen dreigden een paar malen de goede verstandhouding in gevaar te brengen.

"Des admiraels volck hadden een dach of twee te voren aan landt gheweest ende de beest gespeelt met droncken te drincken. Waer sij den arack op soo dorren plaats mochten gekregen hebben, wist hij niet, want hadde selfs, voor ongeluck vreesende, daer nae gevraecht maar gheen connen becomen. Sij waren int kerckjen gegaen ende hadden de beelden gehandelt, doch niet gebroken. Int gesaeyde rijs waren se oock gheweest ende hadden daer wat neder getrapt, 't welk hun grooter overgebracht was dan het was. Waer over hij oock denselven avond aen landt gegaen sijnde, de Chinesen ghevraecht heeft, of sij eenigen overlast hadden geleden, maer sij antwoorden neen. Hij bekeef oock de Chinesen, dat sij 't volck arack verkochten, seggende, soo sij sulcx weder deden, dat hij haer niet en soude beclaghen, maar selve daerop slaen, ende tot de soldaten, datse wel souden toesien. Aen den rijs seyden sij dat een half elfjen schade gheschiet was, waer voor hij haer een heel elfjen dede wedergeven ende bleef also de beste man van de werelt."

Een paar dagen later deed zich het volgende geval voor: "Daer

waren oock klachten aen de mandarijn gekomen, dat de onse op de waterplaets een vercken ghestolen hadden, daer nochtans den admirael d'officiers belast hadde gheen volck van strant te laten gaen, want hij al vreesde voor eenighe disordre, dewijle het matroos, als hij aen landt bij de huijsen komt, niet mochelijck en is of hij moet quaet doen.

»Den admirael bevondt datter een bij de huysen gheweest was ende een bigsken mede ghebracht hadde, hetwelcke dat hij seyde ghekocht te hebben voor vijf elfjens, 't welck den admirael wel geloofde ende dat het den eenen Chinees van den anderen ghestolen hadde; maer naedemael de cooper tegen bevel hem van strant begeven hadde, moest hij evenwel in de boeyen.

»Den admirael dede vernemen nae de weerde van 't vercken ende verstaende van vijf elfjens, gaf thien elfjens daer voor, welck geldt de Chinesen aen den mandorijn droegen, met belofte van ondersoeck te doen of de Chinesen selve het vercken niet gestolen ende verkocht en hadden.»

Den 16en Augustus verlieten de schepen Namoa om naar Canton te gaan, nadat zij des nachts van de inwoners nog eenige runderen, varkens, hoenderen enz. hadden kunnen koopen. Den 28en kwamen zij aan de oostzijde der monding der rivier van Canton, tegenover en in het zicht van Macao, geloodst door een Chineeschen visscher, dien ze twee dagen te voren uit zijn sampan hadden overgenomen, met de belofte hem 10 realen te zullen betalen.

Deze sampan werd met de overige bemanning en eenen Hollandschen corporaal naar Macao gezonden, om te zien wat daar voor schepen lagen: den 1en September kwam deze man terug, na door slecht weder verplicht te zijn geweest anderhalven dag voor Macao te blijven, verscholen onder het afdak der schuit. Hij had vier groote kraecken en twee kleinere schepen gezien.

Den 1en September trachtte de admiraal de rivier van Canton op te gaan en kwam tot het eiland Lentengwan [1], waar hij voor anker ging en een paar Chineezen naar de hoofdstad zond aan den Gouverneur-Generaal (Combon) aldaar met een brief, waarin hij vertelde wie ze waren en vergunning verzocht om handel te drijven.

[1] Het eiland Lintin (Chineesch Ling-ting 伶仃) ten noordoosten van Macao wat verder in de rivier van Canton, Wan of oan 灣 beteekent baai of reede en Lentengwan is dus de baai of reede van Lintin.

Den volgenden dag kwamen 4 oorlogsjonken van Lamthau, [1] een eiland aan het oosten der monding van de Canton-rivier en noodigden de onzen uit hen naar hun eiland te volgen, waar zij veiliger zouden liggen. Hieraan werd voldaan en den 6en kwamen zij in de baai van dat eiland aan. Onderweg had de mandarijn van de jonk voor hen naar Canton geschreven en hun eenige provisien geschonken, die hem meer dan dubbel met geld en met vier "christalijne" glazen betaald werden, "doch voor sijn brief schrijven moest hij oock wat hebben", meende de admiraal.

"Tegen den avond quam haer een jonck aan boort met twee dienaars van den mandarijn van Lantao, [2] die een grooten brief brachten "met letteren als vuysten, gheplackt op een bordt, met een steel daeraen, soo dat men 't droech ghelijck de vanen in een processie. Daer stont in, dat de mandorijn ghestoort was, dat sij binnen ghecomen waren sonder sijn consent ende datse behoordt hadden te Macao aen te loopen, daar de schepen haer plaets is."

De admiraal zeide dat de Portugeezen onze vijanden waren en dat hij bovendien door het slechte weer gedwongen was hier een toevlucht te zoeken en ten slotte bleek, dat de Chineezen het niet zoo heel erg opnemen: als de mandarijn voor elk schip 200 realen kreeg, zou hij de voorspraak der onzen zijn in Canton, waar hij veel vermocht. Het verlangde geld moest de admiraal hem door zijn secretaris laten brengen.

Hierop werd besloten aan dezen mandarijn 300 te geven, met belofte van nog eens 300 als de handel verkregen werd, en den 7en September ging de secretaris aan wal, om den mandarijn dit aanbod mede te deelen, hem over de onzen en hun doel in te lichten, zijne hulp te verzoeken tot het verkrijgen van de vergunning om te handelen en hem te vragen aan de inwoners van het eiland toe te staan met levensmiddelen aan boord te komen.

---

[1] Lamthau kan niet anders zijn dan wat de Europeesche kaarten Lantao noemen; in het Chineesch heet het 南大澳 d. i. in het Cantonsch Nam-tai-o en in het Amoysch Lam-toa-*o*. Dat de Chineezen de onzen daarheen voerden, zal wel niet geweest zijn uit bezorgdheid voor hunne veiligheid, maar eer omdat men vond dat ze al wat ver in de rivier van Canton waren.

[2] In het verhaal wordt deze mandarijn ook Chumpingfu genoemd, wat niet anders wezen kan dan 總兵府 Tsoeng-ping-foe (Canton) of Tsong-ping-hoe (Amoy), een officier van hoogen rang, een generaal. Wij zien daaruit dat Lantao toen een zeer belangrijk militair station was.

Des avonds kwam de secretaris zeer tevreden terug; hij was eerst ontvangen door den mandarijn, "die over de boeren en de visschers is" (dus het bestuur over het eiland had) en daarna door den "grooten mandarijn"; "alles was met groote magnificentie toegegaen, want hadde de mandarijn moeten aanspreken op sijn knyen."

Het eenige bezwaar wat nog bij den mandarijn scheen te bestaan, was het gerucht dat de onzen 200 Japanners aan boord hadden, die de Chineezen als hunne vijanden beschouwden, en den volgenden dag zond hij een man om daarnaar onderzoek te doen. Toen deze man het eerste schip gezien had, scheen hij over alles zeer tevreden. "ende den Admirael noode hem te gaste, doch alsoo 't noch wat langh voor de middach was, konde hem anders niet voorsetten als wat soeticheyt, eyeren. boter, kaes ende een teugh wijns. Na den eten, als hij d'ander schepen soude gaen visiteren, ende den admirael bedanckte voor zijn goed tractement, raepte hij al sijn kleederen op ende toonde hem sijnen naeckten buyck, doende seggen door den tolck, dat hij soo wel gegeten hadde, dat sijn buyck al gespannen stont." [1] Deze man kreeg bij zijn vertrek 20 realen ten geschenke en zijne metgezellen nog 23½, zoodat deze inspectie weer vrij wat kostte.

Denzelfden dag ging de secretaris van den admiraal weder naer het eiland om aan den mandarijn de beloofde 300 realen te brengen en tevens te trachten zooveel mogelijk levensmiddelen te koopen. Ook aan boord deed men daarvoor moeite, maar weldra bleek dat de bevolking niets durfde brengen en toen de onzen zich daarover beklaagden, kwam het eindelijk uit dat geenerlei verkeer vergund was voor dat men daartoe verlof uit Canton had.

Den 9en September schijnt er bericht uit de hoofdstad gekomen te zijn, maar van voor de onzen niet gunstigen aard, want de secretaris van den admiraal, die nog aan land was en zich gereed maakte de 300 realen aan den mandarijn te gaan aanbieden, werd in allerijl met zijn geld naar boord teruggezonden en tevens hield alle verkeer op.

In den loop van dezen dag had men in de verte 6 Portugeesche zeilen gezien, maar de Chinezen verzekerden dat die de onzen niet zouden durven aantasten. Toen ze echter den 10en September nader

[1] Dit verhaal is natuurlijk niet waar, een Chinees doet zulke onbehouwen dingen niet, daarvoor is hij te deftig. Het wordt dan ook alleen meegedeeld om te laten zien, dat men er reeds toen schik in had, over de Chineezen dwaasheden te vertellen.

bij kwamen en men op de Chineezen niet meer durfde rekenen, zijn de onzen onder zeil gegaan, om den vijand te ontwijken, want men wilde onze welbeladen en door aangroeiing slecht bezeilde schepen niet aan een ongelijken strijd wagen. Het jacht kon de schepen niet bijhouden en moest in den loop van den dag ontruimd worden; men hieuw er een gat in, maar het bleef drijven totdat het uit het gezicht was. De twee overblijvende schepen zijn tot den 12en September door de Portugeezen vervolgd, waarbij het scheen dat deze er meer op gesteld waren de onzen te verdrijven dan met hen handgemeen te raken, en toen de onzen dien dag buiten de eilanden waren, scheen de vijand bevredigd en keerde hij naar Macao terug.

Den 13 September liepen onze schepen westwaarts op om eene goede reede te zoeken en kwamen toen bij een eiland [1], waar 3 jonken met Japansche zeeroovers lagen. De kapitein daarvan kwam weldra bij de onzen aan boord met verzoek hem niet als vijand te behandelen, wat gereedelijk werd toegestaan.

Bij dit eiland werd breeedvoerig overwogen of men nog verder moeite zou doen voor den handel met de Chineezen en die vraag werd ontkennend beantwoord, omdat men van de stemming der Chineezen niet zeker was en het dan tegen de Portugeesche overmacht niet kon wagen.

Voor zijn vertrek vond de admiraal nog gelegenheid eene daad van vriendschap te doen; hij verkreeg van de Japanners 10 Chineesche gevangenen, die hij met de twee laatst overgebleven Chineezen van Ternate naar Lamtao zond, met een brief aan den mandarijn van Canton van den volgenden inhoud:

„Ick ben hier voor Lamthau in de rivier van Canton door bevel van den Coningh van Hollant ghecomen om te handelen, waertoe ick veel geld ende waren hebbe, ende hier komende werdt het mij van de Portugesen belet, ende en weet niet of 't selve door u bevel wordt ghedaen. Ende alsoo ick niet en begeere tegen de Portugesen te vechten drie tegen zes, daer ick mijn schepen met gelt ende waren hebbe geladen ende de Portugesen ledich sijn, ben vertrocken. Ende indien ghij begeert dat de Hollanders in Canton komen handelen, wilt een brief naer Patane, Yohor ofte Bantam senden metten eersten, ende wij sullen hier komen soo sterck, dat de Portugesen ons niet en sullen durven bevechten.

[1] Hier komende werd bevonden dat men St. John (Sanchoan) al voorbij was; de schepen waren dus vermoedelijk bij het verder west gelegen eiland Namo.

„Hier gaen 10 Chinesen, die ick van de Japanesen hebbe gelost ende u sende, alsoo ick u anders gheen dienst en can doen. Ende wilt gelooven dat de Hollanders altijd vrienden van de Chinesen zullen blijven.”

Adviezen van Matelieff over den handel in China. Het verhaal van dezen tocht naar China eindigt met de volgende beschouwingen, die in haar geheel medegedeeld worden omdat ze vermoedelijk op den verderen loop zaken van invloed zijn geweest.

„Aldus sijn de schepen den 15en September des avonts t'seijl gegaen ende hebben China verlaten, met wat vreughde mag men denken. Indien se machtich ghenoegh waren gheweest om tegen de Portugesen te slaen, souden daer apparentelijck handelinghe ghekreghen hebben. Maer 't is heel quaet die natie, die nu 90 jaren hier ghehandelt heeft, uyt te jaghen, als sy neffens hare ervarentheidt noch eenighe macht hebben.

„De Chinesen wisten oock wel te segghen, dat de Portugesen van haer gaven, als de Hollanders daer quamen handelen, dat dan haer vaert soude ophouden.

„Ende indien den handel weder versocht wordt, mach in gheen ander haven wesen als in Canton, want den admirael verstondt van den man, die de schepen van weghen den manderijn quam besoecken (oft een gemaeckte besoekingh was, om de onse te verspieden, weet men niet), dat de Coningh van China dese ordre houdt, dat die van Chincheo moghen aller weghen varen, ende gheen vreemdelingh en magh daer comen; daerenteghen moghen in Canton wel vreemdelingen komen, maer die van Canton moghen nergens varen ende dat op lijfstraffe.

„Oock vermerckte den admirael wel, al waert dat sij daer nu handelinghe hadden gekreghen ende stercker gheweest als de Portugesen, soo moesten sij evenwel alle jaren wederom stercker uytkomen als de Portugesen, of die souden hernemen, ende die 't sterckste ter zee quame, soude meester wesen. De Chinesen is wel te denken dat de keers houden souden ende de stucken oprapen, spelende vive qui gaigne. Daerom de Portugesen in de straet Sincapure waer te nemen, soo in 't gaan als in 't komen, soude goet werck wesen. Oft met macht in China te varen ende van daer de schepen, dieder niet laden souden, na Ternate ende Amboyna te senden, want souden op goeden tijt komen, ende in dese reysen moet vooral ghelet wesen op de mouson om niet daer

teghen te varen. Het principaelste is, dat men soo dikmaels als men kan de schepen wel schoon maeckt ende roet."

Toen Matelief weer te Bantam was teruggekeerd, vernam hij dat de admiraal Paulus van Caerden, den 20en April 1606 uit Nederland vertrokken, zich vermoedelijk te Malakka bevond; hij zond hem daarop een advies, gedagteekend 4 Januari 1608, waarin wij over den handel met China het volgende vinden: [1]

"Aengaende van de schepen, waer te nemen op de cust van China, gelijc de bewinthebbers sijn ordonerende, tsij onder Ysla Branco oft onder Lamao; wat onder Isla Branco te doen is, wete niet, doch mij dunct dat het te nae Macau is ende connen met de visschers gewaerschout werden, want de cust is vol schepen: ende die onder Lamao waer te nemen gaet niet vast: wel is waer datse int gesicht loopen, dan die op dien tijt bij Lamao in zee zoude houden, soude terstont met de stroom ende wint wechdrijven, ende ten ancker commende, condent die van Lamao sien ende binnen vier dagen te lande de tijding hebben, hoewel het vier etmael seylen van Macau is, wesende niet minder als tsestich mijlen. Ende om vorder na Japan te seylen ben ick niet bekent.

"Ick en heb in China nyet connen handelen, doordien de Portugesen met ses galeonen ende veel cleyne fustalha ons quamen den handel verbieden, daer ic geen moet hadde tegen te slaen met mijn drie schepen, die heel vuyl ende onbeseylt waren, wesende in vijande lande ende vol capitael; dan dit beelde ick mij gantsch in, dat indien de Portugesen ons niet verjaecht hadden, dat wij daer souden ghehandelt hebben, na alle omstandicheden ende na alle tgene ic uyt de Chinesen heb connen verstaan, daerop dat sij lettende sijn, want sij soecken ooc dapper de negotie in haer lant te vermeerderen.

"Om de Chinese joncken in de Manilhas waer te nemen can met onze schepen qualyck gedaen werden, het mosten 2 groote schepen ende 2 jachten wesen, die men wel schoon onderhielt, ooc dapper op de seylage gemaeckt, want anders ick hebbe geproeft, dat de joncken al te wel seylen om door de groote schepen achterhaelt te worden. De twee groote schepen mosten wesen om of er eenige macht ware, te wederstaen, dan ten soude nyet quaet wesen, dat als men sulcx in de sinne hadde, dat men te Mindanao anckerde ende aldaer 10 of 12 corcorren met moren mede name, die op alle plaetsen bekend sijn, ooc de Spanjaert

[1] De Jonge, deel III pag. 238.

eenige plaetsen te landt met haer hulp afliepen, principael een plaets genaemt Otton, gelegen int eylant Panaty, alwaer veel rijs ende vleis valt, daer se de Manilhas mede provideren. Daer sijn boven 20 of 25 soldaten, voorts tot 50 Spanjaerden niet op; tsoude haer seer disacomoderen, doch theeft almede sijn swaricheyt met swarten yet wat te beginnen ende waer ghij comt maeckt anders geen rekeninghe, dan dat ghij alle fortse met u wit volck moet doen.

„Dan laet u ooc nyet int hooft steken dat ghij met u vuile onbeseilde schepen de chynesen joncken sult beseylen, dan om mijn sin te seggen, wilt noch voort eerst China uyt u hooft stellen ende ooc Manilhas, maer cont ghij in de straet ende ontrent Malacca wat doen, daer sullen se u wel in de hant comen.”

Eenige dagen later kwam van Caerden te Bantam en in een aan hem gerichten brief van Matelieff van 10 Januari 1608 komt over hetzelfde onderwerp nog het volgende voor:

„Alleen van China moet noch wat vermanen.

„In de ryvier van Canton heb ick met dry schepen geweest ende na alle apparentÿe, die ick aldaer ghesien hebbe ende oock uit de woorden vande Chynesen hebbe connen vernemen, soo souden ons de Chynesen wel hebben laten handelen, indien wij door de Portugesen niet en waren verjaecht geweest, want de Chinesen verstaen dat vastelyck, dat als sy twee coopluyden in haer landt hebben, sullen hare waren meer gelden dan alser maer een en is.

„Daerom soude u niet raden anders te loopen als recht in de rivier van Canton, indien gij in China wilt handelen, want het schijnt dat den conink van Chyna elck lant bij sijn costuyme hout: Canton mogen vreemde comen ende en mogen niet uyt den lande varen, ende die van Chincheo mogen over al varen ende te contrary en mogen daer gheen vreemde coomen, ende u terstont begeven onder een eylant 7 ofte 8 mijlen inde rivier genaempt Langtenwan (Lin-tin), daer gij rontom moecht ende int incomen aende rechterhant leyt.

„De stadt Lanthau aldaer soude ick aenspreecken ende seggen, dat de Hollanders laest door de Portugysen verjaecht waren, doch dat ghij nu daer weder quaemt ende bij soo verre als het des coninex wil ware, dat wij alle jare coomen souden, dat hem daerom beliefde aen den mandarijn van Canton te seynden om verloff te eyschen van u een plaetse te wijsen, daer ghij verseeckert mocht wesen voor storm, onweder ende Portugysen.

„Hij eyschte mij 200 ryalen voor elck schip ende dan sijnder noch veel van 10, 8, 20 ende soo veel meer ryalen, soo dat elck de handt open staet, doch van groot geschencke hebbe noch niet vernomen. Dan ick soude u voor alle dingen raden voor eerst te besien wat macht van Portugysen datter in Maccau was, want soo langhe sij daer eenige macht sullen hebben, sullen ghij daer swaerlijck handelen, want sullent met macht soecken te beletten ende dan soose oversulcx eenighe straffe van de mandarins verdient hadden, dat sullense met gelt wel coelen, 'twelck haer al veel beter is dan den handel te verliesen, 'twelck geschieden soude indien sij ons daer laten handelen.

„Ghij en soudt niet behoeven de Chynesen oft Mandoryns te geloven, seggende dat ghy geen vreese voor de Portugysen behoeft te hebben ende dat de Portugysen geensints tegen haer gebot yet bestaen sullen, maer gelooft dat de Portugysen daer geensints sullen nae vraghen, alwaert dat de Chynesen 't selve getrouwelijck meende, want en connen niet meer als den handel verliesen, 't welk sij doch souden doen indien wij daer handelden, behalve dat de Chynesen haer vader voor gelt souden verraden, want wilden mij in eenen inham leyden, daer ick sonder slaen niet uyt soude hebben connen coomen, daerom soo verre gij u handen betrouwt, soo verre meucht gij u binnen begeven. Voort meerder te verhalen weet nyet, alsoo ick daer nyet gedaen hebbe.”

In het vaderland teruggekeerd bleef Matelieff in denzelfden geest adviseeren. In een „Discours van den Oost-Indischen Staet” enz. [1] zonder dagteekening, treffen wij het volgende aan:

„Ende alser een goede vlote bij de hant waer de rede van Malaca besoecken ende de schepen aldaer vernielen, ende principalijck daerop passen dat men gereet ware tegen dat de schepen van Chyna na Malaco comen, omme deselve aen te vallen, want dit ist gene dat de Portugesen meest beschadicht, zoo wel de particuliere als de Conincks tollen, alsoot de rijckste schepen sijn ende bij de specerijen nyet en hebben te gelycken.

„Het staet in China tot Macao alsoo, dat met het verlies van het nemen van eenighe schepen, oock de gene die ick in mijn aencomste van Malaca verbrande, die na Macao wilden, die van Macao alsoo gestelt waren, dat indien de schepen, die ick in China vondt, daer nyet waeren met groot capitael aengecomen,

[1] Rotterdamsche Historiebladen, III[e] afd. deel 1 pag. 259.

om twee jaren ladingh mede te nemen, dat sij het qualijck langer conden gaende houden, want soo haest de Chinesen geen proffijt van de Portugesen voelen, beginnen haer met dwerse oogen aen sien, ja was soo verre, dat den mandorijn van Canton all verboden hadde geen victualje tot Macao te brengen.

„Soodat ick mij gantschelijck inbeelde dat, bij sooverre ick met mijn vloot alleen getracht hadde om Malaca te krencken, soo datter geen schepen dit jaer nae Macao hadden mogen gaen, ofte de stadt Macao soude vergaen hebben ende de inwoonders verloopen.

„Daer is wel een beginsel geweest om door den coninck van Siam vruntschap in China te verwerven, doch met datter vant selve jaer geen gesanten na China uyt Siam gingen, is sulcx naegebleven, doch 't selve achte ick niet noodich, want ick en twijfel niet aen den handel van China, nae alle apparentie die ick in China hebbe vernomen, ende indien de Chinesen nyet en wilden, isser wel middel om tusschen China ende de Manilhas sulcke prinsen op de Chynesen te doen, die een goet stuck gelt jaerlijcx waerdich souden wesen, want er alle jaer 24 ofte 30 schepen uyt Chincheo na de Manilhas loopen met allerhande costelijcke waeren, dewelcke eensdeels voor rysico van de Spanjaerts doch meest van de Chynesen loopen.”

Op hetzelfde aambeeld wordt door Matelieff wederom gehamerd in een „Discours op de handelinghe, die men in O. I. soude mogen drijven” enz., gedagteekend 12 November 1608, daarin komt o. a. het volgende voor: [1]

„In den Chynesen handel, die van grooter importantie is, sal moeten naerstichlijck gedaen worden, want het sal voort eerste al wat swaer vallen. Hoe men tot noch toe dien handel gesocht heeft, is ons wel bekent, en nae mijn dencken sal den handel wel connen gedaen worden, als men die met goet fondement aenvanght, want daer en is geen natie soo barbaris inde werelt, die de handelinghe met vreemden ontseyt, als hij can verstaen dat hem proffijt daer uyt can ontstaen ende geen schade nochte vreese verwachten, het welcke men principael van de Chineesen moet verhopen, een natie boven alle andere met gierigheit bevangen en die om gewinswille geen arbeyt nochte moeyte en sparen. Men moet haer gebruyck weten ende oock hare ordeningh, want wij moeten denken, dat sij de qualiteyt van haer lant beter weten als wij ende dat sij sulcke wetten aldaer stellen, die sij achten

---

[1] Ibid. pag. 282.

alder dienstelycxst voor haer te wesen, 't is waer nae dat het schijnt, gelijck men daer van seyt, dat hij de frequentatie van sijn landt alle vreemdelingen verbyet, want de Portugesen comen nyet verder als Macao, dat een cleyn eylandeken is, bewoont met Chynesen ende Portugesen, daer de Portugesen wel de regeringhe over haer eygen volk hebben.

„Doch hebben daer geen vasticheyt, daer sij dikwijls na getracht hebben, doch connen tselve nyet verkrijgen, ende vaeren van daer, nae mijn onthout, tweemael 's jaers nae Canton om haer handelingh te doen, doch staen seer onder de Chinesen ende sijne haere giericheyt seer subiect, ende watter geschiet, connen 't selve met giften en de gaven all remedieren, 't welck alles van de coopluyden gaet. Want door de winninghe, die de Portugesen op Malaca ende Japan doen mette Chynese waren, mach men vrij wel wat daervan trecken om geschencken te geven, ende als de waeren in sulcke menighte vervoert werden, gelyck se nu doen, werden de ongelden, die over velen gaen, soo niet gevoelt.

„Men moet weten, dat er twee havenen in China sijn" (hier volgt weer het verhael van den handel te Canton en te Chincheo); „daarom die deselve ordre soude willen breecken, soude nyet min als tijt ende moeyte verliesen. Het schijnt oock sulcx inderdaad waerachtich te wesen, want alle Chynesen, die men op alle plaetsen in India vindt, oock in de Manilhas, sijn alle van Chencheo. Ick en hebbe oock wederom nyet connen hooren, datter oyt vreemde natien in Chencheo hebben gehandelt, maer wel in Canton, daer de Portugesen tot Macao wonende tweemael des jaers te marckt gaen, behalve 't gene de Chinesen aldaer selver tot Macao brengen.

„Die van Syam comen oock alle jaer in de rivier van Canton met haer schepen ende blijven een stuck weeghs beneden Canton, doch hooger als Macao, genoemt. . . . . . , want connen tot voor de stadt Canton nyet comen, alsoo de rivier aldaer ondiep wordt, dan ofte sulcx door expresse belastingh van den coningh is, wete niet.

„Doen ick aldaer in de rivier was primo September 1607, dede mijn den manderijn van Lanthau, al waer ick met mijn schepen niet wijt van lach, seggen waerom ik sooverre de rivier op quam ende nyet en liep tot Macao, alwaer de vreemdelingen gewoonlijk komen, gaf ick hem voor antwoord, dat die Portugesen onse vijanden waren ende dat ick daer nyet en mocht comen ofte

soude malcanderen smijten ende dat ick sulcx nyet en begeerde te doen sonder sijn consent, welck antwoorde hij wel nam ende gaf mij voor antwoordt dat hij naden mandorijn van Canton hadde geschreven om mij te mogen ontvangen ofte niet, welck antwoord ick niet en mochte verwachten door de komste van de Portugesche armada, die tselve sochten te beletten ende ons van daer te hebben eer de antwoorde mochten comen.

„Ick en twijfel oock nyet, ofte de Portugesen hebben wel geweten, dat wij consent tot handelingh soude hebben gecregen ende daerover hebben sij ons soo haest soecken te verdrijven, want indien sij sulcx nyet gevreest hadden, souden ons wel het weygeren van handelingh door den mandorijn laten hebben.

„Dit selve confirmeert oock tgene ick dikwijls met Chynesen aldaer van 't eylant Lamao, daer ick vervallen was eer ick in de rivier van Canton quam, hebbe gediscoreert, dat geen ding haer meer verwonderde dan als ick in twijfel stelde, dat men ons te Canton nyet en souden laten handelen, vraechden waerom, als den mandorijn wel verseeckert waer dat wij goet volck waren ende gelt en waren brachten daer dyenstelijck, dat sy nyet en conden verstaen, waerom men ons den handel nyet soowel soude toelaeten als de Portugesen: jae den bode ofte gesante van den mandorijn van Lanthau aen mij sondt, daer ick mede wat discoreerde ende onder alles ick hem seyde, dat wij machtiger waren meer Chynese waren van daer te halen dan de Portugesen, ende al en waert so nyet, dat den mandorijn ons behoorde te admitteren, want door sulcx soudender tweederhande coopluyden nae haer ware staen, daer sij dan den meestbiedende deselve mochten geven, waer door haer ingezeten wel souden varen ende veel voor haer goederen crijgen ende des conincx tollen souden vermeert werden, waertoe hij mandorijn van Lanthau behoorde te trachten om een genadigen coninck te hebben, dat hij daervan de oorsake ware geweest; hyer op gaf hij tot antwoort, dat het den mandarijn oock alsoo wel verstont ende daervoor geen naersticheyt spaeren en soude.

„Voorts van de mandorijns van de oorlochschepen, die op de rivier lagen, en conde ick uyt alle circonstatien van haere reden nyet vermercken, ofte den handel soude ons aldaer vergunt werden.

„Daer is een saecke, die ons wat soude in den wech wesen, die ick, alsoo se belachelijck schijnt, hyer nyet en verclare, doch dewijle de Chynesen heel superstitieus zijn, soo en can men het

soo vreemt nyet seggen ofte daer soude yet connen aen wesen, doch hyer alles is remedie toe metter tijt. [1]

„Ich hebbe oock wel Chinesen hooren seggen tot Bantam, dat sij meynen dat de Portugesen nyet ongestraft zullen blijven, omdat sij ons van daer ghejaecht hebben, doch gisse datse het alle met gifte aen den mandorijn sullen soecken te verschoonen, dat haer den eersten wech is: wat waeren datter mogen nae China gebracht worden, het principaelste is geld, de reste is van weynich importantie, de Heeren wel bekent.

„Den handel van Japan, alsoo die bestaet uyt Chinese waeren ende oock eenige laeckenen uyt Europa, soo en is daer nyet in te doen ofte nae te denken, voor ende aleer wij den handel in China vast hebben.”

Stemming der Chineezen tegenover de vreemdelingen.

Voor de gunstige verwachtingen, die Matelieff meende te mogen voorspiegelen van de gezindheid der Chineezen om de onzen tot den handel in hun land toe te laten, kan geen grond gevonden worden in hetgeen wij van de toenmalige toestanden in China weten.

In vroegere eeuwen had China in beginsel nooit bezwaar gemaakt om vreemdelingen tot den handel toe te laten en zoo zijn er tijden geweest dat Indiërs, Perzen, Arabieren en anderen, meest te Canton, maar soms ook te Amoy of in de omgeving van die haven een levendigen handel hebben gedreven.

De vreemde handelaren werden echter door de Chineesche regeering eer geduld dan gezocht, want voor het aandeel, dat zij in de bevordering der welvaart van het land hadden, kan die regeering nooit een open oog gehad hebben.

China toch is een land vol tegenstrijdigheden, omdat oude begrippen, die reeds lang niet meer bij den stand der ontwikkeling

[1] Wat Matelieff hier bedoelt is vermoedelijk hetzelfde als Coen in zijn brief van 14 Januari 1619 aan de Bewindhebbers mededeelde: „Van ouds is in deze landen een prophetie, namelijk in China, Java, Molucco, Amboyna ende Solor, datter van verre een vreemde natie comen sal, wit van coleur, geheel gecleet, jae oock de handen ende voeten, hebbende catte-oogen ende een grote neus, verckens eetende, dewelcke voors. landen besitten ende het Mahometisten geloof te niet doen sullen. Hier voor wort in alle de voors. landen seer gevreest. 't Is kennelijck dat de Chinezen daer over geen vreemdelingen eenich acces in haer landt willen vergunnen.” Ik heb niet kunnen vinden, dat deze profetie ooit in China gangbaar geweest is.

van het volk passen, toch met religieusen eerbied worden bewaard en gehuldigd. Zoo doet zich het merkwaardige verschijnsel voor dat het volk, in het algemeen tuk op winst, zich met groote voorliefde op den handel toelegt en daarvoor buitengewone geschiktheid toont, terwijl de overheid vast houdt aan de oude leer, dat de handel voor de volkswelvaart van weinig belang en dat alleen de landbouw als de grondslag daarvan te beschouwen is. De bevolking van China wordt geacht in vier klassen verdeeld te zijn, naar haar aanzien gerangschikt als volgt: geletterden, landbouwers, handwerkslieden en kooplieden; men ziet dat de kooplieden achteraan staan en nu wordt deze opvatting in de praktijk wel wat gewijzigd, maar toch zal geen Chineesche regeerder of bestuurder het zich tot plicht achten de belangen van den handel met eenige kracht voor te staan.

Voorts heeft vaak nog een andere factor op den handel der buitenlanders in China een belemmerenden invloed uitgeoefend. China acht zich namelijk het intelligente midden van de wereld; de Chineezen zijn een uitverkoren volk, alleen waardig rechtstreeks door den Keizer, den vertegenwoordiger des hemels op aarde, bestuurd te worden. Aan den Keizer zijn alle anderen volken eerbied en ontzag verschuldigd, zoomede onderdanigheid en gehoorzaamheid, voor zoover Hij die verlangt, maar in den regel stelt Hij zich er mede tevreden, als de vreemde barbaren zich rustig houden en verlangt dan van hen niet meer.

Waar zij echter aanraking met China zoeken, moeten zij beginnen met het aanbieden van geschenken, die als hommage aan den opperheer, als verschuldigde cijns beschouwd worden, en die geschenken moeten van tijd tot tijd worden herhaald. Daarbij was het de Chineesche regeering niet om voordeel te doen, want gewoonlijk had zij aan tegengeschenken en omslag voor den ontvangst heel wat meer uit te geven, zoozeer zelfs dat daarin vaak aanleiding gevonden werd om de aanrakingen te beperken tot periodieke bezoeken met vrij groote tusschenruimten.

Ook vond men dat de barbaren hunne positie dikwijls uit het oog verloren en zich aanmatigingen veroorloofden, die niet zelden tot moeielijkheden aanleiding gaven; ook daardoor was men in het algemeen tot de overtuiging gekomen, dat het aanbeveling verdiende hen op een afstand te houden, waar dit gevoegelijk geschieden kon.

In mijne »Notes on the Malay Archipelago, compiled from

Chinese sources" [1] vindt men menig voorbeeld van de houding, die in den voor-Europeeschen tijd door de Chineezen in bovenstaanden geest tegenover het buitenland en zijne handelaren aangenomen is.

Toen de eerste Nederlanders in China kwamen, hadden zich betrekkelijk kort te voren voor de Chineezen groote moeielijkheden uit het verkeer met de vreemdelingen voorgedaan.

De Japanners, die sedert onheuchelijken tijd gewoon waren met de Chineezen te komen handelen, maakten gebruik van de verwarring, die bij het optreden der Ming-dynastie in 1368 heerschte, om rooftochten op de kust van China te doen. Dit leidde tot herhaalde oorlogen, die in de tweede helft der 15e eeuw ten gevolge hadden, dat aan de Japanners de handel in China voor goed verboden werd. Sedert dien tijd hadden de Chineezen nog steeds van de rooftochten der Japanners te lijden en daar zij niet in staat waren die met geweld te keer te gaan, trachtten zij ze te bemoeielijken door de slecht verdedigbare eilanden en gedeelten der kuststreek te ontruimen; hiervoor was echter de bevolking vaak weer niet te vinden en deze omstandigheid, gepaard aan het zwakke bestuur van de ten val neigende dynastie, had ten gevolge dat de lieden, die hunne haardsteden niet wilden verlaten, zich te hunner verdediging zelfstandig moesten organiseeren en zich verzetten teggen hunne wettige overheid; zij waren dan met deze en de onder deze staande bevolking in openbaren oorlog en werden zeeroovers genoemd, wat zij ten deele ook waren, hoewel hunne grooter organisatie en het bezit van steden en vestigingen hun ten deele ook een hooger karakter gaf. Wij zullen later zien hoe de onzen herhaaldelijk met deze zeeroovers in aanraking komen.

In 1516 waren de eerste Portugeezen naar China gekomen en deze werden weldra door velen van die natie gevolgd. Aanvankelijk werden zij vrij goed en zoo het schijnt zonder argwaan ontvangen, waardoor hun werd toegestaan niet alleen te Canton, maar ook te Amoy (Chinchiu) en Ningpo te handelen. Op de ontvangst, die hun ten deel viel, werd ook een gunstigen invloed uitgeoefend door de omstandigheid, dat zij de autoriteiten herhaaldelijk tegen de zeeroovers hielpen. Voor de rivier van Canton hadden zij tijdelijke vestigingen eerst op St. John (Sanchuan, Sancian enz.) en later op Lampaçao, die jaarlijks eerst geheel en later ge-

[1] Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, deel XXXIX.

deeltelijk verlaten werden, als de schepen naar Goa terugkeerden. Later, in 1563, brachten zij die vestiging over naar het schiereiland Macau, vanwaar zij eene bende zeeroovers verdreven; zij kregen het land echter niet in hun bezit, maar heetten ook hier slechts tijdelijk te verblijven, waarvoor zij huur aan de autoriteiten te Canton hadden te betalen. Reeds voor dien tijd hadden zij zich aan verschillende handelingen van aanmatiging en geweld schuldig gemaakt, tengevolge wearvan zij van Amoy en Ningpo werden verdreven, terwijl zij te Macao als het ware opgesloten waren, door een muur over de landengte en het verbod om buiten gezette tijden naar Canton te gaan.

De moeielijkheden, die China met de Japanners en Portugeezen gehad had, waren oorzaak dat de plaatselijke autoriteiten er niet aan denken konden de Nederlanders eigenmachtig ten handel toe te laten; zij moesten instructies aan de regeering vragen en daar zij wel konden verwachten dat die niet gunstig wezen zouden, is het begrijpelijk dat zij maar begonnen zijn met de onzen af te wijzen.

De mindere autoriteiten verzekerden Matelieff, dat zijn verzoek veel kans had van ingewilligd te worden en hij hechtte daaraan blijkbaar veel gewicht, maar zij wisten wel dat dit niet waar was en kunnen zich om geen andere reden zoo hebben uitgelaten, dan om zich het air van voorsprekers te geven en van de schatrijke vreemdelingen flinke geschenken te krijgen.

Wat de kansen der Nederlanders ook moet gehinderd hebben, is de slechte roep, die zoo te zeggen met hen naar China kwam; de hardhandige wijze, waarop zij in de archipel te werk gingen, is ongeveer tegelijkertijd in China bekend geworden, en in al de oude berichten worde zij eenstemmig als woest, aanmatigend en onvertrouwbaar afgeschilderd.

De eerste indruk, dien zij op de Chineezen gemaakt hebben, wordt vrij wel in de volgende bewoordingen weergegeven: „Het volk, dat wij Roodharen of Roode Barbaren noemen, zijn denzelfden als de Hollanders en zij wonen aan den westelijken oceaan. Zij zijn hebzuchtig en geslepen, hebben veel kennis van kostbare waren en zijn knap in het streven naar voordeel; om winst ontzien zij zelfs hun leven niet en geen plaats is zoo ver, of zij gaan er naar toe. Hunne schepen zijn zeer groot en bekleed met twee lagen planken, die slechts bekapt maar niet geschaafd zijn: ze zijn zeer sterk en hecht en in China noemt men ze „schepen met dubbele planken," in werkelijkheid echter zijn het ronde balken

en geen planken. Ook zijn deze lieden zeer bekwaam en vindingrijk, zij maken zeilen als spinnewebben, die naar alle kanten draaien om den wind op te vangen, zoodat zij in elke richting den wind meehebben. Ontmoet men hen op zee, dan wordt men zeker door hen beroofd." [1]

In het bijzonder moet het een ongunstigen indruk hebben gemaakt, dat Matelieff te Ternate eene Chineesche jonk heeft genomen op grond van eene gezochte reden, die aan de zaak het karakter van gewonen zeeroof gaf. Zelf zag hij dit zoo weinig in, dat hij de bemanning meenam naar China en voor zijne aanrakingen met de Chineesche autoriteiten als tusschenpersonen gebruikte, meenende dat eene niet slechte behandeling aan boord en eene kleine vergoeding in geld hen wel met het verlies van schip en lading moest verzoenen. Men mag zich verzekerd houden, dat deze lieden van de Hollanders niet veel goeds hebben verteld.

Wat Matelieff zegt over het verschil der regelingen te Canton en te Chincheo (Amoy), namelijk dat de eerstgenoemde plaats open stond voor de vreemdelingen, maar dat de Chineezen van daar niet elders ten handel mochten varen, terwijl het te Chincheo juist het omgekeerde was, is mede niet in Chineesche bronnen te vinden. 't Is waar dat alleen te Canton vreemdelingen handelden, namelijk, behalve de Portugeezen, ook enkelen uit Annam, Cambodja en Siam, maar dit was slechts omdat Canton voor deze laatsten het dichtst bij was. Daarentegen was het aan de Cantoneezen volstrekt niet verboden naar elders te varen, maar zij deden het weinig of niet, omdat zij meer industrieelen waren; de buitenlandsche vaart werd meest beoefend door de stoute zeevaarders en emigranten van Amoy en omgeving, gelijk ongeveer ook tegenwoordig nog het geval is.

---

[1] Thai-wan hoe tsi. Geschiedenis van Formosa, deel XIX fol. 41 v. Dit boek is wel van wat lateren tijd, maar het naïve verhaal is vrij zeker aan de eerste aanrakingen ontleend.

De uitdrukking: „schepen met dubbele planken" is eene vertaling der woorden 夾板船 kap-pan tsoen, maar naar mijne opvatting is kappan eene transcriptie van het Maleische kapal, schip en heeft men later ten onrechte in die transcriptie eene beteekenis gezocht.

Hetgeen omtrent de zeilen wordt medegedeeld, is eene overdrijving van het feit, dat de zeilen der Nederlanders veel lichter waren dan de zeilen van matten en bamboe der Chineezen en dat de Hollandsche schepen scherper aan den wind zeilden.

Een tijd lang worden geen nieuwe tochten gedaan, maar de zaak blijft aan de orde.

Nadat aldus ook de onderneming van Matelieff zonder vrucht was afgeloopen, is het doen van scheepstochten naar China een geruimen tijd gestaakt. Wel werden nog in de jaren 1606 en 1607 in Nederland eenige schepen voorwaardelijk voor de reis naar China aangewezen, [1] maar zij volgden die bestemming niet, omdat men er in Indië geene aanleiding toe vond.

Alleen werd in 1609 nog eene poging gedaan door twee schepen, die uit Japan naar Java terugkeerden. Zij geven daarvan het volgende verhaal: [2]

„14 Oct. 1609. Alsoo wij met beyde de schepen geanckert liggen voor het steetien van Lamao ende op gisteren eenen brief met een van ons volck naer lant gesonden hebben aen den mandorin, innehoudende dat wij Hollanders waren ende inne vrientschap met haer sochten te tracteeren, ende alsoo wij geen tolck en hadden, op haer versochten eenen aen boort te willen senden, die met ons spreecken coste, soo hebben sij op ditto eenige joncken naer ons gesonden, die eenen grooten brief opstaecken ende met een vaentien ons het gat uyt wesen, sonder te willen aen ons boort commen, dan elck omt seerst wenckende ende ons wech wijsende.

„Soo is hierover goet gevonden, alsoo wij hier gantsch geen apparentie ende sagen omme wat profytelycx te vernemen, dat tot de negotie ofte avance van de handelinge soude mogen dienen, dat wij sullen op ditto te middach 't seyl gaen naer Maccau ofte de riviere van Canton, omme te sien wat wij daer souden mogen uytrechten."

Deze twee schepen hebben echter, daar ze geen loods hadden, Macao of de rivier van Canton niet kunnen vinden; tevens zijn ze van elkaar geraakt en hebben elkaar eerst bij St. John weergevonden, hetgeen toen te westelijk was om Macao nog te halen; daarop zijn ze doorgegaan naar Patani.

Hierna heeft het zenden van schepen naar de kust van China geheel opgehouden en als eenig bewijs, dat het denkbeeld van den Chineeschen handel nog niet geheel was opgegeven, vindt men het van tijd tot tijd door de Heeren Meesters aangeroerd.

---

[1] Vergaderingen der Bewindhebbers van Februari 1606 en van 3 Oct. 1607

[2] Resolutien van den Raad der schepen Roode (Vereenigde) Leeuw met de Pijlen en de Griffioen van 14 en 16 October 1609.

In eene Memorie (en Instructie) voor het personeel in Indië, op 11 April 1608 te Amsterdam door de Bewindhebbers vastgesteld en den 4n Mei 1609 in Indië aangebracht, werd omtrent den handel met China het volgende aangeteekend:

„Den handel van China wort ul. oock opt hoochste ende wel ernstelick gerecommandeert, voornamelick van de rouwe syde, daerop goede proffyten syn te doen ende oock seer groote quantiteit can worden verhandelt, maecken oock seer groote neringhe ende welvaert onder het arbeytsvolck ende so denselven handel op China in gheender manieren en ware te becomen, soo moet men nochtans sien, dat men de rouwe syde over andere plaetsen als Pattane ende andere plaetsen become, want aan de rouwe zijde is ons te veel gelegen ende het is der Compa dienstelijcker veele penningen te besteden aen rouwe ongewrochte zijde als aen peper, alsoo de Portugesen den peper altoos in groote abundantie brengen ende daermede cladden.” [1]

Daarentegen schreven de Heeren den 14 December 1611 naar Bantam dat men het streven naar den handel in China nog maar wat moest uitstellen, omdat het noodig was eerst de positie in de Molukken te verzekeren.

Pogingen om de Chineesche waren te doen leveren door de Chineezen in den archipel.

Soortgelijke aanbevelingen, in den een of den anderen zin, komen nog herhaaldelijk voor [2] en dienden om het begrip der begeerlijkheid van den handel op China levendig te houden, maar met het oog op de bezwaren, die gebleken waren daaraan verbonden te zijn, werd tevens een ander denkbeeld ter sprake gebracht, namelijk of men de Chineesche artikelen, waarom het toch eigenlijk te doen was, niet zou kunnen laten leveren door de Chineezen, die reeds in den archipel handelden.

Om te beoordeelen in hoeverre dit uitvoerbaar zou geweest zijn, hebben wij na te gaan, welke plaats de Chinezen destijds in de handelsbeweging van den archipel innamen, voor zoover dit uit de ons ten dienste staande berichten kan worden opgemaakt.

Het is bekend, o. a. uit mijne Notes on the Malay Archipelago,

---

[1] Gedeeltelijk medegedeeld door de Jonge, deel III pag. 311.

[2] Art. 25 der instructie van Both, 27 Nov. 1609. — Id. van Reynst, 11 Mei 1613. - Instructie voor den Gouverneur en de Raden van Indië van 3 Nov. 1617, art. 47.

dat de Chineezen lang voor de komst der Europeanen in den archipel handelden en op verschillende plaatsen vestigingen onder eigen hoofden hadden.

Bij den eersten tocht der Nederlanders van 1595 trok hunne vestiging te Bantam in hooge mate de aandacht der onzen en in het verhaal van die reis vinden wij het volgende: [1]

"De Chinesen woonen tot Bantam op een quartier alleene, dat met een sterck staketsel omvanghen ende met een moras versterckt is, alwaer sy wel de frayste huysen hebben, dieder in de stadt souden moghen wesen.

"Is een seer subtyl volck in alle hare handelinghe, neerstich om geld te winnen ende daer by goede tafel houdende. Worden in Java voor groote woeckeraers ghehouden, even als de Joden in Poortugael ende andere landschappen van Europa.

"Dit sijn de luyden die in Java den peper opkoopen, gaende te landewaert in op de dorpen met haer ghewichte in de hand, waermede sij eerst weghen hoeveel datter soude moghen wesen ende dan bieden, nae haer dunckt dat de luyden geld van doen hebben. Vergaderende also den peper teghen dat de Chinesche schepen aenkomen, den welcken sij die dan verkoopen de twee sacken voor een cati oft 100000 caxas, daer sy wel 8 ofte meer sacken voor gekocht hebben.

"Dese schepen komen jaerlijcx in Januario, acht oft tien sterck sijnde, tot Bantam ende laden elck omtrent 25 lasten.

"Sij brengen 't geld dat tot Bantam, heel Java ende de omleggende eylanden door zijnen gangh heeft ende in Malaysche tale cas, in Java pitis ghenoemt word, zynde minder dan een duyt ende van seer quaden alloye, als ghegoten van loot met schuym van koper daer onder ghemenght, ende derhalven so brosch, dat als men een bussel of snoer daervan laet vallen, soo vindmender 8, 10, 12 ende somwylen oock meer gebroken. Leyt mense eenen nacht int zout water, sij kleven soo vast aen malcanderen, datter wel de helft van breeckt.

"Dit gelt wordt gegoten in China in een stad Chincheo genaemt ende is eerst begonnen in Java ghebracht te worden in 't jaer 1590 ende uyt oorsacke hier naer volgende: De coningh Wontay van China, siende dat de caxas, over 10 jaren bij zijn voorzaet den koningh Huyjen gemunt, door hare groote menichte alle de

[1] Begin en Voortgangh, I[e] deel, Eerste schipvaard der Hollanders naer Oost-Indië, pag. 75.

omleggende eylanden vervulden ende dat zijne ondersaten die niet wel ende conden vertieren, overmits sij in China selve geen gang en hebben, maer alle dingen aldaer niet voor eenighe munte, maer alleen voor kleyne stucxkens silver ghekocht ende verkocht worden, 't welck teghen conduri (dat kleyne roode boontjens zyn, hebbende een swarte placke op d'een zyde) ghewogen word, heeft dit snoode geldeken gheinventeert, opdat het soo veel te eer soude brecken ende vergaen. Dit niet ghenoegh zynde heeft zyn nasaet de koningh Hammion (ter tyt toen d'onse daer waren regneerende) deselve caxas noch slimmer ende in sulcker voeghen ghemaeckt, als hier voren gheseyt is. [1]

„Sij worden aen stroye snoeren bij den anderen gheregen (want hebben een vierkant gat in 't midden) met 200 teffens, 't welck sij een sata noemen ende bedraeght onser munte een blancke. Vijf van dese satas aen malcanderen ghebonden maecken een duysendt caxas, 't welck sij sapocou noemen. De onse kochten 12 of 13 duysent van dese penningen om een reael van achten. Van de eerste caxas siet mender nu seer luttel, overmits sij meest alle gheconsumeert sijn ende in Java geen gang en hebben. Doen dese nieuwe eerst uytquamen, kocht men om de tien duysent zes sacken pepers, daer men der nu, als de Chinesche schepen aengekomen zijn, maer twee ende selden derdehalve sacken koopt voor hondert duysent. [2]

[1] Al wat in deze alinea staat is zoo wat onjuist; de mededeelingen van Chinezen, die vermoedelijk aan den inhoud ten grondslag liggen, zijn verkeerd begrepen, dan wel opzettelijk verkeerd geweest.

[2] Het geld, waarvan hier gesproken wordt, zijn de zoogenaamde piti's of pitjis, kleine ronde stukjes van slecht gezuiverd tin (ten onrechte vaak voor lood aangezien), met een vierkant gat in het midden, vaak zoo groot, dat slechts een smal randje metaal overblijft. Ze zijn gemaakt naar het voorbeeld der gewone Chineesche duiten van brons, waarvan er ongeveer 5 op een cent gaan, maar zijn blijkens de cijfers slechts $\frac{1}{10}$ van deze waard. Tot nog toe meende men, dat de pitjes alleen in Indië waren gemaakt, waar dit een prerogatief eerst van de inlandsche vorsten en later van de Compagnie is geweest, maar hier leeren wij dat ze aanvankelijk in China gemaakt werden, vermoedelijk dus voor rekening van Chineesche kooplieden, hetzij omdat er te Bantam gebrek aan pasmunt was, dan wel om goedkooper te recht te komen dan met de bronzen duiten uit China, die reeds sedert eeuwen in den geheelen archipel gangbaar waren. Of de invoer werkelijk in 1590 begonnen is, durf ik op grond der boven in haar geheel gewraakte alinea niet als zeker aannemen, alleen schijnt het inderdaad juist, dat ze eerst uit China werden aangevoerd (waar ze overigens nooit in omloop zijn geweest), omdat dit bevestigd wordt door hetgeen Coen op 11 Maart 1618 aan de Bewindhebbers schreef: „Vermits de joncken van China een tijt lang weynich cassies hebben gebracht, doordien de Pangoran (van Bantam) veel

„Sij brengen oock porceleynen soo fijne als grove ende koopt men ten tijde haerder aenkomste om duysendt caxas vijf ofte ses schotelen van beyde soorten, maer daer buyten niet meer als twee ofte selden drie.

„Brengen oock seer schoone stickzijde van veelerhande coleuren, als mede stucxkens zijde van 14 ofte 15 ellen ende veel andere waeren.

„Koopen daerenteghen behalven den peper alle de lacca [1] op, die van der stadt Tolonbaon [2] (daer sij overvloedelijck valt) ghebracht wordt, sandelhout, notenmuscaten, naghelen, schelpen van schildpadden, daer sij in China fraye kofferkens van maecken, ende oliphants-tanden, daer sy fraye stoelen afmaecken, welcke sij hoogher waerdeeren als silver, want daer hunne mandoryns ofte viceroys in ghedraghen worden.

„Branden te Bantam oock veel wijnen van cocos., waermede sij haer sonderlinghe weten te behelpen.

„Die bij den onsen aldaer sijn ghesien worden, waren leelijck van wesen, hebbende groote ooghen, een ghespannen vel ende voorhoofd, ende swart lang hayr, seer als de vrouwen hier te landen, soo dat men de gheene die gheen baert en hebben, qualijck uit een vrouw kan onderscheiden, want binden 't hayr

---

om haer snoodtheytswille verbannen hadde, sijn de cassies soo dieren geworden, dat men nu niet meer dan 8000 voor een reaal becomen can, daer eertijds 30000 een reael waren gevende." De waarde der pitjes heeft dus belangrijk geschommeld, gelijk ook bevestigd wordt door eene rekening van uitgaven ten behoeve van het schip Erasmus voor Bantam in 1608, waarin de cassen voor 25500 de reaal voorkomen. Blijkens mijne Notes on the Malay Archipelago (pag. 57) heeft dit geld ook de aandacht van Chineesche bezoekers getrokken, die het volgende er over aanteekenden: „The natives use leaden coins; 1000 of these form a string, and 10 strings make a bundle; one bundle of leaden coins is said to be equivalent to one string of silver money." Hier dus wederom 10 pitjes op één gewone Chineesche duit, of ongeveer 12000 op een reaal. Het groote verschil in koers kan echter voor een deel ook in de intrinsieke waarde gelegen hebben, want het verschil in gewicht is zeer groot, vooral naar gelang aan het gat in het midden meer of minder omvang is gegeven.

De woorden caxas, cas en cassen zullen wel afgeleid zijn van het Portugeesch caxa, dat kas en geld beteekent. In het Engelsch worden de Chineesche duiten nu nog cash genoemd.

Sata kan ik niet thuis brengen.

Sapocou herinnert aan de Fransche benaming voor Chineesche duiten, sapèques, waarvan de herkomst niet bekend is. Verg. sapeka in „de Munten van N. I. door Netscher en v. d. Chijs, pag. 64.

[1] Lignum aloes, het hout van de Aquilaria agallocha; wordt gebruikt voor reukwerk.

[2] Vermoedelijk Polonbaon en dan Palembang.

recht boven 't hoofd als een wronghe te samen, daer over sij dan een fijn netgen van peerts-hayr trecken, 't welck soo vast ghespannen staet, datter de lyckteeckens van blyven staen in haer voorhoofd.[1] Hebben maer twintich oft dertich, oft immers seer weynich hayren om den mond in plaets van baerd, soo dat het staet ghelyck een mensch die zyn haer uytghevallen is.„

Wat de Chineesen te Bantam brachten, scheen echter in qualiteit niet te voldoen, want in 1610 werd van daar met het schip de Provincie naar Nederland gezonden: „Een casken met eenige sijdewercken ende gebordunrde deeckens ende 100 groote porceleyne schotels„, en daarbij het volgende geschreven:[2] „Opt stuck van de porceleynen ende lackwerk sullen voortaan wel letten ende sien met de Chinesen te contracteren datse daeraf jaerlijkx goede partije brengen, want hetgene tot noch toe gebracht hebben, is niet veel te beduyden geweest ende meestal slecht goed, waerdoor deselven nimmermeer hebbe durven coopen om naert vaderlant te seynden, wel wetende dat daer niet als seer curieus goet en dient. Daarenboven soo wort het porceleyn hier ordinaerlyck soo soo dier vercocht, principalyck alser schepen syn, die 't selve terstont op hoogen prijs jaghen, dat ick sonderlinge gheen proffijt daerop en can reeckenen, dwelck ick achte wel beeteren sal, alser ordre sal gestelt sijn, dat de bootsgezellen ende andere voor haar selven daeraf niet en sullen mogen coopen, dwelck ick achte hier swaerlijck sal connen te wege gebracht worden, overmits door oude gewoonte seer is ingewortelt.

„Het lackwerk dat van China komt is gemeenlijck heel slecht, soo dat het niet seer dienstich is om over te seynden ende valt oock heel dier. Ick hebbe eenich lackwerck gesien in het schip den Leeuw met Pijlen, dat van Japan quam, dat seer schoon ende pertinent was, alwaer men seer gevoechlijck sal connen becomen ende oock laten maecken 't gene men dienaengaende soude mogen van doen hebben.„

Aanvankelijk meende men te mogen verwachten, dat de door l'Hermite bedoelde pogingen er toe zouden leiden een voldoenden handel met de Chineezen te Bantam te krijgen en zijn opvolger

---

[1] De Chineezen droegen destijds lang haar; het scheren van het hoofd behalve een staart om de kruin is een Tartaarsche dracht, die door de in 1645 opgetreden Mandsjoe-dynastie is ingevoerd.

[2] Jacques l'Hermite de Jonge, opperkoopman te Bantam, aan de Bewindhebbers, 10 Nov. 1610.

meldde reeds dat de Chineesche artikelen bij de Chineezen aldaar besteld waren en dat men zooveel kon krijgen als men wilde, als er maar geld was. [1] Die verwachting werd echter niet geheel vervuld, want in 1614 lezen wij, dat er in dat jaar wel is waar 6 jonken waren gekomen, tegen 2 à 4 in vroegere jaren, die porselein, kleeden, zijdewaren en een weinig ruwe zijde hadden meegebracht, waar wederom was het meest „slecht goed.” Toch meende men noch het volgende jaar te zullen krijgen wat men wilde. [2]

Nog op andere plaatsen was de handel in Chineesche artikelen mogelijk. In de eerste plaats te Grissee, waar veel Chineesche jonken kwamen en de goederen uit dit land goedkoop te krijgen waren. [3] Mij is echter niet gebleken of men het daar heeft beproefd.

Wel is dit het geval geweest te Patani, op de oostkust van Malakka, wat langen tijd de voornaamste plaats voor ons verkeer met de Chineezen geweest is; door verschillende oorzaken is die handel echter te niet gegaan; ook hier bood het arbitraire inlandsche bestuur geen voldoende zekerheid, zoodat de Chineezen niet regelmatig kwamen, en aan den anderen kant was ons kantoor daar vaak onvoldoende van geld voorzien, zoodat we niet koopen konden wat aangebracht werd en zelfs van tijd tot tijd bij de Koningin moesten leenen om onze schulden te betalen „tot groote disreputatie ende nadeel van de Compie.” [4]

Te Bantam waren de Chineezen de tusschenpersonen voor den inkoop van de peper en den verkoop der lijnwaden, [5] zoodat ze in dit opzicht voor de onzen van groot nut waren, maar in andere opzichten waren zij weder hinderlijk, zoo hier als elders.

In de Molukken was hun handel voor onze belangen een groot bezwaar; de Hollanders konden hunne van de cust van Coromandel aangevoerde kleedjes niet kwijt raken, omdat de Chineezen ze goedkooper aanboden, en zoo waren de onzen verplicht voor de producten des lands geld te besteden, terwijl men er meer op uit was, ze langs den weg van ruilhandel te krijgen. De autori-

[1] Peeter Segers aan de Bewindhebbers, Bantam 5 Dec. 1612.

[2] Coen aan de Bewindhebbers, 10 Nov. 1614.

[3] H. Brouwer aan de Bewindhebbers, aan boord van den Roode Leeuw met Pijlen, Bantam 27 Juni 1612.

[4] Coen aan de Bewindhebbers, 12 Jan. 1614.

[5] Coen aan de Bewindhebbers, 10 Nov. 1614.

teiten aldaar waren zelfs van meening, dat men dit met geweld zou moeten tegengaan. [1]

In 1614 spanden de Chineezen te Bantam samen om de kleedjes van de Hollanders niet dan tegen lage prijzen te koopen; gelukkig was een voornaam koopman buiten de afspraak gebleven en aan dezen werd toen eene partij tegen behoorlijke prijzen maar op crediet verkocht, wat de overigen dwong de afspraak te laten vallen. [2]

Ook in den peperhandel waren ze voor de onzen soms hinderlijk. In 1616 vielen er klachten, dat ze het artikel vervalschten en de prijzen opdreven; [3] wilden de onzen niet van hen koopen, dan voerden ze de peper zelf uit. Coen, die destijds Directeur der kantoren te Bantam en Jacatra was, vond daarin aanleiding om de peper uit eenige jonken te laten halen en tegen een door hem gestelden marktprijs te vergoeden, een arbitraire maatregel, die zoowel bij de Chineezen als bij het bestuur van Bantam groot misnoegen wekte. Ook naar enkele andere havens werd een gelijke last gezonden. In 1618 werd weder een soortgelijk dwangmiddel toegepast; de Chineezen te Bantam mochten geen peper voor den uitvoer koopen, voor dat de Hollanders voorzien waren, anders zou ze uit hunne jonken gehaald worden. Voorts werden in dat jaar drie jachten naar Japara en Jortan gezonden om peper in te slaan „en soo die door de Chineezen opgekocht was, dat men haer dan dreigen soude, soo die niet weder vercochten, den peper in zee af te nemen.” [4]

Deze gewelddadigheden werden door de Bewindhebbers bedenkelijk gevonden en in hunne resolutie van 8 Mei 1618 n° 12 vindt men naar aanleiding der eerste daarover ontvangen berichten het volgende aangeteekend: „Op d'ordre bij den Gouverneur-Generael Jan Pietersen Coen gegeven opt lichten van den peper uyt alle de Chineesche joncken, soo van Jamby, Patane ende Bantam met peper geladen comende.

„Is verstaen dat men hierop aen den Gouverneur ende Raden van Indien sal schrijven, dat sijlieden de compie naerder berichten van de redenen ende motijven, die henlieden tot het nemen van

---

[1] Laurens Reael, Vice-Gouverneur op het fort Oranje in Malajo, aan de Bewindhebbers, 20 Juni 1614.
[2] Coen aan de Bewindhebbers, 10 Nov. 1614.
[3] Coen aan de Bewindhebbers, 11 Oct. 1616.
[4] Coen aan de Bewindhebbers, 24 Juni 1618.

de resolutie, in dat artyckel vermeldt, gemoveert mogen hebben ende datse middelertijt deselve sulcx mitigeeren oft veranderen, dat daerdeur geen verlet nochte swaricheyt daer te lande nochte ouck alhier verder opspraecke en werde gecauseert.″

Die vermaning werd echter in den wind geslagen, want later lezen wij:

″Ende soo d'onse den peperhandel soo vrij als de Chinesen niet becomen, maer de peper haer onttrocken en aen de Chinesen gelevert wordt, dat dan deselvige weder uyt hare joncquen sullen doen lichten ende die na mercktgang aen d'eygenaers betaelen, oft op reckeninge van d'uytstaende schulden houden sullen, 't gene bevonden mag worden, door onse debiteurs van de Comp^e^ middelen in voors. jonque na China gescheept te sijn.″ [1]

Het denkbeeld van den handel in China treedt weer op den voorgrond.

Hoe druk de Chineezen in den Archipel ook handelden, toch werden de benoodigde Chineesche artikelen van hen niet in voldoende hoeveelheid of voldoende qualiteit verkregen. Men begon er dus weer aan te denken in of nabij China eene factory voor den handel met dit land te stichten, gepaard met het zenden van schepen naar Manilla om daar door het nemen der Chineesche jonken den handel op die plaats te verstoren.

Dit denkbeeld werd door Coen op de volgende wijze ingeleid:

″Voorder hebben wij geseijt, datter maer half werck gedaen worden sal, als er een goede vloot schepen na de Manilhas gesonden worde, om dat men plaetse dient te begrijpen ende de Chinesen aen te wijsen, waer met ons souden mogen handelen. Hiertoe is het dan (om de treffelijcke Chinese handel te stabileeren) van noode, datter boven de voors. schepen, die na de Molucques, Amboyna, Banda ende Manilha gesonden werden, noch een goede vloote van 4 à 5 schepen met een groote som gelt na Cotchin China gedestineert werde, omme daer omtrent op een van d'eylanden plaetse te begrijpen ende een fort te maecken, welcke mede alla volee niet gedaen worden can Dit is soo noodich, als een van alle d'andre voorstellen, want de Chynesen haecken er na seer, sij sijn arme seelieden, waar door nimmermeer tot Bantam, Patane noch verder vande handt met haer treffelijcke negotie gedaen worden sal. Wij moeten dicht bij haer comen ende hoe naerder hoe het te beter voor de Comp^ie^ wesen sal.″ [2]

[1] Resolutie van de Raad van Coen, 18 Juni 1619.
[2] Coen aan de Bewindhebbers, 26 Juli 1618.

De Bewindhebbers konden zich met deze plannen wel vereenigen en moedigden Coen aan ze spoedig uit te voeren, waarbij zij als plaatsen voor eene mogelijke vestiging ook Pulo Condor en Liqueo Pequeno noemden; of met dit laatste Formosa dan wel de Pescadores bedoeld werd, stond vermoedelijk bij hen zelf niet vast. Maar het aangenaamst zou het hun wezen, als het gelukken mocht den handel van China in voldoende mate naar het nieuwe rendezvous te Jacatra te trekken. [1]

Voor een oogenblik scheen bij Coen de overtuiging weder opgekomen te zijn, dat dit laatste ten slotte toch mogelijk zou blijken en hij schreef dus aan de Heeren Meesters: „wat aengaet de Chinese handel houden voor seecker (als UEd. maer gelt genoech senden) dat die wel haest tot Jaccatra in soo grooten fleur becomen sullen als oyt in Manilla geweest is . . . Aan de Chineese handel in Pahang, Ligor, Cochin China ende elders sullen na vermogen de handt houden, tot dat die tot Jaccatra volcomentlijck gestabileert sy.” [2]

Deze mededeeling viel zeer in den smaak der Bewindhebbers en zij spoorden Coen aan toch alles te doen om de Chinesen naar Jacatra te trekken. „Het goet onthael,” zoo schreven zij, „ende tractement, 't welck UE doet aen de joncques die van Chincheo comen ende andere Chinesen, sal veel daertoe cunnen operereren, zonder deselve int eerste so nauw te limiteren ofte verbinden aen swaere belastingen en tollen, die namaels, als den handel eenmaal gestabilieert sal wesen, met minder schade ende prejuditie in treyn gebracht sullen connen werden.”

De Bewindhebbers verheugden zich er in, dat een Chineesch koopman, die Jacatra had bezocht, beloofd had het volgende jaar met 5 jonken terug te komen en daarvoor passen had verkregen, want zij wenschten in den Chineeschen handel zooveel kapitaal te steken, als maar mogelijk zou zijn, om de groote kosten der verschillende vloten en kantoren goed te maken. Zij vreesden echter dat Jacatra voor de Chineezen wellicht te ver en te gevaarlijk zou wezen en daarom opperden zij het denkbeeld de geheele vloot, die Manilla blokkeerde, naar de kust van China voor Chincheo te zenden, zoowel om afdoende tegen de vaart op Manilla te waken, als om de jonken, die naar de zuid wilden, zoo ver te geleiden, dat ze niet meer naar Manilla konden gaan.

[1] De Bewindhebbers aan Coen, 1 Mei 1619 en 24 Maart 1620.
[2] Coen aan de Bewindhebbers, 24 Oct. 1620.

Ook zou men Macao en de monding van de rivier van Canton moeten bezetten, als de eenige plaatsen waar het aan vreemdelingen vergund was in China te handelen. [1]

Vóór dat Coen het zooeven vermeld schrijven der Bewindhebbers ontvangen kon hebben, was door hem reeds bevel gegeven om in den aangegeven zin, alleen maar wat scherper, op te treden. In zijnen Raad (Ambon, 11 Juni 1621) werd het volgende besluit genomen:

„Is goetgevonden bijaldien d'Engelsche in Japan weygerich waren end' onse haar alleen niet machtig genoeg bevonden om 't aenstaende jaer weder een tocht op de vijant na Manilla te doen, dat in desen gevallen aen den Commandeur Willem Janssen ordonneeren sullen met onse vlote op de custe van China te loopen, omme te onderstaen off't omtrent off in China de joncken na Manilha varende becomen can, met last mede aen te tasten alle Chineese joncken (uytgesondert alleen die welcke met onse passe na Jaccatra varen ende van daer keeren), die becomen connen, omme de Chinesen daerdoor te dringen ons den handel selvers in haer lant sooveel als de Portugeezen ende Spanjaerden te vergunnen, even gelijck sij den handel buyten haer lant op alle andere landen pretendeeren, alsoo lange voor dese den handel met vrientschap ende vereeringe van haer versocht is, maer niet hebben connen verwerven.”

Daar men echter spoedig aanleiding had om te denken dat de Engelschen het volgende jaar den tocht naar Manilla nog mede zouden maken, bracht Coen in de raadsvergadering van 25 October 1621 het denkbeeld ter sprake om afzonderlijk 6 of 7 schepen uit te rusten, „eenige om den handel op de cust van China te ondersoecken en andere om op de Spaensche zilverschepen omtrent Cabo di Spirito Sancto te cruysen.” De vraag werd echter gesteld wat zou voorgaan, „'tredres van de saecke in Amboyna ofte de tochten op China ende Spirito Sancto.”

Die vraag werd niet dadelijk beantwoord, maar weldra schijnt men ter zake tot een besluit te zijn gekomen, want reeds 3 weken later berichtte Coen dat het plan zou doorgezet worden. Ter toelichting schreef hij het volgende:

„Tis nodich, gelijck UEd. voorstelle, jaerlicx eenige schepen met gelt ende goederen na de custe van China gesonden worden om met de Chinesen te handelen, terwijl den handel in Manilla belet worde.

[1] De Bewindhebbers aan Coen, 4 Maart 1621.

"Dit jaer sijn hier 6 Chinese joncken geweest; sij hebben voor 17 joncken passen mede genomen; daer is niet te twijfelen of hier sullen toecomende jaer veel Chinese joncken comen, doch rycke waere voort vaderlant dienstig, sullen naer geopineert wort in geen quantiteit brengen, ende eenige Chinesen seggen dat soo lange wij op haer custe of daer ontrent geen vaste plaetse begrijpen, daer met ons handelen mogen, dat de vaert op Manilla niet naerlaten sullen, niettegenstaende wij jaerlijcx met vloote ontrent Manilla houden, want om de waeren te slijten ende om de groote proffijten salt altoos bij den een of d'ander geavontuert worden; maer bij aldien wij ontrent haer lant plaetse begrijpen, daer gevoechlijck met ons mogen handelen, dat daer welhaest bij ons sullen comen, ende niet veel moeyte sullen behoeven te doen om om haer Manilla te doen verlaten.

"Door gebreck van schepen, volck ende gelt hebben voor desen hierinne niet connen doen; nu hebben wel schepen doch gans geen gelt, altgene nu vant vaderslant becomen hebben is weder tot opcoop van retouren derwaerts verdeylt, soo dat even cael als te voren zijn. Met het weynige dat bij een geschraept can worden sullen aenstaende mousson, int Godt gelust, eenige schepen na de cust van China senden om t'ondersoecken wat verrichten connen; als gelt hebben sal ons de Chinese handel niet gebreecken; UEd. mogen haer daerop verlaten ende ons een seer groote somme senden; ten behoeft altemael geen realen te wesen, met goet silver in plaetse sullen ons wel behelpen." [1]

Denkbeeld om den handel met China te monopoliseeren.

Terwijl men zich in den aanvang vergenoegd had met te streven naar een aandeel in den handel op China, staan wij thans voor het verlangen om dien handel alleen te bezitten, met name onze vijanden, de Portugeezen en Spanjaarden, daarvan uit te sluiten. Voor de eersten zou dit kunnen geschieden door Macao te veroveren, dan wel door zooveel mogelijk de vaart tusschen die plaats en Malakka en Japan te beletten, hetgeen men achtte wel te kunnen doen, omdat men daartoe slechts gedurende enkele maanden van het jaar de plaats behoefde te blokkeeren, of op den koers der verwachtte schepen kruisen. Bij Manilla moest men, wederom in het daarvoor bestemde jaargetijde, de daarheen ten

[1] Coen aan de Bewindhebbers, 16 Nov. 1621.

handel varende Chineesche jonken opvangen, en zoo mogelijk ook de uit Zuid-Amerika daarheen komende zilverschepen.

Van dien alleenhandel stelde men zich te recht groote dingen voor, in de eerste plaats voor het verkeer met Japan, waar men groote hoeveelheden Chineesche goederen noodig had, voornamelijk ruwe en bewerkte zijde, die het niet anders dan door tusschenpersonen kon krijgen, want de Japanners mochten niet in China handelen wegens de vroeger door hen aldaar gepleegde vijandelijkheden en de Chineesche kooplieden konden slechts ter sluiks met de Japanners in hun land of op Formosa gaan handelen, zoodat dit niet voldoende was om in de behoefte te voorzien. Verder zou men Voor-Indië, Perzië, Arabië en Europa van Chineesche artikelen hebben te voorzien, en eindelijk aan dat groote rijk alles mogen leveren, wat het van buiten noodig had.

Ten slotte zou ook het politiek voordeel niet gering wezen, want als de Portugeezen en Spanjaarden den handel met China kwijt waren, dan zouden zij zich in Oost- en Zuid-Azie in het geheel niet staande kunnen houden.

Het nieuwe plan is zoo geleidelijk en onder den drang der omstandigheden in het leven getreden, dat het inderdaad moeielijk is te bepalen aan wien het vaderschap er over toekomt; Coen is echter niet alleen de man, die begint met de hand te slaan aan de uitvoering, maar gelijk wij later zien zullen, is hij ook de eerste die de verstrekkende gevolgen uiteengezet en vermoedelijk ook doorzien heeft. Wij zijn dus geneigd de eer dezer grootsche conceptie aan den genialen grondlegger van ons gezag in Indië te geven, waarbij dan het odium der daaraan verbonden gewelddadigheden te zijnen laste komt.

Voorbereiding der expeditie van 1622.

Weldra werd nu de hand geslagen aan hetgeen noodig was om met het begin van den aanstaanden zuidwest-moesson eene vloot naar China te doen vertrekken. In verschillende vergaderingen van den Raad van het kasteel te Batavia [1] werd overlegd en besloten ten aanzien van al datgene, wat wij later in de instructie voor de vloot vereenigd zullen vinden; daarbij ging men veel af op onderschepte Portugeesche brieven uit Macao en Goa, die aan de gebrekkige

[1] Resoluties van 15 Jan., 15 en 19 Febr., 10, 27, 30 en 31 Maart, 4 en 6 April 1622.

kennis der onzen van China op welkome wijze te gemoet kwamen. Men vond daarin ook berichten omtrent den toestand te Macao, waarover Coen in zijn brief aan de Bewindhebbers van 21 Januari 1622 het volgende schreef:

„Maccau is altijt een open plaetse sonder garnesoen, eenich geschut ende eenige versterckinge geweest, welck voor desen met 1000 à 1500 coppen zeer licht souden hebben connen vermeesteren, versterckeu ende tegen alle gewelt inhouden. Noch souden met Goodes hulpe ende voors. macht wel connen doen, maer door gebreck van volck of cleenheyt van ons cappitael moetent naerlaten.

„Om met ons cleen cappitael de groote oncosten te verwinnen ende de cost te soecken, wert U volck ende schepen geconsumeert ende ons rest geen volck noch tijt over om iets notabels tegen de vijanden te verrichten.

„T'sedert dat met d'Engelse met veel schepen in Japan geweest sijn, is de vrese in Maccau seer groot geweest; sij hebben haer met eenige bolwercken versterckt ende 12 stucken geschut van Manilla gecregen, andere 5 werden daer noch gegoten. De stadt souden gaerne sluyten, maer de Chinesen willent geensints verstaen, seggende dat het tijts genoech is als de vijanden voor de stadt sien Sij hebben met hardicheijt doen raseeren ende verlaten eenige steenen huysen, die de Jesuyten op een seecker eylant, Isla Verde genaemt, gebouwt ende 18 jaeren beseten hadden.

„Na geseyt wort sijn in Maccau ontrent 7 à 800 Portugiesen ende mestiesen ende ontrent 10,000 Chinesen. Int gouvernement is soo quaden regel, dat een seecker Jesuyt adviseert, soo de Coninck geen cappiteyn ende garnesoen sendt, dat de stadt in corten van selfs vergaen sal, of sal van de Chinesen of van de Hollanders vermeestert worden.

„In October 1621 is door ordre van den Coninck van China een mandaet van de mandorins van Paquin (Peking) aen die van Macau gecomen, dat hem souden assisteeren met 100 mannen om het geschut tegen den Tartar te gebruycken. De Jesuyten die voor desen uyt Paquin verdreven sijn, werden weder ontboden met hare boecken 't gebruyck vant geschut leerende; yder man is 150 tayl tot soldije boven de montcosten toegeleyt. Van dese tijdinge sijn de Portugiesen seer verblijt, hoopende daer door een open deure ende goet succes int rijck van China te becomen, omme haer tot het Christen gelove te brengen."

Den 26 Maart 1622 was men met het overleg zoover gekomen,

dat het plan zoo goed als vast stond, hoewel omtrent enkele punten nog niet beslist was; Coen deed toen aan de Bewindhebbers verslag van den stand der zaak, waaraan het volgende ontleend wordt:

„Wij sijn seer genegen Maccau aen te tasten, maer alsoo ten hoochste niet meer dan een vlote met 1000 coppen wtmaecken connen, duchten dat het te weynich zij om een landtocht te doen ende soo een plaetse als Maccau is te bespringen, dewyle onseecker is hoe hun de Chineesen sullen houden. Was de vloot van Dedel off die van Willem Jansen hier, Maccau soud ons met Godes hulpe niet ontstaen, doch evenwel connen als noch niet uyt de sin stellen. Waere de vloot van defentie over twee jaeren derwaerts gevaeren, Maccau souden voorseecker sonder wederstandt becomen hebben, doch wij achten dat het beter is dat de gemeene vijandt de plaetse behoude, dan dat wij die met d'Engelsen besitten. Aen den Commandeur Wm Jansen hebben na Manilha ordre gesonden, als de behoorlijcke tijt met de Engelsen gecruyst heeft, dat hem dan met behendicheyt van d'Engelsen outslae ende met zijn vloot bij d'onse op de custe van China vervoege, gelijck de Heeren per nevensgaende copien van missieven ende resolutien connen sien.

„Soot disseyn op Maccau ongeraden wort gevonden, ofte dat het (welck Godt niet en geve) mislucke, sijn wij van meeninge een fort te doen maecken op een van de bequaemste plaetsen, die men ontrent Maccau of Chincheu vinden sal. In de Piscadores ofte op Lequeo pequeno salt ons bedunckens gedaen moeten worden; wij verstaen dat inde Piscadores een wytermaten goede rede is, ende alsoo dese eylanden aldaer bequaemst nevens Chincheu leggen, sijn hiertoe meest genegen, doch t'staet ons seer tegen dat dese eylanden geheel sandich, onvruchbaer, sonder hout ende steen sijn.

„T' landt van Lequeo Pequeno is wel schoon ende seer abondant van herten, maer tot noch toe hebben niet connen vernemen, datter voor groote schepen goede rede sij; voor de plaetse daer de Chinesen ende Japanders steelswijs met malcanderen handelen (ende daer d'onse vant schip den Engel geweest sijn) legt een bancke daer op maer 10 ofte 12 voeten water is.

„In nevensgaende discoers, a° 1621 door de Spangiaerden in in Manilha gemaeckt, sal UEd. sien, hoe ernstelijcke verhaelt wort, dat zijlieden op de zuythoek van Isla Formosa, Zamang

geheeten, een fort dienen te maecken eer wij sulx doen, ofte dat niet alleen den handel van China, maer consequentelijcken de gantsche staet van Indien verliesen sullen. Van de gelegentheyt van voors. plaetse achten wij dat de Spangiaerden niet wel geinformeert sijn, alsoo d'onse int incomen vande rede niet meer dan 10 ofte 12 voeten water, gelijck vooren geseyt is, gevonden hebben. Off ievers noch een andere betere rede sij, sullen wij neerstelijck doen ondersoecken ende de bequaemste plaetse occuperen, eer sulcx door den vijandt gedaen wort.

„Na den Spangiaerdt discoureert ist onnodich dat Maccau aentasten om den Chinesen handel te becomen. Soo Maccau gevoechelijck becomen connen, sijn wij van meeninge de plaetse te doen aentasten, soo niet, sullen daeromme geen moeyten doen, maer een fort op de bequaemste plaetse leggen ende dan een vlote omtrent Maccau ende een andere omtrent Chincheo houden. In deser voegen meenen wij die van Manilha, Maccau, Mallacca ende Goa de Chinesen handel te beletten en die te becomen, houden oock voor seecker dat die becomen sullen, soot ons maer aan geen gelt gebreect.

„Wij seggen andermael dat voorseecker houden dat de Chineese handel op d'een manieren off d'ander becomen sullen; hierover sij UEd. opt alderhoochste gerecommandeert haere saecken daer na te schicken ende ons een seer groote somme gelt te senden, dit doende sal UEd. niet alleen de Chineese handel becomen, maer des vijants staet ende handel van gants Indien; soo de Heeren een groote somma gelt senden ende wel equipeeren, ten can de Comp^a niet ontstaen, ende wij sullen middel becomen om onse geveynsde vrienden van de banck te schuyven ende doot te varen. Laet doch niet na groot gelt ende alle nootlijckheden te senden, soo sullen de Nederlanden met Godes hulpe vande quellinge van Spangien ende veel andere swaricheden meer ontlast worden."

Den 27 Maart werd bepaald welke schepen den tocht naar China zouden maken en als bevelhebber daarover, met den titel van commandeur, koos de vergadering Cornelis Reijersen, [1] equipage-

[1] Hoe deze naam moet geschreven worden is niet zeker, wegens de destijds in dit opzicht gebruikelijke slordigheid. Gewoonlijk vindt men Reijersz., maar dan meestal met lang uitgehaalde *ss*, wat zoowel Reijersen als Reijerszoon kan voorstellen, zoo teekende hij ook zelf. Verder heeft men Reijerse, Reijersen en Reijerssen, eenmaal zelfs Reijerts (commissie van de Carpentier voor het commando over de retourvloot 27 Jan. 1625), maar dit zal wel een schrijffout zijn.

meester te Batavia en lid van den Raad van Indië; men had ook gedacht aan Jacques Specx, vroeger opperkoopman in Japan, maar men meende zijne diensten in den raad te Batavia niet te kunnen missen. De tweede persoon zou zijn de opperkoopman Cornelis van Nieuweroode, die dadelijk naar straat Malakka vooruit gezonden werd om eenige jachten te halen en zich daarmede weder bij de vloot te voegen.

Instructie voor den Commandeur Reijersen en zijnen Raad.

De instructie voor de vloot is gedagteekend 9 April 1622, dus slechts een dag voor het vertrek, maar haar inhoud was natuurlijk reeds vroeger aan den Commandeur Reijersen bekend, omdat die berustte op hetgeen in den Raad van Indie, dus in zijne tegenwoordigheid en met zijne medewerking, overwogen en vastgesteld was

Ik meen dit belangrijke staatsstuk in zijn geheel onder de bijlagen te moeten afdrukken en kan dus hier volstaan met de hooofdpunten aan te geven.

1° De vloot, namelijk de thans aangewezen 6 schepen en 6 jachten en die er later bij mochten komen, werd gesteld onder

---

Ik schrijf Reijersen, omdat ik dit het meest in overeenstemming acht met wat toen gebruikelijk was.

Omtrent zijne vroegere geschiedenis heb ik het volgende gevonden.

In 1611 was hij schipper van de Tergoes (Brief van A. Theunemans, fiscael, en C. Reijersen, schipper, Bantam 9 Sept. 1611).

In 1614 verbond hij zich op nieuw als schipper voor 2 jaar op f 110 per maand en aan het einde van het volgende jaar werd hem vergund thuis te varen, bij welcke gelegenheid Coen van hem aan de Bewindhebbers schreef: „Is een seer cloeck ende iverich man, die de Compie goede diensten gedaen heeft ende noch doen soude connen, want hem voor een van de cloeckste seevarende lieden houdende sijn, die de Compie heeft." (Brief van 25 December 1615).

In 1621 vinden wij hem weer te Batavia terug; hij werd toen aangewezen tot vice-commandeur op de vloot die naar Goa ging, maar bij wijze van onderscheiding werd hij aangehouden te Batavia en met de functiën van equipagemeester belast (resolutie van het kasteel te Jacatra van 22 Sept. 1621).

In de door mij geraadpleegde stukken wordt de titel van Commandeur gegeven aan wie over meer dan één schip het bevel voert en niet voor den hoogeren titel van Admiraal in aanmerking komt; onderbevelhebbers, die tijdelijk aan het hoofd van zelfstandige smaldeelen staan, voeren zoolang den titel ook.

„'t opperste beleid ende gesagh" van een raad van 7 personen, met Reijersen als voorzitter, en 4 opperkooplieden, een schipper en een kapitein der soldaten als leden. [1]

2° Bij Poeloe Cecir de terra, op de Zuid-Oostkust van Annam, zou van Nieuweroode de vloot inwachten en tevens kruisen op de van Malakka naar Macao varende Portugeesche schepen. Kwam de vloot daar eerder, dan zou deze gedurende het proviandeeren en wachten hetzelfde doen.

3° Van hier zou de vloot doorgaan naar China en in de eerste plaats trachten Macao in te nemen. Stellig werd dit echter niet voorgeschreven, omdat de beschikbare macht wellicht niet voldoende zou wezen. (Vroeger had men berekend dat men daarvoor 1200 à 1500 man aan den wal moest kunnen zetten — zie resolutie van Batavia van 15 Jan. 1622 — en daaraan viel bij deze expeditie niet te denken.) Men moest het dus alleen beproeven als de omstandigheden gunstig waren, b.v. als men den vijand weerloos vond of als de Chineezen wilden meedoen.

Het was niet zoo zeer om Macao té doen, als wel om den Portugeeschen handel te breken; werd men meester van de plaats, dan kon men haar verwoesten of bezetten, al naar de Raad nuttig zou oordeelen. Kreeg men de plaats niet, dan moest men door blokkade met een deel der vloot den handel verhinderen.

4° Aan de autoriteiten in Canton zou men kennis geven van onze plannen en den vrijen handel verzoeken; was Canton niet bereikbaar, dan zou men tot den mandarijn van Lantao hiervoor zich wenden.

5° Hoe het ook voor Macao afliep, het gros der vloot zou door-

[1] Groot vertrouwen had Coen in dezen raad niet en aan de Bewindhebbers schreef hij daarover met de hem eigene scherpte:

„Wij hadden wel gewenscht dat in den raet van voors. vlote wat meer verstandt, discretie ende ervaringe ware, maer dese deuchden zijn (Godt betert) bij eenige van de Heeren in soo cleen extime, dat in Nederlant bij sommige niet seer gesocht worden, weijnich mogen gelden ende dien volgende hier selden comen, soo dat met sulcke riemen moeten roeijen als ons toegesonden worden; gaet de welstandt traech voort, UEd. gelieve ons t'excuseren: wij weten wel hoet behoorde, maer connent niet beteren."

Hieruit blijkt niet of Coen's geringe dunk zich ook tot Reijersen uitstrekte, maar het is niet onwaarschijnlijk dat dit inderdaad het geval was. Wij hebben reeds hierboven bij zijne aanwijzing tot het bevel dezer expeditie gezien, dat men hem in waarde voor den Raad te Batavia bij Specx achterstelde en terwijl er geen bezwaar bestaat om aan te nemen, dat Reijersen vol moed, ijver en toewijding was, geeft de geschiedenis van dezen tocht geene aanleiding om hem voor bijzonder beleid en doorzicht te prijzen.

gaan naar de Pescadores en daar, dan wel op Formosa of elders, eene versterkte vestiging maken, om van daar den handel van Amoy op Manilla te onderscheppen. Voorts moest men, zoodra men voldoende versterkt was, onderhandelingen openen met de autoriteiten van Chinchieu (Amoy), van wie men verlangen zou: *a* dat zij hun volk zouden vergunnen vrij bij onze nieuwe vestiging te komen handelen, *b* dat zij de jonken zouden verbieden anders te varen dan met de door ons afgegeven passen, die alleen naar Batavia zouden verleend worden, met vergunning echter aan Reijersen om welstandshalve in den eersten tijd ook naar Siam en Cambodja passen af te geven.

6° Wanneer het bleek dat de Chineezen uitstel zochten; dan moest men hun dadelijk den oorlog aandoen, waarbij het goed zou zijn zich met de Japansche en Chineesche zeeroovers te verbinden.

Men zou de Chineezen zooveel mogelijk afbreuk doen en vooral trachten zoo te land als te water het grootst mogelijke getal mannen, vrouwen en kinderen te krijgen, om daarmede Batavia, Amboina en Banda te bevolken; daaraan werd zooveel waarde gehecht, dat men die gevangenen niet mocht loslaten als men later met de Chineezen tot een accoord mocht komen; eerst kon men deze gevangenen naar de Pescadores brengen, maar als ze daar hinderlijk waren, had men ze dadelijk naar Batavia te zenden.

7° Als men met de Chineezen tot handel kwam, dadelijk of later, dan moest men voor hetgeen men aan geld en goederen bij zich had, Chineesche waren koopen en die naar Batavia zenden. (Daartoe werd aan de vloot meegegeven: 2000 zakken peper, 2000 picol sandelhout, 1000 picol lood, 3 kisten met carmosijn laken, eenig rood koraal, spiegels en andere „minderheden;" — zie resoluties van Batavia van 30 en 31 Maart 1622 — men begreep wel dat voor den handel meer noodig zou zijn, maar verwachtte niet dat men dien zoo spoedig zou krijgen).

8° Aan den Commandeur Willem Jansen, die te zamen met eenige Engelsche schepen voor Manilla kruiste (vloot van defensie) was bevel gezonden zich na afloop van den afgesproken tijd naar China te begeven; hij zou dan het opperbevel hebben, maar zoo mogelijk zou hij naar Canton gaan, terwijl Reijersen voor Chinchieu zou blijven.

9° Naar Japan zou men zoo weinig schepen zenden als maar mogelijk was; het was daar te duur en bovendien zou groote macht wellicht aanstoot geven.

10° Kwamen Engelsche schepen bij de onze, dan moest men ze goed behandelen, maar geen tochten te land met hen maken, om hun geenerlei aanspraken te geven, en hun ook niet toestaan in onze vestigingen eenig gezag uit te oefenen of zich daarin te versterken.

Er zijn eenige punten in deze instructie waarvoor wat toelichting niet overbodig schijnt.

Mocht Coen verwachten dat men de Chineezen tot den handel zou kunnen dwingen.

Deze vraag wordt in de eerste plaats gesteld, omdat zij het geheele beleid der onderneming raakt. Door vroegere schrijvers is zij meestal ontkennend beantwoord en men verbaasde zich er over dat Coen had kunnen denken met zijne geringe macht aan een zoo groot rijk de wet te kunnen stellen.

Inderdaad was deze verwachting onjuist, zooals ook de uitkomst geleerd heeft, maar met de hem ten dienste staande gegevens was de meening van Coen alleszins gerechtvaardigd.

Hij wist dat de Portugeezen herhaaldelijk met veel geringer macht vijandig tegenover de Chineezen hadden gestaan en zag dat ze hen ten slotte toch naar hun hand hadden gezet, want de Portugeezen hadden zelfs meer verkregen dan Coen verlangde: zij hadden eene vestiging op de kust van China en wat Coen vroeg was niet meer dan een bescheiden plaatsje op een afgelegen eiland.

Maar wat Coen niet wist en ook niet weten kon, was dat de stemming der Chineezen tegenover de vreemdelingen juist door de met de Portugeezen opgedane ervaring geheel veranderd was, zoodat de Chineesche autoriteiten, welke slagen wij ook aan hunne macht, welk nadeel ook aan hun volk toebrachten, toch tegenover hunne regeering hun onmacht niet zouden durven erkennen en ons ook niet meer onder valsche voorstellingen zouden toelaten, gelijk met de Portugeezen gedaan was. Toen de Japanners in de vorige eeuw hunne kusten met veel grootere macht bezochten, hadden de Chineezen zich zelfs ontruiming van meerdere eilanden en eenige kuststreken getroost, tot onbeschrijfelijke ellende van hun volk, liever dan toe te geven, en zoo hadden zij den vijand ten slotte toch afgemat.

Had het beeld van deze gebeurtenissen Coen voor oogen gestaan, dan zou hij zelf wel getwijfeld hebben aan de kansen van dwang en dan had hij wellicht dadelijk besloten tot eene vestiging op Formosa, wat veel moeite en kosten zou hebben uitgespaard.

Verbod aan de Chineezen om met anderen dan ons te handelen.

Niet alleen wilde Coen de Chineezen dwingen met ons te komen handelen, maar bovendien eischte hij dat zij allen handel met anderen zouden opgeven en zich onderwerpen aan de vernederende regeling van niet dan met onze passen de zee te bevaren.

Coen heeft blijkbaar zelf gevoeld dat deze exorbitante eischen niet in den haak waren, want in zijn schrijven aan de Bewindhebbers van 6 September 1622, waarbij hij bericht zendt omtrent het vertrek der vloot, weet hij hieromtrent niets anders aan te voeren dan het volgende:

»Soo imant ons voornemen ende ordre presumteus ende hardt dunct, gelijck als of wij nu onderleyden 't gene eertijts in de Spangiaerden ende Portugiesen laeckten, willen desulcke gebeden hebben geen oordeel, sonder ons eerst te hooren, daer over te geven, alsoo wij meenen geen lichtvaerdige ordre, sonder recht ende rede gegeven te hebben.«

Zijne motieven waren dus van dien aard, dat hij ze voorloopig liever voor zich hield en ze eerst zou meedeelen als hij over de zaak aangevallen werd. Ze kunnen moeilijk iets anders geweest zijn, dan de destijds vrij algemeen gehuldigde meening, dat men zich tegenover Aziaten alles veroorlooven mocht, wat in het belang der Compagnie was.

Mocht dit ook de praktijk geworden zijn, toch had men in Nederland bij verschillende gelegenheden getoond billijker en menschelijker opvatting voor te staan.

In 1599 b.v. hadden de gecommiteerden van de admiraliteits-collegiën van Holland, Zeeland, het Noorderquartier en Vriesland bij de Staten-Generaal het ontwerp ingediend eener Instructie voor de coopvaarders op Oost- en West-Indië en andere plaatsen, waarin o. a. het volgende voorkomt:

»3. Sullen mede de voorz. capiteynen mogen aentasten alle schepen ende goederen aencomende ende toebehoorende die ondersaeten van den Coninck van Spanien, in welcken sijner rijcke ofte landen die eenigszins geseten ofte toebehoorende bevonden sullen sijn, van gelijcken alle de persoonen, schepen ende goederen, die zij in zee zullen vinden, van deghene die in de gedesunieerde Nederlanden zijn geseten.

»4. Welverstaende dat men geen Indianen tzij in de Oost ofte West Indien en zal mogen beschadigen, dan henluyden laten libre traffique met alle natien zoe Spaingnaerts, Portugesen als

anderen, ende nyet eer die goederen mogen aentasten, voor ende aleer deselve zijn in de schepen van de ghene onder 't gebiet des Conings van Spagnien vallende.„

Wel is waar werd de vaststelling dezer instructie eerst uitgesteld en kwam zij later niet meer aan de orde, maar toch blijkt uit het voorgestelde, dat de daarin voorkomende begrippen destijds door velen werden gehuldigd. [1]

Bovendien hebben onze voorouders, toen het in hunne kraam te pas kwam, zich juist op het geheel tegenovergestelde begrip van mare liberum beroepen. Omstreeks 1607, toen hier te lande de onderhandelingen om het 12 jarig bestand begonnen waren, heeft de Oost-Indische compagnie bij de Staten-Generaal de vertaling eener memorie ingediend, die reeds in Engeland dienst gedaan had, om de pretensies van Spanje en Portugal op de buiten Europa ontdekte landen, welke pretensies gegrond waren op de welbekende bul van Paus Alexander VI, te bestrijden. [2]

In die memorie vindt men o. a. de volgende passages:

„Elke monarch en absolute prince binnen sijne eygene jurisdictie heeft de macht, toe te sluyten ende open te setten de poorten van traffique.„

„Aengaende de oceanische zee, daer en mach niemanden interest pretenderen. Het ligchaam ende uitbreydinghe daervan is zoo groot, wijt en onmetelijk, dat gheenen prince, gheenen monarche, Grieck ofte Romeyn, conde oyt eenighe eygenschap daervan ghecrijghen.„

„Maris communis usus omnibus hominibus ut aeris.„

„Godt heeft geordonneert voor onderlinge gemeynschap van menschen, dat de superfluiteyten van een conincrijck het gebreck van andere coninckrijcken souden vervullen oft suppleeren; Hij heeft gheordonneert, dat over de groote oceansche zee als eenen gemeynen hoochen wech rontomme de werelt, alle coninghen van den eerdtbodem d'een den anderen visiteren moge ende met den anderen traffiqueeren in libertyt ende vrijheid.„

Het vangen van Chineezen als kolonisten voor Batavia enz.

Het denkbeeld om onze vestigingen in den archipel met lieden van buiten te bevolken, is oud als die vestigingen zelf, omdat de inheemsche bevolking in den regel door voorafgaande daden

---

[1] De Jonge, deel I pag. 134 en 250.

[2] Id., deel I pag. 283.

van geweld verloopen of afgestooten was. Coen, die sterk geijverd heeft voor kolonisatie door Europeanen, zag mede in de vestiging van Chineezen veel nut. In zijn brief van 5 October 1618 schreef hij reeds aan de Bewindhebbers: "Daer dienen, gelijck voor desen geseyt is, met Chinesen ende andre verscheyden collonien geplant, omme dies te beter ende te vrediger aen de nagelen, noten ende foelie te geraecken ende die voor de Generale Compie te behouden."

Hier had Coen blijkbaar op het oog met behulp van Chineesche arbeiders de teelt der specerijen in de Molukken in eigen handen te nemen.

Omtrent de behoefte aan Chineezen te Batavia en den dienst, dien men daar van hen heeft gehad, heb ik de volgende aanteekeningen gevonden:

"Voorder is bij den Hr Generaal geproponeert hoe over eenige dagen de nieuwe Chinesen, dit jaer met de joncken uit China gecomen, met alle beleeftheit aangedient is, soo der eenige waren begeerich gelt te verdienen, dat haer bij ons 't sij hier in de schepen oft tot Jacatra int fort vervoegen, men zoude haer alle gebruycken, goed loon geven ende goet tractement aendoen. Waartoe vele haer seer genegen toonden, als sijnde (gelijck sij seggen) van d'Engelse geheel berooft ende hier expres gecomen om gelt te verdienen. Dan alsoo tot noch toe daer op niet en volcht ende niemant te voorschijn comt, genoechsaem verseeckert sijnde dat de Pangeran-gouverneur van Bantam daer inne, gelijck lange voor desen gedaen heeft, met alle middelen soo veel verhinderinge doet, als mogelijck is. Jae oock dat d° Pangeran met sijne tirannighe dreygementen ende door toedoen van sijn geapporteerde geschooren Chinesen, die de nieuwe Chinesen met alle valscheden abuseeren, voor desen meer verricht heeft ende ons voortaen oock meer verhinderinge doen sal, dan wij met alle deucht ende groot gelt souden connen vorderen. Is in deliberatie geleyt offt het niet geraden sij, voorsegde joncken te constringeren, dat ons voor haar vertreck na China een seecker getal van volck tot Jacatra leveren, mits dat men die als andre haer arbeyt betaalt, gelijck dit aan vrije lieden behoort.

"Is eyndelijck op voorsegde poincten gearresteert, dat de drie Chinese joncken belasten sullen voor haer vertreck nae China een seecker getal van volck aen ons off tot Jacatra te beschicken ende soo het niet en doen, dat dan eenige uyt hare joncken sullen

lichten, mits dat die daer wel getracteert ende haren arbeijt betaalt worden sal." [1]

"Tot nu toe sijn bij ons 300 à 400 Chinesen vergadert, niettegenstaende hoe nauwe zijlieden tot Bantam, Cheribon ende Japara bewaackt worden. Soo de Javanen er op soo nauwe niet en pasten, ick achte datter eerlange eenige duysenden bij ons souden wesen. Alsnoch hebben wij van de Chinesen weynich hulpe, vermits eenige van voorsegde haar geneeren met nutlijckheden herwaerts ende derwaarts te halen, andre met handwerk onder de burgerije, waerinne een ider laten geworden om menichte van volck te locken." [2]

"Tegenwoordich sijn hier omtrent 800 Chynesen, met vrije lieden, Malleyn, Clingen, vrouwen, kinderen, slaven, ambachtslieden ende 't garnesoen van 't fort, achten dat omtrent 2000 sielen sterck zijn. Met de Chineesche joncke, die hier geweest is, sijn 300 Chinesen vertrocken; wij hebbense vrij ende franck laten gaen, want voor seecker houden dat dan tegen toecomende jaer wel 1500 andere van China keeren sullen.

"Niettegenstaende dat hier alrede veel arbeyders sijn ende de vivres tot noch toe redelijcx coop sijn geweest, is den arbeyt soo dieren, dat niemant om een halve reael van achten daechs wilt wercken: de timmerluyden, metselaers, visschers, cleermaeckers ende veel andre ambachtslieden, die iet wat doen willen, connen des daechs ijder man een reael van achten, ja somtijts 1½ ende meer verdienen.

"Hierentegen hebben wij de burgerije coopmanschap, noch geenige dingen tot noch toe niet belet, dan alleen partije Chinesen, welke voor dese met goede bewillinge int nieuwe fort op haer costen gemaeckt hebben een aerde walle van 975 cubiecque vadems groot." [3]

"De Chinesen te Batavia houden zich bezig met handel drijven, landbouw, visschen, kalk branden, hout halen, arak branden, steenen bakken, kleederen maken enz. [4]

"Met onse voorgaende is geadvyseert, hoe hier tot dien tijt toe geen tollen noch rechten opgerecht waren, dat de burgerije oock niet beswaert hadden, dan met het maecken van seeckere

[1] Resolutie van den Raad van Coen aan boord van de Trouw voor Bantam, 18 Juni 1619.

[2] Coen aan de Bewindhebbers, 7 Oct. 1619.

[3] Coen aan de Bewindhebbers, 31 Juli 1620.

[4] Resolutie van het kasteel te Batavia van 2 Oct. 1620.

aerde walle op hare costen. Naderhandt hebben de Chinesen opgelegt het groote nieuwe bolwerck met aerde te vullen, hun tot soulagement 1600 realen van 8^{en} lovende, doch alsoo 't werck, soo ons docht, niet genoech voortging, ende veel Chinesen met meerder gemaek beter proffijt wisten te doen, hebben ontlastinge van werck versocht, presenteerende een somma gelt te contribueren, daer mede 't werck aen goetwillige besteden mochten. Wij sijn verdragen dat yder daer voor $1\frac{1}{2}$ reael van 8^{en} ter maent geven sal, 't welck van p^{mo} deser ingegaen is; 811 Chineesche contribuanten hebben haer selven verthoont ende voors. gelt betaalt, daerenboven sijnder 35 siecken, 9 andere vrij gegeven; hoeveel om de oost uyt handelen gegaen ende andersints verborgen mogen wesen, is ons onbekent." [1]

Men ziet uit dit alles hoe de overheid onzer vestiging te Jacatra (Batavia) van den beginne af er op uit is geweest Chineezen te trekken, zooveel mogelijk goedschiks, door hun behoorlijke verdiensten en andere voordeelen voor te spiegelen, maar des noods ook door dwang. Die Chineezen waren bestemd geheel de rol van bevolking des lands te vervullen, zooals blijkt uit de veelzijdigheid van hunne bezigheden, waaronder ook de landbouw. Aan het maken der versterkingen van Batavia hebben zij een krachtdadig aandeel genomen en wanneer men nagaat hoe ons volk voor zulken arbeid in de tropen ongeschikt is en hoe weinig inlanders daarvoor beschikbaar waren, dan mag men gerust aannemen, dat die versterkingen zonder de hulp der Chineezen niet behoorlijk tot stand gekomen zouden zijn, wat onze geheele positie in den archipel in gevaar had kunnen brengen. Eindelijk bleek hunne geschiktheid om belasting te betalen, die gelegenheid gaf hun het zware hoofdgeld van f 3.60 per maand op te leggen, met uitzicht dat zij eerlang ook nog op andere wijze aan de middelen der Compagnie zouden kunnen bijdragen.

Voor Ambon had men een soortgelijken toestand op het oog, omdat men daar een centrum wilde maken voor den inlandschen handel in het oosten van den archipel, die toch niet geweerd kon worden. [2]

Geen wonder dat men onder deze omstandigheden veel Chineezen kon gebruiken en voortdurend op hunne toezending aandrong; later schreef zelfs de Carpentier dat hij er wel een millioen hebben wilde.

[1] Coen aan de Bewindhebbers, 26 Oct. 1620.
[2] Coen aan de Bewindhebbers, 6 Sept. 1622.

Wij zullen nader zien op welke gruwelijke wijze aan dien aandrang uitvoering gegeven werd.

Vertrek der vloot van Reijersen en hare samenstelling.

Wij weten nu wat Reijersen in China te doen had en willen trachten hem daarheen te volgen. De mededeelingen over de reis mogen eenigszins uitvoerig zijn, omdat het van belang voorkomt zooveel mogelijk in het licht te stellen, hoe destijds de loop van zulke reizen was en wat zich daarbij alzoo voordeed.

Een rijk materiaal hiervoor vinden wij in het Journaal van Reijersen en in de Resoluties van zijnen Raad; het zal voldoende zijn die twee bronnen hier eens vooral te noemen, omdat hetgeen daaraan ontleend wordt naar de dagteekening daarin terug te vinden is.

In den morgen van den 10en April 1622, bij het aanbreken van den dag, verliet de vloot de reede van Batavia; zij bestond uit 6 schepen en 2 jachten, [1] waarover de volgende opgaven gevonden zijn:

Zirckzee (schip), Cornelis Reijersen Commandeur, een oppercoopman, een schipper, een kapitein (van de soldaten), 130 matrozen, [2] 54 soldaten, 14 Guseratten, [3] 19 Bandaneezen [4] 221

Groeningen (schip), een opperkoopman, een schipper, een kapitein, 120 matrozen, 49 soldaten, 2 Guseratten, 18 Bandaneezen 192

Oudt Delft (schip), een opperkoopman, een schipper, een

---

[1] De 5 eerstgenoemde schepen waren respectievelijk 400, 350, 350, 250 en 140 lasten groot, gelijk blijkt uit eene lijst van de uit Nederland gezonden schepen. De Engelsche Beer komt daarop niet voor, omdat die vermoedelijk het in 1619 genomen Engelsche schip de Beer was (de Jonge, deel IV pag. 195); ook de jachten heb ik in de lijst niet gevonden, waaruit ik opmaak dat ze in Indië gebouwd of verkregen zijn.

[2] Onder „matrozen" worden allen verstaan, die geen soldaten zijn, dus ook de stuurlieden, de assistenten der kooplieden enz.

[3] Ik heb niet gevonden in welke kwaliteit deze lieden aan boord waren; het schijnt echter dat ze gevangenen of slaven waren, want we zullen later vinden dat ze bij zekere gelegenheid gebonden werden om ze te verhinderen weg te loopen.

[4] De Bandaneezen waren gevangenen, ten getale van 100 medegegeven „om op het cleyn vaertuigh tot roeijers ende in andere voorvallende diensten tot verschooninge van ons eygen volck gebruickt te worden". (Resolutie van Batavia van 6 April 1622).

luitenant, 124 matrozen, 47 soldaten, 4 Guseratten, 18 Bandaneezen 196

Enchuysen (schip), een koopman, een schipper, een luitenant, 105 matrozen, 39 soldaten, 18 Bandaneezen. . . 165

de Gallias (schip), een opperkoopman, een schipper, 66 matrozen, 9 zwarten, [1] 14 Bandaneezen. 91

de Engelsche Beer (schip), een opper oopman, een schipper, 78 matrozen, 2 Japanners, 14 Bandaneezen 96

St. Nicolaus (jacht), een opperkoopman, een schipper, 38 matrozen 40

Palliacatta, [2] een schipper, een assistent, 21 matrozen . 23

tezamen . . . 1024[3]

---

[1] Men noemde destijds zwarten, allen die geen Europeanen waren; hier moet men, gelijk uit latere aanwijzingen blijkt, Mestiezen, Manilleezen en Chineezen bedoeld hebben.

[2] De Palliacatta wordt soms jacht, maar meestal (gelijk hier) fregat genoemd. Daar onder verstaat men: „een schip 't geen lang en laeg gebout is, met een spiegel, weinig hout voor scheen hebbende, veeltijds sonder back, niet hoog achter opgetuit, zeilaedjeshalve" (N. Witsen, Aeloude en hedendaegsche scheepsbouw, Amsterdam 1671).

[3] De monsterrollen van deze vloot zijn niet bewaard gebleven, zoo dat niet kan worden nagegaan hoe de bemanning van elk schip samengesteld was. Wij kunnen ons echter een denkbeeld daarvan maken met behulp eener in het rijksarchief aanwezige monsterrol van het schip Delft, dat in 1607 naar Indie vertrokken is. Wij vinden daarop de volgende personen met tractementen van zooveel guldens 's maands, als achter hunne betrekkingen zijn opgegeven.

1	opperkoopman		1	botteliersmaat. . . .	14
1	schipper		1	kok	20
1	onderkoopman		1	koksmaat	12
3	assistenten		1	konstabel	24
1	opperstuurman.	58	1	konstabelsmaat . . .	14
1	onderstuurman en hoogbootsman	40	8	bosschieters	12
1	hoogbootmansmaat	17	1	zeilmaker	13
1	schieman en kwartiermeester .	28	1	kuiper	12
1	schiemansmaat	12	1	onderkuiper	9
1	oppertimmerman	30	1	provoost.	14
5	ondertimmerlieden . . .	12—22	1	korporaal	12
2	kwartiermeesters	14	13	bootslieden . . .	7—10
1	trompetter	24	1	smid	7
1	opperbarbier	22	1	kistemaker	8
1	onderbarbier	16	1	kajuitwachter	5
1	bottelier	20	2	jongens	4

In den tijd der expeditie onder Reijersen waren de tractementen in het algemeen niet hooger of lager, maar toch vindt men belangrijke afwijkingen, omdat in dezelfde betrekking meer of minder betaald werd naar gelang van den diensttijd,

De Palliacatta was niet bestemd om met de vloot mede te gaan, maar moest haar slechts uitgeleide doen en na twee of drie dagen met de monsterrollen te Batavia terugkeeren. Daarentegen was het jacht of de jonk Borneo voor den tocht aangewezen, maar dit vaartuig, hoewel pas aan de werf op Onrust nagezien, bleek zoo lek en slecht uitgerust, dat men besloot het in plaats van de Paliacatta terug te zenden en deze mee te nemen. Van daar dat deze laatste al dadelijk in de bovenstaande opgave der vloot kon worden vermeld.

Men ziet met wat eigenaardige competentie de Commandeur verandering kon brengen in de aan den wal getroffen schikkingen en hoe destijds een schip dadelijk voor eene nieuwe bestemming klaar moest wezen.

Eerste gedeelte der reis, van Batavia naar de baai van Pandorang (Phanrang).

Den eersten dag werd aanvankelijk in westelijke richting gevaren langs de noordkust van Java tot 2 mijlen van het "Verckens-eylandt" (Toenda of Babi 5° 48′ ZB en 106° 13′ OL); van daar richtte men zich naar Sumatra tot op eene diepte van 18 à 19 vadem en volgde toen die kust.

Den 11en April liep de vloot langs den westkant der "twee eylanden Poulo Doua" (Sagama of de Gebroeders 5° 11′ ZB en

---

terwijl op de grootere schepen in de hoogere rangen ook hoogere bezoldiging werd genoten.

Voorts had men op de grootere schepen meer stuurlieden, kapiteins, luitenants, vaandrigs en verdere onderofficieren van de soldaten, een afzonderlijken hoogbootsman (f 30), een opperzeilmaker (f 27), een voorlezer, ook wel bezoeker, zieken-trooster, dominie en bedienaar des goddelijken woords genoemd (f 20) en meer anderen.

Voor de opperkooplieden en schippers heb ik in den tijd van Reijersen gevonden van f 58—105, voor de onderkooplieden f 30—36 en voor de assistenten f 12—20.

De tractementen waren klein, maar men had verschillende bijverdiensten; allen hadden aandeel in de buitgelden en bovendien trachtte vooral het mindere volk zich in natura een deel van den buit toe te eigenen; iedereen handelde voor eigen rekening naar gelang zijner middelen enz. De anonieme schrijver van het Verwaerloosde Formosa hangt hiervan een uitvoerig tafereel op (pag. 63): „het sobere tractementje, dat de Compagnie aen hare dienaren is gevende, kan naulyks toereyken om daer mede maendelycks des wyfs theeback naer behooren te voorsien"; men is wel verplicht „wat over te gaderen tegens den ouden dagh" maar hieronder verstaat hij niet „dat men de Compagnie en sijn betaels-heeren magh ontrou wesen en haer fraudeeren, maer oordeele dat sulcks door behoorlijcke middelen behoort te geschieden, waer toe daer te lande hondertderley occasien voorvallen."

106° 5′ OL) en den volgenden dag, toen de vloot ongeveer 6 mijlen ten noorden der evengenoemde eilanden was, werd de Borneo met de monsterrollen naar Batavia teruggezonden.

Den 13en April kreeg men de zuidpunt van Banka in het gezicht, in het N t O op een afstand van ongeveer 9 mijlen; den 14en bevond men zich ZZO van Lucipara en den dag daarna was men die klip tot op 2 mijlen genaderd.

Den 16en April voer de vloot tusschen den wal van Sumatra en Lucipara door en kwam in de straat Palimbam (Palembang, thans straat Banka), waar men den volgenden dag "een cleyn zeyltgen" ontmoette, zijnde een gezant van den koning van Johoor "aen den Ed Heer Generael gezonden om eenige assistentie te versoucken." Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om een brief aan de regeering te Batavia te verzenden.

Den 18en April ontmoette men het schip Nieuw Zeelandt, komende van Japan met rijst en planken bestemd voor Batavia en bij zich hebbende twee Portugeesche prijzen, waarop o. a. 170 slaven; uit dat schip werden 600 balen rijst en 38 planken overgenomen. Den 14en had het Nieuweroode even buiten de straat met 5 schepen en jachten ontmoet, koers zettende naar Djambi.

Gedurende de 9 volgende dagen vorderde men slechts weinig; telkens moest men ankeren, omdat wind en stroom tegen waren. Daarom werd den 28en April besloten de best bezeilde schepen vooruit te zenden naar "Pulo Pon," om daar voor de vloot water, brand- en timmerhout te halen. Men durfde echter Oud-Delft, als de slechtste zeiler, niet alleen laten en daarom kregen de Enkhuysen en de Palliacatta den last bij eerstgenoemd schip te blijven.

Den volgenden dag kwam het vooruitgeloopen deel der vloot buiten de straat en passeerde 2 Engelsche schepen, die de straat trachten in te gaan, "hebben se niet gesproken, gisten datse van Jamby quamen ende naer Batavia wilden "

Den 30en April kreeg men des morgens in het N. t. O. Poulo Pon in het gezicht (dit moet dus een der eilanden zijn van de benoorden Banka liggende groep Toedjoe of Katjangan, den naam Pon vind ik op de moderne kaarten niet), maar door slecht weder kon men het eerst des avonds bereiken. Den volgenden dag haalde men eenig water en hout, maar het eiland was door de lage getijden moeielijk te bereiken en men begreep dat het te veel tijd zou kosten; daarom werd besloten verder te gaan en toen tegen

den avond de Delft en hare twee geleiders opkwamen, werd dadelijk doorgezeild.

Den 2en Mei zag men eerst het eiland Lingu (Lingga) in het westen en vervolgens passeerde men de linie; den 3en zag men de eilanden ten oosten van Bintam (Bintang); den 6en kwam men bij Poulo Timon (Timaon op de oostkust van Malakka 3° NB, op omtrent 6 mijlen te oosten daarvan en toen zette men koers naar Poulo Condoor (8°30′ NB, bezuiden den mond van den Mekong).

Intusschen ging de vloot voort slechts langzaam te vorderen, zonder veel meldingswaardigs te ontmoeten; den 14en moest men eene boot met brandhout naar de Enchuysen zenden omdat die nog slechts voor 4 dagen had, den 19en kreeg men het eiland Poulo Condoor in het gezicht in het N ten O, den 22en voer men dit eiland aan den oostkant voorbij, den 24en zag men de kust van Ciampa, in den nacht van den 25en werd het eiland Cecir de terra aan den oostkant gepasseerd en den 26en Mei kwam men in de baai van Pandorang (Phan-rang of Mui-din 10°50′ NB).

Regelingen gedurende de reis getroffen.

In den loop van de hierboven beschreven reis heeft de Commandeur aan boord van het vlaggeschip Zierikzee herhaalde vergaderingen gehouden van den Breeden Raad, bestaande uit al de kooplieden en schippers en officieren, en den Secreten Raad, zijnde de daartoe in de instructie aangewezen personen. Bij de geringe vaart, die men maakte, schijnt dit verkeer tusschen de schepen onderling aan geen bezwaar onderworpen te zijn geweest.

In de eerste plaats hield men zich bezig met de voeding. Uit elders voorkomende opgaven weten wij, dat die voornamelijk bestond uit rijst, van tijd tot tijd afgewisseld met boonen; van beide artikelen mocht men zooveel eten als men wilde en alleen in tijd van schaarschte werd hiervoor een rantsoen gesteld. Voor andere artikelen geschiedde dit dadelijk en zoo werd reeds den 11en April besloten, dat voortaan per hoofd zou worden uitgedeeld een mutsje arak daags, benevens per week een mutsje azijn en een half mutsje olie. Elke week zou er een vleesch- en een spekdag zijn. Het water zou men nog eenige dagen zonder rantsoen mogen gebruiken, maar den 25en der maand werd ook hieraan een einde gemaakt en per hoofd en per dag niet meer dan ééne flapkan toegestaan. [1]

[1] Een flapkan is ± 2 L., een mutsje het tiende deel van een flapkan.

Ten aanzien der maaltijden van de scheepsofficieren en gegradueerden werd de volgende regeling gemaakt:

„Voorts dat omme inde cajuyten ende aen de tafels derselver gelijcke ordre te houden, dat voorts aen in alle cajuyten van de groote schepen niet meer als drie jongens sullen wesen ende jachten twee; principalijck om t'verlete ende ondienst, die men door t'lange schaften mocht commen te lijden, voor te comen, sullen niet meer dan twee tafels werden gehouden, aen dewelcke sullen verschijnen beneffens d'Heer Commandeur op de respective schepen de coopluyden, schippers, cappiteynen, luytenants, vaendrichs, opperstuerluyden, den domine oft voorleser ende sarganten; aen de tweede tafel de dienaers ende jongens. D'assistenten, onderstuerlieden ende barbiers sullen boven in de hutsback t'samen eten, uytgenomen diegeene dewelcke van de Heeren M^rs ofte d'Ed. Heer Generael ende Raden van Indien dienthalven acte sullen verthoonen.”

In de tweede plaats werd orde gesteld op de rechtspraak. Eerst bepaalde men op 15 April „dat ijder schip met zijn scheepsraet cleyne saecken van weynich importantie soude mogen afdoen” en den 7^en Mei werd besloten tot de instelling van „een chrijsraet van de justitie, door wien alle chrijssaeken soo civiele als crimineele sullen afgehandelt werden.” Die krijgsraad, die geheel optrad als de dagelijksche rechter voor alle zaken, zou bestaan uit de 7 leden van den Secreten Raad in de instructie aangewezen en verder, als de delinquent tot het bootsvolk behoorde, uit den koopman en den schipper van zijn schip, en als hij uit de soldaten was, uit een kapitein en twee luitenants, met name aangewezen, zoomede den sergeant van het schip waarop het delict was begaan.

Door deze schikkingen was de rechtspraak geregeld op dezelfde wijze als wij boven voor de vloot van Van Waerwijck gezien hebben, terwijl natuurlijk ook hier de destijds geldende artikelbrief van kracht was.

De sententien, door den krijgsraad tot in Augustus 1623 uitgesproken, zijn bewaard gebleven en daaruit heb ik een overzicht getrokken, dat hierachter als Bijlage gevoegd wordt. Willen we in staat wezen ons in den geest van dien tijd te verplaatsen, dan mag eenige bekendheid met de rechtsbedeeling, met den aard der overtredingen en de daarover uitgesproken straffen zeker niet ontbreken.

Voorts werden achtereenvolgens verschillende maatregelen genomen in het belang van orde en veiligheid op de vloot.

Den 11en April besloot men „een zeynbrief te maken, waernaer de schepen haer int seylen sullen hebben te reguleren."

Den 15en April werd door den Commandeur „aan de Secreten Raet voorgehouden oft niet goet en was dat men de ronde op alle de schepen bij nacht deden, ter oorsaecke daer veel vreemde natien [1] in waren, oock een schiltwacht bij de Bandanesen te setten. Antwoorden t' samen sij haddender niet tegen."

Weldra echter scheen men dezen maatregel niet meer voldoende te achten, want den 9en Mei werd besloten dat alle Bandaneezen, Guseratten en de gevangene Portugeezen en Spanjaarden" in kettings ende ringen" zouden worden vastgemaakt, om het wegloopen te voorkomen en te verhinderen dat de vijand van onzen aanslag verwittigd werd.

Van gevangene Portugeezen en Spanjaarden is tot dusver geen sprake geweest en verderop heb ik daarover ook niets gevonden; waarschijnlijk waren dit vroeger gemaakte krijgsgevangenen, die men medegenomen had om eventueel omtrent Macao en Manilla inlichtingen te geven. Men kan hier moeilijk denken aan de enkele Portugeezen, die in de vloot dienden, zooals later hier en daar blijkt en die vermoedelijk uit de Bataviasche vrijburgers waren aangeworven.

Met nog eene andere categorie van personen maken wij in de resolutiën kennis, namelijk in die van 25 April, waarin het volgende voorkomt: „De gecondemneerde vrijluiden (vier in getal), in Batavia 't lot getrocken hebbende tot 't leven ofte de doot, sullen om consideratie worden verdeeld op alle de schepen." Het is duidelijk dat wij hier te doen hebben met voorwaardelijk begenadigde misdadigers, daartoe door het lot aangewezen, maar omtrent de hierbedoelde vier personen heb ik geene nadere aanwijzing gevonden; eene resolutie van Batavia van 14 Juni 1622 geeft echter toch eenig licht: daarbij wordt namelijk besloten wederom zulk een persoon naar de kust van China te zenden en dit in de volgende bewoordingen: „Is mede bij Zijne Ed. ende den Raet goed gevonden, dat men Claes Jantsz. van der Wiester, vrijman, tegen-

[1] In de vergadering der Bewindhebbers van 24 October 1616 was bepaald „dat men voortaen geen Francoesen, Engelse nochte Schotten in dienst van de Compie en sal nemen, nochte in eengerlei qualiteyt, tsij als bootsgesellen, soldaten oft andersints naer Indien seynden, en voorts alle vremde natien soo veel doenlijck is, voorbijgaen, bijsonder om in cenige ampten ofte officiën te stellen." Het schijnt echter dat men zich aan dezen regel weinig gehouden heeft, want op deze vloot treffen wij allerlei vreemdelingen aan, vooral onder de soldaten en officieren, tot zelfs Portugeezen toe.

woordich gevangen alhier ende over zijne booze conspiratie ter doodt verwesen, van de executie der sententie sonder eenige andere redenen als uijt sonderlinge compassie ende mededoogentheyt, ende dat eenige alrede over diergelijcke faulten onlangs ten exemple van anderen met der doot gestraft sijn, suspendeeren en met den Sampson van gelijcken na de custe van China senden sal, om hem tijt te vergunnen zijne voorn. misdaet met goede diensten te verbeteren.″

Behalve de voorafgaande besluiten zijn nog verschillende beschikkingen van minder belang genomen; zoo werden voorloopige maatregelen getroffen ter voorbereiding van hetgeen voor den aanslag op Macao noodig zou kunnen zijn; sommige tractementen werden verhoogd, eenige personen werden bevorderd en anderen, wier tijd om was, op nieuw aangenomen. [1] Eindelijk werden door den Raad enkele maatregelen goedgekeurd, door den Commandeur spoedshalve onder die nadere goedkeuring genomen, b.v. de verwisseling van Paliacatta en Borneo, zoomede het overnemen van een deel der lading van de Nieuw-Zeeland In het algemeen geeft deze reis reeds een denkbeeld hoe met deze raden gewerkt wordt, ook komt uit dat de Secrete Raad eigenlijk de macht in handen heeft en dat de Breede Raad meer een adviseerend karakter draagt; vaak wordt de laatste over zaken gehoord, waarop na collectief of individueel uitgebracht advies door den eersten wordt beslist.

Verblijf in de baai van Pandorang (Phan-rang). Toen de vloot hier den 26en Mei aankwam, trof zij er twee Chineesche jonken aan, naar welke men dadelijk een koopman met eene gewapende sloep zond om de hoofden dier jonken te halen. Toen deze aan boord gekomen waren, bleken het twee jonken te zijn van Chinchu (Amoy), die hier ten handel waren, en daar zij geene Portugeesche waren, noch aan Portugeezen behoorende waren aan boord hadden, besloot men ze ongemoeid te laten. Die Chineezen waren door de komst der onzen blijkbaar niet geheel op hun gemak, want zij brachten herhaaldelijk geschenken (varkens, geiten en arak) en vertrokken reeds den 31en Mei, na voor de reis naar Amoy

[1] De bevoegdheden van den Gouverneur-Generaal in Rade op het stuk van benoeming, bevordering en tractementsverhooging staan omschreven in de art. 9 vlg. der in 1617 vastgestelde instructie, zie v. d. Chijs N. I. Placaetboek, deel I pag. 32. Reijersen en zijn raad ontleenden hunne bevoegdheid ten deze, voor zooveel betreft de „mindere ambten en officiën", aan art. 24 dezer instructie.

van de onzen een pas en eene prinsenvlag [1] gevraagd en gekregen te hebben.

Van de Chineezen vernam men, dat er twee Portugeesche fregatten met ongeveer 100 man (zoo Portugeezen als mestiezen) in de baai van Commorijn (Kamram) waren, ongeveer 4 mijlen verder op 11° 55′ NB; zij hielden zich daar bezig met het bouwen van eene jonk. Nog in diezelfde nacht werden drie schepen en een jacht daarheen gezonden, zoowel om de Portugeesche vaartuigen te nemen, als om zich daar van hout, water en ververschingen te voorzien, omdat men hoorde dat dit alles aldaar beter te krijgen was.

Den volgenden dag, den 27[en] Mei, begon het achtergebleven deel van de vloot pogingen in het werk te stellen om zich in de baai van Phan-rang van water, brandhout en provisiën te voorzien. Daarbij kwam men in aanraking met den mandarijn, „dewelcke van den Coninck 't opperste gebiet daer omtrent aende zeecandt hadde.” Met die autoriteit wisselde men kleine geschenken, hij bracht een bezoek aan boord en onthaalde den Commandeur met eenig gevolg aan land op een „maeltijt naer 's lants manier bereyt, 't welck niet veel bijsonders was, als half gecooct buffelvleesch te eten.”

Hij verlangde dat de onzen gezanten met geschenken aan den koning zouden zenden en toen daartegen bezwaar gemaakt werd, dreigde hij den handel in provisiën te zullen verbieden. Een middenweg werd gevonden doordien er een man van het hof kwam, die op zich nam een geschenk aan den koning te bezorgen, waartoe hem werden medegegeven: 3½ el rood laken, 1 groot verguld schrijfboek, 1 vergulde spiegel, 4 pond nagelen en 12 pond peper. Dit mocht echter niet helpen, de plaatselijke mandarijn bleef moeielijkheden in den weg leggen, zoodat de bevolking, hoewel er genoeg was, maar weinig durfde verkoopen. Toch kregen de onzen langzamerhand genoeg brandhout en een zekeren voorraad van varkens, geiten en kippen, ook door herhaaldelijk sloepen te zenden in de twee riviertjes, die in de baai uitloopen.

Den 30[en] Mei arriveerde van Nieuweroode met 4 jachten, de

[1] „Staatenvlag, gemeenlijk genaamd de Prinsevlag, zijnde oranje, wit en blaauw, welke gevoerd werd van alle, die onder de Vereenigde Nederlanden behooren" (Nieuwe Hollandsche Scheepsbouw door Carel Allard, Amsterdam 1695). In plaats van oranje gebruikte men vaak rood en dat schijnt in Indië vooral veel het geval te zijn geweest.

Haan, de Tijger, Victoria en St. Crux, respectivelijk bemand met 44, 31, 21 en 51 Europeanen; hij was slecht voorzien van alles, zoo provisiën als scheeps- en oorlogsbehoeften, maar zijn volk was gezond.

In dien nacht vertrok het jacht St. Nicolaas naar Manilla met brieven voor den Commandeur Willem Jansen om hem de bevelen van den Gouverneur-Generaal ten aanzien zijner samenwerking met Reijersen over te brengen. Men hoopte dat dit jacht hem eer zou bereiken dan de hem via de Molukken gezonden bevelen van dezelfde strekking.

Den 3en Juni bemerkte men dat een soldaat van de Engelse Beer, genaamd Adriaen Janssen alias de doot van Outbeyerlant, een vrijman van Batavia, weggeloopen was; door den Presenten Raet "is over sulcx goet gevonden vijftich Ra. van 8en op sijn lijff te stellen, bij aldien yemant deselve doot ofte levendich wederom can leveren; soo wij deselfde niet becomen, een schrift aen d'inwoonders te laten, bijaldien hiernaer eenige schepen quamen ende voorschreven persoon levendich haer behandigde, sullen gehouden wesen de voornoemde 50 Ra. van 8en alhier aen d'inwoonders te betalen."

Den 5en Juni kwam schipper Bontekoe met een boot uit de baai van Commorijn en deelde mede, dat de onzen aldaar een klein Portugeesch fregat hadden genomen en de in aanbouw zijnde jonk verbrand. Men had een Portugeeschen stuurman gevangen genomen, terwijl de overige bemanning van het fregat naar het schijnt naar den wal gevlucht was. Daarentegen was een Portugees, die als soldaat bij ons diende, gedeserteerd.

De schepen in de baai waren behoorlijk van water en brandhout voorzien en hadden ook nog al ververschingen gekregen, maar na de evenvermelde vijandelijkheden met de Portugezen, hadden ook de inboorlingen alle verkeer met ons afgebroken "ende in plaats van handel viantschap vertoont."

Bontekoe werd dadelijk teruggezonden met last aan de schepen aldaar om uit de baai te komen en op de overige schepen met den Commandeur te wachten.

Telkens wanneer zich bij de baai van Pandorang een zeil vertoonde, werden de jachten daarop afgezonden om het bij de vloot te brengen. Zoo kreeg men verschillende vaartuigen uit Siam en Cambodja, die men echter alle weer ongehinderd liet gaan.

Ten slotte wordt door Reijersen in zijn dagboek omtrent deze baai nog het volgende medegedeeld:

„D'inwoonders alhier omtrent zijn breet van aengezicht, middelbaer van statuer, swemen naer de Chinesen, dan dragen wat corter haer met een tulbant twee oft driemael omt hooft; de habyten zijn meest Moors, gelyck eenige vant gelooff sijn; de meeste partije heydens dan niet curieus int eten; de vrouwen gaen meest met het bovenlijff naeckt, onder een cleetgen omt lijff, brengen alle eetbare waeren te coop, sijn seer hoerachtich, t'schijnt dat zij den meesten handel drijven; de mans daer weynich mede moyen, oock niet zeer zelours sijn.

„In dese bayen is wel te becomen water uyt putten, branthout, maer geen timmerhout, alsoot altemael cruepelbosch is; so men wil verversen is noodich soo haest men daer compt een cleyn schenckagie aenden coninck te senden, want soomen de coninck niet en sent, can men niet wel aen verversinge raecken, schromen alsamen den coninck om te vercoopen. Bevonden hier te wesen buffels, koyen, verckens, bocken, hoenders ende veel tortelduiven, was tamelijcke abondantie te becomen om een civielen prijs: een buffel tegen 4 a 5 Ra, een vercken ½ a 1 Ra, een bock ¼ a ¾ Ra, hoenders 24 a 30 een Ra.

In den ochtend van 7 Juni heeft Reijersen met zijne schepen de baai van Pandorang verlaten en dien zelfden dag kwam hij voor de baai van Commorijn, waar men de schepen nog voor anker zag liggen, terwijl slechts een onder zeil was; later vernam men dat dit de Out Delft was, die groote moeite had om de baai uit te komen, zoodat de anderen dit schip maar eerst zijn gang lieten gaan. Eerst den 9en kon dit gedeelte der vloot naar buiten komen en zich met het andere vereenigen.

Een van de schepen bracht den kapitein en den schipper mede van eene Japansche jonk, die men in de baai „aengehaelt" had met een Portugeeschen stuurman en nog een Portugees als opvarende. Die jonk kwam van Siam met eene lading hertevellen en keerde naar Japan terug; zij had een vrijpas van Specx, ons opperhoofd in Siam, en een van de Engelschen aldaar, zoomede een zeebrief van den keizer van Japan. Reijersen gaf last deze personen vrij te laten passeeren, en dadelijk naar hunne jonk terug te brengen; het gewone ontzag voor de Japanners schijnt zich ook hier te hebben doen gelden; aan een ander was het wellicht niet vergeven met Portugeesch volk te varen.

Tweede gedeelte der reis, van de baai van Phanrang naar Macao.

Den 10en Juni was de vloot, nu bestaande uit 11 zeilen, weder bijeen en werd besloten de reis te vervolgen; het vlaggeschip zou vooraan zeilen om den koers aan te geven en daartoe „'t vier snachs continueerlijk voeren.” [1]

Dien dag ontmoette men eene oorlogsjonk van den koning van Siam met 28 Siameezen en 20 Japanners, die door storm hierheen geslagen was; het vaartuig was lek en men had nog slechts weinig leeftocht, zoodat ze zich niet in staat achtten Siam te halen en verzochten in onzen dienst en op onze schepen te mogen overgaan. Om alle moeite met den koning van Siam te vermijden, werd dit verzoek eerst toegestaan toen het schriftelijk gedaan werd.

De reis ging aanvankelijk dicht langs de kust, die men eerst den 14en op 16° N.B. uit het oog verloor: den 15en was men in het gezicht der zuidkust van Häinan (isla dainoa) op 17° 44′ N.B. de volgenden dagen voer men aan den oostkant van dat eiland voorbij, den 20en passeerde men St. John (hier Zanzoan), en den 21en kwam men bij de eilanden die voor Macao liggen, alwaar men ten anker ging.

Voorbereidingen gedurende de reis tot den aanslag op Macao.

Dadelijk na het vertrek van de baai van Kamran was men begonnen de noodige voorzieningen te treffen voor den beoogden aanval op Macao. Daartoe werden meerdere vergaderingen van den Secreten en van den Breeden Raad gehouden, terwijl sommige bevelen ook door Reijersen alleen of in den Presenten Raad, d. i. met de aan boord van zijn schip aanwezige raadsleden werden gegeven. Op deze wijzen werd successievelijk het volgende gedaan.

Van al de schepen werd „afgevordert de quantiteit ende qualiteit der persoonen op deselve varende, dewelck int generael bevonden hebben hebben te wesen tot den nomber van 1110 coppen, waer affgetrokken de persoonen waermede de schepen, sloepen, boots ende cleyn vaertuich, ingevallen t' landen op Macao geraetsaem vinden, sullen moeten wesen bewaert ende gemant, voorts siecken, jongens, swarten ende soude niet meer resteeren als 500 strijtbare mannen.” [2]

---

[1] Ik heb niet gevonden waaruit dit vuur bestond, vermoedelijk was het een lantaarn, die het vuur genoemd werd, omdat het vroeger een vuur was geweest. De zaak is natuurlijk al heel oud, verg. Virg. Aen. II 256: „flammas cum regia puppis extulerat.”

[2] De voorafgaande opgave is aan eene resolutie ontleend; het journaal heeft

Van de 200 soldaten, thans in twee compagnieën verdeeld, werden er 3 gemaakt en bij de derde werd een der luitenants tijdelijk als kapitein gesteld.

Van het scheepsvolk werden 6 compagnieën gevormd, elke van 50 man, waarover tot kapiteins werden benoemd drie der jongere opperkooplieden en drie schippers, terwijl uit de lagere rangen bij elke compagnie een luitenant, een vaandrig en een sergeant werd aangewezen.

De 9 compagnieën zouden in drie regimenten worden geformeerd als "avant-guarde," "bataille" en "arrière guarde," elk bestaande uit eene compagnie soldaten en twee compagnieën scheepsvolk. Voor elk regiment zou aan ammunitie meegaan, behalve wat de manschappen droegen, 600 pond musket- en roerkogels, 6 beursvaatjes kruit en 20 bossen lont. Het landingsgeschut werd gesteld op 3 metalen stukken.

Door den Secreten Raet werd na schriftelijke raadpleging van van de leden van den Breeden Raad "par de meeste stemmen goet gevonden, ingevalle t'landen op Maccao naer desen geraden achten, dat d'Heer Commandeur selfs in persoone sal mede trecken, opdat met desselfs presentie alles met meerder authoriteit ende couragie als beter ordre werde geexecuteert; dat ook Sr Pieter Bosschaert ende Arnoult Croock, oppercoopluyden, van wegen den Raet d'Heer Commandeur sullen verselschappen om hem met raet ende daet in alle voorvallende occasie te assisteren; met de reste van den Secreten Raet sullen de schepen werden bewaert om aldaer alsdan t' noodige te verrichten."

Aan 3 "dominés of voorlezers," 3 chirurgijns en 3 onderbarbiers werd gelast de landing mede te maken.

Voor het overvoeren der landingstroepen werden de noodige sloepen en booten aangewezen en een der schippers zou daarover commandeur of opperhoofd wezen, "omme gedurende ons wesen

1108 koppen, namelijk: 763 varensvolk (waaronder 65 zieken en 100 jongens), 201 soldaten, 57 Guseratten en 87 Bandanesen. Deze cijfers zijn voor een deel wellicht onjuist en in elk geval moeielijk te verklaren. Toen de vloot van Batavia vertrok had men 699 varensvolk (in den ruimsten zin genomen), 193 soldaten (en officieren), 29 Guseratten, 101 Bandanesen en 2 Japanners. Van Nieuweroode had 147 Europeanen meegebracht en met de St. Nicolaas waren er 37 weggegaan; waren bij deze twee gelegenheden geen inlanders, dan kan men aannemen dat het varensvolk daardoor op 801 en de soldaten op 201 gebracht zijn. Maar hoe komt men aan zooveel meer Guseratten? De minderheden kunnen door sterfgevallen verklaard worden.

aen lant t'selve als alle t'volck datter bij sal moeten blijven in goede ordre te houden." Een andere schipper werd gesteld tot Commissaris over de victualie en een opperstuurman met de zorg voor de ammunitie belast. In elk voor het debarkement bestemd vaartuig moet eene plaats ingericht worden om "het geweer" droog te houden.

De 3 compagnieën soldaten werden elk op een afzonderlijk schip gebracht en de bij elke compagnie behoorende 2 vendels scheepsvolk zouden zich op het sein tot den aanval naar het schip hunner compagnie moeten begeven; de landingstroepen zouden dus van deze 3 schepen afgaan. De voor de drie regimenten bestemde booten zouden respectivelijk roode, groene en blauwe vlaggen voeren.

Het aanmaken van 60 stormladders, 1000 zakken, 4 affuiten en 1 bok werd over de verschillende schepen verdeeld,

De Portugeezen of Spanjaarden, die als soldaten of anderszins op de schepen waren, zouden den landtocht niet meemaken, evenmin de van Batavia meegegeven veroordeelden.

Door eene commissie van twee kapiteins en één schipper werd inspectie gehouden over de draagbare wapenen op elk schip en over de bij de 6 vendels scheepsvolk ingedeelde personen, om te zien of het solide volk was.

Nadere maatregelen ter reede van Macao voor den aanval op die stad.

Op de reede van Macao vond men 4 schepen van de Engelsch-Hollandsche vloot voor Manilla,[1] namelijk de schepen Trouw en Hoop met twee Engelsche schepen, te zamen onder den vice-commandeur la Fevre uitgezonden om op den handel van Macao te passen. Met la Fevre werd overeengekomen, dat hij voor den aanval op Macao twee vendels elk van 50 man man leveren zou, genomen uit de twee Hollandsche schepen.

De gelegenheid der stad werd op verschillende plaatsen in oogenschouw genomen en tevens werd eene commissie gezonden naar den oostkant der stad, waar het Chineesche kwartier was, om "met een vreevaen d'aenspraeck aende Chinesen te doen." Die commissie kwam terug zonder aanraking met de Chineezen gehad

[1] De zoogenaamde vloot van defensie, in 1620 uitgezonden en bestaande uit 5 Engelsche schepen onder Adams, en 5 Hollandsche onder Willem Jansen, in de instructie van Reijersen bedoeld; Adams had het opperbevel met den titel van admiraal. Het smaldeel, dat men bij Macao ontmoette, had twee rijk geladen Chineesche jonken en eenige Portugeesche fregatten genomen; het ging nu naar Japan om den buit te verdeelen (Reijersen aan Coen, 10 Sept. 1622).

te hebben, omdat niemand te voorschijn kwam. Later ving men een Chinees op, die met een schuitje vruchten verkocht en wilde men hem belasten met een boodschap aan zijne landgenooten in de stad, maar hij was daartoe niet te bewegen.

Bij deze gelegenheid dwingt zich de vraag op, hoe men gesproken heeft met dezen Chinees, die zeker niets dan zijne eigene taal verstond. Voor de hand ligt het denkbeeld dat men Maleisch sprekende Chineezen van Batavia had meegenomen, maar uit de herhaalde opsommingen van de opvarenden der vloot blijkt hiervan niets. Later wordt gesproken van een Chinees uit Manilla, die christen was; deze fungeerde voor tolk, maar er kunnen ook nog anderen geweest zijn, de latere verdeeling onzer strijdkrachten maakt dit zelfs waarschijnlijk.

„Soveel de gecommitteerden van de stadt belangt, brochten daarvan goed bescheyt; meenden dat men naer genouch met de schepen Groeningen, de Galleas ende d'Engelse Beer soude connen comen om de stadt te beschieten, soo int besichtigen ende diepen schoten wel 20 schoten met groff geschut naar het vaertuygh, maer hebbent niet geraeckt."

Den volgenden dag, 23 Juni, is Reijersen zelf met eenige opperkooplieden, schippers en officieren „de stadt andermael gaen besichtigen; vonden geen bequamer plaets te landen als bij oosten de stadt in een sandbay; soo is dat selfde met den anderen goet gevonden in ditto baey op morgen vrouch te landen."

Over de resultaten der verkenningen van Macao vind ik niet meer aangeteekend dan de beide bovenstaande berichten, slechts behelzende dat de groote schepen dicht genoeg bij de stad konden komen om haar te beschieten en dat men buiten de stad eene baai gevonden had, waar men landen kon. Over de wijze, waarop de stad versterkt was, wordt niets aangetroffen. Toch moet men aannemen, dat men daarover geruststellende waarnemingen heeft verkregen, want anders is het niet te begrijpen hoe men nu kon besluiten met 600 man den aanslag te wagen, terwijl Coen vroeger berekend had dat men 1200 à 1500 noodig had. Op welke motieven het besluit tot de landing genomen is, blijkt uit de stukken niet; de resolutie van den Breeden Raad van 23 Juni, waarbij dit geschiedde, is zeer kort en het besluit schijnt voornamelijk op goed vertrouwen te berusten: het eindigt met de volgende bede: „den almogenden geve dat ten besten dienst der Compie ende onse salicheyt mach gedijen."

Des avonds liepen de Groningen en de Galeas tot dicht onder de stad en gingen daar voor anker; daarop ontspon zich een vuurgevecht tusschen deze schepen en de forten, waaraan eerst bij het invallen der duisternis een einde kwam.

De jachten de Haan, de Tijger, Victoria en Pallicatta werden aangewezen om den volgenden dag, een uur voor zonsopgang, naar de baai te loopen waar de landing zou plaats vinden, om ons volk met hun geschut te beschermen.

De aanval op Macao mislukt. Den volgenden dag vond de aanval op de stad plaats en ik kan niet beter doen dan de toedracht daarvan in de woorden van Reijersen zelf weer te geven.

„24 Junij des morgens met het griecken van den dach sijn wij met ontrent 600 gewapende mannen naer de voors. santbay gevaren, dan alsoo het stil was ende konden de voorverhaelde jachten daer niet wel geraecken, dan zijn evenwel met het vaertuych daer naer toe gevaren om in de voors. bay te landen, alwaer sij een loopschans hadden gemackt, daer ontrent 200 gewapende mannen in lagen, die int landen geweldich met haer musquetten ende roers schoten, waerop weynich pasten; roeyden recht door met ons volck aen lant.

„Ons volck aen lant comende, namen die uyt de loopschans, alsmede die ter zijde op de clippen lagen, de vlucht, soo dat het ons volck datelijck incregen. Int landen worden ick doort lijff geschoten ende Sr Croock door den arm, cregen daertegen soo doode als gequetste . . . . .

„De loopschans inhebbende heeft Capiteyn Ruffijn beneffens eenige andere capitainen de victorie willen vervolgen, loopende soo de gevluchte nae tot op een musquetsschoots onder de stadt; die van de stadt sijn tegen ons volck met diverse troupen uytgevallen ende schoten oock seer met grof geschut uyt de stadt op d'onse, waeren ontrent 2 uyren soo opt geberchte als inde valye schutgevaer tegen den anderen, de viant eenige reysen te rugge dreven, dan alsoo de gegeven ordre int volgen van de amunitie niet en worde vervolcht ende opt strant weynich ordre was, hoewel der Bosschaert een van de principaelste overicheyt buyten ordre daer op strant was gebleven, om alles in mijne absentie daer te berichten, dan heeft weynich tot dienste van d'onse daer uytgericht, dan bleef met twee comp^en daer op strant om d'arrière garde waer te nemen, doch toen het daer op aenquam namen de vlucht.

„Door het gestadich schieten van ons volck die voor de stadt waeren, begon het boscruyt te manqueren ende cregen weynich assistentie van amunitie als water. Inde comp^{e} van Capiteyn Ruffijn raeckte den brand in een beursvaetgen, daer der eenige van de onse werden gequest; den viant dit siende vielen daer dapperlijck op aen; d'onse weynich versien zijnde van cruyt raeckten in de vlucht, ende dreven se tot op de strant, daer zijder oock veel van d'onse dootslougen ende veel int water verdroncken.

„Door het vluchten van de twee achterste comp^{e}' wel 70 dootgeslagen worden, die lichtelijck doort staen van 20 à 30 musquettiers conden worden beschut ende met gemack scheep gebrocht, daer wij nu soo veel volck met geweer ende een metalen stuck hebben verloren ende veel gequeste daer over gecregen; hebben in dese lantocht hondert en sesendertich persoonen verloren ende daerenboven hondert en sessentwintich swaerlijck gequest.

„Verloren 10 vaendels, 7 capiteynen, 4 leutenants, 7 vaendragers, 7 sergeanten, 9 trommels, te weten: Capt. Evert Hermansen, oppercoopman op de Galleas, Heindrick Vacht, coopman op de Hoop, Willem Andriessen, schipper op Delft, Dirck Velting schipper op de Haen, Hans Ruffijn ende Hans Jacobsen, capityns van de soldaten, met de capiteyn over de Japonders."

De namen der verdere gesneuvelde officieren, die alle worden vermeld, kunnen achterwege blijven; er waren twee Engelschen bij, die op onze schepen in dienst moeten geweest zijn, want de twee Engelsche schepen hebben aan de zaak geen deel genomen.

Nadat ons volck „seer desolaet" weer aan boord gekomen was, werden de Groningen en de Galleas, die nog voor de stad lagen, bij de vloot teruggeroepen. „De Galleas was 5 à 26 mael dwers door geschoten, 't schip Groeningen 6 à 7 mael, hadden op de forten als op de stadt met beyde schepen drie hondert vijfftich schoten geschoten, die van de stadt op de schepen 100 à 120 schoten, waervan de helft wel in de schepen was geraeckt, dan hadden weynich gequest volck, boven 4 ofte 5 in beyde schepen niet."

Naar Batavia schreef Reijersen over de nederlaag niet anders dan dit: „Den 24^{en} Junij zijn met onze macht, naer dat wij 't besichticht hadden, op Maccau gelant, daer ons volck (Godt betert) in de vlucht geslagen zijn, met verlies van veel officieren, soldaten ende bootsgezellen, waarvan t' meeste deel int bereycken van de boots ende schuyten zijn gebleven. Wij hebben Maccau tot ons leetwesen

stercker van fortificatie, volck, geschut als anders, dan UEd. aengedient is, bevonden." [1]

Scherper oordeel vinden wij uitgesproken in een particulieren brief van den schipper op de Groningen, Willem Ysbrandtsen Bontekoe, aan Coen, van 4 Jan. 1623. Daarin leest men als volgt: "Hebben oock meede wat onvoorsichtich te werck gegaen; souden soe veel volck niet verloren hebben, hadden onse coopman Boshart vast gestaen met den coopman van den Trouw; die waeren omleech op den strandt geordeneert off het quam dat ons volck mosten die vlucht nemen, dat sij den vijant wat stuenen souden, op dat tander volck mochten in die boot comen, doch sij hielden geen stand, waeren van deerste in de boots ende Boshart croop onder die dochten van die boot, seggent ons volck, waer oever Jan Haegel hem noemden capeteyn Dofft, soe dat wij daer niet veel eers hebben ingeleyt." [2]

Dat de oppercoopman Bosschaert met de achterhoede lafhartig op de vlucht is gegaan, blijkt ook uit de mededeeling van Reijersen, maar het schijnt dat men hem daarover in de vloot niet bijzonder

[1] Reyersen aan Coen, 10 Sept. 1622.

[2] Deze brief van den bekenden Bontekoe werpt een eigenaardig licht op de ambtelijke verhoudingen van dien tijd. In hoofdzaak schreef hij om zijne persoonlijke belangen bij den Gouverneur-Generaal voor te staan, maar gelijk wij gezien hebben, vond hij tevens vrijheid zijn oordeel mee te deelen over hetgeen door zijne superieuren was verricht.

Bij een tocht, dien hij met den opperkoopman van Nieuweroode gedaan had, kon hij het moeielijk met dezen vinden, zooals dikwijls tusschen de kooplieden en schippers het geval was, ook hierover meende hij aan den Gouverneur-Generaal bericht te mogen zenden, wat hij deed in de volgende termen:

„Die Seneesen hebben 2 brandende joncken op ons toegebrocht, dicht bij die schepen, ende hebben daer den brant in gesteecken, alsoe die schepen voor den boech gestuert, dat vreselyck stont, want sij waeren ons opt lijff eer wij het wisten, dreven eerst dicht bij den Beer lans, daernae quaemen sij ons toe, soe dat het bijcans leeck dat sij ons souden bedrijven, doch ick sach wel dat het mis was. Doen nu die joncken quaemen drijven, wilde den coopman Nurooden dat men het tou souden offhouwen ende ick niet, soe dat wij tegen malcander stonden, hij riep hou off ende ick riep hou niet, het is mis, soe dat het tou niet affgehouwen en wordt, maer daer was een slach met den bijl in gehouwen; hadt het tou stucken geweest, wij hadden het schep quyt geweest, soe dat de jonck verbij passeerd al brandende ende den brant quam noch in die siampan, die achter aent schep lach, die wij noch mosten laten drijven.

„Doch Nuroeden is geen man op een schep te vaeren, wil gern zijn eygen hooft volgen; ick can oock met hem niet wel oevereen coemen. Ock soe het schijnt heeft geen vermaecken int gebet, soudt het oock niet laeten doen, dat ick hem niet aenpordt."

lastig is gevallen. De algemeene indruk, dien men uit de voorhanden berichten van het gebeurde krijgen moet, is dat de zaak lichtvaardig begonnen en slecht uitgevoerd is, vermoedelijk waren daarover aan zoo velen verwijten te maken, dat men het maar raadzaam heeft gevonden iedereen ongemoeid te laten. [1]

Eerste maatregelen na het mislukken van den aanslag.

Den 25[en] Juni vergaderde de Breede Raad op het schip de Engelsche Beer, waarheen men, naar het schijnt, den gewonden Reijersen gebracht had; zijne wond belette hem niet aan de beraadslaging deel te nemen, althans staat zijn naam als gewoonlijk mede onder de resolutie.

---

[1] In de bekende Geschiedenis van de opkomst, zamenstelling en bloei der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, door Mr. Pieter van Dam, Advocaat dier Compagnie (zie Kronyk van het Historisch Genootschap te Utrecht, 1853, pag. 497) thans in het Rijksarchief aanwezig, komt een verhaal over den aanslag op Macao voor, dat nog enkele andere details bevat en waarbij dus bronnen moeten geraadpleegd wezen, die nu niet meer beschikbaar zijn. Dit verhaal luidt als volgt:

„Sijn den 24 daaraan met elf compagnieen, sterck 600 mannen, aan de oostzijde van de stadt in een santbaeyge gelant, hij selfs medevarende, wiert in de boot door 't lijf geschoten en soo weder aan boort gebracht.

„De vijant hadde in dat baytge een loopgrave of trenchee gemaeckt en die met omtrent 200 mannen beset en niettegenstaande uyt 100 daerop geplante haecx seer sterck schoten, roeyden d'onse daertegen aan, dreven den vijand met gewelt uyt sijne beschansingh lantwaarts in na de stad en seeckere kloosters; d'onse kregen 40 soo dooden als gequetsten.

„Capiteyn Ruffijn volgde haer met 9 compagnien tot omtrent een musquetschoot onder de stad, wanneer de vijand seer sterck met grof geschut uyt de stad schoot en verscheyde uytvallen dede, doch telkens terugge wiert gedreven met verlies van vele van deselve en daar onder mede een parthije slaven, kaffers en andere, die sij droncken gemaeckt hebbende, seer onversaeght tegen de musquetten aanliepen.

„De Chinesen namen in groten getale met pack en sack de vlucht uyt de stad.

„Op het geberchte en inde valleije omtrent twee uyren in dier voegen gevochten hebbende, wierde d'onse moede en dorstich en begonden gebreck aan buscruijt te krijgen; oock raeckte het laetste beursvaetge, dat in de compagnie vanden voorn. capiteyn was, aan brant, waerop den vijant een generale uijtval doende, ende ons niet dan musquetten hebbende en vele geen kruyt en sulcx haar alleen met hantgeweer moetende weeren, geraeckten op de vlucht en trocken in groote disordre af.

„De twee compagnien, die tot een achterhoede op 't strant gelaten waren, dit siende, namen de vlucht soo hart als de andere in de boots. Die van de boots, vresende overvallen te worden, staecken van de wal af, sulcx dat de resterende haar te water mosten begeven, alwaer eenige verdroncken en andere soo opt lant als int water doot geslagen wierden, soo dat omtrent 70 sonder tegenweer

In de eerste plaats werd een opperkoopman naar de Portugeezen gezonden om uitwisseling van krijgsgevangenen voor te stellen. Het schijnt dus dat er aan onzen kant ook waren, hoewel niet blijkt hoe men er aan gekomen is. Nog denzelfden dag kwam de afgevaardigde met een weigerend antwoord terug, de Portugeezen wilden deze vraag aan de beslissing van den koning onderwerpen.

Voorts werd overeenkomstig de van Batavia medegekregen instructie besloten, tot het bekomen van vergunning om te handelen aanraking te zoeken met den mandarijn van Lantao, „dewijle de gelegenheyt is manqueerende tselve in Canton te versoecken”. Drie opperkooplieden werden daartoe met twee jachten gezonden. In den avond van den 28en kwamen zij vrijwel onverrichterzake terug; zij hadden niet met den mandarijn van Lantao, maar slechts met een zijner officieren kunnen spreken, die hun namens zijnen heer gezegd had, dat hij niet bevoegd was den onzen eene plaats om te handelen aan te wijzen en dat hij dit verzoek zelfs niet aan de autoriteiten te Canton wilde overbrengen. Daarop werden onze gecommitteerden verzocht dadelijk te vertrekken, omdat anders de mandarijn van Lantao in moeielijkheden komen zou. [1]

Den 26en vertrok la Fevre met de Trouw en twee Engelsche schepen naar Japan, om zich weer bij de vloot van Jansen te voegen; aan Reijersen liet hij het schip de Hoop en eene veroverde Portugeesche jonk, waarop hij 20 man van zijn volk gezet had; dit vaartuig werd voortaan onder den naam van Kleine Hoop gebruikt. Voor zijn vertrek hielp hij de vloot aan zooveel rijst en ammunitie, als hij missen kon, terwijl hij eene lijst meenam van wat verder noodig was en door den Commandeur Jansen uit Japan moest worden medegebracht.

Den 27en ging de Engelsche Beer met het jacht St. Crux vooruit,

---

daer om hals geraeckten, daer nochtans 20 of 30 musquettiers ordre houdende dat souden hebben kunnen verhoeden.

„Van d'onse sijn in alles 126 gequetst en 136 doot gebleven en daaronder vele officieren. De vijant wiert gehouden vrij meer volck verloren te hebben, doch meest slaven; een stuck metaal canon hadden d'onse verovert en meegenomen (Reijersen vertelt juist het omgekeerde, namelijk dat de onzen een kanon verloren, en vermoedelijk is daaraan, door eene vergissing, dit bericht ontleend).

„Indien wij ons op de hooghte hadden beschanst en daar eenigh geschut geplant, het is waarschijnlijck dat wij de stadt daarmede gedwongen en gewonnen souden hebben, maar daar was noch beleijt noch ordre.”

[1] Rapport dezer drie gecommitteerden van 27 Juni 1622.

om voor den tijd van 40 dagen te kruisen tusschen Isla de Lamo (Namoa), Chinchu (Amoy) en de Pescadores, "op hoope off eenige van de Chinesche joncken, comende van Manilha, mochten bejegenen." Men ziet hier weder hoe vast de onzen geloofden in hun recht om den handel der Chineezen op Manilla geweldadig te beletten en zij schijnen zich voorgesteld te hebben dat zelfs de Chineezen dit zoo moesten inzien, want terwijl de onzen voornemens waren binnen kort naar Amoy te gaan om daar vergunnig tot het drijven van handel te vragen, zien zij er geen bezwaar in de vijandelijkheden tegen de handelsvloot dier plaats, tot dusver bij Manilla gepleegd, op de kust van China over te brengen.

Eindelijk werd besloten het schip de Hoop en de jachten St. Nicolaas en Paliacatta voor Macao achter te laten om onder bevel van Bosschaert tot ultimo Augustus daar te blijven, in de hoop van eenige gelegenheid om voordeel op den vijand te behalen of hem afbreuk te doen. Daarna zouden deze schepen opkomen naar de vloot in de Pescadores of bij Formosa.

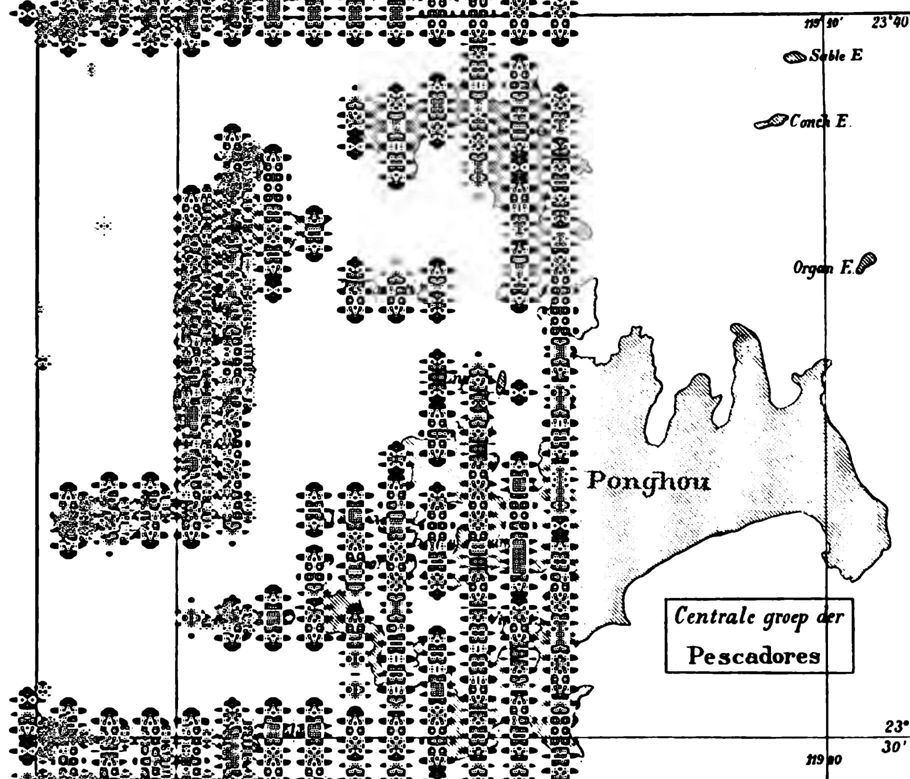
De vloot gaat naar de Pescadores. Den 29en Juni ging de vloot onder zeil naar de Pescadores en den 5en Juli kwam men aan de zuidelijkste eilanden van die groep, maar men hield zich daar niet op, omdat er geen goede ankerplaats werd gevonden; de reis werd toen tusschen de eilanden door voortgezet, waar men door varieerende winden en stroom slechts langzaam vooruit kwam.

Hier deden zich moeielijkheden voor met de Galeas, die zwaar lek bleek te zijn, voornamelijk tengevolge van het geschutvuur der Portugeezen, waaraan dit schip voor Macao zoo ernstig was blootgesteld geweest. Dit incident wordt in het Journaal op zoo karakteristieke wijze beschreven, dat het de moeite waard lijkt het in de daar gebruikte bewoordingen weer te geven:

"9 July s'morgens den wint SSW met hert kakich weder, waren nog met de schepen bij de anderen, de Galleas in lij van ons sijnde, liet een rolle douck uyt de mers wayen tot een teycken dat hij in noot was. Dit ziende liepen met ons schip daer na toe; daerbij comende stierden onse boot daer na toe om te besichtigen wat hem mocht schorten, hoewel ick presumeerde dat het van leckagie was. De boot daer aen boort comende, seyden dat zijt qualijck met pompen ende balien gaende conden houden, oock dat de groote mast over boort wilde, dan alsoo ick belast hadde soo

...egenheyt en was om de
...en als menschenvleysch,
...en, door sorg vant noot-
...ongeluck de boot inden
...ren niet van zinne haer
...ht nog aensien off Godt
...adden belast dat sij geen
...nde dach op haer passen;
...stellen, soot alsdan niet
...er te houden, waarop wij

...den volgenden dag haalde
...uit en zoo kon het be-

...ngeschikt en den 1en Augustus
...n ankers werden gebruikt voor
... terwijl het hout en ijzerwerk
... De schipper ging over op de
... was.

Den 10[en] Juli kwam men bij het grootste eiland van de groep en den volgenden dag ankerde de vloot deels voor deels in eene baai daarvan, aan den zuidwest-kant van het eiland gelegen; bij die baai bevond zich niet anders dan een „kerkcxken" met drie personen, die daarop pasten; aan de noordzijde van het eiland ontdekte men later twee visschersdorpen met omtrent 50 à 60 Chineezen. De jachten werden in deze baai aan den grond gezet om zich schoon te maken en te repareeren.

Bijzonderheden omtrent de Pescadores.

Wij krijgen van nu af zooveel met de Pescadores te doen, dat het inderdaad niet overbodig is in de eerste plaats te trachten er wat nader mee bekend te raken.

De geschiedenis dezer eilanden-groep is kort; in mijne Chineesche bronnen heb ik daarover niet meer dan het volgende gevonden: „In vroeger tijd waren de Pehoe-eilanden [1] een woest en niet tot China behoorend land. In de periode Khai-hoang der Suidynastie (581—601) werd een van 's keizers lijfwachten gezonden om de 36 eilanden dezer groep te bezoeken (of in bezit te nemen). Tegen het einde der Yüan-dynastie (1280—1341) werd over die eilanden een hoofd aangesteld. In het jaar 1372 werd de bevolking overgebracht [2] naar Tsiang-tsioe en Tsoan-tsioe. In het jaar 1563 had de zeeroover Lim Tao-kiën een stuk van de kust aan het vaste land bezet; de opperbevelhebber der provincie (Hokkiën) versloeg hem en vervolgde hem naar de Pescadores, waarop Tao-kiën overstak naar Formosa; hier durfde de opperbevelhebber hem niet te volgen en liet daarom een deel zijner troepen in de Pescadores, maar toen de roover naar Tchiampa ontweek, werden die troepen teruggetrokken en stelde men voor het bestuur der groep een onderdistrictshoofd (sün-kiën) [3] aan." [4]

Voor de beschrijving dezer eilanden leveren de Chineesche bronnen weinig of niets, maar een zeer betrouwbaar bericht komt voor in de door de Engelsche Admiraliteit uitgegeven China Sea

[1] Ik zal nu verder, gelijk bij de Europeanen gebruikelijk is, de geheele groep de Pescadores noemen en voor het hoofdeiland den naam Pehoe gebruiken. Zie ook pag. 16.

[2] Deze ontruiming van het eiland geschiedde omdat de Japanners, met wie China toen in vijandschap was, telkens de Pescadores als operatie-basis gebruikten. Door de groep te ontvolken ontnam men haar veel van hare waarde voor dit doel.

[3] 巡檢.

[4] Thai-wan foe tchi (Beschrijving van Thaiwan), boek I fol. 4 v.

Directory, 3rd ed. vol. III pag. 210 vlg., waaraan ik het volgende ontleen:

„The Pescadores or Ponghau archipelago consists of twenty one inhabited inlands, besides several rocks, and extends from lat. 23°11′ to 23°47′ N. and from long. 119°19′ to 119°43′ E. They are of basaltic formation; the land is generally flat, and no part of the group is 300 feet above the sea.

„Ponghau and Fisher, the two largest islands, lie near the centre of the archipelago, and between them is an extensive and excellent harbour.

„Most of the islands have green tops, being terraced for cultivation on every available side. Potatoes, maize, millet and ground nuts are produced in considerable quantities, as well as a few other vegetables, but the soil is not good, being chiefly light sand mixed with the debris of coral. Owing to the violence of the north-east winds, prevalent more than half the year, there are no trees, but the islands are well supplied with fruits and vegetables from Formosa. Bullocks are numerous, being used to till the ground. Fresh water was abundant the months of June and July, but it was stated that at some seasons it was scarce.

„Dried fish forms the only article of export, and the imports are rice, sugar, fruits and vegetables from Formosa, tea &c. from Amoy.

„Makung harbour is formed at the south-west part of Ponghau, and although much confined by coral reefs, it has sufficient depth for vessels of large draught. . . . . The harbour is a safe one, and quite sheltered in typhoons.

„The harbour runs back 3 miles eastward from Chimney point, the south point of entrance, on which is an old Dutch fort. The southern shore is low, in its eastern part so much so that the sea breaks over at high water during an on-shore gale. In two places the isthmus is less than one cable across.

„The tidal streams among the Pescadores run with great strength, but they are much affected by the prevailing winds. During the southerly monsoon in August, a stream of 4 knots per hour has been experienced on the flood running to the northward, whilst on the ebb the stream slackened for two and three hours, but seldom ran with any velocity to the southward. Tide races are common and overtop with great violence.”

Juist op de grens der tropen gelegen, konden deze eilanden

een vrij goed klimaat hebben, evenals het naburige Amoy, een wel zeer warmen zomer, maar een aangenamen zachten winter, doch de Pescadores zijn aan zooveel wind blootgesteld, dat het er veelal guur is.

Voor onze landgenooten, die zich in allerlei richtingen op de kust van China te bewegen hadden en op niet zeer handelbare zeilschepen waren aangewezen, waren de heerschende winden een factor van bijzonder belang, zoodat we ook daarmede eenigszins bekend behooren te zijn. Wederom wordt daartoe een kort overzicht aan het III[e] deel (pag. 9 vlg.) der China Sea Directory ontleend; bij dit punt kan men zich echter niet tot de Pescadores bepalen, maar dient men de geheele kust van China er bij te nemen, wat ons overigens zoo dadelijk als later te pas komen zal.

"The coast of China is within the influences of the north-east and south-west monsoons, the former of which prevails from October to April, and the latter from May to September.

"The north-east wind is the more steady of the two, both in force and duration, and northward of Formosa, where the trade-wind of the Pacific finds little obstruction, it prevails for nearly nine months of the year.

"The south-west monsoon is regular in the China sea, but northward of Hongkong it seldom blows with strength longer than three months, viz. June, July and August; still, during this period, it prevails more or less over all the coasts of China, Tartary and Japan.

"The north-east monsoon occasionally sets in as early as the last week in August, but usually begins in the northern part of the China sea about the end of September or early in October; in the southern part it seldom blows steadily till November, there light southerly or variable breezes prevail for the greater part of October. This monsoon generally commences with a gale which frequently lasts ten or twelve days, sometimes without warning, and with a violence that exposes vessels to great. danger. Although the weather in some years is settled and fine during September and October, the period of the autumnal equinox is a very precarious one, for about this date storms are very likely to occur.

"In November the north-east monsoon prevails generally; but it blows more steadily, and with greater strength, in December and January. The weather in these months is frequently cloudy, with much rain and a turbulent sea, but there are considerable intervals of fine weather.

"In February, strong winds and unsettled weather will generally be experienced, moderate breezes and settled weather are exceptional in that month. During March it blows moderately, with steady weather all over the China sea. In the northern part of this sea, April is regarded as the finest month, and May a period of alternating north-east and south-west breezes.

"The south-west monsoon generally commences in the China sea about the middle or end of April, and continues to the beginning or middle of October, liable to an acceleration or retardation of about two weeks.

"In May the winds are often light and variable in the open sea, and easterly or south-east winds are likely to happen for a day or two at a time during the whole of the south-west monsoon.

"The south-west monsoon is at its greatest strength, and least liable to change, in June, July, and August, at which period there is at times much rain and cloudy weather all over the China sea. During the height of the monsoon the wind draws southward, varying from S.S.W. to S.S.E. in June and July.

"On the coast of China, both monsoons are subject, generally, to the same variations as those in the China sea. In the southerly monsoon the winds are not so constant from one quarter of the compass as they are in the north-east monsoon; land and sea-breezes occur near the coast, so that there is nothing like the difficulty in getting southward against the southerly monsoon that there is in getting northward against the north-east monsoon. On the south coast the winds during the southerly monsoon prevail frequently at South and S.S.E. About Formosa, and also between it and the coast, strong north-east winds often happen in July, August and September.

"West of Formosa, from October to April, the north-east monsoon has for the most part the same character as on the China coast; fresh and varied with gales, although generally more moderate and fine on the southern part of the coast. The south-west monsoon is greatly modified by the land of Formosa, and in the summer months gentle south-west winds and calms prevail, the breeze blowing home to the coast but not beyond, with rarely a gale of even a few hours duration. North of the Pescadores the south-west winds do not set in until May, when they alternate with strong north-east winds. On the north coast these alternating winds continue into June. the latter blowing very fresh and bringing in a

remarkable dark haze, characteristic of this coast during a north-easter. The wind at such times shifts about between N.E. and N.N.W., continuing about three days; but whilst blowing hard outside they do not always fetch home into Kelung harbour. The north-east monsoon may be said to blow on the northern coast nearly nine months in the year.

"On the eastern coast of China, between Macao and Chusan, the north-east monsoon is at its height from November to January. In October, November and December the weather is tolerably fine. From January to March a great deal of cloud and fog hang about. In April this monsoon loses strength for a day or two; sometimes the wind changes to the south, when the weather becomes thick, and squalls follow from north-east, this kind of weather prevails until the middle of May. Strong gales, with rising barometer, are frequently experienced especially in Formosa strait, and a low barometer in the same season will generally be found to indicate a southerly wind. During the height of the north-east monsoon the wind at night will be found frequently to draw off the land all along the east coast, affording opportunity for a vessel to make a good board in the middle watch.

"The word "typhoon" has long by general consent been applied as a distinguishing appellation to those revolving storms which occur in the China sea and the contiguous portion of the North Pacific ocean. These dangerous tempests are experienced in the northern part of the China sea, in Bashi channel, eastward and westward of Formosa, on the west coast of Korea, over the Philippine islands, and also between Formosa and Japan.

"They are most frequent in the vicinity of Luzon, Hainan island, and off the south-west corner of Japan. Amoy, Fuchau (and the coast between those ports) enjoy a comparative immunity, but one or two a year are sure to find their way up Formosa strait.

"The season when these storms are likely to occur is from May to October and November. September is especially dangerous, owing to great irregularity of path caused by the north-east monsoon, which commences in the higher latitudes in fitful puffs."

De plaats waar de onzen in de Pescadores aankwamen, kunnen wij zonder moeite bepalen met behulp van het op pag. 93 ge-

geven kaartje, dat gemaakt is naar de kaart der Engelsche admiraliteit en dus volledig vertrouwen verdient. [1]

De onzen ankerden deels voor deels in eene baai aan den zuidwest-kant van het hoofdeiland, waar zich niet anders dan een „kercxken" of tempeltje bevond. Een Chineesch tempeltje op een onbewoond en slechts door visschers bezocht eiland moet bijna zeker gewijd zijn geweest aan Ma-tso-po, de godin der zeevarenden en hare tempels worden bij verkorting Ma-kung [2] (in het Amoy-dialect Ma-kiong) genoemd, wat beteekent „tempel van Ma (tso-po)." Om dien tempel heen heeft zich later de hoofdplaats van het eiland gevormd en daarop is de naam Makung overgegaan. De plaats van eerste aankomst was dus de baai van Makung.

Eerste maatregelen na de aankomst. In de eerste dagen na de aankomst van de onzen werden hier en daar Chineesche oorlogsjonken gezien, die onze schepen zooveel mogelijk ontweken; eerst den 13en gelukte het met eenige daarvan in vriendschappelijke aanraking te komen en toen gaf „de overste daervan" ons den raad naar Formosa te gaan, waar wij eene geschikte haven zouden vinden, er tevens op aandringende dat wij de Pescadores ten spoedigste zouden verlaten. Hij beloofde zelfs een loods om de vloot daar te brengen, maar een paar dagen later waren alle jonken verdwenen, zonder dat deze belofte was nagekomen.

Den 14en Juli werd eene vergadering van den Breeden Raad gehouden, waarin werd besloten:

dat Reijersen zelf met twee jachten hier en op Formosa zou nagaan, wat de beste plaats voor een vestiging was;

de Groningen en de Engelsche Beer [3] zouden voor 14 dagen of 3 weken tusschen hier en Chinchu gaan kruisen op de Chineesche Manilla-vaarders;

„dat alle de Bandanesen, die niet veel meer als de helft resteren

---

[1] Geen van de uitvoerige kaarten, in den tijd onzer vestiging in de Pescadores gemaakt, is bewaard gebleven. Het later door Bort gegeven kaartje is onjuist en bevat bijna geen namen.

[2] 媽宮.

[3] De Engelsche Beer had den 27en Juni, nog voor Macao liggende, den last gekregen met het jacht St. Crux gedurende 40 dagen voor Amoy te gaan kruisen op de Manilla-vaarders; het schip was echter kort na de vloot in de Pescadores gekomen, zonder dat vermeld wordt, waarom aan de opdracht niet was voldaan. De St. Crux kwam den 21en Juli terug, mede zonder vermelding der redenen.

ende meest sieckelijck sijn, sullen worden losgesloten, op hope van hunne gesontheyt te recouvreren ende int maecken vant fort daervan beter dienst te sullen trecken.″

De beide voor de kust van China bestemde schepen vertrokken den 21en Juli, maar de Commandeur ging eerst den 26en op zijn ontdekkingstocht uit, zonder dat blijkt wat hem opgehouden heeft of wat er in die 12 dagen gedaan is. Hij deed den tocht met twee jachten en was vergezeld van twee opperstuurlieden. Bovendien had hij een Chinees bij zich, die zich uit eigen beweging aan boord was komen melden, zeggende dat hij ″twee jaren aen Isla Formosa visscherije gedaen hadde ende hem vermetende daer wel bedreven te wesen.″ Hij deed zeer gunstige mededeelingen omtrent de baai van Thaiwan en nam aan den weg te wijzen, zoowel daarheen als naar andere plaatsen, die men zou willen bezoeken. Hij werd voor deze diensten aangenomen tegen een belooning van 50 realen van achten.

Reijersen verkent Formosa. Eerst bezocht de Commandeur verschillende plaatsen der Pescadores, zonder iets beters te vinden dan wat hij reeds kende, en den volgende dag zette hij koers ″naer Formosa toe, daer wij tegen den middach dicht bij quamen, omtrent 2 mijlen bij noorden de haven Teyoan, alwaer wij naer toe liepen; daer ontrent comende ben ick met de chaloup vooruitgezeylt om te diepen; comende ongevaerlijck $\frac{2}{3}$ van een mijl vant lant, vonden niet meer als $2\frac{1}{2}$ vadem water, deden een seyn aan de jachten dat sij souden setten, liepen met de chaloup in de haven, vonden daar niet meer als 10 a 12 voeten water, doch meest laeg water sijnde. Binnen comende vonden aldaer goede bequaemheyt om de schepen te leggen op de diepte van 6: 7: a 8 vadem waters; was een groote bay van omtrent 3 mijlen lanck, was meest overal ondiep, wytgeseyt ontrent de mont van de incomste; was een ronde fuyck, daer de schepen souden liggen, wijt ontrent een gotelincx-schoot, de diepte aldaer van 10: 8 a 5 vadem; t'incomen van de mont van de haven wijt ontrent een cabellangte, tusschen beyde diep 10 a 12 voeten, deselfde droogte duerende ontrent $\frac{1}{2}$ mijl, wijt een cabellengte. Dit selfde dus afgediept hebbende, om geen tijt te versuymen sijn weder aen boort van de jachten gevaren, alsoo der geen gelegentheyt en was voor onse groote schepen daer in te comen; sijn datelijck t'seyl gegaen naer de bay van Mackan, die ongevaerlijck 7 mijlen S.O. van Teyoan is gelegen, alwaar ons de Chinesen seyden een bequame haven

te wesen, maar conden niet meer, alsoo hij seyde, dan 8 a 10 schepen binnen leggen.

„28 Donderdachs morgens met den dach zijnde ontrent de voor^s haven ben ick ende een stuerman met de chaloup daer naer toe geseylt, daer comende vonden deselfde niet bequam om met een jacht in te comen, om oorsaecke de incomste niet wijer en was als een schip lengte, aen beide zijde clippich, vonden niet meer op de baer als 13 voeten waters met volzee, binnen onbequam om eenige schepen te leggen, was binnen niet wijder als ½ cabellengte, voorts rontom met oesterbancken beset, die met laechwater droog vielen, dewelcke wel streeckende is 2 mijlen int ronde tlandt; was aldaer bewassen met creupelbos ende ruychte, dan geen hout dat bequam was tot timmer ofte branthout, dan sagen tegen de hoogte vant gebergte veel boomen staen, daer niet wel bij te comen was.

„Dit alles afgediept ende besichticht hebbende, zijn weder naer de jachten met de chaloup gevaren, sagen een eylandt N.W. 5 a 6 mijlen van ons liggen, alwaer wij langs de cust naer toe liepen, naer den middach hebbent onder t'eylandt geset op 28 vadem ontrent een cabellengte van landt. t'Scheen een vruchtbaer eylandt te zijn, sagen veel cocosboomen als andere met gesaeyt lant daerop, doch conden geen volck vernemen; was van meeninge met eenige soldaten daer aen lant te gaen, dan alsoo den tolck ofte Chinees niet mede en wilde, seyde datter wel 400 persoonen op waeren en waeren boos volck ende menschen-eters, hielden haer altijt bedecktelijck als sij volck vernemen, hadden over 3 jaeren voorleden over de 300 Chinesen doot geslagen. Alsoo ick sach datter geen gelegenheyt van reede en waer, hebbe over sulcx t'vorder ondersouck naergelaten. Ende t'eylandt niet grooter sijnde als een cleyn mijl int ronde, gelegen ontrent een mijl van Isla Formosa ontrent de zuytpunt.

„Hadden den wint noch al uyt den noordelijcker hant, zijn met de jachten weder naer Isla Formosa toegeloopen, maer conden daer nergens langs de gantsche cust vant voor^s eylandt Teyoan geenige bequamheyt voor ons vinden, daer men met schepen ofte jachten soude incomen. Incomende dan hier en daer tijhavéns die met laegh water droog vielen.

„29 July Vrijdachs smorgens cregen den wint uyt den zuydelijcken hant, liepen langs de voor^s cust om de noort, des avonts settent omtrent 3 mijlen besuyden Teyoan; alsoo de Chi-

nese lootsman verclaerde geen bequamer haven en was aende zuyt-west-zijde van Isla Formosa, oock ick ten deele inde andere hadde geweest, is mede bij noorden Teyoan seer periculeus met eenige schepen ofte jachten te comen om de menichfuldigheyt van bancken, die daer liggen 2 à 3 mijl van de haven, hebben goet gevonden met de stuerluyden andermael Teyoan te gaen diepen, alwaer wij middernacht naer toe liepen.

„30 Julij 's morgens met den dageraet sijn inde haven gecomen, vonden opt droogste 12 voeten water binnen als voren verhaelt, maeckten rekenende met hooch water als voren verhaelt te weten 15 à 16 voet diepte. Het lant is hier aende zeestrant duynachtig, hier en daer creupelbosch, binnen tegen het hooge lant aen sagen eenige boomen staen, oock mede bamboes, doch seer qualijck om te becomen. Soude seer wel gelegen, soo materie conde becomen, inde mont op de zuydzijde een fort te bouwen; een vasticheyt daer hebbende, souden der qualijck eenige schepen incomen. Het is de haven, daer de Japonders comen handelen met 2 à 3 joncken jaerlijcx; naer t'seggen van de Chinesen vallen hier mede veel hertenvellen, die de Japonders van de inwoonders aldaer coopen; comen oock jaerlijcx 3 à 4 joncken van China met zijdewaeren om aan de Japonders te verhandelen. Wij conden geen volck vernemen als een visschersjonck, die wij niet ter spraecke conden comen. Is oock de haven, die bij de Portugeese genaempt wort Lamangh.

„Op dato sijn weder naer boort gevaren; aen boort comende is goetgevonden naer onse schepen te vaeren, alsoo wij hier aen Isla Formosa geen soo bequaeme plaets als 't groot eylandt de Piscadores conden vinden. Des nachts sijn met de 2 jachten bij onse schepen wel gearriveert."

Daar Formosa voorloopig weer op den achtergrond treedt, kan ik de toelichting van dit verslag tot later uitstellen; voor het oogenblik is het genoeg er op te wijzen, dat de beste haven op Formosa nog die van Thaiwan (N. B. 22° 59') was, maar daar die niet haalde bij wat men in de Pescadores gevonden had en het oog des zeemans meer door een geschikte haven dan door een fraai land werd bekoord, besloot Reijersen van eene vestiging op Formosa af te zien en zich in de Pescadores neer te slaan.

Stichting van een fort in de Pescadores.

Den 31en Juli droeg de Commandeur aan zijne raadslieden op, „overal te gaen visiteren, waer de bequaemste plaats alhier int eylandt om een

vasticheyt te maecken soude mogen wesen en ijder op morgen sijn advies in den raet soude inbrengen." Den 1en Augustus werd in den Breeden raad op grond der bevinding van den Commandeur besloten het fort te bouwen op de zuidwest-punt van het eiland; na den middag ging Reijersen met eenige kooplieden om het op de aangegeven plaats "af te steecken" en den volgenden dag begon men er aan te werken.

De plaats, waar het fort gelegd werd, is uit deze mededeelingen moeielijk vast te stellen, maar wij weten uit andere berichten, dat het gelegen was op het uiteinde van de lange landtong, waarin het zuidwestelijk gedeelte van het eiland Pehoe (Ponghou) uitloopt. Zelfs schijnt het dat de overblijfselen nog aanwezig zijn, want op de kaart der Engelsche admiraliteit staat hier een "old Dutch fort" aangeteekend. De plaats was zeker goed gekozen, want over land was het moeielijk te naderen, terwijl het den toegang tot de baai van Makung en van de ten zuiden daarvan gelegene grootere baai geheel beheerschte.

De bouw van het fort werd met ijver ter hand genomen, maar door gebrek aan behoorlijke materialen en door ziekte onder het volk had men met veel tegenspoed te kampen en vorderde men slechts langzaam. Zoowel in het Journaal van Reijersen als in zijne brieven naar Batavia vinden wij van tijd tot tijd aanteekeningen, waarvan de voornaamste ons een denkbeeld geven hoe het met den bouw en de inrichting van deze sterkte gegaan is.

Het fort is "groot uyt zijn vierkant 180 voeten, met 4 flanckeerende punten, t'welck hoopen (soo Godt ons goet weder verleent) binnen dry weecken ofte ten lancxste een maent defencyf sijn sal; hebben het fort van sooden ende aerde opgetrocken, alzoo wij dat hier voor de bequaemste materiale bevinden.

"Door faulte van calck hebben veel moyten met het opbouwen vant fort, alsoo gelijck vooren verhaelt van de soode ende aerde hebben moete beginnen, welck met deser aenstaende noordermousson groot peryckel van omvallen onderworpen is. Materiale om calck te maecken is hier tamelijck te becomen, uytgesondert hout, derhalve UEd. ons sal gelieve met d'eerste comende schepen hout ofte calck tot opbouwinge van twee van onze principaelste bolwercken te senden." [1]

"Vrijdach sijn eenige bolwercken ende gerdijns buyten afge-

[1] Reijersen aan Coen, 10 Sept. 1622.

vallen; Saterdach begonnen de voor[s] bolwercken en gerdijns weer op te macken, die soo veel met palen gevangen als na ons vermogen bij conden brengen (16 en 17 Sept.).″

″De buytenste vleugels van een bolwerck afgevallen (20 Sept.).″

″Woensdagh smorgens begonnen eenige stucken geschuts aen lant te brengen om op het fort te leggen (21 Sept.).″

″Vrijdag smorgens is cappiteyn Schellingh met de Comp[ie] soldaten int fort getrocken ende op nieuw geauthoriseert (30 Sept.).″

Besloten werd dat het fort voor 8 maanden, berekend over 200 koppen zou worden gevictualieerd en voorzien van 80 leggers water buiten de waterbakken (5 Oct.).

″Van t'fort sijn tegenwoordich meest dry punten ende twee gardijnen claer, ider versien met 6 stucken geschuts, waervan twee metalen halve cartouwen van 18 pont isers ende voort heele ende halve saeckers zijn; 't soude tegenwoordich in zijn effect wel hebben geweest, ten ware wij t'ongeluck van t'sieck volck ende omvallen van wercken niet hadden verhindert, doch moeten in alles patientie hebben.″ [1]

Op 16 October was besloten de helft van het geld in het fort te brengen, maar daaraan was geen gevolg gegeven, vermoedelijk omdat de versterking nog niet klaar was en om de vele zieken. Den 1[en] December vond de Breede Raad goed, ″aengesien onsen tegenwoordigen stant″, dat men naar het fort niet meer zou brengen dan er reeds was, namelijk 3 kisten, terwijl de overige 14 op de drie schepen zouden blijven.

In het begin van Mei 1623 had het fort nog al geleden door het ″omvallen van eenige wercken″ ten gevolge van slecht weder.

Ook met het oog op de toerustingen ten oorlog, die, naar men vernam, de Chineezen te Canton maakten, deed men zijn best om alles zoo spoedig mogelijk in staat van tegenweer te brengen; het fort wilde men zoo sterk maken ″als naer vermeugen doenlijck″ was, waartoe de helft van de gevangen Chineezen aan het werk werden gesteld. Zes kisten geld, elk van 8000 realen van achten, liet men aan boort der schepen en het overige werd in het fort geborgen; daarentegen achtte men ″de huysinge int fort niet bequaem om drooge goederen in te brengen, soo doort broeyen, als van rotten ende nat worden van leckagie″; daarom werd, wat men van dien aard had, weer in de schepen geborgen.

[1] Reijersen aan Coen, 20 Nov. 1622.

Den 5^{en} Juni 1623 kreeg men storm uit het noorden met harden regen en dit slechte weer hield tot den 13^{en} aan; het gevolg daarvan was dat „meest alle de bolwercken, soo buyten als binnen de punten, ende de gordijnen met de borstweeringen afgevallen syn"; het fort was daardoor „op veel plaetsen seer ontramponneert, 't welck nu tot diverse reysen is geschiet ende weynich remedie weten om 't voors. fort int viercant staende te houden, alsoo van geen hout ende calck, ons hier dienstich, sijn voorsien."

„Naerdemael t'fort door den harden regen dagelycx is omvallende, derhalve niet defencief voor sware belegeringe is", wordt den 23 Juli besloten de helft van het geld aan boord van de schepen te bewaren.

„Het fort legt tegenwoordich geheel in syn 4 punten, Godt geve dat het lange mach staende blijven; wij hebben t'selfde door alle middelen, soo veel ons hier bekent is, gedaen om staen te houden, soo het fort van buyten met aerde, cley, sooden, opleggeinge van steen, doch en vinden geen remedie om t'selfde staende te houden, dan nu tegenwoordich t'selfde met plancken, bamboosen rontom beset, wat vant t'selfde wesen sal den tijt leeren." [1]

De plaats voor het fort was goed gekozen met het oog op aanvallen te land en bestreek den ingang der baai op zeer voldoende wijze. Alleen was er geen water en dit moest men elders op het eiland halen, op de zoogenaamde waterplaats, waarvan de ligging niet nader is aangeduid. Bij die waterplaats was het huis van het hoofd dezer eilanden, dat gewoonlijk te Amoy resideerde; ook nu was hij afwezig en het huis zoo het schijnt verlaten. Zoowel dit huis als het tempeltje hadden weldra te lijden van den moedwil van Janmaat aan den wal, waarover we op 5 Aug. 1622 het volgende aangeteekend vinden:

„Alsoo dagelijcx bevonden wert dat omtrent de waterplaets in het huys van de mandorijn groote insolentie, moetwille ende dieverye over porceleyn ende ander goet weg te nemen ende aen stucken te smijten door onse natie wert gebruyckt, die water halen, niettegenstaende over seecker tijt daer eenige om sijn gestraft geweest, ende dat elck een met die waerschouwinge hem mochte wachten om de Chinesen ofte haere goederen in geenerley manniere te beschadigen; ende alsoo ons op heden door de Chinesen clachten sijn gedaen dat eenige van onse natie over 4 ofte 5 dagen in hun

---

[1] Reijersen aan Coen, 26 Sept. 1623.

pagode een beelt het hooft hebben afgebroocken; ende want alle t'selfde is streckende tot groote schade ende hinderuisse van ons heerlijcke voiagie ende tot cleynachtinge vande Ed. Heer Commandeur ende sijnen Rade, mits het geboth soo grootelijck sijn verachtende ende overtredende, dat dese vergange dage iss geschiedt, soo ist dat daeromme van wegen ende door ordre vande Ed. Heer Commandeur met advys van sijnen raet mits desen een iegelyck aengedient ende veradverteert wert, dat niemant hem vervordere in eeniger mannieren het mandorijnshuys noch de goederen daerin sijnde meer te beschadigen, neempt ofte breeckt, noch oock aen eenige andere Chinesen ofte haere goederen te comen ofte aen te tasten, op pene van aende lijve gestraft te werden. Mede soo wie den persoon tot voorschijn brenght, die het beelt inde pagode heeft gebrooken, daer voor sal genieten 12 realen van achten in specie, wel verstaende dat soo den aenbrenger daer selver mede handadich aen waere geweest, sal boven de voor^s^ 12 R^n^ van 8^en^, die hij te dien regarde sal beuren, van sijn verdiende straffe, doordien mede complice is geweest, bevrijt werden."

Nu men zich alzoo op een langdurig verblijf ging voorbereiden, werd in het belang van een zuinig gebruik van den niet al te ruimen voorraad mondbehoeften den 1^en^ Augustus de volgende regeling getroffen:

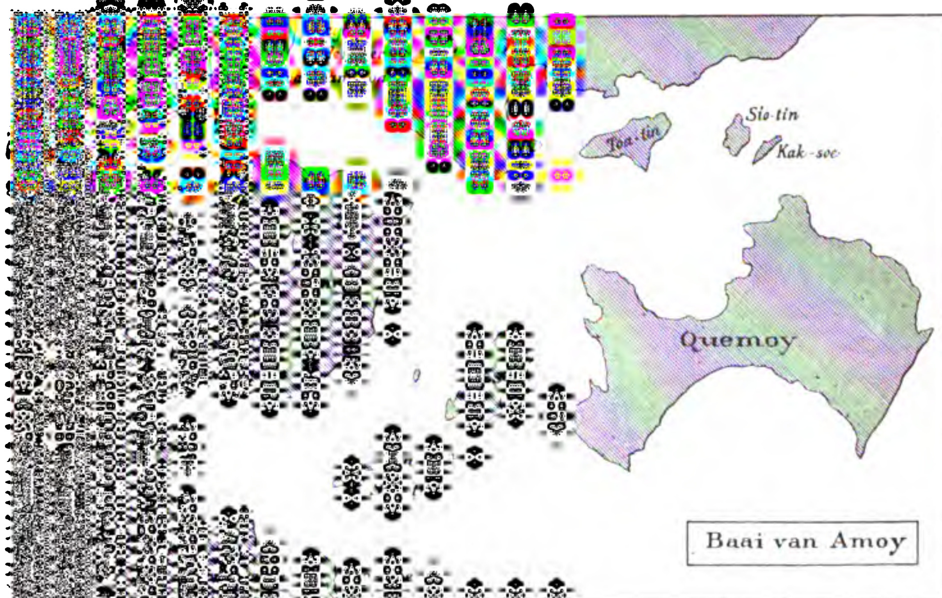
"Item alsoo bevinden dat van vleysch, speck ende oly seer soberlijck sijn versien, derhalve noodich in tijts te menageeren, is goet gevonden dat in alle de cajuyten vande vlote mede rantsoen sal worden uytgedeelt, t'weten aen d'oppercoopluyden, schippers, cappiteyns, stuerluiden, dominies dubbelt rantsoen ende de reste in de cajuyten bescheyden even alst bootsvolk."

Eerste poging om met de Chineesche autoriteiten op het vaste land in aanraking te komen.

Nadat men aldus besloten had zich in de Pescadores te vestigen en aldaar een fort te bouwen, kon men overgaan het hoofddoel van den tocht weder ter hand te nemen en daartoe in de eerste plaats te trachten van de Chinesche overheid te Amoy de vergunning te krijgen om daar of in de Pescadores met hunne onderhoorigen handel te drijven.

Derhalve werd de opperkoopman van Meldert aangewezen om met drie jachten en met de sedert 21 Juli kruisende schepen Groeningen en de Engelsche Beer "d'aensegginge ende versouck des handels aen den mandorijn van Chinchieuw" te doen; vond

dschap alleen overbrengen, hebben hun te beclagen, is geschiedt, off van onse schoudt.» Den 6en gingen k aan touwen, ankers en met wat de Galleas had

s aan den ingang van de ten anker, zonder van wij later zien zullen, om

n bij hem om te vragen was dat hij den mandarijn voor dezen bij zich had. ef is niet bij de stukken, gen de Commandeur Cor- Chinchieu in Chinees ge- gt:

an den Coninck Thiencke

hebben de Nederlanders (over 15 dagen in Pehou gecomen wesende) aen den Coninck gesonden om den handel te versoecken.

„Doen sij daer eerst quamen sijn de visschers aldaer wesende gevlucht, dervende oock niet op d'ander sijde na de Lequeos varen, doch hebben daernae vernomen dat int minste van de Nederlanders niet beschadicht wierden.

„De Commandeur van de Nederlanders heeft de Touschatchien schriftelijck ontboden dat een bequame plaetse tot handel versocht.

„T'goodtshuysken in Pehou wesende is door de Nederlanders niet misbruyct, sij hebben selfs andere woningen gemaect, willende naer bescheet van Toushatchien wachten.

„Over 22 jaren sijn in Pehou 2 schepen geweest, den handel versoeckende, sijn nu weder gekeert, van verre gecomen sonder yet int minste vande Chinesen te nemen. Versoeckende met sijde ende damasten onderlinge te handelen sonder yet quaets te pretenderen.

„Met dit geschrift wert de Toushatchien versocht, t'sij dat hem t'versoeck aengenaem is off niet, bescheet te geven, opdat mede mogen vertrecken ende bescheet aen haren Heere brengen.

„De Nederlanders seggen dat de Chinesen bij de Portugesen noch bij die van Manilla niet gaen handelen, alsoo lange met haer in oorloch sijn ende sulcx niet mogen gedogen ende dat met haer souden handelen, t'welck sij begeeren dat de Toushatchien aengedient werde.

„Int 2e jaer van de regieringe vanden Coninck Thiencke, de 4e dach van de 7e maent. 8 Aug. 1622.„

De eigenaardige vorm van dit stuk is slechts zoo te verklaren, dat men geen Hollandschen brief met Chineesche vertaling gezonden heeft, maar aan eenen aan boord aanwezigen Chineeschen tolk heeft opgegeven, wat aan de Chineesche overheid moest worden geschreven, en dat die tolk, vermoedelijk geen letterkundige, er eenigszins den vorm aan heeft gegeven alsof hij uit naam der Hollanders schreef.

Den 8en kwam een mandarijn aan boord, tot wiens gebied G*o*-soc behoorde, tevens: „den principaelsten mandarijn van de twee, die van coninxwegen tot beschermingc van de Piscadores zijn geordonneert.„ De onzen noemen hem „Goutsongsi alias Ongsoepi.„ [1] Van

---

[1] Ik denk dat deze man, dien wij nog meermalen zullen ontmoeten, den familienaam Ong 王 droeg en dat Soepi zijn titel was, namelijk Sioe-pi 守備, on-

Meldert deed wederom zijne boodschap aan hem en gaf hem den brief mede, waarbij hij de belofte ontving binnen 10 dagen antwoord te zullen krijgen. Den 12en zond hij echter bericht "dat het aen haer niet en stont, maer aen een mandorijn ofte overste, die diep te landwaert in woonde, soo datse wel 50 dagen tijts mosten hebben om ons op 't selve te antwoorden ende niet en conde geschieden tenzij onze jachten van daer vertrocken, anders en conden onse saecken geen voortgang hebben." Die autoriteit in het binnenland, hier gelijk boven Toushatchien genoemd, was dus, gelijk wij nader zien zullen, de Gouverneur der provincie, die te Foochow verblijf hield. [1]

Hierop is van Meldert naar Pehoe teruggekeerd, waar hij den 17en aankwam.

Onmiddelijk na de eerste ontmoeting had Ongsoepi een zijner dienaars naar Pehoe gezonden om te zien wat de onzen daar deden en hoe zij de Chineezen behandelden. De man maakte van de gelegenheid gebruik om wat handel te drijven, want hij bracht mede: "100 cleyne potkens Chinees bier, 600 eyeren, eenige waterlymoenen, 2 korven poedersuyker en 1 mande pruymen", al hetgeen hem door de onzen werd afgekocht.

Een ander jacht, dat den 15en naar Amoy gezonden was en van Meldert was misgeloopen, kwam den 21en terug, omdat voor die plaats een 16tal Chineesche oorlogsjonken eene dreigende houding hadden aangenomen.

Deze berichten maakten den indruk dat de Chineezen niet genegen waren op minnelijke wijze de vergunning tot het drijven van handel te verleenen en dat zij slechts door uitvluchten tijd zochten te winnen; dit gaf Reijersen aanleiding op 21 Augustus aan zijne raadslieden de vraag te stellen, of het niet beter zou zijn dadelijk den oorlog te verklaren; den 31en werd deze vraag in den Breeden Raad behandeld en toen besloot men eenstemmig "alsoo t'fort nog niet defencyf bevonden wert om een leger te

---

geveer gelijk aan kapitein. Voor Goutsongsi kan ik niet anders vinden dan 浯總司 Go tsong-si, wat zou beteekenen „hoofd van het eiland Go-soe", maar wat geen bekende titel is. De man was vermoedelijk de bevelhebber der op Go-soe of daar in de buurt gelegerde soldaten, tevens belast met het toezicht op de Pescadores, van waar reeds lang geleden het garnizoen teruggetrokken was.

[1] Journaal van Reijersen, brief van Ongsoepi en brief van Meldert aan Reijersen van 9 Aug. 1622.

resisteren, te vertoeven tottertijt het fort defencyf sal bevonden werden." Ook scheen men geneigd te zijn den door de Chineezen gestelden termijn van af te wachten.

Aankomst der eerste versterking en van de nadere bevelen uit Batavia.

Intusschen was versterking uit Batavia verkregen. Den 5en Augustus kwamen de jachten Cleyn Tholen en Sinquapura en den 13en de schepen Sampson en Gouden Leeuw.

De drie eerstgenoemde schepen waren in Juni van Batavia vertrokken en brachten een brief mee van den Gouverneur-Generaal van den 19en dier maand, waaraan het volgende mag worden ontleend.

"Na de discoersen, die sijne Ed. met de Chinese nachodes ende andere cooplieden hier gehadt heeft nopende den handel van China, laten haer voorstaen soo men de sake met macht bij der hant neempt, sterck vervolgt ende ons daer ontrent ter neder slaen, dat die ongetwijffelt obtineeren sullen. Ende al waert schoon dat de openinge in den eersten niet en volchde, sijn van opinie, jae schier buyten twijffel, oft daer sullen geen waechhalsen gebreken, die met ons int heymelijck sullen comen handelen ende toevoer doen van alle nootlijckheden, die men soude mogen van doen hebben; oock dat ons geen materialen ende volck manqueren sullen, om in de fortificatien, soo men die daer ontrent begrijpt, te gebruycken, ende dat om een cleen gelt.

"Ick sal alleene en passant seggen, onder beter bericht, dat mij dunckt de Piscadores soo een plaatse te wesen, die men den vijandt in aller manieren uyt de wege behoort te leggen ende selffs dient in te houden, al waert oock soo dat op Formosa noch soo bequame haven, vruchtbaer lant ende lijfftochtige plaetse gevonden conde worden, gelijck de Chinesen affirmeeren daer te wesen. Met de Piscadores in te houden ende eenige macht van schepen bij tijden vant jaer na Formosa te seinden, achten wij dat den vijandt dese gelegentheyt onthouden ende wij van beyden sullen connen gedient worden."

In de eerste plaats ziet men, dat Coen rekende op een vrij omvangrijken handel tegen het verbod der Chineesche autoriteiten in en daarom zond hij 64000 realen in gemunt en 22000 in ongemunt zilver. Gaarne zou hij meer gezonden hebben, maar de remises uit het vaderland waren wat karig uitgevallen; voorts had men door den oorlog met Spanje moeite realen van achten te krijgen en

daarom werd een deel in ongemunt zilver en in Hollandsche daalders van 40½ stuiver gezonden; men moest trachten deze laatste in omloop te brengen, dat zou veel moeite met de realen uithalen.

De Gouden Leeuw was in het begin van Juli van Batavia vertrokken en bracht een brief mede van den 2^en^ dier maand; daarin werd o. a. mededeeling gedaan van een nieuwe bezending van 80000 realen, die echter naar Batavia terug moesten, als men er geen emplooi voor had. Had men daarentegen meer noodig, dan kon men al het geld laten komen, dat in Japan bij het kantoor te Firando was. Aan handelsartikelen werden gevraagd zijde, suiker, radix china, aluin, spiaulter, gongs en parangs (kapmessen).

Reijersen scheen ook eenig vertrouwen op het spoedig verkrijgen van handel te hebben, want reeds den 15^en^ Augustus zond hij het jacht Tholen naar Japan om het geld van Firando te halen.

Den 28^en^ Augustus kwam Bosschaerdt, die met drie schepen voor Macao was gelaten, van daar aan; hij had daar „niets sonders uitgericht".

De stemming onder het volk schijnt ongunstig geworden te zijn, vermoedelijk door ontbering en door het ongewone en zeker niet lichte werken aan het land; men moet dit opmaken uit de volgende resolutie van 2 September:

„Alsoo wij bevinden dat dagelijcx groote insolentie geschiet op het fort als andere plaetsen onder de matrosen ende soldaten door het jouwen ende naerroepen van de persoonen die aen lant comen, oock niet ontsiende hunne overicheden, gelijck het nu eenige reysen gebleken is, haer met groote scheltwoorden naer te roepen ende te calomnieren, t'welck is streckende tot prejudietie van haere persoonen ende officieren, daer sij ter contrarie hunne overhoofden allen respect en eerbiedinge schuldig sijn. Om sulcx voor te comen soo ist dat de Ed. Heer Commandeur ende Raden verbieden ende belasten, gelijck sij verbieden en belasten mits desen, dat niemant van wat qualiteit hoedanig hij soude mogen wesen, hem sal vervorderen iemant naer te roepen, te bejouwen of naer te wijsen, tsij in wat plaetse ofte in wat maniere het soude mogen geschieden, op poene, die naer de publicatie deser bevonden wort contrarie gedaen te hebben, arbitralijck sullen gecorrigeert worden."

Eerste verslag aan de regeering te Batavia.

Den 10^en^ September ging de Kleine Hoop naar Batavia met het eerste verslag van Reijersen over hetgeen hij in China gedaan en gevonden had.

In de eerste plaats was de brief gewijd aan een verhaal van de gebeurtenissen, die wij reeds kennen, en hoe kort de nederlaag te Macao daarbij behandeld werd, hebben wij reeds boven gezien. Verder werd om toezending van allerlei benoodigdheden gewaagd, als levensmiddelen, kleederen, wapenen, scheepsbehoeften, geneesmiddelen enz.; van alles toch was men slecht voorzien. Ook timmer- en brandhout werd verlangd; kon men het laatste niet van Batavia zenden, dan moesten de naar de Pescadores gaande schepen het eiland Timoan aandoen en het daar innemen.

Voorts gaf de Commandeur aanwijzingen omtrent de schepen, die hij noodig had; vooral handzame jachten wilde hij hebben, want de groote schepen waren ongeschikt om te kruisen en konden alleen dienen om het fort te bewaken, terwijl de „onbesloten" jachten niet sterk genoeg waren om een jonk te nemen.

Omtrent de gekozen plaats van vestiging werd een vrij gunstig getuigenis afgelegd:

„T'landt is seer vruchtbaar om besayt te worden, oock bequaem om vee te wayen; in den droogen tijt hebben alhier niet veel water dan weynich en brackachtich; de schepen die UEd. herwaerts zendt zoude niet ongeraetsaem vinden Pandoran ofte Commorijn in passant aendede om eenige verckens ende beesten op te coopen, alsoo aldaer redelijckerwijs te becomen zijn ende mettertijt alhier zoude vermenichvuldigen.

„Wij hebben hier veel ongestadich weer, regen ende ontrent de eylanden stroomen, dan zijn zeer wel gelegen om die van Chinchu binnen te houden ende hunne vaert af te snijen, alsoo ontrent de rivier van Chinchu, naer wij verstaen, ende bij sommigen vande onse bevonden is, goede havens sijn, om bij noot van weder onse schepen ende jachten in te bergen."

Eerste aanrakingen met Chineesche zeeroovers. De schepen Groningen en de Engelsche Beer, die den 21^en^ Juli vertrokken waren om langs de Chineesche kust op de Manilla-vaarders te kruisen, keerden den 21^en^ September terug; zij waren om de noord tot de breedte van 28° 30′ geweest.

„Waeren oock met de roovers eenigemael ter spraecke geweest, die d'onse veel vrientschap hadden bewesen, schoncken haer eenige suycker ende andere verversinge, versochten mede aen Sr Niewroode om met beide onse schepen voor een cleyn steetien te loopen ende datselfde te brantschatten; beloofde aen voor^n^ Niewroode,

soo sij iets vercoevreerden, ons een part daervan te geven, ende dat onse schepen anders niet soude doen als daer voor blijven leggen totter tijt sij de landtocht met haer volck soude doen. Sr Nieuwroode hetselfde refuseerende ende dorfde het niet bestaen, door oorsaecke den oorlogh aen die van China niet verclaert en was. Hebben daer nae versocht een pas om bij onse schepen alhier inde Piscadores te comen, dewelcke haer bij Sr Nieuwroode gegeven is; beloofde binnen de tijt van 6 weecken in de Piscadores te comen.

„Naer datum dat Sr Nieuwroode daer ontrent 6 weecken gelegen hadde, is van daer vertrocken en hadde op beyde schepen 23 mannen verloren; hier comende hadde noch veel siecken."

Deze kruistocht had alzoo niets anders opgeleverd dan het twijfelachtige voordeel, dat men in vriendschappelijke aanraking met Chineesche zeeroovers was gekomen. De mededeeling aan het slot, dat de schepen 6 weken op eene plaats hadden gelegen, is dan ook een zacht verwijt, geheel in den gewonen trant van Reijersen, die in zijn journaal met groote objectiviteit zich zooveel mogelijk houdt aan de eenvoudige vermelding der feiten en slechts zelden een woord van afkeuring plaatst.

Later schreef hij hierover aan den Gouverneur-Generaal: „hoewel d'voornoemde Groningen ende den Beer (naer hun seggen) haer devoir hadden gedaen, soude wel eerder bij ons hebben connen comen, maer hebben over de 6 weken op een plaets stil gelegen ende niet ondersocht, daerenboven noch 6 à 8 dagen de noordelijcke wint over 't hooft laten wayen." [1]

Afgevaardigden van de Chineesche autoriteiten komen te Pehoe.

Den 7en September waren de jachten de Haan, de Tijger en Victoria onder van Meldert naar Amoy gezonden, om te zien of de Chineezen zich ook ten oorlog rustten. Kregen zij aanraking met de autoriteiten, dan moest antwoord gevraagd worden op het vroeger gedane verzoek en maakten deze bezwaren tegen handel in Pehoe, omdat dit Chineesch grondgebied was, dan mochten zij er ook genoegen mede nemen als de Chineezen op Formosa met ons handel kwamen drijven.

Den 24en kwamen twee dier jachten terug met de tijding dat het derde, de Tijger, in de rivier van Chinchu (de baai van

[1] Reijersen aan Coen, 20 Nov. 1622.

Amoy) door een storm uit het zuiden van zijn ankers was geslagen en gestrand; het schip was daarbij verloren gegaan, maar het volk had zich weten te redden en den volgenden dag had men gelegenheid gehad, met behulp van den mandarijn Ongsoepi, "die d'onse opt strant veel vrientschap bewees", althans het geschut te bergen. Vermoedelijk was dus de Tijger op of bij Gosoe vergaan.

Deze mandarijn gaf tevens te kennen dat hem opgedragen was, een brief van den eersten mandarijn aan den Commandeur over te brengen en daartoe kwam hij den 29en September met 4 jonken te Pehoe aan.

Dadelijk werden van onze zijde "drie chaloupen met eenige gecommitteerde naer toe gezonden, aldaer aen boort comende, sijn van den mandorijn, die daer op was, seer wel onthaelt; d'onse weder aen boort comende, brochten eenige van de principaelste Chineesen mede, die ons seyde dat de mandorijn van meeninge was op morgen vroech aen ons boort te comen. De voors jonken hebbent naer den middag in de bay bij 't kerckxken geset.

"30 September. Alsdoen is aen boort gecomen den mandoryn ende eenige andere van sijne officieren, die aen ons van den oppersten mandorijn van Chinchu waeren gesonden, medebrengende tot schenkagie twee rollen root damast, twee platte gevouwen damastiens, een vercken, drie cleyne bokxkens, ende twee potten Chinees broot, hebben haer nae ons vermogen soo veel doendelijck was onthaelt; dan brachten den brief niet mede, die hem van den grooten mandorijn om aen ons te bestellen was behandicht; versochten op ons dat wij morgen vroech aen lant bij het kerckxken soude comen om den brief aldaer te ontvangen.

"Des avons is den mandoryn met eenige van de sijne weder aen lant gevaeren, tot afscheyt hem met eenige schoten vereert, t'schip Zirckzee 5 ende de resterende schepen ende de jachten ieder 3 schoten.

"1 October smorgens syn wij met degene, die noch aen boort waren gebleven, naer lant gevaeren. Onder wech synde is ons int gemoet gecomen een champan, die van den mandorijn werde gesonden om ons andermael te nooden; by haere joncken comende [1] schoten met haer basgens ende anders t'geen sij op haere joncken hadden staende; aen lant comende deden mede eenige schoten en

[1] Onze schepen lagen dus niet in de baai van Makung of 't Kerkxken, maar daarbuiten, dichter bij het fort.

het volck op haer manier in slachorde gestelt; den mandorijn noch aen boort sijnde is datelijck met sijn champans aen lant gecomen, medebrengende den brief, die (naer haer usantie) onder een kippesol (zonnescherm) werde gedragen. Is met den brief in het kerckxken gegaen, alwaer een tafelken, daerop staende een hoet, insteeckende twee rieden van pijlen ende de brief daer tusschen in stont, dat alsoo was gedragen; de voor^s pijlen beteyckende de justitie mede datse van hooger hant quamen.

„Den mandorijn beneffens een van sijne principaelste op een root cleet daer voren knielende en veel seremonyen bedreef, op ende neer staende, met het hooft tegen de aerde buygende, al t'welck bynae een quartier van een uur duurde. [1] Dit gedaen sijnde heeft ons den brief overgelevert, den selfde geopend door haer ons voorgelesen en alsoo wij deselfde niet verstonden, hebben versocht twee persoonen, d'eene Malleys d'ander Portugys spreckende, om denselfden brief uyt te leggen ende door ons in de Nederlantsche tale te translateren ende morgen daer op (naer den inhout van dien) t'antwoorden. Dit gedaen sijnde heeft den mandorijn ons tseer wel onthaelt ende op heur manniere ons groot tractement aengedaen.

„2 October Sondach smorgens syn drie van hare coopluyden beneffens twee tolcken aen ons boort gecomen om den brief als voor^s te translateeren,” waarvoor aan onzen kant drie opperkooplieden in commissie werden gesteld; voor den inhoud van den brief verkreeg men daarbij het volgende:

„Brief van den oppersten mandorijn van Chincheo Theytock con boeckiam soen boe Hockiente hong toezatjan Tsoetsiam tauw goesoe seange [2] aan de Hollanders tegenwoordich in Peho.

---

[1] Voor zoo ver ik met de officieele ceremonien der Chineezen bekend ben, was er voor de overgave van een brief van den gouverneur der provincie niet zooveel omslag noodig. Vermoedelijk hebben de Chineezen hier comedie gespeeld om aan de Hollanders een grooten dunk van de voornaamheid van den Gouverneur te geven.

[2] De Gouverneur der provincie Hokkiën (Foekiën) wordt door de onzen op verschillende wijzen aangeduid. Tweemaal vindt men den onderstaanden uitvoerigen titel, telkens in eenigszins andere transcriptie, waaronder door mij de Chineesche teekens met hunne correcte transcriptie gevoegd zijn:

1 2	3 4	5 6	7	8 9	10 11	12 13
	They-tok	con-boe	kiam	soen-boe	Hockien	te-hongh
Tim-se	Te-tock	com-bou	keem	sun-bou	Hockeen	te-hin
Khim-tshe	The-tok	koen-boe	kiëm	soen-boe	Hokkiën	te-hĕng
欽差	提督	軍務	兼	巡撫	福建	地方

"Den Uwen met de dry schepen gesonden heb wel ontfangen, de groetenisse aen U.L. ende zijt mij willecom. Verstaen hebbende U.L. in Peho is gearriveert ende gecomen om met ons te negotieeren, zal van onse Coninck niet toegelaten werden. te meer doordien over 20 jaren dry van U.L. schepen alhier sijn geweest, versoeckende met ons te handelen, waerover aen onse Coninck heb geschreven, die t'zelfde heeft geweygert. Noch verstaen pr U.L. missive doende zijt een huys te bouwen, welck mede van onse Coninck niet sal toegelaten werden ende zulcx is voor dese van geen andere natien begonnen.

"Voorders heb met lief verstaen U.L. d'onse in Peho niet en hebt beschadicht ofte leet gedaen, derhalve ten ware ick in ongenade van den Coninck sorchde te geraecken, soude mij aengenaem wesen U.L. aldaer mocht blijven resideren.

"U.L. can zich met dese jegens d'E. Hr. Generael verantwoorden ende laet U.L. niet abuzeren van eenige personen, die U.L. zoude mogen wijs gemaeckt hebben, dat in Peho soudt mogen blijven ende metdertijt met ons aldaer tot handel geraecken, want zulcx niet mogelijck is.

---

14 15 16	17 18	19 20 21
toe-zat-jan	tsoe-tsiam	tauw-goe-soe.
toe-sat-hie	teu-tsiam	touw-gou-sou.
to-tshat-hiën	tso-tshiam	to-goe-soe.
都察院	左僉	都御史

Ten aanzien dezer transcripties valt het volgende op te merken. *Tim* (1) is ongetwijfeld eene schrijffout, bij andere gelegenheden vinden wij behoorlijk *chim*. Hiën (16) wordt ook *in* uitgesproken, van daer *hie*. Hoe men voor 17 aan *teu* komt, kan ik niet verklaren, ook niet *gou*, dat men er elders van gemaekt heeft; men kan hierbij slechts denken aan fouten, die bij het overschrijven zijn gemaakt.

Deze lange titels zijn ontleend aan ontvangen brieven, waarin ze naar Chineesche gewoonte aan het hoofd moeten hebben gestaan; men mag aannemen dat de tolk ze woord voor woord oplas en dus dat ze er zoo stonden, al is het ook dat ik ze in Chineesche boeken niet in dien omvang heb aangetroffen. In de 籌海圖編, een boek uit de Ming-dynastie, in 1562 uitgegeven, vindt men (boek 4 pag. 1 r) The-tok koen-boe kiëm soen-boe to-goe-soe (3—9, 19—21) en in de 臺灣府志 staat onder de medewerkers een Soen-boe Hok-kiën to-tshat-hiën (8—11, 14—16).

In onze stukken wordt deze gouverneur verder betiteld: Toushathiën (14—16), Taugousou (19—21), Toushadtchien gou-tsiam tougousau (14—21), Combom Tougousou, Hockiën Combon tougousou, Combon Touya of Toya en eindelijk zeer dikwijls alleen Combom, Touya of Toya. Deze laatste, thans voor een gou-

"Thien-khe, 2e jaer, 8e maand, 8e dag = 12 Sept. 1622."

Toen de onzen vernamen hoe hun in dezen brief niet alleen het verblijf in de Piscadores ten stelligste werd ontzegd, maar ook van handel elders geen woord werd gesproken, hebben zij aan Ongsoepi en diens medegezant Wangsan, een koopman die mede van Amoy afgevaardigd was, gevraagd of er geen middel was om op Formosa of daaromtrent althans het medegebrachte kapitaal aan goederen te besteden. Eerst wisten zij daar niets op, maar toen met oorlog gedreigd werd, schrikten zij op, want "soo sij seyden souden sulcx niet durven aen hunne overicheyt aendienen, want soude met alle hunne geslachten gedoot werden"; daarop deelden zij dan mede, dat de onzen wellicht te Tamsoei in het noorden van Formosa met de Chineezen zouden kunnen handelen en zij zonden inderdaad eene jonk naar Amoy om daartoe vergunning te vragen, maar de onzen waren van meening, dat "de plaets van Tamsui ons niet seer nut en is."

Zoodoende kwam men niet verder en werd nog op den 2en October door den Secreten Raad tot den oorlog besloten.

---

verneur niet gebruikelijke naam, kan niet anders zijn dan 都爺 To-ia, verg. 都老爺, zooals de censors nu nog genoemd worden.

Combon is eene gebrekkige transcriptie van het Chineesche 軍門 Koen-boen, lett. legerpoort, dat vaak als titel gevoerd is door verschillende autoriteiten, met de leiding van militaire zaken belast. Zoo vindt men voor den Gouverneur-Generaal der twee provincies Tsietkang en Hokkiën in de 籌海圖編 den titel van 總督軍門 Tsong-tok koen-boen (boek 4 pag. 1 r). In onze stukken wordt Combon gebruikt voor den Gouverneur der provincie Hokkiën, hetgeen ik in Chineesche boeken niet heb aangetroffen; wellicht moet men dit daaruit verklaren, dat de Gouverneur-Generaal destijds in Tsietkang resideerde, zoodat de Gouverneur te Hoktsioe (Foochow) daar de hoogste autoriteit was en uit courtoise met den hoogeren titel werd aangeduid; misschien ook hebben de Chineezen hem niet zoo genoemd, maar zijn onze landslieden afgegaan op hetgeen de Portugeezen te Canton ervaren hadden, waar de hoogste autoriteit een Gouverneur-Generaal was en dus ten rechte Combon genoemd werd, zoodat men ook elders dien naam aan de hoogste autoriteit gaf. Tegenwoordig wordt de benaming Koen-boen alleen gebruikt voor den 提督 Tei-toch, den provincialen bevelhebber der Chineesche (niet Mandsjoerische) troepen.

De naam van dezen Gouverneur was 商周祚 Siong (Siang) Tsioe-tsoë (Geschiedenis van Amoy, boek 16 pag. 3 r), waarvoor de onzen schrijven: Siange, Sian, Siongh of Sion Tsieu-tsouw.

Ondanks dit besluit zijn de Chineesche gezanten niet vertrokken, maar zijn nog eenige dagen gebleven, om te trachten de onzen tot andere gedachten te brengen; daarbij bleef een zeer goede verstandhouding bestaan en men ging zelfs bij elkaar te gast; alleen toen zij verzochten »ons begonnen casteel eens te mogen besichtigen«, werd hun dit »met beleeftheyt« geweigert.

Elke schikking stuitte echter af op de weigering van de onzen om Pehoe te verlaten, waartoe Reijersen te eer verplicht was, sedert de Gouverneur-Generaal in zijn laatst ontvangen schrijven het bezet houden van de Pescadores stellig had bevolen. Omgekeerd was voor de Chineezen de ontruiming dier eilanden een quaestie, die de geheele zaak domineerde en waarin de Gouverneur van Hokkiën niet kon toegeven, en zoo is dit punt van nu af het blijvende struikelblok geweest.

De onderhandelingen duurden voort tot 16 October en Ongsoepi deed veel om de onzen tot andere gedachten te brengen, want hij vreesde voor zware straf als hem dit niet gelukte; die vrees was vermoedelijk niet ongegrond, want het is in China gebruikelijk naar een zondebok te zoeken en daarvoor kwam hij wel in aanmerking, want hij had de indringers niet uit zijn land gehouden en hen bij het stranden van den Tijger zelfs vriendelijk bejegend. Toen hij ten slotte afscheid nam, »verzocht hij op ons in onze gebeden hem gedachtich te wezen, alsoo hij sorgde sijn leven niet lanck soude sijn.«

Den 17[en] October zijn de Chineesche gezanten naar de kust van China teruggekeerd en toen hun Maleisch sprekende tolk de passen kwam halen, deelde hij mede niet te twijfelen »of alhier soude wel eenige joncken (geladen met coopmanschappen) ter steelswijs comen, dan moste deselve wel tracteeren.«

Begin der vijandelijkheden tegen de Chineezen.

Deuzelfden dag vertrok naar de kust van China een vloot van de 8 volgende schepen, bemand met het achter elk aangegeven aantal koppen: Groningen 90, Sampson 80, Engelsche Beer 70, de Haan 50, St. Nicolaas 50, Victoria 26, Paliacatta, 26 en Sinckapura 30, [1] te zamen 422 man. Deze vloot stond onder bevel van van Nieuwe-

[1] Toen Reijersen met zijne vloot Batavia verliet, had de Groningen 192 man, de Beer 96, St. Nicolaas 40 en Paliacatta 23; de groote schepen waren dus nu veel zwakker bemand, wat voornamelijk veroorzaakt werd door de vele zieken, die te Pehoe achter moesten blijven.

roode en had tot opdracht aan de Chineezen zooveel mogelijk afbreuk te doen.

De hierboven verhaalde onderhandelingen hadden bij den Commandeur en zijn Raad de hoop op eene spoedige aanknooping van handelsbetrekkingen zeer doen verminderen; daarom was reeds den 8en October gevolg gegeven aan den van Batavia ontvangen last om het met den Gouden Leeuw aangebrachte geld met dat schip terug te zenden, als men er geen emplooi voor had. In den bij die gelegenheid verzonden brief wordt weder een kort verslag van het gebeurde en van den stand van zaken gegeven: de expeditie heeft nog niet veel vrucht opgeleverd, het zal een zware zaak zijn tot den vrijen handel te komen, de vloot is slecht van levensmiddelen en andere benoodigdheden voorzien, men heeft veel volk verloren, zoo te Macao als door ziekten, daar er dagelijks eenigen aan den rooden loop sterven, nog steeds wordt Janssen dagelijks verwacht.

Gebeurtenissen te Pehoe. Den 22en October maakte Reijersen een tocht over het eiland, waarbij hij op de N. O-kust 4 Chineezen vond; deze deelden hem mede, dat er nog één op het eiland was en 8 of 9 op een der andere eilanden; al deze lieden hielden zich met de vischvangst bezig.

Den 13en waren een soldaat en drie „swarten" met een Chineesche sampan „naar eenige vijants-plaetsen" gevlucht. Naer aanleiding daarvan werd den volgenden dag in den breeden Raad besloten „dat men alle champans ofte ander vaertuygh, alhier op 't eylandt sijnde, sal versamelen ende bij 't fort brengen, uitgesondert die bij eenige dorpen staan, daer Chinesen bij sijn."

„Mede dat alle gevangenen Portugeesen, Mistises ende swarten twee aen een ketting geslooten sullen worden ende aen 't fort verblijven, uytgesondert de Guseratten ende Bandanesen."

Tegen het einde van October kreeg men een storm uit het noorden, die met kleine tusschenpoozen tot 11 November duurde. Reeds in de eerste helft van September waren de noordewinden begonnen, d. i. de verandering van den moesson ingetreden, en van dien tijd af had men veel zieken, meest aan dysenterie (root melisoen).

Nu was men tot dusver steeds van plan geweest twee of drie schepen naar Manilla te zenden om den handel van de Chineezen op die plaats te beletten, voor zoover dat van hieruit niet kon geschieden, en om van de Spanjaarden te nemen wat er anders

in of uit ging. Verder zouden die schepen doorgaan naar Cabo Spirito sancto, aan den noordoostkant der Filippijnen, waar men kans had de van Amerika komende zilverschepen te ontmoeten.

In eene op 11 November gehouden vergadering van den Breeden Raad werd besloten van dit denkbeeld af te zien, omdat men zooveel zieken had; op hulp van de uit Japan terugkeerende schepen van den Commandeur Jansen meende men niet te kunnen rekenen, daar men vreesde dat die gedurende den laatsten storm van ongeveer drie weken wel voorbij gedreven zouden zijn; evenzoo verwachtte men dat de schepen op de kust van China door dien storm zoo ver benedenwinds, d. i. om de zuid geraakt waren, dat van deze in den eersten tijd geen hulp verwacht worden kon. [1]

Vooral het uitblijven der schepen van den Commandeur Jansen was een zware slag; van deze toch verwachtte men niet alleen versterking, maar ook levensmiddelen, kleeding en allerlei andere benoodigdheden, waartoe bij herhaling aanvragen aan den Commandeur Jansen en aan den opperkoopman Camps in Japan waren gezonden.

Daarom werd besloten het schip Enchuysen naar Batavia te zenden, om van dezen stand van zaken aan de Regeering aldaar mededeeling te doen, terwijl men van die gelegenheid tevens gebruik zou maken om de zieken te evacueeren.

Daar dit schip zeer lek was, werd het door eene commissie gekeurd en deze rapporteerde dat het "bequaem voor de reis" was. De zieken werden onderzocht door eene commissie bestaande uit een opperkoopman, een kapitein, een schipper en twee opperchirurgijns; deze bevonden dat 139 man bedlegerig en zoodanig ziek waren, dat men weinig dienst van hen kon verwachten en van dit getal zijn er 121 naar Batavia gegaan; op het laatst heeft de Raad zelf over deze nog een monstering gehouden, om zich te overtuigen of ze inderdaad allen weg moesten en toen heeft men het niet gewaagd er ook maar een af te nemen. Bosschaert ging als opperhoofd met het schip mede, ook "om de Ed. Heer Generael onse gelegentheyt alhier 't gene bij ons aen't schrijven mochte manqueren mondeling te verwittigen." De bemanning zou bestaan uit 29 valide personen, terwijl verder van deze gelegenheid gebruik gemaakt werd om de 39 Siammers en Japanners, die den 10en Juni

[1] Weldra zal blijken dat beide onderstellingen juist waren. Jansen kwam te Batavia zonder de Pescadores te hebben kunnen aandoen en van de vloot van Nieuweroode dreven 3 schepen zoo ver om de zuid, dat ze geen kans zagen weer naar China op te komen en naar Batavia waren doorgegaan.

opgenomen waren, op hun verzoek langs dezen omweg naar Siam terug te zenden; oorspronkelijk waren er 48 geweest, vermoedelijk waren er dus 9 gestorven of te Macao gebleven. Voorts zond men mede „6 Portugesen ofte Spangiaerts, die ons hier weynich dienst connen doen”; hoe men aan deze lieden kwam en of er meer waren wordt niet vermeld. Het schip werd voor twee maanden geprovianddeerd en kreeg 200 realen van achten in zilver mede tot scheepsbehoefte. De reis werd in den nacht van den 23en November aanvaard.

Met de Enkhuizen werd een brief van Reijersen naar Batavia verzonden, gedagteekend 20 November, waarin, behalve het gewone korte verslag, nog het volgende voorkomt:

„Blijven hier noch tegenwoordich int fort als op de 3 schepen met 310 Duytse coppen, 16 Guseratten, 53 Bandenezen ende 6 veroverde Portugesen met 11 swarten waaronder nog veel siecken sijn.

„Hebben UEd. met onsen eersten per t'jacht de Cleyne Hoope geadviseert, dat d'eylanden alhier seer vruchtbaer sijn, dan bevinden met deze noorder mouson, door de harde noordelijcke winde ende groote coude, die hier zeer continueert, dat het niet mogelijck is eenich geboomte hier staen te blijven, want hebben dagelijcx genoech te doen om de schepen aen de anckers te houden, soo dat geenige vande onze iwers zijn geweest, daert soo gedeurich weijden als wij tegenwoordich bevinden; hebben inden tijt van 30 dagen qualijck eenige boots ofte schuyten connen gebruycken om aen landt of malcanderen aen boort te comen.

„UEd. gelieft ordre te stellen de schepen, die hier zijt sendende, dat deselfde van anckers ende touwen sullen werden versien, oock mede van eenige beroeide saloepen ofte ander cleen vaertuych, die de zee een weynich connen bouwen, want tegenwoordich daervan zeer sijn ontbloot, doordien t'meeste cleyn vaertuych met de vloot van Sr. Nieuroode mede hebben gesonden, sorgen door t'hardt weder, dat alhier t'zedert hebben gehadt, eenige gespilt mochten wesen, ende t'gene men alhier op de Chinesen wil attenteren, moet met beroeit ende beseylt vaertuych wesen; wij hebben eenige reysen after de wankans die de Chinesen hier meest gebruycken geweest, doch hebben dezelfde noyt met jachten, boots, saloepen ende tingans bij of voor den wint connen beseylen, ende weten in stilte zeer te wricken, soo dat hier hooch noodich beseylt ende beroeit vaertuych van doen is; hadden wel gehoopt dat de Hr Willem Janssen ons van eenige Japonse saloepen ende houtwerck als andere noodt-

lijckheden soude hebben versien, doch watter van comen sal wil den tijt leeren.

"Hadde wel gewenscht t' desseyn, t' welck bij UEd. ons medegegeven, beter ten dienste der Compagnie hadde gesuccedeert.

"Ende weten niet of hebben volgens UEd. ordre ende ten dienste van de Comp^{a}, sooveel ons verstandt ende wetenschap mede is brengende, getracht om deselfde naer te comen, dan t' schijnt dat de fortuyn in ons voornemen niet wil dienen, soo met versenden van eenige schepen ofte jachten, als gebleken is bij t' jacht St. Cruys ende d'Engelsen Beer, mede met verlies van t'jacht den Tijger, als oock int senden vande schepen Groeningen ende d'Engelse Beer, hoewel t'voornoemde Groeningen ende den Beer (naer hun seggen) haer devoir hadde gedaen, soude wel eerder bij ons hebbe connen comen, maer hebben over de 6 weecken op een plaets stil gelegen ende niet ondersocht, daerenboven nog 6 a 8 dagen de noordelijcke windt over t'hooft laten wayen; soo t'selfde int fortificeeren ende anders ons veel versuymt heeft, en t'gene ons noch meer verhindert om tot ons voornemen te geraecken, is het tarderen vande H^{r} Willem Janssen ende d'onze voorz. gesonden vloot, die noch dagelijcx tegen sien, als oock de twee jachten, die naer Japon hebben gesonden, hadden voorgenomen dezelfde naer Ilha Formosa te zenden om aldaer met de Chinezen soo in vrientschap als anders te handelen ende op den meesten dienst vande Compagnie te letten.

"Alsoo wij noch tegenwoordich hier met dry schepen blijven ende onbequaem naer Ilha Formosa te zenden ende seer weynich van gesont volck versien, is te beduchten, sooder geen andere assistentie en comt, dat wij van dit noordelijcke mousson weynich ten dienste vande Compa (tot ons leetwesen) op Formosa sullen uytrechten, dan houde deselfde op hope offer eenige Chinezen bij ons ter steelwijs quamen handelen, gelijck opt vertreck den tolck van den voor^{s} Ongsoepi tegen my aendiende, dat hij niet en twijfelde of daer soudener wel eenige bij ons ter steelswijs comen, ende soo't zelfde geschiet zullen de goederen soohaest doendelijck is met een vande voor^{n} schepen UEd. toezenden, ten ware soo lange tardeerde dat de noorde mouson was verloopen, zullen alsdan de waren in Japon dienstich aldaer volgens UEd. ordre senden, om daer wederom contanten voor te becomen; doch soo het voor^{s} comen vande Chineezen niet en gebeurde, zullen alsdan de voor^{n} schepen ten meesten dienst vande Compagnie (naer ons vermeugen)

imployeren, t'sij hier te houden leggen tot bevrijdinghe van t'fort, ofte op de cust van China om op het vaertuych van de Chinezen te passen.

"Was wel van noode, als UEd. hier schepen ofte jachten zijt sendende, dat eenige van deselvige Petania aendede om een partij appelen, lamoenen, beestiael als andere verversingen hier te brengen, want soo wij geen ontzet vande Chinezen en crijgen is te beduchten, eer eenige van onse schepen hier comen, dat wij in eenen desolaeten staet zullen geraecken, dan verhopen dat Godt den H[r] het in alles sal versien.

"In wat standt wij alhier opt vertreck van t'voor[n] Enkhuysen waren, can UEd. bij S[r] Bosschardt, S[r] van der Wercken en den schipper verstaen, waer aen mij gedrage."

Eene zekere mismoedigheid is in deze mededeelingen van den Commandeur niet te miskennen; inderdaad stonden de zaken niet rooskleurig en vooral moest de gezondheidstoestand reden geven tot zorg, waarom men voor de verbetering daarvan dan ook alle middelen aanwendde, welke men in die dagen kende.

In de eerste plaats was op 11 November goedgevonden "tot conservatie van 't volck, dat men van nu voortaen voor rantsoen sal uytdeelen: een en een half pond broot met 3 vleysch ofte speckdagen 'sweeks ende een mutsken Spaensche wijn 'sdaechs, wel te verstaen dat het bovenge[e] rantsoen haer wert gegeven om tot haer nootdrufticheijt te gebruycken, soo daer en boven iemant ter contrarie bevonden wert gedaen te hebben, tsy door droncken drincken, wijn te vergaderen, vercoopen, aen malcanderen vermangelen ofte verwedden, ende voorts wat daer aen is dependerende, sullen deselfde, die faulte bevonden werden, ses maenden sonder gagie te verdienen aende extraordinarie wercken tot dienste van de Comp[ie] arbeyden, sonder eenich rantsoen als rijs ende water te genieten, daerenboven na arbitrale correctie naer gelegenheijt van saecken gestraft te werden."

In de maand November had men ook verder veel zwaren wind en regen, waardoor de gezondheidstoestand slecht bleef. In eene vergadering van den Breeden Raad op 22 November werd daarover volgenderwijs gehandeld:

"Is door d'E Heer Commandeur den breeden raet doen vergaderen ende voorgehouden oft niet geraden soude wesen, nae de mael hier noch met veel siecken soo op 't fort als de schepen blijven ende met weynich gesont volck sijn versien, oock de ge-

sonde ende siecken even veel rantsoen uyt te deelen ende alt vee, dat tegenwoordich syn hebbende, te laten schaften, op hoope ofte eenige veranderinge van gesontheyt van 't volck door mocht verkrijgen.

„Derhalve is bij den Ed. H[r] Commandeur sampt sijnen presenten raet eenstemmich goet gevonden ende geresolveert alsdat men van nu voortaen tot noodruft van al 't volck twee mutskens Spaensche wijn 'sdaechs, daervan het eene mutsken alle morgen behoorlick met broot ende water sal worden gekoockt, ende al 't bestiael, wij hier noch syn hebbende, naer gelegentheijt des tijts met den eersten sal worden geschaft."

Den 9[en] December kwamen eenige Chineezen van het eiland met sinasappelen aan het fort en vertelden dat aan de noordzijde van het eiland twee wangkangs waren gekomen. Twee officieren, met eenige soldaten daarheen gezonden, kwamen terug met het bericht, dat die vaartuigen niets anders dan eenige benoodigdheden voor de Chineesche visschers van het eiland hadden meegebracht.

Den 15[en] ging Reijersen zelf daarheen, door het slechte weder had hij dat niet eerder kunnen doen. Van onze vloot op de kust van China hadden zij niets vernomen; zij waren bereid voor de vloot ververschingen, „te weten oraigne-appelen ende andere fruycten" uit China te gaan halen; wilden ook wel aan de kooplieden in China verzekeren, dat zij vrij met zijde en eetwaren in de Piscadores konden komen handelen; daarvoor werd hun een vrijpas beloofd en bovendien vroegen zij nog „een prince-vlagge met Hollants pack cleederen om de coopluyden in China tselfde te toonen tot seekerheijt hij hier vrij mocht comen." Den 18[en] is een van de Chineezen het beloofde komen afhalen, waarbij hij zijn voornemen te kennen gaf dadelijk te vertrekken en spoedig terug te komen; door het slechte weder kon hij echter eerst den 27[en] onder zeil gaan.

Den 19[en] kwam de jonck Firando uit Japan aan met het bericht dat het jacht St Cruys, na eerst behouden in Japan te zijn aangekomen, later vermoedelijk op de kusten van dat land vergaan was; voorts dat la Fevre op 27 October met 3 schepen en admiraal Janssen op 5 November met 2 uit Japan naar Batavia waren vertrokken, beiden met het voornemen de Pescadores aan te doen, men moest dus aannemen dat ze door het slechte weer voorbij geloopen waren. De Firando was zoo lek, dat men haar met pompen en scheppen nauwelijks boven water houden kon; zij

werd daarom in de baai "van het kerckxken" aan den grond gezet en gelost om het lek te zoeken en te dichten.

Loop van de vijandelijkheden op de kust van China. Wij moeten thans eenigen tijd teruggaan om ons bezig te houden met de vloot onder van Nieuweroode, die den 17en October van Pehoe was verzeild om de Chineezen door geweld tot onzen zin te dwingen.

In een brief van v. Nieuweroode aan den Gouverneur-Generaal van 3 Januari 1623 deelt hij omtrent zijn verrichtingen en ontmoetingen het volgende mede:

"Den eersten nacht, naer dat wij met schoon weder t' seyl gegaen waren, is een seer harden storm uyt den noortoosten opgeresen, die de see seer ontstelde, soo dat de schepen niet als fock ende besaen, die noch heel leech stonden, connen voeren, daerdoor den Sampson, Paliacatta ende Sinckapura van ons sijn geraeckt, niet sonder groote vreese dat de 2 jachten het uytterste peryckel sal gemoet sijn, doch wat er van is sij Godt bekent, wij hebben tot noch toe geen tijdinge van dese 3 afgedwaelde schepen becommen.[1]

"Met de resterende vijf zijn wij onder de stadt Hautausoua[2], zijnde ontrent 7 à 8 mijlen suydelijcker als Chincheu ten ancker gecomen, alwaer sich diverse oorlochsjoncken ende veel ander vaertuych was onthoudende, soo dat goet vonden den oorloch aldaer te beginnen, als geen hope hebbende vooreerst de reviere van Chincheu te connen beseijlen, ende hebben haer den 27 ditto 26 oorlochsjoncken, naerdat de bassen, boscruyt ende hantgeweer daeruyt gelost hadden, in brandt gesteecken; het volck is op 80 personen naer aen landt geraekt, dat niet conden beletten.

"Wij destrueerden ende verbranden noch omtrent 50 coopvaerdersjoncken, geladen met pady, sout ende diergelijke snusterij, daer door den herden wint ende stercke stroomen weynich aff hebben connen bergen. Namen oock eenige visschers, soo dat in alles over 80 stucx soo joncken als ander vaertuych ruyneerden.

"Het stedeken, dat op een berch leyt, soude ons sonder twijfel niet ontstaen hebben, hadde onze macht wat grooter geweest, die

---

[1] Wij hebben reeds boven gezien, dat deze drie schepen terecht gekomen zijn te Batavia, waar zij den 2en December arriveerden.

[2] Ho-thau-soan 虎頭山 of Tiger Head, een schiereiland met een klein stadje op de kust bezuiden Amoy.

nu door de 3 afgedwaelde seylen ende menichte van siecken seer geswackt was, alhoewel het gesontste volck mede hadden, ende iets ligtveerdichs beginnende, dat voor d'eerste reijse ons misluckt hadde, soude de Chinesen seer stout ende den onsen seer versaecht gemaeckt hebben, soo dat hetselve niet geraden vonden. Wat macht wij uyt de 5 schepen conden samen brengen, sal UEd. uyt de nevensgaende copien van resolutien connen sien, dat de uyterste macht was die wij uyt connen maecken, blijvende als geen gesonden bij de schepen.

"Wij hadden van al dit voornoemde vaertuych geerne eenich behouden, soo om de last daeruyt te lossen, als om deselve tot timmer ende brandhout te sloopen, dat beyde in de Pescadores seer van noode is, maer niet tegenstaende dat alle naersticheyt aengewent hebben, sijn daermede 23 Duytsen ende 20 Chinesen quijt geraeckt, nevens anckers ende touwen. Den schipper van d'Engelsche Beer is mede met 18 personen, daeronder 6 Japonders waren, met de boot int vervolgen van 2 jonckjens wechgeraeckt. Van alle dit volcq en was op mijn vertreck uyt de reviere van Chinchou noch geen tijding vernomen. Dit ongeluck is door groote onversichticheijt van de overicheyt, die bij dit volck waren, toegecommen, die haerselven ende t'volck in de uytterste ellende gebracht sullen hebben.

"De boot van Groeningen heeft 6 dagen opt vaste landt omtrent 3 mijlen suydelijck als Hautausoua gestaen, daer van 6 persoonen, die daerinne waren, meer als 3 mijlen over lant verbij veel dorpen ende menichte van menschen tot omtrent onse jachten sijn gegaen, alwaer een vlotjen vanden wal hebben genoomen daermede aan boort quaemen tot ons aller verwonderinge. Dit alles is geschiet naer dat wij alle quaet, dat ons mogelijck was, voor Hautausoua gedaen hadden. [1]

"Den 26 November sijn wij mette bovengenoemde 5 schepen naer veel moeyte in de rivier van Chinchau (Amoy) geraeckt, alwaer eenige beesten van 2 eylanden hebben becomen, daermede het volck wat op de been begonde te comen, ende hebben daer diverse groote vrachtjoncken, soo die in 't water lagen als eenige die noch opt

[1] Valentijn geeft eene afbeelding, deze zes man voorstellende op het oogenblik dat ze weer in het gezicht van de schepen komen. Ze staan tegenover een grooten hoop Chineezen, die dreigen met steenen te gooien, maar door de aangelegde musketten in bedwang worden gehouden. Imbault-Huart noemt dit plaatje over en schrijft er onder: Débarquement des Hollandais aux Pescadores.

laut stonden, met 6 oorlochsjoncken, die haer ontjaechden, ende ander meer vaertuych alle t' samen verbrandt.

"Opt eylandt Goulousou [1] daer Liansan ende Wansan [2] op woonen, hebben wij 2 treffelijcke plaetsen ofte dorpen, daer seer veel mannifijcke huysen inne stonden, afgeloopen, doch alle het volck met haer goederen vluchten opt fort, dat op ditto eylant leyt, ofte oock wel in de stadt Eymoey, [3] die daer recht tegenover leyt, niet wijder als een bas gemackelijck over can schieten. Uyt dito stadt wert een seer groot menichte van volck op dit eylandt gebracht, die stercke uytvallen op ons deden, doch mosten altyt wijcken op haer fort, dat op een hoogen berg leyt, daer wij niet aen conden comen. In soo veele schermutselen verlooren wij maer een man, die door dronkenschap in haer handen viel, ende 3 andere een weynich gequest.

"Uyt het huys van Liansan hebben becomen 20 cnassers ende corven met witte getwernde als rouwe poolsijde; het scheen wel dat daer meer geweest hadde, maer was ons ontvoert; t' was noch te vroeg om veel sijde te becomen, naer wij verstonden, alsoo de sijde, die van boven moet commen, noch niet afgecomen was.

"Tgene wij inde reviere van Chinchou gedaen hebben sijn ons de Chinesen alle tijt met groot gewelt van volck tegen gecomen, het schijnt daer menichte van soldaten haer onthouden, soo wij aen de clederen conden mercken, die oock wel met een groote furie, gecrijt ende geroep aenquamen, maer wanneer sien datter so eenige beginnen te sneuvelen, loopen met alsoo groote furie weder terugge.

"Te waeter quellen ons seer met branders, dat seer eysselijck staet, ende door de donckerheyt vande nacht ende stercke stroom ons opt lijff sijn eer wij die conden gewaer werden, doch hebben tot noch toe Godtloff geen schade gedaen.

"Haer vaertuych soo groot als cleyn, uytgesondert vrachtjoncken, is ons meester verre met seylen ende oock int wenden ende draeyen,

---

[1] Goulousou moet zijn Goulonsou (met *u* voor *n* als schrijffout) en dan hebben wij het tegenover de stad Amoy gelegen eiland Ko-long-soe 鼓浪嶼.

[2] Wangsan is de koopman, die met Ongsoepi in de Pescadores geweest was; Liansan wordt mede als een bekend persoon genoemd, maar zijn naam komt vroeger in de stukken niet voor.

[3] Eymoey is eene vrij juiste transcriptie van den naam der stad, die ik gewoonlijk Amoy noem, omdat zij onder dezen naam op de kaarten voorkomt.

soo dat haer te waeter niet soo grooten afbreuck connen doen, tensij wij die in bayen ofte hoecken besetten, als wel te wenschen ware, daeromme moet neersticheyt gedaen worden om van haer vaertuych te mannen ende alsoo d'een met d'ander te beseylen. Vaertuych connen alle tijt becomen, staet overal genoeg opt lant ende leyt in de rivieren en de creecken, dattet ons daer aen niet sal ontbreecken, doch tot noch toe en heeft het niet gevoechelijck connen geschieden, doordat weynich volcx in de schepen is ende tot noch toe veel sieck sijn geweest.

"De reviere van Chincheu is voor meer een baey als een rivier, leyt vol eylanden, doch daer die begint een rivier te gelijcken, te weten vant eylandt Kesou opwaerts naer de stadt Heytinge [1] toe, is die wel breet maer niet diep, daer loopt een stercke vloet ende ebbe aff, vloeyt ontrent $2\frac{1}{2}$ vadem op ende neer; wij conden voor Heytinge met de schepen niet comen door dat het te vlacken waeter was; t'is anders langs de revier seer betimmert, soo verre wij sien conden staet huys aen huys, hebbende vele haer joncken voor haer deur, dat seer playsierich om sien was, maer met leech waeter valt het veer vande oevers drooch."

Den 7[en] December is van Nieuweroode met de Groningen naar de Pescadores vertrokken, o. a. om de gevangen genomen Chineezen en den gemaakten buit daarheen over te brengen. De vier andere schepen bleven in de baai van Amoy onder bevel van den opperkoopman Sael. Den volgenden avond kwam het schip "dicht bijt naeste eylandt vant fort ten ancker" maar door harden wind en sterken stroom werd het des nachts zoo ver om de zuid geslagen, "dat het suijdelijcke eylant qualijck conden sien." Hierdoor was men verplicht weer naar de vaste kust te loopen, waar men ongeveer 10 mijlen ten zuiden van Amoy aankwam, maar hier trof men een nieuwen storm, die het schip nog verder zuidwaarts joeg, tot op de breedte van $22\frac{1}{2}$ graad, dus in de buurt van Hongkong. De brief is van daar geschreven en wel uit de baai van Teysinkit, die ik niet terecht brengen kan.

In die buurt ontmoette men den 14[en] December het schip Haarlem, dat den 24[en] October uit Japan was gegaan en in opdracht had eenig timmerhout, cangans, Japansche rokken voor het volk

[1] Hai-ting 海澄 is eene stad, die wat verder aan den zuidkant van de monding der rivier ligt.

en 24000 realen van achten naar Pehoe te brengen; het had echter "mede int oversteecken van Chincheu de eylanden gemist."

Bij resolutie werd goedgevonden het hout, de cangans en de Japansche rokken uit de Haarlem over te nemen, maar het geld werd gelaten, omdat men het te Pehoe niet noodig achtte. Voorts nam de Haarlem 186 gevangen Chineezen naar Batavia mede. [1]

"Dit missen van de Piscadores," zoo schrijft van Nieuweroode verder, "door de schepen van Japan is oorsaecke sij de custe van China te seer vresen om aen te doen, die doch niet soo seer te vresen is als wel bij den onsen gedaen wert: de wint is alle tijt langs de wal, t'is waer dat het veeltijts seer hert waeyt, dat dit noortooster mouson noch meer als t'suytwester onderworpen schijnt te sijn; daer sijn veel baeyen, hoecken ende inwijcken int landt, daer goede reede is, doch door dat de onse de custe altijt seer geschout hebben, sijn ons deselve niet bekent, dat nu sal beginnen te verbeteren. De Chinesen connen alle tijt, gelijck wij dagelijcx sien, met haer vaertuych opcomen: langs de wal gaet stercken ebbe ende vloet, soo haer de wint te hart comt ofte de see te omstuym is, loopen in eene baey ofte ander tot het bequaem weder is."

Advies van v. Nieuweroode over de middelen ter verkrijging van van den handel met China.

Van Nieuweroode was van meening, dat men den handel met de Chineezen niet zoo spoedig verkrijgen en dat men hen daartoe zou moeten dwingen met krachtiger maatregelen dan het bezetten der Pescadores; daarover schreef hij het volgende:

"Belangende t' vercrijgen van den Chinesen handel schijnt mijns bedunckens noch verre te sijn, oorsaecke het lant groot ende den coninck verre van dese contreyen woont, ende sonder sijn consent seggen met ons niet derven handelen op plaetsen onder sijn gebiedt staende, gelijck sij seggen dat de Piscadores doen. Ick meyne, doch onder correctie, dat de Chinesen het vier naerder sal moeten geleyt werden; de Piscadores leggen te wijt van de vaste custe verscheyden om haer de rechte afbreuck te doen; de schepen verdrijven te lichtelijck int oversteecken soowel naer de custe als van de custe naer de eylanden.

---

[1] De Haerlem is den 24 Januari 1623 te Batavia aangekomen.

"Ende ontrent Chincheu aen de vaste custe ofte op eylanden sijn bequaeme plaetsen genoech om ons te verstercken, t' is daer overal vol huysen ende dorpen, daer men hout ende steen van soude connen haelen, soo veel men van noode soude hebben, ende alsoo in 2 maenden sich meer ende beter verstercken als op de Piscadores in een jaar.

"Oock souden wij haer, op haer custe geseten sijnde, hondert mael meer afbreuck connen doen als een fort hebbende in de Piscadores. T'is een lant dat de gantse seecuste langs, soo verre ick om de noort ende de suyt geweest hebbe, vol steeden, dorpen vlecken ende huysen is, niet tegenstaende het aen de zeecant een seer dorre lant gelijck is, soodat men soude meenen, als ment siet, haer Godt geen goedadicheyt des luchts gegund hadde, alhoewel het dieper int landt al heeft, dat het soude connen wenschen. Daer staet tot op de hoochte van 28½ graet, daer wij met Groeningen geweest sijn, niet een boom, tensij die bij eenich huys geplant waere, ja selfs niet in de revier van Chincheu als heel boven, soodat de gantse seekust langs een ongeloofflijcke vaert is, om soo overgroote menichte van menschen, daer die mede beset is, met rijs, soudt, hout ende andere nootwendicheden te versien. Dit vaertuych loopt alle dicht langs t' lant heenen ende sijn oock gewoonlijck soo gelaeden, dat niet verre in zee soude connen steecken, soodat men haer, met een fort op de custe te hebben, meer soude benouwen als met veel forten op de Piscadores, sijnde alle de zeecusten niet als met arm volck beset, dat de toevoer niet sal connen ontbeeren, ende mijns bedunckens qualijck anders als ter see connen versien werden. Ende wij souden ons selven beter connen redden, sijnde de vaste custe een lant, daer men met lanttochten onsen cost soude connen halen, dat dan lichtelijcker als tegenwoordich te doen soude sijn.

"Hiertegen sal geseyt werden dat ons niet mogelijck soude sijn soo naer bij een lant, dat meer als eenich lant van de werelt gepeupuleert is, een fort te connen houden, dat oock warachtich sijn soude, soo het volck waere daer eenige cauragie bij gemerckt werde: wij hebben in de revier van Chincheu met seer weynich ende heel onbedreven bootsvolck, opt vaste lant sijnde, soo grooten menichte Chinese soldaten doen loopen, dat ick uyt vreese het niet gelooft soude werden niet derve schrijven, daer nochtans de vrijbuyters, daer wij om de noort bij waeren, alle tijt seyden dat in Chincheu veel cloecke soldaten waeren ende dat het volck

daeromtrent maer vrouwen waeren, gelijck wel bleeck, want dito vrijbuyters daer met een cleijne macht deden al wat wilden.

„Om ons op de custe te fortifieeren soude men een plaetse connen uytkiesen, die van nature ende door menschenarbeyt in corten tijt onwinbaer conde gemaeckt werden, als men maer lette op een plaetse te nemen, daer men de schepen voor de Chinese branders conde bevrijden, dat ick meijne wel doenelijck sijn soude. De Chinesen, dat geen soldaten sijn, hebben weynich geweer ende is een seer bloode volck, sijn oock soowel d'een als d'ander geen oorlooge gewent.”

Naar het mij voorkomt slaat van Nieuweroode hier onze krachten te hoog aan; hij had goed gezien, dat wij op de door hem aangegeven wijze de Chineezen erg zouden hinderen, maar dit zou hen dan ook tot eene krachtsinspanning gedwongen hebben, waartegen wij, bij hunne reusachtige overmacht, op den duur niet bestand zouden zijn geweest; te Batavia heeft men het ook zoo ingezien. Intusschen had hij in zoover gelijk, dat het nuttelooze van halve maatregelen door hem werd aangetoond en dat de zwakke wijze, waarop nu de pressie op de Chineezen werd uitgeoefend, niet tot het doel leiden zou.

Hebben wij vroeger gezien, dat de schipper Bontekoe zich bij den Gouverneur-Generaal over van Nieuwenroode beklaagde, de laatste toont door verschillende uitlatingen, dat hij over dezen schipper in het bijzonder en over zijne collega's in het algemeen niet geheel tevreden is. Zoo vertelt hij dat ze eens in de Groningen al 5 voet water hadden, „sijnde door onachtsaamheijt van die daarop behoorden te passen niet een pompe, die bequaem was om te gebruicken int schip.” En hij voegt daarbij: „Groningen is een swack schip en is noch en wert niet naar behooren onderhouden, soodat de Ed. Heeren Meesters daar soo lange geen dienst af sullen genieten als wel behoorden.” Op eene andere plaats geeft hij den raad op „scherpe” gronden voor de ankers rottantouwen in plaats van gewone te gebruiken, omdat de laatste vaak doorslijten; hij acht het dan echter noodig dat „'t selve door expresse ordre opt hoochste belast wierde, want door de hoverdie van de schippers anders daer qualijck toe te brengen sullen sijn”. Wij hebben hier een paar voorbeelden van de wrijvingen tusschen koopman en schipper, die zoo vaak voorkwamen en zooveel kwaad hebben gesticht.

Hervatting der aanrakingen met de Chineesche autoriteiten te Amoy.

Wij laten nu de Groningen aan de zuidoostkust van China [1] en keeren terug tot de vier andere schepen, die onder den opperkoopman Sael in de baai van Amoy waren gebleven, met last wegens hunne geringe weerbaarheid bij elkaar te blijven en zich zooveel mogelijk in ruim vaarwater op te houden om de branders der Chineezen te kunnen vermijden. Sael werd gemachtigd op een der schepen „de vlag van boven te laten waaien”, wat noodig werd geacht „om de Chinesen niet te courageeren”.

Terwijl des nachts op de schepen de grootste waakzaamheid noodig was, vooral met het oog op de Chineesche branders, bleek dat de wacht zeer slecht werd gehouden, daarom werd den 7 December besloten „dat men in ider schip voor de mast een ordonnantie sal doen placken, waarinne sal vermaent werden, soo imant sijn wacht versuymt of daerop slapende bevonden werdt, gestraft sal werden: voor d'eerste mael met drye reysen van de reede geworpen ende met 50 slagen voor de mast geleerst te werden, ende meer gebeurende naar descretie vanden raet swaerlijcker aen den lijve sullen gestraft werden.”

Hoe klein de achtergebleven macht ook was, toch werd niet stil gezeten. Herhaaldelijk voeren de schepen bij dag de baai in tot Kolongsoe om alle beweging der Chineesche vaartuigen te beletten en zelfs werden nog twee tochten te land gedaan: een op 12 December tegen een dorp aan den noordkant van de baai, waar men „harde rescontre ontmoette soo dat men niet vordelijckx heeft connen uytrechten”, hetgeen gebeurde omdat de noordkant zwaar met soldaten bezet was; daarom wendde men zich den 14en tegen een dorp aan den zuidkant, met welk resultaat is niet bekend.

In den nacht van 19 December maakte men zich meester van 2 visschersschuiten met 4 mannen er in, die vertelden dat men in Amoy 100 branders en 120 oorlogsjonken gereed maakte om ons eerstdaags aan te vallen, ook waren de soldaten van 20 mijl in

---

[1] De Groningen is eerst den 11en Mei 1623 te Pehoe aangekomen, zooveel tijd heeft men noodig gehad om tegen den mouson op te werken. De hierboven door van Nieuweroode voorgestane meening, dat dit zoo moeielijk niet was, als men dicht aan land hield en gebruik maakte van land- en zeewind, is dus bij eigen beproeving niet uitgekomen. Toch is de meening juist, maar vermoedelijk was de Groningen te groot om dicht aan de kust te houden en dit is hierbij volstrekt noodzakelijk.

het rond naar de kust ontboden [1]. Uit Hoktsioe was een groote mandarijn gekomen, die zeer geneigd was vrede te sluiten, als hij maar wist dat het ons inderdaad alleen om den handel te doen was. Ook was overal een plakaat aangeslagen, waarin van wege den koning verboden werd naar eenige Spaansche of Portugeesche plaats te varen, omdat de oorlog daaruit ontstaan was.

Daarop werden twee dezer lieden met een brief aan den wal gezonden, houdende voorstel om onderhandelingen te openen, en den 22[en] kwamen eenige lieden aan boord met een brief van den grooten mandarijn, waarin deze mededeelde dat hij, ondanks de hier en bij H*o*thausoa[n] gepleegde vijandelijkheden, slechts verlangde dat wij verder den vrede zouden bewaren en de Pescadores verlaten om ons op Formosa of elders buiten China te vestigen, hij zou dan zooveel jonken en waren zenden als wij maar in staat waren te koopen. Wilden wij dit niet, dan was hij tot den oorlog bereid.

Daar hij evenwel verstaan had dat wij de Pescadores niet mochten verlaten zonder nader bevel van Batavia, wilde hij twee jonken met zijde en andere koopmanschappen daarheen zenden in afwachting dat Reijersen dat nader bevel zou krijgen.

Sael en zijn Raad achtten het wenschelijk op dezen grondslag van onderhandeling in te gaan; zij meenden dat men in de Pescadores nooit tot den handel zoude geraken, omdat in China sedert honderden jaren het verbod bestond vreemdelingen ten handel toe te laten en hoopten dat de Heer Generaal de ontruiming der Pescadores wel zou willen toestaan. Intusschen begreep men niet op eigene autoriteit te mogen handelen en daarom werd nog denzelfden dag een brief terug geschreven, met het voorstel een brief en 2 of 3 personen van voldoenden rang naar den Commandeur in de Pescadores te zenden, die men aanbood met een onzer schepen derwaarts te vervoeren; de drie andere zouden blijven zonder verder eenige vijandelijkheden te plegen en voor deze verzocht men eenige ververschiug tegen betaling.

[1] De Chineezen zijn van oordeel dat deze toerustingen de onzen vrees hebben aangejaagd en de vijandelijkheden doen ophouden. In de geschiedenis van Amoy (E-mĕng tsi) boek XVI pag. 3 vlg. lezen wij hierover het volgende: „In het jaar 1623 hebben de roodharige barbaren Pehoe bezet en een inval gedaan in de baai van Amoy, waarbij zij Ke-soe in het nauw brachten. Het hoofd van het district Haiting was geheel tot tegenweer gereed en dwong hen spoedig terug te trekken."

De Chinezen gingen hierop niet dadelijk in Den 25en December kwam een mandarijn met een brief van den grooten mandarijn, houdende verzoek "yemant van qualiteit" te zenden om met hem te spreken, waarvoor 4 gijzelaars werden aangeboden. De Raad besloot aan dit verzoek te voldoen en zond daartoe Hans van Meldert en Thomas Bolten, respectievelijk koopman en schipper, met de volgende instructie:

"Memorie voor Sr Hans van Meldert, gaende naer de stadt Aymou om den brief te haelen van den grooten Mandorin aen den E Hr Commandeur Cornelis Reijertsen.

"Eerstelijcken sal ul. wel letten op de reden, die de mandorin sal verhaelen ende daer soberlijck ten propooste op antwoorden.

"Opt stuck vant vertrecken met alle onse schepen en can niet geschieden, oorsaecke hier eenige van de Pescadores sijn verwachtende ende ons niet vernemende soude occasie van nieuwe questie causeren.

"Ul. sal instantelijcken versoecken datter 2 ofte 3 persoonen van de gequalificeerde met het schip mogen naer de Pescadores gaen om mondelinge met den Hr Commandeur te spreecken, dewijle sij presenteeren in alder maniere met ons in handelinge te treden, welck het eenich oogmerk van den Ed. Hr Generael is.

"Oock sal ul. versoecken datter een geladen jonck ofte 2 met sijdewaren naer de Pescadores gesonden werden om de realen te besteden, die aldaer sijn, welck de Ed. Hr Commandeur seer aengenaem sal sijn ende groote contentement aende Ed. Hr Generael sal geven, waerbij hij sal connen bespeuren de goede genegentheyt die de Chinesen hebben met ons te handelen, dewijle sij presenteeren met 2 ofte 3 joncken beneffens een van onse schepen naer Batavia te gaen, sal ul. tselfde niet afslaen.

"Ende alsoo de Chinesen naer hun seggen niet en vermogen naer de Pescadores te gaen om met onse natye te handelen, sal ul. alst opt uyterste anders niet sijn en mach, den mandorin afvragen off hij ons hier sydewaren tot een scheepsladinge ofte meer voor geldt, sandelhoudt en ander waeren wilde doen leveren ende daer beneffens 2 a 3 joncken neffens ons schip naer Batavia senden. Dat met de joncken naer Batavia gaende een mandorin ende andere gequalificeerde persoonen mogen gesonden werden om met de Hr Generael van alles te tracteren.

"Om de Pescadores te verlaten en can niet geschieden tot naerder advys van de Ed. Hr Generaal, daeromme salt goet sijn

datter met een van hun joncken een mandorin naer Batavia gaet om met den Hr Generael te spreecken als hierboven segge.

"Dat de mandorin volgens sijn schrijven ende beloften geen joncken naer de Manillas, Mallacca ofte ander Poortugese ofte Spaense plaetse laet gaen.

"Ende sij ul. yet meer voorwerpende, sal ul. tselve aenteeckenen ende antwoorden, dat wij in geen dingen yet mogen doen ofte disponeren, tot nader advys van onsen Ed. Hr. Commandeur uyt de Pescadores hebben ende van alles derwaerts sullen advyseren."

Van Meldert kwam in den avond van den 27en terug (wanneer hij ging staat niet vermeld) "met goet rapport van den grooten mandorin;" deze had hem ernstig afgevraagd of wij inderdaad de Pescadores niet mochten verlaten zonder nader bevel van Batavia en toen dit bevestigd werd, gaf hij zijn voornemen te kennen om twee jonken naar Batavia te zenden, beladen met zijde en andere waren, en onder een zijner ambtenaren, die over de ontruiming dier eilanden met den Heer Generaal zou moeten onderhandelen. In dezen zin wilde hij een brief schrijven aan Reijersen en aan dezen 2 personen afvaardigen ter mondelinge bespreking.

Aan dit voornemen werd gevolg gegeven; van Meldert ging met de St. Nicolaas naar Pehoe en met hem ging met een mandarijn met een brief van den Gouverneur Teoja. [1] Den 31en December kwamen zij bij het fort aan.

Nieuwe onderhandelingen in de Pescadores.

De onzen waren te Amoy in aanraking geweest met "de mandarins van Aymoey ende den veltoverste genaempt Toetoek," [2] wie de "uit Hoktsioe gekomen groote mandorijn" was, is mij niet gebleken; het is niet waarschijnlijk dat het de Gouverneur was, al was ook de zooeven bedoelde brief van hem afkomstig. De vertaling van dien brief luidt als volgt:

"Conbon taugousou siongh alias Tausatthien Gouverneur in de

---

[1] To-ia 都爺, de gouverneur der provincie, zie pag. 117.

[2] To-tok 都督, de bevelhebber der troepen in de provinciën Hokkiën en Tsetkang.

provintie van Hockchieu wegen den Coninck Thaybincock,[1] sendt dit geschrift aenden Hollantsz Gouverneur in Pehou om te kennen te geven:

„Dat Ongsoepi alias Singboe tsyner wedercomste tot Hokchieu aengedient dat d'Hollanders antwoordt waren verwachtende op haren brief, om die naer Batavia te mogen senden.

„Pehou is coninex landt, sijne soldaten heeft hij bevolen tselve te bewaren; ghij en mooght daer niet langer havenen.

„Voorts heeft Ongsoepi aengedient datter vijf schepen in Hau-tau-su-wa gecomen ende aldaer geanckert waren om tlant van China te besichtigen.

„Ick hebbe Ongsoepi met eenen brief gesonden, om u aen te seggen, hoe Pet-songh[2] (een capiteyn van de soldaten in Tangsuwa) mij heeft laten weten, dat d'Hollanders oock selfs met geschut geschoten, soldaten gedoot ende joncken verbrant hebben, waerover ick seer ontstelt ben.

„Ick hebbe aen Tson-pingh[3] (een overste vande soldaten op Lamhoo) geschreven, dat hij alle de soldaten van neghen landschappen aende zeecant gelegen bijeen zal versamelen om met deselve altsamen op Pehoe te comen oorloghen.

„Maar een ander capiteyn, die de strant bewaeckt, is bij mij geweest ende heeft mij geseyt: ick hebbe lange de strant bewaect, ick kenne t' hert van de Hollanders een weynich; de Hollanders willen maer comen handelen, sij begeeren geen quaet te doen; vijf schepen sijnder in Hau-tau-su-wa gecomen alleen om haer te verlusten, sij en hebben noch het uyterste quaet niet gedaen; mogelijck heeft oock haren Gouverneur op Pehou daer geen kennisse van.

„Immers weten de Hollanders wel dat er andere plaetsen genoech buyten in zee gelegen zijn om te havenen, waarom willen sij dan in Pehou blijven? t' sal goet wesen dat se Pehou verlaten.

„Int lant van China mogen geen vreemdelingen handelen.

„Ick hebbe de Chinese joncken pas verleent om in ander landen te mogen gaen handelen.

---

[1] 大明國 Thai Bing kok, niet den naam des konings, maar destijds de officieele naam van het land naar de toen regeerende dynastie.

[2] Pe-tsong 把總 nominaal een bevelhebber over 100 man, in werkelijkheid wat minder, een luitenant.

[3] Tsong-ping 總兵 een opperofficier met ongeveer den rang van generaal.

„Niet alleen aen de Hollanders, maer oock aen alle andere natien werd den handel in China verboden.

„d'Hollanders kunnen immer aen haren Generael wel seggen, dat sij China verlaten, daer niet en havenen noch oock langer vertoeven (mogen).

„Soo ghij Pehou verlaten ende op een ander plaetse wilt gaen handelen, belove ick tnaeste jaer eenige joncken pas te sullen geven om met u te gaen handelen daert u belieft ende alsoo sullen de Hollanders ende Chinesen vrede hebben.

„Sijnder van wedersijden eenige onlusten gepasseert, die sullen niet meer gedacht worden.

„Taugousou gebiet den Haytau [1], Haytau gebiet Petsongh desen brief in Pehou te brengen, om u aen te dienen dat ghij uwe vijf schepen van Hau-tau-su-wa doet vertrekken.

„Soo de Hollanders alleen ernstelijck nae den handel staen, connen sij met Petsongh int vriendelijck tracteren om vant lant van China te vertrecken ende op een ander plaets te gaen havenen, alwaer de Chinesen met u sullen comen handelen; soo sullen de Chinesen wat proffijt doen ende d'Hollanders t'meeste voordeel hebben, ende soo sal het beyde wel gaen.

„Willen de Hollanders hier niet toe verstaen, soo sal de Coninck seer gestoort worden ende sijne soldaten seinden om te oorloghen, soo sullen beyde de natien groote moeyten hebben.

„Overleget dit geschrift wel in u herte.

„Int tweede jaer des Coninex Thienckhe, de 10^{e} maent den 8^{n} dach, sijnde naer onse rekeninge den 8^{n} November 1622.

„Onder stont: Taugousou heeft Petsiongh met dit geschrift gesonden."

De bovenstaande brief van den Gouverneur van Hokkiën was blijkens inhoud en dagteekening geschreven, nadat de eerste tijding van de aankomst onzer schepen voor H*o*-thau-soa^{n} was ontvangen en voor dat daar nog vijandelijkheden waren gepleegd of

[1] Hai-to 海道, de zee-Totai. Een To-tai is een ambtenaar van hoogen rang, die onder den Gouverneur het toezicht uitoefent op het bestuur van een deel der provincie, gewoonlijk het vierde deel, en dikwijls ook met speciale belangen belast wordt. In 1560 was voor de departementen Tsoan-tsioe en Hing-hoa wegens de vijandelijkheden der Japanners een afzonderlijke Totai aangesteld, tevens belast met de militaire zaken dier beide *hoe*'s; hij was gevestigd te Tsoan-tsioe. 泉州府志 boek 26 pag. 36 v. Vermoedelijk wordt deze hier bedoeld.

althans in de hoofdstad der provincie bekend waren geworden. Het blijkt dus dat reeds de verschijning der schepen een diepen indruk heeft gemaakt en de Chineesche autoriteiten er toe gebracht heeft het initiatief tot het voeren van onderhandelingen te nemen. Verder schijnen die onderhandelingen aan de autoriteiten te Amoy te zijn opgedragen en die hebben ze laten traineeren totdat de onzen daar kwamen.

Wat in den brief stond, drukte dus den stand der zaak niet meer uit en had aanvulling noodig, die gegeven werd door den mandarijn, die den brief overbracht.

De Gouverneur was bereid met ons in vrede te leven en buiten het grondgebied van China den handel met ons te vergunnen; daarvoor moesten we echter eerst de Pescadores verlaten en nu dat niet ging zonder order van Batavia, wilde de Gouverneur een gezant met twee jonken met handelsgoederen derwaarts zenden om die order uit te lokken.

Daar men aan onzen kant begon in te zien, dat men geen kans had meer te verkrijgen, werd besloten op de vermelde voorwaarden in een wapenstilstand toe te stemmen, „mits conditie sij luyden geen joncken ofte pelos naer Manilla ofte andere onvrije plaetsen sullen senden, oft dat deselfde voor goede prinsen sullen aentasten.”

Voorts zou men aan de Chineesen verzoeken om toezending van ververschingen, om eenigen handel op Formosa en om lossing der gevangene Nederlanders en Japanners.

Naar het zeggen van den zendeling van den Gouverneur „hadden in China veel vijanden: voornamentlijcken de gesanten, die eerst aen ons waren gesonden, te weten Ongsoepi ende Wangsang, die geseyt hadden dat nietten quamen omme te handelen, quamen om niet anders dan om te rooven ende steelen, waren arme prachers ende bedelaers, hadden gelt noch goet om coopmanschap te coopen. Tot welcken eynde, hij seyde, hier gesonden was om te besichtigen of wij van contanten als andere coopmanschappen waeren versien, dewelcke hem toonden; hadde daervan een goet genoegen, was verwondert sooveel kisten met gelt bij ons te sien, naerdemael sulcx van ons werde geseyt. Beloofde bij de groote tselfde aen te seggen, dat genoech van gelt ende coopmanschappen waeren voorsien ende sijn best soude doen bij de coopluyden om eenige goederen hier te senden.”

Wij hebben hier een nieuw voorbeeld van het zich telkens voor-

doende geval, dat de ambtenaren van geringen rang, aan wie is opgedragen met de onzen te onderhandelen, voorgeven voor onze belangen gunstig gestemd te zijn, natuurlijk alleen in de hoop op geschenken. De afgevaardigde van den Gouverneur, die zich nog wat in acht moest nemen, had een broeder meegebracht „die ons scheen toegedaen te wesen” en om hem „meerder tot ons te verbinden, op hope daervan eenige vruchten sullen genieten”, werd besloten „dat men hem sal vereeren 6 ellen root laken, een stuck sandelhout, wegende omtrent 100 pond, ende een sack peper, als oock eenige andere cleynheden.”

De Commandeur gaat naar Amoy om te onderhandelen.

Den 3en Januari 1623 werd besloten dat Reijersen zelf naar de kust van China zou gaan om de verdere onderhandelingen te leiden; Adam Verhult zou zoo lang het gezag in de Pescadores voeren. Den 5en vertrok hij met het jacht St. Nicolaas, medenemende 1000 realen van achten, zoo tot verlossing onzer gevangen landslieden, als voor het koopen van ververschingen voor de Pescadores, die men daar nog steeds hard noodig had. Den 7en kwam hij bij de Engelsche Beer, de Haen en de Victoria, „die in de revier van Chincheeuw onder het eiland van de pagode [1] lagen” en ging daar ook ten anker.

„9 Januari smorgens is den tolck van den oppersten mandorijn beneffens den mandorijn van de pagode alhier gecomen, die seyden, soo ick beliefden met den mandorijn binnen Aymoy te gaen spreecken, hij soude eenige persoonen in ostage in den Beer laten. Alsoo 'tselfde (om tot een vast accoort te comen) de raden niet ongeraden en docht, ben ick beneffens Sr Meldert, Thomas Bolten, Jacob Janssen Back, assistent ende andere 4 dienaers derwaerts met een jonck gevaeren, daer wij omtrent half achtermiddach arriveerden ende bij de Chinesen alle preparaet gemaeckt om op morgen bij den mandorijn te gaen. Godt geve dat alles ten dienste van de Compagnie mag succedeeren.

„10 January des morgens sijn ontboden om bij den mandorijn genaemt Totock [2] te comen; aen lant comende vonden aldaer van de strant tot in het hof toe met soldaten beset, daer wij tusschen door mosten passeren, was ongevaerlijck een halve mijle veer. Bij hem comende vonden hem verselschapt met 2 mandorijns alsmede

---

[1] Go-soe.
[2] To-tok, opperbevelhebber der troepen in de provincie, zie pag. 135.

veel van sijn adel, die aen wedersijden vant hoff in wapenen stonden.

"Hij ons voor houdende wat onse meeninge was, met vrientschap met hem te handelen ofte tegen haer te oorlogen. Antwoorden: sochten anders niet als den vrijen handel, gelijck wij den tijt van 20 jaeren voor desen versocht ende tot noch toe niet en hebben becomen, daer op wij alsnu ernstelijck tot vorige versoeck te geraecken. Waerop wij tot antwoort cregen, sij niet en vermochten met ons te handelen, soo lange wij met onse schepen in de Piscadoris waeren, maer soo wij dezelfde wilde verlaeten ende ons op een ander plaets met onse schepen buyten de jurisdictie van China te gaen, waeren tevreden met ons aldaer te comen handelen.

"Waerop wij antwoorden, dat het in onse macht niet en stont int minste de Piscadores te verlaten, voor en aleer wij advys van onsen Ed. Heer Generael hadden ontfangen, alsoo den last van daer moste comen, waerover wij versochten dat hij eenige joncken beneffens eenige gesanten aen den Ed. Heer Generael (gelijck voor desen aen Sr Meldert belooft hadden) te senden, souden ondertusschen met haer in stilstant van wapenen blijven, haer lieden int minste niet beschadigen, ten waere sij eenige joncken sonden sonder onse pas op eenige onser vijanden plaetsen.

"Wilden int minste daer geen weth in gestelt sijn, om haer joncken op andere plaetsen te senden; hadden wij vijanden, mochten op deselfde wreecken, maer niet op d'onse, vermocht in het minste niet hetselfde toe te staen, dan soo wij tselfde begeerden te versoecken aen den Gouverneur van de proventie, residerende tot Hoccheuw, ende soo wij daer wilde trecken om 't selfde te versoecken, soude ons laeten convoyeren ende oock selfs daer comen om ons in alles behulpsaem te sijn. Derhalve versochten van ons een schenckagie voor den coninck van 10 metalen stucken, souden alsdan tot ons faveur aen den coninck soo van den handel als tot verlossinge van onse gevangenen schrijven.

"Waerop antwoorden 't selfde in ons vermogen niet en stondt soo veel metalen stucken te geven. Antwoorden daerop soo sulcx niet geschieden, dat hij in onse saecken, soo int senden van de joncken, int schrijven, als in den handel niet conde doen. Eyndelijck hebben toegestaen, soo hij als voren verhaelt ons in alles behulpsaem soude sijn, 2 metalen ende 2 ijsere stucken, beneffens 6 musquetten ofte haecx [1] aen den coninck te vereeren,

[1] Haken of haakbussen waren vuurwapens wat zwaarder dan een musket, die bij het afschieten op een vork rustten.

waerop hij tevreden was; beloofden ons datter 2 joncken beneffens eenige gesanten naer Batavia souden gesonden worden, oock mede piloots om een ander plaetse op te soecken, om met eenige van onse schepen daer te loopen ende een bequame vindende, dat hij soude toelaten sijn ondersaten bij ons aldaer te comen handelen.

„Hielden ons andermael voor ofte wij bij den Gouverneur tot Hoccheuw wilden trecken, 't welck wij in bedencken namen om aen boort met den raet daerop te resolveeren en hem op morgen antwoort daerop te geven. Sijn alsdoen van den anderen gescheyden."

Bij deze onderhandeling was men het dus op alle punten eens geworden, behalve over den onredelijken eisch, dat de Chineezen niet zouden mogen handel drijven met onze vijanden, maar alleen daarheen mogen varen, waarheen hun door de onzen een pas werd verleend, zullende anders zulke schepen, ondanks den wapenstilstand, genomen en verbeurd verklaard worden. In dien eisch durfden de autoriteiten te Amoy niet treden en daarom hadden zij den Commandeur den raad gegeven, dit zelf bij den Gouverneur in de hoofdstad Hoktsioe voor te brengen.

Na afloop der conferentie ging Reijersen met zijn gevolg terug naar de jonk, waarmede zij gekomen waren en den volgenden dag, 11 Januari, voeren zij daarmede naar de schepen voor Gosoe, waar nog dienzelfden dag in eene raadsvergadering werd besloten, dat de Commandeur met Meldert, den tolk en een dienaar naar Hoktsioe zoude gaan, om aldaar met den Gouverneur zelf te onderhandelen.

Reis van Reijersen naar Hoktsioe. De geschiedenis van dezen eersten tocht, door een Nederlander in China gedaan, is belangrijk genoeg om in de woorden van Reijersen zelf te worden verhaald.

„12 Januarij des smiddachs sijn wij weder in de stadt van Aymoy gevaeren om op morgen naer Hoccheuw te reysen, medenemende 2 isere stucken geschuts, 2 haecx, 4 musquetten; de 2 metale soude hem gegeven worden als wij van Hoccheuw weder quamen. Namiddach quamen voor de stadt, sijn voorts in de jonck gebleven en aldaer vernacht, maer lieten ons weten dat wij op morgen bij hem moste comen om op overmorgen te vertrecken naer Hoccheuw.

„13 January voor middachs naer lant gevaren ende t'sijnen

huyse te paerde gereden, [1] gelijck voor desen altijts gedaen hadden. Daer comende vonden den mandorijn van Chincheuw daer mede als voor dese, ons voorhoudende dat hij op eergisteren twee piloten hadde gesonden om een bequaem eylant ofte plaets ontrent ofte tot Tayowan te wijsen, daer onse schepen wel gevoechlijck soude mogen in comen ende bevrijt voor alle winden leggen, ende wanneer wij daer met alle onse macht waren ende de Piscadores hadde verlaten, soude de 2 joncken gereet wesen om beneffens een van onse schepen naer Batavia te senden.

„Waer over vreemt ophoorden ende heel contrary was 't geen ons op daechs voor eergisteren hadde belooft, ende alsoo wij op onse last stonden deselve niet en mochten verlaeten voor dat ordre van onsen Ed. Heer Generael hadden, gelijck voor desen was aengedient, heeft laten antwoorden dat, soo wij dat niet en deden, souden geen joncken naer Batavia senden. 't Welck hem wel 10 ende 10 mael met alle beleeftheyt hebben geseyt; waerom nu anders sprack als ons voor desen belooft, want soo sij ons dat te voren hadden geseyt, souden dus verre niet hebben gecomen. In somma quade tongen haddent heel int werren gebracht, jae quamen soo verre dat hij't in onse keur stelde. Gaven tot wederantwoort als voren en soo hij geen joncken nae Batavia wilde senden, mosten patientie hebben. Seyde dat hij dat ons niet en hadde toegestaen, noch oock den mandoryn tot Hoccieuw's wil is, oversulcx de tolken dreychde te straffen, alsoo hij seyde dat sij qualijcken getolckt hadden.

„Eyndelijck heeft als voren toegestaen, dat wij met 2 schepen in de Piscadores souden blijven leggen, tot datter advys van onsen Ed. Heer Generael wederom hadde becomen ende met de meeste schepen, als wij een bequame plaets gevonden, daer soude loopen, ende ons als voren eenige jonequen met sijdewaren als anders toe te senden: hebben 't selve toegestaen alsoo naer ons duncken de Piscadores met 2 schepen beneffens 't fort voor haer genoech verseeckert is, te meer op hope door deselffde middel ons cappitael alhier sijn hebbende te besteden.

„14 January des morgens met den dach sijn wij ontrent een

[1] Uit deze omstandigheid blijkt, dat de onzen behandeld werden met de gewone geringschatting, die de Chineesche ambtenaren zoo gaarne tegenover vreemdelingen betoonen. Slechts dienaars en personen van zeer lagen rang rijden in zuid China te paard; voor den Commandeur althans had men een draagstoel beschikbaar moeten stellen.

mijl de rivier opgevaeren, daer wij aen lant gingen comende in een dorp genaemt t'somby [1], alwaer voor mijn een stoel ofte huysken kwam, daer ick in gedragen werde [2], Sr Meldert ende ander paerden om na de stadt Tangoua [3] te reysen, daer wij ontrent 4 mijlen van daer waeren, dan eer opsaeten, is den mandorijn Tansioia [4] bij ons gecomen om ons te geleyden, soo dat het middach was eer wij vertrocken. Een uyr voor sonnenonderganck quamen in de stadt Tangoua, daer de straten wel een half uyr rijdende aen wedersijden met soldaten waren beset ende wij wel met een swite van 40 a 50 persoonen langs den wech wierden geleyt ende sooveel gekijcx van volck soo inde dorpen als steden, dat het te verwonderen is.

„15 Januarij des morgens weder opgeseten ende als voren door veel dorpen ende vlecken, die maer een gotelincx-schoot van den anderen liggen, gereeden, totdat wij tegens den avont quamen in een vleck genaemt Tovaia, [5] naer gissinge 8 mijlen gereijst te hebben, alwaer wij vernachten. Des nachts is bij ons gecomen Hongtsyntscheeuw, die een brief van den Gouverneur residerende tot Hocchieuw (bracht), inhoudende naer haer seggen datter 2 joncken naer Batavia neffens eenige gesanten soude vertrecken, om met de Ed. Heer Generael nopende 't stuck van den handel te contracteren.

„16 January voor daghe isser een dienaer van den mandorijn Totock gecomen, die ons belastten (voor syn comste) niet te vertrecken, meynde ontrent middach bij ons te sijn, alsoo hij met ons in comp. wilde reysen. Hij bij ons comende seyde eenen brief

---

[1] Dit kan niet anders zijn dan Tsioh-boë 石美, een dorp aan den noordelijken oever der monding van de rivier van Tsiang-tsioe, ten oosten van Kesoe. De transcriptie is hier erg in den war geraakt.

[2] De Chineezen worden hier iets beleefder, nu zij ten minste voor den Commandeur een draagstoel geven.

[3] Tang-oa^{n} 同安 de hoofdplaats van het district, waartoe Amoy behoort, dicht bij de monding der rivier ten noorden van laatstgenoemde plaats gelegen.

[4] Sioia, staat vermoedelijk voor Siau-ia 少爺, een beleefdheidstitel, dien men aan zoons van ambtenaren geeft. Deze geleider zal dan wel de zoon van een of ander mandarijn van lagen rang geweest zijn, gelijk zoo velen, in afwachting van een baantje, voor allerlei bijzondere opdrachten beschikbaar. Ook in haren geleider werd de commissie blijkbaar weinig geëerd.

[5] Toa-ia^{n} 大盈 ongeveer halfweg tusschen Tang-oa^{n} en Tsoan-tsioe.

van d'opperste mandorijn ofte gouverneur van Hoccheuw ontvangen te hebben, daerin stont naer sijn seggen vant geene wij op hem versocht hadden, den Gouverneur ofte mandorijn mede te vreeden was, soo van 2 joncken beneffens 2 gesanten naar Batavia gesonden te worden. Ons voorhoudende niet van noode was verder te trecken, alsoo hij seyde de wech verre ende moeylijcken was; beloofde sijn best voor onse gevangenen tot verlossinge ofte verlichtinge van haer gevanckenisse te doen. Waerop wij tot antwoort gaven ons den wech niet te moeylijck en was, souden gaern den Gouverneur tot Hocchieuw spreecken. Seyden geenen last daertoe te hebben om om ons aldaer te brengen, alsoo dat wij voor dien tijt patientie mosten hebben. [1]

„17 January. Naer dat wij 's morgens ons afscheyt van den mandorijn Totock, die daer bleef, hadden genomen, sijn opgeseten ende wederom gereden naer de stadt Tangoua; halfwegen sijnde gemoeten ons den mandorijn van Chincheuw, Huigsoyant [2] genaemt, die ons seyde dat hij in de vleck Tovaia bij den mandorijn Totock van onse saecken nootsaeckelijk wat hadde te spreecken, tot wat eynde hij ons wederom sont, [3] waerover hij ons belaste naer de stadt Tangoua te trecken ende hem aldaer verwachten om met ons naer Aymoy te gaen. Twelck hem hebben belooft, oorsaecke

[1] Wij kunnen slechts gissen naar de redenen, die den To-tok er toe geleid hebben, thans weder tegen de reis naar Hoktsioe bezwaar te maken. Wellicht is hij bevreesd geweest dat de voorwaardelijke vergunning om in de Pescadores te blijven tot er antwoord van Batavia kwam, door den gouverneur der provincie niet zou worden goedgekeurd.

[2] Dit woord is in zijn vorm zoo geheel en al on-Chineesch, dat men a priori gerechtigd is aan eene belangrijke fout in de transcriptie te denken. De daarmede bedoelde ambtenaar wordt gezegd te zijn: „de mandarijn van Chincheuw" d. i. van Tsoan-tsioe 泉州, en dit zou in de eerste plaats wijzen op den bestuurder van dat departement, den Ti-hoe 知府, maar verder op vernemen wij dat hij ook Tioia genoemd wordt, wat niet anders dan To-ia 道爺 wezen kan. Wij hebben hier dus te maken met een To-ia of To-tai en daar het woord in questie ook Hingsovant geschreven wordt, is het duidelijk wie bedoeld wordt. Hingsovan-t moet gelezen worden Hing-tsoan-to 興泉道 en dan hebben wij den ambtenaar; waarvan sprake is in de noot op pag. 137.

[3] De Totai wilde weten waarom de Totok de onzen terug zond en vond dit blijkbaar niet goed. Hoewel de laatste hooger in rang was, kon de eerste het wel wagen de uitvoering zijner bevelen voorloopig tegen te houden, omdat in China de civiele ambtenaren veel meer gelden dan de officieren.

hij de geene is, die de joncken afvaerdicht, wanneer de chappen [1] van hoogerhant gegeven sijn.

„Met sonneonderganck sijn weder in de stadt Tangoua gearriveert ende alsoo den mandorijn van aldaer uytterstadt was, de soldaten ons niet wilden inlaten, soodat wij met veel moeyten ende ter nauwernoot logement in een pagode ofte kercxken cregen, alsoo sij niet begeerden dat wij in andere huysen logeerden, noch lancx de straten gingen, maer waer wij quamen ons besloten houdende, soo dat wij niet uyt mochten gaen; 'tgeen wij tot behoefte van node hadden mosten 'tselfde door anderen laten coopen.

„18 January des morgens den mandorijn Hongtcheeuwson [2], een groot vrient ende voorspraeck van ons, bij ons gecomen, die ons (niettegenstaende den mandorijn vande stadt van huys was) bracht int conincxhuys, daer voor desen waeren gelogeert geweest, alsoo te nau was waer wij waeren, om aldaer den mandorijn van Chinchouw Hingsovant (Hing-tsoan-to) te verwachten."

De twee volgende dagen heeft Reijersen te Tang-oa[n] op dezen mandarijn gewacht; hij kwam eerst in den avond van den 21[en] en liet Reijersen den volgenden dag bij zich komen, bij welke gelegenheid hij hem niets anders schijnt te hebben medegedeeld, dan dat hij den volgenden dag met hem naar Amoy terug zou gaan.

„23 January voor den dach is Onghcockongh, [3] die in de Piscadores bij ons is geweest, hier gekomen van Hoccheuw, brengende een brief van den oppersten aldaer ende over dese provintie, Touja genaemt, aen Hongtchieuwson, onsen grootsten vrient, daer in stont, soo hij seyde, soo wij naer Hoccheuw wilden trecken, nu ofte als de joncken naer Batavia waeren gesonden, stont in ons believen. Oversulcx hij een vlagge, dat hier de manier is om vrij te moge reysen, sondt, alsoo hij nu te recht uyt den mondt van Ongcockon hadde verstaan onse goede genegentheyt tot den handel.

„Oorsaecke op haer reeden weynich ofte niet was te bouwen,

---

[1] Chap of tjap is de Canton-uitspraak van 劄 bevelschrift, welke beteekenis het hier heeft. Later is het zoo door de Europeanen in China als in den Indischen archipel meer in het bijzonder gebruikt voor het zegel op het bevelschrift en vervolgens in het algemeen voor zegel en merk.

[2] Deze man, die in verschillende schrijfwijzen nog veel voorkomen zal, moet een ambtenaar van lagen rang geweest zijn; wie iets beteekent wordt door de Chineezen met zijn titel aangeduid en de onzen schreven wat ze hoorden.

[3] De man die den brief van den Gouverneur der provincie te Pehoe had gebracht, zie pag. 135.

alsoo den eenen dach seyden wij mosten wederkeeren en den anderen dach om voorts op te trecken, alsmede dat ick noodich in de Piscadores van doen was om de jonck Firando met advijsen naer Batavia te senden, hebbent afgeslagen nu nae Hoccheuw te gaen, maer als de joncken naer Batavia souden sijn vertrocken.

„Sijn tegen den avont, naerdat wij ses etmael hier in de stadt Tangoua hadden geweest, op reys getogen naer Cantan [1] om soo voorts scheep te geraecken, doch eenen anderen weg als te voren waren gecomen ende sijn 1 a 2 uyren in den avont, nae dat 3 mijlen hadden gereyst, in een dorp Taike [2] gecomen, daer wij vernachten.”

„24 January des morgens weder op reys getogen ende nae dat wij 3 mijlen hadden gereyst, syn des middaechs in een dorp gerust ende wat gegeten, genaemt Sintheeuw (?), daer wij omtrent een uyr tardeerden ende weder van daen scheyden Te vier uyren sijn gekomen inde voor^{n} vleck Cantan, daer den mandorijn van de stadt Chincheuw, Tioia, was, die de last heeft de joncken afte vaerdigen ende cappiteyn moor ofte veltoverste is gemaeckt [3] in plaets van Totock, alsoo sijnen tijt van dat ampt te bedienen over een maent uyt is, daer wij vooren mede hadde te doen gehad ende waeren veraccordeert, ende nu met dezen voor^{s} Tioia moeten te doen hebben.

„Die ons ontboot, passerende tusschen veel soldaten int geweer; bij hem comende heeft ons afgevraagd onse volcomen meeninge tegen hem te zeggen; gaven tot antwoort als voren, dat wij quamen om met alle vrientschap den handel te versoecken. Antwoorden dat hetselfde niet en was gebleecken, naedemael wij haer joncken ende dorpen in den brant hadden gesteecken ende op de Piscadores een fort geleyt, 'twelck onder de jurisdictie van China is liggende, dan hadden van onse gelegentheyt wel verstaen, hoe dat wij maer

---

[1] Kang-tang 江東 ligt ten westen van Tsioh-boë, waar de Pak-khe 北溪 zich met de rivier van Tsiang-tsioe vereenigt. Er is daar een zeer lange brug.

[2] Vermoedelijk The-khe 苧溪 W.Z.W. van Tang-oa^{n}.

[3] Wij hebben reeds boven (pag. 137, noot) gezien, dat deze Totai ook met militaire zaken te maken had; hij wordt daarom ook Ping-pi-to 兵備道 genoemd. Toen de Totok aftrad, kan hij niet, zooals de onzen meenen, in zijn plaats gekomen zijn, maar zal hij de behandeling der zaken van de Hollanders geheel aan zich hebben getrokken.

sochten alle plaetsen te incorporeren, gaeven ons eerst voor cooplieden uyt, dan als ghij soo veer comt dat u een plaets vergunt is, soeckt ghijlieden u meester van het lant te maecken, geleyk in Batavia, Banda ende andere plaetsen hebt gedaen.

„Antwoorden niet gedaen te hebben ofte ons wel hondert occasien tot sulcx te doen gegeven, soo datter veel reden over en weder sijn gevallen, hier te lange om te verhaelen. Eyndelijck gaf ons tot antwoort, dat hij last hadde 2 joncken naer Batavia te senden ende deselve gereet waeren, soo haest wij met alle de schepen van de Piscadores waren vertrokken. 't Welk wij lieden noch nu te voren niet hebben willen doen, met al onse macht van de Piscadores te vertrekken, voor naerder ordre van den Ed. H^r^ Generael, al souden wij t' leven daerbij laten; datselfde menichmael verhaelende alsoot in onse macht niet en stont.

„Ende oversulcx ons raeden, soo wij begeerden datter joncken naer Batavia souden gaen ende tot den handel wilden geraecken, mosten dat aen Touia versoecken, daerom noodich was ende voor best ons geraden, dat wij naer Hoccheuw souden gaen, hij soude ons met schrijven als anders favorabel wesen, alsoo hij noch niemant anders dat over hem mochten nemen, ofte last daertoe hadden, als den voors. Touia, die hooft, doen ende laten van dese provintie is.

„Hebben, met alle beleeftheit afgeslagen ende nadat hij ons eenige geringe vereeringe hadde gedaen, van hem gescheyden ende nae onse logiment gegaen.

„Des avonts heeft hij deur 2 van sijne dienaers weder instantelijck versocht dat wij toch t' selfde tot Hoccheuw souden gaen versoecken; hoopte door sijn hulp alles wel soude comen ende tot ons voornemen geraecken. Lieten hem weten dat op morgen vroech hem daer bescheyt op soude geven.

„25 January des morgens vroech heeft den mandorijn Tioia de voors. twee dienaers weder bij ons gesonden ende laeten vraegen hoe wij waren geresolveert, tot Hoccheuw bij Touya ons meeninge te gaen soecken ofte niet. Ende alsoo ingesien ende overwogen hadden den meesten dienst van de Comp$_a$ als mede voor onse gevangenen te spreecken, hebben goet gevonden ende hem laeten weten derwaerts souden reysen, vermits sij ons beloofden binnen 12 a 14 dagen wederom te brengen. Mits wij versochten datter een jonck met brieven naer de Piscadores soude werden gesonden, 'twelck sij ons beloofden binnen den tijt van 5 ofte 6 dagen te senden.

„Hebben op dato eenen brief aen S[r] Sael gesonden om te verwittigen dat wij wederom naer boven souden vertrecken ende hem belast, soo de jonck inde voors. tijt niet en vertrock, met den Beer nae de Piscadores te loopen, om de jonck Firando met den raedt aldaer aff te depescheren ende aen den Ed. Heer Generael tot dato deser van het gepasseerde te advyseeren ende alsdan met den Beer hier wederom ons te comen haelen.

„Mede ontboden twee jongens, alsoo sij ons dienst maeckten dat wij met meerder reputatie bij den Gouverneur mosten comen, alsoot hier bij de groote met pracht ende statie te doen is. [1]

„Naer den middach sijn wederom op de reys getrocken, om in alder haest heen en weer de saecken tot Hoccheuw te verrichten. Anderhalf uyr in den avont quamen in een dorp genaemt Chinchee, [2] leggende 4 mijlen van Toia [3] ende aldaer vernacht.

„26 January met het criecken van den dach weder opgeseten ende sijn des middachs gecomen in Tougoua, [4] leggende van Cantan ses mijlen, daer watte hebben gegeten ende gerust. Omtrent twee uyren weder opgeseten ende twee uyren in den avont gecomen in een vleck Tovaia, [5] 'twelck was het verste daer voor desen hadden geweest ende aldaer vernacht, leggende van den anderen 7 mijlen.

„27 January niet verder gereyst, oorsaecke wij nae de 2 jongens, die ontboden hadden, benevens Hongtsiensou [6] waeren verwachtende, die nae Chinchu was gereyst om te besichtigen ofte hetselfde waer was, datter 2 joncken souden claer gemaeckt worden, oock wat nachodas daermede soude gaen naer Batavia.

„28 January sijn weder van Touja (Toa-ia[n]) vertrocken, hoewel de jongens ende den mandorijn noch niet bij ons waren gecomen, om onse reyse naer Hoccheuw te vervorderen. Ontrent den middach

[1] „Sult verder niet naerlaten op sicht met brenger deses te senden de Commandeur jongen Andries ende uwen swarten Marcus in haer besten habyten ende soose geen schoone hemden en hebben, haer van des Comp[a] hemden ofte anders te bestellen; oock sult gelieven voor de Commandeur te senden 6 van uwe beste hemden met uwen besten bandt ende de Commandeur graewen hoet, waeraen mij vrientschap sal geschieden." (Reijersen aan Sael 25 Jan. 1623).

[2] Tschim-tsche[n] 深青 een dorp halfweg tusschen Kang-tang en Tang-oa[n].

[3] Toia = Toa-ia[n] heeft hier geen zin, klaarblijkelijk moet men Tang-oa[n] lezen.

[4] Toug-oua is een schrijffout voor Tong-oua of Tang-oua, dus Tang-oa[n].

[5] Toa-ia[n] 大盈 zie boven.

[6] De „goede vriend" der Hollanders, hier boven Hong-tsieu-son genoemd.

reeden over een brugge, die over de rivier van Lanquin [1] lach, lanck ontrent 300 treden, leyt van de zeestrant naer haer seggen 12 mijlen. Qaemen alsdoen in een vleck, daer ons den oversten eenige cost sont tot vereeringe. 2 uyren na den middach sijn wederom op den weg getogen, comende ontrent een mijl van de stadt genaemt t'souyt-sou [2] alwaer wij vonden 5 a 6 comp^{en} soldaten, die wij passeerden, ende ons belasten een ander wech te reysen, alsoo eenige van de mandorijns niet en begeerden dat wij door de stadt souden trecken. Quamen alsdoen in een dorp, daer eenige cost van de mandorijns ons gesonden worden, doch hebben weynich vertoeft, oorsaecke wij aldaer qualijck getracteert wierden.

„Hebben onse reyse vervordert ende met sampans over de rivier gevaren besuyden de voors. stadt, die wij conden sien leggen, tscheen een groote ende bewoonde stadt te sijn. Aen de ander sijde comende, saegen een van de principaelste mandorijnen, geaccompagneert met veel soldaten, ons verwachtende; bij deselfde comende deden hun reverentie, ons niets sonders vragende, dan schoncken ons een partij cost ende dranck, sijn alsoo datelijck vertrocken. Vonden soo hier soo daer comp^{en} soldaten aen 't geberchte staen, die wij mosten passeeren, vereerden ons int voorbij rijden eenige schoten, alsmede met groot geschreeuw als sij ons sagen, 'tselfde soo wij conden vernemen, geschiedt tot eere.

„Het meeste van de soldaten gepasseert sijnde brachten ons weder bij een ander mandorijn, die ons op den wech aldaer verwachtende was; deselfde ons vereerde 270 casjens, waerdich ontrent $\frac{3}{4}$ R^a, sijn alsdoen van hem gescheiden.

„Met zonnenonderganck is een coopman, genaemt Wansang [3] op den wech ontmoet, seyde last te hebben van den oppersten mandorijn Touja om datelijcken een jonck gereet te maecken ende daermede geladen naer Batavia te mogen gaen; van geleycken

---

[1] Dit moet de brug zijn, genaamd Sin-kio 新橋, gelegen ten zuid-westen van Tsoan-tsioe over de rivier, die ten zuiden dier stad in zee valt. Den naam van die kleine rivier heb ik niet gevonden en dus kan ik niet nagaan in hoeverre Lanquin juist is.

[2] Dit moet de hoofdplaats van het departement, Tsoan-tsioe zijn; de transcriptie is dus zeer corrupt. Er is bij die stad eene brug over de rivier, maar de onzen werden op eene andere plaats met sampans overgezet. Dat zij hier en elders niet in de stad werden toegelaten, was vermoedelijk omdat men te grooten oploop van het volk vreesde.

[3] Vermoedelijk dezelfde, die met Ongsoepi in de Pescadores was geweest.

dat Touja ons in Hoccheuw verwacht ende oversulcx goet was wij op den weg waeren; seyde mede dat hij een van onse gevangenen los souden laeten om ons te spreecken; sijn alsoo van den anderen gescheyden.

"2 uyren nae der sonnen onderganck met torsen ofte licht gereyst, totdat wij quamen in een dorp genaemt Loyong, [1] alwaer wij vernachten; maeckten reeckeninge 10 mijlen van dage gereyst te hebben.

"29 Januarij des morgens weder op reys getrokken; buyten dorp sijnde, quamen op een lange brugge, daer te midden wegen een pagode op stout, daerse ons in brochten om de figeur van den persoon, die de brugge heeft laten maecken, seggende een heylich man was ende van haer Godt gesonden, voorwaer een antiquiteit, ende wel 1100 treden ofte passen lanck. Ende soo

---

[1] Lo-jang 洛陽; dit dorp is beroemd om de groote daarbij liggende brug ten noordoosten van Tsoan-tsioe, die blijkens de volgende regelen ook de bewondering van Reijersen gewekt heeft. Over deze brug vinden wij het volgende bij G. Phillips, „Some Fuh-kiën bridges" in de Tᶜoung pao, vol. V pag. 1 vlg.

„Onwards from Foochow to Chin-chew one comes to the Loyang bridge, which may rightly be described as one of the wonders of China.

This bridge, called also the Wan-gan Bridge 萬安橋, lies about 6 miles from Chinchew. It was constructed in 1023 over an arm of the sea, it is over 3600 Chinese feet in length and fifteen feet in breadth. The openings between the buttresses 47 in number are not arched, but, like the other Fuh-kiën bridges, flat. There are generally five stone sleepers placed close along side each other, which, lying on the buttresses, form the road way. There is a stone railing on either side of the bridge, let into stone posts upon which are carved lions, pagodas and other objects, which add greatly to the beauty of the bridge. On one or two of these pagodas are to be seen 4 Sanscrit characters.

The bridge is built of slabs of dark blue granite, cunningly morticed into each other without lime or iron to keep them together. It is wonderful how it has stood so many years without falling. There are some four or five guard-houses on it. The legend connected with its building is curious and interesting (maar te lang om hier verhaald te worden)."

Phillips geeft op 47 buttresses, wat voor de lengte der brug zeker te weinig is; daarom haal ik nog aan, wat Medhurst (Dictionary of the Hok-keën Dialect, Preface pag. XXII) er van zegt: „It is built of a black kind of stone, supported by about 250 strong columns or buttresses, 125 on each side. These columns are sharpened towards the upper part, in order better to break the impetuous egress and regress of the current; they are capped with five stones, of an equal breadth, each twenty feet long and two broad, which successively touch one another at each buttress, and thus form a path-way to walk upon, at least 2500 feet in length."

voorts gereden totdat wij quamen voor een stadt genaemt Houyonga,[1] daer oock niet deur mosten passeren maer buyten langs de vesten om, daer oock veel soldaten tot ons inhalinge stonden Dese stadt was wel bemuert met een gracht, groot naer gissinge als out Rotterdam. Sijn des middachs in de voorstadt wat gerust, oock aldaer wat gegeten, alwaer den mandorijn van de stadt, genaemt Bockja, bij ons quam en ons een vereeringe deden. Ontrent 2 uyren nae middach weder opgeseten ende gereyst totdat ontrent ten vijf uren quamen in een dorp Thounia, [2] alwaer wij vernachten; naer gissinge 6 à 7 mijlen van dage gereyst.

„Snachts is Hongtsieuwson bij ons gecomen, doch de jongens niet mede brengende.

„30 January smorgens te negen uyren gelijckelijck weder vertrocken van Thounia voors. ende nadat 2 mijlen waeren gereyst, quamen in een dorp Hongding, [3] daer een mandorijn Bya (?) vonden, die een Duytsman bij ons brocht, een van de gevangens tot Hoccheuw, met een brief van de gevangenen, datse groote honger ende commer lijden, jae van vuylicheyt vergaen, oversulcx versoecken assistentie. Verstonden mede dat Jan Janssen, schipper, inde gevangenis nadat hij drie dagen in hechtenis was geweest, gestorven is, beneffens hem noch 2 Duytsen, ende 2 Japonders sijn verdroncken met een van de Duytsen, alsoo de boot van een oorlogsjonck overseylt wert, die 4 int getal waeren, soo datter noch 13 persoonen gevangen sijn.

„Snachts quam er een brief van Hoccheuw aen Hongsieusoon van den grooten mandorijn, daerin hij ons ontboot aldaer te comen.

„31 January haer paesschen sijnde, den eersten dach van haer nieuwe jaer, hebben moeten blijven, alsoo geen dragers connen becomen ende desen dach van haerlieden geviert wert.

„1 February noch naer de jongens gewacht, oorsaecke den dienaer van Hongtsieusoon voor dach ons quam seggen dat hij

---

[1] Hoei-oa^{n} 惠安 eene districtshoofdplaats ten noordoosten van Tsoan-tsioe. De onzen hebben blijkbaar de nasaal aan het einde waargenomen en getracht dien met „onga" weer te geven.

[2] Tho-nia^{n} 塗嶺, een dorp ongeveer halfweg tusschen Tsoan-tsioe en Hing-hoa.

[3] Hong-ting 楓亭, op geene kaart gevonden; volgens den reiswijzer 示我周行 ligt het 60 li van Hing-hoa.

hoopte dat de jongens 'tavont ofte te nacht hier souden sijn, alsmede dat noch maer drie etmael reysens van Hoccheuw waeren ende haer paesschen noch vier etmael duerden, binnen welcken tijt den oppersten mandorijn aldaer niet ter spraeck sullen connen comen; oversulcx geraeden vonden op van daech de jongens hier noch sullen verwachten.

"Op dato is mede vertrocken den mandorijn met den voor Duytsman naer Aymoy, om met denselfden aen de schepen bij ons volck te vaeren, hem medegevende den brief van de gevangenen, om die den raet vande schepen te behandigen ende onse comste aldaer verwachten.

"2 Februarij des morgens, niettegenstaende de jongens noch niet bij ons en waeren gecomen, hebben goet gevonden van hier te vertrecken naer de stadt Hinghwa, [1] daer wij ontrent een uyr voor sonnenonderganck in de voorstadt quamen, alsoose ons deur de stadt niet en wilden laeten passeren ende wij door veel soldaten, die aldaer geordonneert waeren, gepasseert wierden, in een coopmanshuys gebracht, daer ons van de mandorijn van de voorstadt, genaemt Tansoepi, wat cost ende dranck wiert gesonden, ende soo desen dach gepasseert. Maer 6 mijlen gereyst.

"3 Februarij des smorgens sijn weder op de been getogen ende dicht langs de mueren vande stadt Hinghwa gereyst, totdat weder op den wech quamen; daer int passeren, soo op de mueren als den wech, allesints soldaten waeren gestelt; de muyr van de stadt was stercker ende beter als die van Houyonga, alsoose vierkante punten ende rondelen hadde, doch niet op den anderen flanckeerden, was oock grooter als d'ander naer gissinge.

"Sijn soo gereyst door veel vlecken ende dorpen, daer oock al soldaten waeren gestelt, ende 2 uyren voor sonnenonderganck quamen in een dorp genaemt Sounia [2] daer wat hebben gegeten ende meynden te vernachten, doch alsoo den wech om op morgen tot Hoccheuw te comen te verre was, sijn van t' savonts noch vorder gereyst 4 mijlen tot in een dorp Waeylou [3] met toorsen ofte licht, daer ontrent 10 uyren in der nacht quamen ende aldaer

[1] Hing-hoa 興化, hoofdstad van een departement, gelegen aan zee op 25° 28′.

[2] 蒜嶺 Soan-nia^{n}.

[3] 宏路?

vernacht, soo dat van daech hebben gereyst 10 mijlen, meest mottich regenachtich weder.

"4 February. Noch al mottich ende regenachtich weder soo dat niet eer als smorgens ontrent 9 uyr op den wech sijn geraeckt ende van Wayloo vertrocken; gecomen in een dorp Watsio [1], daer een groot vrient van Hongtsienson woont, die ons te gast nooden, 'twelck wij hem niet conden weygeren; naer wat met den ander gegeten te hebben, sijn wederom opgeseten ende voortgereyst tot in een dorp Taytsienjo [2] ende aldaer vernacht.

"5 February Ouwyja vooruyt gesonden nae Hoccheuw om aen den Touja te seggen dat wij hier syn gearriveert ende op morgen sullen volgen, oorsaecke de jongens niet sijn bij ons gecomen, die alhier sullen verwachten; een uyr in den avont is Onghcockon ende den anderen mandorijn, die om de jongens te haelen was gesonden, gecomen met de langh verwachte jongens.

"6 February 's morgens sijn gelijckelijck naer Hoccheuw vertrocken, daer maer 6 mijlen van daen waeren; 3 mijlen gereyst hebbende mosten een revier over vaeren, die in zee streckt een dach vaerens van daer.

"Int veerschip verstaen hebbende van de mandorijns, die ons geleyden, hoe dat den Tarter 2 jaeren oorloch tegen de Chinesen heeft gevoert, wesende 2 maenden reysens daer van daen, in welcken tijt van 2 jaeren hij 30 steden van de Chinesen heeft verovert, doch alsoo hij socht verder int lant te comen, most door eenen langen nauwen wech passeren, daer aen d'een zijde 'twater, aen d'ander sijde hooge clippen ofte mueren waeren; welcken wech nae datter wel 300000 Tartaren door gepasseert waeren, de Chinesen hem hebben afgesneden ende altemael doot geslagen, soo dat den Tartaer genootsaeckt was de vlucht te nemen. De Chinesen haer fictorie vervolgende, hebben voors. 30 steden, die den Tartar hadde verovert, hem wederom afhandich gemaeckt, daer nu de Chinesen soo sterck met forten als anders hebben gemaeckt, dat den Tartar van nu in een jaer tijts niet weder is verschenen.

"Over dese revier gevaren mosten noch een nauwer passeren, daer over wij gingen, t'welck was een brugge gemaeckt van champans met kettingen aen den anderen gesloten. Quamen doen in

---

1 磨石?

2 大田駅 of 驛? Het posthuis Tai-thiën.

een dorp genaemt Gousoua (?), daer wat rusten, waer een dienaer van Touja met een pijl bij ons quam, t'welck sooveel is als sijn tschap ofte segel, ons bij denselven dienaer belastende datelijcken voort te trecken naer Hoccheuw, alsoo sijn meester Touja ons verwachten, 'twelck is geschiedt. Half achter middach ofte tegen den avont quamen in de voorstadt van Hoccheuw, daar wij tusschen veel soldaten ende menichte van burgerije passeerden, ons brengende in de voorstadt in een tuyn ofte paleys aent hoff, daer gelegentheyt was om te logieren ende aldaer vernacht.

"7 February tegen den middach sijn wij van de mandorijns [1] ontboden bij haer te comen om met hun te spreecken: die saeten op een pleyn buyten de stadt, daer wij bij haer quamen, waer eenige redenen hebbende, maer corts daernae is den mandorijn Totock gekomen, daer te voren mede in Aymoy ter spraecke hadde geweest, die ons voorhielt dat t'geen hij voor desen met ons hadde geaccordeert, den oppersten alhier nietten wilde toestaen, ten waere wij ons fort op de Pescadores afbraecken ofte ruineerden, d'welck ons voor deses noyt en was voorgehouden, oversulcx verwondert sijnde, ons verexcuserende datselfde in onse macht niet en stondt ofte vermochten te doen, voor ende alleer last tot sulcx van onsen Ed. H^r Generael van Batavia hadden ontvangen; in somma, alsoo sij daer hart op stonden ende wij t'selfde met de beste redenen, die costen inbrengen, refuseerden, heeft ons laeten weten, soo wij tot sulcx niet en wilde verstaen, soo en vermocht hij ons voor

---

[1] De Gouverneur heeft de Hollanders niet dadelijk zelf ontvangen, maar hen eerst laten onderhandelen met verschillende onder hem staande ambtenaren. Uit een later te bespreken rapport aan den Keizer blijkt dat de eerste onderhandelingen gevoerd werden door den Hai-to, den Totai voor de zeezaken (zie pag. 137), later was het de Po-tsing of Po-tsing-si, Provinciale Schatmeester, de eerste persoon na den Gouverneur, in tegenwoordigheid van zes anderen, die genoemd worden: Combon, Anchasay, Sonhay ousay, Ping pi too, Ieusamghy en Tsamsou Tausy, ten rechte Koen-boen, 軍門, hier de Provinciale Bevelhebber der troepen, gewoonlijk To-tok genoemd, An-tshat-si 按察司, de Provinciale Rechter, Soen-hai hoc-sai 巡海副使 voluit 巡視海道副使, zijnde de evenvermelde Hai-to of To-tai voor de zeezaken, Ping-pi-to 兵備道 de Totai voor de militaire zaken, Ioe-tsham-gi 右參議, de adjunct van den Po-tsing en ten laatste een officier, van wiens titel ik alleen de twee laatste syllaben kan terecht brengen, namelijk To-si 都司 majoor.

Touja om met hem te spreecken niet brengen, noch oock geen joncken naer Batavia versenden, waerop wij antwoorden patientie mosten hebben. In somma vonden haer heel variabel in haer woorden ende pitsiaringe, [1] soo dat niet en weten wat seggen ofte dencken, alsoo altijt met wat anders voortcomen; verseeckert sijnde wij vijanden hebben, 'twelck wij presomeren den principaelsten te wesen een coopman genaemt Quoyhongtay, die Portugees spreekt, ende eerst in de Piscadores met Ongsoupi ende Wansangh is geweest.

"Ende alsoo tegen den avont ginck, belasten ons opt geen hij ons voor had gehouden souden beraden. Antwoorden wij ons beraet bij ons hadden ende niet anders daerin doen en costen als voren verhaelt. Hij seer gestoort sijnde heeft ons gelast wederom naer ons logiment te gaen ende ons te nacht daer beter op beraden souden ende dreychde Ongtsiensou beneffens sijnen ende onsen tolck de cop aff te doen houwen, int minste niet toestaende, seggende den coninck sal nu noch nimmermeer, noch sijn raedt, noch eenige van China toestaen, datter eenige handel op de Piscadores bij de onse sal geschieden.

"In ons logiment sijnde hebben de mandorijns Hongtsiensou als de anderen die ons vertolckten, gebeden (ofte soude anders haer leven costen) dat wij, als den mandorijn Totock ons weder ontboot, wij t'selfde doch souden willen seggen, te weten het fort te breecken, maer en behoefden dat niet te doen ofte naer te comen, als alleenlijck een weynich, opdat hij voorschreven Hongtsiensou met ons naer de Piscadores treckende, dat gesien hebbende, aen haer soude mogen schrijven; daernaer mogen wijt weder laeten maecken ende t'geen dattet cost belovende ons te vergoeden of te betalen, alsoo maer is om de groote contentement te geven ende dat sijt aen den coninck mogen schrijven t'fort weder wort gebroocken.

"Insiende t'gemeene best ende meesten dienst van de Comp[a], hebben haer t'selve belooft te seggen, mits dat het sal staen tot dispositie van den raet in de Piscadores, te meer soo wij t'selfde niet meer op de voor[s] conditie hadden willen toestaen, sorgden dat daernae niemant (bij de groote) een woort naer desen voor ons souden dorven spreecken, want sij bij de overste schreumachtich sijn onse gelegentheyt tegen haer volcomelijck te open-

[1] Afgeleid van het Maleische bitjara, beraadslagen, bespreken. Onze voorouders schijnen dit woord zeer fraai gevonden te hebben en gebruiken het veel.

baren, want daer sijnder eenige ons bekent qualijck bij gevaeren, gelijck gebleecken is aen den mandorijn die oorsaeck was t'geschut vant jacht den Tijger te bergen, is van sijn offitie gestelt ende daerenboven met 20 slagen gecastijt; mede den mandorijn genaemt Hongsoupy, die eerst in de Piscadores is geweest, van sijn offitie ende in hechtenisse geseth; alsoock de vrienden van onsen tolck, daervan wij eenige gesloten gesien hebben.

„Mede sij ons beloven, dit dus met de grooten gedaen sijnde, sij ons op Tayoan steelswijs sooveel sijdewaeren ons dienstich sullen brengen als begeeren.

„Alsoo wij bemercken hier anders geen comaf ofte aen geen eynde soude connen geraecken, te meer ick hooch noodich in de Piscadores van doen waere, om met dese mousson een schip naer Batavia af te vaerdigen ende d'Ed. H[r] Generael van alles te verwittigen, t'sij datse joncken senden ofte niet.

„8 February. Alsoo 't haer heylige dach was, hebben niet uytgericht, alleen een brief met 50 Realen van achten hadden gereet gemaeckt om onse Duytsche gevangenen ter gelegender tijt te bestellen, alsoo wij niet met haer ter spraeck mochten comen, nochte in de stadt niet logieren.

„9 February. Weder bescheyt gecregen datter van daech, om den mandoryn te spreecken, niet van en sal vallen, oorsaecke de grooten tegen den anderen sijn ende met den anderen van onse saecken spreecken ende op morgen ons af te vaerdigen.

„10 February. Des middags sijn bij 5 mandorijns ontboden, daer den mandorijn Totock bij quam, die ons afvraechden of daermede tevreden waeren, 't geen sij ons den 7[en] hadde voorgehouden. Antwoorden daerop ja, informelijck wij den mandorijn Hongtsienson als de tolcken op ditto hadden belooft [1]. Seyde dattet wel was

---

[1] Blijkbaar durfde de To-tok bij den Gouverneur niet aankomen met een voorstel om de Hollanders, zij het ook tijdelijk, met een fort in de Pescadores te laten. Nu is het niet onmogelijk dat hij in zijne verlegenheid inderdaad de schuld van den ongunstigen stand der zaak op de tolken en andere personen geworpen en hen op de medegedeelde wijze bedreigd heeft, maar nog waarschijnlijker komt het mij voor, dat de Chineezen hier eene comedie hebben gespeeld, dat de toorn van den To-tok en de vrees der tusschenpersonen slechts voorgewend werden om Reijersen tot de belofte te krijgen, dat hij de Pescadores zou verlaten.

Hoe dit ook zij, onze Commandeur heeft eene groote fout begaan door aan dien drang toe te geven; hij heeft willens en wetens een element van bedrog in de onderhandelingen gebracht, waarvan hij weten kon dat aan het doel van ons streven, het verkrijgen van vriendschappelijke handelsbetrekkingen, voortdurend in den weg moest blijven staan.

ende hij nu soude maecken, wij op morgen den opperste, Touja genaemt, souden ter spraeck comen.

„Versochten alsdoen aen haer om onse gevangenen te lossen Antwoorden daer geen last toe en hadden. Hielden doen voor datse wilden soo veel doen ende vergunnen onse gevangenen verlichtinge van hechtenis, waerop antwoorden t'selfde al was geschiet ende worden nu wel getracteert. Versochten mede om de gevangenen met 50 Ra te assisteren, t'welck int minste niet wilde toestaen, seyde deselve niet van doen te hebben ende sijn soo van haer gescheyden naer ons logiment.

„11 February. Ontrent 10 uyren voormiddach sijn ontboden bij den oppersten mandorijn Touja te comen, alwaer wij sijn verschenen; bij hem comende ende naer behoorlijcke reverentie gedaen sijnde, is hem op schrift gegeven t' geen op gisteren tegen Totock hadde geavoyeert, waerover hij wel tevreden was, ende heeft gescyt, alsoo wij volck waeren, die van verre landen quamen ende versochten handel met sijn volck, was hem lieff, oversulcx stont hij toe, dat wij met de schepen in de Piscadores mogen blijven tot der tijt toe wij een bequame plaetsen buyten de jurisdictie van China ons dienstich gevonden hadden, waerover hij ons beloofde 2 pilooten te bestellen; eenige bequame plaetsen vindende, souden alsdan met eenige van onse schepen aldaer loopen, ons verseeckerende alsdan sijn ondersaten toe te laten bij ons daer te te comen handelen, dan vermochten evenwel, gelijck voren verhaelt, 2 schepen in de Piscadores houden leggen tot naerder advys van d'Ed. Hr Generael.

„Soude mede Hongtsiensou met ons naer de Piscadores senden, die hij last zoude geven, soo wij eenige vivres van doen hadden, in de Piscadores comende ons daeraen te helpen ofte van Chincheuw te ontbieden. Mede dat Hongtsiensou beneffens de pilooten een bequame plaets als voren verhaelt souden soecken. Beloofde mede passen te geven, dat 2 joncken naer Batavia souden mogen vertrecken, waermede hij brieven ende gesanten aende Ed. Hr Generael soude senden om met den Ed. Heer Generael aldaer te contracteren.

„Presenteerende mede in ons absentie aen onsen Maleysen tolck, dat hij ons soude aendienen, soo wij de Piscadores verlieten ende een andere plaets quamen te besitten, dat hij niet en soude toelaten datter eenige joncken naer de Manilla ofte anderen onse vijanden plaetsen te vaeren, sulcx contrarelijck vindende, wel vrij voor goede princen mochten aentasten. Alleenlijck passen te geven

om met ons te comen handelen, [1] maer ter contrarie in de Piscadores blijvende, nu noch ten geenen tijde toestaen eenige van de sijne aldaer bij ons te handelen.

„Versochten aen hem om onse gevangenen to mogen spreecken, t' welck soo hij seyde niet en vermocht. Daerop aen hem gevraecht off hij begeerde toe te laeten, dat wij aen de gevangenen eenige assistentie met gelt souden mogen doen, waerop voor antwoort cregen dat de gevangenen niet van doen en hadden, dat selfde soude strecken tot sijne desreputatie, soo wij eenich goet ofte iets aen de gevangenen sonden, alsoo hij seyde tegenwoordich in een van de principaelste mandorijns handen gestelt hadde ende van haere swaere gevanckenisse verlicht om wel getracteert ende onderhouden te worden; weder beloofden dat sij geen gebreck en souden hebben, maer tot haer verlossinge en wilden daertoe niet verstaen, alsoo hij aen sijnen coninck daervan hadde geschreven; mosten derhalve patientie hebben tot der tijt toe het schrijven van haer coninck weder quam en behoeffde int minste niet te sorgen dat sij qualijck getracteert ofte datter eenich leedt soude geschieden, ten waere wij oorloch continueerende.

„Ende nae dat hij ons eenige cleene vereeringe hadde gedaen van silvere plaetiens, [2] als damasten stoffiens van weynich valeur, ons afscheijt gegeven. Heeft ons doen brengen buyten de stadt bij een ander mandorijn, daer naer haer usantie wel gedist was; naer de maeltijt syn weder bij een anderen mandorijn gebracht, die ons eenige silvere vergulde bloemen [2] vereerde, ons voorhoudende, gelijck oock de meeste van de mandorijns daer wij voor desen tegens hadden gesproocken, verwondert was dat wij in de

---

[1] Wij zien hier hoe dit zeer belangrijke punt, namelijk de eisch dat de Chineezen niet ten handel zouden mogen varen dan bij ons of met onze passen, en dat wij ze anders zouden mogen nemen, niet door Reijersen met den Gouverneur is besproken, maar door dezen buiten de conferentie met den tolk zou zijn afgedaan. Daardoor verdwijnt alle zekerheid, dat dit punt inderdaad door de Chineezen zou zijn toegegeven, en mij komt het zelfs niet waarschijnlijk voor dat dit geschied is, omdat de tolk op eigen gelegenheid van dezen buitensporigen eisch wel niet zal hebben durven reppen. Niet onwaarschijnlijk heeft Reijersen wel gevoeld, dat hier de noodige zekerheid ontbrak, maar heeft hij de toezegging aanvaard, zooals ze tot hem kwam, omdat hij voor moeielijkheid vreesde, als nader op dit netelige punt werd aangedrongen.

[2] Het is mij niet mogen gelukken te ontdekken wat het schenken van zilveren plaatjes en verguld zilveren bloemen te beteekenen had. Voor zoover mij bekend is dit thans niet meer gebruikelijk.

Piscadores sochten te blijven, nademael het een ongesonde plaets was, want wat volck sij daer sonden, binnen 's jaers de helft daer wel storven; nae sijn seggen soude de ongesonde tijt in de toecomende regenmaenden eerst aencomen.

„Ende sijn nae dese redenen soo gescheyden; brochten ons weder int vorige logiment; passeerden altijt, als wij bij eenige mandorijns quamen te spreecken, tusschen gewapende soldaten door, die aldaer meest in alle de straten waeren gestelt.

„12 February. Aen 7 mandorijns [1] ons afscheyt genomen; daer onder was Joupoutsy genaemt, diese nu seggen grooter is als Totock ende naest Touja van dese provintie de regeeringe heeft, daer wij Totock voor desen hadden voor erkent, die na weynich woorden voor desen tegen hem gesproocken, ons vereerde met bloemkens ofte rooskens, gemaeckt van silver vergult, ende de jongens als de tolck met elck 2 roode cleetgens, ende sijn soo van hem gescheyden in ons logiment. Des avonts overmael sittende sondt den mandorijn Ausioncongh genaemt, daer wij op gisteren bij aten, de cost die ons Touja hadde vereert, elck een silvere plaetken, alles van cleyne valeur.

„13 February omtrent 9 uyren op den dach sijn weder van Hoccheuw (nae dat $6\frac{1}{2}$ etmael daer hadde geweest) vertrocken; doen omtrent 4 mijlen hadden gereyst, is Gongsienson met 2 ander mandorijns bij ons gecomen, daer eenige moeite was van den brief aen onse gevangenen geschreven, door misverstant van qualijck te lesen eenige moeyten hadden; seyden dat haer 10 realen waeren gesonden ende deselve niet becomen, waerop wij haer wederom schreven geen gelt gesonden te hebben, alsoo t'selfde de opperste mandorijns niet en wilden toelaten. Ende sijn soo voort gereyst noch 2 mijlen, totdat wij quamen in een dorp Tayten, [2] daer wij vernachten, maer Hongsiensou most weder naer Hoccheuw met den brief, die wij aen onse gevangenen schreven.

„14 February des morgens wederom vertrocken; hebben onsen tolck aldaer gelaeten om Hongtsiensou te verwachten, die alsdan

---

[1] Voor deze 7 mandarijnen zie men de noot op pag. 154. Ioupoutsy moet gelezen worden Iou Po-tsing, de Provinciale Schatmeester Iou (vermoedelijk Ioeⁿ 楊); inderdaad de eerste persoon na den Gouverneur der provincie.

[2] Tai-thiën 大田, vermoedelijk dezelfde plaats als op de heenreis Taitsienjo d. i. het poststation Taitsien (= Tai-thiën) genoemd werd.

met den anderen ons sal volgen. Sijn des avonts 2 uyren na sonnescheyn in een dorp gecomen, genaemt Souina, daer wij vernachten.

"15 February des morgens weder van Souina [1] vertrocken ende des middachs gearriveert in de voorstadt van Kinway (?), daer wat hebben gegeten ende soo voortgereyst tot ontrent 10 uyren in der nacht, totdat quamen in een dorp ofte vleck Konting (?) genaemt, ende aldaer vernacht. Met het kriecken van den dach is Hongsiensou beneffens onsen tolck ende Ounya in ons logiment bij ons gecomen, die seyden t' misverstant van den brief was vereffent.

"16 February des morgens nae den ontbijten sijn gelijkelijck weder vertrocken ende sijn ontrent middach gearriveert in de voorstadt van Hingwa, daer wat hebben gerust ende soo voortgereyst totdat 2 a 3 uyren in den avont quamen in een dorp Layong [2] genaemt ende aldaer vernacht, 2 mijlen van de stadt Chouysuy. [3]

"17 February des smorgens weder opgeseten ende doen ontrent de stadt quamen, is ons belast daer wat te wachten, tot ons leetwesen, alsoo sij seyden den mandorijn van de groote stadt Chouysuy ons daer te eten wilde brengen. Ende nae dat wel 2 uyren daer als bedelaers hadden gewacht, wiert ons belast voort te reysen, ende alsoo gelijck op de ginsreys deur de stadt niet mochten passeren, hebben ons over t' gebout lant buyten de stadt om gebracht, wel 2 a 3 mijlen uyt de wech, van gelijcken over een seer hoogen berch, daer wij des smiddachs door de wolcken over passeerden, altemet een padt-van steen ontrent 8 voeten breet, die wij te voet mosten overgaen, ende was wel een half uyr opclimmens ende weder sooveel nederwaerts, soodat mijn dagen soo hoogen berch ofte moeylijken wech niet en hebbe gepasseert. Over den berch sijnde vonden aldaer een mandorijn, die ons eenich eeten vereert heeft, doch sober genoeg, ende wat gegeten hebbende soo voort gereyst; vonden onderwege een comp^e soldaten met haer wapenen, die wij passeerden, ons met eenige schoten vereerden. Quamen t'savonts ten 10 uyren in een dorp, genaemt Hongling (?) ende alsoot hart regende, hebben daer vernacht.

"18 February in het crieken van den dach weder van Bongling (?) vertrocken ende gereyst 2 mijlen, totdat wij quamen in de vleck

---

[1] Soan-nia, het Sounia der heenreis.
[2] Loyang van de heenreis met de groote brug.
[3] Tsoan-tsioe, de hoofdplaats van het departement.

Tavaja, [1] daer wij den mandorijn van t'schangchu, [2] Tioia genaemt vonden, die ons belaste hier wat te blijven ende wat te eeten, alsoo hij den Maleysen tolck voorheen belaste te reysen naer Cantangh, [3] om de nachodas, die met de joncken naar Batavia sullen gaen, aldaer te ontbieden ende ons aldaer te vertoonen. Maer alsoo seer hart begon te regenen ende die ons leyden ons raeden op van daech hier te blijven, sijn aldaer gebleven.

„19 February een uyr voor den dach weder van Tovaja vertrokken ende sijn des middachs gecomen in de voorstadt van Tangoua, [4] 't welck 7 a 8 mijlen van Touaja leyt, daer wij opgehouden wierden, oorsaecke Hongtsienson achter was, alsoo voor sijn comst geen dragers conde becomen, want den mandorijn van de stadt hem eerst wilde spreecken; bij ditto Hongtsienson gecomen sijnde, sijn ontrent vijf uyren met veel moeyte weder opgeseten ende door de voorstadt gereyst, totdat 10 uyren te der nacht sijn gecomen in een dorp Taykee [5] genaemt, daer wij hebben vernacht.

„20 Februarij des morgens ten 8 uyren weder van Taykee vertrocken ende te thien uijren gecomen in een vleck Chinchee, [6] daer andere dragers mosten hebben ende wat gegeten; weder op reys getrocken totdat tegen den avont sijn gecomen tot Cantangh, daer den Maleysen tolck uyt Scharybon [7] bij ons gecomen met den nachoda die met een van de joncken naer Batavia zoude gaen, daer hij van Tovaja voor heen gesonden was, genaemt Jotsinguan.

„In ons logement sijnde seyde ons dat hier te nacht mosten blijven, alsoo den mandorijn van Tschanchu, Tioia genaemt, op ditto van hier was vertrocken om noch een ander mandorijn te haelen, die morgen hier met ons sullen comen spreecken. Verstonden oock seecker datter 2 van onse schepen voor de pagoda lagen. Des nachts is Hongtsiensou die noch achter was, hier bij ons gecomen.

---

[1] Tava-ja, Tova-ja en Toua-ja zijn alle namen voor het Toa-ia^{n} der heenreis.

[2] Deze naam kan wel niets anders aanduiden dan de ten westen van Amoy gelegene departementshoofdplaats Tsiang-tsioe 漳州. Welke To-tai hier met Tioia bedoeld wordt, is niet zeker.

[3] Kang-tang, van waar de heenreis begon.

[4] Tang-oa^{n} benoorden Amoy.

[5] The-khe der heenreis.

[6] Tschim-tsche^{n} der heenreis.

[7] Vermoedelijk wordt hier een Chinees bedoeld, die Maleisch sprak, en die naar het schijnt uit Cheribon was meegenomen; een andere tolk wordt de Portugeesche genoemd, dit was een bekeerde Chinees uit Manilla, die als christen Domingo heette.

„21 February Abraham met een Sampan vooruyt gesonden na de schepen om aan Sr Sael te laten weten, dat met veel moeite tot hier toe sijn geraeckt ende op morgen soo ons hier wort geseyt daer sullen wesen.

„Naer middach is den voors. mandarijn Tioia in Cantan gecomen, die ons datelijck ontboden ende ons 4 stoffiens vereerden, ende beloofden ons dat de joncken, die naer Batavia souden vertrecken, binnen 5 a 6 dagen souden claer sijn. Sijn alsdoen van hem gescheyden.

„Tegen den avont sijn wij met een champan van Cantang vertrocken; 2 uyren in den avont quamen aen een van de 2 joncken, die naer Batavia sullen gaen, daer wij tot tegen den dach (alsoo stroom tegen cregen) aen bleven leggen, wesende voor de stadt Haytingh. Den nachoda van dese joncke hiet Josinguan, die ons gelijck mede den anderen een pas aen ons versocht heeft, om vrij naer Batavia te mogen passeren om van d'onse niet beschadicht te werden; hebben deselve volgens hun versoeck een gegeven.

„22 February omtrent smorgens te 9 uyren gecomen dwars van t'eylant, daer de piramide [1] op staet, alwaer de ander jonck ons oock wiert gewesen, daer de nachode mede sal vaeren genaemt Ouyhaphin. Een weynich daernae sijn wij in een groote jonck overgegaen ende daermede naer de schepen, voor de pagode leggende, gevaeren, alwaer wij Godt loff tegen den avont in den Beer sijn gearriveert, nae dat met veel moeiten 41 dagen op desen tocht waeren geweest. Bevonden naer gissinge dat de stadt Hocchew omtrent 60 mijlen van het dorp Cantangh (daer wij ons wederom inbarqueerden nae de schepen) gelegen is, aen een naeuw gestraten wech, meest overal geplaveyt, van omtrent 4 a 5 voeten breet."

Na de uitvoerige beschrijving, die Reijersen van zijn reis heeft gegeven, is het niet noodig veel ter verklaring daaraan toe te voegen. Ik ben in staat geweest hem zoo te zeggen op den voet te volgen met behulp van een Chineesch handboek voor reizigers, [2]

[1] Op het eiland Go-soe stond eene pagoda (Buddhistische toren), waarom het door de onzen vaak het eiland van de pagode genoemd wordt; met piramide zal Reijersen hier wel eene pagode van wat anderen vorm bedoelen en het eiland zal dan Kesoe wezen, waarop ook zulk een toren staat.

[2] 示我周行 lett. „Leer mij overal heen gaan", eene soort van Chineesche Baedeker, waarin niet alleen de reisrouten met de afstanden zijn aangegeven, maar ook de vervoermiddelen, gelegenheden om onder dak te komen, prijzen, plaatselijk verkrijgbare artikelen enz.

Chineesche kaarten en twee manuscript-kaarten, mij door Prof. J. J. M. de Groot geleend. Al heb ik een paar der kleinere plaatsjes niet terecht kunnen brengen, zoo is toch het traject met zekerheid vastgesteld; onthoudt men dat de plaatsen van vertrek, Tsioh-boë en Kang-tang, gelegen zijn aan den noordkant der baai, die tot de rivier van Tsiang-tsioe voert, een weinig westelijker dan het eiland Ke-soe, dan ziet men dat de reis in noordoostelijke richting en steeds niet ver van zee gedaan is en kan men dit nagaan door te letten op de voornaamste der aangedane plaatsen: Tang-oa^{n} (Thoeng-ngan), Tsoan-tsioe (Ts'üen-chow), Hoei-oa^{n} (Hwui-ngan), Hing-hoa (Hing-hwa) en Hok-tsioe (Foo-chow), die in de tusschen haakjes gestelde noordelijke uitspraak op alle niet te kleine kaarten van China voorkomen.

De vraag, of de Commandeur reden had om over de resultaten zijner reis tevreden te zijn, kan moeielijk toestemmend worden beantwoord. Hij had moeten beloven de Pescadores te zullen verlaten, wat hij niet mocht doen en ook niet van plan was, terwijl de eisch, dat de Chineezen niet met onze vijanden zouden handelen, slechts met de tusschenpersonen was besproken, en niet rechtstreeks met den Gouverneur zelf. Deze beide punten stonden dus op losse schroeven en moesten dadelijk tot nieuwe verwikkelingen aanleiding geven. Erkend moet echter worden dat er weinig uitzicht bestond langs anderen weg betere uitkomsten te krijgen: was b.v. Reijersen met het plan om in de Pescadorers te blijven en om den handel der Chineezen met anderen dan ons te beletten, bij den Gouverneur openlijk voor den dag gekomen, dan had men hem vermoedelijk geheel onverrichter zake teruggezonden. Men was dan echter in eene zuivere positie geweest en had beter geweten waaraan men zich moest houden, wat men te verwachten had. Maar men was in dien tijd niet gewoon bij aanrakingen en onderhandelingen met oostersche volken op zuivere en duidelijke verhoudingen prijs te stellen, integendeel, als men veel te eischen had, vroeg men eerst een gedeelte, zich voorbehoudende het overige later te nemen, met de hoop dat de tegenpartij zich daarin wel schikken zou. Dit is klaarblijkelijk ook hier de toeleg geweest.

Zending naar Batavia van 2 gezanten met 2 jonken.

Toen Reijersen weder bij zijne schepen teruggekomen was, achtte hij het wenschelijk zoo spoedig mogelijk naar de Pescadores te gaan, omdat hij in zijn bericht aan de regeering te Batavia ook over den toestand

aldaar moest rapporteeren, terwijl hij zich verder persoonlijk wenschte te bemoeien met het zoeken naar een voor vestiging geschikte plaats op Formosa. Twee jachten hadden daar reeds onderzoekingen ingesteld met behulp van de „pilooten" door de Chineesche autoriteiten daarvoor aangewezen, maar men had niets beters kunnen vinden dan de haven van Thaiwan, reeds door Reijersen bezocht, waartegen men echter het bezwaar had, dat er niet meer dan 12 voeten water stond, of hoogstens 15 bij springvloed.

Intusschen kon Reijersen niet dadelijk aan dit voornemen gevolg geven, want weldra bleek dat de Chineezen draalden met de voldoening aan hunne belofte om twee jonken naar Batavia te zenden en nog steeds hoopte onze vlootvoogd door zijne tegenwoordigheid die zaak te kunnen bespoedigen.

Eerst zou de ons bekende koopman Wangsang als afgevaardigde van den Gouverneur naar Batavia gaan, maar later bleek dat een ambtenaar, genaamd Tansouwing, met hem den Gouverneur zou vertegenwoordigen en op dien tweeden moest lang gewacht worden.

Telkens drong Reijersen op een spoedig vertrek der jonken aan, omdat het tegen het einde van den noord-oost moesson liep en er gevaar bestond dat ze Batavia in dit seizoen niet meer zouden halen (wat ook uitgekomen is), doch onveranderlijk kreeg hij ten antwoord, dat hij maar naar de Pescadores zou gaan en dat het met de jonken spoedig in orde zou komen.

Eindelijk zijn deze twee jonken den 12en Maart vertrokken, nadat ze ter beveiliging zoo tegen de onzen als de Engelschen niet alleen van Reijersen passen hadden gekregen, maar bovendien was een assistent (-koopman) mede gegeven.

Nog voor een ander doel moesten de Chineezen zich er in schikken aan ons passen te vragen, namelijk voor eenige jonken, die om de zuid wilden en bang waren, omdat zij hoorden dat er schepen van ons tegen de Chineezen vijandelijk optraden bij het eiland Namoa, vermoedelijk de Groningen onder van Nieuweroode. De passen, ten getale van 4, werden gevraagd door den Totai, die tevreden was als slechts zijne schepen met rust werden gelaten, „soude t' selfde niet belgen, zoo wij eenige jonken van de andere provintien namen, want int minste niet mede te doen hadden."

Voorts werd verteld dat de Gouverneur „een houten bord in zijn provintie heeft laeten omdraegen, datter niemant en soude vermoogen van dat jaer naer eenige onser vijanden plaetse vaeren,

oock mede geen zijdewaere uyt laten voeren, anders dan de twee voornaemste joncken, die naer Batavia souden gaen."

Dit bericht kan wel waar geweest zijn; het beteekent echter nog niet dat de Chineesche autoriteiten aan onzen eisch van het monopolie van den handel toegaven, maar alleen dat zij voorloopig deze bron der moeielijkheden stoppen wilden. Hoe dit ook zij, in elk geval heeft het verbod niet lang geduurd, want weldra zullen wij zien, dat de vaart naar andere havens, ook naar Manilla, als gewoonlijk voortgegaan is.

Berichten aan Batavia. Het jacht St. Nicolaas was bestemd om het verslag der laatste gebeurtenissen naar Batavia te brengen en tevens zoo mogelijk de twee jonken te geleiden. Maar toen het vertrek van deze laatste te lang traineerde en men bang werd den moesson te verpassen, ging het den 5en Maart alleen op reis, bemand met 25 koppen, terwijl 4 zieken werden meegegeven.

Met deze gelegenheid verzond Reijersen zijn brief van denzelfden dag aan den Gouverneur-Generaal.

Daarin geeft hij een verhaal van het voorgevallene, zonder te vertellen dat hij beloofd heeft de Pescadores dadelijk te ontruimen, maar laat het voorkomen alsof de Gouverneur van Hoktsioe zich er in schikte, dat wij daar voorloopig bleven, dat hij ons daar zelfs vivres en zoo noodig andere hulp beloofd had. Intusschen blijkt de ware toedracht uit het, als gewoonlijk, overgelegde journaal, zoodat het den schijn heeft of men zich opzettelijk in de onware voorstelling inwerkt, om die des te krachtiger tegenover de Chineezen te kunnen laten gelden.

Niet onduidelijk doet Reijersen uitkomen, dat hij den laatstontvangen pertinenten last om de Pescadores bezet te houden, in hooge mate betreurt. Hij heeft nu gezien hoeveel de Chineezen aan de ontruiming daarvan gelegen is; vestigden wij ons elders, dan zouden de autoriteiten hunne onderhoorigen zonder twijfel vergunnen in de ruimste mate bij ons te komen handelen en hij meent dat de mandarijnen zelfs bereid zouden wezen elders een fort voor ons op hunne kosten te bouwen. Daarentegen verwachtte hij, dat het noodig zou zijn den oorlog te hervatten, als wij te Pehoe bleven.

Wat het voeren van zulk een oorlog betreft, zien wij dat Reijersen een juist inzicht had gekregen in China's kracht en zwakte, in de bijzondere omstandigheden die maakten dat dit land

tegenover onze wapenen bijna weerloos, maar tevens weinig kwetsbaar was. Hij schrijft daarover het volgende:

„Voort sluyten van deze sullen een weynich aenroeren van de gelegentheyt soo wij den oorlogh beginnen, waeruyt te verwachten staet, sooveel mij bekent en van de vrienden verstaen hebbe; t'meeste dat hier te schreumen is, dat sijn branders diese op u senden; haer macht te waeter is weynig te vreesen als de vierwercken, cunnen met haer schut ofte roers weynich ofte niet omgaen, ende soo veel die zeesteetiens ofte vlecken of te loopen, is met een vliegende tocht wel te doen, nemen van stonden aen de vlucht, sijn meest arme luyden, soo datter weynich proffijt voor de $Comp_a$ van te halen is. Iets ofloopende worden de andere plaetsen met soldaten, die sij in abondantie hebben, beset. t'Geweer, dat sij gebruyken, sijn stuckgens die op bancken gestelt sijn, mede roers daer sij weynich verstant van hebben mede om te gaen. Hebben mede voor hantgeweer sabels, beneffens schilden van rottangs gemaekt, piecken van bamboesen daer boven een scherp aen, mede vorcken, dan wijder van tanden, oock stocken daer aent ende een sabel aen is, mede geweer dat aent ende crom is gelijck een halve maen. t'Volck sijn vreesachtich. Het vaertuych dat hier te becomen is, sijn meest geladen met spieren, sout, padie, weynich goet van importantie voor de Comp^a, soodat naer mijn bedunken, soo haer den oorloch wederom aendeden, dat hetselfde soude strecken tot weynich proffijt van de Comp^a; sij sullen haer coopmansjoncken met versenden inhouden, ofte wij van haer eenich volck becomen, vraegen daer weynich naer, sooveel ick bemercken can; de vloote van Sr Nieuwroode heeft over de 100 man genomen, eenige doot geschoten, daer is bij de groote in mijn presentie weynich gevraecht, naer schijnt het lant al te rijck van volck is."

Eindelijk geeft de Commandeur eene mededeeling over de bij de onderhandelingen gebruikte tolken, die echter dit onzekere punt nog niet geheel tot klaarheid brengt.

Hij schrijft namelijk als volgt:

„Hadde wel gewenscht, doe ick boven was, met een goeden tolck waer versien geweest; hoewel den onsen (hier bij ons hebbende) naer sijn cranck vermogen de saeck soo veel benijvert heeft als doenlijck was, dan en is in Spaensch ende Portugees, oock mede int lezen ende schrijven niet ervaren, daerom soo sulcx weder gebeurde, was wel van noode dat UEd. ons eenen bequamen tolck, die men vertrouwen mach, toesont, vermits de Chinese

tolcken weynich ofte niet te vertrouwen sijn en derven, gelijcke wij het haer seggen, niet recht tegen haer oversten vertolcken.″

Duidelijk wordt de zaak hierdoor niet. Bij vroegere gelegenheden vinden wij van twee tolken gesproken: een Maleische tolk uit Cheribon, vermoedelijk een Chinees die daar gewoond en Maleisch geleerd had, en Domingo, een Chinees die te Manilla christen was geworden en daarom ook wel ″geschoren Chinees″ genoemd wordt. Het is niet na te gaan wie van de twee hierboven bedoeld wordt.

Terwijl Reijersen voor Amoy op het vertrek der voor Batavia bestemde twee jonken wachtte, werd van Chineesche zijde herhaaldelijk aanzoek gedaan om de beloofde stukken geschut. Den 12en Maart werd in de volgende bewoordingen besloten aan dit verzoek te voldoen: ″Vonden met den anderen goet 2 ijsere stukken aan Touja volgens onse vorige belofte te senden, dan in plaats haer belooft hebbende 2 metalen stucken, hebben deselve geconsenteert met 2 sackers van twee duysent, waarmede sij tevreede waren.″

Reijersen keert terug naar Pehoe. Loop van zaken aldaar.

Den 13en Maart keerde Reijersen naar de Pescadores terug, waar hij den 15en aankwam.

Het eerste wat daar besloten werd, was dat men twee jachten naar de baai van Thaiwan zou zenden, voorzien van geld en handelsgoederen, in de hoop dat de Chineezen daar met ons zouden komen handelen. Den 25en der maand gingen de twee aangewezen jachten naar Formosa, onder bevel van den opperkoopman Verhult.

Met eene jonk van den Totai had Reijerssen den 11en vruchten en groenten uit Amoy gezonden en deze was eerst den 16en in de Piscadores aangekomen; den 20en werd zij teruggezonden met eenige geschenken, namelijk: aan Touja, Gouverneur over de provintie van Chincheo, residerende tot Hoccheo, een vergulde degen met hengsel en riem, aan Teoja (Totai) 50 katties sandelhout, een zak peper van 40 à 50 pond en een vuurroer, aan den schipper zelf 10 realen van achten en een hoed, die 2½ reaal waard was.

Het schijnt dat deze schipper te Batavia was geweest, althans in het Journaal staat vermeld: ″verstonden uyt den mont van den schipper, dat de coopluyden als hij self haer seer beclaegden overt quaet tractement ende de schattinge van Batavia, seggende haer niet en spijt het gelt te geven voor haer persoon, maer voor haer dienaers dunct haer onredelijck te zijn.″

Vermoedelijk werd hier het maandelijksche hoofdgeld bedoeld (zie pag. 71), dat niet alleen geheven werd van de te Batavia gevestigde Chineezen, maar ook van allen die daar, zij het ook slechts korten tijd vertoefden.

Toen Reijersen nog te Amoy was en de belofte ontvangen had dat men hem helpen zou in het zoeken naar een geschikte plaats voor eene vestiging op Formosa, was hem tevens over dat eiland veel goeds verteld. Men zeide dat in de baai van Thaiwan „van alles te becomen was, te weten allerley vee, overvloedich van vis, oock mede een groote partije van hartevellen te becomen waeren. Datter oock veel Chinesen, die met de vrouwen vant lant getrout waeren; bij aldien wij daer een vasticheyt maeckten, soude met deselfde seer wel te recht raecken.

„Naer sij seggen soo en connen de naturellen vant lant gout nochte silver, den handel die men met haer doet, moet geschieden met grof porceleyn ende eenich grof linnen; hoewel de selfde naeckt gaen sijn tot het linnen genegen, dan hebben weynich kennis welck t'beste is; twijfelde niet, soo wij daer waeren geseten, ofte souden van alle plaetsen, hier omtrent gelegen, toevoeringe genoech krijgen; mede datter veel Chinesen daer bij bij ons soude komen wonen".

Ook vernamen de onzen toen de eerste berichten omtrent de noordelijke havens Tamsoei en Kelang, die aanlokkelijk werden gemaakt door de mededeeling, dat daar ook paarlen en stofgoud voorkwamen.

Bij de aanrakingen van de onzen met de Chineesche autoriteiten in den laatsten tijd was de voornaamste tusschenpersoon geweest een zekere Hongtsioeson (?), die zich tegenover de onzen het air gaf onze belangen te willen behartigen, vermoedelijk wederom in de hoop dat er voor hem wat zou afvallen.

Den 3en April nu kwam deze mandarijn met vier jonken van de kust van China om ons behulpzaam te zijn in het zoeken naar eene plaats tot vestiging op Formosa. Den volgenden dag voer Reijersen met de cooplieden en schippers naar het land om hem feestelijk te onthalen.

Van dezen man vernam men, dat sedert het vertrek der onzen, in strijd met het op pag. 164 bedoelde verbod, als dit werkelijk was uitgevaardigd, uit Amoy twee jonken waren gegaan naar Siam, eenige naar Manilla en dat er over 8 à 10 dagen nog eenige naar laatstgenoemde plaats zouden zeilen. Nu was reeds op 29 Maart

besloten een schip naar Manilla te zenden om den handel op die plaats te belemmeren, maar nu de Chineezen aldus „contrarie haer belofte" handelden, besloot men 2 schepen te zenden, namelijk de Zierikzee en de Engelsche Beer, „om aldaer op de jonken als andre ons vijants vaertuygen te passen." De beide schepen zouden tot het einde van Mei in de wateren van Manilla blijven, daerna moesten zij naar Macao gaan en zich daar zoo lang ophouden als hun victualie zou toelaten, tenzij bijzondere omstandigheden of bevelen van Batavia daarin verandering kwamen brengen. De Zierikzee werd „versieu met 90 Duytsen ende 10 Gouseratten, de Engelse Beer met 42 Duytsen ende 9 Gouseratten"; men mag aannemen dat in deze cijfers de soldaten begrepen zijn en dan komt men tot heel wat minder bemanning dan bij het vertrek van Batavia. Met deze schepen ging geen opperkoopman mede, maar de schipper van de Zierikzee, Teunis Jacobsen Engels, werd als opperhoofd aengewezen. Den 7en April gingen deze schepen in zee. Bij hun vertrek schreef Reijersen in zijn Journaal: „Godt wil haer verleenen t'profijtelijckste ende dat het mach sijn streckende tot haerder siele salicht ende voordeel van compie." Het kwam bij hem niet op, dat het hoofddoel van dezen tocht, het nemen der Chineesche handelsjonken, inderdaad zeeroof was.

Bij het feestelijk onthaal dat op 4 April aan Hongtsioeson bereid werd, schonk men hem 200 realen van achten, zoo wegens de hulp die men steeds van hem gehad had, als omdat men hem ook verder noodig zou hebben.

Vijandelijkheden tegen Chineesche zeeroovers. Den 8en vertrok hij met zijn jonken naar Formosa, van ons een stuurman en een hoogbootsman medenemende, terwijl een der voor Thaiwan liggende jachten zich bij hem zou aansluiten, om hem tegen de zeeroovers te beschermen. Den 11en keerden deze jonken al terug, van de kust van Formosa verjaagd door 4 Chineesche zeeroovers, voor zij nog bij onze jachten hadden kunnen komen. Hongtsioeson vroeg nu eenige soldaten ter assistentie.

Blijkbaar heeft het een punt van ernstige overweging uitgemaakt, welke houding men tegenover deze zeeroovers zou aannemen; men was reeds eenmaal met hen in vriendschappelijke aanraking gekomen en de kans bestond dat men eerlang hunne hulp tegen de Chineesche autoriteiten zou kunnen gebruiken. In-

tusschen was men nu verplicht eene keus te doen en daarbij hield men zich aan den kant van het wettig gezag, waarvan men voor het oogenblik het meest verwachtte; het werd echter niet overbodig geacht, de redenen, die daartoe leidden, uitvoerig te ververmelden en zoo vindt men in eene resolutie van 13 April het volgende opgeteekend:

"Ingesien hebbende dat ons de voor[s] zeeroovers hinderlijck zijn, hoewel dat zij wel wisten dat de joncken met Duytsen waren versien, daerenboven noch Hongsieuson sijn volck afhandich gemaeckt, die ten dienste der Comp[a] van ons uytgesonden waren om d'ontdeckinge als voor[s], mede belettende datter qualick eenige joncken uyt China naer Teyouvan dorffden comen."

Tengevolge van dit besluit werd Hongtsioeson den volgenden dag in staat gesteld tegen de vrijbuiters, die naar Pehoe kwamen opzeilen, aanvallender wijs op te treden; ondersteund door gewapende sloepen van onze vloot, gelukte het hem twee der rooversvaartuigen te nemen. Een dier vaartuigen voerde de prinsenvlag, maar die werd in dit geval door de onzen niet geëerbiedigd. Later bleek uit mededeelingen der gevangenen, dat hun die vlag door van Nieuweroode was gegeven (pag. 113) en dat zij met eenige geschenken op weg naar de onzen waren om de toen aangeknoopte vriendschappelijke betrekkingen te bevestigen.

Die vrijbuiters kwamen inderdaad op een ongelegen oogenblik en hunne vriendschap zou voor het groote doel eer schadelijk dan bevorderlijk zijn geweest, maar toch moet het ons onaangenaam treffen, dat het gegeven woord tegenover hen zoo lichtvaardig werd gebroken.

Hongtsioeson was over zijne overwinning zoo opgetogen, dat hij besloot zijn onderzoek op Formosa in den steek te laten en eerst bericht te gaan brengen aan den Gouverneur te Hoktsioe, van wien hij hoopte toestemming tot den vrijen handel te verkrijgen. De overwinning was "een groote blijdschap voor haer ende int selve ons groote eer gaven, 't welck ick meen tot faveur van de Comp[a] zal sijn streckende." Had de Commandeur de Chineesche officieele wereld beter gekend, dan had hij moeten verwachten, dat ons aandeel in de zaak zeer verkleind of vermoedelijk geheel verzwegen zou worden.

Berichten uit Thaiwan.

Den 23[en] April werd met een der jachten van Thaiwan het bericht ontvangen, dat aldaar 3

jonken lagen met eenige handelsgoederen van weinig beteekenis, gekomen om met eene Japansche jonk te handelen, die inderdaad den 22^en daar was aangekomen. De Chineezen van die jonken waren zeer bevreesd geweest, toen Hongtsieuson of andere mandarijnen op de kust waren; zij hadden toen de vlucht genomen en waren eerst weer terug gekomen toen de oorlogsjonken weg waren. Daaruit maakte men op, dat er een scherp verbod tegen den handel met ons was uitgevaardigd.

Den 28^en April kwam de opperkoopman Verhult zelf berichten van Thaiwan brengen, hij was ruim eene maand weg geweest en had gedurende dien tijd een dagboek aangehouden, dat in het afschrift van het journaal van Reijersen is opgenomen. Wij ontleenen daaraan het volgende:

Den 27^en Maart was hij aangekommen „in de bay van Teyouan", het is echter niet geheel zeker of daarmede de buitenreede dan wel de binnenbaai bedoeld is, maar toch is er eenige aanwijzing dat het laatste het geval is.

De eerste dagen hield men zich bezig met „waeter te haelen aende noortwal, doch altoos gewapent, alsoo verstonden de swarten vant landt altemets daer ontrent quamen met boogen ende assagaeyen."

Den 10^en April kwamen 4 handelsjonken van de kust van China, maar deze hadden geene handelsgoederen ten verkoop; wat zij in hadden was bestemd voor eene Japansche jonk, die hun de vorige reis voorschot voor den aankoop van goederen in China gegeven had. Verhult kon zoodoende niet meer machtig worden dan eenige zijden stoffen, een picol ruwe zijde voor 185 realen en 49 picol (84 korven) suiker voor 2¼ reaal de picol.

De handel alhier scheen tegen een bepaald verbod in te worden gedreven; telkens als zij een zeil zagen, waarmede een mandarijn zou kunnen komen, namen de jonken de vlucht, om weer terug te komen als er geen onraad meer was.

Den 22^en April kwam de Japansche jonk, waarop de Chineezen wachtten; de „overste" daarvan wordt „Capitain China" [1] genoemd. Hij kwam met Verhult op zeer goeden voet en achtte het voor

[1] Het woord „kapitein" schijnt in dien tijd meer voor personen van eenig aanzien gebruikt te zijn; dat zou dan door de Portugeezen moeten ingevoerd zijn. Deze man noemt zich bij eene andere gelegenheid Chinees en hij was vermoedelijk de zoon van een Chinees en eene Japansche vrouw, die in Japan gevestigd was gebleven.

de Hollanders het raadzaamst zich aan de baai van Thaiwan neer te zetten, daarentegen ontried hij aan Kelang en Tamsoei te denken, omdat daar geene goede reeden waren en bovendien "d'inwoonders seer moordadich volck, daer niet wel mede ter spraeck en was te comen; dat de Chineesen ons wijs maeckten aldaer goud valt, zeyde onwaerachtig te wesen, tot reden gevende de Chineesen selfs alte goudtgierich waeren om ons de plaats te wijsen daer goudt valt." In onze concurrentie op het gebied van den handel schijnt hij geen bezwaar te hebben gezien en toen hij en de met hem zijnde kooplieden 70 kistjes zilver elk van 2000 realen van achten in voorschot aan de Chineezen hadden gegeven, om daarvoor in China ruwe zijde te gaan koopen, boden zij hem zelfs aan "off yet mede wilde avontureren".

Verhult durfde dit op eigen verantwoording niet doen, maar hij begreep dat hij tegenover zulk een stelsel geene gelegenheid zou vinden om op andere wijze zaken te doen en besloot toen naar de Pescadores te gaan om nadere bevelen te vragen.

Met de hierboven bedoelde vrijbuiters was Verhult in vriendschappelijke aanraking geweest.

Den 11en April kwamen 4 hunner schepen nabij de baai ten anker, "waervan 2 vande oversten met hun champans aen ons boort sijn gecomen; vereerde ons twee groote verckens, gesoute vis ende ander cleynicheyt. Versochten een briefken aen den Hr Commandeur, alsoo seyden naer de Piscadore wilden, t'welck hun hebben gegeven. Lieten ons een schrift sien van Sr Nieuwenroode in dato 18 Augustus 1622; zeyden geen buyt becomen hadden ende bij ons resideeren wilden, om onder onse vleugels te schuylen."

Nadat deze lieden den 13en nog eens aan boord geweest waren, zijn zij in den daarop volgenden nacht vertrokken. In den nacht van den 15en "is den oversten met zijn champan vande 4 bovengе rooversjoncken aen ons boort gecommen, met schenckagie van 4 verckens, 2 stuck witte gilims, 2 hoenders ende wat eyeren; zeyde Ongsinsong 2 van sijn joncken inde Piscadores genomen, versocht van ons assistentie, alsoo in Japan thuys hoorde, tegens Ongsinsong. Twelck hem afgeslagen hebben ende is weder vertrocken, zeyde naer Vanckang wilde om naer d: Japanse joncken te wachten, op hoope hem assisteeren souden."

Omtrent de baai van Taiwan vinden wij bij deze gelegenheid geen nader bericht, alleen wordt op 10 April vermeld dat de twee schippers en een stuurman met de boot zijn gegaan "om tonnen

int gat te leggen", terwijl zij vervolgens "innewaerts gevaeren sijn om de baai te diepen."

Nadat Verhult van zijn wedervaren verslag had gedaan, werd 30 April door den Breeden Raad "bij gemeener stemme goet gevonden, dat vooreerst een kist gelt ofte silver tot de somme van 8000 realen van achten neffens de Japanders en Chinesen sal geavontureert worden, om een wech te maecken om tot den handeling te geraecken, ende soo de Capp^en van de Japanders te bewegen sijn, dat hij ons wil inlaten tot de somme van acht duysent realen in de penningen door hem alrede met de Chinesen naer China gesonden, mits op ons risico gaende pro rato hij heeft gesonden."

Te dien einde ging Verhult den volgenden nacht wederom met de jachten de Haan en Victoria naar Thaiwan terug.

Loop van zaken in de Pescadores. Intusschen waren de autoriteiten in China niet geheel zonder vrees, dat de onzen geen gevolg zouden geven aan de belofte het fort in de Pescadores af te breken. Hongtsieuson, die den 15^en April na zijne overwinning op de zeeroovers naar Amoy was teruggekeerd, schijnt volgens zijne afspraak met de onzen bericht te hebben, dat men reeds daarmede begonnen was. Den 26^en April kwam nu een ander mandarijn, waarschijnlijk eveneens om te zien hoe het daarmede ging. Hij bracht "van zijn meester Teoja [1] aen ons tot vereeringe twee stucx plat gevouwen damastkens, twee corven stocksuycker, een pot Chineesch bier ende 40 à 50 citroenen." Den 8^en Mei gaf hij te kennen te willen terugkeeren, "ons voorhoudende soo wij met hem willen avonturen 4 à 500 realen van achten, hij soude ons daer metten eersten zijdewaren voor brengen. Antwoorden 4 à 500 realen can weynich aen onsen handel helpen, dan cont ghij bij u meester Teoja te weech brengen, dat hij ons met den eersten de honderd picol rouwe zijde sont, daer wij in de rivier van Chinchau woorden van hadden, souden alsdan wel 4 à 500 realen avontueren. Waerin hij beloofde sijn best te doen ende versocht nu maer de 4 à 500 realen om daer vooren rouwe zijde ende ander stoffen tot monsters te brengen. Mede tot een proef off men ten steelswijs eenige goederen uyt China soude connen

---

[1] Vermoedelijk den Totai voor de kustverdediging 巡海道, die, zooals wij reeds vroeger zagen, de leiding der zaken op zich had genomen.

voeren, hy soud oock sijn meester Teoja ende andere cooplieden daertoe versoecken om met den eersten sijdewaren hier te brengen, t'zij ter steels ofte door andere middelen.

„Soo ist dat bij den Ed Hr Commandeur ende zijnen presenten Raet opt voors ten meesten dienst van de Compa gelet hebben, is derhalven eenstemmich goetgevonden ende geresolveert, met den voors Souwtenhong 400 realen van achten te avontueren, mits een obligatie van sijn hant te geven ende daar voor gehouden sal wesen met den eersten te brengen rouwe zijde ende andere stoffen tot monsters.

„Mede goetgevonden drie ellen root laecken aen zijn meester Teoja tot een schenckagie te senden om te beter tot ons voornemen te geraecken."

Deze poging om tot een begin van den handel te geraken heeft tot geen resultaat geleid; den 20en Mei kwam de man terug, niets anders medebrengende dan 7 à 800 potjes Chineesch bier [1], zonder dat blijkt hoe hij zich verontschuldigd heeft.

Den 8en Mei waren de voorraden olie en azijn zoo zeer geslonken, dat men daervan niet meer aan het bootsvolk en de soldaten verstrekken kon; „tot recompens van dien" zouden deze nu drie vleesch- of spekdagen in de week hebben, dus *één* meer dan vroeger.

Den 11en Mei keerde het schip Groningen onder van Nieuwenroode van zijn kruistocht langs de zuidkust terug (Zie pag. 132).

Den dag voor zijne aankomst in de Pescadores had de Groningen een Chineesche jonk veroverd, die op weg was naar Manilla, met eene lading van „cleeden ende weynich sijde", ter waerde van ongeveer f 9000. Die jonk was medegevoerd en dadelijk werden een oppercoopman en een schipper aangewezen „om op alles goet opzicht te nemen, dat de goederen niet vermindert en souden worden."

De Groningen bracht 275 gevangen Chineezen mede, die wel niet allen van de laatst genomen jonk afkomstig zullen geweest zijn, maar vermoedelijk ook in de buurt van Canton waren verkregen, al wordt daarvan geen melding gemaakt. Dat ook daar vijandelijkheden waren gepleegd, wordt bevestigd door eene mededeeling

[1] De Chineezen hebben eene groote verscheidenheid van gegiste niet schuimende dranken, uit rijst, gierst of tarwe gemaakt, meestal gekleurd en gekruid. De onzen maakten daar veel gebruik van.

van Nieuwenroode, dat men in Canton bezig was 200 oorlogsjonken toe te rusten „ende voorder te beduchten datter eenige verandering doort nemen van de voor^s jocken sal ontstaen tusschen de Chineesen en ons.” De hier bedoelde gevangenen werden over het fort en de schepen verdeeld.

Den 12^en Mei werd de baai bezocht door een hevige cycloon, waardoor drie schepen en de buitgemaakte jonk van hunne ankers sloegen en na eerst in de baai heen en weer gedreven te hebben, op het strand geraakten; twee der schepen waren daarbij verplicht hun grooten mast te kappen. Gelukkig duurde de orkaan niet langer dan 4 a 5 uur, anders zouden deze schepen verloren zijn geweest; nu kwamen zij er af met min of meer belangrijke schade.

Den 4^en Juni keerden de schepen Zierikzee en de Engelsche Beer terug, die 8 April naar Manilla waren gegaan; zij hadden daar twee Chineesche jonken genomen en, na daaruit volk en lading aan boord van hunne schepen overgebracht te hebben, ze beide verbrand. Voorts hadden ze op de terugreis een derde jonk buit gemaakt, die ze met bemanning en lading mede brachten. De buit gemaakte goederen werden na de aankomst der beide schepen herpakt en gesorteerd, terwijl omtrent de gevangenen staat aangeteekend dat hun aantal nu tot over de 1200 was gestegen.

Den 6^en Juni werd besloten den opperkoopman Adam Verhult van Thaiwan terug te roepen, omdat hij als opperste van het fort niet langer kon gemist worden, volgens de resolutie omdat daar zooveel omging, volgens het Journaal „ook alsoo door zijn absentie de boeken verachtert waeren, om deselve weder in behoorlijk form te brengen.” Jacob Constant ging in zijne plaats naar Formosa.

Loop der zaken op Formosa. Op Formosa was men intusschen niet veel verder gekomen; te Thaiwan vertoonden zich wel enkele Chineesche vaartuigen, maar ze hadden niet veel bijzonders in en bovendien durfden ze meestal niet met de onzen te handelen. Daarom had Verhult in het begin van Mei gebruik gemaakt van de hem verleende machtiging en „neffens de Japonders eenige contanten geavontuert naer Chincheo om zijde ende waeren daer vooren te brengen.”

In het vinden van eene betere haven dan Thaiwan was men niet geslaagd. Den 25^en April was daarvoor eene jonk van den Totai te Amoy naar Formosa gegaan met twee onzer stuurlieden, een hoogbootsman en eenige soldaten; de opdracht was „de cust zooveel

doenelijck is caertwijs uyt te werpen off ten minste perfectelijcken te journaliseeren." Den 20en Mei kwam die jonk te Pehoe terug: "vonden geen bequamer als de baey Teyouan; hadden aen de noortzijde van Isla Formosa in de baai van Quilang [1] geweest, doch onbequaem voor schepen te leggen, naementlijck voort noorder mousson, alsoo de baey geen beschutte en heeft ende is een cleene inbocht, daer woont een deel wilt volck." Aan den Chineeschen loods, die den weg gewezen had, werden 50 realen geschonken en aan den schipper van de jonk 10.

Met den "Cappiteyn China" bleef men op goeden voet. Op last van den Raad te Pehoe werden hem 6 el rood laken geschonken, "doordien ons in alles behulpzaam is ende om sijne genegentheyt te meer t'onserwaerts te trecken." Aan de Japanners werd een deel van onze peper verkocht, terwijl men hunne hulp inriep voor den inkoop van padi (ongepelde rijst), waaraan in de Pescadores groote behoefte bestond.

Den 16en Juni kwam een brief van Constant met de mededeeling dat de Japansche Cappiteyn China een der buitgemaakte jonken wenschte te koopen; voorts bood hij aan op onzen naam eenige wanckans naer isla de Lamo te senden om aldaer op de Chinesen te roven, mits dat men hem daertoe eenige assistentie soude doen."

Daarop is besloten dat "aen Jacob Constant in Teyouan sal geadviseert worden dat hij vrientelijck aen Cappn China aensegge, dat wij om seecker redenen niet geraden hebben gevonden een van de veroverde joncken te vercoopen. Mede dat wij niet connen toestaen dat iemant onder deksel van onse naem ofte vlagge op de cust van China soude gaen rooven, soo lange wij met de Chinesen in stilstant van wapenen sijn, maer dat hem eenige cleynicheyt, die hij is eyschende sijn sendende, als 6 ijseren bassen, 12 hantgeweeren, ½ spier tot een mast, een guifesol, een kijcker ende eenige huyven."

---

[1] Ke-lang 雞籠, op de kaarten gewoonlijk Ki-lung of Ke-lung volgens de noordelijke uitspraak, is gelegen aan den oostkant der noordkust van het eiland. De China Sea Directory zegt van deze haven: „It is easy of access and well sheltered in all winds, except those from the northward, which send in a heavy sea. When they do blow home the wreck of junks is not uncommon and European vessels part their cables at such times."

Het is wel wat vreemd, dat bij deze gelegenheid in het geheel niet gesproken wordt van de andere haven op de noordkust, het westelijker gelegen Tamsoei.

Poging om de Chineesche autoriteiten te herinneren aan de belofte van handel te Thaiwan.

Toen alzoo de Chineesche handelaren zich te Thaiwan vruchteloos lieten wachten, besloot men in de Pescadores nogmaals eene poging te doen om de autoriteiten op de vaste kust tot de vervulling hunner beloften te bewegen. Daartoe werden den 14en Juni 4 van de voornaamste der gevangen Chineezen en 30 oude lieden, van wie men toch geen dienst hebben kon, met een jonk naar de kust van China gezonden met brieven aan den Tauja van Hoktsioe en den Teoja van Chincheo (hier admiraal van de zee genoemd) „met advys dat sij hun beloften gelieven naer te comen, mits (derhalve) toelatende datter eenige joncken met coopmanschappen in Teyouwan met d'onse souden mogen comen handelen, alsmede dat Hongsiensong met den eersten mach herwaarts gesonden worden; opdat iets goeds met hem wegen de negotie mogen verrichten. Mede dat eenige verversinge werde herwaerts gesonden, deurdien deselvige seer noodich van doen hebben.”

Reeds vier dagen later kwam Hongsienson van de kust van China te Pehoe, zonder dat blijkt of hij de evenbedoelde jonk al dan niet ontmoet had; met het oog op het korte tijdsverloop was dit vermoedelijk niet het geval. In de eerste plaats trof hij het dat aan het fort werd gewerkt en vroeg hij waarom dit zoo sterk gemaakt werd, waarop geantwoord werd dat dit geschiedde wegens het bericht dat men te Canton, geholpen door de Portugeezen, 200 oorlogsjonken klaar maakte om ons hier aan te vallen.

Van onzen kant werd aan dezen zendeling gevraagd, waarom hij niet, overeenkomstig zijne belofte, kooplieden met handelsgoederen had meegebracht; hij zeide daarop dat de kooplieden al gereed waren geweest en dat de Gouverneur hem al geschenken voor de onzen ter hand had gesteld, toen hij vernam dat wij Chineesche schepen met lading en bemanning hadden genomen, waarop hij allen handel verboden en de geschenken aangehouden had.

Deze zendeling had een brief bij zich van den Gouverneur te Hoktsioe, die door verschillende personen zoo uiteenloopend vertaald werd, dat men omtrent den inhoud geene voldoende zekerheid kon krijgen. Ten slotte kwam men tot de volgende lezing:

„Hockien Combon Tougou Su Siangh.

„Versoecke vriendelijck dat UE. naer sijn landt vertreckt. (Aan) Tschan tsoupy, overste tot Aymoy, heeft de piloot gebracht 2 brieven van UE., die met denselven piloot mij sijn behandicht.

Onsen Coninck heeft goet vertrouwen op UE. ende alsoo gij van verre landen compt, is onsen Coninck gehouden met UE. vriendelijck te handelen. Verhoope UE. van gelijcke sult doen.

„UE. selfs in persoon hier sijnde, sijt gij wel tevreden t' fort op de Piscadores te breecken ende dat de schepen uyt de Piscadores naer een andere plaetse souden vertrecken, sonder een hout ofte stroo aen lant te beschadigen, als wanneer UE. versocht datter 2 joncken met coopmanschap naer Batavia te senden, t'welcke ick beloofde jaerlijcx te continueren, niettegenstaende dat het verre is, ende al wat UE. hebt versocht is UE. gegeven, waerover aen wedersijde beloft niemant te beschadigen, dat soo onlangs geleden is, dat den int noch niet drooch en is.

„Hongtienson heeft mij geseyt dat het fort is gebroocken ende dat de schepen waeren vertrocken naer andere plaetse, behalve 2 groote schepen, alsoo door haer groote noch geen reede gevonden en was, daerover UE. de plaets geleent hebbe tot datter advys van Batavia comt ende naer 4 maenden dat UE. naer u lant soudt vertrecken, waerin UE. geconsenteert heeft, gelijcke ick gelijcke ben geweest, ende alsoo dit waerachtich is, hebbet selve aen onsen coninck geschreven.

„UE. hebt mij laten weten dat aldaer een nieu schip is gearriveert, dat een Chineesche handeljonck heeft aengenomen, gaende om d'oost ende dat het gebroocken fort weder op wert gemaeckt, oock versocht U.E. te coopen 2 scheepsladinge coopmanschap. U.E. hebt belooft het fort te breecken ende de schepen te verseinden, maer comt U.E. beloften niet naer, alsoo meer schepen daer comen en t'fort weder opmaeckt, soodat het hart met de woorden niet overeen en comt.

„Ick hebbe gehoort dat U.E. niet toelaeten en wilt datter joncken naer de Manilles soude gaen, waerover een mandaet heeft laten uytgaen; de Piscadores is mijn lant ende sonder mijn consent en vermogen de Portugesen daer niet comen. Ick hebbe belooft joncken naer Jaccatra te senden, waerover versoeckt gij meer goederen te coopen?

„Onsen coninck heeft goet vertrouwen op U.E. dat ons geen schade en sult doen, gelijck vermoede U.E. ons oock vertrouwt. Ick hebbe alles goets van U.E. aen den Coninck geschreven, t'welck U.E. mij nu qualijck loont.

„Mijn officy is geeyndicht, over sulcx ick aen U.E. dese brief sende, d'over sal U.E. de vorige beloften in gedachtenisse gelieven

te houden, versoeke andermael dat U.E. met de schepen vertreckt, sulcx doende sal jaerlijckx joncken naer Batavia senden, gelijck met Wansan hebbe gedaen ende altijts met U.E. handelen, t'welck liefde en vrindtschap aen wedersijde sal maecken, op alles sal U.E. gelieven te beraden.

Het 3e jaer van den Coninck, inde 5e maent ende 5en dach, (2 Juni 1623).″

Wij zien uit het voorafgaende hoe de gevolgen van de dubbelzinnigheid en het bedrog, waartoe de Commandeur zich te Hoktsioe geleend had, zich begonnen te doen gevoelen. De Gouverneur der provincie drong nu aan op de vervulling der belofte, dat het fort zou worden afgebroken en weigerde het recht der onzen te erkennen om de op Manilla varende jonken te nemen. In beide opzichten had hij volmaakt gelijk, want het eerste was door Reijersen uitdrukkelijk beloofd, terwijl het tweede punt niet rechtstreeks ter sprake was gebracht, maar berustte op eene mededeeling der tolken, van wie Reijersen zeer goed wist dat ze geheel onvertrouwbaar waren.

Hongtsieuson had volgens afspraak het valsche bericht overgebracht, dat men reeds met het afbreken van het fort was begonnen, maar toen de op 20 Mei gekomene andere mandarijn zag dat het niet waar was, was men verplicht daarvoor een voorwendsel op te geven; dit moet de boodschap zijn, waarop de Gouverneur doelt.

Ook Hongtsieuson ontstelde er over, dat weder aan het fort werd gewerkt, want hij voorzag daaruit moeielijkheden voor zich, die inderdaad niet zijn uitgebleven.

Zoodoende was men thans nog niets verder dan in het begin en mijns inziens had het anders kunnen wezen. Ons fort in de Pescadores moest voor de Chineezen een onoverkomelijk beletsel tegen alle toenadering zijn, want de Gouverneur der provincie Hokkiën was in de eerste plaats verplicht het hem toevertrouwde gebied ongerept te bewaren en kon het zelfs niet wagen bij zijne regeering aan te komen met een voorstel om daarop ook maar de minste inbreuk toe te staan, dat zou hem minstens zijn ambt en vermoedelijk heel wat meer gekost hebben.

Daarentegen zou het voor den Gouverneur zulk eene opluchting zijn geweest, als de onzen de Pescadores verlaten en zich op Formosa gevestigd hadden, dat hij wellicht zich neergelegd zou hebben bij den eisch, dat de Chineezen niet meer in Manilla mochten gaan handelen; hij had dit bv. kunnen verbieden op grond der

slechte behandeling, die de Chineezen aldaar vaak van de Spaansche autoriteiten ondervonden, of hij had de oogen kunnen sluiten voor het nemen der op Manilla varende joncken door de onzen, als dit maar niet op de kust van China, maar meer in de buurt van Manilla gebeurde. In beide gevallen kon hij zijne regeering er buiten laten, of haar allicht met eene plausibele voorstelling der zaak tevreden stellen.

Chineesche documenten op de zaak betrekking hebbende.

Dat de Gouverneur der provincie Hokkiën eenigszins tot toegeven geneigd was, weten wij ook uit documenten, van hem zelven uitgegaan. Onder de stukken in 's Rijks Archief komen twee quaternen voor, getiteld: "Translaet uyt seecker Chinees boecxken, door den Commandeur Cornelis Reijersen van Tayouwan gebracht nopende de comste van de Nederlanders op de custe van China, anno 1623." Dit boekje kan niet anders geweest zijn — het blijkt ook uit den inhoud — dan een exemplaar van de Chineesche officieele courant, de King Pau, die in de hoofdstad wordt uitgegeven, den vorm heeft van kleine brochures en altijd voor een groot deel gevuld is met in extenso afgedrukte officieele stukken. Zoo was het toen en zoo is het ook nu nog.

Het is zeer te betreuren dat dit boekje, even als alle andere Chineesche documenten, op ons onderwerp betrekking hebbende, geheel uit de archieven verdwenen is; dit exemplaar der officieele courant zou vermoedelijk een unicum geweest zijn, mij is ten minste niet bekend dat ergens nog een nummer uit dien tijd aanwezig is. Wij hebben nu op de vertaling af te gaan, waaraan ik het volgende extract van de zeven stukken, waaruit het geheel bestaat, ontleen.

I. Brief van den Combon aan den Keizer van het 2e jaar Thienke de 7e maand den 1en dag (7 Augustus 1622).

Deelt mede dat de Hollanders (angmowan = Ang mo hoan = roodharige barbaren) op Pehoe en voor Amoy gekomen zijn; zal trachten ze met zachtheid weg te krijgen en hun den oorlog aandoen als ze niet vertrekken willen.

II. Idem als voren. Thienke 2e jaar 10e maand 13e dag (17 Nov. 1622).

Herhaaldelijk zijn Hollandsche schepen voor Amoy verschenen om den handel te verzoeken; hun is geantwoord dat de bevelen des Keizers daarover gevraagd werden en dat zij intusschen de

kust moesten verlaten, maar dit hebben zij geweigerd, omdat ze dit niet zonder bevel van Batavia konden doen.

Daarop hebben ze zonder bekende aanleiding vijandelijkheden gepleegd bij Poulo Arimou of Tijgers-eiland (Ho-thau-soa^{n}), maar nadat een klein schip van hen door list van de Chineezen aan den grond was geraakt en verbrand, [1] en de bemanning gedood of gevangen genomen was, hebben de grootere vaartuigen zich wat verwijderd.

Men zegt dat de Hollanders hulp gevraagd hebben in Japan, maar ook dit behoeft geen vrees te wekken, want hij heeft twee bekwame en moedige officieren, die hij aan den Keizer voor het bevel over de troepen voordraagt en die zullen zeker in staat wezen den vijand te weerstaan.

III. Idem als voren. Thienke 2^{e} jaar 11^{e} maand 5^{en} dag (7 December 1622).

De Hollanders zijn nu geheel vijandelijk geworden en hebben ons openlijk den oorlog aangedaan. Zij hebben zich versterkt in Pehoe, waar men ze niet laten kan, als zijnde om zoo te zeggen de poort van China. Ter zee zal men niet veel tegen hen kunnen doen, wegens hunne groote schepen en hun grof geschut, daarom willen de vroeger door hem genoemde officieren hen in Pehoe aantasten, dan zullen ze niet meer op de Chineesche kust komen en ten slotte wel voor goed vertrekken. Heeft de twee meergenoemde bevelhebbers voorloopig aangesteld en hun de beschikking gegeven over 20000 thails zilver; later zal echter nog wel meer noodig zijn.

IV. Idem als voren. Thienke 2^{e} jaar 12^{e} maand 3^{en} dag (4 Januari 1623).

Verhaal der gepleegde vijandelijkheden in de buurt van Amoy, waarbij het voordeel nu eens aan de eene dan weder aan de andere zijde was, ten slotte zijn de Hollanders met branders verjaagd. Daarna zijn ze weergekomen om te onderhandelen en toen is hun gezegd de Pescadores te verlaten en naar eene andere plaats te gaan, wat zij doen zouden als hun hoofd te Batavia het toestond. Volgens hun zeggen waren de Chineesche troepen de vijandelijkheden begonnen en hadden zij zich slechts verdedigd; de Gouverneur doet alsof hij dit gelooft en betreurt het dat daardoor zooveel onheil en beroering over het land is gebracht. Hij zou er geen bezwaar in zien hun den handel in Formosa toe te staan.

[1] Vermoedelijk wordt hier bedoeld de sloep van het eskader onder van Nieuweroode, die afgedreven en in de handen der Chineezen gevallen was.

Wacht nadere bevelen af, maar geeft de verzekering dat de Hollanders geen voordeel meer zullen behalen, omdat men nu voorbereid is.

V. Nota van Timsee Tetocq combou kiem sunbou Hockeen tehin tousathie teutsiamtouw gousou sion tsieu tsouw [1] over de verschillende voorstellen ten aanzien der Hollanders door onder hem staande mandarijnen gedaan. In hoofdzaak komt alles hierop neer, dat men zich wel ten strijde zal rusten, maar toch eerst trachtten zal de Hollanders door overreding weg te krijgen; men moet op doodstraf verbieden hun koopwaren of levensmiddelen te brengen, doortoe aan elke riviermonding langs de kust eene oorlogsjonk leggen en over elke 10 visschersjonken een hoofd stellen, die er op letten moet dat ze behoorlijk binnenkomen en anders aan de overheid kennis geven. Eindelijk moet men trachten uit te vinden, welke Chineezen de Hollanders als loodsen en tolken dienen en dan al hunne familieleden gevangen zetten en met den dood bedreigen, opdat ook die dienaars der Hollanders hun best doen om ze weg te krijgen.

Dit stuk draagt geene dagteekening.

VI. Rapport aan den Keizer. Thienke 3e jaar 2e maand (Maart 1623).

Heeft verschillende middelen tegen de Hollanders in het werk gesteld, nam: alle jonken binnen gehouden om hun den toevoer af te snijden en door gebrek tot den aftocht te dwingen; geweigerd de gevangenen los te laten, om de anderen bevreesd te maken voor een dergelijk lot; de geheele familie van den tolk in de gevangenis gezet en met den dood bedreigd, om ook langs dien weg pressie op de Hollanders uit te oefenen; het water te Pehoe vergiftigd, waardoor er reeds 200 gestorven zijn.

Dit alles heeft niet voldoende geholpen, want hunne macht wordt steeds grooter en daarom heeft hij hunnen commandeur op zijn verzoek toegestaan naar Hoktsioe te komen. Heeft hem daar eerst herhaaldelijk laten spreken met den Hai-to en vervolgens met den Potsing in tegenwoordigheid van den Antshat en anderen [2], om omtrent zijne bedoelingen zekerheid te hebben, daarna heeft hij hem bij zich toegelaten.

De commandeur vertelde dat hij alleen gekomen was om den handel met China te zoeken; te Pehoe had hij zich tegen de Por-

---

[1] De Gouverneur der provincie, zie pag. 115.

[2] Zie pag. 151.

tugeezen versterkt, maar hij was bereid die plaats te verlaten en naar Formosa te gaan, als de Chineezen daar met hem kwamen handelen; wilde dit niet toestaan zonder toestemming des Keizers omdat het zoo dichtbij was.

Ook vroeg de commandeur de vaart op Manilla te verbieden en de Hollandsche gevangenen los te laten, maar ook dit werd van 's Keizers verlof afhankelijk gesteld.

Voorloopig werd hem slechts geraden naar Batavia terug te keeren, waar de Chineezen dan zouden komen handelen.

De Hollanders wachten nu de beslissing des Keizers af; volgens bericht van Houtson [1] hebben zij het fort te Pehoe reeds afgebroken en de kanonnen ingescheept, terwijl zij als een blijk hunner goede gezindheid eenige stukken geschut aan den Keizer ten geschenke aanbieden.

Intusschen moet men de zaak niet licht achten: de oorlog heeft reeds veel gekost aan 3000 soldaten boven de gewone sterkte en het maken van nieuwe jonken en kanonnen; reeds zijn 24 oorlogsjonken door de Hollanders vernield en 138 soldaten gedood, terwijl aan handelsvaartuigen en huizen veel schade is toegebracht. Deze mededeelingen schijnen gedaan te worden met de bedoeling om den Keizer te bewegen het verzoek om den handel op Formosa toe te staan.

VII. Proclamatie [2] van den Gouverneur (Combon) te Hoktsioe, van het 3e jaar van Thienke de 5e maand (29 Mei— 28 Juni 1623).

Is bij den Keizer in ongenade gevallen en naar het Hof ontboden wegens zijne houding tegenover de Hollanders. Heeft hen niet met geweld van Pehoe willen verdrijven omdat de Chineezen tegen hunne groote schepen en zware kanonnen niet bestand waren; nu had men wel even groote schepen en kanonnen kunnen maken, maar dat zou jaren geduurd hebben. Een ander plan was den Hollanders allen toevoer van handelsgoederen en vivres af te snijden en hen zoo tot vertrek te dwingen, maar ook dat zou

---

[1] Dezelfde die elders gewoonlijk Hongtsioeson wordt genoemd.

[2] De Gouverneur geeft hier aan het publiek rekenschap van de door hem tegenover de Nederlanders gevolgde gedragslijn, wat in China, ondanks de absolute macht der ambtenaren, zeer gebruikelijk is. De gewoonte om aldus handelingen te verklaren en bevelen toe te lichten berust op eene uitspraak van Confucius, dat men in de eerste plaats het volk moet onderwijzen, d. w. z. inlichten omtrent wat het te doen en te laten heeft, en het anders niet zou mogen straffen (z. Lun-yü XX, II, 3).

lang duren en niet weinig ontdoken worden, terwijl beide plannen grooten druk en veel ellende over de bevolking zouden gebracht hebben. Daarom was zijne meening dat men aan de Hollanders den handel te Pehoe of Thaiwan moest toestaan, even als aan de Portugeezen te Macao, van wie men geen last en veel voordeel had.

Het verslag dat de Gouverneur van de gebeurtenissen en onderhandelingen geeft, is in hoofdzaak juist en zelfs oprechter dan vaak met een Chineesch officieel bericht het geval is. Hij erkent zijne onmacht tegenover de Hollanders en stelt voor op verschillende punten toe te geven, als zij hun fort in de Pescadores afbreken, namelijk den handel met hen op Formosa en des noods te Pehoe open te stellen en den handel op Manilla te verbieden. Inderdaad hadden de onzen het met den Gouverneur slechter kunnen treffen en hadden zij zich naar hem geschikt, dan is het niet onwaarschijnlijk dat eene bevredigende regeling zou zijn verkregen, maar de herhaalde vijandelijkheden, door de onzen tusschen de onderhandelingen door bedreven, moeten te Peking een zoo ongunstigen indruk hebben gemaakt, dat men van aanraking met de onzen, even als vroeger met de Japanners, niets wilde weten en den Gouverneur, die vriendschappelijke betrekkingen had voorgesteld, uit zijn ambt ontsloeg. Hier had de bekende Chineesche hooghartigheid, die zich in haar onverstand tegen alles opgewassen waant en niet let op wat daarbij door het volk wordt geleden, wederom de overhand.

In de Geschiedenis van Amoy (E-meng tsi) lezen wij hierover het volgende (boek XVI fol. 3 r): "In het jaar 1622 hebben de Hollanders een fort gebouwd op Pehoe en om den handel verzocht. Het provinciaal bestuur vreesde voor moeielijkheden en zeide hun aan naar elders te vertrekken, wanneer hun de handel zou kunnen vergund worden. De Roodharen gaven daaraan gevolg, waarop de Gouverneur der provincie Siang Tsioe-tsoë aan de regeering berichtte hoe zij zijn bevel gehoorzaamd hadden en naar elders verhuisd waren. De Keizer weigerde echter de vergunning tot den handel, waarop de barbaren in toorn ontstaken, het fort weer opbouwden en meer dan 600 visscherschuiten roofden; zij lieten de gevangen Chineezen aarde en steen aandragen om hen in den bouw te helpen en zoodoende was het fort spoedig even sterk als vroeger.

„Hunne schepen waren geankerd bij de zuidelijke landtong van het eiland Pehoe [1] en vertoonden zich telkens tusschen de eilanden voor Amoy, terwijl zij door den zeeroover Li Tan-hok [2] geholpen werden. In al de zeeplaatsen moest men dus zeer op zijn hoede zijn.”

Nadere bevelen uit Batavia. Den 23en Juni 1623 kwam te Pehoe versterking uit Batavia aan, namelijk eene kleine vloot onder den Commandeur Christiaan Francx, bestaande uit het schip Oranje, benevens de jachten Erasmus, Valck, West Cappel en Cleen Tholen. Deze schepen waren den 4en April van Batavia vertrokken; den 9en Mei bereikten zij de baai van Phanrang (Pandoran), waar ze 10 dagen bleven ter wille van de vele zieken; den 4en Juni kwamen ze bij Macao, waar een storm hen ophield tot den 14en, toen zij de reis naar de Pescadores vervolgden.

Deze vloot bracht allerlei provisien mede, als rijst, spek, vleesch, wijn, arak enz., zoodat de voeding weder wat verbeterd kon worden. Ook waren drie vrouwen medegekomen, „die haer mans hier op de Piscadores zijn leggende”, in welke qualiteit wordt niet gezegd.

Bij deze gelegenheid vernam men, dat de Gouverneur-Generaal Coen in Januari naar Nederland was vertrokken en dat in zijne plaats Pieter de Carpentier opgetreden was.

Van dezen bracht Francx een brief over, gedagteekend 3 April, waarin het volgende ontleendt wordt:

„Scupuleux met goede reden is d'Ed. Heer Generael Coen geweest, opt aentasten van Maccau ofte tnalaten van dien, in sijne instructie precyse ordre te geven, alsoo van des vijants gelegentheyt niet al te veel geinformeert, veel min verseeckert was in wat gesteltenisse onse vlote voor Maccau arriveren soude, remitterende de verkiesinghe van teen en tander aen UE. ende den Raedt, om daerinne naer bevindinge ende voorval van saecken te disponeren soo als tot reputatie ende meesten dienst van den staet der ver-

[1] Deze lange en smalle landtong, op het uiteinde waarvan het fort stond, wordt door de Chineezen zeer eigenaardig 風櫃仔尾 „de staart (trekker) van den blaasbalg” genoemd.

[2] Hiermede kan moeielijk iemand anders bedoeld zijn dan Capitein China, die, zooals wij herhaaldelijk gezien hebben en nog zien zullen, zich ook met zeeroof bezig hield.

eenichde Nederlanden in Indien met den anderen raadsaemst soudet vinden.

„Wat ontdeckinghe ende seckerheyt ghijlieden al vooren van des vijants gelegentheyt becomen haddet ende wat bijsondere considaratien meer den Raed beweecht hebben tot d'aentastinghe van Maccau absolut te resolveren, is ons alsnoch in gene van UE schriften volcomentlijck gebleken, connen oock geen ander motyff speuren als uwen goeden wil ende overgrooten ijver, welcke wij wensten met meerder circumspectie vande exploicteurs gesecondeert ware geweest.

„De misslach ende 't verlies (hoewel daer qualyck tegen moghen) soude noch verdraechlijck wesen, ware t'exploict met soo goeden ordre ende ommesicht vervolcht, gelijck als tselve ter goeder meninghe ingestelt ende oock mannelijck aengevanghen was; sonder soo groote schande ende schade soude men ten minste de proeve uytgestaen hebben, al hadden ten principale niet verricht geweest. Maer siende donse door pure achteloosheyt de sake selfs verbrodt hebben ende d'eenige oorsaeke van hun eygen ongeval sijn, connen wij de faulte qualijck sonder alteratie overcomen.

„Ons jammert de cloeke soldaten, die d'onbedachtheyt van hunne hoofden met haer doot hebben moeten boeten, noch meer verwondert ons dat men de sulcke, die door haer cleynharticheyt ende ontydich vluchten oorsake van 70 mannen haer doot ende meer ongevals geweest sijn (gelijck UE selfs in sijn journael verhaelt) voor den Raedt niet gecauseert ende tot exempel van anderen na haere verdiensten gestraft heeft. Sijnder eenige redenen waarom sulcx niet geschieden mocht, sullen deselve tsijner tijt gaerne hooren, gelijck mede op wat bijsondere consideratien meer (als degene welcke d' instructie vermelt) Maccau aangetast sij." [1]

De zwakte van de tegenwoordige macht wordt erkend en zoolang dit het geval is, kan men zich van vijandelijkheden onthouden; blijven echter de Chineezen den handel weigeren of gaan ze voort ons blijkbaar aan de praat te houden, dan moet men, als men

[1] De kritiek is nog zacht; in hoofdzaak wordt aangedrongen op nadere mededeelingen, waaruit zou kunnen worden vastgesteld, wie de verantwoordelijkheid voor de mislukking van den aanslag behoort te dragen; die inlichtingen zijn echter ook later, althans schriftelijk, niet verstrekt. Op 1 Februari had de Carpentier aan de Bewindhebbers geschreven dat de aanval op Macao mislukt was door „quaet beleyt."

zich sterk genoeg gevoelt, „de Chinesen den oorloch op t' hardste weder aandoen; haer vaertuich inzonderheyt oorlogsjoncken vernielen, haer open vlecken aen de zeestranden afloopen, verdestrueren ende boven alle ('t welck een principaelste ende eenich ooghwit in dese conjuncture wesen moet, daer uyt dat oock de sware lasten van desen Chinesen oorloghe vervallen ende gevonden moeten worden) soo veel Chinese mans, vrouwen ende kinders te becomen als mogelijck is, sonder reckening te maken (gelijck Sr Nieurode in sijne missive doet) datter te veel gesonden connen worden om Batavia, Amboina ende Banda te peupleren; de landen zijn groot ende vruchtbaer genoech, alwaert datter een millioen Chinesen gesonden wierden om deselve 't onderhouden.

„T'fort welck ghijlieden op Pehou begrepen ende in sijn deffentie gebracht hebt, recommanderen UE. wel te bewaren ende in geenderlij manieren tot onse naerder ordre te verlaten, onder hoe schoone toeseggingh e ende beloften het oock mochte wesen, mitsgaders hoe schoone plaetse ende bequame haven in de Lequeos ofte elders daeromtrent aengewesen mocht worden.

„Doch souden niet ongeraden achten, soot gevoechlijck geschieden can, bij aldien u daeromtrent van de Chinesen een bequame plaetse ende haven aengewesen wordt ende dat sij instantie doen ghij u van Pehou soudet transporteren ende aldaer ter neder slaen, onder vaste toeseggingе ende belofte daer met U te willen handelen, dat ghij de plaetse mede bij provisie, soo de macht hebt, occupeerdet, een defensiven molhoop daerop leydet ende de Chinesen ondertusschen met groote hoope voedet dat Pehoe seer licht verlaten sullen, insonderheyt wanneer den Generael verneemt een beter plaetse als Pehou begrepen hebt ende dat de Chinesen daer alrede met u handelen, u excuseerende dat Pehou tot naerder ordre niet vermooght te verlaten.

„Dit souden wij alsoo geraden ende goet vinden, eensdeels om te sien off men door dese middel met de Chinesen in handel sal connen geraken, ten anderen opdat onse vijanden prevenieren dese plaetse selfs niet te incorporeren, waertoe haer de Chinesen, wanneer met ons geen ander uytcompste speuren, wel lichtelijk aenraden souden, om ons alsoo tegen den anderen weder werck te geven.

„In allen gevalle, op wat maniere ghijlieden met de Chinesen soudet mogen contracteren, sult niet toestaen dat op Manilla ofte na eenige andere plaetse, als onder behoorlijck pas (oock met

confoy soo sulcx versoecken) naer Batavia varen [1]. Dit sal men haer voor eerst, om niet al te hardt te schijnen, met soete redenen afseggen, met excuse dat ghijlieden sulcx niet vermocht sonder ordre te consenteren, doch dat ghij daerin ten besten sult spreecken, haer met hoope ondertusschen voedende de Generael sulcx niet weygeren, maer wel toestaen sal, wanneer verneempt dat sij aldaer met u comen handelen.

„Wij geven oock in consideratie, oft het niet geraden sij om de sake te voorderen, dat men de Chinesen dreychde, soo met ons in Pehou ofte op soodanige plaets als UE. in de Lequeos bequaem mocht achten, niet willen comen handelen, dat noch naerder ende tot in haer eygen vast landt sullen comen nederslaen ende een sterckte bouwen, om haer met des te beter gelegentheyt van daer te moghen beoorlogen, daer bij voegende dat niet afstaen sullen, alwaert oock hondert jaer daerom souden moeten oorlogen; mogelijck dat dit dreygement haer wat sal doen ontsien.

„Met beter reden, minder incommodatie ende afsien van de Chinesen moghen wij in Pehou, als de Portugiesen onse vijanden (genoechsaem op haeren vasten bodem) in Canton resideren; meer reden hebben de Chinesen zich tegen die van Maccau te formaliseren, als tegen ons, die soo verre van de vaste cust van China op een dorre eylandt ons nederslaen. Wijst haer naer Maccau, dat de Portugeesen van daer slaen, soo sullen wij mogelijcx Pehou oock verlaten.

„Wij hebben niet meer van de Chinese rovers verstaen, welcke bij Groningen ende d'Engelse Beer om de noort van Pehou versproken sijn geweest. Soo UE. den oorloghe met China moet con-

---

[1] Aan onzen kant komt van tijd tot tijd het bewustzijn voor den dag, dat deze beperking van den handel der Chineezen toch inderdaad niet te rechtvaardigen is. In een brief van 10 December 1622 schreven de Bewindhebbers aan Coen: „Onze meeninge is niet, dat men de Chineezen haren vrijen handel sal beletten, anders als sooveel sij met onse vijanden handelen, tot grote schade van onse comp. ende grote voordeel ende versterking van den vijant, opdat zij daerdoor mogen bespeuren, dat den oorloch, die wij voeren, niet anders en is, dan om onsen erfvijandt den Coningh van Spaignie ende sijne adherenten allen afbreuk te doen."

Het is alsof de heeren naar eene verontschuldiging tegenover zich zelf zoeken en in Indië heeft men zich aan deze definitie der questie weinig gestoord, want daar is men doorgegaan met naar eene veel grootere beperking te streven, dan de Heeren XVIIen hadden aangegeven, daar bleef men verlangen, dat de Chineezen alleen met ons zouden handelen.

tinueren, souden dese rovers wel te pas comen om landttochten ende water-exploicten te helpen doen, in welcken gevalle men alle naerstioheyt behoorde aen te wenden om die tot ons te trecken, voor soo veel sonder prejuditie ende met verseeckeringe van onsen staet aldaer geschieden can.

"Achtervolgens d'ordre in UE voorighe instructie ende bijsondere recommandatie van de Hr Generael in sijne missive van den 19 Juni pr. den Sampson geschreven, nopende 't ondersoeck van de custe van China om de noordt tot d'uyterste palen toe, om te sien wat voordeel daer in den handel te halen sij ende of men nergens bij den Tartar comen can, sal UE eenige handige schepen dienen, soot geschieden can, daer naer toe te seinden, op datter niet on-ondersocht nagelate worde, daer de Comp^a dienst aen soude mogen geschieden.

"Groeningen heeft Haerlem op de hoochte van 22½ grad^n den 14^en December p^to gemoet ende daer uyt gelicht eenich houdt, cangans, Japanse rocken en volck, sendende daermede herwaerts in de 180 veroverde Chinesen, welcke d'Ed. Heer Generael voor sijn vertreck onder de principaelste van de Chinesen alhier verdeelt ende altsamen op een rantsoen van 60 realen ijder gestelt heeft, daer de hoofden voor respondere te betalen in 15 termijnen, te weten per maent 4 realen, behalve het ordinari maentlijck hooftgelt van 1½ realen [1]. Niet alleen met rantsoen ende hooftgelt van dese gevangene Chinesen wordt des Comp^es staat verbetert, maer daerenboven oock werd t'landt gepeupleert, heft t'incomen van hare consumptie ende andere proffijten meer, die uyt de laboureusheyt ende industrie van dese natien resulteren."

Een door Coen bij zijn vertrek achtergelaten "advys" [2] wordt aan

---

[1] Riess zegt in zijne Geschichte der Insel Formosa (Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft für Natur- und Völkerkunde Ost-Asiens, Band VI, pag 420) dat de Chineesche gevangenen te Batavia als slaven verkocht werden. Dit is onjuist, gelijk ongeveer alles wat deze schrijver over de geschiedenis der Nederlanders mededeelt. Naar hetgeen wij hier lezen, moet men hun toestand eer beschouwen als eene soort van pandelingschap, voor een bedrag dat met betrekking tot den plaatselijken loonstandaard gering en dus vrij spoedig af te lossen was. De vrije emigranten uit dien tijd verkeerden in ongeveer denzelfden toestand en werden voor de kosten te hunnen behoeve gemaakt, vermeerderd met wat de emigratie-makelaars daarbij moesten verdienen, verbonden bij wie hen in dienst nam. Ook ten huidigen dage gaat het nog zoo met met alle Chineesche immigranten, die bij hunne eigen landgenooten in dienst gaan.

[2] Gedagteekend 31 Januari 1623 en afgedrukt in de Kronijk van het Historisch

Reijersen ter kennisneming en opvolging toegezonden, waarbij nog het volgende wordt opgemerkt:

„In voors. avis sal UE. sien, hoe onder andere een van de alder importantste steunselen van des Comp^es staet gerekent wordt de peuplatie van Batavia, Amboina ende Banda. Item hoe serieuselijck sijne Ed. tot dien eynde d'opsamelinge van volck in alle quartieren is recommanderende.

„Bij aldien UE. andermael met de Chinesen in oorloch moet comen, laet doch niet na soo veel Chinesen te becomen ende met alle gelegentheyt herrewaerts aen te seinden, als mogelijck is. Soo grooten ende meer dienst sal de Comp^e daer aen geschieden, dan of UE. ons reale retoures toesondet. Met menschen sal des Comp^es staet in Indien gevest, verseeckert, verbetert ende eyndelinge soo verre gebracht werden, dat op haer eygen gewicht sonder secours van Europa rijckelijck sal connen bestaen ende daerenboven noch soo veel overwonnen werden, dat men de Comp^e haer ordinari retouren, sonder capital van Nederlant daertoe te behoeven, jaerlijcx sal connen toeseynden.

„Neemt dit toch ter herten, weest hierin niet versuymich, stampt dese maxima alle overhoofden in, want wij verclaren u met de waerheyt, dat de Comp^e nimmermeer in Indien sal connen te deghe bestaen, soo lange dit punt van peuplatie niet behoorlijck met ijver behertICht wordt. Schickt ons maer de ruymte van Chinesen in plaetse van Chinese waren (soo geen handel becomen

---

Genootschap te Utrecht, Negende jaargang, Tweede serie, pag. 67—95. Omtrent ons onderwerp komt daarin nog het volgende voor:

„Een seer groote menichte van volck isser van noode om Batavia, Moluquis, Amboyna en de Banda, oock andere plaatsen meer te populeeren" (art. 2, dit wordt met andere woorden telkens herhaald, o. a. in art. 19, 20 en 22).

Wij moeten den handel met China verkrijgen en dien van de Chineezen met onze vijanden beletten; daarom moeten alle krachten worden ingespannen, al zou het ook 10 ja 100 jaren duren (art. 30—32).

Waarschijnlijk zullen de Chineezen niet met zachtheid tot toestemming voor den handel met ons te brengen zijn, daarom moet men den oorlog tegen hen met kracht doorzetten en zoovele gevangenen maken als men maar krijgen kan (art. 66—71). Tevens behoort echter een „expres persoon" naar den Gouverneur van Hoktsioe te worden gezonden, om hem geheel duidelijk te maken hoe de onzen slechts den vreedzamen handel op het oog hebben (art. 68).

„Opt voorstel van Nieuwenroode gedaen, seggen wij als noch niet geraden te vinden, dat andre residentie naerder de cust van China zoecken, dan op Pehoe begost is, vermits duchten dat meerder ongemack naerder aen de cust dan in Pehoe vinden zouden."

condt), soo sullen d'excessive oncosten, welcke nu op de cust van China gedaen worden, mitsgaders d'interesten vant ledich liggende capital rijckelijck gevonden ende jaerlijcx treffelijck secoersen tot vervolch van dien handel aldaer gefurneert ende gesonden connen worden. Doorleest ende behertieht t'advis van sijne Ed. wel, soo sal UE. de gront van sake verstaen, daer Godt betert tot noch bij veele door onkund weynich mentie van gemaeckt ende acht op geslagen is geweest."

Nadat te Batavia het bericht was ontvangen, dat het op de kust van China tot vijandelijkheden was gekomen, had Coen 16 der voornaamste Chineezen in den Raad geroepen en hun gevoelen gevraagd over wat nu verder te doen stond. "Waarop de voors. Chinesen met ons gezamentlijk van opinie geweest zijn, 't vorige gepasseerde met een aensienlijcke ambassade te versachten, behoorlijcke tijt tot antwoorden te vergunnen ende ondertusschen den oorlog te doen ophouden. Hunlieden onse goede meeninge te verclaren, tot vrede ende handelinge te induceren ende voorts alle soete middelen voor een jaar ofte langer te beproeven; ondertusschen de vaerwaters van Macao, Manilla en andere plaats te bezetten." [1]

Er staat bij dat in dien zin besloten werd, maar toch werd er voorloopig geen gevolg aan gegeven, want bij deze gelegenheid kwam slechts een brief van "de principaelste" Chineezen te Batavia, gericht aan den Gouverneur te Hoktsioe en waarin zij hem verzochten den handel toe te staan; op hun verzoek waren 12 oude Chineezen uit de gevangenen medegegeven om naar hunne haardsteden teruggezonden te worden. De brief is van geen gewicht, als onder pressie geschreven, en aan Reijersen werd overgelaten hem al dan niet te bestellen. Wat er mede gebeurd is, blijkt verder niet.

Ik heb de hierboven vermelde aanschrijvingen uit Batavia zoo uitvoerig medegedeeld, om goed te laten uitkomen hoe men daar over de onderneming dacht; hoewel tot dusver geene resultaten waren verkregen, meende men nog steeds de Chineezen door geweld tot toegeven te zullen kunnen brengen. Daarom moest in de eerste plaats onze vestiging in de Pescadores behouden worden, die inderdaad in geval van oorlog voor de onzen eene groote kracht was, maar die omgekeerd, gelijk Reijersen reeds lang had

[1] Resolutie van het Kasteel te Batavia ven 30 Januari 1623.

ingezien, voor de Chineezen een onoverkomelijk beletsel tegen een verdrag met ons vormde. Voorts brachten de ontvangen bevelen mede, dat men de Chineezen met kracht moest beletten elders dan bij ons ten handel te varen, terwijl zulk een nadruk werd gelegd op het voordeel, dat men uit de Chineesche gevangenen kon halen, dat voortzetting der vijandelijkheden bij de minste aanleiding plicht geworden was.

Verdere loop der zaken in Pehoe. Nu men door de van Batavia gekomen schepen wat sterker was geworden en ook om te handelen in den geest der pas ontvangen bevelen, werd den 24en Juni besloten 4 schepen naar de kust van China te zenden om bij het eiland Namoa te kruisen op de Portugeesche navetten, die van Macao naar Japan, en de Chineesche jonken, die naar Manilla mochten willen gaan. Dit smaldeel werd gesteld onder bevel van den Commandeur Francx en stak den 30en Juni in zee. Eerst kregen deze schepen den last eene maand uit te blijven en later werd die termijn met nog eene maand verlengd; den 16 Augustus zijn de schepen weer teruggekeerd, omdat men ze, zooals later blijken zal, in Pehoe noodig had.

In de vergadering van 24 Juni werd mede aan de orde gesteld de van Batavia medegekregen last om ook het noordelijker gedeelte der kust van China te onderzoeken. Men vond het echter raadzaam dit denkbeeld nog wat te laten rusten, omdat het moeilijk was aan de daarvoor te bestemmen schepen eene bepaalde instructie te geven, zoolang men niet zeker wist, hoe men met de autoriteiten in het zuiden stond. Bovendien moesten 4 van de jachten verdubbeld [1] worden, voor dat men ze weder behoorlijk gebruiken kon, en als het tot vijandelijkheden met de Chineesche autoriteiten kwam, wat volstrekt niet onwaarschijnlijk was, dan achtte men het wenschelijk de macht zoo veel mogelijk bijeen te hebben.

Voorts werden de Commandeur Franckx, 2 opperkooplieden en 2 schippers in den Secreten Raad opgenomen, ter aanvulling van daarin ontstane vacatures.

---

[1] Bij N. Witsen, Aeloude en hedendaegsche Scheepsbouw, Amsterdam 1671, wordt het destijds gebruikelijke „verdubbelen" der schepen aldus beschreven: „Een huit van plancken, die van onderen af, tot aen het eerste berghhout toe, over de schepen getrocken wordt, waer tusschen veeltijds hayr, geslagen loot of koper gelecht wert, om de wormen te weeren, die de schepen doorboren."

Twee dagen te voren had de aanvoer van provisiën, die men van Batavia gekregen had, het mogelijk gemaakt de schaftregeling weer wat ruimer te maken en was bepaald „dat ijder man sal gegeven worden: 1 pont rijs daechs, $\frac{3}{4}$ pont vleys ende $\frac{1}{2}$ pont speck ter weecke, 1 mutsken arack daechs; 1 pont rijs daechs voor de Chinesen, alsoo geen toespijs en hebben.”

Den 25[en] kwam Houtonsouw alias Langenbaert van Amoy met een brief van den Teoja, „alsnu bij provisie veltoverste”, waarin werd gevraagd dat men al de gevangenen dan wel de helft daarvan vrij zou laten, wat onzen wensch om tot den handel te komen zeker bevorderlijk zou zijn. Daar men geen gevangenen durfde vrijlaten zonder antwoord op hetgeen daarover naar Batavia was geschreven, moest dit verzoek afgeslagen worden. Den 13[en] Juli is hij weer vertrokken, na „in vrientschap van den anderen gescheyden” te zijn, een brief voor zijnen meester medenemende. Dat hij zoo lang gebleven was, vond zijn oorzaak daarin, dat men zijn verzoek ten aanzien der gevangenen niet dadelijk wilde afslaan, daarom besloot men „den brief van Teoja met verlangen te soecken te beantwoorden, de jonck waermede deselvige gecomen is, soo lange op te houden als mogelijck sal sijn, op hoope dat ondertusschen eenige schepen met naerder advies van Batavia sullen comen.”

Den 29[en] Juni werd de vraag overwogen „oft niet geraetsaem en is op alle de schepen behoorlijck visitatie te doen, om te vernemen wat buytgoederen onder de gemeene man zijn, t'welck om seecker consideratie tot naerder advys wert uytgestelt, maer datter onderwijl sal worden gelet offer bij eenige quantiteyt zijde als andre Chinesche waeren is berustende.”

Voorts bevond men „dat door de comste vande Chineesche joncken menichte van dranck wert gebracht, waerdoor dagelijcx veel droncken volcx hebben, ende omdat het selfde behoorde voorgecomen te worden, is goet gevonden dat men soo op de schepen, t'fort ende jachten zal publiceren, dat geenige soldaten ofte matrosen sullen vermogen arack, Chinees bier ofte eenige andere dranck op te coopen, eenige gecocht hebbende aen geenige wederom te vercoopen, op pene wie bevonden wert gedaen te hebben ten hoochste sonder eenige simulatie aenden lijve gestraft te worden.”

Den 5[en] Juli kwam het jacht Victoria uit Thaiwan met de mededeeling dat de Cappiteyn China alarmeerende berichten uit China had ontvangen; men had hem geschreven dat „daer groote preparatie van schepen ende metalen geschut wert gemaackt” en hij was

van oordeel dat de Chineezen slechts trachtten de onzen te misleiden en vijandige bedoelingen hadden; „hij kende ze", zoo zeide hij, „beter dan wij, daar hij zelf een Chinees was." Gaarne zou hij naar Pehoe overkomen om Reijersen zelf te ontmoeten, maar hij werd door ziekte verhinderd.

Naar aanleiding hiervan werd den volgenden dag besloten, dat Reijersen zelf naar Thaiwan zou gaan om den Cappiteyn China te ontmoeten; hij zou dan tevens trachten met zijne hulp personen te vinden, die ons op de hoogte konden houden van wat in China passeerde, zoo wat betreft het maken van krijgstoerustingen, het vertrekken van handelsvaartuigen naar vijandelijke havens en wat dies meer zij. In den nacht van den 8en Juli ging Reijersen daartoe in zee, maar een storm kwam hem overvallen en in den avond van den 10en keerde hij onverrichter zake weder te Pehou terug, waarna hij van een nieuwe poging schijnt te hebben afgezien.

In de laatste brieven van Batavia was aangedrongen op „'t menageren van de vivres, soo over de officieren als het gemeen volck, soo dat yder is gestelt op seecker ranchoen, soo van gelt, wijn, rijs bij de maent te ontvangen." In de vergadering van 18 Juli werd daarop het volgende besloten: „Is naer yder sijn gevoelen niet wel doenlijck t'voors in te voeren, om redenen wij alhier niet wel versien en sijn van branthout, noch van eenige verversinge, dagelijcksche montcosten ofte anders te becomen en is, en connen oock niet bevinden, dat het tot dienst der Compagnie alhier soude sijn streckende, ten zij wij met die van China in handeling waeren."

Alleen werd „goet gevonden dat men van nu voortaen opt fort ofte geenige van de schepen, die onder de vloot van den Ed. Hr Commandeur Reijersen sijn bescheyden, geen natafel en sal worden gehouden, en dat de onderstuerlieden, assistenten, beneffens eenige serurgijns, die aen de taffels sijn geordonneert, in de stuermanshut sullen eeten." [1]

Daer men nog slechts voor 3½ maand rijst had, werd het schip de Goede Hoop naar Japan gezonden om 150 last rijst en 300 balen boonen te halen; tevens nam het verschillende handelsartikelen mede, die men in Pehoe niet noodig had, waaronder ook de buitgemaakte zijde.

---

[1] Op pag. 77 hebben wij gezien dat de assistenten, onderstuurlieden en barbiers niet aan de kajuitstafels mochten eten, tenzij hun dit als een voorrecht door de Bewindhebbers of door den Gouverneur-Generaal in Rade was toegekend. In welke gevallen dit geschiedde, heb ik nog niet kunnen ontdekken. Hier wordt dit door hoogere autoriteit verleende voorrecht zonder eenige vergoeding ingetrokken.

De meergenoemde Chinees Hongsieoeson, die op 18 Juni met 4 jonken van Amoy was gekomen, bevond zich nog altijd te Pehoe. „Het lange tardeeren van den voornoemden Hongsinson is meest geweest op hoop dat wij naerder tijdinge om de Piscadores te verlaeten van den Ed. Hr Generael souden becommen, gelijck hem menichmael aendiende dat ons laste schrijven, noch de twee gesonden joncken op Batavia niet waeren gearriveert, maer sijn in Patania geloopen. Stont altijt aen, als wij den handel in Tayouan hadden, off wij hem alsdan beloven wilden Pehou te verlaten en de gevangene Chinesen altsaem largeeren, tot welcken eynde versocht 2 à 300 van de gevangenen naer China mede te voeren, om daermede te betuygen dat wij anders niet en sochten als den vrijen handel.

„Waerop hem antwoorden, dat het in sulcken voege in onse macht niet en stont de Piscadores te verlaeten off volck te largeeren, te meer wij op ons laetste schrijven geen bescheyt en hebben becommen, dan soo die van China ons ondertusschen den vrijen handel in Teyouan verleenen, om daervan eens de smaeck te vercrijgen, gelijck ons voor dese van de principaelste tot Hocchieu belooft is, waervan int minste niet was naergecommen, maer veel eer de handel op Teyouan verboden wert, soodat op die van China haer woorden weynich te vertrouwen is, gelijck hoe langer hoe meer bespeuren.

„Gaf ons weder voor antwoort, soo wij de joncken niet hadden genomen, soude hier cooplieden gebrocht hebben volgens sijn belofte om met ons te contracteeren, dan door t'nemen van de joncken t'selve niet mochte geschieden; beloofde wederom met den Gouvr in Hocchieuw tot onse voordeel te spreecken om den handel tot Teyouan te becommen, alsoo hij meende in de Piscadores vooreerst niet en sal connen geschieden, dan soude in alles sijn beste doen.

„Schencken hem 200 Rr van 8en met 2 siecke Chinesen, die hij op ons versocht mede te nemen, ende beloofde deselfde, als hij weederom quam, weder te brengen, t'welck in den tijt van 15 à 20 dagen ten langste naer sijn seggen soude geschieden; zijn op dese belofte met vrientschap vande ander gescheyden.” Zoo is hij den 26en Juli vertrokken.

Den 1en Augustus vernam men uit Formosa het bericht, dat de Chineezen zoo te Canton als te Hoktsioe bezig waren zich tot den oorlog te rusten, en dat de Portugeezen voor dit doel 30000

ducaten hadden gegeven. Men had zulke geruchten al meer gehoord, zonder er veel om te geven, "dan alsoo deselve sijn continueerende, staet te beduchten de trouwloose Chinesen iet op ons souden mogen voornemen, want wij hebben bespeurt sedert t' veroveren van de vier joncken die naer Manilla wilden, hun gemoet ende voor desen betoonde genegenheyt geheel is verandert." Daarom besloot men den 3^{en} de bij Namoa kruisende schepen terug te roepen, waartoe men te eer overging, toen den 2^{en} een jacht van daar aankwam "met al 't volck aen t'waeter", terwijl daar nog veel zieken achter gebleven waren en nog geenerlei voordeel behaald was.

Zoodra de vloot terug was, zou men eenige jachten naar de kust van China zenden om te zien hoe de zaken daar stonden. Overigens werd het noodig geacht de jachten bij de hand te houden, "doordien, soo de Chinesen hier quamen, ons dienstiger als de groote schepen souden zijn, om het landen der Chinesen te beletten ende hun vaertuich schadeloos ende afhandich te maecken."

Nieuwe schepen en bevelen uit Batavia.

Den 16^{en} Augustus arriveerden van Batavia het schip Sampson en het jacht Muyden, met provisiën voor de Pescadores en goederen vòor Japan o. a. 70 lasten rijst, vleesch, spek enz. De voor Japan bestemde goederen moesten zoo mogelijk met de Zierikzee worden doorgezonden, maar aangezien men daardoor te veel volk zou missen, werd de wat kleinere Engelsche Beer aangewezen, die den 19^{en} vertrok. Dit schip nam ook nog 150 picol peper mede, omdat men toch geen kans zag die aan de Chineezen van de hand te zetten.

De Samson was 20 Juni van Batavia vertrokken en bracht een brief van dien datum mede. Naar aanleiding der mededeeling van Reijersen, dat onze occupatie der Pescadores hem voorkwam het voornaamste bezwaar tegen een verdrag met de Chineezen te zijn, gaf de Carpentier in de volgende bewoordingen zijne afwijkende zienswijze te kennen:

"UE schijnt van opinie te wezen, dat op Pehou beswaerlijck den handel obtineren sullen, maer wel op eeniger andere daer ontrent gelegen plaetsen buyten de jurisdictie van China.

"Wanneer de Chinesen het al recht meenden ende met ons genegen waren te handelen, soo verstaen wij dat haer keur in reden gefondeert staet, maer omdat wij tbeste gevoelen van haere aengebodene genegentheyt niet en hebben, veel min eenige gevoelijcke teyckenen van haren ernst bespeuren connen, maer wel

dat alle hare desseynen tot noch toe een ander ooghwit gehadt hebben, namentlijck om haer van ons niet alleen in Pehou, maer oock tenemael van alle andere plaetsen ontrent Chincheo t'ontlasten.

„Met Pehou te besitten geschiedt den Chinees in sijnen staet niet meer hinders dan of wij op een ander eylant buyten hare jurisdictie ons nedersloegen, alsoo de crone van China van Pehou, dat een dorre, ongesont ende onbewoont eylandt is, geen incomen treckt ende soo verre van de vaste cust gelegen is, ten naestenbij als Teyouwan.

„Seggen sij dat het een plaetse is, daer hun de vissers onthouden ende generen, t'gerief van dien pretenderen wij haer niet te beletten.

„Is het een dorre tack aen de croone van China, wij en begeren die niet af te trecken, maer geerne te laten soo se is ende daer beneffens oock met onse trafficque achtbaerder te maecken.

„Is haer soo veel daeraen gelegen dat geene vreemdelingen op haren bodem soo naer dulden mogen, waerom gedoogen se dan de Portugiesen op Maccau, dat ongelijck naerder Canton als Pehou aen Chincheo light.

„Is haer toesegginge ernst, dat ons den handel verleenen sullen, wanneer maer Pehou verlaten, ende is Pehou haer van soo grooten importantie, waerom verleenen sij ons niet eerst den handel om ons van haere genegentheyt te verseeckeren ende alsoo in recompence van den toegestanen handel (daerom het ons alleen te doen is ende niet om Pehou) ons te bewegen op een andere plaetse buyten haer jurisdictie neder te gaen slaen? Wat connen sij bij dese prouve vercort worden, dat ons eerst tot een teycken van hare oprechte meeninge den handel vergunnen, ende soo wij dan alschoon Pehou niet en verlieten, kunnen sij niet weder haren handel intrecken? Hebben wij hare goederen genoten, daertegen sullen sij weder onse realen ende coopmanschappen ontvangen hebben.

„T'heeft den naem van Pehou, maer t'is van t'meesterschap ende liberteyt van den handel: wanneer ons al met een schone mijne ende ijdelrijcke beloften uyt Pehou gesien hadden, soo en soude het noch al geen deegh wesen, soo lange men haer belet de silver vlieten van Manilla te gaen besoecken. Ende al conden wij haren silverdorst na haren appetijt lesschen, soo is de mensch van sulcken aert, dat hem de weelde, wanneer daer maer schijn van dwangh mede gemengt is, niet en smaeckt, denckende dat het op een ander altijt beter is als bij huys.

„Aent meesterschap van den handel is noch een importante

consideratie van staat vast, namentlijck dat alle vreemde machten, hoe geringh die oock sijn, ten aensien van 't groote lichaem, daer sij haer bij ende ontrent voegen, altijt voor suspect geacht ende ontsien worden.

„Dit hebben alsoo wat naer ons gevoelen geextendeert, opdat ghijlieden niet al te vast op uwe voorgemelte opinie bouwen soudet. Dese ende diergelijcke redenen, in onderhandelinge met de Chinesen sijnde, sal men opt gevoechlijcxste daert te pas compt mede gebruicken mogen, doch wij sijn van vast vertrouwen dat alle de beste redenen recht ende gelijck, sonder dwangh daermede te mengen, geenige vruchten bij de obstinate ende hardtgemoede Chinesen baren sullen, ende persisteren alsnoch dat met hardicheyt tot ons dessein sullen moeten comen. Doch tmoet almede met intervallen van soete middelen getempert werden, gelijck ghijlieden alrede begonnen hebt, te weten: d'een tijd oorloghen, d'ander tijt weder parlementeeren na de constitutie van elckanders humeuren, recht, macht ende gelegentheyt.

„Wijckt dan om geene redenen, totdat expres ordre daertoe becomt, van Pehou, alwaert de Chinesen u tsij dan in Pehou selver of op een ander plaetse daerontrent handel verleenden. Maer voedet haer, gelijck wij in onsen voorgaenden gesegt hebben, met vriendelijcke contenancen ende groote hoope, dat tot haer dessein wel geraecken sullen, wanneer alhier maer verstaen dat ons den handel geopent hebben ende oock de reale vruchten daervan alhier gevoelen.”

Nieuwe aanrakingen met de Chineesche autoriteiten te Amoy.

De herhaalde berichten uit Formosa omtrent de toerustingen ten oorlog, die op het vaste land van China werden gemaakt, leidden tot het besluit, dat vier schepen naar Amoy zouden gaan, onder bevel van den Commandeur, als de geschiktste persoon om de bedoelingen der Chineezen te leeren kennen, zoo noodig met hen in nader overleg te treden en ten slotte naar bevind van zaken te handelen.

Voor dit doel nam hij vier der gevangen Chineesche kooplieden mede, terwijl 70 à 80 van de ziekste gevangenen, van wien men toch geen dienst meer hebben kon, aan boord werden genomen om ze in China vrij te geven, „op hoope om iet goets daervoor te mogen verrichten ende de goede genegentheyt van de Chinesen te trecken.” Eindelijk verzocht de tolk Domingo 5 zijner vrienden

onder de gevangenen vrij te geven, omdat hij daardoor hoopte de vrijheid te verkrijgen van zijn vader en zijne broeders, die in China gevangen zaten. Ook dit verzoek werd ingewiligd.

Den 20en Augustus vertrok Reijersen van Pehoe en in den ochtend van den 22en kwam hij voor anker bij het eiland Go-soe.

Dadelijk werd de tolk met een sloep naar het naaste dorp gebracht, met een brief aan den Totock Teoja [1], in Amoy resideerende, om hem van de aankomst van Reijersen ze verwittigen. De stuurman van de sloep deelde mede dat „duysende van menschen op strant waeren, die meest hasegaeys ende hant geweer hadden ende dat t'vee landwaerts is gedreven worden.”

Daar de stemming blijkbaar vijandig was, ontbood Reijersen de kooplieden en schippers en gelastte hun „datse alles souden veerdich maecken om de branders te weiren, alsmede om den brand te lesschen, oock t'geschut ende amonitie van oorloch veerdich te maecken ende altijt 1 a 2 stucken met brandende lont daarbij te houden, 's nachts met 6 musquetten te waecken, de schepen dwers waeters te vertuyen om ofse met branders op ons af quamen deselve te beter te ontgieren; dit selfde hebben de vrienden niet tegen gehad, maer sullen haer altijt gereet houden.”

Den 23en ging een sloep naar den wal om den gisteren gedebarkeerden tolk te halen, maar men vernam van het dorpshoofd dat hij naar Amoy doorgegaan was. Daarentegen vertelde een dienaar van den Totok, die tegen den avond aan boord kwam, dat die tolk door het dorpshoofd overland naar Chincheo [2] was doorgezonden. Deze dienaar ging terug met een brief van Reijersen aan zijn meester.

Den 24en kwamen twee dienaars van den Totock [3] met een brief en ten geschenke 21 waterlamoenen, 90 eyeren en 12 potjens Chinees bier. Zij hadden gehoord van de zieke Chineezen die aan boord waren en verzochten dat die los zouden gelaten worden, hetgeen hun beloofd werd.

---

[1] De Totai voor de zeezaken, die de betrekking van den Totok waarnam (zie pag. 146).

[2] Chincheo wordt hier in engeren zin gebruikt voor Tsoan-tsioe, de hoofdplaats van het departement, waarin ook Amoy gelegen is. De evenvermelde Totai had daar zijne officieele residentie, maar schijnt zich te Amoy te hebben opgehouden, zoolang hij het ambt van Totok waarnam.

[3] Dit was de nieuwe Totok, die als bevelhebber der provinciale troepen de leiding der maatregelen tegen de Hollanders had.

In den op 25 Augustus van hem ontvangen brief betitelt hij zich als volgt:

Den volgenden dag kwamen zij de zieke Chineezen halen, waarvan er sedert het vertrek van Pehou 12 waren gestorven; zij brachten ook een brief van den Totock mede van den volgenden inhoud:

„Op gisteren heb ick u brief ontvangen ende alsoo verstaen hebbe dat u E t'voorleden jaer met Combon Siangh ende Totocq Sou [1] hebt mondelingh gecontracteert, waerop metten eersten 2 joncken naer Batavia sijn gesonden, maer alsoo Hongtsensongh sich over wedersijden met loogens heeft beholpen, twelck bij UE ende ons eenich misverstandt gecauseert heeft, waer over hem den nieuwen Combon Lam [2] hem gevanckelijck gesteldt heeft, met intentie om hem eerlange om zijne begane faulten t'onthalsen.

„Uyt uwen brief, op gisteren ontvangen, hebbe ick verstaen, dat u E versoeckt metter eersten met ons in contract te treden. En twijfelt aen onse goede meeningh niet, alsoo onse ondersaete met yeder naty in vruntschap soecken te handelen, wat reden souden wij hebben UE dat te weygeren? Maer t'geeft ons nadencken t'laetste aenhaelen van onse joncken, soo dat ick twijfele hetselve gesprooten is van wege eenige quade clapperstongen.

„Soo u E van harten geresolveert zijt in alle vrintschap met ons te contracteren, largeert alle gevangenen Chinesen ende sendt

---

1 2	3 4	5 6	7 8	9	10 . 11	12	13
Chimcha	Tintiongh	Hocksieu	Tingsou	pingh	Tset kangh	kimon	Tchongh
Khim-tshe	? ?	Hok-tsioe	ting so	ping	Tset-kang	?	?
欽差	? ?	福州	等所	並	浙江	?	?

14 15 16	17 18	19 20 21	22 23	24	25	26
tsongh pingh qua	tsien koen	Toutock hou	Toutock	t'Cham	Sou	tsiaa.
Tsong-ping-koa^{n}	tsiën-koen	To-tok-hoe	To-tok	?	?	Tshia.
總兵官	前軍	都督府	都督	?	?	謝

Uit het voorafgaande blijkt, dat ik dezen titel slechts gedeeltelijk terecht brengen kan; toch zien we, dat we hier te doen hebben met een officier van hoogen rang, wat volgt uit de woorden Khim-tshe (door den Keizer gezonden) en uit het feit, dat hij ook bevelhebber der troepen in de naburige provincie Tset-kang was. Het laatste woord is zijn familienaam.

Zijn naam komt voor in de Geschiedenis van Amoy (Boek XVI fol. 3 v.), waar hij genoemd wordt 福建總兵官謝隆儀 de opperbevelhebber in Hokiën-Tschia Liong-gi.

[1] Blijkens de Geschiedenis van Amoy (boek XVI fol. 3 v.) Soe It-bing 徐一鳴; hij wordt daar ook Tsong-ping-koa^{n} en niet Totok betiteld.

[2] Ibid. XVI fol. 4 r. Lam Ki-ik 南居益.

een persoon van verstant tot mijnen huyse om mij UE. meeninge te verclaren. Ik vertrouwe UE alles goets, verhoope UE. mij t'selve toevertrouwt, mijn meeninge is niet om met dubbeltheyt als de vorige met UE. te handelen.

"Domingo uwen tolck is met UE. brief naer Chincheuw bij Hayto [1] gereyst, UE. brief en sal niet achter de handt blijven.

"Andermael soo UE. van harten meent met ons in accoort te treden, laet het mij met een letter schrijvens weten met desen mijnen dienaer.

"Desen 24 Augustus A° 1623."

Reijersen had wel lust in het voorstel om een zijner officieren ter onderhandeling te zenden, "dan alsoo t'selfde maer in den brief verhaelt ende geen teyckens volgens de costume van China, alsser eenige vreemde natien in haer lant comen, worden gesonden, hebben oversulcx niet goet connen vinden eenige persoonen beneffens de siecken te zenden, te meer noch geen rechte tijdinge van onsen tolck en hadden becomen, dan gaven d° dienaers tot antwoort, soo haer Mr. Totock eenige gequalificeerde persoonen mondeling begeerde te sprecken, dat hij ons eenige ostagiers beneffens een teycken soude senden om vrij ende franck in zijn lant te comen."

Reijersen liet het echter niet bij die mondelinge boodschap, maer zette zijne wenschen en aanspraken ook nog in den volgenden brief uiteen:

"Aen Totock Chiam Chiaa tot Amoy.

"Desen dient tot antwoordt op UE. brief mij op gisteren door UE. dienaer behandicht.

"Ick hebbe t'voorleden jaer met Combon Chiam in Hoccheo gecontracteert, datter niet meer eenige joncken naer Manilha souden vaeren, ende ingeval wij anders bevonden met coopmanschappen, dat deselve vrij als vijanden souden aentasten. Datter oock twee joncken naer Batavia souden vertrecken, dewelcke volgens belofte wel afgesonden, maer te laet bij UE schult int jaer gedepescheert zijn, waeruyt gevolcht is dat (t'haerder schade) niet alleen de reyse niet hebben connen doen, maer sijn oorsaecke dat onse Heer Generael de toegeseyde joncken niet vernemende al onse onderhandelingen in twijfel gestelt heeft.

Dat wij de forteres in Pehouw niet vermochten af te breken ende te verlaten sonder naerder last dienaengaende van onsen Heer

[1] De Totai voor de Zeezaken 海道, laatstelijk waarnemend Totok.

Generael becommen te hebben, hebbe ick de mandorijns, daer mede getracteert, altijt voorgedragen. [1]

„Ons is belooft dat ons op Packan [2] een bequame plaetse om onse sware schepen te bergen soude aengewesen werden, mits dat UE. onderdanen aldaer ofte in Teyouan (totdat ordre van onsen Heer Generael om de Pescadores te verlaten bequam) met ons vrij ende franck als met vrunden souden connen handelen. Op t'welck noch t'een noch t'ander gevolcht is.

„Ick verclare mijne meeninge oprecht ende sonder eenich bedroch geweest te zijn: is er abuys bijde tolcken int vertalen aen wederzijden begaen, dat is ons van harten leet ende onse schult niet.

„Wat de Chineese gevangenen (die wij met recht becomen hebben ende in ons gewelt sijn) aengaet, hebbe genoechsaem mijne goede genegentheyt t'uwaerts met largeren (soo vooren als nu) van meer dan 100 persoonen getoont, onaengesien den eersten vanden mijnen binnen Hocheuw in UE. gewelt sijnde noch te verwachten hebbe.

„Dat wij niet anders maer van harten trachten met UE. in alle vruntschap te handelen blijckt genoechsaem aen ons vruntelijck aenhouden ende t'continueren met onse costelijcke schepen sonder tot nog toe yet vruchtbaerlijcx uytgericht te hebben.

„Hiernevens gaen 75 personen van UE. ondersaten met 3 cooplnyden; ick hadde gemeent een van mijne Capiteynen, om UE. onse goede meeninge te verclaren, mede te seinden, maer alsoo niet weten oft UE. aengenaem sij ofte niet, hebbet tot meerder verseeckeringe naergelaten.

„Desen 25 Augusty anno 1623 int schip Orange, liggende ten ancker onder t'eylant van Gouso."

(o. s.) Cornelis Reijersen.

Twee dagen later kwam een antwoord op dezen brief, waarbij de Totok het volgende schreef:

„Totock Chiam Tschiaa aen den Hr Commandeur Reijersen, 27 Aug. 1623.

„UE. laetsten beneffens de 75 gesondene siecken zijn ons wel

---

[1] Het valt niet te ontkennen, dat Reijersen hier aan de waarheid te kort doet, daar hij zich te Hoktsioe had laten verleiden tot de belofte het fort in de Pescadores te zullen opbreken. Ook kon hij moeielijk zeggen omtrent de vaart op Manilla gecontracteerd te hebben, waar niet meer aanwezig was dan eene mededeeling van de tolken, die hij zelf niet vertrouwde.

[2] Packan wordt door de onzen destijds vaak voor Formosa gebruikt; den oorsprong van dien naam heb ik nog niet gevonden.

geworden, waermede UE. naer yeders oordeel u goede genegentheyt tonswaerts genoechsaem betoont heeft, maer noch gebreeckender over de 1000 persoonen, doch hebben in twee reysen over de 100 persoonen becomen.

„Onse ondersaten hebben vele jaren met die van Manilha in alle vruntschap gehandelt, soo dattet niet vreemt is dat hun beyder herten totten anderen genegen sijn; UE. comt hier nieuw om met ons in accoort van handelinge te treden, hoe souden d'onse alsoo terstondt de traficque op Manilha connen verlaten?

„UE. is persoonlijck in Hocchieuw geweest, al tgene aldaer tusschen UE. ende Touya gecontracteert, staet bij geschrift gestelt, soodat daerin geen veranderinge en can geschieden.

„De twee vereischte joncken sijn bij Toeia om na Batavia te varen afgevaerdicht, doch hebbense (doordien wat spaede vertrocken sijn) contrarie wint ontmoet en hun reyse niet connen volbrengen; is hun schult niet, maer de wille Godts geweest. Die joncken, die verstae in Patani, UE vrundeslant gearriveert zijn, sullen niet naerlaten metten eersten gelegentheyt naer Batavia te vertrecken.

„T'was geseyt dat UE. met twee schepen in Pehou ordre van uwen Generael uyt Batavia soudt verwachten; waerom hebt ondertusschen onse coopluyden joncken aengehaelt? onse coopluyden, dat goet volck is, die in alle vreemde plaetsen hun handelinge drijven, wat reden sijnder dat mense alsoo aentast?

„UE. Duytsche gevangenen, die wij voor den gemaeckten peys (als met ons oorlogende alle hostiliteyt betoonden) becomen hebben, hoe can men die met onse coopluyden in tijde vant bestandt aengehaelt vergelijcken? Niettemin ben niet van meeninge deselve te dooden, maer goet tractement aen te doen, waeraen onse goede genegentheyt mede cont bespeuren.

„Soo UE. goet vindt, sendt yemant naer UE. Generael om t'seecker vertrecken onser 2 joncken naer Batavia te adviseeren. Hout voorseecker deselve wederom comende ende goede getuygenisse van hun tractement aldaer brengende, salder niet gebreecken jaarlijcx 10 à 12 oft meer joncken derwaerts te varen.

„Soo UE. een plaetse om met d'onse te handelen versoeckt, sent yemandt bij mij om met den anderen mondelingh te contracteren, maer onse coopluyden aen te halen ende gevangen te houden is geweldt ende op soodanige maniere procederende sullen naer desen geen joncken meer naer Batavia gesonden werden ende nimmermeer metten anderen in vruntschap van handelinge connen

geraecken, maer largeert alle de gevangene Chinesen ende verwacht ondertusschen met UE. schepen tsij in Pehou ofte Taiowan de naerder ordre van UE. Generael, dewelcke becomende, daer UE. veel in doen condt, sal tot uwer groote eere onse gemaeckte vruntschap door gantsch Indien bekendt zijn.

„Maer soo UE. op voorverhaelde maniere niet gesint sijt met ons te contracteeren, sullen in toecomende genootsaeckt zijn al onze joncken binnen te houden; wat voordeel sult ghij dan mette Pescadores te besitten verwachten? althans cander wat goets verricht worden?

„Werdt d'occasie bij UE. niet waergenomen, sal de schult bij UE. ende niet aen onse sijde sijn. Derhalve alsoo alles, wat tot de saecke dient, hier niet en schrijve, versoecke UE. eenige gequalificeerde persoonen sent om mondelingh metten andren te spreken.”

De persoon die dezen brief bracht, had twee pijlen bij zich, zijnde „een teycken dat er twee cappiteynen vrij in sijn lant mochten comen.” Daarop werden de opperkooplieden Franx en van Meldert aangewezen om de zaken aan lant met den Totok te gaan bespreken, voor wien zij het volgende schrijven van Reijersen medenamen:

„Aan Totock Chiam Soutchia.

„U brief is mij op staende voet wel geworden, tot antwoort dient desen.

„Ons is niet onbekent dat UE. ondersaten vele jaren met die van Manilha gehandelt hebben. UE. is oock niet ontwist dat die van Manilha ende Maccau ons doodtvijanden sijn, derhalven volgens den last van onsen Prins niet connen toelaten dat hun van eenige natien toevoer geschiede.

„T'geen voor desen in Hocchieuw gecontracteert is, is bij ons in verscher memorye, waervan een van de principaelste puncten was, datter geen joncken meer naer Manilha ofte eenige onser vijanden plaetsen souden varen; derhalve wij geen minder recht op d'aengehaelde Chinesen, die buyten accoort naer Manilha bij onse vijanden voeren, hebben dan UE. op onse (in tijde van oorloch veroverde) gevangenen, tegenwoordich in Hocchieuw sijnde.

„Met eerster gelegentheyt sal ick niet naerlaten onsen Heer Generael volcomentlijck t'adviseren, hoe datter van uwentwegen met goede meeninge 2 joncken naer Batavia afgevaerdicht sijn, die door contrarie wint de reyse niet hebben connen volbrengen. Ick twijfele niet of sullen t'aenstaende jaer van onsen H[r] Generael op alles goede en breeder ordre becomen, ondertusschen versoecke dat

UE ons de vrucht van sijnen goeden wille doet smaecken, met UE ondersaten last te geven bij ons in Pehou ofte Tayowan te comen handelen, waermede UE ons van sijne goede genegentheyt t'onswaerts niet alleen en sult verseeckeren, maer soude oock bij den Ed Hr Generael voor een vaste preuve van uwe oprechte meeninge aengenomen werden. Derhalven andermael versoeck t'selve hoe eer hoe beter mach geschieden; alsoo deselve niet om niet, maer met gelt sullen betalen, opdat wij 't effect van dien metten eersten aen onsen Hr Generael mogen advyseren.

„Dese gaet nevens twee van mijn Cappitteynen, t'geen hier gebreeckt referere aen deselve.

„Desen 27 Augustus 1623.”

De twee aangewezen personen hebben van hun wedervaren een schriftelijk verslag ingediend dat in het Journaal van Reijersen is opgenomen. Het luidt als volgt:

„27 Augustus naer den middach zijn wij met de jonck vertrocken naer Aymoui, alwaer wij tegen den avont gearriveert zijn. Hebben den dienaer van Totock Chiamhoutchia, veltoverste over de provintie, aldaer aen landt gesonden met de schriftelijke antwoordt, oock om sijn Mr aen te dienen ons arrivt alhier. Twee uren in den avont is do dienaer weeder bij ons gecommen, dede zijn rapport dat hij den brief aen Totock voors had behandicht ende dat wij op morgen voor hem sullen compareeren, om t'geen door translate uyt Duyts in Chinees ende bij faulte van tolcken aen onse meeninge mochte manqueeren, hem mondeling aenseggen.

„28. Ontrent 10 uren zijn twee van Totock zijn dienaers met een brief op een bort geplact, dat langs de straet voor ons soude worden gedragen, aen boort gecomen, doch mocht noch niet aen landt gaen voor aleer ons weder een pijl was getoont, die ontrent 11 uur met een dienaer oock aen ons is gebracht.

„Alsdoen sijn daedèlijck van de jonck aen landt gevaeren, alwaer voor yeder een paërt gesaelt gereet stont, zijn daerop gaen sitten, yeder worde van een man bij den toom geleyt, ende voor den mandorijn van Aymòui gebracht, t'welck ontrent een half uer rijdens was. Waer voor onse reverentie deeden, die ons toeknicte, voorder met den anderen geen woorden gehadt.

„Ende zijn daedelijck door een mandorijn vandaer naer den grooten Totock Chiamsautchia voors gebracht, alwaer wij sagen dat alle de principaelste vergadert en alle mindere mandorijns als voors Totock, oock chrijchsofficieren als andere, ons onbekent van

wat qualiteyt doch almeede mandorijns waeren, in groote costelijcke rocken gehabitueert, die ontrent 70 in 't getal geweest zijn, behalve alle mindere dienaers en soldaten, die ordentlijck aen wederzijde op rijen gestelt waeren.

„Den grooten Totock sat boven aen, den mandorijn van Aymoui aende slincker ende noch een ander mandorijn aende rechter handt van hem, t'welck de costume van haer lant sijn, dat de principaelste aen de slincker ende naer advenant van minder qualiteyt aende rechter zijde gestelt worden.

„Alsdoen liet de mandorijn Totock door zijn tolck vraegen, wat ons begeeren voorder was, alsoo onse brief hadde ontvangen, waerin verwondert sijn geweest, doordien verscheyden reysen aende Ed. H^r Commandeur versocht heeft, datter twee personen aldaer souden comen om met hem mondeling te spreecken.

„Hem antwoordende wij hier gecommen weegen d'Ed. H^r Commandeur ende anders niet versochten als den vrijen handel op Pehouw voor onse contanten ende coopmanschappen.

„Daerop ons aendiende dat wij eerst Pehouw souden verlaeten ende al de gevangen Chinesen largeren, dan mochten wij daervan spreecken.

„Liet oock aendienen ons lant cleen ende haer groot was, ende sij veel ende wij weynich volckx hadden, dat sij den vader ende wij als haer kinderen behoorden te wesen, welcke woorden sprack oft scheen wilde ons verbaest maecken. Waerom hem antwoorden dat niemand voor onzen vader en kende als den prins van ons lant; al is ons lant cleen ende niet soo groot als t'uwe, wij kennen ons bestant genoech voor onse vijanden. Welcke proposten heeft laeten vaeren.

„Ende liet ons aendienen, begeerden wij den handel, soo mosten afterlaten het nemen van zijn ondersaten ende joncqen, t'welck goede menschen waren, oock de Pescadores beneffens Tayouan [1] verlaeten ende met al onse schepen naer Batavia vertrecken.

„Waerop hem tot antwoort gaven dat de beloften van den ouden Cambon aen onsen H^r Commandeur sijn geweest dese: dat ons, wanneer eenige joncken na Manilha, Maccau ofte eenige van onse vijanden plaetse wilden ende die bequamen, vrij voor goede

[1] Tot nog toe was tegen onze vestiging op Formosa geen bezwaar gemaakt, zelfs hadden de Chineezen ons daarheen den weg gewezen; intusschen hadden wij ons zulke lastige gasten getoond, dat men nu ook Formosa nog te dicht bij vond en ons liever geheel en al naar Batavia zag terugkeeren.

prinse mogen aantasten; oock de Pescadores blijven besitten met het fort ende twee schepen; mede in Teyouan door sijn ondersaeten alderley coopmanschappen voor ons gelt te brengen ende soo d° Teyouan ons niet aen stont, soude twee pilooten verleenen om op de naeste gelegen plaetse, tzij Isla Formosa ofte ander eylanden, een bequaeme baey te soecken, tot naerder advys van onsen H^{r} Generael becomme hebbe, 't welck alreede hadde gedaen, doch geen bequamer bevonden dan de Pescadores.

„Waerop ons liet dienen dat sulcx niet waer was, sulcke belofte door den voor^{n} ouden Combon aen uwen H^{r} Commandeur sijn gedaen. Waerop hem dienden dattet inderdaet was geschiet als vooren geseyt is; weesen hem aen eenige van de mandorijns, die hier in presentie stonden, die bij t'voor^{s} contract waren geweest [1], t'welck hem seer bekent was, doch hiel hem off nergens af geweeten en hadde.

„Wederomme liet ons door den tolck aendienen, al waeret so geschiet, soo en achte ick alsnu de voorgaende contracten of watter bij uwen Commandeur ende d° Combon is gepasseert niet seggende, men most nu daeraf swijgen ende sien of op den nieuwen connen handelen.

„Vraegde ons wat bescheyt onse H^{r} Commandeur van d'Ed. H^{r} Generael ende de twee gesonden joncken naer Batavia becommen heeft. Antwoorden t'bescheyt was, dat wij de Pescadores niet en mochten verlaeten ende onse H^{r} Generael meent praetiens zijn van de gesonden joncken, doordien niet op Batavia en sijn geweest. Waerop seyde ons volcx schult was, die met de joncken derwaerts zijn gegaen. Doen seyde wij dat het by faulte is van de hoofde (alsoo 't mousson bijnaer verwaeyt was), die de joncken te laet hebben gedespecheert.

„Doch heeft ons andermael gevraegt off wij niet en vermochten de Pescadores ende Teyouwan te verlaeten, oock met onse schepen naer Batavia te loopen, soo wij sulcx doen, soude ons soo veel joncken op Batavia senden als begeeren, want seggen soo wij de Pescadores blijven besitten, zijn joncken binnen sal behouden,

---

[1] Deze aanwijzing kon geschieden door van Meldert, die met Reijersen naar Hoktsioe geweest was. Uit dit beroep op de mandarijnen zou men moeten opmaken, dat de onzen hier te goeder trouw spraken en toch kan dit niet het geval wezen, omdat zij weten moesten, dat de afspraken te Hoktsioe anders waren gemaakt, dan zij aangaven.

ende al worden schoonder 1000 Chinesen, die ghij noch sijt hebbende, wech gesonden, dat is niet, ick sal maecken datter u volck geen meer en becommen; blijft dan daer ghij bent, wat voordeel sult ghij doen ofte uyt connen rechten?

„Hebben hem geantwoort dat het in onse macht niet en stont sulcx te doen, dan souden ons eerst joncken met coopmanschappen toesenden om den smaeck van den handel te becommen, ondertusschen sullen naerder advys van onsen H^r Generael verwachten. Waerop liet vraegen off wij geen macht en hadden. Zeijde sulcx niet om toe te staen de Pescadores te verlaeten, ofte met onse schepen te vertrecken.

„Doen antwoorden zij, wat wilt ghij doen? waerom en vermoogen onse ondersaeten niet met de Spaignaerts ende Portugeesen te handelen? t'welck alreets soo lange jaeren hebben gedaen, sonder van haer gemolesteert te worden. Verdrijft hun van daer ende besit hunne plaetse, wij sullen UE. oock genoech toesenden, gelijck mede naer Batavia, soo ghy de Pescadores verlaet.

„Doen hebben opt voor^s geantwoort, dat om reedenen niet en moogen gedoogen dat UE. ondersaeten met de Spaignaerts ofte Portugeesen handelen, want sij door haer van amonitie van oorloch ende ander toevoer, daer zij door versterckt worden, vergrooten.

„Verhaelden van de nederlaegh, die wij voor Maccau over een jaar hebben gehadt, waerom ons daer van daen lieten slaen? Daerop hem dienden dat wij chrijsluyden waeren, dattet daermede gaet als de speulders, t'een tijt wint men en d'ander tijt verliest men.

„Oock is ons door zijn tolck gerapporteert, als wanneer zij met de Spaegnaerts ende Portugesen wilden aenspannen, wat wij met 1000 man souden beginnen; oock dat onse macht bij de haere niet haelt. Zeyde mosten t'selve getroost zijn.

„Doen liet ons weeten dat wel mochten gaen.

„Hebben hem door den tolck laten weten, off wij eenige verversingen voor onsen H^r Commandeur om gelt mochten becommen, alsoo hem niet wilde te kennen geven dat het voor ons volck was. T'welck ons heeft gerefuseert, seggende dat wij souden gaen en vaeren naer boort, ende als wij bescheyt brachten dat wij de Pescadores sullen verlaten ende met de schepen vertrecken, dat ons aldan sal vergunnen zooveel verversing te coopen als soude begeeren ende ons naert vertreck joncquen met coopmanschappen naesenden.

"Hebben oock laeten vraegen off onse tolck mede mocht neemen, die ons beloofde over twee daegen nae sal senden ende dat ons een brief meede soude geven aen onse Hr Commandeur om haer uiterste meeninge daer inne te verhaelen, t'welck seyden tegen den avont souden doen.

"Doen hebben ons afscheyt van haer genoomen ende zijn te paert gaen zitten gebrocht bij den derden mandorijn, alwaer voor de tweede poort mosten wachten totdat d° mandorijn, die oock in pitchiaring [1] bij de groote was, quam; hem eer bewijseude, hij niet omkijkende, is binnen gebrocht ende wij buyten blijven staen. Een weynich daernaer sijn binnen gecommen, daer 5 taeffels met eeten gereet stonden. Eerst deede een man voor hem commen, die werde gevat, de broeck af, ende 15 slaegen met t'hol van een gespoude bamboes gegeven; naer verstonden was om oorsaecke dat een taeffel eeten voor onse jongens te cort geschaft. Doen sijn reverentie gedaen ende yeder een aen taeffel geset, daer reedelijck was geschaft. Nae zijn gedane reverentie heeft seer gediscoureert, dat door den tolck over ende weer worde geseyt, doch was al oudt ende t'selve dat bij de grooten in zijn presentie was verhandelt.

"Naer dat wat geeten hebben heb ons afscheyt genoomen, zijn te paert gaen zitten, gereeden ende aen boort gaen vaeren van de joncq, alwaer een mandorin met den brief aen den Hr Commandeur vonden, die oock een schenckagie had, was 4 slechte damastiens, 4 waeyers, 6 paer schoenlinten, 1 vercken, 2 bocken, 40 pottiens Chinees bier, 40 waeterlamoenen, 2 manden met soete coecxkens ende al de overschoote cost die voor ons op taeffel heeft gestaen, alsdoen heeft d° mandorin sijn afscheyt genomen ende naer lant gevaeren.

"Twee uren in den avont is een ander mandorin bij ons gesonden van den mandorin Totock, die ons aendiende wij de Hr Commandeur seggen souden, soot hem belieft met dese joncq bescheyt sent, off noch eens mondeling met mijn begeert te sprecken, soo sal hem d° Totock op morgen twee joncken met een mandorin, die voor uwen Commandeur met een jonck in hostagie sal blijven totdat weeder comt, toesenden. Hem seggende sullent d'Hr Commandeur aendienen. Doen is d° mandorin van boort gevaeren ende wij naer tij gewacht om t'seyl te gaen.

---

[1] Beraadslaging (zie pag. 155).

"In somma nae connen bespeuren, alle haer dingen zijn met valscheyt gemengt ende niet anders versoecken als ons met praetiens te paeyen.

"Ende nae nacht ons ancker gelicht, t'seyl gegaen, smorgens aen ons boort gecommen ende den medegegeven brief aenden H[r] Commandeur gelevert."

De brief luidt als volgt:

"Totock Cham Soutsia aan Reijersen, 28 Aug. 1623.

"Ons is bekent dat de Castilianen, woonachtich in de Manilhas, UE. dootvijanden sijn, waerover UE. niet toestaen en wilt datter eenige joncken derrewaerts varen. Ende wij en soecken niet anders als in vruntschap met alle natien te handelen ende d'een niet meer faveur ende begere te doen als den anderen. Sijt gijlieden vijanden van Manilha, gaet ende vecht met haerlieden. Die van Manilha hebben ons noch noyt een stroo in de wech geleyt, oft eenich volck genomen, als tecort gedaen, ende dewijle wij dan mede vrunden met UE. zijn, waerom neemt ghij dan onse joncken? wat reden hebt gij daertoe? T'is ons evenveel waer wij onse goederen te vercope voeren, wat recht hebt gijlieden onse landen te besetten?

"Batavia is gelijck offet UE. landt was. T'is UE. ommers genoechelijcker dat wij onse waren daer te coop brengen.

"Soo gijlieden van harten meent met ons in vruntschap te handelen, verlaet de Pescadores ende laet alle onse gevangene Chinesen los, soo sal ick aen Touja Combon schrijven ende maecken dat onse ondersaeten UE. goets genoeg op Batavia sullen brengen. Wanneer gijlieden d'eenen dach de Pescadores verlaten sult hebben, sullen daechs daeraen geladen joncken naer Batavia senden, soodat gelijckelijck met UE. schepen ende onse joncken naer Batavia mocht vertrecken ende UE. Generael gaen besichtigen, als wanneer alde werelt sal weten te seggen dat UE. een groot stuck hebt uytgericht.

"Ende bijaldien UE. de Pescadores niet en verlaet, noch de Chinesen en largeert, sullen van onse sijde geen joncken naer Batavia gesonden werden, wat profijt sult gijlieden dan genieten ofte doen? hoe sal UE. hen voor uwen Generael dorven verthoonen?

"Gij hebt de cooplieden haer goederen benomen en hout haer gevangen, soo datse bevreest sijn op de Pescadores bij UE te comen handelen, alwaer t'schoon dat ick t'haer geboot; ende ick en begeer geen cooplieden tegen hare danck te belasten met yemant te gaen handelen.

„Ick ben van harten genegen om UE. ten besten te raden. Soo gij UE. opinie wat wilt breken, daer sijn twee wegen, kiest een van twee: soo UE. handel met ons begeert, ist reden dat UE. vrundelijck dat versoeckt, maer gij wilt het met gewelt hebben.

„T'lant van China als Japan paelt aen malcanderen, ende omdat se fielten sijn en willen wij niet gedoogen dat er yemant van onse ondersaten haer eenige waren vercoopt ofte met haer handelt, maer Siam, Malacca, Patani, Jambi leggen veer van onse landen, maer alsoo noyt in onse landen hebben willen comen ofte deselve haer toe te eygenen, ende goet volck is, derhalve sijn haerlieden alle jaren joncken toesendende.

„T'welck UE. tot exemplaer dient wat UE. hierinne goet vindt. Versoeck hierop antwoordt.”

Terwijl het antwoord op dien brief gereed gemaakt werd, hoorde men van de jonk een en ander over de stemming aan den wal: als er vier jonken naar Batavia gezonden werden, dan zouden wij geen geld hebben om de ladingen te betalen, zooals bij onze kantoren dikwijls was voorgekomen. Die verhalen waren, naar het scheen, afkomstig van de Spanjaarden en Portugeezen, welke laatsten 30000 ducaten hadden gegeven op voorwaarde dat ons eene plaats tot vestiging werd geweigerd. Men merkte dan ook wel, dat men „opt twintichste deel bij haer niet zooveel gesien was als voor desen.” Dat dit eer te wijten was aan onze weigering om het fort af te breken, hoewel wij dat hadden beloofd, aan ons gewelddadig optreden tegen de goederen en personen der Chineezen, aan de ellende eindelijk, waarin men de Chineesche gevangenen te gronde liet gaan, daaraan schijnt men zelfs niet gedacht te hebben.

De bij deze gelegenheid verzonden brief werd nog door eenige verdere correspondentie over en weer gevolgd. Ook deze stukken meen ik in haar geheel te moeten opnemen. Het heeft bij mij wel een punt van overweging uitgemaakt of ik daardoor niet te wijdloopig werd, maar de denkwijze van weerskanten is in deze stukken zoo nauwkeurig en eigenaardig uiteengezet, dat die door een verhaal in andere bewoordingen niet tot haar recht zou kunnen komen.

Tot mijn leedwezen kan ik niet zeggen, dat de onzen de fraaie rol in deze onderhandelingen vervullen; de reeds vroeger aangetoonde dubbelzinnigheid ten aanzien der afspraken, te Hoktsioe met den Gouverneur gemaakt, werpt ook hier weer op alles hare schaduw. Bovendien wordt hier op nieuw, zij het ook op last van

de regeering te Batavia, de kans van ontruiming der Pescadores voorgespiegeld, terwijl men toch werkelijk daartoe geen plan had.

De Chineezen daarentegen komen rond uit voor wat zij verlangen: als wij maar weg gaan, zoo uit de Pescadores als van Formosa, dan zal hun volk wel te Batavia komen handelen, en er is geen aanleiding om te denken dat die toezegging niet gemeend was.

Het eenige lichtpunt, dat ons aangenaam treft, zijn de cordate antwoorden, door Francx en van Meldert aan den T*o*tok gegeven, toen deze trachtte hen te intimideeren met China's overmacht en grootheid, of beschaamd te maken over de nederlaag voor Macao.

De verdere brieven dan zijn van den volgenden inhoud:

„Aen Totock Chiam Southia.

„UE. brief is ons wel behandicht ende den inhoudt ten deele verstaen, waerop desen sal dienen.

„T'is ons aengenaem dat het UE. bekent is wij dootvijanden van de Castilianen zijn, maer dat UE. soeckt soo goeden vriendt met deen als met dander natie te wesen, brengen UE. beloften ofte de daet van dien niet mede, als voor desen ende nu wel gebleecken is, alsoo nu over de 20 jaeren geleden, doen wij met drie schepen hierin waren, ghijlieden ons met deselve beloften (gelijck ghij ons nu soeckt te payen) hebt afgewesen, onder belofte ons goets genoech soo in Pattany als Batavia soudt toesenden, maer daer en is niet ofte weynich op gevolgt, soodat wij volgens UE. versouck Peho gelijck voor desen niet en mogen verlaten, alsoo tot sulcken eynde van onsen H^r^ Generael alhier niet en sijn gesonden om ons altijt met schoone beloften te laten payen, maer ter contrary sijn alhier van onsen H^r^ Generael gesonden om met d'uwe in alle vruntschap te handelen.

„Ons verwondert dat UE. sich soo qualijck genoecht overt gerechtich halen van UE. joncken, alsoo voor desen ons t' selve bij den ouwen Combon is toegelaten, seggende voortaen geen joncken meer na Manilla soude laten vaeren, maer contrary bevindende, dat wij vrij souden nemen.

„Dat UE. seght die van Manilla UE. ondersaten noyt vercort off een stroo inde weech geleyt hebben, in anders gebleecken over 20 jaeren geleden, doen die van Manilla bij de 20000 Chinesen vermoorden om geen ander reden dan haer handen in haer goet te slaen.

„Dat UE. ons aenwijst tegen die van Manilla, dat onse vianden sijn, te gaen vechten ende ons leet daer te wreecken, ons gevoe-

len is dat die van de Manilla onse vianden niet alleen en sijn, maer oock degene die ons vrientschap weygeren ende haer alle toevoer doen.

„Dewijle het UE. evenveel, waer ghij UE. goederen te coop brenght, met beter gelegentheyt ende minder peryckel kunt ghijse ons dan brengen op Pehoe ofte Teyouan, als op Battavia. Onse meeningh en is niet om ons meester van u landt te maecken, als alleen een plaats begrepen tot bescherming van onse goederen, ende in alle vruntschap voor ons gelt met UE. ondersaten te handelen.

„T'schrijven van desen hebben van onsen EH^r. Generael van Batavia brieven ontvangen, [1] daer hij andermael, gelijck voor desen, ons is recommanderende dat UE. ons in alle vrundtschap den handel wilt vergunnen, daer beneffens ons is belastende Peho niet te verlaten voor en aleer UE. ons de smaeck van den vreedtsaemen handel hebt laten genieten, t' welck wij andermael volgens d'ordre van den EH^r. Generael hier bij desen sijn versoeckende, tsij in Peho ofte Teyouan. Derhalven soo UE. met den andren goet cont vinden eenige joncken met den eersten naer Batavia te senden, beneffens een gequalificeert persoon om mondeling met d'E Generael te contracteren, sal d'H^r. Generael mogelijck UE. goede genegentheyt bevindende ordre geven de Piscadores te verlaten ende ons op een ander bequaem plaets neder slaen. [2]

„Tot een besluyt verwachte op morgen een volcomen bescheyt, wat UE. uyterste meeningh is.

„Desen 29^en Augusty a^o 1623 int schip Orangie, leggende ten ancker onder eylant Gosou voor de revier Chincheuw.”

„Totock Chiam Soutchia aan Reijerssen, 1 September 1623.

„UE. brief van den 29^en passado is mij wel behandicht ende hebbe den inhout van dien verstaen; tot antwoordt dient desen.

„Dat UE. seyt Teyouwan d' Indios ofte d' inwoonders desselfs ende niet ons toe te comen, derhalve aldaer den handel versouckt, waerom hebt UE. t'selve voor desen in Hocchieuw sijnde niet voorgedragen, als wanneer UE. onse joncken om met de Hollanders te handelen op Batavia versocht te comen, alle t' welcke alreede vanden ouden Combon aen onsen Coninck is overgebracht, waerop

---

[1] Het jacht Mocha was dien dag van Batavia aangekomen, waarover hieronder nader.

[2] Dit was slechts een middel om, overeenkomstig de laatst van Batavia ontvangen bevelen, de ontruiming der Pescadores op de lange baan te schuiven en intusschen tot den handel met de Chineezen te komen.

den Coninck alreede last gegeven heeft datter jaerlijcx eenige joncken met coopmanschap naer Batavia sullen gesonden werden; waerom brengt UE. nu veranderinge daerin, seggende dat op Teyouwan begeert te handelen? t'welck niet geschieden can.[1]

"Watter met 3 schepen over 20 jaren inde Piscadores sijnde gehandelt is, is bij ons onbekent, alsoo alhier niet ontrent waren.

"Soo UE. gelijck segt met ons in vruntschap begeert te handelen, tracteert onse ondersaten (die hun met coopmanschappen overal soucken te geneeren) redelijck ende wel, soo sal UE op Batavia mede genoech toegevoert werden, alsoot d' onse alleens is waerse (om proffijt te doen) hun coopmanschappen brengen. Als UE. onse ondersaten met soodanige redelijckheijt (als die van Manilla doen) tracteert ende alle haere goederen, gelijck die van Manilla afcoopt, sullen al onse cooplieden de vaert op Manilla verlaten ende met soo veele joncken ende coopmanschappen als begeert jaerlijcx naer Batavia vaeren.

"UE. seght Teyowan voor d' onse naerder ende gelegender is om met UE. te comen handelen, waerop wij seggen dattet voor UE. gelegender is onse coopmanschappen op Batavia (daerse UE. genoech sullen brengen) te coopen, dan deselve dus verre als in Teyowan te comen soucken.

"UE schrijft dat eenen brief van uwen Generael becomen hebt, dien wij vertrouwen wel soo discreet is, dat als gij bevindt dat wij volgens belofte coopmanschappen op Batavia brengen, gij de plaetsen van Pehou ofte Teyowan niet en verlaet, sult daermede den handel op Batavia oock verliesen.

"Om twee dingen hebbe ick uE altijt gebeden, te weten om Pehou te verlaten ende de gevangen Chinesen te largeren, maer hebt tot noch toe niet en willen toestaen, soo dat wij UE meeninge niet connen verstaen.

"UE tolck Domingo was met uwen brief in Touwy aen landt gecomen, van waer hij tegens sijn danck van den mandorijn dier

---

[1] Hier is de Chinees niet te goeder trouw; hij doet alsof het denkbeeld om om Formosa samen te handelen, nu voor het eerst wordt voorgebracht, terwijl hij toch zeer goed wist, dat het juist door zijne landslieden zelf was aangegeven. Hij negeert het nu, omdat ook daartegen intusschen bezwaren gerezen zijn, omdat men de Hollanders als zulke gevaarlijke naburen heeft leeren kennen, dat men ze ook daar liever niet heeft.

De bewering dat Formosa aan de inboorlingen en niet aan de Chineezen behoort, komt in den vorigen brief van Reijersen niet voor, maar kan wel, door eenige vrijheid die de tolk zich veroorloofd heeft, in de Chineesche vertaling gezet zijn.

plaetse naer Chincheo gebracht is; als ick d° mandorijn om sijn begane faulten sal gestraft hebben, sal Domingo UE weder toegesonden werden. [1] Soo UE yets voorders te versoucken hebt, sendt ons een van UE volck.″

″Aen Totock Chiam Soutchia.

″U missive van dato deser is mij op staende voet wel gewerden, op dewelcke voor antwoort dient.

″UE schrijft ons altijt twee pointen hebt voorgehouden, sonder dat noyt een van beyde hebben willen toestaen; waerop segge, gelijck voor desen dickmael gedaen hebbe, dat in onse macht niet en is Pehou te verlaten sonder naerder ordre van den Ed. H^{r} Generael becomen te hebben. Wat de Chinese gevangenen aengaet, tegenwoordich in de Piscadores sijnde, en vermogen geen derselver meer te largeren, te meer dewijle tot noch toe niet alleene niet eene van d'onse in Hocchieu sijnde vernomen hebben, maer oock in UE brieven niet een letter haerder verlossinge vermaent werdt.

″Versoeck andermael UE eenige 5 a 6 joncken met coopmanschap gelieve naer Batavia te senden, beneffens een gequalificeert persoon om mondeling met den H^{r} Generael te sprecken op hope aldaer alles tot een goet einde mochte gebracht werden. Ick ben bereyt een schip in comp^{a} ofte beneffens de joncken te senden met brieven aen den H^{r} Generael om t'gepasseerde hier aen sijn E te adviseren, ongetwijfelt als sijn E bespeurt UE de saecke oprecht meent ende eenige joncken met coopmanschappen op Batavia, ons ondertusschen den handel op Teyowan verleenende, sal sijn E lichtelijck resolveren Pehou te verlaten.

″Mij verwondert UE. Domingo onsen tolck (daer soo dickmael om geschreven hebbe) ons volgens UE. beloften niet weder sent, derhalve op UE. vrintlijck versoek t'selve hoe eer hoe liever mach geschieden.

[1] Het schijnt dat op dezen ongelukkige aan land eene ernstige pressie is uitgeoefend. Boven werd reeds vermeld dat zijne familieleden gevangen waren gezet en ditmaal was hij blijkbaar zelf door de Chineesche autoriteiten onderhanden genomen wegens de diensten aan de onzen bewezen.

Onder de stukken ligt een extract uit het journaal van Francx, loopende van 20 Augustus tot 10 September: over zijn wedervaren aan land komt daarin een verhaal voor, dat in hoofdzaak nauwkeurig met het boven gegeven verhaal overeenstemt. Hierin wordt nog medegedeeld dat Francx bij den Totok den van boord gezonden tolk vond; „t' scheen dat hij door dreigementen, persuasien ofte schoone beloften gants van ons vervremt was, had alreede den Chineesen rock weder aengetrocken, seyde dat noyt Christen geweest was ende niet weder bij ons begeerde te comen, maer in China sijn vaderlant blijven."

„Hierop sullen toecomende nacht UE. antwoort verwachten, blijft ondertusschen den Almogenden Godt bevolen.

„Int schip Orangie geanckert ondert eylant Eymoy 1 September 1623.”

„Aen Totock Chiam Soutchia.

„Mijnen laetsten aen UE. is van den eersten stanty geweest, op dewelcke noch antwoort beneffens onse tolck verwachte.

„Heden is ons brenger deses, genaemt Quisuan aen boort gecomen, die ons seit over drie maenden van Batavia vertrocken is, alwaer naer sijn seggen met onsen H[r] Generael soude veraccordeert sijn, dat t'naeste jaer met sijn joncken wederomme aldaer sal comen. Naer sijn seggen is van meninghe t'naeste jaer met thien joncken derwaerts te gaen, derhalven vruntelijck op UE. versoeck het tot t'selve te licentieeren ende volgens costume met behoorlicke passen te voorsien, sulcx bevindende sullen ons van UE. goede genegentheyt t'onswaerts verseckert houden ende volgens dien lichtelijck Pehou verlaten.

„Hierop sullen per brenger deses met eerste gelegenheyt antwoordt verwachten, de welcke becomende ons met de schepen naer Pehou sullen vervoegen.

„Actum int schip Orangie, geanckert ondert eylant Eymoy, 3 September 1623.”

„Totock aan Reijerssen, 2 September 1623.

„U missive van 1 stanty is mij op dato wel gewerden, den inhout van dien als van alle de voorgaende wel verstaen. Van de twee poincten, die altijts op UE. versocht hebbe, hebt UE. noch niet een willen toestaen.

„UE. twee cappiteyns, voor desen aen mij gesonden, sijn ons willecom ende haerder comst seer aengenaem geweest, maer alsoo versta door den persoon, van ons tot nogtoe aen UE. gesonden, deselve UE. niet aengenaem is geweest, derhalven tot noch toe hebbe naergelaten denselven met de versochte antwoorde op UE. brief (te senden).

„Eergisteren is er eenen Coeysuan, kappiteyn van een joncke, met eenige cooplieden voor mij verschenen, seggende dat sijne coopmanschappen (varende naer Batavia) hem waren benomen ende dat UE. Generael (uyt pure genegentheyt t'haerwaerts) hun soo favorabel is geweest, dat tot verset haerder geledene schade 8000 R[a] van 8[en] gerestitueert sijn.

„Oock heeft mij voors. Coeysuan aengedient, dat eenen brief

van UE. Generael aen UE. is medebrengende, inhoudende dat UE. met alle de schepen, gelijck UE. Generael mondeling aen voors. Coeysuan geseyt heeft, sout vertrecken, waeraen mij van de groote discretie ende de goede genegentheyt van uwen H[r] Generael t'onswaerts (daer altijts alle goet gevoelen aff gehad hebbe) ten volle vergenoecht ende verseeckert houde. [1] Derhalven soo UE. d'onse soodanige goede harte ende genegentheyt gelijck UE. Generael betoont ende sijne ordre naercomt, sult alle onse cooplnyden bewegen nergens anders hare coopmanschappen dan op Batavia te brengen, ja sooveel als UE. sult begeren, alsoot alhier daeraen niet en sal gebrecken.

„Wij hebben t'voorlede jaer twee joncken met hare coopmanschappen naer Batavia gesonden, waerom versoeckt UE. alsnu Teyowan te besitten? Soo UE. de saecke oprecht meent, sent mij eenige uwer Cappiteyns om t'voorverhaelde bij eede te bevestigen, t'welck volgens dien aen Combon Touya dadelijck sal overseynden, mits tsiappen [2] voor de naer Batavia varende joncken versoecken.

„Coeysuan is om den medegebrachten brief van UE. Generael te haelen naer Chincheo vertrocken, dien ick beneffens den tolck Domingo UE. sal toesenden, alsoo den mandorijn, die hem Domingo heeft opgehouden, ofte in sijn reyse beleth, al na behooren gestraft hebbe."

„Aen Totock Chiam Souchia.

„U missive per brenger deser is mij op dato wel gewerden; hebbe uyt d'inhout van dien verstaen datter eenen brief van onsen E. H[r] Generael onder Coeysuan is berustende, die UE. schrijft ons met eerster gelegentheyt te willen toesenden. Sullen deselve op morgen beneffens onse tolck met devotie verwachten, dewelcke ontvangen hebbende ben bereyt mij dadelick naer den inhout van dien volcomentlijck te reguleeren.

---

[1] Wij hebben hier een voorbeeld van de onbeholpen listen, waarvan de Chineesche diplomaten bij al hunne geslepenheid zich soms trachten te bedienen. Coeysuan was inderdaad te Batavia ten handel geweest en had daar zijn voornemen te kennen gegeven om het volgende jaar met 10 jonken terug te komen; daarvoor had hij passen gevraagd en die waren hem gegeven. Nu moest hij er op last van den Totok bij doen, dat hij belast was met de overbrenging van een brief van den Gouverneur-Generaal aan den Commandeur, maar die brief was ongelukkig te Canton achtergebleven. Het rustige antwoord van Reijersen maakte aan het incident een einde.

[2] Hier „passen", zie pag. 145.

"Int schip Orangie, ady 4en September a° 1623, ter rede voor de revier van Chincheo."

Gedurende den loop dezer correspondentie hadden de onzen meer en meer de overtuiging gekregen, dat de stemming der Chineesche autoriteiten zeer ongunstig was en dat men voor het oogenblik niet mocht hopen met hen tot een bevredigende schikking te geraken; daarom werd reeds den 2en September de vraag overwogen of men den Chineezen niet weder den oorlog zou aandoen, maar de aanwezige macht werd daartoe onvoldoende geacht, zoodat men besloot eerst naar de Pescadores te gaan en zich daar ten strijde toe te rusten.

Wij hebben reeds boven gezien dat het jacht Mocha was aangekomen terwijl de Commandeur voor Amoy lag. Dit vaartuig was den 19en Juli van Batavia vertrokken en had eerst de Pescadores aangedaan, van waar het herwaarts was gezonden. Het bracht 1 officier en 15 soldaten voor het garnizoen te Pehoe mede, meer had men te Batavia niet kunnen missen. De met dit schip gezonden brief van de Carpentier was van weinig belang; alleen deelde hij mede dat het met den handel bij de verschillende kantoren slecht ging en daarom hoopte hij dat er toch Chineesche jonken naar Batavia zouden komen, of dat men zou trachten aan de noordkust van China tot den handel te geraken.

Reijersen keert naar Pehoe terug. Loop der zaken aldaar.

Den 6en September keerde de vloot naar de Pescadores terug, waar men den 10en aankwam.

Den 13en werd aldaar in eene vergadering van den Breeden Raad besloten, dat men den oorlog tegen de Chineezen weder zou beginnen, "alsoo sij ons genouchsaem met haer woorden den oorloch aenseggen."

In het belang der weerbaarheid werd besloten de Chineesche gevangenen naar Batavia te zenden, waarvoor het schip Zierikzee werd aangewezen, dat door zijne grootte voor de taak het geschiktst was. Wel kon men dit groote schip moeielijk missen met het oog op mogelijke aanvallen van de Chineezen en wellicht ook van de Portugeezen en Spanjaarden, maar men rekende in den voor de deur staanden noordoost mousson daarvan vrij te zullen blijven en men vertrouwde, dat het schip met het begin van den zuidelijken mousson weer terug kon zijn.

Eerst werd het denkbeeld geopperd "de Chinesen te visiteren, hoeveel gesonden ende siecken datter tegenwoordich bij ons sijn,

ende off men deselve int geheel, off eenige van de principaelste siecken, daer weynich hoop aen is (na menschen oordeel) om op Batavia te brengen, sal stieren." Men besloot echter "alle de Chinesen te inbarqueren, die noch gevoechelijk aen boort connen comen."

Eenige dagen later werd bevolen "visitatie te doen, soo int fort als op de geheele vloot, wat persoonen daer sijn, die de Comp[ie] geen dienst en connen doen, om deselfde met de Zirikzee naer Batavia te senden."

Ook de Commandeur Reijersen, die reeds herhaaldelijk om aflossing gevraagd had en laatst de mededeeling ontving, dat zijn verzoek in advies werd gehouden, verlangde met de Zierikzee naar Batavia te gaan. In de vergadering van 21 September deed Reijersen hiervan mededeeling, als reden opgevende dat "sijn tijt over de acht maanden geëxpireert ende niet wel te pas was"; daarom verzocht hij "dat een yder op den 23[en] toecomende schriftelijck volgens haere conscientie inbrengen soude eenige persoonen aen te sien, wie na zijn vertrek in plaets sal succederen." Ter vergadering van 23 September kreeg Verhult een stem meer dan Francx, "doch t'selve is bij den H[r] Commandeur in bedencken genomen." Reijersen had liever Francx als opvolger gehad en vermoedelijk heeft hij van zijn voornemen afgezien omdat de meerderheid van den Raad een ander had aangewezen.

Met de Zierikzee hadden verder onder gewone omstandigheden nog een aantal matrozen en soldaten moeten gaan, wier diensttijd verstreken was, maar daar men van Batavia slechts weinig nieuw volk gekregen had, moest men houden wat er was. "Oversulcx is eenstemmich goet gevonden om de bootsgesellen ende soldaten, om die beter hier te houden, dat men diegene die haer tijt, off een maent 3 á 4 onbegrepen geexpireert sal sijn, aannemen ende haer twee maenden gagie op de nieuwe verbindtenisse op de handt te geven." Wat de menschen in de Piscadores aan dit voorschot hadden, is niet duidelijk, maar het schijnt een middel geweest te zijn om hen tot verlenging van hun verband te verlokken.

Bijzonderheden omtrent het vangen van Chineezen ter opzending naar Batavia.

Nu alzoo de Chineesche gevangenen in de Pescadores bij deze gelegenheid opgeruimd en naar Batavia gezonden worden, slaan wij een blik terug om te zien op welke wijze en onder welke omstandigheden aan den last tot het maken dier

gevangenen uitvoering was gegeven. Wij vinden daarover de volgende mededeelingen.

22 December 1622, tocht onder van Nieuweroode op de kust van China:

„Alsoo den 14 deser inde landttocht aen de suytsijde vande revier 2 vrouwen ende 2 kinderen hebben becomen, maer de vrouwen heel oudt ende mismaeckt sijnde, soo datter de Comp^a^ niet anders dan onkosten van te verwachten hadde; is derhalve goet gevonden dat deselve vrouwen met een jong kint maer van 2 maenden out weder aen lant sullen laten setten, het ander kint, sijnde een meysken van 8 jaren, met de eerste gelegentheyt naer de Pescadores gesonden werde.”

11 Mei 1623. Van Nieuweroode brengt met de Groningen 275 gevangenen aan.

15 Mei. Daar de voorraad rijst gering is, wordt bepaald dat voor elken gevangene niet meer zal uitgegeven worden dan één pond daags.

Op 3 Juni werd besloten „dat alle de siecke Chinesen aende noortzijde van de baey inde pagode aldaer staende sullen gebracht worden, om alle stanck ende ongemack te verhoeden, mits daer behoorlijcke wacht stellende om het wechloopen voor te comen, want int fort geen gelegentheijt en hebben om deselve te logieren.”

Den 4^en^ Juni kwamen de schepen terug, die voor Manilla gekruist hadden; ze hadden drie jonken genomen en door de gevangenen, die zij medebrachten, steeg het aantal tot meer dan 1200.

6 Juni werd besloten „dat voor yder Chinees dagelicx sal gecoockt worden een half pont rijs ende niet meer; dat yder schip dagelicx een vaertuych met 15 à 20 Chinesen ende daerbij 5 à 6 Nederlanders sal senden om te vissen mosselen, oesters om deselve daermede te onderhouden, dewijle weynich rijs connen geven. Mede om den anderen off den tweeden dach deselve om groensel te senden, maer datter altoos goede wacht werde bij gestelt, opdatter geen wech loopen.”

14 Juni. Dertig oude lieden, van wie men toch geen dienst meer kon hebben, worden naar China teruggezonden.

24 Juni. „Is oock raetsaem gevonden dat de veroverde Chinesen opt fort en schepen ende jonken werden verdeeld, hun naemen wel opgeteyckent, ende overal goede wacht gehouden wert, om t' wech loopen sooveel mogelijk is te verhoeden. Ende sullen verdeelt worden als volgt: opt fort 143, Zierikzee 235, de Goede Hoop

150, Delft 200, Groningen 150, op de twee veroverde jonken 281, te zamen 1159."

"11 July is door beroep van den Ed. Commandeur Reijersen den breeden raet vergadert ende deselve voorgehouden, hoe men de Chinesen, die hier syn hebbende, best sal connen bewaren, sonder eenige ergernisse aen de mandarijns, die hier dagelijcx sijn comende te geven, ende tegenwoordich met haer in stilstant van wapen sijn, oock dagelicx voorder tijdinge van Batavia sijn verwachtende, aldaer met de Chinesen een goet accoort sal worden gemaect.

"Oversulcx is eenstemmich goet gevonden ende geresolveert, dat men de Chinesen niet en sal sluyten, maer degene noch op de 2 jonquen sijnde op de vier schepen sal verdeelen, ende alle de siecken, die aen lant bijt kerkxken ende op de schepen sijn, aen lant bijt fort sal brengen, mits datter soo opt fort als op de schepen bij dach ende nacht goede wacht sal worden gestelt, om t' wechloopen sooveel doenlijck is, voor te comen, tot welcker einde s'nachts op yder schip een quartier volcx met sijtgeweer ende musquetten sullen waecken, ende daechs 2 persoonen op alle Chinese vaertuych, dat aen boort is comende, te letten, wie daermede comt ofte afvaert."

Daar ondanks deze voorzorgen dagelijks Chineezen ontvluchtten, werd den 16 besloten, "dat over yeder 50 persoonen, die geordonneert worden aen lant te wercken, drie opzichters beneffens een van de principaelste Chinesen als hooft sullen worden gestelt, ende sooder eenige werden gemist, de toesienders daerover te straffen naer gelegentheyt van saecken."

"11 Augustus. Aengesien t'schip Zierickzee, Groningen en Out Delft seer becommert zijn met Chinezen, die dagelijcx invallen ende ons veel afsterven, t'welck is couserende groote stanck in d° schepen; oversulcx is goetgevonden de twee veroverde Chinesche joncken, die voor desen met laech water op de strant hebben gehaelt, wederom int vlot bij de schepen te brengen ende ieder voor^s schip te ontlasten van 100 Chinesen, welcke in de twee voornoemde joncken geembarqueert sullen worden, mits datter behoorlijk wacht, om t'wechloopen te verhinderen, bij sal worden gestelt. Mede dat op 't jacht Erasmus 40 Chinesen tot ontlastinge van de voor^n schepen, sullen worden overgegeven."

16 Augustus. Zoowel de soldaten en het scheepsvolk, als de gevangen Chineezen, hadden hadden er over geklaagd, dat zij met hun rantsoen rijst niet konden toekomen; nu de voorraad weer

wat ruimer was geworden, werd besloten aan het volk „den buyck vol rijs" te geven en aan de Chineezen 1¼ pond daags.

20 Augustus. Reijersen neemt uit de gevangenen 4 kooplieden en ongeveer 80 der zwaarste zieken mede naar Amoy en geeft die daar aan de Chineesche autoriteiten over, even als den vorigen keer om daardoor die autoriteiten gunstig te stemmen.

26 September. De Zierikzee vertrekt naar Batavia met 571 gevangen Chineezen, zijnde zoowel de gezonden als de zieken, „die nog gevoechlijk aen boort conden comen." Hoeveel er achterbleven, vind ik niet vermeld, maar vermoedelijk zijn dit er niet veel geweest, daar men er verder niet meer van hoort.

24 November. De Zierikzee komt te Batavia aan. Omtrent het lot der daarmede overgevoerde gevangenen vindt men in den brief van de Carpentier aan de Bewindhebbers van 3 Januari 1624 het het volgende aangeteekend: „Ontrent 1150 veroverde Chinesen hadden d'onse in Pehou bij den anderen, waervan de helft van mistroosticheyt, ongemacq, gebrek ende arbeyt in Pehouw gestorven is. Van 571 Chinesen met ZZee herwaerts gesonden isser 463 onderwegen en van de resteerende 98 hier aen lant nooh 65 vant water deerlijck overleden, soodat van al desen schoonen hoop volcx niet meer als 33 personen overgehouden hebben."

6 Januari 1624 (Resolutie van het Kasteel te Batavia).

„Is mede geresolveert ende goet gevonden, dat men de 36 (?) Chinesen, in 't vaerwater van Manilha verovert, die van de 571 herrewaerts gesondene Chinesen van de Pescadores op 't schip Zierikzee int leven gebleven sijn, sal stellen op gelijcke rantsoenen van gelt, als andere voor desen op gemelte vaerwater becomen, te weten op 60 realen van 8ten yder ende den schipper op dubbelt rantsoen, te betalen met 4 realen van 8ten ter maent, boven hun ordinaris hooftgelt."

26 Juli 1624. (Resolutie van het kasteel te Batavia).

„Voorders alsoo bij sijne Ed. voor desen mondeling geproiecteert is geweest, hoe men met de veroverde Chinesen bij de schepen ZZee, de Goede Hope ende den Engelschen Beer op de custe van China, mitsgaders bij 't jacht van de vrijluyden van Batavia [1] onder de cust van Chiampa, sijnde in alles ontrent 200 personen sterck, behoorde te handelen? Namentlijck oft geraden sij deselve

[1] Het komt niet overbodig voor de toedracht van deze gebeurtenis in extenso te vermelden, omdat dit een goed voorbeeld is, hoe de te Batavia georganiseerde kaapvaart, naast hetgeen rechtstreeks door de Compagnie werd gedaan, moest

(volgens 't arrest anno 1622 ten tijde van d'Ed. H[r] Generael Coen daer over genomen) mede op een rantsoen van 60 realen van 8[ten] boven 't ordinary maentlijck hooftgelt te stellen, werdt voors. proiect andermael geresumeert ende den Raedt bij dezen in deliberatie gegeven omme finalijck daer op gedisponeert te werden.

„Den Raedt overwogen hebbende, hoe door stilstandt van handel eenige maenden herrewaerts de profijten van de ingesetenen deser stede seer sober, mitsgaders den rijs ende ander lijftochten tot hooge prijse geresen sijn, vint eenstemmich goedt, dat men om gemelte als andere consideratien meer de geseyde Chinesen met d'impositie van de 60 realen van 8[ten] tot haer rantsoen in den

---

medewerken om onzen naam bij de Chineezen odieus te maken. In eene resolutie van het Kasteel te Batavia van 6 Januari 1624 heb ik hierover het volgende gevonden:

„Voorder gelet sijnde op d'ingebrachte Chineesche joncke bij de borgerije deser stede met 't jacht Batavia op de custe van Cambodia verovert, dewelcke (nae gedaen ondersoeck) bevonden werd dat in Marty 1623 uyt Chincheo vertrocken ende door verloop van 't mousson in Cauchin China aengeweest is, alwaer sijne principaelste goederen vercocht ende van daer voorder sijn reyse naar Cambodia vervorderd heeft, waar omtrent vant voornoemde jacht beiegendt ende aengehaelt sijnde, met al het volck ende resteerende ingeladen goederen in verseeckeringe herrewaerts gesonden geweest is.

„Waeroppe geconsidereert ende overwogen sijnde, dat de mandorijn van Chincheo vaste toesegginge ende aen den heer Commandeur Reijersen schriftelijcke belofte gedaan hadden, dat 't selve jaer geen joncken naer eenige quartieren als de twee gedistineerde nae Batavia uyt China licenticeren souden te vertrecken, op welcke conditie ende versoeck van den Touya bij den gemelten Commandeur 't besetten van de riviere van Chincheo naergelaten ende met sijn vlote nae de Pescadores vertrocken sijnde, naderhandt nochtans bevonden is, dat bij geoctroyeerde passen van voors. Touya, contrarie sijn beloften ende verbondt, sonder aenspraecke ofte pas van gemelte Commandeur soo naer Manilla, Cauchin China, Cambodya als Siam 24 joncken vertrocken ende 't seyl gegaen sijn, gelijck volcomentlijck, soo uyt de veroverde int vaerwater van Manilla, als dese gemelte van Cambodya, verstaen ende gebleken is; sulcx dat de Chinesen blijckelijck ons niet alleen hebben getracht te bedriegen ende van den handel te frustreeren, maer oock onse vijanden te versterckcn.

„Op alle t'welcke als alle andere consideratien bij eenparige stemmen geresolveert ende goet gevonden is, dat de voors. joncke met de resteerende ingeladen goederen, waerdich omtrent de 5000 realen van achten, voor goede prinse sullen verclaert ende de voors. vrijluyden toegewezen werden, mits 's lands gerechticheyt betalende; blijvende de dispositie ende tractement van de Chinesen, die op deselve gevaren hebben, alsnoch in state, te weten of men deselve, gelijck die opt Manilha vaerwater voor desen verovert, op gelijcke rantsoenen stellen, dan of men anders daerinne handelen sal."

Wat blijft er van de goede trouw over, nu men te Batavia al gaat beweren, dat de Gouverneur van Hokkiën zich *schriftelijk verbonden* had geene jonken naar andere plaatsen dan Batavia te laten gaan?

tegenwoordigen benauwden tijdt noch niet beswaren, maer deselve mits de betalinge vant ordinary maentlijck hooftgelt van 1½ reael van 8ten als noch verschoonen ende daermede de saecke tot beter gelegentheyt aensien sal."

Of de Chineesche gevangenen ten slotte het losgeld van 60 realen al dan niet voldaan hebben, is mij niet gebleken.

Verslag aan Batavia over den gang der zaken. Met de Zierikzee, die zooals reeds boven vermeld is, den 26en September naar Batavia vertrok zond Reijersen een brief aan den Gouverneur-Generaal van diezelfde dagteekening.

Over het algemeen heerscht in dit schrijven een toon van groote mismoedigheid:

Het zou goed geweest zijn als met de laatste schepen een gezant gekomen was, om de zaak namens den Gouverneur-Generaal rechtstreeks met den Gouverneur van de provincie te behandelen, want "sonder groote schenckagie ofte harden oorloch" zou men den handel niet krijgen.

Hij heeft gedaan wat hij kon, maar de zaak is verkeerd geloopen, omdat hij te veel aan stellige instructien gebonden was en zoodoende niet wat kon toegeven, waar de omstandigheden dit wenschelijk maakten. Vooral de eisch dat de Chineezen niet dan met ons zouden handelen, heeft veel kwaad bloed gezet. Daarom ware het te wenschen geweest, dat de Gouverneur-Generaal zelf de expeditie had aangevoerd; hij zou bij de onderhandelingen de hand vrijer gehad hebben en vermoedelijk wel tot een goed resultaat gekomen zijn.

Hij beklaagt zich dat men nog niemand gezonden heeft om zijn ambt over te nemen, "dan duchte meest t'selfde een vrijster te zijn daer weynich vrijers naer staen, te meer de middelen seer swack zijn ende weynich eere aen die van China is te behaelen ende ons crediet daechlijcx noch in China vermindert." Nu is hij van plan met het volgende schip uit Japan, dat de Pescadores aandoet, naar Batavia te vertrekken, en hij hoopt dat intusschen van Nieuweroode uit Japan zal overkomen om hem te vervangen, anders zal hij zijne betrekking overgeven aan Francx (Franssen), "t'welck een seer bequaem persoon is, soo veel ick aen hem can sien."

Is slecht voorzien van levensmiddelen [1], scheepsbenoodigdheden

[1] Den 21en September had men reeds moeten bepalen „dat men over de tafels, soo aen landt ende de schepen, geen wijn en sal drincken."

en ammunitie, kortom van alles. Met de bezendingen uit Batavia wordt slordig omgegaan, telkens is er minder dan de facturen aanwijzen of komt het goed bedorven aan, zoo bv. de inhoud der laatst gezonden barbierskisten. Ook letten de equipagemeesters te Batavia slecht op de uitrusting der schepen.

Heeft veel moeite met het volk waarvan de tijd om is; sommigen presenteeren eenig geld aan de armen te geven, anderen zonder gagie naar Batavia te varen, als ze maar verlost worden. Daarom wordt een lijst van ieders diensttijd gezonden om daarnaar de aflossing te regelen.

De Chineesche kooplieden, die te Batavia zijn geweest, bezwaren zich er over dat zij hoofdgeld moeten betalen voor de dienaars, die met de jonken komen, en te zwaren tol voor hunne goederen.

Met den handel op Formosa ging het ook niet naar wensch. Door sommige Chinezen was het uitzicht geopend, dat zij daar ter sluiks met zijde en andere waren zouden komen en daarom had men een paar jachten met het noodige kapitaal te Thaiwan gehouden, maar er was slechts weinig gebracht. Ook de Japanners hadden minder zaken gedaan dan anders en de Capiteyn China was met half geladen jonken naar Japan teruggekeerd. Hij had van de onzen 4000 thail geleend en als zekerheid daarvoor gesteld 150 picol ruwe zijde, die hij wachtende was en waarop hij ten vorigen jare voorschot had gegeven.

Het was niet Reijersen alleen die de zaken zoo inzag. Met dezelfde gelegenheid werd ook door Francx een brief aan den Gouverneur-Generaal gezonden, waarin hij zijn oordeel over den stand van zaken mededeelde. Hij meende dat de Chineesche autoriteiten volstrekt niet van plan waren toe te geven aan ons verlangen om hun volk met ons te Pehoe of Thaiwan te laten handelen, maar dat al hun onderhandelingen slechts ten doel hadden ons door ziekten onder het volk te zien verzwakken en door hun herhaalde bezoeken in Pehoe te verhinderen dat hun volk daar ter steels kwam handelen.

Zoolang onze schepen voor Amoy waren hadden zij inderdaad alle vaart naar elders verboden, maar zoodra die in Maart naar de Pescadores vertrokken waren, hadden de mandarijnen aan tal van jonken passen gegeven, waarvan 14 naar Manilla, 10 naar Cochinchina, 2 naar Cambodja en 2 naar Siam.

De gepleegde vijandelijkheden en de slechte behandeling der gevangene Chineezen hadden ons zoo odieus gemaakt, dat onze

kans om tot den handel te geraken veel minder was dan in het begin; hij meende dat wij niet dan door geweld van wapenen daartoe zouden kunnen komen. Om de Chineezen te dwingen. hadden wij welbemande overdekte jachten noodig, terwijl echter eenige zware schepen ook niet mochten ontbreken, voor het geval dat de Chineezen de hulp der Portugeezen of Spanjaarden inriepen.

Als wij de vaart uit Macao en Amoy beletten, wat alleen door blokkade van die plaatsen zou kunnen geschieden, geloofde hij wel dat de Chineezen geleidelijk bij ons in Thaiwan zouden komen handelen, maar zoo zou het lang duren en veel geld kosten.

Tocht van Francx naar Amoy. Hij wordt verradelijk gevangen genomen.

Den 5[en] October 1623 werd Christiaan Francx met de schepen Groningen en Sampson, benevens de jachten Muyden en Erasmus naar Amoy gezonden om wederom onderhandelingen met de Chineezen te beproeven. Den 28[en] ankerden deze schepen bij Gosoe en lieten de witte vlag waaien, in de hoop dat men daarop van het land bij hen komen zou. Als voorzorgsmaatregel tegen een aanval met branders werden op elk schip 8 of 9 balies met water, eenige lederen emmers en 30 à 40 zwabbers „lange t' schip” klaar gezet. Voorts zouden elke nacht 2 booten op ½ mijl van de schepen de wacht houden.

Toen van den wal niemand kwam, werd den 30[en] een oude Chinees van het eiland met een brief aan den Totok gezonden, die de gewone verzoeken en aanbiedingen inhield.

Op 3 November kwam een Chinees aan boord, Cipzuan of Quypsuan genaamd, die naar zijn zeggen een koopman was en zonder voorweten der mandorijnen zich met ons in aanraking stelde. Hij meende dat er veel kans was ditmaal tot den handel te geraken, omdat ongeveer 300 kooplieden bijeengekomen waren en besloten hadden een verzoek te onzen gunste aan den Combon van Hoktsioe te doen, daar zij door den stilstand van den handel groote schade leden en door den oorlog hun goed verloren.

Verder vertelde hij dat er in de buurt een kluizenaar was, een man van hooge afkomst en vroeger zeer rijk, die zich na den dood eener geliefde vrouw van de wereld teruggetrokken had en alleen in het gebergte was gaan leven, en die zich nu voornamelijk bezig hield met de belangen van arme lieden bij de grooten voor te staan, want hij had bij de mandarijnen grooten invloed, omdat zij hem beschouwden als een heilige en als iemand die in de

toekomst lezen kon. De Chineesche kooplieden hadden hunne belangen reeds bij hem voorgebracht en toen had hij de mandarijnen, die zich ten oorlog rustten, gewaarschuwd, dat zij daarmede hunne stad in groot gevaar zouden brengen.

Francx gaf daarop zijn verlangen te kennen met dien kluizenaar in aanraking te komen en twee dagen later werd hij door Cipsuan aan boord gebracht, waar hij, na kennis genomen te hebben van onze wenschen, beloofde in ons belang werkzaam te zullen zijn. Een brief aan den Totok, van denzelfden inhoud als de eerste, werd hem meegegeven.

Wederom twee of drie dagen later kwam Cipsuan terug met een brief van den Totok, waarin deze als vroeger aandrong op het vrijlaten der Chineesche gevangenen en het ontruimen der Pescadores; tevens verklaarde hij zich tot nieuwe onderhandelingen bereid en stelde voor dat een onzer officieren daartoe aan den wal zou komen. Francx stemde daarin toe en vroeg vergunning om dan met een of twee jachten voor de stad Amoy te komen.

Deze toestemming werd den 13en November door Cipsuan gebracht, als men wilde mocht men met de geheele vloot komen. Daarop werd door de Raad besloten, dat Francx zelf met de twee jachten zou gaan. Deze schepen vertrokken nog denzelfden dag; den 14en kwamen zij buiten het eiland Kolongsoe ten anker en den 15en verzeilden zij op aanwijzing der Chineezen tot voor een hunner forten, waarvan de plaats niet nader is aangegeven.

Weldra kwam daar Cipsuan met een mandarijn aan boord met de boodschap dat 2 of 3 „cappiteynen" aan den wal zouden komen om met den Totok te onderhandelen; dit werd „beleefdelijck afgeslagen, oorsaecke d'onbequaemheijt van de tolcken, die aldaer aen landt hadden" en als tegenvoorstel werd verzocht twee of drie vertrouwde mandarijnen aan boord te zenden, aan wie de onzen hunne bedoelingen mondeling duidelijk zouden kunnen maken.

Ondanks het zwakke excuus der onzen — want als zij aan boord een beteren tolk hadden, konden zij dien meenemen naar den wal — werd het tegenvoorstel aangenomen en den 16en kwamen er twee mandarijnen „met een brief van credentie, dat hetgene wij met dese persoonen deden, soude in alle billijckheijt naergecomen werden."

De Chineezen waren ditmaal zeer meegaande, want „desselven daechs isser een provisioneel accoort besloten voor den tijt van een jaar, datse ons in Taywan souden brengen soo veel sijdewaeren

ende andere coopmanschappen, als tegenwoordich ons cappitael soude mogen strecken, ook dat van dit noorder mouson noch naer Batavia souden vertrecken 4 à 5 geladen jonquen, beneffens dien van haerentwegen een gequalificeert persoon, om met d'E. Hr Generael aldaer te spreecken ende een eeuwige peys te maecken, mits dat den E. Hr Commandeur Reijerssen aen d'E. Hr Generael soude schrijven ende sijn devoir doen om de Piscadores te mogen verlaten. Mede dat de joncken van de onse met een à 2 schepen zoude geconvoyeert werden. Dat oock dit jaer geen jonquen naer Manilha, Coetsinchina, Cambodia, Siam, Patany, Jamby ende Andregiry souden vertrecken, soo sij sulcks deden ende bij onse schepen aengetast werden, haer alsdan niet en hadden te beclagen."

Nadat dit aldus was overeen gekomen, verzochten de Chineezen wederom dat drie onzer "cappiteyns" aan den wal zouden gaan "om dit besloten accoort in presentie van den Totok te besweeren; men soude de artyckulen int Chinees ende int Duits schriftelijck stellen ende van wederzijden geteyckent ende bewaert werden, opdatter geen abuysen mochten geschieden."

De onzen verklaarden zich hiertoe bereid, waarop den volgenden dag drie mandarijnen aan boord kwamen om de Hollandsche officieren af te halen; zij brachten 3 pijlen mede als teekenen van vrijgeleide en hadden achter op hunne jonken "twee vaendels van wit en blaeu doorvlackt, daermede betoonende t' leverey van den Totock te sijn, brachten mede eenige van haer dienaers, soo beuls als andere, waermede haeren staet te kennen gaven."

Deze drie personen bleven als gijzelaars aan boord van de Muyden, terwijl Francx met den schipper van dat jacht en den opperkoopman van de Erasmus naar den wal voer; zij werden daar feestelijk ontvangen en kregen elk een "kyppesol" (zonnescherm) boven het hoofd, toen zij van de sloep naar het paleis van den Totok gingen.

Deze bijzonderheid is ontleend aan het verhaal van den schipper van de Erasmus, die de onzen met eene sloep aan wal had gebracht en verder het volgende vertelt: "Hadde last de saloepe datelijck aan boort te brengen; van de wal afsteeckende zeyde Sr Christiaen een weynich te wachten, alsoo eenich eeten voor matroos zoude comen, gegeten hebbende alsdan aen boort zouden vaeren. Soo sijnder vier tafels ontrent de chaloepe gedeckt, waerop worden gebracht orangeappelen, potten Chinees bier, coeckgens ende andere fruyten meer; matroos aen tafel sittende werde van de mandorijns

gedient. Ick werde diverse maelen genoot om noch wat te wachten, want zij seyden noch een mandorijn met spijse soude comen om mede met mij wat te eeten, maer soo haest als vertrocken was, ick swaricheyt maeckende met soo veel volck aen landt te sijn, hebbe matroos belast op te staen ende mij te volgen, gelijck gedaen hebben ende soo datelijck in de chaloep getreden ende afgesteecken hebben; afsteeckende is de voor[n] mandorijn wederom gecomen ende veel weder deden om mijn met volck aen landt te crijgen, dan meene dat hij in plaets van eeten soldaten hadde gehaelt; belasten de maets voort te roeyen."

Tegen den avond zonden de Chineezen aan boord: "100 potgens Chinees bier, eenige corven coecxkens, suyckerbancket ende meer andere gekoockte spijse", met een pijl als teeken dat het een geschenk van den Totok voor de matrozen was, maar dit alles was vergiftigd, gelijk des nachts bleek, toen allen begonnen te braken; andere nadeelige gevolgen werden echter niet ondervonden.

Naar het schijnt begon men zich eerst des avonds ongerust te maken, toen de gecommitteerden niet terugkwamen, maar weldra kreeg men volle zekerheid, want "int dachquartier werden de twee jachten door een vijftigtal branders aangevallen, waarvan de zeilen met olie waren gedrenkt, terwijl ze rondom behangen waren met vuurwerk, dat in en over de schepen vloog, dus vermoedelijk rissen van de gewone Chineesche klappers. Van deze branders, die eerst op het laatste oogenblik door de opvarenden verlaten werden, raakten er drie aan de Erasmus vast, een voor den boeg werd met het gereedstaande water geblust en de twee anderen, die langs zij lagen, met bamboezen afgestoten, waarop men den ankertros kapte en vrij kwam. De Muyden was niet zoo gelukkig; dit jacht kreeg vier branders aan boord, maar toen het zijn kabel kapte, slaagde het er niet in daarvan vrij te komen; brandende dreef het naar het eiland Kolongsoe, waar het strandde en geheel een prooi der vlammen werd. Wat er van de bemanning en de drie Chineesche gijzelaars geworden is, bleef onbekend, want de Erasmus wachtte wel tot den morgen in de buurt, maar bemerkte niets van hen, [1] waarop dit

[1] Eene andere lezing vindt men in Begin en Voortgangh, deel II, stuk 20, pag. 55, namelijk: „'t Volck wiert meestal gevischt en 2 mandorijnen van 3, die daerin waren gheweest." Hoe men aan dit bericht is gekomen, kan ik niet nagaan, maar zeker is het onjuist, want de door mij medegedeelde toedracht is ontleend aan een dadelijk ingediend verslag van ooggetuigen en komt dus niet voor twijfel in aanmerking.

jacht naar de schepen bij G*o*soe vertrok, ongeveer 1½ mijl verder, waar men niets van het ongeval als den gloed der branders bemerkt had.

Daar de schepen voor G*o*soe niet veilig voor de branders lagen, besloten ze naar de noord van de baai te verzeilen, na vooraf op het eiland den tempel en eenige huizen te hebben afgebroken om brandhout te krijgen. In de volgende dagen vernielden ze een oorlogsjonk en namen ze drie houtjonken benevens eenige visschersvaartuigen, waarbij ze 42 gevangenen kregen.

Den 7^{en} December werden ze door een jacht uit de Pescadores teruggeroepen; den volgenden dag vertrokken zij daarheen en kwamen den 8^{en} voor Pehoe aan.

Daar het Journaal en de Resolutien van Francx met de Muyden verloren gegaan zijn, werden van het gebeurde twee relazen opgemaakt, een door drie officieren der grootere schepen en een door den schipper van de Erasmus; hieraan zijn de bovenstaande bijzonderheden ontleend.

Het valt moeielijk te betwijfelen, dat de Chineezen hier aan de onzen opzettelijk verraad hebben gepleegd; vermoedelijk begreep de bevelhebber der Chineesche troepen, de T*o*tok, dat zijne regeering nu toch eindelijk eens iets van hem diende te merken en daartoe heeft hij zich langs dezen weg eene overwinning en gevangenen van rang verschaft.

Chineesche berichten over het gebeurde met Francx.

De Chineesche berichten kunnen ons ten deze geen licht verschaffen; ze hebben van deze eene overwinning er drie of meer gemaakt en zijn daardoor hopeloos in de war geraakt. Ik geef voor wat het waard is, hetgeen hierover voorkomt in de Beschrijving van Amoy (E-mêng tsi), boek XVI fol. 3 vlg.:

„In September 1622 heeft de Tsong-ping-koa^{n} van Hokkiën Soe It-bing [1] te Amoy soldaten verzameld en de Roode Barbaren afbreuk gedaan.

„It-bing trok de troepen van eenige onderbevelhebbers te zamen en ging naar de eilanden. Een man van deze, Tan Tsik-king [2]

---

[1] 福建總兵官徐一鳴.

[2] 陳則賡, dit moet een andere naam zijn voor den man, die door de onzen Kip-suan genoemd wordt. Het gebeurt meer, dat Chineezen twee namen voeren en dat de onzen den dagelijkschen naam gebruiken, terwijl men in de Chineesche boeken alleen den deftigeren naam vindt. Een andere naam van denzelfden persoon is Sih-ti-koa^{n} (E-mêng-tsi, boek XIII fol 20 r), maar ook dit lijkt niet op wat we bij de onzen vinden.

stelde aan de opperbevelhebber voor, den vijand bedriegelijk in slaap te wiegen door te onderhandelen over den handel en tevens door het uitloven van belooningen mannen te zoeken, die den dood niet vreesden. Daarop slachtte hij runderen en nam wijn, waarin hij vergif deed en ging daarmede naar de vreemde schepen waar hij het volk op groote schaal onthaalde. De barbaren waren zeer verheugd en toen ging Tsik-king in een schuitje en verwijderde zich daarmede. De bootslieden hadden met olie gedrenkte bossen gras bij zich, die zij (op de vreemde schepen) wierpen, de wind wakkerde het vuur aan en de barbaren kwamen allen om.

„In het jaar 1623 kwamen de roode barbaren weder naar Amoy, maar de troepen weerstonden hun. In den herfst deden ze een aanval op K*o*longsoe, maar de Pe-tsong Ong Bong-him [1] versloeg hen.

„Het eiland K*o*-long-soe is vlak bij Amoy gelegen; de daarop staande sterkte werd door de Roode barbaren verbrand. In den herfst van dit jaar kwamen ze weer; Bong-him voerde zijne soldaten tegen hen aan en ontnam hun drie schepen; de barbaren leden de nederlaag en vluchtten. Zij kwamen echter weder met groote schepen en bedreigden het binnenland. Bong-him nam toen eenige tientallen kleine vaartuigen, die hij als visschersschuiten optuigde, daarin deed hij brandbare stoffen en legde ze geleidelijk naast de Hollandsche schepen ten anker. Toen de wind gunstig was, werd er de brand in gestoken en toen verliet de bemanning die vaartuigen met kleine schuitjes, waaraan ze zich vasthielden, en zoo kwamen ze zwemmende bij de groote jonken terug. Meer dan 10 Hollandsche schepen verbrandden en eenige voorname hoofden werden gevangen genomen. De barbaren die aan het vuur ontkwamen, verdronken in het water.

„Den 15^{en} November heeft de Tsong-ping-koa^{n} van Hokkiën, Sia Liong-gi [2] de Roode barbaren een groote nederlaag toegebracht bij G*o*soe.

„Liong-gi was met den Gouverneur Lam Ki-ik [3] aan het overleggen en beiden waren daarvoor tijdelijk te Amoy, toen de schepen

---

[1] 把總王夢熊.

[2] 謝隆儀.

[3] 南居益.

der barbaren juist voor Go-soe ten anker kwamen; een oogenblik later waren ze weg, maar in de volgende maand kwamen ze op nieuw. Liong-gi gebruikte toen eene krijgslist en viel hen des nachts onverwachts aan, nam hun aanvoerder gevangen en verbrandde hunne schepen; hij maakte meer dan 60 gevangenen en nog veel meer kwamen in het vuur en in het water om."

Het is duidelijk dat al deze overwinningsverhalen slechts betrekking hebben op één feit, namelijk op datgene, wat in November 1623 met Francx gebeurd is. Dat dit in de door mij hier gebruikte bron zoo wijd is uitgesponnen, moet waarschijnlijk daaruit verklaard worden, dat men in de Beschrijving van Amoy ook gebruik gemaakt heeft van de verhalen, die onder het volk in omloop waren.

De officieele geschiedenis der Ming-dynastie (Ming shih, boek 325 fol. 25 v.) is dan ook veel soberder en zegt slechts dat de Hollanders, nadat hun de handel geweigerd was en zij weer begonnen waren hun fort op Pehoe op te bouwen, een inval deden te Amoy. "De troepen namen eenige tientallen gevangen en onthoofden die, waarop zij om den vrede smeekten en wederom beloofden het fort te zullen afbreken en naar elders te verhuizen, maar zij bleven zich versterken als vroeger."

Loop van de zaken op Formosa. In de baai van Thaiwan werden nog steeds twee jachten gehouden om met de Chineezen te handelen, die tegen het verbod [1] hunner autoriteiten aldaar koopwaren mochten willen brengen. Die handel bleef echter weinig of niets beteekenen.

Omtrent den toestand aldaar schreef Reyersen in zijnen brief van 26 September 1623 het volgende:

"Hierontrent opt eyland geen hout anders dan in Tayowan te becomen is, t' welck over de 2000 treden van den watercant naest is staende, doch t'selve met groote moeyten ende sonder peryckel niet licht uijt het bosch (timmer- ende branthout) te haelen is, soo dat een man geladen ten hoochsten 3 tochten daechs can doen.

[1] Zulk een verbod was door den Gouverneur der provincie in September 1623 uitgevaardigd en eene vertaling daarvan is onder 16 Februari 1624 opgenomen in het Dachregister van het Kasteel te Batavia. Naar de Pescadores mochten in het geheel geene Chineesche vaartuigen gaan, zoolang de Hollanders daar waren, en naar Formosa (Packam) alleen visschersvaartuigen, die vooraf gevisiteerd moesten worden, om te voorkomen dat ze handelsgoederen medenamen. Als de Hollanders de Pescadores verlieten, zou de vaart weder vrij zijn.

Souden t' selfde wel gevoechelijck met de veroverde Chinesen connen geschieden, dan alsoo in Tayowan veel Chinesen woonen, souden lichtelijck d' inwoonders opruyen om den oorloch tegen ons te vatten, d'welck ons in desen standt seer qualijck soude comen, alsoo de hoop is de meeste verversinge tot gesontheyt vant volck daer te becomen sal sijn.〃

Den 25en October, denzelfden dag waarop Francx zijn rampspoedigen tocht naer Amoy aanvaardde, vertrok Reyersen naar Thaiwan; omtrent bevinding en wedervaren heeft hij het volgende medegedeeld: [1]

〃Hebben voorder alhier met de andere goet gevonden volgens UEd. ordre een molshoop ofte vasticheyt op de zuyt vanden mont vande bay in Teyouwan te leggen, alsoo ons tot noch geen dienstiger voor de Compe is bekent, alwaer ick op 25 October met 16 soldaten ende alle de Bandanesen, die noch 34 int getal zijn, na toe ben vertrocken. Aldaer gearriveert zijnde hebben datelijck int werck gestelt om een vasticheyt te maecken.

〃De inwoonders scheenen ons seer toegedaen, doch doort opruyen der Chineesen sijn seer haest verandert.

〃Hebben ons toegestaen een vasticheyt te maecken, [2] alsmede dat wij de bamboesen vrijelijck uyt het bos mochten halen, die de Chineesen ons voor gelt niet en wilden brengen.

〃d'Inwoonders versochten datter eenige van d'onse mede in haer dorpen souden trecken, om met den anderen grooter vruntschap te maecken, waerover goet gevonden hebben dat Sr Jacob Constant, oppercoopman, ende Barent Bessardt, ondercoopman, met haer souden trecken, om de vruntschap ende kennis soecken te ver-

---

[1] Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal van 25 Januari 1624. Het Journaal van Reijersen loopt tot 4 September 1623 en het register der resolutien van zijnen Raad tot den 23en dier maand; wat na dien tijd in deze vormen te boek werd gesteld, is in 's Rijks Archief niet meer aanwezig; wij moeten dus een tijd lang ons materiaal uit de brieven en andere stukken bijeengaren.

[2] Curieus is het dat ten aanzien dezer vestiging de oude geschiedenis van de ossehuid den weg tot de Chineezen gevonden heeft. In de Beschrijving van Formosa (Thaiwan hoe tsi) treffen wij het volgende verhaal aan (boek I fol. 6 v.): „De Roodharen uit Holland werden met hunne schepen door een storm daarheen gedreven; het land beviel hun en zij verzochten aan de inboorlingen daar te mogen wonen. Dit werd geweigerd en toen zeiden zij spottend: Als wij een ossehuid gronds krijgen, dan is het genoeg en we hebben daarvoor veel geld over. De inboorlingen stonden het daarop toe en de Roodharen sneden toen een ossenhuid aan reepen, waarmede zij een ruimte van vele tientallen vademen omspanden; daarop bouwden zij hun fort en woonden daarin."

meerderen, die doen twee dagen boven geweest waren, weder afgecomen sijn.

„Hebben alsdoen een boot gemant met S[r] Constandt, eenige soldaten ende bootsvolck om bamboesen te hacken gesonden, t'welck ongeveerlijck 13 dagen heeft gecontinueert ende in alles becomen 2100 stucx. Hadden aldaer dagelijcx veel inwoonders bij haer gehadt, soo van de omliggende dorpen als de geene die d'onse gintswaerts hadden gebrocht. Sijn onder den anderen (soot scheen) twistich geworden ende met ontrent 200 personen op ons volck aengevallen, die ontrent 30 Duytsche als Bandanesen sterck waren. Schooten dapper met hasegayen ende vlitsboogen, waerdoor d'onse genootsaeckt waren de wapenen inde handt te nemen, ende alsoo vechtender handt na de boot getrocken. Int inberqueeren sijnder dry van ons volck dootgeschooten, te weten 2 soldaten ende een assistent; van haer blevender in alles vier doot ende 7 swaerlijck gequest.

„Hebben anders niet connen bespeuren, of t'zelvige is doort oprocken der Chineesen geschiet. t'Zeedert hebben geen inwoonders vernomen, soo dat het met ons (Godt betert) soo veer gecomen is, waer wij comen daer Chinesen sijn handelende, wel op ons hoede moeten wesen, doch hebben met fortificeeren evenwel voortgegaen.

„Hier vooren hebben verhaelt hoe wij op Teyouwan een vasticheyt hebben gemaeckt, doch is niet anders als van sant ende bamboesen, sterck genoech voor d'inwoonders, bijaldien t'selffde brandtvrij conden maecken, want sij alreede listichlijck hebben gebruyckt om de voor[s] vasticheyt inden brandt te steecken, t'welck door de schiltwacht ontdeckt worde, soo datter (Godt sij gedanckt) geen schade en is geschiet. Hebbent daer rontom ontrent 20 treden met voetangelen beset ende sijn van meninge de bamboesen met cley te bestrijcken, die aen t'vaste landt met groote moeyte te becomen is.

„Teyouwan is seer bequaem voor jachten diep gaende 10, 11 a 12 voeten, om daer in te comen, want bevinden niet meer als 14 a 15 voeten waters, gelijck UE. voor desen hebben geadviseert, dan heeft in t'noordelijcke mousson een bequame rede, daer ment op 4, 5, 6 à 7 vaedem zetten can, affter een resieff daer veer zeewaerts streckt; hier geset leggende connen de gene, die die daer binnen willen zijn, haer tijt ende gelegentheyt waernemen."

Den 27[en] November kreeg Reijersen bericht uit de Pescadores van de ramp die aan het eskader onder Francx voor Amoy over-

komen was; voorts vernam hij dat de Engelsche Beer uit Japan was teruggekomen en dat den 26^{en} in de Pescadores „het huys van de twee getrouwde in brant was geraekt ende daerin gebleven 3 mans- ende 2 vrouwspersonen, niet wetende door wat oorsaeck dese brandt is gecomen.”

In al deze omstandigheden vond Reijersen aanleiding om reeds den 28^{en} November naar Pehoe terug te keeren.

Verrichtingen in de Pescadores. Zoodra Reijersen te Pehoe teruggekeerd was, liet hij de schepen van Francx, die nog voor Amoy waren, teruggeroepen; ze schenen niet meer in staat te zijn eenig voordeel op de Chineezen te behalen, waren zwak bemand en hadden ernstige gebreken in hun tuig. Daarentegen werden twee andere schepen en het jacht Erasmus tot een nieuwen tocht tegen de Chineezen uitgerust, die den 20^{en} Januari 1624 naar Amoy vertrokken, te zamen bemand met niet meer dan 190 koppen. In de Pescadores had men toen zoo aan land als in de schepen, nog 280 man en op Formosa ongeveer 100, behalve 56 Bandanesen, Guseratten en andere „swarten,” die over de Pescadores en Thaiwan verdeeld waren.

Onder deze zwakke macht waren nog veel zieken, vooral omdat het gewone geneesmiddel tegen de nadeelige gevolgen der slechte voeding in dien tijd, namelijk versche groenten en vruchten (Chinaasappelen) niet meer uit China kon verkregen worden. Reijersen vestigt op den slechten gezondheidstoestand met nadruk de aandacht: „Soude veel beter tot resolutie connen comen om schepen te versenden, waert saecke dat het volck altemet eens conde ververssen, want crijgen anders niet als twee vleysdagen ende voort rijs sweecx, ja compt soo sober om, dat al wat se hebben aen vis vervuylen; daerenboven van coude vergaen, want is hier int noordelijck mousson seer coudt, dat wij, die cleeren niet ontbreecken, quaet genoech hebben om te verwarmen. Door de miserie diese hier dagelijcx sijn hebbende, als de scheepen in zee comen, qualijck 5 a 6 weecken uyt geweest sijnde, ofte vallen met menichte in, soodat de scheepen genootsaeckt zijn wederom inde Piscadores te keeren, gelijck dat bij experientie bevonden hebben.”

„Teyouwan, t'welck in desen tijt weynich verversinge is gevende, die voor de Piscadores weynich off niet helpen can, alsoo de plaets seer ongesont, want anders niet te becomen is als visch ende

brack water, doch dat in desen droogen tijt weynich genoch. De bocken ende hoornbeesten souden hier wel aerden; ick hadde gemeent dat Sr Camps ons eenige koebeesten soude hebben gesonden, in plaets van dien hebben stieren becomen, die tot geen voorttelinge sonder contrepartije dienstig zijn, als om te eten.″

De voorafgaande bijzonderheden zijn ontleend aan den brief van 25 Januari, reeds vroeger vermeld, dien de Commandeur op dien dag met het jacht Mocha naar Batavia verzond. Uit dat schrijven moge noch het volgende overgenomen worden.

″t'Fort de Piscadores lecht tegenwoordig in zijn vier punten ende van buyten rontom met plancken beset, uitgesondert een gardijn aende lantzijde, daer mede doende sijn om met calck ende steen op te halen; hadde hier omtrent branthout te becomen geweest, en twijffele niet oft' selvige soudt meest in calck ende steen gelegen hebben. Soo UEd. daertoe geresolveert is om t'zelvige in calck ende steen te laten leggen, (t'welck noodich soude sijn) doordien int regenmousson niet wel doendelijck is om staende te houden, soude ons gelieven met eene goede quantite brandthout, soo voor de cocx als om calck te branden, te versien, dat lichtelijck voor de schepen, die uEd. herwaerts zendt, en passant aen Poulo Timon sonder verhinderinge zoude te doen zijn.″

″Ick wenste wel van Comp^es wegen, dat wij noyt in de Pescadores geen vasticheyt hadden gemaeckt, ende twijffele niet off souden den handel tegenwoordich in Teyouwan al hebben gehad, daer wij alsnu seer beswaert aen sullen geraecken, ten ware met groote extraordinary macht ende gewelt.″

″In mijnen laetsten heb ick verhaelt van meeninge was om met naest comende schip ofte jacht op Batavia te comen; hebbe t'zelve naergelaten, oorsaeck t'ongeluck van Sr Christiaen ons is overvallen; sullen voor desen tijt met patientie tot de naestcomende scheepen mijne verlossinge verwachten, want zouden om geenen warom van sin zijn hier langer te continueeren; t' schijnt ons alle exploicten tegen loopen ende hier geen eer is in te leggen.″

De Mocha werd naar Batavia gezonden om bericht over den stand van zaken te brengen, zoomede om versterking en toezending van provisiën en andere benoodigdheden te vragen. Men had dit reeds eerder willen doen, maar had gehoopt daarvoor gebruik te kunnen maken van de Goede Hoop, die uit Japan naar Batavia gaande, de Pescadores zou aandoen; dat schip liet zich echter wachten en toen moest de Mocha gaan.

Met dit jacht verzond Reijersen 12 kistjes Japansch bergzilver, elk van 2000 realen, voor f 70000 aan zijde en zijden stoffen, benevens 40 Chineesche gevangenen, door de schepen der expeditie van Francx aangebracht.

De Chineesche gevangenen maken zich van de Mocha meester.

Vier dagen nadat de Mocha Pehoe had verlaten, slaagden de aan boord zijnde Chineezen er in het vaartuig te overrompelen; hoe dit zich heeft toegedragen leert ons het volgende extract uit het Journaal van den schipper.

„Ady 29 Jan^rij^ 1624 hadden noch eenen noortoosten wint ende goet weder; na de vroechkost, alsoo daer eenige Chinesen boven waeren, hebben onse maets, die boven de wacht hadden, overrompelt, doot ende overboort gesmeten, te weten: Cornelis Maertens, constapel, Luitgen Wiggers, quartiermeester, Jan Borstelman van Horen, bootsgesel, Harman ..., bootsgesel, ende den stuerman met den man te roer geweldig gequetst, want den stuerman wel acht ofte negen wonden hadde, niet wetende off het hem van voren ofte van achteren geschiedde, want raeckte stracx onder de voet ende al worstelende quam hij noch achter in de cajuyt. De man te roer had een houw in de cop gecregen, dat de hersenen daer uyt liepen, ende raeckte mede achter in de cajuyt.

„Ondertusschen dit ruimoer quamen de ander Chinesen al te mael boven ende hadden eenige korte houwers, diese onder haer kleren mosten mede scheep gebracht hebben, ende hadden datelijck de piecken, die achter aen de fortuyningh hingen, inde hant gecregen; daermede de cajuyt bestormt ende alle de luycken beseth, alsoo het volck vant ander quartier, die snachts gewaeckt hadden, voor int cabelgat leggende, het getier hoorende, woude de trompetter Jacob Willemsen doort luick nae boven comen; int luick staende om uyt te springen hebben de Chinesen hem gevadt ende vast gehouden ende sijnen Japansen houwer, die hij in sijn handt hadde, ontweldicht ende hieuwen met sijn eygen houwer de kop bijkans aff ende stieten hem weder beneden int kabelgat.

„De reste vant volck, die noch beneden waren, hebben haer soo veel het doenelijck was geweert met schieten van musketten; dan de gaten waren te cleen om boven te comen, want daer maer een man teffens wt mocht, ende waren wel rontom met piecken beseth, alsoo datter niemant boven coste comen.

„Waer nae de Chinesen voor de cajuyt quamen, de schipper aenspraecken, belovende met groote belofte van ons niet te misdoen, dat hyt volck beneden aenspreecken soude, dat sij haer stil souden houden ende dat wij haer aende cust van China aen lant soude setten ende souden ons met t' fregat datelijck weder laten varen naer Batavia sonder te beschadigen.

„Den schipper het volck die beneden waren gestilt hebbende, alsoo geen gelegentheyt was om voor haer boven te comen ofte wij beneden bij haer, want de Chinesen de luycken overal beset hadden met sabels ende piecken in de hant ende wel dicht toegeleyt, wij met ons seven boven sijnde in haer handen.

„Hebben ons al de handen op de rugge vast gebonden, soowel gequetste als ongequetste, dan bonden den schipper naer den middach weder los om op de seylen toe te sien.

„Hielden tot verscheyden reysen aen om dat het volck, dat beneden was, boven te hebben, om alsoo meester vant heele jacht te wesen, maer en hebbent niet willen consenteren, noch die van beneden wouden oock niet boven comen, wouden liever den brant int cruyt steken, dan al te samen in haer handen te vallen. Waer over die Chinesen geweldich verschrikt ende bevreest waren ende hielen geweldich stercken wacht, van achteren tot voren nacht ende dach, want sij al te mael boven waren, uytgenomen twee die sieck waren.

„Ende toe setten wij onsen koers nae lant toe ende quamen t' savons in de eylanden van Maccau ende seylden den ganschen nacht na de plaetse daer sij wilden wesen aen een seert hooch eylandt, leggende int noort-westen vant eylant van Maccau, ontrent 4 ofte 5 mijlen daer van daen; hadden oock denselven avont het een stuck uyt het roypaert overboort geworpen, alsoo het voor op den hals stont, ende het ander dat vooruyt stont, vernagelt met 3 ofte 4 nagels, dan kregen die naer hant gemackelijk weder uyt.

„Ady 30 Jan^ry smorgens sagen wij een deel visschers voort voors. eylant, daer sij begeerden te wesen, ende stierden het fregat daer naer toe; ontrent den middach daerbij comende, riepen de visschers aen boort; dan wilden t'eerst qualijck comen, dan door lange roepen quamen aen boort ende daer voeren twee ofte dry Chinesen nae een jonck toe, die daer lach ende quamen korst daer naer weder aen boort ende seyde tegen ons als dat de overste ofte cap^e vande jonck haer wel mede woude nemen, maer moste haer 100 realen geven, daer voor hij haer de cost geven soude,

ende soo wij haer dat gelt geven wouden, souden datelijck weeh vaeren ende laten ons met 't jacht voorts onbeschadicht nae Batavia vaeren.

„Waer over wij met malkanderen resolveerden het beste was haer dat gelt te geven, want sij doch meester boven van t'jacht waren, om alsoo het jacht met het cargasoen voorts te behouden.

„Het gelt gegeven hebbende, seylden sij met het jacht aande wal, want het was moy weder ende slecht water, tegen danck van den schipper; het jacht aen den grond wesende, bonden den schipper weder vast en clommen int want ende hackten alle de seylen van bovenen neder int hol.

„Ons volck beneden horende dat wij aen den gront waeren, hebben een partij boskruyt in een vaetgen onder de groote luycken geseth ende daer den brant in gestecken, soo dat het soo enen herden slach gaff al off het jacht van malkanderen geborsten hadde. De Chinesen dat siende ende horende dat het groot seyl in den brant was, namen de vlucht en waeren al te mael in een ommesien over boort na lant, waeronder eenige verdroncken, ende enige, die bij de grote luycken stonden, waeren seer verbrant.

„De onse, boven comende, waren oock door de haesticheyt, alsoo sy haer bandeliers ende musketten niet wel bewaert hadden, meestal gebrant, uytgenomen twee personen, die onbesmet waren. Al ons volck boven wesende, namen gelijckerhant moet om den brant uyt te blussen ende vielen stracx aent pompen om te besien ofte t'jacht geen noot hadde van leckte, dan cregen terstont lens, Godt sij loff het jacht geen noot hebbende van leckte; ende wij met godes hulpe den brant uyt gecregen hebbende, wonden wij onsen fock met alle man omhooch ende godt gaf ons een weynich coelte uit de wal, alsoo dat het jacht begost aff te schieten ende raeckte soo weder een stuck weechs in see.

„Dan sagen datter twee van onse maets aen lant geswommen waren, te weten: Lambert Wybes, quartiermeester, ende Jonas Nannincx, jongen; presumeren dat sij door verbaestheyt, alsoo den brant int jacht was, over boort gesprongen waeren neffens de Chinesen, ende sagen met sij aen landt quamen datelijck gevat werden ende weeh geleyt.

„En van lant sijnde sloegen het grootseyl, dat verbrant was, off ende maeckten ons mersseyls daer weder bij. De seylen daer bij hebbende, verbonden ons volck soo gequetsten als verbranden met salff, die maeckten van was ende olij, ende koelden den brant

met water ende asijn ende daerin gedaen een deel van de assche van de combuys, want wij anders geen goet en hadden om den brant mede te verkoelen ende sijn soo snachts met de lichte maen door de eylanden voornoempt weder na see toe geseylt ende quamen tegen den dach weder in de ruime see.″

Te Batavia was men van oordeel dat dit ongeval aan de zorgeloosheid van den schipper en zijn volk te wijten was en in zijn brief aan Reyersen van 2 April 1624 schreef de Carpentier daarover als volgt:

″Ditto Schouten soude sijne achteloosheyt tot UE laste gaerne ontschuldigen, alsoo sustineert tegen UE genoechsaem geprotesteert te hebben, t' jacht te cleyn ende sijn volck te weynich waren om soo een hoop Chinesen behoorlijck te bewaren, daer beneffens schaemt hem niet te seggen, dat de voors. gevangene Chinesen met corte Japansche houwers onder haer rocken bedectelijck aen boort souden gecomen sijn, daermede sij hun (na sijn seggen) naderhandt meesters van t' jacht gemaeckt hebbe. Doch wij verstaen de saecke gants anders ende vertrouwen vastelijck, soo hij de Chinesen hadde doen visiteren ende bewaeren, gelijck men gevangene behoort te doen, dat dese swaricheijt wel voorgecomen soude hebben.″

Laatste berichten door Reijersen naar Batavia gezonden.

Nadat de Mocha den 25^en^ Januari uit Pehoe naar Batavia was vertrokken, kwam 5 dagen later het lang verwachte schip uit Japan, de Goede Hoop, in de Pescadores aan. Den 20^en^ Februari ging dit schip door naar Batavia en van die gelegenheid maakte Reijersen gebruik om nog 73 00 realen aan zilver en 200 picol sandelhout terug te zenden, omdat hij van beide artikelen te veel had voor den geringen handel, dien hij in den eersten tijd meende te kunnen verwachten.

In den brief van 20 Februari, dien hij met dat schip verzond, gaf de Commandeur nogmaals als zijn gevoelen te kennen, dat met ons streven naar den Chineeschen handel de verkeerde weg was ingeslagen. ″Naer mijn duncken,″ zoo schreef hij, ″zullen noch genootsaeckt wesen door de groote costen de Pescadores te verlaten ende den handel in Teyouwan versoecken. Wenschten wel van comp^s^ wegen dat d'Ed Heer Generael Jan Pietersz. Coen ende ons de saeck soo wel int begin als nu bekent hadde geweest; souden eer met minder costen als nu in Teyouwan den handel hebben

becomen ende niet van nooden geweest een fort te maecken; evenwel soude Pehou ons soo dienstich voor onse schepen te havenen geweest sijn, als nu dat tegenwoordich met groote costen wort gehouden."

Wedervaren van het Chineesche gezantschap naar Batavia.

Wij moeten nu een belangrijk eind teruggaan om ons bezig te houden met de lotgevallen van het Chineesche gezantschap, door den Gouverneur der provincie Hokkiën naar Batavia gezonden, dat den 12en Maart [1] 1623 met twee jonken van Amoy vertrokken was. Wij hebben boven (pag. 164) gezien hoe het vertrek dier jonken ondanks het aandringen van Reijersen telkens werd uitgesteld en daardoor zijn ze ten slotte zoo laat vertrokken, dat de noordoost-mousson haast voorbij was en ze het niet verder dan Patani konden brengen. Een dier jonken is in Augustus van daar naar China teruggekeerd, terwijl de andere met de beide gezanten eenigen tijd later, na het doorkomen der noordewinden, de reis naar Batavia voortzette en daar den 21en December aankwam.

De beide gezanten werden met hun gevolg op kosten van de Compagnie gehuisvest, vermoedelijk in een huis in het kwartier der Chineezen, maar zekerheid bestaat hieromtrent niet, omdat de plaats niet is opgegeven.

Hun werd eenige tijd gegeven om zich van de vermoeienissen der reis te herstellen, want zij werden eerst den 1en Januari 1624 door den Gouverneur-Generaal in rade ontvangen, wellicht omdat het volgens Aziatische begrippen niet deftig zou geweest zijn hun dadelijk te woord te staan. Ook de wijze waarop daarna hunne ontvangst plaats vond, doet duidelijk zien dat onze vaderen goed doorgedrongen waren in de oostersche begrippen omtrent ceremonieel en het niet beneden zich achtten die met zorg in praktijk te brengen. Het is dus wel de moeite waard de beschrijving van die ontvangst, voorkomende in het door Mr. J. E Heeres uitgegeven Dachregister van het Casteel Batavia, in haar geheel in te lasschen. Zij luidt als volgt:

"Po Jan. Maendach sijn hier binnen tfort eerlijck ingehaelt de twee Chineesche gesanten van den Gouverneur van de provintie

[1] Op sommige plaatsen wordt 15 Maart opgegeven als de datum van dit vertrek; dit is vermoedelijk zoo te verklaren, dat de schepen den 12en onder zeil gingen, maar spoedig weder moesten ankeren en eerst den 15en het land uit het gezicht verloren. Bij onze schepen komen zulke verschillende opgaven van vertrek en aankomst om dezelfde redenen herhaaldelijk voor.

van Hoccheo [1] aenden Ed. Hr Generael gesonden, met name Hwi Wangsan alias Soepi en Tansouwing alias [2] ..., beyde voerende den tytel van Lotsia. [3] Ende geschiede dinhalinge op dusdaniger vougen.

„De gesanten wierden uyt haer logement vanden Baliouw deser stede ende sommige uyt Collegie van Schepenen midtsgaders den Ontfanger Generael van de Inkomsten deses Coninckrijcx neffens den Sabandar ende 3 a 4 Oppercoopluyden met 4 oliphanten ende 10 a 12 paerden tot aen de poorte vant fort geconvoyeert, alwaer affgetreden ende vanden president vanden Achtbaren dagelijcxschen Rade, den fiscael ende sommige gecommitteerde uyt voorseyden Rade vriendelyck gewellecomt ende ingehaelt sijnde, voort passeerden midden door twee rijen gewapende soldaten vande poort aff tot aen de sale daer gemelten raet dagelijcx vergaedert, alwaer bij voornoemde president ingeleyt ende met banket ontrent een halff ure onthaelt sijnde, voorts van twee raden van Indien van daer gehaelt ende in de sale voor den Ed. Hr Generael ende sijnen raet gebracht sijn geweest. Ende na reciprocque congratulatien hebben de gemelte gesanten eenen brieff op een breed bort [4] int

[1] Hoccheo staat voor Hok-tsioe (Foochow), den naam der hoofdplaats van de provincie Hok-kiën of Foe-kiën.

[2] De eerste dezer twee zendelingen was, gelijk wij uit andere berichten weten, een koopman, die vermoedelijk gezonden werd omdat hij al meer in het buitenland en met vreemdelingen in aanraking was geweest en geacht kon worden van hunne eigenaardigheden verstand te hebben. Hwi staat vermoedelijk voor den familienaam Oeiⁿ 黄 en Wangsan moet zijn persoonsnaam geweest zijn. Soepi houd ik voor den titulairen rang van Sioe-pi 守備, den titel van een officier, ongeveer gelijkstaande met een kapitein bij ons.

De tweede was een officier, namelijk een Tshiën-tsong 千總, bij ons ongeveer luitenant, en hoewel zijn werkelijke rang een graad lager was dan de titulaire rang van den anderen, wordt hij toch in de Chineesche bronnen als de eerste der twee gezanten genoemd, vaak zelfs wordt de andere in het geheel niet vermeld. Zoo bv. in den hieronder te geven brief van den Gouverneur en in de Geschiedenis der Ming-dynastie (boek 325 fol. 26r), waar zijn naam gegeven wordt als Tan Soe-ing 陳士瑛 en zijn titel als 小校, vermoedelijk een lagere officiersrang onder de Ming-dynastie, dien ik echter niet thuis brengen kan. Prof. Schlegel (De betrekkingen tusschen Nederland en China volgens Chineesche bronnen, pag. 12) vertaalt „jong student", maar dit kan mij niet bevredigen.

[3] Lo-tia 老爹 is de algemeene benaming voor lagere mandarijnen.

[4] Onder „bort" zal hier wel een *vel* papier moeten verstaan worden, dat voor Chineesche brieven, door het naast elkaar plaatsen der kolommen schrift, zeer breed uitvallen kan, want een Chineesche dienstbrief, hoe groot ook, wordt geschreven op één vel, dat dan verkregen wordt door het aaneenplakken van twee of meer stukken.

Chinees geschreven (vanden Gouverneur vande provintie van Hoccheo comende) met behoorlijcke eerbiedingh aenden Ed. Heer Generael overgelevert, waer van de substantie was, dat ons uyt de jurisdictie van China dienden te transporteren, bij aldien den Chineeschen handel tot Batavia oft elders begeerden te voorderen, ende soo daertoe niet verstaen conden soude het Batavia schadelijck wesen, maer soo Pehou verlieten, de Chineesen tot Batavia wel tracteerden ende niet meer met onse schepen in China quamen, souden veele Chineesche coopluyden trachten naer Calappa [1] te comen handelen."

De inhoud van dezen brief is in de voorafgaande woorden juist geresumeerd, maar het document is voor ons onderwerp van zoo bijzondere waarde, dat de daarvan aanwezige vertaling wel in haar geheel mag gegeven worden. Zij luidt als volgt:

"Conbon Taugan sansiongh [2], Gouverneur wegen den Coninck van China over de provintie van Hocheo, heeft aen twee mandorijns pas verleent om twee joncquen tot Batavia te brengen.

"Den Commandeur Cornelis Reijersz is in China gecomen om den handel te versoecken, maer ick hebbe van den Coninck verstaen dat er geen vreemdelingen int lant van China mogen comen handelen.

"Lange is geleden dat de Chineesen jaer op jaer pas versocht hebben om nae Calappa te gaen handelen.

"De Hollanders hebben mij veel goets toegeseyt, waerover ick oock tevreden ben geweest aen twee joncken passen te geven om nae Batavia te gaen handelen. Ick hebbe den Commandeur Reijersz doen weten, dat ick eenen brief naer Batavia seinden wilde, soo heeft mij oock voorsz Commandeur belooft Meldert van gelijcken met brieven te sullen senden om den Generael van alles te verwittigen.

"Dese twee pengauwen [3] (ofte Mandorijns) hebbe ick met desen brief (die niet bedriegen can) aen Tooya ende Toutock gesonden, welcke dienvolgende de twee pangauwen weder afveerdigen sullen om de joncken van nachoda Nuo Ching-wan ende Whi Hap-hing nae Batavia te brengen om aldaer te handelen, mitsgaeders om

---

[1] Kalapa was een inlandsche naam voor Jacatra en wordt in het Chineesch ook nu nog voor Batavia gebruikt.

[2] Moet zijn Koen-boen To-goe-soe Siang (zie pag. 115). Wat er staat, was oorspronkelijk ongeveer goed, maar heeft bij het overschrijven geleden.

[3] Penggawa, Maleisch voor ambtenaren en officieren.

den Generael met alle vriendelijckeijt aen te dienen ende te versoecken dat de Chinesen, welcke van verre landen na Batavia comen handelen, wel getracteert mogen worden ende soo de cooplieden daer profijt connen doen, sullense oock seer graegh wesen om daer weder te keeren, want China en sal Calappa nimmermeer connen vergeten.

„Ende als gij met dese twee gesanten alles eens afgehandelt hebt, soo en laet geene van uwe schepen meer in Amoey comen, want soo gij daer meer comen wilt, sal het Batavia niet vorderlijck wesen.

„Wat ghij met dese twee eens accordeert, laet nae desen geene veranderinge daerin geschieden. Dit geschrift gaet om u sulcx te kennen te geven en dit geschrift wert Tsiensongh Tansouwing belast om aen u te bestellen.

„In de Regeringe van Thaibing Thengke, 3 jaeren, 2 maenden ende een dach.” [1]

Na de overgave van dezen brief kweten de gezanten zich van hunnen mondelingen last door te klagen over „des Commandeurs Reijersen proceduren op de custe van China”, waarbij zij vroegen of dat alles wel op bevel van den Gouverneur-Generaal was geschied, en drongen zij aan op de ontruiming der Pescadores, voor welk punt de Commandeur naar Batavia verwezen had.

Van onzen kant werd dien dag niets in het midden gebracht en het verhaal in het Dachregister eindigt met de volgende woorden:

„Dus verre hebben haer de gesanten voor dat mael verklaert ende waren voorts bereyt om tot allen tijden alst den Ed. H^r^ Generael gelieven soude in naerder conferentie te treden ende naer eenige complementen namen haer affscheyt ende wierden weder met soodanigen eer uytgeleyt tot aen haer logement gelijck sij van daer ingehaelt waren.”

Op 23 Januari 1624 werden de onderhandelingen voortgezet en men leest daarover in het Dachregister:

„Sijn hier bij den Ed. H^r^ Generael binnen t' fort opt middachmael te gast geweest de twee gesanten van China, ende nadat de maeltijt gedaen was, diende haer d'Ed. H^r^ Generael aen hoe dat binnen corten dagen eenige schepen naer Nederlant vertrecken souden, dat derhalve van haer gaerne eenich voorslach aengaende daccomodatie tot den handel van China verstaen souden, omme aen den prince van Hollant daer van te mogen schrijven.”

---

[1] Periode Thien-k'e der Ming-dynastie, 3^e^ jaar, 2^e^ maand, 1^e^ dag = 2 Maart 1623

In hoofdzaak antwoordden de gezanten daarop, "hoe last hadden niet vele woorden ofte redenen te gebruycken, maer int corte te seggen waer het op stont, twelck was (soo sij seyden) bij aldien d'Ed. Hr Generael Pehou verlaten wilde ende in Teyowan ofte eenige andere plaatsen daerontrent begeerde te gaan resideren, wanneer sulcx maer buyten de jurisdictie van China was, dat de Chinesen met ons aldaer souden comen handelen ende van Manilla blijven." [1]

Met deze woorden hebben de Chineesche zendelingen hun standpunt inderdaad juist aangegeven: zij kwamen niet om te onderhandelen, om eenige regeling te treffen, want ze waren te laag in rang om daartoe volmacht te hebben; hunne opdracht kon dus geene andere zijn dan de bevelen van den Gouverneur aan de Hollanders over te brengen.

De Gouverneur-Generaal zag dit ook wel in, want in zijn brief van 29 Januari 1624 schreef hij aan de Bewindhebbers: [2]

"Wij achten ende houdent voorseecker dat dese gesanten hier

---

[1] Wij zien hier de gezanten in uitzicht stellen, dat de Chineezen den hande met Manilla opgeven zouden. In verband met wat vroeger ten aanzien van dit punt werd opgemerkt, is het moeielijk aan te nemen, dat zij gemachtigd waren deze toezegging te doen, maar het is zeer begrijpelijk dat ze het op eigen gezag deden om hun doel, de ontruiming der Pescadores, te eerder te bereiken. Later kon de toezegging nog altijd ontkend worden.

[2] De aankomst der gezanten was reeds aan de Bewindhebbers medegedeeld bij den brief van de Carpentier van 25 December 1623, maar zonder vermelding van eenige bijzonderheid en zonder eenig bericht omtrent de zaken in China. Wellicht werd dit achterwege gelaten omdat die brief verzonden werd met een Engelsch schip en men die gelegenheid weinig vertrouwde. Tot meerdere voorzorg werd die brief voor een deel in cijferschrift geschreven, waarbij men naar het schijnt voor elke letter vier verschillende getallen nam. In Holland heeft men den tekst in letters in margine bijgevoegd en daaruit heb ik den volgenden (niet geheel volledigen) sleutel gevonden: a. 9, 10, 18, b. ....., c. 4, 21, 41, 66, d. 33, 40, 42, 65, e. 28, 70, 71, f. 1, 19, 62, g. 6, 63, h. 8, 27, 37, i. 11, 17, 38, j. = i, k. 4, 34, l. 23, 26, 35, m. 7, 57, n. 2, 26, 48, 50, o. 20, 25, 43, p. 16, 30, 49, q. ....., r. 51, 52, 72, s. 3, 15, t. 22, 32, 56, u. 31, 44, 47, v. = u., w. 24, 54, 60, x. ....., ij. 53, 61, z. .....

Als voorbeeld moge dienen:

38, 2	56, 54, 9, 49, 28, 48	71, 50	23, 70, 61, 33, 28, 48	3, 53, 50
In	twapen	en	leyden	sijn

63, 70, 26, 9, 42, 28, 48	18, 21, 27, 22	28, 50	22, 24, 17, 2, 56, 11, 21, 37
geladen	acht	en	twintich

65, 31, 38, 3, 70, 50, 22	15, 10, 66, 4, 71, 50	49, 28, 16, 70, 72
duysent	sacken	peper.

gesouden sijn, meer om onse gelegentheyt te comen doorsien, als om finalijck iets met ons te besluyten, ende dat op haere rapporten in China noch eerst gedelibeert ende geconcludeert sal worden. Zij zijn seer curieus ende neerstich om alles t'annoteeren ende houden gestadich twee schrijvers ontrent haer, die niet en doen dan registreeren.”

Nadat de Chineezen aldus hun boodschap gedaan hadden, gaf de Carpentier te kennen, dat hij in dien voorslag wel kon treden; het was hem niet te doen om het dorre Pehoe, noch om eenig ander stuk van China's grondgebied, maar alleen om den handel; kon hij dien elders krijgen, dan was hem dat ook wel. De vraag rees echter, wie beginnen zou, de Carpentier wilde dat eerst de handel te Thaiwan zou beginnen en daarna zou hij Pehoe verlaten, terwijl de Chineezen dachten dat het juist omgekeerd zou moeten gaan. Ten slotte gaven de laatsten toe, in zoo verre dat zij de verwachting uitspraken dat hun meester de Gouverneur op deze afspraak wel met den handel te Thaiwan zou willen beginnen.

De Carpentier vertrouwde echter de zaak niet. Hij begreep niet waarom de Chineezen zich aan het dorre en onvruchtbare Pehoe zooveel gelegen liet liggen en zocht wat anders daar achter. Naar zijne meening was het de Chineezen voornamelijk om den handel op Manilla te doen, die het best uit de Pescadores verhinderd kon worden, en den eisch om dien handel te staken wilde hij niet opgeven. Nog steeds zag hij niet in dat de Gouverneur van Hokkiën in de eerste plaats verplicht was de integriteit van het grondgebied te bewaren en dat het dien mandarijn schier alles waard moest zijn aan zijnen keizer te kunnen berichten dat de barbaren weg waren.

In dezen gedachtengang had de Carpentier den 3 Januari 1624 als volgt aan de Bewindhebbers geschreven:

„Soo Pehou verlaten ende met onse schepen vertrecken willen, staen ons de Chinesen den handel in Batavia toe, beloven tot dien eynde joncken derwaerts in abundantie te sullen seinden; voeden ons met hoope ende toeseegginge, dat Manilha met der tijt verlaten sullen, om alsoo t' vaerwater voor haer ende tot haeren believen (ten respecte vanden cleenen handel, daermede ons in Batavia souden soecken te confineren) liber ende open te houden. Ten was haer om Pehoe noch Tayouwan niet dat dus becommert sijn, t' schort haer aent meesterschap van den handel, welcke door dese middel vreesen quyt te geraecken, soo ons in die quartieren eens den handel inruymen. Daerom pogen ons met

schoone beloften van der hant ende van haren hals te schuyven, dewijle met gewelt geen cans daertoe sien.

„Daer is oock niet aen te twijffelen soo Pehou verlaten ende met onse schepen vertrecken wilden, oft souden geerne met ons over de jaerlijxe beseindinge van eenige joncken nae Batavia accorderen ende t' zelve oock nacomen, doch t' gros vanden Chinesen handel soude ondertusschen na Manilha gaen. Ende soo haer dan op de cust van Manilha, als voor desen met onse vloten geschiet is, weder troubleerden, gelijck wij vertrouwen UEd. nimmer naelaten, veel min de Chinesen den handel op Manilha toestaen sullen, soo lange t'selve beletten cont, soude het Batavia in sulcken gevalle dan oock ontgelden moeten, d'ordinary besendinge van China opgeschort worden ende dan weder bij ons te herdoen staan, 't gene nu bij der hant genomen is, in voegen dat dan erger souden staen als tegenwoordich.

„Derhalven sijn alle de schone apparentien, die ons de Chinesen souden mogen voordragen, niet aennemelijck, noch op geen goede gront gefondeert, soo lange ons den handel in Pehou, Teyouwan ofte eenige andere gelegen plaetsen daer ontrent ontseggen.

„Wat ons oogmerck belangt, strect om den Chineesen handel van Manilha te diverteeren, t' onswaerts te trecken, voor ons te verseeckeren ende consequentlijck t' meesterschap ende t' gros van den handel aen ons te behouden Dit en can noch en sal nimmermeer geschieden, tensij in deser voegen (gelijck nu) ons op de cust van China bij der hant neerslaen, plaets ende macht houden, om den Chinees na gelegentheyt ende loop van saecken somwijlen met hart ende bijwijlen met soet gewelt te dwingen ende door beijde dese middelen te verdueren. 't Sal doch daertoe moeten comen ende voor sooveel wij alsnoch uyt allen t' gepasseerde bemercken, is haer eenige hope dat sij ons verdueren ende ons onder onse eygen lasten sullen doen beswijcken, sonder dat onse macht ten quaden oft hartsten tegen haer gebruycken. Ende om sulcx te beter te weech te brengen, voeden d'onse gestadich met hoope van goede uytcomste, om alsoo maer tijt te winnen.

„Tijt daeraen te cort te hangen ende in eenen sueren appel van lasten te bijten, sullen ons mede moeten getroosten, want het niet mogelijk is sonder verloop van tijt den violenten handelstroom op een barst van de Manilhas na Batavia, ofte de Bataviers op de cust van China te wenden. Met al te straf gewelt can de saecke eer verhart als verhaest worden; al te slap can de saecke

mede vertragen; met gewelt van schenckagien ist mede niet te doen, geene altoos te geven verbittert ende vervreemt. Dunct ons dan in dese gelegentheyt de middelwech de beste, dat is dit: met de presente macht, die sober genouch is, Pehou bewaren om onse groote schepen te havenen ende voor des Comp^as middelen een verseeckert rendevous te hebben, ondertusschen de Chineesen met hoope voeden, soo wanneer d'effecte van haere goede beloften op andere plaatsen smaecken ende zien het recht met ons voorhebben, dat dan ongetwijfeld Pehou verlaten sullen."

Daarop volgde in een brief van 4 Maart:

"Wij blijven noch bij onse opinie dat het haer om Pehouw niet, maer om wat anders te doen sij.

"Doch wenschten wel dat in Tayouwan ofte daeromtrent buyten Chinas jurisdictie een bequame haven voor groote schepen waer ende dat Pehouw sonder disadvantagie abandonneeren mochten, om dese swaricheyt wech te nemen, soo het de Chineesen daerom alleen te doen sij, hoewel wij van ander gevoelen sijn. Soo Pehouw verlaten ende de Chineesen de vrije vaart gedoogen willen, achten wij dat wel eenigen handel in Batavia ende Tayouwan, maer niet het gros van dien becomen souden, maer soo wij haer van onse vijanden landen, als Manilha insonderheyt weeren wilden, souden weder in questie met haer geraecken, ende alsdan soo wel den minderen handel als t'gros van dien moeten derven. Nae dat dese gesanten haer gelaeten, souden de Chineesen Manilha wel abandonneeren, soo wij Pehou verlaten ende alle d'andere vaerwaters op Cauchin China, Cambodia, Siam, Patany etc. gedoogen wilden; daer beneffens soo van de suffisance van ons capitael verseeckert waeren om dien handel te voldoen, daer sij noch grootelijcx aen twijffelen, ende eyndelinge soo der middel gevonden conde worden tot de tollen, welcke Chincheo van de Manilhase joncken plach te trecken, die jaerlijcx op omtrent 100000 realen schatten."

Eindelijk werd in den brief aan Reyersen van 2 April de vraag geopperd, "soo wij Pehou verlieten ende ons in Teyouwan neder sloegen, of sy Pehou selfs niet incorporeren ende ons daerna t'incomen van Teyouwan met geladen joncken met steen te sincken niet soude connen stoppen ende consequentlijck ons alsoo beyde plaetsen afhandich ende ondienstich maecken."

Wij hebben zooeven gezien, dat de Chineesche gezanten nog verschillende eischen hadden gesteld, waaraan voldaan zou moeten worden alvorens het denkbeeld, om den handel op Manilla te

verbieden, in overweging zou kunnen komen. Hieruit volgt de juistheid van wat ik boven beweerde, dat deze zendelingen niet beschouwd konden worden als gemachtigd om over dit punt te onderhandelen en de verwezenlijking er van in uitzicht te stellen.

Een van die eischen was dat schadeloosstelling zou worden gegeven voor de inkomsten, die thans door den Gouverneur of de provincie uit dien handel werden getrokken. In den brief aan Reijersen van 2 April wordt hierover nader het volgende medegedeeld:

„Ondertussen dese conferentiën aldus gehouden sijn geweest, hebben ons de voors. gesanten door eenige geaposteerde noch een andere swaricheyt voor doen houden, welcke daar was aengaande de tollen, die den Combon jaerlijcx van de Chineese joncken naer Manilla varende plachte te ontvangen, die sij bereckenden d'een door d'ander niet min als 40 stucx, welcke ijder ontrent 2000 realen voor slants gerechticheyt betaalden, monterende t' samen ontrent 80000 realen van achten; dese incomste soude bij 't verlaten van de Manillasche vaert de provintie van Hoccheo comen te derven, daer toe den Combon seer beswaerlijck soude connen verstaen, soo most dan raedt ende middel gesocht werden hem van dese incomste te verseeckeren, twelck sij meynden seer wel soude connen geschieden, bij aldien den Combon eenige commissarissen in Teyowan stelden omme de tollen van de incommende Chineesse waeren aldaer te voorderen. In China selfs, sustineerden sij, dat sulcx niet wel conde geschieden, alsoo de coopmanschappen, welcke voor desen met groote joncken vervoert wierden, eygentlijck geen tol betaelden, maer de joncken wierden na haere breede, diepte ende lengde op seecker stuck geschat. In Teyouwan soude niet dan cleyn vaertuych comen ende dat noch meestendeel onder pretext van vissers, die geen lasten betaelen ende evenwel coopmanschappen steelsgewijs souden uytvoeren.

„Met veel persuasive redenen heeft men ons dit alsoo gesocht wijs te maecken, omme ons soo groote somme gelts jaerlijcx af te parssen, ofte in Teyouwan door soodanige commissarissen in de caert te kijcken, eenen monopolischen handel met ons te drijven ende om voor te comen dat wij, gelijck die van Manilha, geen tol van haer vorderen souden.

„Wij en vonden niet goet (om haer bots genoch te geven) ons alsnu hiertegen te stellen ende eenige difficulteyt daerover te moveren, maer gelieten ons of dit een geringe saecke was, die

seer wel geaccommodeert soude connen werden, wanneer sij het maer recht meynden ende ons den handel behoorlijck openden. Wij achten oock onnodich ons gevoelen (als sijnde noch t' ontijdich) daervan te melden, hoewel het een poinct is, daer veel aen dependeert ende dat t' sijner tijt groote swaricheyt soude connen naer hem slepen; t'sal vroech genoch wesen, wijtloopiger ende naerder daervan te spreecken, als t' hier alleen op aencompt."

Den 16[en] Februari kwam het fregat Mocha te Batavia aan en bracht bericht van het verraad dat te Amoy tegen Franck gepleegd was. "De voorgemelte tijdinge wert de Chineese gesanten aengedient ende gevraecht wat hun van dese trouweloose proceduren docht. Int eerste thoonden haer wat verslaegen, maer alsoo wij de saecke niet hooge op en hieven, cregen wat beter moet ende gaven off d'onbedachtheyt van den nieuwen Toutock de schult, off de verkeerde rapporten ende de verraderijen van de tolcken. In somma beslooten dat het door misverstant ende niet met opset geschiet most wesen ende maeckten daer cleene swaricheijt in, hoopten alles wel ten besten soude comen, wanneer maer met goet bescheyt van hier na China keerden". [1]

Tot ongeveer dezelfde opvatting kwam men in de vergadering van den Raad van Indië van 17 Februari, waarin op grond van een eigenaardig mengsel van berekening en grootmoedigheid besloten werd aan de mogelijkheid eener verontschuldigende opheldering te gelooven en de Chineesche gezanten ongemoeid te laten. Over die vergadering vinden wij het volgende aangeteekend:

"Bij Sijne Ed[t] werdt den Raet voorgedragen ende in deliberatie gelecht, hoe men wegen gemelte valsche handelinge ende gevioleerde trouwe der Chinesen op de custe van China met de 2 Chineesche gesanten, tegenwoordich in Batavia sijnde, diende te handelen, of men haer van gelijcken in verseeckeringe behoordt te nemen? Item of van de gemelte gesanten (die men verstaet van geringen aensien in haer landt te zijn), wel soo veel wercks gemaeckt sal worden, dat door haerlieden detentie de verlossinge van d'onsen in China gevoordert en te wege gebracht soude connen werden?

[1] De Carpentier aan de Bewindhebbers, 4 Maart 1624.

De voorafgaande mededeelingen omtrent het Chineesche gezantschap zijn ontleend aan de brieven van de Carpentier aan de Bewindhebbers van 3 en 29 Januari en aan Reijersen van 2 April, benevens aan het Dachregister van het kasteel te Batavia. Niet altijd kon vermeld worden aan welke dezer bronnen eenige mededeeling ontleend is, omdat hetzelfde bericht vaak meer dan eens voorkomt.

Item of deser gesanten verseeckeringe onder de Chinesen alhier ende die noch van buiten souden mogen incomen, niet wel eenige alteratie ofte ongerustheyt, tot merckelijke verachteringe van Batavias progres, soude connen causeren? Item of door desen middel de reciproque besendingen van gesanten oft ambassadeurs niet 't eenemael gesloten, de hope van wat goets te verrichten afgesneden ende 't gewenscht effect des te beswaerlijcker becomen soude werden? Eyndelinge of het geraden sij, om deser twee slechte gesanten wille, daer doch, naer opinie, geen vrucht altoos mede verricht can werden, eenich water vuyl te maecken ende of de Nederlandsche achtbaerheyt daer door niet beseert, haer woordt ende trouw in cleynachting gebracht soude worden, niettegenstaende wij volgens de goddelijke ende menschelijcke wetten daertoe gerechtigt schijnen? Ende of het niet oorbaerder sij, dat men noch eerst te desen de grondt van dit disaster verneme, of het (gelijck het apparent is) uyt eenich misverstant, verkeerde vertolckinge, quade inductien van onse vijanden, dan of het uyt pure voorbedoelde malitie geschiet sij?

„Waeroppe naer verscheyden discourssen soo om voors. als andere consideratien meer met eenparige advysen goet gevonden ende gearresteert is, dat men gemelte gesanten ongemolesteert ende in vorige liberteyt laten sal, totdat het saysoen aencomt, dat de joncken ende schepen nae China zullen vertrecken, om alsdan naerder op de sake te letten ende voorder daerinne te handelen, nae de tijdinge, die men noch van China ondertusschen soude mogen becomen ende soo als men bevinden sal ten meesten dienste van de Generale Comp^a te behooren.”

Verdere voorvallen te Batavia en instructies omtrent de zaken in China.

Wij moeten nu het verhaal van de Chineesche gezanten een oogenblik laten rusten om ons bezig te houden met een en ander, dat zich op het gebied van ons onderwerp in dezen tijd te Batavia voordeed.

Den 30^en Maart arriveerde aldaar het schip de Engelsche Beer, dat op 20 Januari (zie pag. 235) met twee jachten uit de Pescadores was vertrokken om de vijandelijkheden tegen de Chineezen te hervatten. Sedert had dit schip „in comp^ie vande jachten Orangie ende Erasmus langs de custe van China tusschen Chincheo ende d'eylanden van Maccauw gekruyst ende 159 Chinesen, daeronder 3 vrouwen ende 9 kinderen, op verscheyden lanttochten verovert, waervan d^o Beer 93 alhier mede bracht, sijnde de rest op 't schip

de Hope, twelck aent suyt eynde vant eylant Aynam daer by gegeraeckt ende swack van volck was, overgeset.„

Ik vind niet vermeld waarom de Beer naar Batavia kwam en waar de twee jachten zijn gebleven. De Goede Hoop, die op 20 Februari van Pehoe was vertrokken (pag. 240) kwam den 2[en] April te Batavia aan, o. a. met de 66 Chineezen, die dit schip uit den den Engelschen Beer had overgenomen.

Den 3[en] April werd het schip Nieuw Hollant naar Siam gezonden, om van daar rijst en ververschingen naar de Pescadores te brengen. Met dat schip ging een brief van de Carpentier aan Reijersen, waarin in de eerste plaats een uitvoerig verslag werd gegeven van wat met de Chineesche gezanten behandeld was. Ook de aankomst en het wedervaren van den Engelschen Beer werd verteld en naar aanleiding daarvan vond de Carpentier het goed de volgende opmerking te maken:

„De macht ende t'voordeel sijn beyde te cleen geweest om soo volckrijken cust t'ontroeren ende de slapende in toecomende wacker te maecken.

„Vinden derhalve geraden, soo lange de macht dus sober is ende dat noch in schijn van onderhandelen met den anderen staen, gene incursien ende invallen int landt van China om een handvol volcx ende dat noch met groot perykel gemengt meer te doen, soo om d'ontroerde strantbewoonders weder wat in slaep te wiegen, als de slaepende niet t'ontijdich te wecken, employeerende niettemin ondertussen de minute macht, welcke aldaer gederft can worden, op d'avantagieuste vaerwaters, soo op de Portugiesen van Maccau als de Chineesse handelaars op Manilla, ofte hout de cleene macht altsamen daer ontrent bij den anderen, totdat van hier ende elders beter gesecoureert wert ende andere ordre becompt.„

Het geven van voorschotten op nader te leveren goederen, waarmede men ten vorigen jare op Formosa was begonnen, wordt mede afgekeurd, wat wel eenigszins vreemd is, omdat het overal elders ook gedaan werd en men anders niet veel krijgen kon. Ditmaal werd daartegen het volgende ingebracht:

„Seer gerne hebben wij gesien de beginselen van de secrete handelaers in Teyouwan, maer daerentegen noode verstaen dat d'onse van den Cappitain China voor 4000 tayl op soo onseeckere leverantie van zijde, ende dit noch van soo een insuffisant persoon ende vreemdeling hebben laten laten abuseeren. Godt geve de Comp[e] aen t'haere mach geraecken.„

Eindelijk toonde de Gouverneur-Generaal in dit schrijven, dat hij van het uitzicht op den handel met China gunstiger verwachting dan Reijersen had, in verband waarmede dezen laatsten nog deze opmerking werd gemaakt:

„Ongaerne hebben wij gesien dat UE. sonder onse ordre te verwachten soo haestichlijck geweest eenich cappitael van daer herwaerts te senden, ende dat noch met soo cleynen jacht. T'heeft weynich gescheelt ofte de Compe ware het quyt geweest; de resico is te groot, het cappitaal soo over ende weder te senden, insonderheyt soo lange daer wel verseeckert ende alhier voor alsnoch gederft can worden. Wij staen noch in deliberatie off het niet oirbaer sal wesen, dat wij van hier cappitael derwaerts seinden, op avontuer off men noch met de Chinesen conde tot handelinge comen. Sendt derhalve tot onse naerder ordre geen cappitael meer van daer herwaerts aen; tegen dat wij het van doen hebben, sullen het wel ontbieden."

Den 19en April werd weder een jacht naar de Pescadores gezonden met provisien voor de vloot en de bezetting [1]. Met die gelegenheid gingen tevens twee Chineezen, dienaren en verwanten der gezanten, die door deze belast waren met het overbrengen van brieven aan verschillende autoriteiten in China [2]. Die brieven waren alle van denzelfden inhoud en eene vertaling daarvan werd aan den Gouverneur-Generaal gegeven, die een afschrift aan den Commandeur Reijersen zond. De gezanten gaven daarin een uitvoerig verhaal van hetgeen sedert hun vertrek hun wedervaren en door hen verricht was.

[1] Dachregister van Batavia en brief van de Carpentier aan Reijersen van 18 April 1624.

[2] Deze brieven werden gezonden aan „den Combon, Toutock, Sethien, Heytau, Tsionglamtou, Hingtsuantou ende aan de twee Heyhongs, den eenen van Chincheo ende den anderen van Tjongsioo." Combon is Koenboen, de gouverneur der provincie; Toutock moet zijn Totok, de opperbevelhebber der troepen; beiden zijn ons reeds bekend. Sethien is niet thuis te brengen en vermoedelijk bij het overschrijven geheel corrupt gemaakt; naar de hierarchische volgorde te oordeelen is hier bedoeld de An-tshat-si of Provinciale Opperrechter, die zich vroeger ook al met de zaken der onzen bemoeid had. Heytau is Hai-to, de Totai voor de zeezaken. Het volgende woord is wederom een raadsel, het kan niet anders beteekenen dan de Totai van Tsiang-tsioe, maar dit zou zijn Tsiang-tsioe-to en daarin is de syllabe lam niet te verklaren. Hing-tsoan-to is de Totai van Hing-hoa en Tsoan-tsioe. De Hai-hongs: 海防 of 海防同知 zijn onderprefecten voor de zeezaken; deze twee waren respectievelijk te Tsoan-tsioe en Tsiang-tsioe gevestigd.

De Gouverneur-Generaal zond bij deze gelegenheid aan Reijersen de volgende bevelen, voornamelijk ten doel hebbende weer met de Chineezen in aanraking te komen:

„Soo UE. tot noch toe met de Chineezen in geen nieuwe onderhandelinge ofte tot gehoor gecomen sijt, souden wij geraden vinden, dat UE. bij desen middel daertoe onderstont te comen, namentlijk dat UE. de brieven van dese gesanten voor een tijd ophield ende niet meer als een van dese medegaende Chinesen licentieerdet omme mondelinge de tijdinge van haere comste in Chincheo te brengen, daerbij uyt uwen naeme een briefken aen den Toutock schrijvende, hoe sulcke Chinesen met eenige brieven van de gesanten van Batavia aldaer met een van onse schepen aengecomen sijn, versoeckende dat den Toutock imandt van kennisse ende qualiteyt gelieve te seinden omme voors. missive te haelen ende verseeckert te mogen sijn dat se wel bestelt sal worden, u gelaetende gelijck of UE. desen dienst uyt courtoisie ende importantie van de messagen dedet, om te sien of ghij alsoo met imant van aensien weder soudt connen in gespreck ende voorder onderhandelinge comen.

„Ende bij aldien sij met d'afseindinge van den eersten Chinees na de brieven niet en taelen, souden wij geraden achten dat men den tweeden met gelijcke bootschap als den eersten sonder brieven naer landt bestelde; ende soo dan noch geen verhael van gemelte brieven gedaen wert, sal UE. deselve wel mogen ophouden, want ghij u alsdan wel sult mogen verseeckeren, dat sij met ons in geen gespreck begeeren te comen; doch soo ymandt om de brieven senden ende met UE. in vruntlijcken schijn van conferentie treden, sal UE. den brief laten volgen ende sich in sijnne discourssen niet anders bemercken laten, alsof wij gants weijnich werck van de verlaetinghe van Pehou maeckten ende dat wij tselve ongetwijffelt ruijmen souden, soo maer eens in Teyouwan den handel ter degen gesmaeckt hadden, item dat sij lieden naerlieten na Manilla te gaen handelen ende dat jaerlijcx eenige joncken naer Batavia senden.

„Wij sijn van opinie, gelijck UE., dat den handel met geen sachte middelen alleen, maer met hardicheyt daer beneffens gevordert sal moeten worden, doch t'een en t'ander moet sijn tijt hebben; nu de macht dus swack is, comt het best gelegen in soeticheyt met de Chinesen te handelen, alwaert men schoon verseeckert ware ten principalen niet verricht soude werden, met des

te beter recht ende avantagie alst de gelegentheyt toelaet can men daernaer de harde middelen weder bij der hant nemen.

„Bij aldien daer geen gelegentheyt van joncken tsij in Pehou ofte Teyouwan en sij, om dese twee Chineesen, gelijck wij hier vooren geseyt hebben, naar Chincheo te bestellen, sal UE. in sulcken gevalle d'selve met een van onse jachten, ofte alsulcken geleyde als UE. geraden vinden, tot voor Aymoey ofte de naeste gelegentheyt convoyeeren, houdende de brieven soo lange aen boort, totdat de Toutock ijmant van qualiteyt daerom sendet.

„Recommandeerende UE. voorts dese twee Chinesen als messagiers ende toevertroude personen vrundelijck te tracteeren."

Dr. Martinus Sonck benoemd tot vervanger van Reijersen en verdere beschikkingen te Batavia.

In eene vergadering van den Raad te Batavia van 4 Mei 1624 werd eindelijk eene beschikking genomen op het herhaalde verzoek van den Commandeur Reijersen om een vervanger voor hem te zenden, waartoe werd aangewezen Dr. Martinus Sonck [1], lid van dien Raad. Hij kreeg den titel van Gouverneur en zou eerlang met twee jachten naar Pehoe gaan.

Bij die gelegenheid werd tevens het verzoek behandeld van een voornamen Chineeschen koopman te Batavia om eene reis naar China te mogen doen en daar het hierover aangeteekende een goed voorbeeld is van het strenge toezicht, waaronder de Chineezen door de onzen waren gesteld, van de pressie die de autoriteiten in China ook op hunne landgenooten te Batavia trachtten uit te oefenen en eindelijk hoe de onzen meenden, ondanks de gepleegde gewelddadigheden, toch wel de Chineezen voor zich te kunnen winnen, meen ik dat aangeteekende in zijn geheel te moeten weergeven.

[1] Maarten of Martinus Sonck of Soncq was docter in de rechten en volgens het gebruik van dien tijd wordt hij daarom met Dr. betiteld; Valentijn noemt hem daarom geneesheer, wat onjuist is. In 1618 was hij uit Nederland gezonden als advocaat-fiscaal en raad van Indie en in 1619 kwam hij te Batavia aan. Vervolgens werd hij gouverneur van Banda en toen hij daar was, werd hij beschuldigd eene groote hoeveelheid kruit en kogels aan saluutschoten verspild te hebben, men schijnt dus toen ook met scherp gesalueerd te hebben. In 1623 naar Batavia opgeroepen, om zich over die aanklacht te verdedigen, werd hij veroordeeld tot vergoeding van een deel van het verbruikte. De tegen hem hangende zaak belette niet, dat hij bij zijne aankomst te Batavia dadelijk deel nam aan de werkzaamheden van den Raad. Hij keerde niet weder naar zijn gouvernement terug.

Martinus Sonck

„Eindeling alsoo Jan Congh,[1] Chineesch coopman alhier, aen Sijne Ed[t] te kennen heeft gegeven, verstaen te hebben, hoe hij bij de grooten in China verdacht werdt de Nederlanders aengeraden te hebben den handel op de kuste van China te versoecken, waerover seer beducht is sijne vrunden in China in groote moeyten souden mogen geraecken, bij aldien hij niet selfs aldaer verscheen ende tot een teycken van onschuld sich in persoon presenteerde.

„Soo ist dat hij, om sijne vrunden buyten swaricheyt te houden, sijnen persoon te ontschuldigen, credit bij de grooten te becomen ende eyndelinge om, soo eenich gehoor can obtineren, wat goeds ten dienste van de Comp[ie] te mogen helpen verrichten ende t'sijnder tijdt weder herwaerts te keeren, op Sijne Ed[t] licentie versocht heeft om derrewaerts te mogen vertrecken, in simpelen graedt, sonder van ons met commissie off eenige recommandatie gesonden te werden. Verclarende tot verseeckeringe van sijn goede intentie voorgenomen te hebben alle sijne principaelste middelen onder andere goede luijden hier in Batavia te sullen laten berusten tot sijne wedercomste.

„Den Raedt soo op de rapporten als op eygen ervaringe van gemelten Jan Congs goede gedragentheyt in sijnen handel ende wandel met de Comp[ie] van tijdt tot tijdt soo hier als voor desen tot Bantam gebleken, verstaet dat gemelte versoeck van Jan Cong op geen quaden grond gefundeert sij ende adviseert derhalve eenparich, dat men hem op sijne ernstige instantie 't vertreck met de Chineesche joncke nae China accorderen sal, alsoo vertrouwt werdt de generale Comp[ie] van hem, soo bij wege van vertolcking, als met de grooten aldaer van onse gelegentheyt, genegentheyt ende humeuren (daer van hij de beste kennis heeft) t'informeren, tot acceleratie ende openinge van den Chineeschen handel, mitsgaders tot verlossinge van d'onsen aldaer seer goeden dienst trecken sal, bij aldien tot eenich gehoor tot de grooten geadmitteert werdt."

Het verzoek van Jan Congh om verschoond te blijven van eenige commissie of recommandatie onzerzijds doet duidelijk zien

[1] Deze Jankongh komt herhaaldelijk voor in het N. I. Plakaatboek, uitgegeven door Mr. J. A. van der Chijs, die op pag. 79 van deel I het volgende aanteekent: „Wie Jancon is geweest en hoe die naam eigenlijk geschreven of liever getranscribeerd moet worden, heb ik niet kunnen uitvinden." De transcriptie van den naam kan ik ook niet verbeteren, omdat ik de Chineesche teekens niet heb gevonden, maar verder zijn er tal van plaatsen, waaruit blijkt dat de man een der voornaamste Chineesche kooplieden en pachters te Batavia was.

dat hij bevreesd was onze belangen voor te staan en alleen trachten wilde zich zelf schoon te wasschen; aan onzen kant schijnt men dat niet zoo te hebben opgevat.

Den 14en Mei 1624 werd verder over de zaken in China beschikt. Men besloot de eerstdaags naar China gaande jachten, hoewel men te Batavia slecht van volk voorzien was, toch elk met 50 koppen te bemannen, uit overweging „hoe noodich de custe van China tot bevoorderinge van de saecken aldaer met een redelijcke macht van volck gesecundeert diendt te werden.”

„Den Raedt is van eenparig advies, dat men een expressen ambassaet met antwoorde op des Conbons missive ende voorder versoeck aen den gemelten Combon naer China sal seynden ende daertoe committeren sal den oppercoopman Gerrit Fredericksz de Witt, welcke tot soodanigen commissie syne versochtheyts halven capabel geacht werdt.

„Item alsoo de Chineesche gesanten vast gereetschap maacken omme met 2 joncken tegen 't uytgaen deser maendt naer China te vertrecken ende dienvolgende hare depesche ende licentie versocht hebben, geeft syne Edt den Raedt in deliberatie, hoe men met dese gesanten, mitsgaders de 2 joncken, volck ende ingeladen goederen handelen sal? Namentlijck of men haer van hier licentieren ende toestaen sal op haer selven nae China te vertrecken? Dan of men haer met onse jachten in verseeckeringe tot in Pehou sal convoyeren? om deselve aldaer (bij aldien d'onse met de Chinesen noch niet verdragen waren ende ons volck in China alsnoch gevangen saten) op te houden ende t'onderstaen of men de verlossinge van ons volck daerdoor soude connen procureren ende in voorder onderhandelinge comen.

„Item alsoo gemelte gesanten maer met één geladen joncke ende ontrent 250 Chinesen tot Batavia gecomen sijn ende alsnu met 2 joncken ende ontrent 300 Chinesen versocht hebben naer China te keeren, lecht syne Edt mede in deliberatie, of men haer versoeck sal toestaen? dan of men eenige besnijdinge daerin doen sal? ten aensien de saecken tusschen ons ende de Chinesen, met de jongst becomen advysen van de custe van China, in hostile termen stonden ende sobere apparentie van goedt verdrag voorhanden was.

„Aengaende der gesanten versoeck met 2 joncken ende 300 Chinesen naer China te mogen keeren, verstaet de Raedt dat men 't consenteren sal. Ende wat haer vertreck belangt, dat men se

soo haest sij gereet sijn depescheren ende met onse jachten tot in Pehou toe convoyeren sal, ende dat men haer van Pehou voorts met een jacht ofte meer neffens onsen ambassadeur in de rivier van Chincheo tot voor Amoy geleyden ende met een van de Chineesche gesanten sonder eenige voorder detentie liber vooruyt naer landt sal laten varen omme den Combon van haer ende onse ambassades comste te verwittigen.

„Item dat een der gemelte gesanten onsen ambassaet ondertusschen aen boordt vergeselschappen sal, tot datter bescheydt van den Combon gesonden werdt.

„Niettegenstaende den Commandeur Reijersz is sijne jongste missive ons in bedencken gaf, of men de joncke, volck, goederen ende gesanten niet diende te detineren omme daerdoor des te beter de verlossinge van onse gevangenen aldaer te procureren, soo is den Raedt nogtans om verscheyden redenen van advyse dat men met een liberale inleydinge van hier des Combons liberale legatie aen ons gedaen behoorde te beiegenen, onaengesien t'incidentael disaster van den Commandeur Francx ende t'schip Muyden, onderwijlen gevolcht, t'welck bij de principaelste Chinesen alhier d'onwetenheyt, hevicheyt ende onervarentheyt vanden nieuwen Toutock ofte veltoverste, ofte eenich ander misverstandt toegeschreven werdt, sijnde vastelijck van gevoelen, soo het eygentlijck des Toutocks bedrijfs sij, sulx bij de grooten niet wel afgenomen sal werden, wanneer maer vant gepasseerde ten rechten geinformeert sullen sijn.

„Werdt mede van gemelte Chinesen gepraesupponeert, bij aldien de grooten de daedt vanden Toutock approberen ende soo niet gesindt sijn onse gevangenen op ons simpel verzoek te relascheren, dat sij sulx oock ten respecte van de joncken ende alle de Chinesen, nochte oock de gesanten selve niet doen sullen, al waert schoon wij deselve daertegen detineerden.

„Daer beneffens staet te considereren dat men dese goede occasie van beseyndinge, namentlijck van China hier ende van hier naer China, omt gevolgde incident, welck toch uyt misverstandt geresen mocht wesen, niet en behoorde met hardicheyt voort hooft gestooten ende ons selven genoechsaem de deure tot gehoor ende voorder onderhandelinge door soodanige procedure (die nochtans eenichsins in reden schijnen te bestaen) te sluyten, 'twelck seer lichtelijck (nae der Chinesen opinie alhier) soude connen geschieden, bij al dien men met de detentie vande joncken voortvoer, maer

vertrouwen vastelijck, soo men royalijck in de saecke handelde, ende de gesanten met de joncken (onaengesien alle 'tgepasseerde) liber in China liet keeren, dat wij voorseker onse gevangenen op ons simpel versoeck alleen souden vercrijgen. Ende bij aldien eenige difficulteyt bij ons daerin gemaekt werde, soo presenteerden de gesanten hare personen in onse handen aen boort van onse schepen tot onderpanden te depositeren, omme soo contrarie bevonden wierdt met haer ons gelieven te doen.

„Om dese ende verscheyden andere consideratien dan ist dat de Raedt andermael goedt vindt de gemelte joncken vrij ende vranck van Pehou met onse jachten ende onsen gesant in China te laten keeren, onaengesien d'onse als noch mochten gevangen sijn (ten ware grooter swaricheden tsedert de jongste becomen advysen op de custe van China ontstaen waren ende dat over sulx heel anders in de sake behoorde gehandelt te werden, 'twelck tot dispositie van den Raedt aldaer geremitteert werdt) op vertrouwen van bij dese liberale bejegeninge niet alleen onse gevangenen te lossen, maer oock tot beter gehoor, vrundtlijcker onderhandelinge ende eyntlijck tot een goet accoordt met de Chinesen te comen.

„Ende soo bij dese onse vrundtlijcke ende liberale inleydinge tot d'een ende ander niet gevoordert werdt, sal het ten minste tot een getuychenisse van onse goede meyninge tegen der Chinesen ongelijck ende verharde gemoederen dienen, ons versoeck ende recht voor alle de werelt tegen haer des te billijcker ende grooter maecken ende haer oock eyndelinge overtuygen dat sy selve de deur tot verdrach sluyten ende consequentelijck d'oorsake van alle aenstaende onheylen sullen wesen.

„Tot een besluyt soo werdt mede wel geconsidereert, bij aldien onse gevangenen om Chinesen gelost connen werden, dat wij hier noch ontrent . . . . aengehaelde Chinesen in Batavia behouden ende dat ons daerenboven met Godts hulpe geen middelen ende gelegentheyt ontbreken sullen omme onse voordere revengie ende meer volcks op de custe van China te becomen, in voegen dat ons naer desen geen stof manqueren sal onse gevangenen te verlossen, bij aldien (gelijck geseydt is) tegen volck ende goederen gelost connen werden.”

Geleidelijk ging men voort met de voorbereiding van wat voor de aanstaande bezending naar China en het afscheid van de Chineesche gezanten noodig was; den 3^en^ Juni besloot de Raad weder 50000 realen naar Pehoe te zenden, omdat Reijersen aan geld en goederen

niet meer dan 145000 realen over had en men dit te weinig vond voor den openlijken of geheimen handel, dien men meende te mogen verwachten.

Den 7en Juni werden de Chineesche gezanten als volgt bedacht:

„Alsoo de twee Chineesche gesanten, welcke door den Touya van de provintie van Hoccheo uyt China herrewaerts gesonden sijn, binnen weynige dagen (naer sij verclaren) sullen gereedt wesen om in compagnie van onse jachten Arnemuyden ende Purmereynde metten eersten naer China te vertrecken, is bij den Ed. Hr Generael in deliberatie gelecht, of men de gemelten gesanten op haer afscheydt met eenige eerlijcke schenckagie vereeren, ofte mette alrede gedane benefitien (sonder eenich voordere vereeringe) laeten vertrecken sal.

„Den Raedt considererende dat alhoewel de gemelte gesanten niet en schijnen personen van grooten aensien ofte vermogen in China te sijn, nochtans in addres ende onderrechtinge van onse gesanten, als in hun luyden rapporten ons altijdt eenichsins hinderlijck sijn connen, alsoo sij gesanten van sulcken mo. heer gesonden sijnde (gelijck als blijckt) ten minste op t'geene hun alhier wedervaren ende gelegentheyt van onsen staet concernerende is, bij eenige grooten sullen verhoort ende ondervraecht werden, wanneer hare genegentheyt ende gunste altijdt iets goedts can wercken.

„Ende alsoo de gemelte gesanten bij hooge beloften onder gedane protestatien hun verthoonen, soo met lief in China mogen comen, dat aen een goede gewenschte uytcomste voor ons, om tot de openinge van den handel te geraken, niet en twijfelen, werdt bij gemene advysen geresolveert ende goed gevonden, omme de voors. gesanten noch meer ende soo veel mogelijck t' onswaerts te verbinden, dat men yeder derselver noch sal vereeren met 't naervolgende te weten:

vier picol sandelhout,
twee picol olyphants-tanden,
vier picol peper,

mitsgaders aen den oudsten gesant Wangsang, om bijsondere consideratien, noch 200 realen van 8en daerinboven in contant, ende aen Tangsouing den jongsten een gouden keten van 14 realen swaerte, 'twelck aen hun luyden in secreet, sonder dat d' een van d'ander kennisse hebbe, sal behandicht werden.

Den 11en Juni 1624 was men eindelijk zoo ver gevorderd, dat

Sonck, het nieuwe hoofd van onze macht in China, Batavia kon verlaten om zijne bestemming te volgen. Hij ging met twee jachten, Arnemuyden en Purmerend, en had het geleide van de twee jonken, waarmede de Chineesche gezanten en hun gevolg de terugreis zouden maken.

Instructie voor Sonck. Aan Sonck werd eene uitvoerige instructie meegegeven, die voor een deel alleszins ter mededeeling in aanmerking komt.

Na eene uitvoerige uiteenzetting van wat in China gebeurd en te Batavia met de gezanten verhandeld was, worden omtrent verschillende punten nadere voorschriften gegeven.

„Ingevalle dit poinct in China geroert wert ende dat zij op terminatie van tijt staan, namentlijck hoe lange sij ons den handel, alvooren wij Pehou verlaten, sullen openen, sal men onses oordeels moeten aenhouden op 2 ofte ten minsten 1½ jaeren, want den handel het eerste jaer weynich beschieten sal, ten aensien dat de Chinesen mogelijcx selfs ons niet veel toebrengen sullen, ende soo sij alschoon veele waeren aenbrochten, dat het ons aen cappitael vooreerst op de cust ontbreken sal, t'welck wij op d' onseeckere uytcomste tot noch toe niet ruym hebben derwaerts senden derven, ende niet eer als tegen het tweede jaer na d'openinge van den handel van hier sal derwaerts connen beschickt worden; doch soo sij hard op een jaer stonden ende dat d' openinge daerop soude nablijven, bij aldien wij daer niet toe verstaen conden, vinden wij geraden dat men haer in volgen, om te sien of sij het recht sullen meenen ende of sij de besprokene conditie oock puntueelijck sullen nacomen.

„Soo het de Chinesen alleen te doen is om ons uyt haere jurisdictie te crijgen ende niet verder, te weten op het meesterschap van de handel mitsgaders op andere pretensies en siet, laten wij ons voorstaen dat sij ons sonder eenige exceptie dese conditie van twee jaerens handelinge alvooren niet behoorden te weygeren, alsoo t' geeyste termijn in goede reden bestaet; niet omdat wij soo lange possesseuren van Pehou soecken te blijven, maer om in die tijt de behoorlijcke vruchten van haere groote beloften in plaetsen van onderpandt tegen t' verlaten van Pehou te mogen genieten.

„Ende soo de Chinesen tot dese bovengemelte of soodanige ander middelwech niet condescendeeren willen, daerbij dat wij met

voordeel van hare goede intentie verseeckert mogen weesen, mach men vastelijcken geloven dat sij niet goets int sin hebben, ende dat al haere onderhandelinge maer op eenich bijsonder bedroch micken, waertegen wij UE recommanderen overal wel op u hoede te staen ende goede ordre te stellen, dat de forten ende schepen geen ongeval overcomen, gelijck de Chinesen nu jongst aen Muyden ende Erasmus in de reviere van Chincheo voor Aymoey onder schijn van getroffen accoordt schelmachtich ende verradich bewesen hebben.

„Bijaldien de Chinesen met ons tot openinge van den handel verdragen wilden, mits dat wij Pehou na seeckeren redelijcken termijn souden verlaten, vinden wij geraden dat men t'accordt aengaen in hoe simpelder termen hoe beter.

„Namentlijck dat sij van haerder sijde t'eenemael aff sullen staen enne haere ondersaten verbieden ende verhinderen na Manilla te vaeren ende dat met geenige Spaingiarden ofte Portugiesen onse vijanden tsij waer sulcx oock mocht wesen tot eenigen tijden meer sullen handelen.

„Item dat sij ons den vrijen hadel in Teyouwan of eenige plaetsen daerontrent, daer wij mochten resideren, volcomentlijck ende sonder eenige restrictie sullen openen.

„Item dat jaerlijcx een goede pertije joncken met coopmanschappen geladen na Batavia sullen senden.

„Daerentegen sullen wij te sijner tijt ons fort op Pehou verlaten ende Chineese handelaers in Teyouwan, Batavia off op eenige andere plaetsen buyten Chinas jurisdictie gelegen, daer sij met ons soude mogen comen handelen, goet onthael ende vrintlijck tractement aendoen, haer in onse sauveguarde nemen ende voor alle overlast ende injuries in gemelte plaetsen beschermen.”

Men ziet dat de Carpentier nog steeds bleef vasthouden aan de meening, dat onze occupatie van de Pescadores niet het hoofdbezwaar der Chineesche autoriteiten was, dat zij de onzen van daar wilden doen vertrecken, niet om het hun toevertrouwde grondgebied ongerept te bewaren, maar alleen om in den handel met het buitenland de handen vrijer te hebben. Terwijl de onzen in China reeds lang tot de mijns inziens juiste overtuiging waren gekomen, dat ons fort op Pehou de voorname steen des aanstoots was en dit herhaaldelijk door Reijersen en anderen was medegedeeld, bleef de Carpentier meenen dat het voldoende zoude zijn de ontruiming der Pescadores op vrij langen termijn in uitzicht

te stellen, om de Chineezen over te halen tot den handel met ons op Formosa en te Batavia en het opgeven van de vaart naar Manilla.

Maar verder blijkt hij zelfs de hoop te koesteren dat de Chineezen wel zouden willen toegeven zonder de belofte tot ontruiming van Pehoe, die men daarom niet dan in de uiterste noodzakelijkheid moest afleggen, terwijl hij ten slotte in uitzicht stelde dat die belofte, eenmaal afgelegd, toch niet zou worden nagekomen, omdat hij hoopte dat de Chineezen, door den handel beter met ons bekend geraakt, wellicht hun bezwaar tegen onze vestiging in in de Pescadores zouden laten varen. In dien zin schreef hij verder:

„Hiervoren schijnen wij wat absoluit te seggen, bij aldien de Chinesen accorderen wilden ons den handel te openen, dat dan wel souden mogen toeseggen Pehou te sullen verlaten. Dit verstaen wij men niet eer sal doen, voor dat verneemt ende verseeckert sijt, sij ons den handel in Pehou ofte Teyouwan geentsints sullen willen toestaen, ende dat op toeseggingе van Pehous ruyminge den handel in Teyouwan ende Batavia voor ons soude connen geopent ende op Manilha gesloten werden, mitsgaders bij aldien de Chinesen daer soo hardt op aenhielden, dat de weygeringe van dese toeseggingе t'progres van ons disseyn soude mogen schijnen weer te houden.

„In sulcken gevalle seggen wij dan het beter te wesen alsoo te handelen ende dat om haer soo na in te volgen als mogelijck is ende t'ondertasten of het haer daerom alleen te doen sij, dan of met eenige andere exceptien sullen voor den dach comen.

„Dese toeseggingе dus gedaen ende den handel daerop geopent sijnde, mitsgaders dat de Chinesen de besprokene conditien van hare sijde sinceerlijck nacomen, sal men nochtans tot naerder bescheyt ende advoy van hier t'fort niet dienen te verlaten, maer de tijt gecomen sijnde de Chinesen met beleeftheyt ende vaste hope tot onse naerder ordre treyneren. Wij sijn van gevoelen bij aldien de Chinesen haere beloften behoorlijck nacomen, zij van ons soo wel beiegent sullen worden, dat van veel nadencken, t'welck nu door onkunde ende quade rapporten, van ons ingenomen mochten hebben, ontlast sullen worden, ende dat de saecke van Pehou tussen ons ende haer wel geaccomodeert ende door de vingeren gesien sal worden, bij aldien men na desen bevindt dat Pehou ons soo nodich sij, dat ment niet wel soude mogen derven. Van dit gevoelen sijn mede eenige van de principaelste Chinesen alhier.”

Dit beroep op de te Batavia gevestigde Chineezen kan weinig waarde hebben, want wanneer men al wil aannemen dat zij hunne opinie vrijuit gezegd hebben, dan weten wij toch dat deze lieden, tot de lagere klassen in China behoorende, van de inzichten hunner overheid aldaar weinig of niets weten konden. Daarentegen gaven de Chineesche gezanten in eene nadere conferentie als hun gevoelen te kennen, dat het blijven bezetten van Pehoe een beletsel tegen het toestaan van den handel zou wezen, maar de indruk dezer waarschuwing werd weder te niet gedaan of althans verzwakt, toen een dezer gezanten, Tan Soe-ing, in het geheim vertelde, dat zijns inziens de Gouverneur der provincie Hokkiën wel toegeven zou op het punt van Pehoe, als hem met eenigen nadruk op het voorbeeld van Macao werd gewezen. Deze man wist wel beter en wat hij zeide kan alleen daaruit worden verklaard, dat hij bij de Hollanders in een goed blaadje wilde komen, hetzij in de hoop op eene belooning, hetzij omdat hij nog steeds bang was voor het tegen Franck gepleegde verraad te moeten boeten. Tot welken indruk deze overwegingen bij de Carpentier leidden, blijkt uit het volgende gedeelte gedeelte van zijn schrijven:

„Int schrijven deses sijn wij andermael met de Chineesse gesanten over de saecke van China in gespreck geweest ende naer wij bemercken connen sal al de swaricheyt bestaen tussen t'openen van den handel van haerder sijde ende t'verlaten van Pehou van onser sijde.

„Naer t'schijnt sullen sij qualijck tot openinge te bewegen sijn, voor dat wij Pehou verlaten. Wij daer tegen mogen niet opbreecken voor ende aleer in Teyouwan of op eenige andere gelegen plaetsen daeromtrent van den handel verseeckert sijn.

„Meerder verseeckeringe connen wij vooreerst niet vorderen, noch bij de Chinesen oock gegeven worden, alsdat sij ons voor een behoorlijcken tijt, gelijck wij hier voren aangewesen hebben, den handel openen, de vaert op Manilha t' eenenmael nalaten, ende dat veele joncken naer Batavia seynden.

„Tot noch toe hebben sij van ons niet als de ruyminge van Pehou daertegen versocht.

„Anders geen verseeckeringe connen wij haer daer van geven als ons woort; versoecken sy eenige cautie daerenboven, staet ons daer en tegen vrij te versoecken sufficante cautie, dat met ons continueren sullen te handelen nadat wij Pehou verlaten hebben; dit sal tegen den anderen in oposito staen.

„Int stellen van eenige conditien met de Chinesen sal soo cir-

cumspect dienen gehandelt te worden, dat wij onse incorporatie vant eylandt ende de haven van Pehou in geen generale termen schijnen t'abandonneren, om onse actie ende gerechticheyt daerop tegen Europeanen ende alle andere natie in haer cracht te mogen behouden; want bij de toeseggingе van Pehou te ruymen verstaen wij niet anders als afbreecken van ons fort, soo het daertoe comen most; wat de haven ende t' gerief vant eylandt belangt, soo lange wij geen bequamer daerontrent vinden connen, ende soo lange wij genootsaect sijn groote schepen op de cust van China te houden, sullen wij dese in geenderley manieren connen derven. Staet oock te hoopen, gelijck wij hier voren geseyt hebben, dat wij, middelertijt de Chinesen ons den handel in Teyouwan openen, soo wel met haer verdragen ende de saecken haer soo wel schicken sullen, dat niet behoeven sullen Pehou t' eenemael te verlaten.

„Tot noch toe hebben de Chinesen geen andere reden van haer gegeven, waer om dat soo hart op Pehou staen, als alleen om haere jurisdictie ongevioleert te houden, ende omdat geene vremde natien nae hare landswetten daerin geadmitteert mogen worden. Den gesant Tangsouwingh heeft ons selfs int secreet geraden, bijaldien den Touya dit point noch hart bleef drijvende, dat onsen gesant alsdan discretelijck ende met soeticheijt daertegen allegeren soude, aengesien sij op d'onderhoudinge van de oude wetten soo seer stonden, waerom dan de Portugiesen in Maccau, genoechsaem op de vaste bodem van de provintie van Canton, in soo een besloten stadt ende jurisdictie op haer selven gedoochden, ende om wat redenen sij de Nederlanders soo verre vant vaste landt van China afgelegen in de woeste zee op een dor onbewoont eylandt, daer noch lover, noch gras, noch hout, noch goet water, noch eenich gerief op te becomen is, niet begeerden te dulden, die doch met geene intentie daar gecomen sijn, als om den vredigen handel te versoecken, sonder int minste t' rijck van China een voet aerde, of de croone eenigen titel in haere gerechticheyt te willen becorten, ende om hiervan blijckelijck bewijs te doen, hebben de Nederlanders soo verre afgelegen ende barren ongesonden eylandt, om emmer niemandt in de weghe te sijn, tot haere residentie vercosen.

„Gemelte gesant was van gevoelen, bijaldien den Touja met dese ende diergelijcke redenen vrientelijck beiegent wierde, dat het sijnne hevicheyt vrij wat ter neder setten ende hem beter gevoelen van ons soude doen hebben, want na de Chinesen alhier

ende oock de gesanten selfs haer laten verluyden, schijnt het dat sij in China vreesen, wij iets tegen haeren staet souden mogen voorhebben, ende soo haer hierin conden gerust stellen, souden ons bij conniventie in Pehou mogelijck wel gedoogen, maer wij sijn van gevoelen dat van dese sorge, soo die eens geset hebben, nemmermeer t' eenenmael sullen connen ontledich worden, insonderheyt om haere propheties wille, dat de cattenoogen, daervoor sij d' Europische natie houden, haer lant noch eens sullen invaderen."

Waar in beginsel besloten werd de Pescadores stellig niet dadelijk en zoo mogelijk in het geheel niet te verlaten, mocht de zorg voor de versterking in Pehoe niet uit het oog verloren worden; daarover werd geschreven als volgt:

"Wat de fortificatie in Pehou belangt, den Commandeur Reijersen advyseert ons dat aen de lantsyde vant fort vast doende waren om t'selve in calck en de steen op te trecken, ende nodich, soo men het daer meent te houden, dat al de rest mede in steen geleyt wierd, ende soo men daertoe resolveert, eyscht van hout, steenhouwers ende metselaers voorsien te worden.

"Hout sullen wij met het volgende schip soo veel seinden als mogelijck wert. Metselaers, die hier gemist connen worden, gaen met dese jachten.

"Soo lange met de Chinesen tot geen verdrach comen, salt geraden ende nodich wesen dat UE. na vermogen met de fortificatie in calck ende steen voortvaere, maer soo UE. met de Chinesen in onderhandelinge comt ende dat sij opt verlaten van Pehou seer aenstaen, achten wij dat om welstantswille ende tot bewijs van onse goede meeninge de serieuse fortificatie wat sal moeten aengesien worden, tot dat men ten naestenbij merckt of het de Chinesen ernst sij of niet. Doch wij en vinden niet geraden dat ons langer met ijdele onderhandelinge abuseren ende om leyden laten, maer dat men daerinne den behoorlijcken ende een redelijcken tijt aensien ende daerna weder voortvaere, soo daer niet goets op en volgt."

Wij hebben boven gezien hoe tegenover de Chineezen openlijk moest worden vastgehouden aan den eisch dat zij de vaart op Manilla zouden staken; dit was echter niet alles, want de geheime en eerst later te openbaren bedoeling was, hen in dit opzicht nog veel meer te beperken. "Bij aldien sij," zoo schreef de Carpentier, "aenstonden om naer eenige andere plaetsen te mogen gaen handelen,

als namentlijck na Cochin China, Cambodia, Siam, de bocht van Patany, Jamby, Palimbang, Bantam, Japara, Grissy, Macasser ende Bima, op alle welcke plaetsen sij in voortijden plachten te handelen, sal UE verdacht wesen, gelijck de heer Generael Coens instructie medebrengt, haer op Siam ende Cambodia vooreerst om welstaent wille licentie ende pas te verleenen, maer na alle d'andere plaetsen niet, als alleene na Batavia; ende soo na eenige andere der bovengemelte plaetsen versochten te vaeren, sal UE haer tselve beleefdelijcken afraden, haer na Batavia nooden ende haer ondertussen op onse naerder ordre uytstellen, haer belovende de saecke bij ons te sullen helpen middelen, dat daerom in toecomende geen verschil sullen hebben, soo wanneer wij maer bevinden dat sij het recht met ons meenen.

„Hiervan sal UE. van onse sijde eerst niet roeren, maer laeten de saecken op sijn beloop, soo sij daer niet van reppen; wanneer passen daertoe versoecken, salt tijts genoech wesen haer t'selve alsdan met goede redenen ende beleeftheyt af te raden; ende soo sonder passen onderstonden naer eenige ongelicentieerde plaetsen te vaeren, sal sulcx tot haren peryckel loopen."

Vroeger was reeds door de Chineesche gezanten er op gewezen, dat de Combon uit heffingen op den handel met Manilla belangrijke revenuen trok, die door hen op 80000 realen per jaar werden geschat en waarvoor hij bij het verbieden van dien handel schadeloos zou moeten worden gesteld. Dit zou volgens hen kunnen geschieden door eene jaarlijksche uitkeering tot dat bedrag, dan wel door het heffen van rechten op den handel met de onzen, wat te Thaiwan zou moeten geschieden om ontduiking te voorkomen. In zijn brief van 2 April had de Carpentier deze eischen aan Reijersen medegedeeld en voorloopig zijne bezwaren daartegen opgegeven, thans kwam hij daarop terug in de volgende bewoordingen:

„T'een ende t'ander is voor ons prejudiciabel, maer t' laetste sleept ons bedunckens meer swaricheyt na hem dan t' eerste, ende soo een van beyde nootsaecklijck gedwongen waeren aen te gaen, souden wij noch liever tot d' eerste conditie verstaen, wanneer met een redelijck stuck gelts van 10 : 15 a 20000 realen van achten jaerlijcx haer wilden vergenoegen, ende dat daermede alles, voor sooveel den handel aengaet, na wensch mocht gaen. Als eens beter op ons voordeel quamen, souden wij ons daer soo wel van weten t' ontlasten, als de Portugiesen van Maccau in gelijke graet sijnde gedaen hebben.

„Wat het laetste poinct belanght, soo daerin consenteerden, souden wij ons selven genoechsaem handen en voeten binden, de Chinesen meester van den handel maecken, een monopolische handel tegen ons verwecken ende ons eygen selve soo in de wege wesen, dat wij nimmermeer eenen behoorlijcken stapel van negotie souden connen oprechten ende dienvolgende beswaerlijck tot ons ooghmerk connen geraecken. Derhalven soo dat ter bane compt, moet hierin nimmermeer geconsenteert, maer dit poinct met soeticheyt op ons naerder advoy gedifferecrt worden, sonder haer nochtans t' eenenmael van dese hope te doen despereren, ende liever dan dat dit poinct den voortganck van den handel soude staecken, sal men ondertusschen toevlucht tot de middelweg nemen, welcke daer is een seecker verdraechelijk stuck gelts jaerlijcx te geven, na dat ons den handel behoorlijck geopent sullen hebben, doch hier moet mede niet gecondescendeert worden ten waere men voorseecker sage de saecke daer om soude nablijven.

„In somma verstaen ende vinden geraden, om tot openinge van den handel eens te comen, of den grondt der Chinesen te beter te ondertasten, dat men haer in alles soo na sal involgen als eenichsints buyten merckelijcke prejuditie in onsen staet, eere ende vrijheyt geschieden can, altijts wel lettende dat ten principaele van de Chinesen niet verclockt worden, al ist schoon dat wij als de minste uyterlijck haer in alle ofte veele cleenicheden involgen.”

Men moet zich inderdaad verwonderen over het optimisme van de Carpentier, die zich verbeelde dat de Combon zich van 80,000 realen tot 10 a 20,000 zoude laten afdingen en ten slotte genoegen nemen met eene spoedige geheele staking dezer uitkeering, wat de weinig eerlijke bedoeling was.

Een ander, ook door de Chineezen reeds geopperd bezwaar, namelijk dat wij voor den alleenhandel geen voldoende kapitaal hadden, werd op dezelfde luchtige wijze behandeld:

„Noch is ons een cleene swaricheyt voorgehouden, doch niet van soo grooten moment als de twee voorste, welcke is dat de Chinesen vastelijck geloven dat wij haeren toevoer van commercien nergens na met ons cappitael sullen connen verswelgen. Dit can met goede redenen ter neder geleyt worden, namentlijck wanneer sij ons den handel aldaer geopent, wij alhier ende onse principaele in Europa kennisse daervan becomen hebben, dat dan de saecke daer na geschict sullen worden om haeren handel vol te

doen, alwaert oock noch eens soo groot beviel; dat ondertussen eens probiren wat wij van nu af vermogen, ende soo nu te cort comen, dat eerlangh daerin versien sal worden, t'welck tot noch toe onnodich geacht hebben, insonderheyt soo lange sij ons den handel niet eerst openen, want groot capittael op de cust van China, soo lange niet verdragen sijn, te houden leggen, soude niet dan dubbel schade veroorsaecken. Met sulcke ende diergelijcke redenen moet dese haere intempestive motie gestilt worden.«

Omtrent de Chineesche gezanten werden eenige mededeelingen gedaen, met uitvoerige voorschriften over de wijze, waerop men verder met hen had te handelen:

»Den Commandeur Reijersen hadde ons in bedenckinge gegeven, of men de Chineese joncken met de gesanten niet behoorden op te houden om de verlossinge van onse gevangenen in China daerdoor te procureeren. Om verscheyde redenen is bij den raedt alhier niet goetgevonden de gemelte joncke te detineren, maer dat men haer in verseeckeringe tot Pehouw convoyeeren ende van daer met een ofte meer van onse jachten tot in de riviere van Chincheo voor Aymoey geleyden en de voorts liber sal laten vaeren, daert haer gelieft, met een van beyde gesanten daer neffens, om den Combon van haere ende onse gesants comste te verwittigen, houdende een van de twee gesanten aen boort om onsen ambassaed quansuys te vergeselschappen ondertussen dat het bescheyt van den Combon verwacht wort, gelijck UE. in nevensgaende resolutie, op den 14 May alhier daer over genomen, int breede sien sal, daerna UE. sich dienaengaende te reguleren hebt.

»Wij vinden in alle manieren geraeden, dat men van onser sijde int largeren ende demitteren van dese joncqen, volck ende ingeladen goederen royalijck handelen sal, onaengesien ons volck in China noch mocht gevangen sitten, met sulcke reserve nochtans, soo tsedert de jongste becomene advysen grooter swaricheyt tussen ons ende de Chinesen geresen ware, als ons nu bekent is, ende over sulcx om wichtige redenen anders in dese bovengemelte saeke behoorden gehandelt te worden. In desen gevallen gedragen wij ons aen den raedt aldaer, welcken wij recommanderen daer inne te disponeren, soo als na voorval van saecken ten meesten dienst vande Compe sal bevonden worden te behooren; doch niet dan om wichtige redenen verstaen wij dat men onse resolutie ende liberale voornemen veranderen sal.

»Wij hebben de Chineese gesanten op haer versoeck geconsenteert

met twee joncken van hier naer China te keeren, niettegenstaende maer met eene hier gecomen sijn, ende hebben haer voorder aengeseyt, hoe wij met haer van meeninge sijn met onse schepen tot in Pehou ende van daer voorts tot in de reviere van Chincheo te convoyeren, sonder haere joncken, goederen ofte ymant van de haere te sullen becommeren; over sulcx haer oock hoochelijck belast met de jachten compagnie te houden ende dat in geenderley manieren trachten sullen daervan te scheyden, op dat daeruyt geen voorder onlust voor haer ontsta. Niettegenstaende ons gegeven woort van goet geleyde, soo achten wij nochtans dat sij haer daer soo niet op vertrouwen, oft wenschten van ons convoy ontslagen te wesen ende liever alleen te gaen, ende souden oock licht bestaen van de schepen te dwaelen, bijaldien sij niet vreesden weder bejegent te worden. Derhalven sal UE wat scherpelijck daer op passen moeten ende soo eenige kennelijcke mijnne daer van gewaer wort, soodanige ordre daerin te stellen, dat gij van haer buyten ongeluck verseeckert mocht blijven.

„Wij hebben de twee Chinese gesanten ider ruym tot de waerde van 500 realen van achten in comptanten ende coopmanschappen vereert, daerenboven al de tijt dat hier geweest sijn tachentich personen vrij van maentelijck hooftgelt [1] ende haer met hunne suyte vrij huysvesting gegeven, item noch andere vrientlycke onthalinge ende benefitien meer bewesen, soodat wij ons laten voorstaen ende nadat hun uyterlijck gelaten, sij wel gecontenteert van hier sullen scheyden. Sij hebben oock belooft onsen gesanth ende d'onse in China alle mogelijcke faveur ende adresse te sullen doen.

„Den gesanth Wanghsan hebben wij op sijn ernstich versoeck noch 20 van de oudste Chineesen, jongst per den Engelsen Beer hier gebracht, vrij gegeven; hij verseeckerde ons dat dit de saecke bij den Touya al mede sal helpen voirderen; wat daerop volgen wil sal den tijt leeren.”

„In Pehou met lief gecomen sijnde (soo om wichtige redenen, gelijck geseyt is, geene veranderinge in onse resolutie behoeft te geschieden) sal UE de gemelte Chineese joncqen ende de Chineese gesanten met een ofte meer van onse jachten, neffens onsen ambassaed met den eersten afveerdigen ende tot voor

[1] Het maakt een eigenaardigen indruk als vrijgevigheid te hooren uitmaken, dat van de gezanten en hun gevolg te Batavia geene belasting geheven was.

Aymoey geleyden, de joncke vrij laten vaeren ende voorts bescheyt van den Conbon verwachten, wanneer ende in wat maniere onsen gesant aen lant sal mogen comen ende gehoort werden.

„UE sal de jachten, welcke naer Aymoey gesonden sullen worden, instrueeren dat vooral wel op haer hoede sijn, haer van de Chinesen geen schelmerije gepleecht of een voordeel afgesien worden, opdat haer sulcken ongeval niet treffe, gelijck Muyden Godt betert overcomen is; bij aldien sij het met ons niet recht voor hebben, souden sij het ongetwijffelt wel onder vrientlijcke schijn onderleggen, derhalven moet ons dit voorgaende verraet soo lange doen omkijcken ende nadencken doen hebben, totdat de Chinesen desen voorgaenden snooden treck met blijckelijcke cinceriteyt overwegen ende ons een beter gevoelen van haer doen hebben.„

In het voorafgaande is reeds herhaaldelijk sprake geweest van den gezant, die door den Gouverneur-Generaal aan den Gouverneur der provincie Hokkiën werd gezonden, namelijk den opperkoopman de Wit, die te zamen met Sonck en onder diens bevelen vertrekken zou. Zijne instructie ligt opgesloten in hetgeen aan Sonck werd voorgeschreven omtrent de richting, die in het algemeen moest gevolgd worden, terwijl wij voor de onderhandelingen in het bijzonder nog het volgende vinden:

de Wit zal niet naar den wal gaan dan „onder goede cautie van bekende ende respectabele ostagiers.„

Bij „swaere vragen, daer men niet op gereet is,„ zal hij het antwoord tot nader overleg reserveeren.

„Hier sijn tegenwoordich in Batavia pertije veroverde Chinesen, soo den Combon daer vereysch na doet, zal UE. hem wel mogen toeseggen, bij aldien tot verdrach met den anderen comen, dat die weder in China bestellen sullen, ende dat sij ondertussen niet bij ons als gevangenen gehouden worden, maer neffens onse burgers vrij en vranck de commoditeyt van ons landt genieten ende haer als vrijlieden, sonder eenigen overlast te lijden, erneren, gelijck als de Chineese gesanten ende alle d'overcommende Chinesen sullen connen getuygen.

„De gesanten vonden niet goet dat men aen den Conbon eenige vereeringe neffens onsen brief soude seinden, maer alleen dat aen onsen gesandt twee schoone pistolen ende twee lange roers mede soud geven, om deselve van onsent wegen aen den Touya te presenteeren ende daerbij te seggen, dat wij niet hebben connen nalaten sijnne Ed. hiermede tot een voorteycken van onse vrientschap te

gedencken ende dat wij sijn Ed. gerne beter bedacht souden hebben, dan alsoo niet wisten of sulcx soude mogen aengenaem wesen, hadden t'selve alsnu niet derven bestaen. Hierop sal het de Touja, na de gesanten seyden, openbaren ende met sijn gelaet blijcken laten of het hem behaecht ende of hij eenige voordere schenckagien sal derven aennemen of niet; soo hij aenneempt, verseeckeren ons, dic niet verloren of te vergeefs gegeven sal sijn, maer dat daerop een goede uytcomste ende d' openinge van den handel volgen sal, want soo lange den Combon selfs niet verseeckert is dat de handel geopent mach worden, sal hij in sulcken gevalle geen schenckagien, hoe groot die oock mochten wesen, derven aenveerden.

„Bijaldien het daerbij comt dat de schenckagien sullen aengenomen werden, dient UE sich van dese gesanten ende andere te informeeren, waermede men ten naestenbij d'eere sal connen bewaeren ende wat goederen aengenaemst sijn, mitsgaders wat principaelste hoofden men sal dienen te gedencken.

„Al eer het soo verre compt dat men van schenckagien spreeckt, sal de wegh soo gepreparcert wesen, dat ons genoechsaem van goet succcs sullen mogen verseeekeren, als wanneer de vereeringe dienen sullen om de saecke wel te doen glijden ende t'accelereeren.„

Eindelijck werd aan Sonck op het hart gedrukt, dat hij aan de Wit moest medegeven de noodige „bedreven„ personen, een goeden tolk en een behoorlijk gevolg.

De geloofsbrief van de Wit luidde als volgt:

„Aen den Touya oft opperste Regent in de Provintie van Hocheo int groote rijck van China.

„WelEd. Gestrenge Hooge gebiedende Heere!

„UE seer aengenaeme missive is ons door uwe gesanten Wangsan ende Tansouwingh wel behandicht, waerbij mitsgaders uyt haer mondeling raport wij gesien ende verstaen hebben, hoe UEd. gans genegen is met ons in alle vriendelijckheijt te verdragen; van onser sijde hebben noyt anders gesocht.

„Maer t' schijnt dat UEd. swaricheijt maeckt over onse residentie in Pehou ende dat sulcx alleen t' progres van soo een gewenste saecke soude weerhouden.

„UE gelove vastelijck dat ons voornemen niet en streect om t' rijck van China in sijnne jurisdictie int minste te vercorten, maer

ter contrarie dat niet anders als in alle vrintschap den vrijen ende vredigen handel versoecken.

"T'is emmer UE ende in China kennelijck genoch dat wij over twintich jaer geleden verscheyde reysen den handel versocht hebben, maer men heeft ons telckens ongehoort afgewezen.

"Nu onlangs heeft het UE gelieft onsen Commandeur Cornelis Reijersen, voor UE in Hocheo t'ontbieden, hem vriendelijck acces, gehoor ende een goet bescheyt te geven.

"UE beloofden aen onsen Commandeur hem den handel in Tayouwan, buyten de jurisdictie van China gelegen t'openen, beneffens dat geene van Uwe ondersaten meer na Manilha met onse vijanden souden gaen handelen.

"Wij hadden verhoopt dat dit alsoo volcomentlijck gevolcht soude hebben, maer t' onsen leetwesen hebben wij verstaen, hoe de saecken naderhandt (wij en weten niet om wat redenen) contrarie uytgevallen sijn, mitsgaders dat den Toutock ons volck in Aymoey qualijck soude onthaelt hebben, die van den Commandeur gesonden waren om van vrede te handelen.

"Is onse residentie in Pehouw alleen oorsaecke van dese onlusten ende dat UEd goede genegentheyt geen gewensten voortgangh mach nemen, dese swaricheyt can geremedieert worden, want als UE ons den handel in Tayouwan gelieft t' openen, sal ons Pehou daertoe niet van noode wesen.

"Wij hebben tot dien eynde goetgevonden een gequalificeert persoon uyt onsen Rade met deze gelegentheyt na Pehouw te seinden, die de bestieringe van onze affaire aldaer uyt handen van den Commandeur Reijersen sal overnemen, met namen Martinus Soncq; wat UE. met den selven eens afhandelt ende besluyt, sullen wij van onse sijde voor bondich ende van waerden houden. T'selve versoecken wij dat van UE. sijde mede achtervolcht mach werden.

"Wat wij voorder te seggen hebben, sal UEd. door onsen gesandt Gerard Fredericxzoon de Wit mondelinge aengedient worden, denwelcke wij tot dien eynde mede expresselijck met dese onse missive aen UEd. sijn seindende; UEd. gelieve denselven audientie, geloof ende volcomen credit te geven.

"Niettegenstaende UEd. gesanten hier tot Batavia maer met één joncke gecomen sijn, soo hebben wij haer op hun versoeck geconsenteert met twee geladen joncken ende 300 Chinesen weder na China te mogen keeren, ende daer beneffens hebben wij haer twee van onse schepen tot convoy ende seecker geleid bijgevoucht.

„Voorts versoecken wij vriendelijck dat UEd. gelieve jaerlijcx veele joncken na Batavia te seinden; wij verseeckeren UEd. dat se van ons wel onthaelt ende minnelijck getracteert sullen worden ende dat met goet genoegen ende proffijt weder na China sullen keeren.

„Int Casteel Batavia, ady 9 Juni a° 1624."

Voor het geval dat wij wederom met de Chineezen in oorlog kwamen, werd Sonck aanbevolen zich van de hulp der Chineesche zeeroovers te verzekeren, met welke van Nieuweroode zulke vriendschappelijke relaties had gehad; dat die lieden reeds getracht hadden zich bij de onzen in Pehoe aan te melden, maar toen als vijanden waren behandeld (zie pag. 170), daarvan werd bij deze gelegenheid niet gerept.

Ook moest men in dat geval de Chineesche „avonturiers", die tegen het verbod hunner overheid met ons zouden willen handelen, zooveel mogelijk trachten te trekken. Verleden jaar waren er wel 30 jonken van die lieden met veel zijde naar Japan gegaan en met deze zou men om de noord wellicht ook zaken kunnen doen.

Ten aanzien van den handel met de avonturiers werd echter het volgende als voorzichtigheidsmaatregel aanbevolen:

„D'onse in Teyouwan hebben aen een Chinees koopman, in de wandeling cappiteyn China genaempt, woonende in Firando, soo hij in Teyouwan met de Chinese avonturiers was comen handelen, op leveringe van sijde gedaen 4000 tayl, sijnde 5000 R. van achten, waerop noch weynich oft niet van d'avonturiers ingecomen was, ende voorz. cappitain China hadden sij op goed geloof naer Jappan laten keeren, sittende nu genoechsaem tussen beyden van zijde ende t'gelt gefrustreert. Soo wij met de Chinesen tot geen openbaeren handel comen ende dat d'avonturiers in Tayouwan noch continueerden steelswijs met ons te handelen, sal UEd. verdacht wesen geen cappitael in hare handen op leverantie te resiqueeren, want het al te dangereus is ende daerenboven genoechsaem een bedorven handel, alsoo men ten besten slaende gedwongen is sulcken goet aen te nemen als ons toebrengen, hoe snood het oock sijn mochte. Om d'avonturiers aen te halen ende graech te maecken, salt beter wezen dat men goede waren liever wat dierder ende boven de ordinary merckt coopen ende alsoo meester van ons cappitael blijven."

Als handelsartikelen werden uit China verlangd: ruwe zijde,

zijden stoffen, radix China [1], porcelein, gember, spiauter (zink), galiga (Maleisch goeliga, bezoar-steenen), witte poeder- en kandijsuiker [2], salpeter en aluin.

Wij hebben in de voorafgaande extracten en mededeelingen uit de instructie van Sonck gezien, hoe de Carpentier nog steeds van oordeel was dat men de Chineesche autoriteiten door overreding of geweld naar onze hand zou kunnen zetten. Hij kon maar niet inzien dat onze vestiging in de Pescadores voor de Chineezen zulk een ernstig bezwaar moest zijn en aan die, al vroeger herhaaldelijk door hem uitgesproken meening hield hij vast, hoewel men hem uit China met nadruk het tegendeel verklaarde en het alleen daaraan toeschreef, dat wij met al onze macht in twee jaren nog geen stap nader bij het doel gekomen waren.

Deze houding van de Carpentier is moeielijk alleen uit eigenzinnigheid te verklaren, maar is voor een groot deel ook zeker daaraan toe te schrijven, dat hij eerlang eene belangrijke versterking van onze macht in China te gemoet mocht zien en dus kon verwachten, dat wij de Chineezen meer ontzag zouden kunnen inboezemen, of met geweld tot onzen wil dwingen.

Kort te voren had hij namelijk uit het vaderland de tijding ontvangen, dat eene vloot van 11 zeilen, „bij t'gemeene landt, sijne vorstelijcke genade ende d'Oostindische Comp[e] geequipeert", in April 1624 onder l'Hermite door de straat van Magelhaen naar de Stille Zuidzee zou worden gezonden om aldaar de Spanjaarden te bestoken. Verder moest die vloot naar Oost-Indie oversteken en zorgen tegen April 1625 bij de Filippijnen te zijn. Aan de Carpentier was bevel gegeven daarheen ter versterking dier vloot te zenden, wat hij aan schepen en volk missen kon, en dan hadden de Majores als taak aangegeven: „t'emporteeren" van de stad Manilla en het fort Cavite, het innemen en verwoesten van Macao

---

[1] Een knol of wortel die voor verschillende doeleinden als geneesmiddel wordt gebruikt. Schlegel (Ned.-Chin. woordenboek) noemt de plant struikwinde, Smilax China en S. Pseudochina, terwijl Wells Williams (Chin. dictionary) zoowel van Smilax Chinensis als van Pachyma cocos spreekt. De Chineesche naam is 茯苓 of 土茯苓 met meerdere varianten.

[2] Suiker werd destijds op Java niet verbouwd, althans niet als stapelartikel. Later werd kultuur in het groot voornamelijk met behulp van Chineezen ingevoerd. In 1637 werd van Jankong (zie pag. 256) getuigd, dat hij „sedert eenigen tijt herwaerts de suykerplantagie hier omtrent seer beneerstigt ende merckelijk gevordert had." (v. d. Chijs, N. I. Placaetboek, deel I pag. 416).

en het vestigen van den Chineeschen handel in de buurt van Chincheo.

In een brief van 11 Juni, die aan Sonck werd medegegeven, schreef de Carpentier aan l'Hermite dat hij hem tot zijn leedwezen geene versterking kon zenden, maar hem alleen helpen met provisiën en andere benoodigdheden. Als hij dientengevolge moest afzien van het plan om den vijand te land aan te vallen, dan kon hij hem toch ter zee afbreuk doen door zijne handelsvaartuigen te nemen, en voorts moest hij trachten in de Filippijnen landtochten te doen en zooveel mogelijk mannen, vrouwen en kinderen oplichten ter bevolking van Batavia.

In de instructie van Sonck werd hierover geschreven dat de macht wel niet voldoende zou wezen voor de verovering van Manilla; wel hadden de Japanners aldaar aangeboden ons te helpen, omdat zij „der Spaingiaerts onverdraechelijcke trots ende tirannye" niet langer konden verdragen, maar dit aanbod was niet te vertrouwen, of men kon zich althans niet daarop verlaten. Kreeg men te Batavia versterking uit Nederland, dan zou getracht worden de macht in China tijdig te vermeerderen en dan kon wellicht een aanslag op Macao worden gedaan, waarbij men rekening moest houden met de omstandigheid, dat die plaats sedert den vorigen aanval belangrijk was versterkt; dit was uit onderschepte brieven gebleken. Overigens wordt aan Sonck en zijnen Raad overgelaten naar omstandigheden te handelen, met aanbeveling alleen „dat s'lants vlote ende onse bij te voegene macht op d'avantageuste exploicten mogen geemployeert worden, om de lasten van soo een sware armade eenichsints met goede prinsen te soulageeren; aen menichte van volck sal de Compe den alderbesten dienst geschieden."

Terwijl de instuctie voor Sonck tevens diende als antwoord op de laatste brieven van Reyersen, kon aan dezen met een kort schrijven volstaan worden, waaruit alleen het volgende voor overneming in aanmerking komt, omdat daaruit o. a. blijkt dat de regeering het vertrouwen in Reyersen ondanks zijn gering succes niet verloren had.

„Wij hebben aen UE voor desen ende alsnu aen d'Heer Soncq hooglijck gerecommandeert om de noort custe van China opt jongste vant zuyder mousson met eenige handige jachten te doen ondecken, insonderheyt soo met de Chineesen ondertussen tot geen redelijck verdrach comen conden. Bij aldien derwaerts een tocht voorgenomen

wort, wenschten wij wel een sufficant ende ijverich persoon daertoe gebruyckt mocht worden, soo UE daertoe verstaen can, vertrouwen wij dat de Comp^e goeden dienst daeraen geschieden sal. Wij en willen UE dit niet precys te laste leggen, maet stellent selve tot UE optie."

Reis van Sonck naar de Pescadores. Wij hebben boven gezien dat Sonck den 11^en Juni 1624 met twee jachten en de twee joncken der Chineesche gezanten Batavia verliet om zijne bestemming te volgen. De reis leverde weinig bijzonders op, alleen hebben de twee Chineesche gezanten, die elk op eene andere jonk waren, achtereenvolgens getracht zich van het geleide der onzen te ontslaan door zich van onze schepen te verwijderen, in beide gevallen werden zij echter spoedig achterhaald en gedwongen bij te leggen, waarna men zich van de personen der gezanten en de jonken verzekerde, op welke wijze wordt niet vermeld.

Bij het najagen der tweede jonk was men de baai van Paudoran voorbij geloopen en toen deed men die van Chemcheu aan, iets noordelijker gelegen, maar die ik overigens niet bepalen kan. "Cregen naer veele sporlinghe (t'welck ons door eenige paepen, die haer aldaer onthielden, zijnde d'een een Italiaen ende d'andre Spangiaerden, veroorsaeckt wiert) eenige verversinge ende versch water."

In deze baai bleven de schepen van 7 tot 15 Juli en op den verderen tocht ontmoette men bij de eilanden van Macao het schip t'Wapen van Zeelant, den 3^en Juli van Batavia vertrokken om provisiën en brandhout naar de Pescadores te brengen.

Met dat schip ontving Sonck een brief van de Carpentier, waarin hem werd aanbevolen met alles zeer zuinig te zijn, omdat in dit jaar niets meer kon gezonden worden en ook omdat de financieele toestand der Compagnie slecht was. Hij moest voorts alle onnutte geschenken vermijden, zoo weinig mogelijk aan de schepen doen, aan het volk niet meer verstrekken dan de nood eischte, de hoogeren eigen tafel laten houden en geen tractementsverhoogingen toekennen dan bij reëngagementen. Eindelijk werd hem gelast alle overtollige kanonnen terug te zenden, die men in Europa met voordeel van de hand zetten kon.

Sonck ging op dit schip over om eerder te Pehoe te zijn, waar hij den 3^en Augustus aankwam en de jachten en jonken twee dagen later. [1]

---

[1] Sonck aan de Carpentier, 5 November 1624.

Aankomst van Sonck in de Pescadores; vindt daar eene Chineesche krijgsmacht.

Toen Sonck te Pehoe aankwam, vond hij een geheel anderen toestand dan hij verwacht had, de Chineezen hadden de rollen omgekeerd, en in plaats van de aanvallen der onzen in hun land af te wachten, waren zij met eene groote macht naar de Pescadores overgekomen om ons aldaar te bestoken.

Hoe dit tot aan de komst van Sonck in zijn werk was gegaan, weten wij niet, omdat, gelijk reeds boven werd medegedeeld, het Journaal en de Resoluties sedert September 1623 ontbreken. Deze nieuwe onderneming der Chineezen schijnt echter reeds lang te voren een aanvang te hebben genomen, want in zijn laatsten brief naar Batavia van 20 Februari 1624 schreef Reyersen o. a. het volgende: „Eenige van ons volck hebben 8 dezer een vloot van tussen de 40 ende 50 jonqen bij de buitenste noordelijcxste eylanden gesien, niet wetende tot wat eynde sij quamen; naert seggen der Chinesen sijn jonqen van oorloch, daerin was een mandorijn genaempt scheompie [1], die quam met ons te spreecken om wederom met den anderen in stilstant van wapenen te comen; hebben tot noch toe niet vernomen; wat daer van worden wil sal den tijt leeren, sullen haer weynich vertrouwen, op haer acxtie wel letten ende op ons hoede zijn.” Vermoedelijk was dit het begin der zaak, wat ook overeenkomt met de later mede te deelen Chineesche berichten, welke spreken van eene belegering van meerdere maanden en dat de expeditie tegen de Hollanders in de Pescadores in Februari begonnen was. Eindelijk vinden wij in de resolutie van den Raad van Sonck van 21 Augustus vermeld, dat Reijersen ongeveer vier maanden geleden de sterkte op Formosa had laten afbreken, om zijne macht bijeen te hebben, „vermits de Chineesen den oorloch tegens ons hart voornaamen.”

Sonck laat zich over het vroeger gebeurde niet uit. „Tot hoe soberen staet”, zoo schrijft hij in zijn evenvermelden brief van 5 November 1624: „des Comp^es saecken op de custe van China door de gepleegde proceduyren jegens de Chinesen [2] t'mijnder aencomste in Pehou van tijt tot tijt vervallen waren, sal UEd^t door de Heer Commandeur genoechsaem ende claerlijck vertoont cunnen werden,

---

[1] Tsong-Ping 總兵 generaal.

[2] Het verdient opmerking, ook in verband met de latere gebeurtenissen, dat Sonck zich dadelijk schaart aan de zijde van hen, die den ongunstigen toestand wijten aan de door de onzen gepleegde gewelddadigheden en dus de te voren gevolgde gedragslijn afkeuren.

derhalve in deesen corter sullen weesen ende niet als sommierlijck t'gepasseerde t'sedert mijn aencomste verhaelen."

Reijersen heeft te Batavia zeker wel verslag gedaen van wat tusschen 20 Februari en 3 Augustus 1624 in de Pescadores was voorgevallen, maar ik vind dit nergens opgeteekend, noch in het Dachregister van Batavia sub 9 December 1624, den dag van zijne aankomst aldaer, noch in de eerstvolgende generale missive van 27 Januari 1625, waarin de ontruiming der Pescadores werd verhaald. [1]

Sonck vond dat de Chineesche macht zich reeds op een der noordelijkste eilanden in het gezicht van ons fort had opgeslagen; naar hij vernam bestond zij uit 4000 soldaten en 150 welbemande jonken, terwijl men verzekerde dat er nog veel meer van het vaste land komen zou. Dit schijnt inderdaad geschied te zijn, want later stelt Sonck de macht der Chineezen op wel 10000 man. [2]

Daartegen konden de onzen slechts 991 man stellen, verdeeld als volgt: fort 134, Wapen van Zeeland 102, Groningen 82, Oranje 74, Delft 67, Samson 80, Noord-Holland 90, Erasmus 49, Arnemuiden 59, Purmerend 61, de Haan 51, Klein Tholen 30, Fortuintje 33, Victoria 18, Swarten (Bandanesen, Mestiesen en Chinesen) 61. Onder de Europeanen waren 118 jongens, op wie men als combattanten niet rekenen kon en bovendien had Sonck zelfs de rest niet geheel tot zijne beschikking, omdat hem opgedragen was 3 schepen naar Japan te zenden om provisien te halen voor Batavia, de Pescadores en de in April van het volgende jaar verwachte vloot van l'Hermite. Sonck vond dit "in der daet een cleene macht tegen des vyants" en daarin werd aanleiding gevonden om slechts een schip, het Wapen van Zeeland, naar Japan te

[1] Onmiddelijk na zijne aankomst aanvaardde Sonck het bestuur, terwijl Reijersen de tweede persoon werd, in welke kwaliteit wij hem verder in den Raad vinden. Den 5en November vertrok hij van Thaiwan naar Batavia, waar hij een tijd lang als lid van den Raad van Indië fungeerde. Op 21 Januari 1625 werd op zijn dringend verzoek besloten hem naar het vaderland terug te laten gaan, waartoe hij den 16en Februari als bevelhebber der retourvloot de reis aanvaardde. Onderweg moest het schip (Hollandia, schipper Bontekoe) wegens averij in de baai van Santa Luce aan den Zuidoosthoek van Madagascar binnenloopen en daar overleed Reijersen in het begin van April (zie de reizen van Bontekoe).

[2] Het volgende verhaal over de ontruiming van de Pescadores en wat daartoe geleid heeft, is, waar geen andere bronnen zijn genoemd, ontleend aan de resolutiën van den Raad van Sonck, die met 4 Augustus beginnen en zijn brief aan den Gouverneur-Generaal van 5 November. Een Journaal is nog niet voorhanden.

zenden, terwijl ook de outdekkingstocht om de noord van China voor dit jaar achterwege blijven zou.

Onmiddelijk na zijne aankomst had Sonck een brief gezonden aan den "Gouverneur over de Chineesche macht aldaer" [1] om hem zijne komst en die der Chineesche gezanten mede te deelen en hem te vragen of hij gemachtigd was om te onderhandelen. Daarop werd hem geen antwoord gegeven dan eene mondelinge boodschap aan de gecommitteerden, die den brief gebracht hadden, dat de onzen de Chineesche gezanten bij hem moesten zenden, het fort afbreken en de Pescadores verlaten. "De verbitteringe ende verachtinge" zoo schreef Sonck," schenen soo groot te wesen, dat de Chinesen ons niet ter spraecke wilden staen, doch waren soo t' scheen wel genegen om door een derde ende onpartijdige persoon met ons handelen, waertoe wij niemant als Cap^n^ China hebben cunnen gebruycken, te meer alsoo deselve tusschen ons ende de Chinesen voor desen gebruykt is geweest. [2] De ambassadeurs Tangsouing ende Wangsang hebben ons met daet ofte raet int minste niet geassisteert, nochte sijn ons niet toegedaen geweest."

De Capitein China was te Thaiwan, maar zou spoedig naar Pehoe komen; hij had verzocht de Chineesche gezanten aan te houden tot zijne komst en daarom besloot men hen niet eerst naar den Commandant der Chineesche troepen te laten gaan, hopende dat hij binnen een paar dagen wel zou komen. Toen dit niet gebeurde,

[1] Wij zagen reeds boven dat de bevelhebber der Ghineesche macht in de Pescadores een Tsong-ping of generaal was. Hij wordt door de onzen vaak Soya of Suya genoemd, een naam of titel dien ik niet verklaren kan.

[2] Het is mij niet duidelijk hoe de verhouding van dezen man tot de Chineezen was. Hij was een Chinees gevestigd in Japan en misschien daar geboren, jaarlijks kwam hij met Japansche schepen naar Formosa om daar, in strijd met het verbod der Chineesche autoriteiten, met de Chineezen handel te drijven en bovendien scheen hij ook wel aan zeeroof te doen (zie pag. 176). Toch was hij met de Chineesche autoriteiten op een goeden voet en na afloop der onderhandelingen is hij zelfs naar het vaste land gegaan.

Sonck maakte van zijne diensten gebruik omdat hij niet anders kon, hij schrijft daarover het volgende:

„Hadden wij andere persoonen kunnen gebruycken, wij souden Cap^n^ China soo veele niet vertrout hebben, als nu bij gebreck van andre genootsaeckt sijn geweest te doen. Wij hebben dickwils, in plaetse van onnutte meede gegevene tolcken, die wij eerst naer Batavia ende naderhant met de scheepen naer Manilha geordonneert hebben te vertrecken, gewenst dat wij van Bencon, Jan Con ofte andre Chinesen van Batavia voorsien waeren geweest, om ons, al soudet maer geweest sijn als tolcken ende schrijvers te dienen. Met wat persoonen wij ons nu hebben moeten behelpen, is beter gesweegen als geschreven."

liet men den 9en Augustus een der gezanten naar den Tsong-ping gaan, maar dit schijnt diens stemming niet verbeterd te hebben, want hij kwam met zijne troepen en versterkingen steeds nader bij ons fort en dit boezemde de onzen zooveel zorg in, dat zij, om de Chineezen ten minste niet hierdoor te ontstemmen, den 11en besloten een der Chineesche gezanten naar Amoy te laten terugkeeren, geconvoyeert door eenige onzer jachten. Dit wilden die gezanten echter niet, zij durfden met schepen van ons niet in China aankomen en wilden dan maar liever te Pehoe blijven; ten slotte werd de zaak zoo geschikt, dat Tan Soe-ing met de twee jonken naar China zou terugkeeren, terwijl Wangsang voorloopig te Pehoe blijven zou.

Tan Soe-ing vertrok den volgenden dag, medenemende een brief van Sonck, die zoowel aan den Totok te Amoy als aan den Gouverneur der Provincie te Hoktsioe gericht was en na eenige plichtplegingen het volgende bevatte:

„Wij versoecken dat UEe gelieve te vergunnen dat wij met een off twee jachten omtrent de riviere van Chincheu mogen comen, mitsgaders dat UEd. vrijgeleyde voor onsen ambassadeur gelieve te verleenen ende sufficante ostagiers in onse handen stellen, opdat onsen ambassadeur onder behoorlijke verseeckeringe sijnen last van den Ed. Heer Generael aen UEd. mach verclaren, ofte soo UEd. sulcx niet gelieft toe te staan, versoecken wij dat UEd. in sulcken gevalle gelieve soodanige persoonen uyt UEds name in Pehoe te senden met volcomen macht van UEd. om met ons te handelen, ten eijnde wij met den anderen int vrientelijck vorder mogen veraccorderen, waerop wij met den eersten een goet antwoort van UEd. sullen verwachten ende Wangsan, die met eenige cooplieden ondertusschen bij ons sal blijven, goet tractement aendoen.”

Na het verzenden van dezen brief trachtte men weder met den commandant der Chineesche troepen in onderhandeling te komen; nu eens zond men Europeesche gecommitteerden, dan weder een der tolken, [1] maar telkens verkreeg men niet meer dan de mondelinge boodschap, dat hij geen anderen last had dan de onzen van Pehoe te doen vertrekken en dat, zoo dit dadelijk geschiedde,

[1] Ik vind in dezen tijd twee tolken genoemd, nam. Abraham en Salvadoor Dias. Omtrent den laatsten staat op 15 Aug. aangeteekend dat hij 15 maanden zonder gagie trouw gediend had en dat hem nu 12 realen s' maands werden toegelegd. Ik maak hieruit op dat hij eerst krijgsgevangene was en vermoedelijk een christen-Chinees uit Manilla.

de vergunning tot den handel met ons wel zou worden gegeven. Den 15en eindelijk zond hij de aanzegging, dat men niemand meer bij hem zou zenden, tenzij met de belofte dat men aan zijn verlangen ging voldoen.

Den 16en Augustus bemerkte men dat de Chineezen in den vorigen nacht naar het eiland Pehou waren overgekomen en zich zoo dicht bij ons fort versterkt hadden, dat men hunne vlaggen kon onderscheiden. De vraag werd toen overwogen of men door een uitval zou trachten hen terug te drijven, maar daarvan werd afgezien: "geconsidereert sijnde onse tegenwoordige macht, de distantie van de plaetse daer haer de Chinesen verstercken ende ons fort, als mede dat wij nog geen antwoord op onze brieven aenden Combou geschreven ontvangen hebben."

Den 17en kwam de Capitein China uit Formosa naar Pehoe over. Hij verklaarde zich bereid als bemiddelaar tusschen de onzen en de Chineezen op te treden, als men de machtiging had om tegen het genot van den handel Pehoe te ontruimen; wilde men doorgaan de Chineezen met geweld te dwingen, dan onttrok hij zich aan de zaak en ging naar Japan terug. Hij vroeg daerom hoe de last op dit punt luidde. Sonck antwoordde niet geheel naar waarheid dat hij last had de Pescadores te verlaten, als de Chineezen vergunning gaven tot den handel met ons te Thaiwan, Batavia en verdere kantoren en de vaart op andere plaatsen verboden. De Capitein China was van meening dat de vergunning tot den handel wel kon verkregen worden, maar ontried den eisch tot verbod van de vaart naar elders, waarop Sonck beloofde op dit punt te zullen toegeven, zich voorbehoudende bij de onderhandelingen er zoo mogelijk op terug te komen.

De Raad van Sonck besluit de Pescadores te verlaten.

De vertoogen van dezen man hebben blijkbaer veel indruk gemaakt op de onzen, die toch reeds tot toegeven geneigd waren; onder dien indruk werd den 18en door den Breeden Raad overwogen en besloten als volgt:

"Waerop bij den Heer Martinus Sonck ende breeden raadt gedelibereert sijnde wat ten meesten dienste van de Generaele Oost-indische Compa der Vereenigde Nederlanden ende tot bevoirderinge vanden Chineeschen handel diende gedaen te worden, te weten off men der Chineesen preparaten van oorloge sal soecken te beletten ende haer offencive oorloge aendoen, dan off wij alleen

op onse deffentie sullen blijven, off dat wij int vruntlijck door t'verlaten van Pehouw verseeckeringe van den handel in Tayoan ende andere plaetsen, alwaer de dienaers van de Nederlantsche Comp^a residen, van de Chinesen sullen sien te becomen.

„Wat aengaet den oorloch soo wel deffencive als offensive is apparent dat daerdoor geen voordeel voor de Comp^a te verwachten is, ende wordt geconsidereert dat wij tegenwoordich in Pehou niet meer als 850 blancke coppen, waeronder 118 jongens ende verscheyden siecken, die dagelijcx door d'ongesontheyt van dese plaetse zeer vermeerderen, sterck zijn, daar mede t' fort ende andre sterckten (soo tot den oorloch resolveeren noch te maecken), mitsgaders t' water soo schepen als jachten moeten beset worden.

„Waertegen wij verstaen, hoe dat den oorloch tegenwoordich uyt last van den Coninck van China tegens ons gevoert wort, dat de drie Conbons van de provincien van Hocheo, Canton ende Nanquin van Sijne Ma^t belast is om tegen ons den oorloch te voeren totdat wij van Pehouw ende uyt de jurisdictie van China verdreven sullen wesen, waertoe in de voors. provincien extraordinarie groote uitrustinge soo van volck als van oorlogs-, brant- ende sinckjoncken gedaen wort, ende de Chineesen alreede met omtrent 5 à 6 duysent soldaten, mitsgaders 150 joncken hier omtrent sterck ende noch dagelijcx meerder macht verwachtende zijn.

„Wt de proceduren van de Chineesen tot noch toe tegen ons gehouden, connen wij niet anders bespeuren, als dat onse residentie op Pehouw ende onse proceduyren jegens haer voor dese oorsaecke sijn dat den handel tot noch toe niet becomen hebben, maer dat ons bij t' verlaten van Pehouw, daerop de Chineesen boven al schijnen te sien, den handel in Tayoan ende andere plaetsen buyten de jurisdictie van China gelegen niet ontstaen soude, alsoo haer oude lantswetten niet gedoogen dat eenige vreemde natien binnen de jurisdictie van China mogen resideren, oversulcx ten alderhoogsten considerabel is off wij van dese plaetse niet behoorden te desisteren, alsoo door t'selve den handel in Tayoan voor ons apparent soude geopent werden, ende daer tegen voor den staet van de Comp^a seer dangereus soude wesen het uyterste gewelt van de Chinesen te verwachten, want geconsidereert dat onse presente macht niet bestant is om offencive oorloge tegen den machtigen coninck van China te voeren, ende genomen wij op onse deffencie bleven ende der Chineesen gewelt voor een wijl resisteerden, soude t'selve evenwel sonder verswackinge van onse macht niet connen geschieden,

nochte soude van nu aff binnen acht à negen maenden nievers van daen connen geassisteert werden, daer tegen de Chinesen haere macht van tijt tot tijt so souden cunnen verstercken, dat wij eyntlijck daer door wel mochten gedwongen worden dese plaetse te verlaten, bij t' welck onse meesters naer veele te vergeefs gedane oncosten ende geledene schade selfs van den handel t'eenenmael gefrusteert souden mogen blijven.

„Waertegen soo wij in tijts resolveren Pehouw te sullen verlaeten, daerom het de Chineesen (als vooren geseyt is) soot schijnt boven al te doen is, sal ons apparent den handel in Tayoan geopent worden, daer bij haer Ed[e] voor t' besitten van een onvruchtbaer ende ongesondt eylandt, voor eenen lastigen oorloch ende peryckel van haere presente middelen, een vruchtbaer ende bequame plaetse in Tayoan sullen besitten, de lasten van den oorloch ten meerendeel geexcuseert worden ende de macht, die men hier derven mach, tot afbreuck van onse vijanden in andre quartiere imployeren connen, ende insonderheyt haere presente middelen, alsmede die naer desen naer Tayoan sullen gelieven te seinden, tot groot proffijt ende welstant vande Comp[a] gebeneficieert cunnen werden.

„Vorder is mede te considereeren dat Pehou een onbewoont eylant is, onder de jurisdictie van China gelegen, sulcx voor de Comp[a] t'selve geene proffijten te verwachten sijn, maer ter contrarie bijt behouden van deselve plaets met groote swaere oncosten sullen belast wesen, want soo men t'selve eylandt beset is houdende, moeten nootsaeckelijck groote schepen daerbij houden ende oock Tayoan besetten, alsoo het de eenige plaats is waer van d'aen verversinge voor Pehouw te becomen is, ende insonderheyt dat wij, soo lange op Pehouw resideren, naer apparentie geen handel becomen sullen.

„Daer tegens soo men Pehou verlaet ende in Tayoan, gelegen op t'eylant Ilia Formosa onse residentieplaets kiesen, sal ons apparentelijck den handel aldaer ende op andere plaetsen, alwaer de dienaers van de Comp[e] resideren, vergunt worden, de sware lasten van Pehou sullen geexcuseert worden, sullen een vruchtbaerder, gesonder, varsch water rijcker eilandt als Pehouw is besitten, alwaer alreede veel inwoonders soo naturellen vant eylandt alsmede Chineesen sijn, die mettertijt onder de gehoorsaemheyt van de Hoog Mo. Heeren Staten der vrije vereenichde Nederlanden souden connen gebracht, mettertijt op voors. eylandt Ilia Formosa, als noch niet seer volckrijck, van ons colonien geplant worden ende t'selve

mettertijt groote proffijten ende incompsten voor de Heeren Meesters opbrengen connen.

„Is mede te considereren dat de Chineesen alreede in Tayoan mette Japonders sterck beginnen te handelen, t'welck bij onse residentie aldaer soude connen voorgecomen werden, bij faulte van t'welcke de verwachte proffijten vanden sijdenhandel op Japan volgens discours van S[r] Camps za: souden gemist werden.

„Wat aengaet dat men in de haven van Tayoan met geen groote ende sware schepen en can comen, daertegen is te considereren dat jachten, 12 ende 13 voet diep gaende, binnen voors. baey connen comen ende dat met deselve den Chineesen handel can waergenomen werden, ende ons mettertijt niet ontstaen sal, soo wanneer in kennisse bij de Chineesen sullen gecomen wesen, in de baye van Pehouw met groote schepen te havenen.

„Genomen ons de Chineesen in haere toesegginge van den handel in Tayoan, naer dat wij Pehouw verlaten hadden, bedroogen, sal ons naer deesen, behoorlijcke macht bij den andren hebbende, geensints ontstaen om op Pehouw weder een fort op te werpen.

„Wat de Chineesen in den sin hebben ende off het met ons recht meenen, dient onderstaen te worden, t'welck niet gevoegelijcker als op deesen tijt en can geschieden om haer voor de compste van s'lants vloote ende de daer bij te voegene macht uyt Indiën te beproeven, om met deselve macht, soo de Chineesen haer woort niet naercomen, de saecken te redresseeren, t'welck apparent sal cunnen geschieden, alsoo sij sonder twijffel met geen groote macht t'eylant van Pehouw beset sullen houden.

„Vorder gelet hebbende op d'instructie van den Ed. Heer Generael ende op het geene ons in deselve voorgeschreven wort, wijtloopich gediscoureert sijnde, bevinden de saecken tusschen ons ende de Chineesen door onse harde ende vijantelijcke proceduren, jegen haer voor desen gehouden, in eene andre gestaltenisse getransformeert te wesen, als bij voors. instructie gepresupponeert wort, want soo verre ist naer apparentie van daer, dat wij voor dese tijt de Chineese vaert op Manilha ende andre plaetsen souden cunnen bij accoort beletten ende het meesterschap van den handel vercrijgen, dat wij veel sullen achten geobtineert te hebben, soo de Chineesen ons in Tayoan voor t'verlaten van Pehouw den handel vergunnen.

„Om alle welcke, alsmede verscheyden andre consideratien, bij bij den heer Martinus Sonck ende den Breeden Raedt voor den

welstant van de generaele Oost Indische Comp° der vereenichde Nederlanden oirbaer ende dienstich geacht ende oversulcx met eenparige advysen van voors. raeden goetgevonden ende geresolveert wert, dat wij naer t' bescheyt van den Conbon ende Toutock van Hocheo op onse voors. brieven niet zullen wachten, maar door hulpe van Cap^n China metten voors. Gouverneur, die wij verstaen volle macht heeft om met ons te contracteren, in onderhandelinge sullen trachten te comen, ende ingevalle wij van den Chineesen handel in Tayoan ende andere plaetsen, alwaer de dienaers van de Nederlandsche Comp^e resideren, verseeckeringe connen becomen, dat wij daertegen van onser sijde beloven sullen ons fort op Pehouw aff te breecken ende Pehouw te verlaten, mits men nochtans hetselve soo lange sal trachten te trayneren totdat advysen van Batavia sullen becomen hebben."

Wij vinden in de voorafgaande overwegingen niets terug van de geringschatting, waarmede men tot nog toe de Chineezen als vijanden had beschouwd en den overmoed, waartoe dit bij de onzen aanleiding had gegeven. Later is dan ook herhaaldelijk beweerd, dat Sonck en de zijnen zich ten onrechte hebben laten bang maken en dat zij zeer goed de Chineesche vloot in de Pescadores hadden kunnen vernielen, waarna de daaruit ontscheepte macht spoedig weerloos zou zijn geweest.

Ik geloof dat het verwijt niet geheel gegrond is. Mij komt het voor dat Sonck, waar hij hoog opgeeft van de groote macht der Chinesen en onze zwakke krachten, dit meer doet om het genomen besluit te rechtvaardigen, dan omdat hij inderdaad vrees koesterde, of zich voor het oogenblik niet tegen de Chineezen opgewassen achtte. Wij hebben vroeger al gezien dat Reijersen en zijne omgeving tot de overtuiging waren gekomen, dat wij de Chineesche autoriteiten niet met geweld tot het toestaan van den handel konden dwingen, al waren wij hun ter zee ook volkomen de baas, en wat ten deze door de eigen ervaring geleerd was, werd geheel bevestigd door hetgeen de Japanners hadden ondervonden, waarmede men intusschen bekend was geraakt. Hierover had van Nieuweroode uit Japan in een brief aan Reijersen van 5 November 1623 het volgende geschreven:

"Het is om te verwonderen, als men hier hoort verhaelen het gewelt van oorloge, dat de Japanders in Core ende China gebruyckt ende de Chinesen tegengestaen hebben, sijnde de Japanders alrede diep int landt, hebbende veel forten ende sterckten in haer gewelt,

ende hebben eyndelijck noch evenwel China moeten verlaten. Sij affirmeren hier, die daer selver present sijn geweest, dat daer soo veele Chinesen voor doot sijn gebleven, dat de dooden van buyten soo hooch gelegen hebben, dat veele der dooden int casteel rolden, dat eyndelijck soo grooten stanck causeerde, dat sij daeromme gedwongen waren de plaetse te verlaeten. Daerbij men lichtelijck can oordeelen, wat wij met oorlogen sullen connen utrechten, die qualijck macht hebben om een voet op strant te setten, tenzij onder faveur van ons groff geschut, soodat na mijn oordeel, doch onder correctie, ons seer swaer sal vallen met oorloge de Chinesen tot ons devotie te brengen.”

Sonck schijnt dadelijk na zijne aankomst te Pehoe voor de aldaar heerschende zienswijze gewonnen te zijn en in zijn brief naar Batavia van 5 November wordt door hem ook een beroep gedaan op de bovenstaande mededeeling uit Japan.

Onderhandelingen met den Chineeschen bevelhebber over de ontruiming der Pescadores.

Aan den Capitein China werd nu opgedragen op den voet der genomen besluiten de onderhandelingen met den Chineeschen generaal te openen. Den 19en Augustus zond hij een zijner dienaars naar het Chineesche fort om een vrijgeleide te vragen, maar den volgenden dag kwam die man terug met de mondelinge boodschap, dat de generaal eerst weten wilde wat wij nu eigenlijk van plan waren; Tan Soe-ing had hem verteld dat de Gouverneur-Generaal te Batavia last had gegeven het fort af te breken en nu werden weer uitvluchten gezocht.

De Capitein China zond daarop geruststellende verzekeringen omtrent onze bedoelingen en werd toen den 22en in staat gesteld naar den Chineeschen Generaal te gaan. In den namiddag kwam hij terug, medebrengende een antwoord van den Totok te Amoy op den brief van Sonck van den volgenden inhoud:

„Soo als UEd: bij de sijne versouckt te treden in een vrundelijck accoort mette Chineese natie, sal UEd. gelieven te verstaen hoe dat het voorleden jaer den Commandeur Reijersen, comende inde plaetse van Hockcheu, aenden Combon Sion ende Toutock Sou versocht heeft, dat sijluyden souden gelieven te senden joncken met coopmanschappen naer Calappa, om aldaer den vorder Chineesen handel te contracteeren, beloovende ondertusschen het fort te breken, de plaetse van Pehou te verlaeten ende sich naer sijn lant te vervoegen, sweerende hiermede in geen gebreke te sullen blijven.

„Mijn Coninck in sulcke vaste belofte vertrouwende heeft terstont naer Calappa voor gesanten afgevaerdicht Cenchon Tansouyn ende Wangsan, met eenige coopmanschappen ende waren om aldaer te coopen ende vercoopen, zulcx dat wij in alles ons woort hebben gehouden.

„Nu compt UEd. ende seght dat een ambassadeur medebrenght om herwaerts naer Amoy aen te seynden, versoeckende UEd. dat daerop een van onse mandorijns naer Pehou mochte gesonden worden om met UEd. te spreken. Sijn alreets geen gesanten naer Calappa gesonden geweest om van den handel te spreken? Wat ist noodich daer meer van te repeteren?

„T'schijnt UEd. nyet anders int sin hebt als den tijt van jaer tot jaer te prolongeren, als nyet eens thoonende genegentheyt te hebben omt fort te breken nochte Pehou te verlaeten, in vougen dat wij ons versekert houden dat op 't'woort van de Hollantsche natie niet veel is te vertrouwen.

„Iuo Chioppyn heeft onlangs herwaerts geschreven hoe dat den Heer Commandeur hadde belooft de plaetse van Pehou binnen den tijt van vier weecken te verlaeten ende sich naer Tayouwan soude vervoegen, waerin andermael sijn woort nyet gehouden heeft. Wat vertrouwen wil UEd. dat wij in sulcke beloften stellen sullen?

„Doch dies alles nyettegenstaende soo UEd. nu noch compt met eene goede meeninge om met ons in onderhandelinge te comen ende dat met geene valsheyt off bedroch besindt sijn, verlatende op t'alderspoedichste de plaets van Pehou, sijn wij bereyt persoonen derwaerts te senden om de waerheit van alles te ondertasten.

„Aldaer is nu in Pehou Siomping, die van ons alle volle macht heeft, alles wat UEd. met hem contracteert, sullen wij ons verbinden alhier volcomentlijck te confirmeeren.”

Het valt moeielijk te ontkennen dat de verwijten over onze trouweloosheid, in dezen brief voorkomende, geheel gegrond waren; Reijersen had te Hoktsioe inderdaad beloofd de Pescadores te zullen ontruimen en als hij dat gedaan had, waren de zaken toen reeds in orde gekomen. Op de onzen zullen deze verwijten wel niet veel indruk hebben gemaakt, voor hen was het hoofdzaak te vernemen dat de Chineesche generaal gemachtigd was tot onderhandelen over het toestaan van den handel.

Den volgenden dag, 23 Augustus, zond deze generaal een zijner officieren met den volgenden brief:

„Gelijk wij vertrouwen inde goede intentie ende goethartícheyt van UEd. soo seggen wij van onse sijde, soo UEd. het fort afbreeckt, vertreckende met de navale macht ende wederom overleverende Pehou, vertreckende alsoo naer Ilha Formosa ofte Tayouwan, dat wij ons verbinden den handel van coopmanschap voor UEd. te sullen openen, sonder oyt meer van voorgaende oorlogs ofte vijantlijcke feyten te verhaelen, met sulcke conditien dat UEd. navale macht de onse noch ter zee nochte met invasien int lant van China niet sullen beschadigen.”

De brenger van den brief vroeg tevens wanneer het fort zou afgebroken worden en of de te Pehoe aanwezige gevangene Chineezen zouden losgelaten worden. Op een en ander werd geantwoord, dat men den volgenden dag gecommitteerden aan den generaal zenden zou.

Overeenkomstig deze afspraak werden de Heeren de Wit en Sael den 24[en] Augustus voor deze commissie aangewezen en bij eene schriftelijke instructie droeg de Raad hun in hoofdzaak het volgende op:

a eene stellige en volledige belofte te vragen omtrent het toestaan van den handel, zoodra de onzen het fort zouden afbreken en Pehoe verlaten;

b te beloven dat het fort zou worden afgebroken en verlaten, zoodra te Thaiwan „bequame huysinge” voor de onzen zou zijn gemaakt;

c als de vraag werd gesteld, wanneer onze schepen uit Pehoe zouden vertrekken, mochten zij beloven dat een deel dadelijk zou gaan en de overige bij het doorkomen van den noordoost-mousson;

d het recht moest worden voorbehouden de Chineesche jonken te nemen, die naar Manilla of andere vijandelijke plaatsen mochten willen varen, maar als de Chineezen zelf niet over dit punt begonnen, moest men er ook over zwijgen.

De gecommitteerden kwamen denzelfden dag terug en blijkens het door hen ingediende rapport had de Chineesche generaal het nog al kort met hen gemaakt. Meer beloften omtrent den handel kon hij niet geven, vertrouwde men niet wat hij daarover reeds geschreven had, dan moest men de zaak maar uitvechten. Voor het afbreken van het fort kon hij geen uitstel aannemen, alleen stemde hij toe dat de groote schepen tot het doorkomen van den noordoost-mousson mochten blijven. De krijgsgevangen Hollanders waren al naar het noorden gebracht en hunne uitwisseling was

eene nieuwe zaak, die men nu niet te berde behoorde te brengen, hij sprak ook niet over de gevangen Chineezen, die zooveel talrijker waren. Eindelijk deelde hij mede dat hij den volgenden dag een officier zou zenden om met zekerheid te vernemen wanneer het fort zou worden afgebroken: was het antwoord niet bevredigend, dan zou hij gebruik maken van zijne macht, die dagelijks aangroeiende was.

Slooping van het fort en vertrek naar Formosa. Die officier kwam inderdaad den volgenden dag en toen werd van onzen kant de toezegging gedaan, dat het fort binnen 20 dagen zou zijn afgebroken. Aan die belofte werd dadelijk gevolg gegeven, want reeds een dag later, den 26^en^ Augustus, is men met de slooping begonnen. [1]

Omtrent het verdere beloop van de ontruiming der Pescadores kan weinig medegedeeld worden, omdat de berichten daarvan ontbreken. Sonck schrijft daarvan zeer weinig in zijn meergenoemden brief van 5 November, omdat hij verwijzen kon naar het mondeling verslag, dat Reijersen geven zou, terwijl zijn thans ontbrekend dagboek daar ook wel bij zal zijn geweest.

Wij weten nu alleen dat Sonck den 30^en^ Augustus naar Thaiwan is gegaan om orde te stellen op het bouwen van een fort en woningen; den 7^en^ September was hij daar nog en den 11^en^ vinden wij hem weer in de Pescadores, voor hoe lang is niet bekend. Voor zijn vertrek ontving hij een bezoek van den Chineeschen generaal, die naar China terug wilde, en nu natuurlijk eerst kwam zien hoe het met het afbreken van het fort stond. »Staende heeft met ons gedroncken, maer neder te sitten ende te eeten, hoewel het op de taefel gereet stont, geexcuseert.»

Van dezen Generaal had men nog de belofte ontvangen, dat hij den Gouverneur der provincie zou verzoeken ons eene bevestiging te doen toekomen van de toezegging omtrent den handel, terwijl de Capitein China zich bereid had verklaard naar het vaste land te gaan om onze belangen bij dien Gouverneur en bij de andere autoriteiten voor te staan. Den 11^en^ September werd besloten zich voor het oogenblik hiermede te vergenoegen en de zending van de Wit als gezant van den Gouverneur-Generaal voorloopig uit te stellen. Men overwoog hierbij dat bij die zending verschillende teere punten ter sprake zouden moeten komen, met name het nog

[1] Brief van den opperkoopman Muyser aan de Carpentier van 4 Nov. 1624.

steeds niet opgegeven ideaal van den alleenhandel en het recht om Pehoe te gebruiken als haven voor de groote schepen, die voor de baai van Thaiwan te diep gingen. Nu men ten aanzien dezer punten met dwang niets meer kon doen, zou men het alleen met groote geschenken kunnen beproeven en daarin had men weinig lust. Ook moest men toegeven dat het beschikbare kapitaal voorshands veel te gering was, om bij eene pretensie van den alleenhandel ook maar een dragelijk figuur te maken. Om nu het verkregene niet in de waagschaal te stellen, besloot men dit alles te laten rusten, in de hoop dat men wellicht later er op zou kunnen terugkomen. Nu de Wit niet naar China ging, vond men het onnoodig den Chineeschen gezant Wangsan langer aan te houden en werd aan dezen toegestaan naar het vaste land terug te keeren.[1]

Beschouwingen omtrent het gevolgde beleid.

Zoo had men dus op alle punten aan de Chineezen toegegeven en al de opofferingen, die men zich gedurende ruim twee jaren getroost had, waren geheel nutteloos geweest, want als Reijersen zich dadelijk op Formosa had neergeslagen, zou de vaart der Chineezen daarheen van zelf zijn gevolgd. Evenmin was de bemoeiing der autoriteiten noodig om hunnen handel naar Batavia te trekken.

Sonck heeft dit dadelijk ingezien, zooals blijkt uit de volgende woorden:

„De voorgaende proceduren op de cust van China hebben gantsch China soo seer tegens ons verbittert, dat wij niet als voor moordenaers, geweldenaers ende zeeroovers gereputeert werden. . . . De proceduren tegens de Chineesen gepleecht sijn inderdaet seer hart ende wreet geweest, ende naer mijn oordeel soodanich, dat door deselve den handel noyt geobtineerd soude geworden hebben.

„T'waere te wenschen dat wij noyt op de custe van China hadden geweest ende dat UEd[t] van der Chineesen macht ende gewoonlijke proceduyren, als insonderheyt vande gelegentheyt van dese plaetse voor 't vertreck van de Heer Commandeur Reijersen van Batavia grondich geinformeert waren geweest, soo en souden misschien het gantsche rijcke van China nochte den Coninck selfs met geen afkeer nochte wraecke tegens ons ingenomen weesen. Nu sullen eerst alle deese ende veele andre inconvenienten ende

[1] Reeds het volgende jaar vinden wij Wangsan te Batavia als gezaghebber eener groote Chineesche jonk, die uit China kwam om daar te handelen. Dachregister van Batavia 18 Juni 1625.

onheylen, soot mogelijck is, opt gevoeghelijckste dienen wechgenomen ende verduystert te werden, voor alleer de Comp^{a} de laug gewenste vruchten van die overtreffelijcken Chineesen handel sal cunnen becomen."

Aan Coen is hierover geen verwijt te maken. Hij kende de Chineezen niet en was dus natuurlijk geneigd hen als vijanden niet veel hooger aan te slaan dan andere Aziaten, met wie hij in aanraking was gekomen. Hij wist dat de Portugeezen ondanks herhaalde botsingen met de Chineezen er toch in geslaagd waren eene vestiging aan de Chineesche kust te verkrijgen en te behouden en hij mocht verwachten dat de Hollanders hetzelfde zouden kunnen doen; dat de omstandigheden sedert belangrijk veranderd waren, kon hem moeielijk bekend wezen. Houdt men deze omstandigheden in het oog, dan zal men moeten toegeven dat hij geen betere plaats had kunnen kiezen dan de Pescadores en dat het eene grootsche gedachte was, zich te willen meester maken van den Chineeschen handel, omdat dit, zoo het gelukt was, inderdaad zou geleid hebben tot den ondergang van onze vijanden, de Portugeezen en Spanjaarden, en voor de uitbreiding van de macht en den rijkdom der Vereenigde Nederlandsche Compagnie een onafzienbaren horizont zou hebben geopend.

Daarentegen zou men met meer recht kunnen opmerken dat de middelen, waarmede Coen het werk deed aanvangen, van het begin af ontoereikend waren voor de taak, zelfs zoo als hij zich die mocht voorstellen, terwijl hij weten moest dat ze dit spoedig nog in veel hoogere mate zouden zijn; daarbij bedenke men echter dat Coen alle moeite heeft gedaan om de Bewindhebbers tot grootere uitrustingen aan te sporen en natuurlijk niet verwacht heeft dat zijne vertoogen vruchteloos zouden zijn. Maar vooral heeft men er op te letten, dat men destijds gewoon was met gebrekkige en althans in de toekomst geheel onzekere middelen te werken; had men dit niet willen doen, dan was niets tot stand gekomen, want elke macht, die door de onzen uitgerust werd, stond aan sterk verzwakkende invloeden bloot en geregelde aanvulling was nooit verzekerd, omdat men bij het hoofdkwartier zelf niet weten kon, waarover men in de toekomst zou kunnen beschikken. Bij veel van wat men op die wijze deed, had men perioden van stilstand of achteruitgang, gebeurde het dat de zaken slecht of verkeerd gingen, maar dit benam onzen vaderen den moed niet, want zij waren toegerust met eene groote mate van

geduld en volharding en daardoor zagen zij telkens hoe ook de hachelijkste kansen zich ten slotte toch vaak ten goede keerden.

Wat het beleid van de Carpentier in deze aangelegenheid betreft, daarop vallen m. i. ernstige aanmerkingen te maken. De in de Chineesche zaken opgedane ervaring schijnt op hem geen vat gehad te hebben en toen Reijersen en zijne omgeving op grond dier ervaring reeds lang tot de overtuiging waren gekomen dat men op den verkeerden weg was en die overtuiging met nadruk kenbaar maakten, toen bleef de Carpentier stijfhoofdig aan het vroegere optimisme vasthouden en in zijne instructie voor Sonck nam hij nog geheel het standpunt in dat de toestand door de onzen beheerscht werd.

Door de cordaatheid van Sonck heeft deze eigenzinnigheid van zijnen meester voor de zaak geene nadeelige gevolgen gehad. Hij heeft den moed bezeten zijne zoo pertinente instructie op zij te zetten, toen hij de overtuiging had gekregen dat de opvolging in strijd zou zijn met de hem toevertrouwde belangen. Had Reijersen dit vroeger ook maar gedaan, dan zou aan de onzen veel leed en schade bespaard zijn gebleven, maar de Commandeur liet alleen van 't tijd tot tijd zijne waarschuwende stem hooren en deed verder, zij het ook morrend of mokkend, wat hem bevolen was.

Sonck lichtte zijne gedragslijn toe met de overwegingen, die ik hierboven heb medegedeeld en voegde daaraan nog het volgende toe. »Bij aldien wij, bij t' langer behouden van Pehou, beeter accoort tusschen ons ende de Chineesen hadden cunnen verhoopen, wij souden onze soobere presente middelen, jae zelfs onze persoonen ten dienste van de Comp. ende t' vaderlandt garen opgeoffert hebben, welcker welstant, indien bij t' besitten van Pehou geoordeelt wert dat gevordert soude kunnen werden, presenteere (sonder roem gesprooken) in sulcker qualiteyt, als UEd. mij alsdan gelieven sal te gebruycken, gewillichlijck ende vrijmoedich mijnen dienst, beneffens 600 weerbare mannen omme Pehou wederomme inne te nemen.«

de Carpentier heeft zich er rustig bij neergelegd, dat de zaken zoo geheel anders geloopen waren dan hij in de instructie van Sonck had voorgeschreven, in zijn volgenden brief aan Sonck neemt hij het gebeurde voor notificatie aan, zonder een enkel woord van afkeuring en in den brief aan de Bewindhbbers van 29 Januari 1625 verdedigde hij het gebeurde met de door Sonck aangevoerde

redenen en scheen hij van de toekomt nog al gunstige verwachting te hebben.

Evenmin heeft het den Gouverneur-Generaal tot eenige opmerking geleid, dat men zich zoo weinig moeite had gegeven voor de verlossing onzer landgenooten, die als gevangenen in de handen der Chineezen waren, dat men zonder meer in de eerste weigering van het daartoe gedane verzoek zich had geschikt, dat men zelfs geen onderzoek schijnt te hebben ingesteld naar de oorzaak en de toedracht van het tegen Francx te Amoy gepleegde verraad. Wel kunnen deze ongelukkigen het niet ellendiger gehad hebben dan de Chineezen, die bij de onzen in de Pescadores gevangen waren geweest, maar dat is voor ons al voldoende om innig met hen begaan te wezen. In dien tijd schijnt men zich echter daarover weinig bezwaard te hebben, het menschelijk leven en menschelijk lijden werden weinig geteld en niemand dacht er aan voor de bevrijding dezer gevangen eenig gewichtig belang der Compagnie op te offeren of in de waagschaal te stellen. Hoe het verder met hen gegaan is, weet ik niet, wellicht dat wij later nog wat van hen hooren.

Chineesche berichten omtrent het vertrek van de Hollanders uit de Pescadores.

Ten slotte hebben wij nog te zien hoe het gebeurde door de Chineezen wordt voorgesteld en dan vinden wij bij hen het volgende verhaal:

„In het jaar 1623 trad Lam Ki-ik [1] als gouverneur van Hokkiën op en overlegde hoe hij de Hollanders zou kunnen bevechten. Hij diende eene memorie aan den Keizer in van den volgenden inhoud:

Sedert Uw dienaar in dit gewest gekomen is, heeft hij vernomen dat achtereenvolgens 5 vreemde schepen aangekomen zijn, die met de schepen te Hong-koei-a [2] eene vloot van 11 zeilen uitmaken; hunne macht wordt dus steeds sterker.

„De Siau-kau Tan Soe-ing [3] was vroeger naar Batavia gezonden om vertoogen bij hun koning (den Gouverneur-Generaal) te doen, maar onderweg ontmoette hij een Hollandsch schip, waarvan hij

---

[1] 南居益.

[2] 風櫃仔 het schiereiland van het eiland Pehoe, waarop het Hollandsche fort gebouwd was.

[3] Zie pag. 242.

vernam dat de koning van Batavia reeds naar Holland [1] was gegaan; daarom ging dat schip met Soe-ing naar Patani, waar ze een bezoek brachten aan den koning van het land.

„De koning zeide dat de heer van het rijk Batavia op groote schaal schepen toegerust had met het plan naar de Pescadores te gaan en den handel (met China) te vragen; als hem dit niet werd toegestaan, zou het zeker tot vijandelijkheden komen.

„Holland is het rijk der Roodharige barbaren en Batavia en Patani spannen daarmede samen, men zal hen stellig niet door overreding tot gehoorzaamheid kunnen brengen, maar zooals de zaken nu staan, zal men de wapenen wel moeten opnemen.

„Om al deze redenen stelde Lam Ki-ik voor eene legermacht met voldoenden voorraad uit te rusten en de Generale Staf [2] adviseerde daaraan gevolg te geven.

„In Februari 1624 zond hij een generaal om zich in de eerste plaats van de rivier van Tschin-hai [3] meester te maken en daar een fort te bouwen, van daar ging deze voort met zich te verschansen en te vechten, waarop de barbaren terugtrokken op hun fort op de landtong en zich daarin handhaafden. Ki-ik zond nog meer troepen te hulpe, die hen verscheidene maanden belegerden, maar de roovers weken niet. Daarop zond de Gouverneur eene groote legermacht en de verschillende afdeelingen daarvan rukten gelijkelijk op. De roovers raakten toen in het nauw en zonden tweemaal zendelingen ten einde om vrede te bidden, als zij hunne troepen en hun leeftocht mochten inschepen, dan zouden zij vertrekken. De legerhoofden, zich houdende aan den regel dat men tot het uiterste gebrachte roovers niet moet vervolgen, stonden het verzoek toe, waarop zij de zeilen heschen en weggingen.

---

1 阿南 Dit is de eenige plaats waar men den naam Holland met deze teekens geschreven vindt. — Het vertrek van den Koning doelt op het vertrek van Coen, die in het begin van 1623 naar Holland is gegaan.

2 方略部. De vertaling is onzeker. Dr. Schlegel, De betrekkingen tusschen Nederland en China (pag. 12) vertaalt: het Departement van Wegen, waarvoor ik geene autoriteit vinden kan. Volgens Mayers, the Chinese Government, beteekent 方略館 tegenwoordig the Military Archive Office.

3 鎮海港. Dit moet eene plaats of eene rivier zijn op het groote noordelijke eiland der Pescadores, waar de Chineezen het eerst geland zijn, maar ik heb den naam op geene kaart gevonden.

„Alleen was er een opperhoofd, genaamd gouverneur, die zich met 11 anderen in een hoogen toren bleef verdedigen. De legerhoofden bestormden dien toren, maakten zich van hen meester en zonden hen als gevangenen naar het hof.[1]

„De onrust in de Pescadores was toen uit en hunne vestiging op Formosa is met dien tijd begonnen.”[2]

[1] Dit gedeelte van het verhaal is natuurlijk slechts pure fantaisie en wellicht ontleend aan wat sterk gekleurde overwinningsberichten.

[2] Een soortgelijk verhaal vindt men onder het hoofd Lam Ki-ik in de Geschiedenis der Ming-dynastie, boek 264 fol. 3r en in de Geschiedenis van Amoy, boek 16 fol. 4r. Het door mij vertaalde is genomen uit de Geschiedenis der Ming-dynastie, boek 325 fol. 26r.

BIJL. I.

INSTRUCTIE voor den Admirael, Vice-Amirael ende sijnen breeden Raedt, bestaende in vijftien personen, te weten boven den persoon van den Admirael uyt elck schip eenen, soo wanneer alle de schepen bij malcanderen sullen gecomen sijn, ende andersints gelijck als hiernae breeder verclaert staet. Namelick uyt het schip:

Mauritius	1	Wijbrandt Warwijck als Admirael.	
〃	7	Jan Sas.	
Zierikzee	2	Sebolt de Waert, vice-admirael.	
Hollandt	3	Pauwels van Caerden.	coopluyden.
Vlissingen	4	Jan de Decker ofte Jacob Joosten	coopluyden.
Sonne	5	Gerrit Benningen.	coopluyden.
Eendracht	6	Jan Gerritsen Meerman.	coopluyden.
Erasmus	8	Pieter Clement Berckel.	coopluyden.
Nassau	9	Dirck Jacobsen Beugel.	coopluyden.
Hollandtsche Tuyn	10	Jacob Pietersen.	coopluyden.
Sterre	11	Reynier ten Grotenhuys.	coopluyden.
Maeght van Enckhuysen	12	Aernout de Valé.	coopluyden.
Mane	13	Jan Cornelissen Melcknap.	schippers.
Der Goes	14	Martijn Gelissen Spangnaert.	schippers.
Rotterdam	15	Pieter Claes Bochusz.	schippers.

T' samen als breede Raden, welke admiraelschap ende vice-admiraelschap sal gedueren over de 14 schepen, alsoock over een gedeelte derselver, so wel der geener die bij hem sullen blijven, als die naemaels bij hem souden moghen comen, geduerende tot de wedercomst hier te lande.

1. [1]

In desen Raedt sal den Admirael den continueelen president sijn, denselven beroepen ende de propositie van alle saecken doen, ende so wanneer ongelijck getal van schepen bij een is één stemme ende sijnde gelijck getal twee stemmen hebben, gelijck oock in absentie van den Admirael bij den Vice-Admirael sal worden geobserveert.

[1] In het origineel zijn de artikelen niet genummerd, maar slechts door ruimte duidelijk van elkander gescheiden.

2.

Ende soo eenige diversiteit int stemmen onder de voors. Raden voorviele, sullen de minste stemmen in alle manieren ende sonder eenigh tegenseggen gehouden wesen de meeste te volgen, ende int minste niet openbaren ofte haer laten bemercken dat zijluyden van ander advijs geweest sijn, dan sullen wel vermogen dat elck int boeck der resolutiën heurluyden advys te registreeren ende te onderteekenen.

3.

Als de schepen bij vloten verdeelt van malcanderen sullen seylen ofte comen te verdwalen, sullen de breede Raden over elcke particuliere vlote de regeeringhe hebben achtervolgende dese Instructie, welcke breede Raden bij gebeurten sullen presideren een maent achtereen, beginnende van den oudsten van jaren ende so vervolghens, ende sal op het schip van den president in der tijt de vergaderinghe gehouden werden, mitsgaders gedurende sijne presidentsmaendt de vlagge van de grote mast laten waeijen, twelck sal cesseren so haest sij bij den Admirael ofte Vice-Admirael sullen komen.

4.

Ende alsser ongelijck getal van schepen tot drie toe ofte daerboven bij een sijn, sal elcke genomineerde Breden Raedt der selver een stemme hebben, ende wesende gelijck getal van schepen tot vieren toe ende daerenboven, sal den president twee stemmen hebben.

5.

Ende twee schepen bij malcanderen sijnde, sal t'collegie bestaen in vijf personen, te weten de twee oppercoopluyden, d'welcke per vices maendt om maendt de presidentie sullen hebben, twee schipperen ende eenen ondercoopman, welcke ondercoopman uyt een van beyde schepen bij de voors. twee oppercoopluyden ende schippers sal werden gecooren.

6.

Ende wanneer een schip alleen is, sal de regeringhe bestaen bij den oppercoopman, schipper ende ondercoopman, in welke vergaderinghe de oppercoopman sal presideren.

7.

Den Admirael gesondt ofte sieckelick sijnde, sal in seeckeren

besloten brief nomineren een persoon, die hij in conscientie ende op sijnen eedt de alderbequaemste tot het admiraelsoffitie sal oordelen, welcke brief nae het overlijden van den Admirael in de vergaderinghe van de resterende Raden sal geopent werden om, met aendacht ende eernstighe aenmerckinghe daerop ghelet sijnde, bij die meeste stemmen der voors. Raden een anderen Raedt ende, nae beedinghe des gecoren Raedts, bij de meeste stemmen der Raden met besloten biljetten eenen admirael uyte coopluyden van den breeden Raed gecooren te werden, mits dat de voors. nominatie van den overleden admirael de oneffen stemmen in de verkiesinghe sal verstercken. Op welcke nominatie de voors. Raden eerst int eligeren van eenen anderen Raedt ende daernae van den admirael sonderlinge acht sullen nemen ende gehouden sijn den voors. brief aen de Bewindhebberen ter wedercomste over te leveren.

Welcken gecoren Admirael in des afgestorven plaetse met gelijcke macht ende autoriteyt sal succederen, ende daerop den behoorlicken eedt doen, die hem bij den oudsten van den voors. Raedt int openbaer sal afgenomen werden, ende hem begeven op het schip van den den overleden Admirael.

8.

Bij versterven van eenighe uyten voors. Raedt, sal een ander raedtpersoon bij den Admirael ende resterende Raden gecoren werden, die de plaetse ende offitie van den overleden volcomenlick sal bedienen, ende van den Admirael beeedight werden, ende hem transporteren opt schip van den overleden, mits dat d'selve sal gecoren werden uit elcx respective equipage, ten ware bij de Bewinthebbers der selver equipage voort uytseylen een persoon expresselick daertoe waer genomineert, die men alsdan daer vooren sal aennemen.

9.

Bij versterven van oppercoopluyden, schippers ofte stuerluyden, ofte dat eenighe van deselve hen qualijck gouverneerden, sulcx dat den Breeden Raedt henluyden tot haer offitie onbequaem oordeelden, sal bij den voors. Raedt een oppercoopman uyten coopluyden, een schipper ofte stuerman uyt het volck van de geheele vloot gecooren ende in sijn plaetse gestelt werden.

10.

Bij versterven van eenighe der Privé Raedt ofte dat yemandt hem qualijck gouverneerde, sal die afstellinghe van alsulcken per-

soon en de electie van andere in des verstorven ofte afgesettens plaetse geschieden bij den Admirael ende sijnen Breeden Raedt en dat uyten coopluyden ende schipperen in den Breeden Raedt sijnde, ofte ondercoopluyden, alles na de qualiteit van den overleden ofte afgesetten Privé Raedt.

11.

T'voorschreven Collegie sal in geene saecken mogen besoigneren ofte yet besluyten, so lange in des afgestorvens plaetse gheen andere sijn vercooren. Dan so yemandt door last ende bevel van den Admirael ende desen Raedt soude mogen versonden ofte elders gebruyckt werden, dat in sulcken gevallen den voors. Admirael ende resterende Raden met gelijcke macht ende autoriteyt sullen mogen besoigneren, besluyten ende t'selve in manieren voors. doen executeeren, mits malcanderen so veel accomoderende als doenlick is, ten eynde de stemmen nyet steecken ende vooral nyet steeckende blijven.

12.

Desen Raedt sall geene dispositie ofte insegghen in eenige andere saecken hebben, als die geene die in deese Instructie vervaet sijn, ten ware sijluyden van den Admirael in eenighe saecken van importantie daertoe, ofte om heurluyder advys mede te deelen versocht werden, daertoe sij henluyden willich sullen laten vinden.

13.

Alle capitale ofte criminele saecken over de geheele vloote sullen bij den Admirael, desen Raedt ende den Raedt des schips, daer den misdader onder sorteert, op het schip van den Admirael beclaecht ende gesententieert werden, daer oock de misdadiger sal worden gebracht.

14.

Den Admirael int afnemen van der stuerluyden gissingen ende coursen, sal nyet mogen disponeren dan met resolutie van desen Raedt.

15.

Het aenseylen van eenighe landen, versoecken van havenen, reeden ofte plaetsen om ververschinghen te becomen ende water te halen, item het verlaten van eenige schepen, het verdeelen

van de vloote in een ofte meer deelen, het ware dan om den coophandel, ofte eenige siecken ten naesten lande te brengen, als oock het scheijden van alle plaetsen, sal staen tot dispositie van den Admirael ende voorschreven Raedt.

16.

Den coophandel ende wat daeraen dependeert, oock het verseynden van eenich goet of waren aen landt, mitsgaders alle schenckagen sullen staen tot dispositie vant voors. Collegie, mits goet regard nemende, datter niet vele onnuttelick en werden verschoncken, ofte alteveel gelt ofte coopmanschappen teffens aen landt gebracht. Oock mede wat personen zijluyden daer bij aen landt ordonneren om den coophandel te dirigeren, dewelcke gehouden sullen sijn van den verkoep ende incoop goet ende pertinent register te houden ende an den voors. Raedt tot heurluyder vermeninghe daeraf copie bij henluyden onderteeckent overleveren.

17.

De rantsoenen ende ordre in cost ende dranck sal staen tot dispositie vant voors. Collegie, onvermindert de ordre, die bij eenighe voren gemonsterde schepen sal moghen gestelt wesen.

18.

Om d'een den ander bij noot in de vloote met volck, victualie, ammunitie van oorloghe, scheepsgereetschap ofte yet anders te adsisteren, sal staen tot dispositie van den voors. Admirael ende desen Raedt.

19.

Den Admirael ende sijnen Raedt sullen ordre stellen in wat manieren de verstroyde ende verdwaelde schepen weder bij de vlote souden moghen geraecken, daernae hem een yegelick sal reguleren.

20.

Een yegelick van de voors. Raden sullen gehouden wesen opt bevel van den Admirael hem te transporteren te water ofte te lande daert van noode sijn sal om de resolutie van desen Raedt uyten name ende van wegen den Admirael te executeren, oock mede in andere schepen justitie te helpen administreren, mitsgaders alle saecken helpen effectueren.

21.

Item also de uyterste limiten van dese voyage gestelt sijn tot

de uyterste deelen van China, eylanden van Philippinen ofte Japon toe incluys, sal de voorschreven vloot int geheel ofte deel, oock geen oppercoopluyden, schipperen, ondercoopluyden, stuerluyden, scheeps-officiauten, bootsgesellen ofte yemandt, die in dese vlote sal vaeren, mogen wederkeeren voor ende aleer de voors. uyterste limiten bevaren ende versocht sijn, ten ware de Admirael ende sijnen Breeden Raedt om hoghe ende uyterste noots halven 't selve eenstemmich ende gelijckelick goet vonden ende accordeerden.

Dan bij soo verre den Admirael met een van den Raedt, ofte twee anderen van de voors. Raden adviseren voort te varen tot de voors. uyterste limiten toe, sullen alle andere Raden t'selve moeten volgen ende henluyden met den anderen eenstemmich verthonen, op pene dat d'onwillige alle heurluyden maentgelden sullen verbeuren, mitsgaders t'gheene sijluyden in de Compagnie ingeleyt hebben, ende dat men daerenboven de verdere schade ende interest sal verhaelen aen heurluyden persoon ende goederen.

Welverstaande dat hier inne nyet begrepen sijn die schepen ende personen, die bij resolutie van desen Raedt met heurluyder ladinghe naer dese landen gesonden worden.

22.

Alle specerijen ende andere coopmanschappen sullen geladen worden in alsulcken schip ofte schepen, als de Admirael ende dese Raedt ordonneren sullen ende dat sonder eenich tegenseggen.

23.

Item alle contracten, accoorden, verbintenissen, die met eenige coningen, gouverneurs ofte andere personen werden gemaeckt ende besloten, sullen bij desen Raedt gearresteert ende bij den Admirael onderteeckent ende verzegelt werden, mits dat men int maecken van sodanighe contracten sal ghebruicken de name van de Ed. M. Heeren Staten-generael als representerende de souverainiteyt.

24.

Het nacomen ende effectueren van de commissien ofte patenten van Zijne Excell[ie] sal staen tot dispositie vant voors. Collegie, ten ware den tijt ende gelegenheyt sulcx nyet toelieten. In sulcken gevalle sal t'selve staen tot dispositie van den Privé Raedt

25.

Den Admirael ende voors. Raedt sullen vermogen, noch eenighe articulen te ramen, die tot welstandt van dese vlote sijn dienende,

welcke geraemde articulen, bij so verre het is van saecken in dese Instructie vervaet, anden Breeden Raedt sullen comen, ende van saecken buyten dese Instructie sullen anden Privé Raedt comen, ende concernerende civile justitie sullen ande respective rechters van de schepen comen.

Ende so het in dispute mochte getrocken werden tot wiens judicature de voors. nieuwe geraemde articulen behoorden te comen, sal daeraf bij de meeste stemmen van den Admirael ende sijnen Breeden Raedt gedisponeert werden, welcke van de voors. drie collegies de judicature hebben sal.

26.

Alle saecken int voors. Collegie gearresteert, sullen in twee registers geregistreert ende bij de voors. Raden onderteeckent werden. Van welcke voors. registers t'eene bij den Admirael ende t'ander bij den Vice-Admirael bewaert ende secreet gehouden sal werden, sonder daeraf yemandt eenighe copie te gheven.

Ende also dese vlote hem in verscheyden vloten sal separeren ende verdeelen, so wert verstaen dat elck deel derselver gelijcke twee registers sal hebben te houden en dat bij elcken president ende oudste raedt daeraen volgende.

27.

De voorschreven Raden sullen ghehouden wesen secreet te houden alle het geene henluyden bij den Admirael gelast wert nyet te openbaren, insonderheyt ende principalick het geheele inhouden van dese Instructie.

28.

Den Admirael ende voors. Raedt sullen ordonneren, dat nyemandt eenighe schoten werden gedaen, dan alleenlick den Admirael ende andere uytheemsche personen van qualiteit.

29.

Ende alhoewel den Admirael ende eenige capiteynen inde respective artyckelbrieven [1] in eenige saecken alleen bekendt wert, sal hem nochtans reguleren naer dese Instructie ende dat in saecken daer inne vervaet.

Wij ondergeschreven beloven bij den eedt bij ons op den Artikelbrief gedaen de inhouden deser Instructie in allen deelen

[1] De Jonge I pag. 204.

volcomelick nae te comen ende dat wij int voors. Collegie, als oock met andere collegien goede eenicheyt ende vrundtschap sullen onderhouden ende ons alsoo quyten, als goede ende getrouwe Raden ten beste van dese Oost-Indische Compagnie betaemt.

w. g. WIJBRANDT VAN WARWYCK.
〃 PAUL^s VAN CAERDEN.
〃 GERRIT BENNINGEN.
〃 JAN GERRITSZ MEERMAN.
〃 DIRCK JACOBS BEUGEL.
〃 REINIER TEN GROTENHUIS.
〃 JAN CORNELIS MELCKNAP. [1]

Aldus gedaen ende geteykent opten XXIII^{en} April anno 1602. In kennisse van ons ondergeschreven schoudt ende schepenen.

. . . .
PIETER WILLEM DE VRIENDT.
. . . .

---

[1] De overige leden van den Raad hebben bij deze gelegenheid niet geteekend, omdat zij reeds met een deel der vloot vooruit waren gegaan.

PARTICULIERE INSTRUCTIE voor elk schip besonder, daer naer sij int administreren van civiele saecken sullen justitie administreeren, ten ware bij den Admirael ende zijnen breeden raet eenige veranderinghe hierinne werde gemaeckt, welcke als dese onderhouden ende nae gekomen sal werden.

Het Collegie van de voors. Justicie sal bestaen in vijf personen sonder meer, te weten den oppercoopman, schipper, ondercoopman, stuurman ende hoochbootsman, welcke personen hare stemme sullen hebben vervolgende gelijck zij hierboven gestelt zijn.

In dit College sal de oppercoopman de continueele president sijn gedurende de geheele reyse, door wiens ordonnantie ende bevel de vergaderinge van voors. Collegie geschieden sal.

Den Admirael sal vermogen int voors. Collegie te compareren ofte eenige uit zijnen breeden ofte dagelijcsen raet te senden om mede te helpen resolveren.

Alle civiele misbruycken ende overtredingen sullen bij den voors. gerechte berecht ende gesententieert worden, uytgesondert het geene bij twee vant voors. college, bij den admirael ofte yemant van zijnen breeden ofte dagelijcsen raet alleen crimineel ofte capitael geacht sal werden, dwelck bij den voors. admirael ende zijnen breeden raet, beneffens het Collegium, daer den misdadiger onder sorteert, op het schip van den Admirael sal berecht worden, mits dat de executie geschieden sal op des misdaders schip, ofte op op alsulcke plaetse, als den Admirael ende sijnen breeden raet sal ordonneren.

In alle civile ende cleyne overtredinghen, daer dit Collegie in mach sententieren, sal de provoost aenclager ende eyscher zijn, nae dat hij hem opt delict sal behoorlijcken hebben geinformeert, ende in crimineele ende halsaecken de fiscael.

Alle aanclachten, sententien ende executies sullen bij den secretaris pertinentlijck geregistreert ende bij twee vant voors. collegie onderteyckent werden.

De oppercoopman ofte schipper sal gehouden sijn, dachs voor dat sij meenen recht te houden, hem met zijn schip dicht bij den Admirael voegen ende de vlagge aen de cralijn beneden de mars ophalen ende laten waeyen een uur lanck, opdat den Admirael wete, dat men s'anderdaechs recht houden sal, ten eynde hij hem selfs ofte yemandt van sijnen voors. Raden door sijn bevel op den voors. rechtdach laten vinden, ende bij aldien den Admirael ofte yemant van zijne voors. rade voor middachs niet en quame, sal het voors. collegie met de saecken voort varen ende recht doen. Ende soo de misdaet crimineel is, als vooren verhaelt, sullen gehouden wesen stracx, nae dat het college gescheiden is, het bovengemelde teecken te doen, opdat den Admirael wete, dat het feyt crimineel geoordeelt is ende voorts daerop mach ordre stellen als nae behooren.[1]

---

[1] Het verdere gedeelte dezer instructie handelt over andere onderwerpen dan het opschrift aangeeft, b.v. zeilaanwijzingen en andere voorschriften van orde, die voor ons doel van geen belang zijn.

LIJST van de stukken in het Rijksarchief over de expeditie onder Reijersen en de vestiging in de Pescadores.

A. Bundel 1622—1625.

1. Instructie van Cornelis Reijersen, 9 April 1622.
2. Journaal van Reijersen van 10 April 1622—4 Jan. 1623.
3. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 —8 Sept. 1622.
4. 〃 〃 〃 〃 5 Jan. 1623—21 April 1623.
5. 〃 〃 〃 〃 22 April 1623—4 Sept. 〃
Hierin Journaal van Adam Verhult van 26 Maart—25 Sept. 1623.
6. Resolutiën van den Raad van Reijersen van 11 April—5 Oct. 1622.
7. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 —5 Sept. 〃
Hierin: *a.* Memorie van aanwezige vivres en oorlogsbehoeften, 10 Sept. 1622.
b. Memorie van benoodigdheden voor de vloot.
c. Brief van Reijersen aan Willem Jansen, 26 Juni 1622.
d. 〃 〃 〃 〃 Leonardus Camps, 26 Juni 1622.
e. Memorie van benoodigdheden voor de vloot, gericht aan Camps.
f. Brief van Reijersen aan Jansen, 6 Aug. 1622.
g. 〃 〃 〃 〃 Camps, 〃 〃
h. Memorie van benoodigdheden voor de vloot, gericht aan Camps.
i. Brief van Reijersen aan Jansen, 14 Aug. 1622.
j. 〃 〃 〃 〃 Camps, 〃 〃
k. 〃 〃 〃 〃 Arnold Croock, 14 Aug. 1622.
l. Memorie van benoodigdheden voor de vloot, gericht aan Camps.
8. Resolutiën van den Raad van Reijersen van 12 Sept.—5 Oct. 1622.
9. Resolutiën van den Raad van Reijersen van 10 Oct. 1622—13 Febr. 1623.
10. Resolutiën van den Raad van Reijersenvan 10—12 Jan. 1623.

11. Resolutiën van den Raad van Reijersen van 25 Febr.—2 Maart 1623.
12. Resolutiën van den Raad van Reijersen van 17 Maart—23 Sept. 1623.
13. Sententiën van den Krijgsraad van Reijersen van 9 Mei—18 Oct. 1622.
14. Sententiën van den Krijgsraad van Reijersen van 18 Oct. 1622—16 Aug. 1623.
    Hierbij eenige verhooren, bekentenissen, getuigeverklaringen enz.
15. Verslag van v. Nieuwenroode over den tocht naar Lantau, 22 Juni 1622.
16. Brief van Pieter Bosschaerdt aan Reijersen, 28 Juli 1622.
17. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 31 〃 〃
18. 〃 〃 Jan van Meldert 〃 〃 19 Aug. 〃
19. Vertaling van het Chineesche stuk, waarbij het verzoek om den handel van wege Reijersen bij de autoriteiten te Amoy voorgebracht is, 8 Aug. 1622.
    Hierbij: *a.* Antwoord van Ong Soepi op dit verzoek, 11 Aug. 1622.
    b. Proclamatie van den Gouverneur van Hokkiën, 13 Sept. 1622.
    c. Brief van Wangsan aan een Chin. koopman te Batavia, 8 Oct. 1622.
20. Brief van den Gouverneur Hokkiën aen de Hollanders, 13 Sept. 1622.
    Brief van den Antshatsi (Provincialen Rechter) aen de Hollanders, 13 Sept. 1622,
    Brief van een niet te bepalen mandarijn aan de Hollanders, 13 Sept. 1622.
21. Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal, 10 Sept. 1622.
22. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 8 Oct. 〃
23. Instructie voor van Nieuwenroode voor zijn tocht naar het vaste land, 15 Oct. 1622.
24. Resolutiën van den Raad van v. Nieuwenroode van 22 Oct.—6 Dec. 1622.
    Hierin: *a.* Brief van J. H. Sael aan Reijersen, 7 Dec. 1622.
    b. Resolutiën van den Raed van Sael van 7—28 Dec. 1622.
    c. Brief van Sael aan Reijersen, 28 Dec. 1622.
    d. Resolutie van den Raad van Reijersen van 10—12 Jan. 1623.

e. Brief van Sael aan Verhult, 13 Jan. 1623
f. 〃 〃 〃 〃 Reijersen, 〃
g. 〃 〃 〃 〃 Verhult, 20 Jan. 1623.
h. 〃 〃 〃 〃 Reijersen, 27 〃 〃
i. 〃 〃 v. Meldert aan Sael, 12 〃 〃
j. 〃 〃 Reijersen 〃 〃 13 〃 〃
k. 〃 〃 〃 〃 〃 25 〃 〃
l. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃
m. 〃 〃 Sael aan Reijersen, 8 Febr. 〃

25. Resolutie van den Raad van Jacques Lefevre van 4 en 7 Nov. 1622.
26. Brief van den Gouverneur van Hokkiën aan Reijersen, 11 Nov. 1622.
27. Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal, 20 Nov. 1622.
28. 〃 〃 v. Nieuwenroode aan den Gouverneur-Generaal, 3 Jan. 1623.
29. Brief van W. IJ. Bontekoe aan den Gouverneur-Generaal, 4 Jan. 1623.
30. Brief aan den T*o*tok (Bevelhebber der troepen) aan Reijersen, 9 Jan. 1623.
31. Brief van den T*o*tok (Bevelhebber der troepen) aan Reijersen, 13 Jan. 1623.
32. Brief van den Combon (Gouverneur der provincie) aan Reijersen, 13 Jan. 1623.
33. Brief van den Combon aan Reijersen, 22 Febr. 1623.
34. 〃 〃 〃 〃 〃 den Gouverneur-Generaal, 2 Maart 1623.
35. Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal, 5 Maart 1623.
36. 〃 〃 Combon aan Reijersen, 2 Juni 1623.
37. Factuur van buitgemaakte goederen, 14 Juli 1623,
Hierin: *a.* Factuur van de goederen naar Japan gezonden met de Goede Hoop, 27 Juli 1623.
b. Id. met de Engelsche Beer, 19 Aug. 1623.
38. Brief van den T*o*tok aan Reijersen, 24 Aug. 1623.
39. 〃 〃 Reijersen aan den T*o*tok, 25 〃 〃
40. 〃 〃 den T*o*tok aan Reijersen, 27 〃 〃
41. 〃 〃 Reijersen aan den T*o*tok, 〃 〃 〃
42. 〃 〃 den T*o*tok aan Reijersen, 28 〃 〃
43. 〃 〃 Reijersen aan den T*o*tok, 29 〃 〃
44. 〃 〃 den T*o*tok 〃 Reijersen, 1 Sept. 〃
45. 〃 〃 Reijersen aan den T*o*tok, 1 〃 〃

46. Brief van Reijersen aan den Totok, 3 Sept. 1623.
47. 〃 〃 den Totok 〃 Reijersen, 2 〃 〃
48. 〃 〃 Reijersen 〃 den Totok, 4 〃 〃
49. Journaal van Christiaan Francx van 20 Aug.—10 Sept. 1623.
50. Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal, 26 〃 〃
51. 〃 〃 Francx 〃 〃 〃 〃 〃 〃
52. Verklaring omtrent het overvallen van Francx te Amoy op 17 Nov. 1623.
Hierin: Eene tweede verklaring omtrent hetzelfde ongeval.
53. Brief van Reijersen aan den Gouverneur-Generaal, 25 Jan. 1624.
54. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 20 Febr. 〃
55. Diverse documenten, vertaald uit een Chineesch boekje (de officieele courant van China), door Reijersen van Thaiwan medegebracht; twee quaternen, inhoudende:
   a. Remonstrantie (proclamatie) van den Combon aan de generale gemeente, tusschen 29 Mei en 28 Juni 1623.
   b. Overzicht van de verschillende plannen ten aanzien van de Hollanders voorgesteld.
   c. Brief van den Combon aan den Keizer, 7 Aug. 1622.
   d. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 16 Nov. 〃
   e. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 7 Dec. 〃
   f. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 4 Jan. 1623.
   g. 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 tusschen 2 en 31 Maart 1623.
56. Instructie van Martinus Sonck, 11 Juni 1624.
57. Resolutien van den Raad van Sonck van 4 Aug.—11 Sept. 1628.
58. Diverse stukken uit den eersten tijd van Sonck, als:
   a. Brief van Sonck aan den Totok en den Combon, 12 Aug. 1624.
   b. 〃 〃 den Totok aan Sonck, ontvangen 22 Aug. 1624.
   c. 〃 〃 den Chineeschen generaal in Pehoe aan Sonck, ontv. 23 Aug. 1624.
   d. Brief van Sonck aan den Chineeschen generaal, 24 Aug. 1624.
   e. Instructie voor de gecommitteerden ter onderhandeling met den Chineeschen generaal in Pehoe, 24 Aug. 1624.
   f. Rapport der sub *e* bedoelde gecommitteerden, 24 Aug. 1624.
   g. Brief van den Capitein China in Amoy aan Sonck, ontv. 19 Oct. 1624.
   h. Brief van den Capitein China in Amoy aan Pedro China, ontv. 19 Oct. 1624.

i. Brief van den Chineeschen generaal, nu te Amoy, aan Sonck, zonder datum.

j. Brief van den Capitein China aan Sonck, ontv. 21 Oct. 1624.

k. 〃 〃 v. Nieuwenroode aan Reijersen, 9 Nov. 1623 (extract).

l. Brief van den Totok aan Sonck, 2 Oct. 1624.

59. Brief van P. J. Muyser aan den Gouverneur-Generaal, 4 Nov. 1624.

60. Brief van P. J. Muyser aan de Kamer te Amsterdam, 4 Nov. 1624.

61. Brief van Sonck aan den Gouverneur-Generaal, 5 Nov. 1624.

B. Bundel 1625.

9. Extract uit het Journaal van de Mocha, betreffende de overrompeling door de Chineesche gevangenen op 29 en 30 Januari 1624.

10. Plakaat van den Gouverneur der provincie Hokkiën tegen den handel met de Hollanders van 28 September 1623.

C. Bataviasche registers van uitgaande brieven.

Brief	van	J. P. Coen	aan	Reijersen,	2	Juni	1622.
〃	〃	〃	〃	〃	19	〃	〃
〃	〃	〃	〃	〃	2	Juli	〃
〃	〃	de Carpentier	〃	〃	3	April	1623.
〃	〃	〃	〃	〃	9	Juni	〃
〃	〃	〃	〃	〃	30	〃	〃
〃	〃	〃	〃	〃	19	Juli	〃
〃	〃	〃	〃	〃	2	April	1624.
〃	〃	〃	〃	〃	18	〃	〃
〃	〃	〃	〃	〃	11	Juni	〃
〃	〃	〃	〃	〃	2	Juli	〃

Bij deze brieven behooren verschillende bijlagen, als: instructiën voor de opperhoofden van vertrekkende schepen of smaldeelen, inventarissen van gezonden goederen, lijsten van verlangde artikelen enz., die niet afzonderlijk behoeven vermeld te worden.

BIJL. IV.

INSTRUCTIE voor den Ed. Commandeur Cornelis Reijersen ende Raedt van de vloote nae de cust van Chyna varende.

Alsoo d' ervaringe van tijt tot tijt geleert heeft, hoe dus lange te onrechte gesocht is den handel met de Chinesen op defferente plaetsen te stabyleeren, gelijck mede dat die naerd schijnt op de custe van China selfs met vrienschap van de Chineesen niet vercrijgen sullen, hebben goet gevonden een goede vloote derwaerts te seijnden, om t' onderstaen off daertoe op volgende manieren sullen connen geraecken.

Dese vloote zal voor eerst bestaen in 12 seylen, te weten: Zierikzee, Groeningen, Delft, de Galliasse, Enchuysen, d'Engelse Beer, Armuyden, de Haen, Victoria, St. Nicolaes, St. Crux, St. Lourens ende alsulcke andre meer als op de reys daer bij gevoeght zouden mogen werden.

Den Raedt, diet opperste beleyt ende gesach over dese vloote gegeven hebben, zal bestaen in seven persoonen, namentlijck:

den Ed. Command[r] Cornelis Reijersen,

Cornelis van Nieuwroode, oppercoopman,

Pieter Bosschaerdt, oppercoopman,

Anthonye Jacobse Engel, schipper,

Hans Ruffijn, cappyteyn,

Jan Heijndrickse Zael,

Arnoult Croock.

Gedurende d' absentie van voors. Nieuweroode zal Pieter Bosschaert de tweede stemme in den voors. raedt hebben ende sal alsdan voor den zevenden compareeren Lambert Nanninge, schipper op d'Engelse Beer.

De voors. raedt wordt de voldoeninge van dese onse ordre ende d' afhandelinge van alle voorvallende saecken bevoolen, midts dat alsvorens alsulcke advysen gehoort werden als d' importantie ende aert van saecken (tsij dan breede raden, chrijsraden, scheepsraden, oppercooplieden, schippers ende andere officieren) zoud' mogen vereyschen.

Cornelis van Nieuwenroode is met het jacht St. Crux naede

strate van Sincapura gevaren om van daer te lichten de jachten Armuyden, de Haen ende Victoria, ofte alsulcke andere als int vaerwater van Malacca gereets vinden sal, met ordre dat met de voors. vier jachten nade cust van Campa loopen omme tot de comste van de vloote tusschen Pulo Cecir de terra ende Pulo Cecir de maeir te cruysen ende t'onderstaen off interim eenige avantage off naerdere tijdinge van den viandt becomen can.

Met de voors. resteerende 8 scheepen Zierickzee, Groeningen, Delft, de Galliasse, Enchuysen, d'Engelse Beer, St. Nicolaes, St. Lourens zall UEd. opt alderspoedichste recht door naer de custe van Chiampa loopen, ende bij aldien de voors. vier jachten niet verneempt, zult dan Pulo Cecir de Terra ende hoeck off baije van Pandoran aendoen; ende bij aldien aldaer geen bescheet van haer verneempt, zult voorseecker mogen houden dat noch achter, ende hun aldaer vertoeven ofte op de voors. plaetsen ordre laten, waer dat de vloote vinden zullen, mits ondertussen de vloote ververschende ende eenige jachten tusschen Pulo Cecir doende cruysen.

Door geintercipieerde missyven, van den vijandt van Goa naer Mallacca geschreven, hebben wij verstaen hoe in October passato een gallioen van Poortugael in Goa aengecomen was, dat dagelijcks een nieuwe vycerey met andere vijf gallioenen ende vier caracquen van Portugael verwacht wierden, ende dat noch andere ses gallioenen van Goa naer Ormus gevaren waren; werwaerts de voors. macht gebruyct soud mogen werden, was noch onseecker, wij hebben Nieuwroode ten deele expres vooruyt gesonden, om t'onderstaen off naerdre advysen van den vijandt becommen conne, UEd. zal van gelijcken op de reyse doen, ende insonderheit soo yewers ververscht, interim bij Pulo Cecir goede wacht doen houden, soo omme goede prinsen vanden vijandt als insonderheit om sekere advysen te becommen, wat met sijn vloote zoude mogen voornemen; haer desseyn verstaende, zult van de saecken schicken soo als den raedt vinden sal te behooren, omme den vijandt te prevenieren, t'voordeel af te sien, hun te vermeesteren ende dese onse volgende ordre t'executeeren.

Om de Chynesen handel te verkrijgen verstaen wij noodich te wesen dat Maccauw met Godes hulpe innemen, ofte iewers op een van de bequamste plaetsen omtrent Canton ofte Chincheu een fort maecken, aldaer garnisoen, ende gestadich een goede vloot scheepen op de custe van Chyna houden.

D'inneminge van Maccauw werdt ons seer licht voorgestelt; d'extraordinarie groote vreese, welcke die van Maccauw voor ons sijn hebbende, inviteeren ons hert om de plaetse aantetasten, insonderheyt dewijle verseeckert sijn datter geen garnisoen inde stadt is, datter een seer quaet gouvernement ende groote ongeregeltheyt zij, dat de Chineesen lange jaren getracht hebben ende gestadich trachtende zijn om de Portugesen van Maccauw te doen vertrecken, geensints willende toestaen dat de stadt sluyten ende haer versteroken; zij hebben wel eenich geschut van Manilha becommen ende eenige nieuwe bolwercken gemaect, maer dese bolwercken zijn slecht ende van achteren open. In voors. stadt nae wij verstaen zijn omtrent 7 à 800 Portugesen ende mestices ende 8 à 10000 Chineesen.

Doch vermits de gelegenheyt vand landt ende stadt selfs noit gesien hebbe, item ten aensien dat het schijnt onse scheepen van Manilha niet tijdelijck bij dese vloote connen commen, dat niet en weete wat veranderinge tzedert October 1621 (als wanneer de jongste advysen, die wij van daer geintercipieert hebben, geschreven zijn) geresen mach wesen, noch ook hoe de Chinesen haer sullen houden, met off tegen ons, item dat de macht van dese vloote alleen bestaet in duysent blancke coppen, die veel sieckten ende inconvenienten onderworpen syn, maer insonderheyt vermits de Chineessen handel ons bedunckens wel vercregen can werden, zonder dat Maccauw daertoe behoeven, soo ist dat niet goet hebben connen vinden precyse ordre te geven om Maccauw aen te tasten, noch oock om sulcx nae te laeten, maer hebben raetsaemst geacht t'ordonneeren dat hier over gedisponneert worde, soo als den Raed nae bevindinge van saecken goet vinden sal.

Soo haest de vloot bij den anderen gecomen sij ende sulcx doenlijck is, zal UEd. gesaementlijck met de geheele vloot recht door naer Maccouw loopen ende eenige van de veroverde jachten met eenige tingans zonder vlaggen voor uyt senden om eenich vaertuych ende volck t'zij Portugesen off Chyneesen t'attrappeeren ende alle gelegenheyt van haer te vernemen, ende de gestaltenisse van de plaetse ende lande tijdelijck te doen besichtigen.

Onder weech in zee sijnde zal UEd. alle tvolck in de wapenen stellen, behoorlijck onder vendels verdeelen, veel doen exerceeren ende allerley officieren vand bequaemste volck ordonneeren, mits insonderheyt maeckende dat behoorlijcke ordre gestelt ende alles vaerdich zij om op Maccauw te landen ende de plaetse met gewelt

aentetasten bijaldien sulcx goet gevonden wordt, soo haest d'anckers gevallen zijn.

Eer de vloote by de wercken comt, dient neersticheyt gedaen te werden, gelijck vooren geseyt is, om eenich volck te becomen, daer van te vooren de gelegenheyt verstaen condt, ende sal UEd. mede yemandt voor uyt seynden om Maccauw op redelijcke conditien van de Portugesen te doen opeyschen [1] ende de Chineesen aen te dienen dat niet dan vrientschap van haer begeren, dat het haer gelieve de Portugesen van Maccauw te drijven off toe te staen dat gijlieden sulcx doet, presenteert hun daertoe hulpe, ofte insisteert dat haer dan ten minste neutraal houden ende d'een niet meer dan d'andere favoriseeren, op peene dat haer anders mede voor vijandt houden zult.

Na d'informatie, bescheeden ende antwoordt die becompt ende na de gelegentheyt van saecken ten besten van de Generale Comp. zoud mogen vereyschen, zal hierop bij de breede raden corte resolutie genomen werden, wat voorder gedaen dient, namentlijck soo den vijant weygert de plaetse met goet accoordt op te geven, off het geraden sij te landen ende de plaetse met gewelt aen te tasten, dadelijck te werck stellende t'gene bij de meeste en gesonste stemmen van de raedt goet gevonden wert, zonder nochtans lichtvaerdelijck te landen oft volck onbedachtelijck t'avontueren.

Macauw met Godes hulpe in d'een off d'ander voegen becomende, zult bij provisie op de bequaemste plaetse tzij opt eylandt van Maccauw off een ander eylandt een fort maecken, aldaer garnisoen leggen ende voort de geheele stadt, wel te verstaen tgene U niet dienstich is ende hinderlijck mocht wesen, rayeeren ende verbranden,

Soo niet geraden wordt bevonden Maccauw aen te tasten, ofte soo d'aentastinge (des Godt verhoede) mislucte, zal UEd. eenige scheepen ende jachten omtrent Maccauw laeten ende met de voorneemste vloote lopen naer d'eylanden van Chinchieu, in de caerte genaempt de Piscadores, leggende op de hoogte van 23½ graden noorderbreete.

Eenige jachten verstaen wij dat in voors. gevalle omtrent d'eylande van Maccauw dienen te blijven omme te becommen de Portugeesche navetten, die van Mallacca naer Maccauw soude

[1] Uit het verhaal van den aanslag blijkt niet, dat aan dit voorschrift gevolg is gegeven.

mogen varen, als oock die van Manilha, gelijck mede om waer te nemen de navetten die sijlieden naer Japan zoude mogen seynden, ofte om haer ten minsten den handel op ende van de voors. plaetsen te beletten, als oock den handel met de Chynesen van Canton, alsulcke schepen ende jachten als den raedt daertoe noodig ende bequaem oordeelt, zal UEd. ontrent Maccauw laeten.

Maccauw (welcke Godt geve) veroverde, sullen in dezen gevallen mede eenige scheepen ende jachten daerontrent dienen te blijve, soo tot behulp vant garnizoen aldaer als insonderheyt om de gevluchte vijanden ende andere den handel met de Chinesen op Canton ende elders te beletten, ende insonderheyt om de voors. navetten, op Mallacca, Manilha ende Japan handelend, te becommen, ende sal de voorneemste vloote naer de Piscadores loopen, gelijck vooren geseyt is in cas dat Maccauw niet bequamen, omme aldaer t'naervolgende te verrichten.

Tzij dat Maccauw becommen ofte niet, in allen gevallen, eer de voornaemste vloote naer de Piscadores vertrecken, zal UEd. den vrijen handel aen die van Canton (vragen), maer ter plaetse daer UEd. goet vinden zal een fort te leggen, gelijck mede dat U daer toe een bequame plaetse aenwijzen ende verleenen, alle nootlijckheden voor ons gelt fornieren ende daertoe niet hinderlijck zijn, op pene dat gijlieden anders genootsaeckt wesen zult haer voor vijanden te verclaren ende als vijanden te tracteeren. Soot niet gelegen compt dese aenspraeck aen Canton te doen, sullen de vrienden de mandorin van Canton (lees Lantau) tzelvige aendienen.

Vooren hebben wij geseyt dat het noodich is omme den Chinesen handel te vercrijgen, dat Maccauw innemen ofte een fort op een andere bequame plaetse leggen.

Wat de bequaemste plaetse zij om een fort te leggen, de vijanden den handel met de Chynesen te verhinderen en die voor ons te verseeckeren, stellen noch in twijffel.

D'aentastinge van Maccauw wordt niet voorgestelt om dat dese plaetse daertoe voor de bequaemste oordeelen, maer om den vijandt van daer te drijven, zijn schadt te becommen ende onse plaetsen met een deel van zijn volck te peupleren.

D'eylanden de Piscadores genaempt, omtrent Chinchieuw gelegen, schijnen alderbequaemste gelegen te wesen om de Chinesen handel op Manilha te verhinderen ende de Chinesen naer onzen wille te dwingen. Wij verstaen dat daer een uijttermaten goede

reede is, doch dat het lant sandich, onvruchtbaar, zonder hout ende steen zij.

Door hinder ende schade, die de Spangnarden in Manilha van ons lijdende sijn, seggen zij (gelijck de vrienden per nevensgaende discours connen zien) noodich te wesen, om Manilha de staedt van Indien te conserveeren ende ons te ruineren, dat in alder ijlen, eer wij sulcx doen, een fort dienen te leggen op de suyt hoeck van Lequeo pequeno, Lamang genoemt, alwaer sij seggen een bequame reede te wesen; ons is daer geen andere plaetse bekend dan Tangesan [1], gelegen op de hoogte van 23 graden, alwaer d'onse vandt verlooren schip den Engel geweest zijn ende niet meer dan 12 voeten waters op de banck van d'incomste gevonden hebben.

Het desseyn van de Spangnarden van Manilha zouden de Portugesen van Maccau gaerne verhinderen met een acte van licentie, welck zijlieden, als per nevensgaende discours blijct, van de Maj^t van Spangnen versoecken, vermits vreesen, soo de Spangnaerden yewers op de cust van Chyna plaetse begrijpen, dat Maccau alsdan te niet gaen zal; presumeerende dat wij haer den handel van Maccau op Manilha met hare navetten niet sullen connen verhinderen door de vaerdicheyt ind zeylen van haere scheepkens ende de menichte van goede havens en reede op de landen van Luconia zijnde. Desen handel hebben zij alrede bij provisie door hooge noot tegen expresse ordonnantie des coninex begost, hier over is nootelijck dat tijdelijck soo wel het desseyn van de Spangnaerden prevenieren als de begosten handel van de Portugesen op Manilha verhinderen, opdat beyde van de Chineessen handel gefrustreert werden ende wij die t'eerder becommen mogen.

De voornaemste vloote, gelijck vooren geseyt is, in de Piscadores commende, tzij nade veroveringe van Maccauw off andersins, hoet soude mogen wesen, sullen UEd. dadelijck eenige jachten, boots off tingans nae Lequeo pequeno ende alle omliggende eylanden zenden, doende neerstich ondersoecken waer de beste reede ende de beste gelegenheyt is omme een fort te maecken ende onse rendevous te houden.

De plaetse, die hier toe bequaemst geoordeelt wordt, zal UEd. datelijck occuperen, aldaer een fort maecken ende garnisoen leggen,

---

[1] Dit moet een schrijffout zijn voor Tayowan en volgens de onzen is Lamang een andere naam van dezelfde plaats. Het verhaal van het schip den Engel heb ik niet gevonden.

wel te verstaen soo sulcx op Maccauw off daer omtrent niet gedaen is.

Ende bij aldien sulcx op Maccauw off daeromtrent gedaen ware, verstaen wij, soo een bequame plaetse omtrent Chinchieuw in de Piscadores, op de Lequeo pequeno, Isla Formosa off elders goede rede en bequame gelegentheyt gevonden wert, dat even wel de bequaemste plaetse geoccupeert ende beset dient, alsoo wij achten soo geen twee forten op de cust van Chyna houden kunnen, dat het in sulcken gevalle beter sij d'eylanden van Maccauw off Canton te verlaten dan dandere omtrent Chinchieu gelegen, vermidts de Chinesen den handel van hier op Manilha ende andere plaetsen beter sullen connen beletten ende haer nae onsen wille dwingen.

Terwijle de voornaemste vloote in de Piscadores leyt ende met cleen vaartuych de bequaemste plaetse tot opbouwinge van een fort gesocht wordt, zal UEd. ondertusschen eenige schepen ind vaerwater van Chincheuw houden, om aen te halen alsulcke joncken als onse scheepen van Manilha g'eschappeert ende van daer na Chincheu zouden mogen keeren, alle welcke met volck, gelt, goederen ende scheepen voor goede prinsen aenslaen zult, sonder yemant te relacheren.

Voors. vloote in de Piscadores gecomen sijnde, zal UEd. trachten sich opt alderspoedichste op de bequaemste plaetse te verstercken, ende terwijle hem versterckt, als sulcx gedaen sij, ofte zoo haest als het den raedt goet vindt, zal UEd. die van Chincheu onse meeninge ende ordre aendienen ende haer doen aenseggen hoe aldaer door den Generael vande Vereenichde Nederlanden, in Batavia residerende, gesonden zijt om op alsulcke plaetse een fort te leggen, ende hun vriendelijck aen te dienen, hoe meer dan twintich jaren geleden is dat den handel van de Chinesen door ons versocht ende gestadich vriendelijck vervolcht is, zonder tot noch toe yets vercregen te hebben; derhalven dat voor de laetste reys aen die Chinchieuw vriendelijck versoeckende zijt, dat het haer gelieven aldaer met Ul. te handelen ende de vaert op Manilha, Maccauw, Mallacca ende andere onsen vijanden plaetsen naer te laten, op pene dat haer anders als vijanden verclaren ende tracteren sult.

Soo na de insinuatie de Chineessen handel zonder uitstel van tijt niet vercrijgt ende geen behulp, vrienschap, noch alle nootlijcheden van de Chynesen becompt, maer niet dan uitstel oft quaet bescheet verneempt, zal UEd. soo haest op deen plaetse off dander redelijckerwijs verseeckert zijt ende sulcx bij den raedt

goet gevonden werdt, de Chineesen d'openbaren oorloch verclaren ende haer alle mogelijcke affbreuk doen, geen plaetsen, joncken, noch volck van de Chynesen verschonende.

Soo vriendelijcken handel ende conversatie met de Chinesen vercrijcht, zij UEd. gerecommandeert haer met gelijcke vriendschap te beyegenen, goede sorge te dragen ende voor te commen dat de Chinesen onder vriendelijcken schijn geen avontage met verraderije op ons fort ende scheepen becommen; het cleene cargasoen welck zijdt hebbende, zult ten besten doen imployeeren, tgene daer vooren becommet herwaerts seynden ende de Chinesen aenseggen dat ons sult laten weten hoe vriendelijck verdragen sijt, ten eynde dat derwaerts na behooren gelt ende goederen tot handel gesonden worden. Doch evenwel zult de Chinesen op de hoogste pene den handel nae Manilha, Maccauw ende Mallacca verbieden ende haer oock aenseggen dat last hebt geen joncken zonder U pas te laten varen; ende soo yemant pas versoeckt, geeft dan geen dan desulcke die versoecken naer Batavia te mogen varen ende dat op peene zoo elders op andere plaetsen varen, dat lijtt ende goederen verbeuren sullen, zonder eenig gelt voordt pas te nemen.

Ons verstandt ende meninge is, als op de custe van China wel geseten sullen sijn, niet te gedogen dat eenige Chyneesche joncken elders varen dan naer Batavia, doch voor eerst soud UEd. tot naerder ordre om welstantswille wel mogen toestaen dat eenige met U pas naer Siam ende Cambodya varen, maer in geenderley manieren zult gedogen dat naer Cochin China, Quinam, Bintam, Jamby, Andrigiery, Palimbam, Jortan, de custe van Java, Macassar, Bima ende andere plaetsen, daerdoor wij hinder souden mogen lijden, varen, ende voor goede prinsen aenslaen, die haer na d'insinuatie op voors. plaetsen zouden mogen vervougen.

De joncken die tegenwoordich van Chinchieu op verscheyde plaetsen van Indien gevaren zijn, zal UEd. uitgesondert die van Manilha, Malacca, Macassar, Japara ofte Cheribon, onbeschadicht ende ongemoeyt weder in Chinchieu laten keeren, midts haer insinuerende dat sonder U pas niet weder uyt commen op peene van lijff ende goederen te verbeuren ende dat UEd. den handel in China begeert off de Chinesen den oorloch aen doen sult.

Geen handel noch goede correspondentie met de Chinesen becommende ende haer den oorloch opgeseyt sijnde, zal UEd. met soo grooten macht, als bijeen brengen can, de Chinesen langs de

gantsche custe van Chyna alle mogelijcke afbreuck doen, trachtende soo veel volcx, mannen, vrouwen en kinderen te becomen als doenelijck is, zoo om U daer mede te behelpen, als omme Batavia, Amboyna ende Banda te peupleren; loopt alle dorpen ende plaetsen aff, die machtich zijt, vernielt al haer vaertuich dat becommen condt ende maeckt inzonderheyt voor te commen, dat te water geen geheel groote macht bij een brengen, maeckt in het doenlijcken hare joncken van oorloge te ruineren eer al haar macht bij een compt.

Wij verstaen dat haer op de custe van China, inzonderlijck in de Piscadores ende Lequeos, veel Chinesen ende Japanders met cleen vaertuych onthouden ende op de Chinesen rouwen, soo UEd. met de Chinesen in oorlog geraeckt, sult dese lieden bij ons fort acces vergunnen, haer vrienschap bewijsen ende U van haer zoo veer doenlijck is dienen.

Nae de middelen die UEd. heeft, is het ons bedunckens best dat vooreerst niet dan een fort gemaect, beseten ende gehoude werde; wij hebben vooren geseyt dat noch twijfelen waer sulcx best geraden zij ende dat meer tot d'eylanden van Chinchieu dan die van Canton inclineren. De plaetse die UEd. voor eerst begrijpt, doet het niet dan bij provisie ende in de sulcker voegen, dat als beter vinde de beste plaetse verkiesen, verstercken ende d'eerste slechte zonder groot hinder ende schade weder verlaten mogen.

Het fort welcke goet vinden in d'eylanden ontrent Canton off Maccau of op d'eylanden omtrent Chinchieu te maecken, zal UEd. in sulcker voegen doen, dat de Comp[a] daer van geen hinderinge ofte last comme te lijden, ten behoeft voor eerst niet grooter te wesen dan met ontrent 150 coppen beseten ende bewaert can worden, namentlijck soo als uit een viercandt (soo de plaetse gedoocht) van ontrent 150 voeten elcke sijde groot met vier geheel flanckerende punten gemaect can werden.

Die van Siam varen alle twee jaren met een joncke naer Canton; dese sal UEd. tot naerder ordre onbeschadicht vrij ende vranck laten passeren ende repasseren.

De Japponders sult mede vrij ende vranck ongemoeyt laten passeeren ende repasseeren, midts haer den vrijen handel aend fort met de Chinesen vergunnen, als het tijt is sult haer daer toe inviteeren.

UEd. is kennelijck hoe over de Moluccos aen den Hr. Commandeur Willem Janse naer de Manilha geordonneert hebben,

gelijck p^r nevensgaende coppijen van missiven blijct, dat hem, soo haest den behoorelijcken tijt met d'Engelse gecruyst sal hebben, met alle zijne schepen bij UEd. vervoege om d'ordre van dese onse instructie te helpen executeeren, ende alsoo onseecker is off voors. missiven becommen sal, achten wij geraden dat UEd. derwaerts een expres jacht met onse nevensgaende advysen sende, aen Pulo Cecir bij de voors. vier jachten ofte bij Maccauw gecommen wesende, zoo ende in sulcker voegen, tijt ende plaetse als den raedt goet vinden sal. Van Maccau verstaen wij dat t'allen tijden met lichtvaerdich tuych op Manilha heen ende weder gevaren can werden.

Voors. Commandeur Willem Jansen met sijne vloote ofte een deel bij UEd. coomende, sult malcanderen met alle vrienschap bejegenen, Zijne Ed. ende die van zijne raden dese onse ordre ende instructie communiceeren ende malcanderen in alles assisteeren, zooals den dienst van de Comp^a soude mogen vereyschen; soo haest bij malcanderen compt, zal den Ed. Commandeur Cornelis Reijersen de vlagge inhalen ende den Ed. Command^r Willem Jansen de vlagge voeren ende in den raedt presideren, soo lange bij malcanderen zijt, doch voor best achten wij dat als met malcanderen verhandelt zult hebben tgene gesamenderhandt gedaen diendt, dat de H^r Commandeur Willem Jansen sich met alsulcke schepen, als den raedt goet vinde zal, ontrent Maccau houden, ende den Ed. Command^r Cornelis Reijerse met d'andere schepen bij Chinchieu ende d'eylanden daer ontrent gelegen, om elck bijsonder op de voors. plaetse t'effectueren tgeen den dienst ende welstandt der Comp^a volgens d'ordre van deze instructie vereyscht.

Wij verclaren dat om wichtige redenen geensints geraden vinden ende dienvolgende oock niet begeren datter van dese vloote noch oock van de vloote van den H^r Command^r Willem Janse eenige schepen naer Japon gesonden worde, dan alleen alsulck schip, jacht ofte meer als den raedt noodich achten zal omme van Japan te halen alzulcken rijs ende alle andere noodlijckheden, als de vloote ende tfort nootlijck van doen hebben ende van hier niet verwachten mogen, anders zal men oock van Japan niet ontbieden. De schepen die nootlijck vertimmert ende verdubbelt moeten wesen, sullen de vrunden met het oude volck int eerste vand mouson herwaerts senden.

De joncke Firando, die van Siam naer Japan vaert, soude voor de vloote bij haer rendevous alle nootlijckheden van Japan wel

connen brengen, dan om tgebrek door ongeval en andere inconvenienten voor te comen, dunct ons niet ongeraden te wesen dat den overvloet, soot geschieden can, noch een schip naar Japan gesonden worde; dubbelt deel crijgende can d'overvloet herwaerts ofte naer de Molucos geschiet werden.

D'Engelssen met hare vloote bij UEd. comende, sult haer vriendelijck bejegenen, alsulcke eere geven als U bethonen; geen landtocht zult met haer doen, maer ter zee den gemenen vijandt gesamenderhant alle mogelijcke afbreuck doen ende malcanderen assisteeren ende favoriseeren zoo veel doenelijcke is. Ter plaetse daer UEd. fortificeert, zult haer admitteeren, handel ende plaetse vergunnen, in zulcker voegen als in Batavia geschiet, maer geensints eenige versterckinge, actie, jurisdictie noch gesach toestaen.

Wij verstaen ende onse meninge is dat UEd. soo lange tnoord ooste mousson duert eenige schepen omtrent Chincheu houden sult omme de Chinesen de vaert op Manilha ende alle andere plaetsen, uijtgesondert Batavia, gelijck vooren geseijt is te verhinderen; zoo sulcx daer, gelijck wij meenen, gedaen can worden, zalt niet noodig wesen een vloote ofte eenige scheepen naer Manilha te senden, maer bij aldien de Chinesen omtrent Chinchieu niet ingehouden connen worden, zal UEd. de voornaemste macht houden ter plaetse daer den raedt bevindt, dat den vijandt den Chinesen handel best ende meest verhindert can werden.

De voornaemste oorsaecke daeromme UEd. met deze vloote uytgesonden word is omme Maccau in te nemen, ofte op een van de bequaemste plaetsen op d'eylanden van de custe van China gelegen een fort te maecken, daertoe d'eylanden van de Piscadores ald^{r} best schijnen gelegen te wesen. Item om de Chinesen, de Portugesen ende de Spanjaerden den handel op Manilha, Maccau, Japan ende Mallacca te beletten, voor te commen dat de Chinesen nieuwers dan naer Batavia met Ul. pas handelen ende om haerlieden te dringen met ons te handelen ter plaetsen daer UEd. goed vinden sullen een fort te maecken. Hiertoe sullen twee vlooten gezonden moeten worden, eene omtrent Maccau ofte Canton ende d'ander omtrent Chinchieu. Laet niet hiertoe alle mogelijcke naersticheyt te doen, want daer aen soo veel gelegen is, dat met Godes hulpe meester vanden handel van gans Indien worden sullen ende den vyandt geheel uyt Indien geraecken sal, soo haer den Chinesen handel, gelijck verhoopen, ontrecken connen.

Seer ernstelijcken hebben voor desen d'Heer Commandeur Willem

Jansen gerecommandeert, gelijck mede aen d'andere Commandeurs die voor hem geweest zijn, soo veel Chinesen te houden naer de Moluccos, Amboyna, Banda ende herwaerts te zenden als eenichsints doenlijcken wesen soude, maer alsoo naert schijnt niet verstonden hoeveel de Comp^a^ hieraen gelegen was, is daer op niet gevolcht ende de saecken geensints behertícht, maer de nalaticheyt met frivole vonden ende praetjens geexcuseert.

Hierover zal UEd. veradverteert wesen, dat de Comp^a^ aen een goet getal Chinesen sooveele gelegen is, dat daeromme zoo een vloote als dese wel expresselijcke naer Manilha ende nae de custe van China zoude mogen gesonden worden, want als de lande van Batavia, Amboyna ende Banda behoorlijck met volck beseth ende gepeupleert worden, zal de Comp^a^ daer door mettertijt zoo groote benefitie genieten, dat alle de forten daer mede ofte daer door volmaect ende onderhouden sullen connen worden; hadde de Command^r^ Willem Jansen een goet getal Chinesen naer Amboyna ende Banda gesonden, gelijck zeer wel doen cond, meer dienst soude de Comp^a^ daer aen geschiet wesen dan alle sijne veroverde goederen waerdich zijn. Wij ordonneren ende bevelen UEd. bij dese wel expresselijck alle mogelijcke naerstigheyt te doen om een groote menichte van volck te becommen, zoo mannen, vrouwen als kinderen, insonderheyt Chinesen, ende alle het volck dat met recht becompt, zult in U gewelt houden zonder yemant te relacheren, t' zij wie ofte wat natie het mogen wesen. Door de veroverde Chinesen ende andere gevangenen sal UEd. tfort doen opmaecken ende ons naer Batavia, gelijck mede (soo de gelegentheyt toelaat) naer Amboyna ende Banda, zoo veel Chinesen zenden als eenichsints doenlijck is. Weest hierinne gelijck de voorgaende onbedachtich niet naerlatich, maer maeckt ons een groote menichte van volck te beschicken ende relacheert geen Chinesen noch andere gevangenen; de Comp^a^ zal daer aen seer grooten dienst geschieden.

Alsoo de Chinesen de Japonders uyttermaten ontsien, zal UEd. tot U behulp ende assistentie van Japan ontbieden zoo veel Japonders als becommen can ende de gelegenheyt gedoocht.

Ende soo eer dan wij meenen tot handel ende vriendschap met de Chinesen geraect, eyscht dan mede zoo veel fijn Japans silver als den oppercoopman Camps middel heeft ende senden can, mits t'zelve in rouwe zijde ende andere goede Chinese waren inploierende.

Zeyndt geen schepen naer Japan om daer verdubbelt ofte vertimmert te worden; de schepen die UEd. aen de gestabeleerde

rendevous niet helpen can, sult herwaerts senden ofte slijten; van Japan geen andere nootlijckheden eysschen dan tgene van hier niet verwachten mach noch becommen can, gelijck vooren geseyt is.

Naer wij van de Chinesen verstaen, zoude in Maccauw niet meer dan 2 a 3000 Chinesen wesen, zeggen oock soo Maccauw aentasten, dat de Chinesen van daer vertrecken ende haer met de Portugesen noch ons niet moejen sullen, doch wij verstaen dat de Portugesen immer soo zeer vreesen van binnen door de Chinesen overvallen ende geplundert te werden, als voor ons assault van buyten.

Naer de Chinesen alhier seggen, zal UEd. geensints met eenige mandorijns ter spraecke commen ende niemant becommen, die onse last de mandorins mondeling zou derven aendienen ofte eenige schriften behandigen; hier over sult U niet amuzeren ende geen tijt verliezen om aenspraeck te doen ofte andtwoordt te becommen, maer de Chinesen met gewelt aentasten, soo haest sulcx noodig is ende bij den raedt goed gevonden wordt, alsoo voorzeecker verstaen dat niet dan met gewelt van oorloge handel noch gehoor becommen sullen.

Vooren is geseyt dat de Chinesen den oorloch opseggen ende aendoen zult, soo haest reedelijckerwijs op d'een off d'ander plaetse versterckt zijt; nae dese versterckinge zal UEd. niet wachten, tenzij dat het den raedt also goet vindt, want misschien zalt beter wesen haer te vooren aen te tasten om volck te becommen ende haer het fort te doen maecken, gelijck wij de Javanen tot Batavia lieten doen; naer den raedt goet vint zult hierinne handelen.

Soo met de Chinesen in oorloch raeckt, hebben geseyt dat haer langs de gandsche custe van China alle mogelijcke afbreuck doen sult; dese gansche custe verstaen wij te wesen van Aynam off tot het uyterste van de provintie van Nanguin ende Corea toe, welck de lengte van 4 à 500 mijlen is; nae geseyt ende van de Portugesen geschreven werdt, zijn op dese gantsche custe aen de zeecandt, daer omtrent onze schepen commen connen, weynich of geen steden, forten of plaetsen, off connen door ons a linprovisto affgeloopen ende vermeestert werden; tis ongelooffelijck met hoe weynich volck de Portugesen haer vermeten de stadt ende provintie van Canton in te nemen ende oock in te houden, gelijck de vrienden door haer schriften ende missiven connen sien. De Chinesen alhier seggen, dat wij die mede wel licht connen innemen, maer meenen dat die niet lange zouden connen inhouden.

Den oorloch sult niet dan met groote avontage tegen de

Chinesen beginnen; hier mede wil ick seggen, als die aengevangen wort, dat sulcx in dier voegen doen sult, dat datelyck metten eersten daer bij groote avontage ende groote menichte van volck becomen mocht.

Vermits de Chinesen tegenwoordelijck een seer swaren oorloch tegen den Tartar voeren, verscheyde sware bloedige nederlagen becomen hebben ende de groote vant lant onder malcanderen oneens zijn, uytermaeten zeer (meer dan op andere tijden) voor de Japonders vreesende, schijnt het voor ons alsnu den besten tijt te wesen om de Chinesen met gewelt te dwingen ons een bequame plaetse omtrent haer custe te verleenen, daer met ons te comen handelen, ende haer den handel bij onse vijanden ende geveynsde vrienden naer te doen laten; om sulcx t'eerder ende te meer te vorderen, verstaen wij noodich te wesen datter langs de gansche custe van China tot d'uyterste palen toe eenige schepen ofte jachten gesonden worden, zoo om volck ende avontage te becomen als om de Chinesen te quellen, dat groote rijck te berooven, meerder vreese aen te jagen, ons bekent te maecken, ende oock t'ondersoecken wat aent oost ende noord eyndt van China te doen is ende off yewers by den Tartar comen connen. Van dese quartieren verstaen wij dat de beste zijde compt ende dat die van Japan aldaer steelwijs met die Chinesen beginnen te handelen.

Soo eenige ambassaten bij U comen naer dat den oorloch tegen de Chineesen aengevangen sij, vragende wat gijlieden begeert, sult daerop antwoorden niet anders dan een bequame plaetse tot residentie, dat daer met U comen handelen ende niet meer bij onse vijanden varen. Soo dit door de Chinesen aengenomen wordt, zult niet dan bij provisie ende tot ons welgevallen accoord raemen ende met malcanderen verdragen, tprincipaeltste op ons ende tot ons avoy uytstelle, mits ondertusschen de wapenen ende alle hostiliet nederleggende ende suspendeerende, zonder de gevangen Chinesen los te laten, ende bijaldien hare gevanckenisse bij UEd. verhinderinge mocht couzeeren, zendt hun dan herrewaerts aen off naer Amboyna off Banda.

D'Heer Command^{r} Willem Jansen, met sijne vloote bij U comende, sal sijne Ed., gelijck vooren geseyt is, in den raedt presydeeren, de vlagge van de groote stenge en den Ed. Comd^{r} Reijerse de vlagge van de voorstenge voeren ende de tweede stemme in den raedt hebben; d'andere twee vlaggen sullen beide van de voorstenge ingehaelt worden: de derde stemme van den raedt sal

hebben d'eerste raedspersoon van Command[r] Willem Jansen, de vierde d'eerste raetspersoon van den Command[r] Reijersz ende alsoo vervolgens, handt over handt zullen de raeden ende dese twee vloote in eenen raedt ende een vloote gesmolten ende verandert werden, zoo lange bij den anderen zijn.

Soo haest in zee gecomen zijt, zult een zeynbrief formeren, opdat een ider wete waer naer te reguleren heeft, alle d'oppercoopluyden, schippers ende cappyteynen van de vloote dese onse ordre cond maeckende, ten eynde dat een ider onse goede meeninge te beter behertige ende naer vermogen helpe volvoeren.

Als te water ofte lande eenige tochten op den vijandt doet, doet het niet dan met goede voorsichticheyt, goede ordre, avontage ende mannelijcke courage, oft laet het liever naer, des Comp[s] volck, scheepen ende goederen ten besten couseerende ende wel imployerende.

Ende alsoo op alle voorvallende saecken geen precyse ordre geven connen, can UEd. ende den raedt aen dese instructie niet precys gebonden werden, let op alles ernstelijck ende voldoet d'ordre, voor soo veel doenlijcken is, met alder discretie ende rijpen rade, aff ende toe doende tgene den tijd ende de welstandt van de Comp[a] zoude mogen vereyschen.

Actum indt fort Batavia 9[en] April a[o] 1622.

(w. g.) J. P. Coen.

BIJL. V.

Journaal van den Commandeur Cornelis Reijersen.

Int jaer ons Heeren ende Salichmakers Jesu Christi sesthien hondert twee en twintich.

Is bij den Ed. H^r. Generael ende raden van Indien goet gevonden een vloot van 12 seylen, schepen ofte jachten, te zenden naer de cust van China.

Mij Cornelis Reijerse versouckende op ditto vloot voor Commandeur te varen, het selffde aengenomen hebbende.

Is mede goet gevonden bij den Ed. H^r. Generael en de raden van Indien, dat ick mij soude transporteren opt schip Zierikzee om de vlagge te voeren vande groote stengh ende ons voorder reguleren naer de Instructie bij den Ed. H^r. Generael medegegeven, verhopende dat Godt den Heer sijn segen daerover sal verleenen, dat alles mach geschieden ter eeren ons ware vaderlandt, ten dienste vande Vereenichde Oost-Indische Comp^a ende ons alder sielen salicheyt, Amen.

Ady 10 Aprilis, des smorgens in den dageraet, sijn wij met ons ses schepen ende twee jachten van de reede Batavia t'zeyl gegaen te weten:

't schip Zierikzee, Cornelis Reijersen, Commandeur, Sr Arnoult Croock, oppercoopman, Theunis Jacob Engels, schipper, Hans Ruffijn, capitain vande soldaten; voorts versien met 130 matrosen, 54 soldaten, 14 Guseratten, 19 Bandanesen, comp^t 221.

t'schip Groeningen, P^r. Bosschaert, oppercoopman, Willem IJsbrantse Bontecoe, schipper, Christiaen Schelling, capiteyn van de soldaten, 120 matrosen, 49 soldaten, 2 Guseratten ende 18 Bandanesen, 192.

t'schip Oudt Delft, Jan Heindericks Sael, oppercoopman, Willem Andriessen, schipper, Elias Rijpon, luytenandt van de soldaten, 124 matrosen, 47 soldaten, 4 Guseratten, 18 Bandanesen, 196.

t'schip Enchuysen, Gerrebrant Cunst, coopman, Doude Pietersen, schipper, Hans Jacobsen, luytenandt, . . . matrosen, 39 soldaten, 18 Bandanesen, 65.

d'Gallias, Evert Harmansen, oppercoopman, Doude Floris, schipper, 66 matrosen, 9 swarten, 14 Bandanesen, 81.

d'Engelsen Beer, Isaack van de Wercken, oppercoopman, Lambert Nanninge, schipper, 80 matrosen, 2 Japonders, 14 Bandanesen.

t'Jacht St. Nicolaes, Jacob Constant, oppercoopman, Claes Cornelissen, schipper, 38 matrosen.

t'fregat Palliacatte, Joost Jacobsen, schipper, Jacob Jan van der Goude, assistent, 21 matrosen.

Wij bevinden tegenwoordich op dese vlote 1024 persoonen t'samen versien te wesen.

Sijn als boven verhaelt met dese acht zeylen van Batavia vertrocken, daer beneffens t'jonck Firando, die gedestineert was naer Siam te seylen, oock mede een jacht, dat 2 à 3 dagen ons soud volgen, om eenige missives alsmede de monsterrollen van 't volck tot Batavia te brengen.

Ditto des smorgens, den wint oostel., sijn met de voorn. schepen ende jachten onder zeyl gegaen, stellen onse cours langs de cust van Java tot ontrent 2 mijlen vant Varckens-eylandt, alsdoen nemende de cours na de cust van Sumatra, tot dat wij de diepte van 18 à 19 vadem van ditto cust cregen, als doen vervolchde onsen cours langs de cust.

Ady 11 ditto des morgens den wint variabel met herden regen, sagen doen twee eylanden Poulo Douwa. Op dato is de weet aen alle schepen gedaen, datse de monsterrollen aen 't schip Zierikzee souden brengen om de zelffde aen de Ed. Hr Generael met het jacht als voren verhaelt te senden; de coopl. ende schippers aen boort comende, is bij den Raet goetgevonden een ander jacht als bij den Ed. Hr Generael was geordonneert naer Batavia te stuyren, om redenen als blijckt pr resolutie daervan genomen [1]; oock mede een zeynbrieff te maecken, waernaer de schepen haer in 't seylen hebben te reguleren; mede dat het jacht naer Batavia gaende, op morgen vrouch sal vertrecken.

Alsoock de schepen de Galeas, d'Engelsche Beer met soldaten te versien: vant schip ZZee op de Galleas 13, vant schip Enchuysen oock 13, vant schip Groeningen op d'Engelsche Beer 13, van schip Delft mede 13.

Ontrent den middagh is den schipper en den coopman van de jonck Firando aen ons boort gecomen, versochten van de vloot

---

[1] Zie pag. 76 en 77 en Bijlage VI.

te scheyden ende haer best te doen, antwoorden hadden daer niet tegen, om op het spoedichste den dienst van de Compa te vorderen, alsoo een schip beter can voortraecken als vloot; waeren doen uytwaert 10 mijlen van 't Verckens-eylandt en 2 mijlen N. N. Oost van Poulo Doua op 9 vadem.

Ady 12 ditto 's morgens den wint variabel met stilte, hebben het jacht met de missive aen d'Ed. Hr Generael gesonden, waren doen ontrent 6 mijlen bij noorden Poulo Dowa op de diepte van 11 à 12 vadem. Godt de Heer wil hem ende ons altsamen een behoude reys verleene.

Ady 13 d° stille weder met veel regen, sagen het S. eynt van Banca N. ten O. ende N. N. O. van ons, ontrent 9 mijlen, waren op 7 vadem; hadden oock noch de Jonck Firando vooruyt in 't gezicht. Des avons cregen harden wint met regen uyt den N. Westen, settent op 8 vadem; ter middernacht de wint uyt den westen, maeckten weder zeyl.

Ady 14 d° smorgens voor den dach cregen den wint weder hert uyt den N. Westen met veel regen, lieten 't ancker vallen op 11 vadem Z. Z. oost van Lucepara ende Z. ten Westen van de Z. punt van Bancka. Dese middaechs de wint W. Z. W., lichten ons ancker, dan deden weynich avanse, dreven meest in stilte, s'avons geset; s'nachts de wint uyt den oostel. handt met weynich coelte, gingen weder onder zeyl, dan deden weynich voordeel.

Ady 15 d° den secreten raet vergadert, voorgehouden off niet goet en was dat men de ronde op alle de schepen bij nacht deden, ter oorsaecke daer veel vreemde natien in waren, oock een schiltwacht bij de Bandanesen te setten. Mede dat yder schip met zijn scheepsraet cleine saecken van weynich importantie souden mogen affdoen; antwoorden 't samentlijck hadden der niet tegen.

Des avonts stil, geset op 5½ vadem, ontrent 2 mijlen N. O. ten noorden van Lucepara.

Ady 16 ditto 's morgens den wint uyt den zuyde met weynich coelte, maeckten weder zeyl, liepen tusschen Sumatra ende Lucepara, door droogde die wij daer hadden 4⅔ vadem, vervolgende alsoo ons cours tot dat wij quamen in de straet Palimbam, cregen doen den wint ende stroom tegen, soo dat wij setten bij de cust van Sumatra op 12 vadem.

Ady 17 ditto smiddaechs sagen wij een cleyn zeyltgen uyt de noort naer ons toecomen, bij ons sijnde quamen met haere praeu aen boort, daer in sijnde een Orangcay genaempt Cirinarimangca,

die van den Coninck van Johoor aen den Ed. H^r^ Generael worden gesonden om eenige assistentie te versoucken; alsoo wij sonderlingh anders geen tijdingh conden verstaen, hebben haer een brieff aen de Ed. H^r^ Generael mede gegeven, ende zijn alsoo van den anderen gescheyden, om yder sijn reys te vervorderen.

De stroom om de west loopende, sijn onder seyl gegaen met een N. N. Westen wint, liepen over naer Bancka, cregen doen den wint N. O. met een labbercoelte, soo dat wijt wenden int quartier. In den avondt cregen een herde wint met regen uyt den westen, soodat wij genootsaeckt waren te setten.

Ady 18 ditto smorgens den wint ende stroom noch tegen; op ditto zagen vier zeylen, die voor de wint naer ons toe quamen; bij ons comende wast schip N. Zeelandt, dat van Japan quam, geladen met rijs ende plancken, twee Portugese prijsen, waervan 't jacht Armuyden een hadde verovert, geladen met rijs ende ontrent 170 slaven, die op 't schip Nieuw-Zeelandt ende anders waren verdeelt om op Batavia te brengen, 't vierde 't gewelt (?) Batavia; settent dicht bij ons, worde goetgevonden 600 balen rijs ende 38 plancken daeruyt te lichten, verstonden oock dat sij den 14^en^ deser bij 't jacht St Cruys, daer Sr Nieuroode op was, beneffens de Haen, d'Beer, Hasewint ende Victoria waren gescheyden even buyten de straet Palingban, St Nieuroode met de voorm. schepen en de jachten zijn coers settende naer Jamby.

19 ditto des avonts den wint als voren, de stroom om de noort, ons ancker gelicht, sijn wederom onder zeyl gegaen. Ontrent een quartier in den avondt cregen de stroom weder tegen, lieten ons ancker dicht onder de cust van Sumatra vallen op 12 vadem.

Ditto van den 19^en^ tot den 25 dato hebben weynich gevanceert, door oorsaeck de wint ende stroom altijt tegen hadden.

Ady 25 Aprilis des morgens den Breeden raect in 't schip ZZee vergadert, worden goet gevonden van nu voortaen niet meer als een canne waters voor yder man daechs uyt te deelen, alsoo de meeste schepen daervan niet wel versien waren.

De misdadige, daer de sententie in Batavia bij den Ed. H^r^ Generael ende Raden van was genomen, goet gevonden deselffde op al de schepen te verdeelen. Andries Pedrach op Groeningen, Dirck Sijnanse op Out Delft, Claes Teunissen van Delft op 't schip Enchuysen, Matijs de Beer op d'Engelse Beer.

Als oock 't schip Enchuysen niet van een opperbarbier was

versien, is mede goetgevonden dat het schip ZZee hem een opperbarbier soude overgeven, alsoo hij er twee was hebbende.

Mede den raet in bedencken gegeven oft niet goet en waer om tijt te winnen eenige van de beseylste schepen vooruyt te senden naer Poulo Pon, om aldaer water, timmer en branthout te halen om geen tijt te versuymen, aldaer de ander schepen de quade beseylste te verwachten, alsoo 't selve recht int vaerwater leyt.

Van dato den 25 tot dato den 27en niet sonders gepasseert, dan hadden den wint ende stroom tegen.

27 ditto. Woonsdach savons cregen den wint suytoost, twee mijlen besuyden was het schip Delft van ons, verwachtende het selffde, in ley ons comende, gingen gelijckelijck met den anderen onder seyl, deden onse cours de cust van Sumatra naest op de diepte van 12 à 14 vadem.

28 ditto. Donderdachs den wint als voren met weynich coelte, hebben den Secreten raet vergadert, is goetgevonden dat de beseylste schepen vooruyt souden loopen naer Poulo Pon om aldaer te versien van timmer, water ende branthout; 't schip Out Delft, alsoo het selffde het quaeste beseylste, is daerbij gebleven tot versceeckeringh offer yets mocht overcoomen van aen den gront te seylen ofte anders 't schip Enchuysen ende 't fregat Palliacatta.

29 ditto. Vrijdachs smorgens hadden den wint van de oostel. handt met weynich coelte, quamen op dato buyten de straet Palingbam, waerin wij bij de 12 dagen hadden t' soucken gebracht ende dat door den herden stroom ende wint, die wij continuelijck tegen hadden; cregen noyt den stroom mede, dat wij eenich voordeel conden doen. Sagen op dato twee Engelsche schepen, d'een d'Engelse vlagge vande groote stenge, d'ander voor, deden haer best om de straet Palingbam in te loopen, hebbense niet gesproken, gisten datse van Jamby quamen ende naer Batavia wilden.

30 ditto. Saterdachs den wint S. O. met een tamelijcke coelte, sagen Delft, Enchuysen ende 't fregat Palliacatta niet, waren haer wel de helft vande wech ontseylt. Sagen des morgens het eylandt Poulo Pon N. t. O. van ons, quamen omtrent den middach dicht daerbij, dan cregen een travade uyt den N. Westen, soo dat wij op de reede niet connen geraecken. Settent op 15 vadem.

Des avonts den wint uyt den suydelijcker handt met weynich coelte, lichten ons ancker om 't eylandt wat naerder te loopen. Settent een quartier in den avondt, stuerden alsdoen onse schuyt aen 't eylandt, om te besichtigen offer water, branthout te be-

commen was, weder aen boort comende brochten tijdinge datter genouch was.

Pmo May. Sondach voormiddach stierden de sloup ende boot naer landt om branthout ende water te halen, des smorgens ten seven uyren lichten ons ancker om met ons schip dwers van de waterplaets te loopen ende aldaer te setten, om de sloup ende boot beter aen boort te crijgen, alsdoen ben ick op dato aen landt gevaren om te besichtigen off daer water, branthout wel te becomen was, aen lant comende, saten al de boots, schuyten ende sloupen aen den gront binnen het resijf, bevonden dat aen dit eylandt geen water ofte branthout te becomen is, ten zij met vol zee, het vers water datter is smaekt grondich.

Smiddaehs cregen 't schip Delft, Enchuysen, 't fregat weder int gesicht, quamen naer ons toeloopen: omtrent bij ons comende, vergaderde den Secreten raet met eenige van den breeden, haer voorhoudende, off het niet raetsaem en en waer ons ancker te lichten als de voorm. schepen bij ons zijn, haer waerschouwende dat zijt onder seyl souden houden, haeren cours naer Poulo Timon stellen, verhopende dat daer beter hout ende water te becomen sal sijn, want wij hier tegenwoordich maer een ofte twee tochten ten hoogste dachs met water connen doen, soodat wij veel tijts hier t'soucken brengen, eer wij van water werden versien; aangesien wij hier tegenwoordich een bequamen wint hebben, ist best geraden ons te vervorderen, worden oock 't selfde bij den Rade geavoyeert. Twee uyren in den avondt gingen gelijckelijck onder zeyl, stellende onse cours N. O. en de N. O. ten N. aen.

2 ditto. sMaendaechs den wint als voren met een labber coelte, deden onse cours N. ten Oosten, waeren omtrent 6 mijlen van Poulo Pon N. O. ten N., 't schip de Galeas ende Delfft sagen wij een groot stuck achter uyt, des s'middaechs bevonden de schipper ende stuyrluyden dat wij de linie equinoctiael waren gepasseert, 't eylandt Lingu lach west wel soo suydelijck van ons omtrent 6 mijlen.

3 ditto. Dingsdaechs den wint suydelijck met een labber coelte, deden cours N. ende N. ten Oosten, des middaechs waren op de noordelijcker breete van een graet, op de diepte van 1 à 22 vadem, sagen oock de eylanden, die beoosten Bintam leggen, S. W. ten W. ten van ons omtrent 5 à 6 mijlen, deden als doen onse cours noorden.

4en. Woensdaechs des smiddaechs waren op de hoogte van 2

graden, hadden dit voorgaende etmael weynich geavanceert, naer de hoogte 12½ mijl, dan hadden meest stilte, bevonden oock aen de hoogte dat de stroom om de suyt liep; des avonts sagen wij het eylandt Poulo Louw (?) N. W. van ons, omtrent 7 mijlen, hadden daer diepte 5 à 26 vadem.

5en. Donderdaechs des middaegs in stilte gedreven. gelijck wij oock dit etmael meest gedaen hebben, het voors. eylandt was noch omtrent 6 mijlen van ons N.W., op de diepte van 7 à 28 vadem, des avonts sagen oock 't eylandt noch N.W. van ons.

6en ditto. Vrijdaechs smiddaechs den wint S. O. met een labber coelte, 't eylant Poulo Timon W. van ons, omtrent 6 mijlen, waeren op de hoogte van 2 graden 45 minuten; des avonds sagen 2 eylanden Oost ten Zuyden van ons, omtrent 10 mijlen, Poulo Timon W. ten Z. van ons, omtrent 6 à 7 mijlen, deden doen onse cours N. N. O. aen, naer Poulo Condoor.

7 ditto. Saterdach des smorgens den wint als voren, deden 't seyn omdat den Secreten raet soude aen boort comen; hebben d°. raet in bedencken gegeven wanneer men het jacht, daervan d'Ed. Hr Generael in de Instructie van verhaelt, naer Manilha sal senden, oock mede wat officieren dat men over de vaendels, die noch te maecken zijn, zal stellen; hebben mede eenige personen verbetert ende aengenomen, die haer tijt geexpireert was, als breeder is blijckende bij de resolutie daervan genomen.

Mede goetgevonden dat de zes groote schepen yder 1500 pont musquets cogels zullen moeten hebben, alsmede soo veel galleyvaetgens te maecken als doenlijck is, rebanden (?), schiemansgaren, sacken van out seyldouck, gelijck dat hooghnoodich in het landen van doen zullen hebben; oock dat niemant van de schepen en sal vermogen eenich timmeringe, die niet hoognoodich, te verwercken om de swalpen, plancken souden mogen bewaert worden, als dezelffde soude van doen wesen.

Van dato den 7 tot den 9en niet sonders voorgevallen, dan meest in stilte gedreven, soodat wij weynich geavanceert hebben.

9en ditto. sMaendaechs smorgens den Secreten raet vergaert om het stuck aff te handelen, dat haer in bedencken was gegeven; zijn mede gestelt tot officieren over de vier vaendelen:

Pieter Bosschaert, oppercoopman opt schip Greuninge, capn over een compe soldaten, luytenandt Ritchaert Bartolsen, Engelsman, geweest sargeant, vaendricht, Dirck Stadtlander, geweest lijffschut van d'Ed. Heer Generael.

Voor de tweede comp^a cap^n Jan Heindericxz Sael, oppercoopman op Out Delft, luytenandt Clement Wanger, geweest sergeant, vaendricht Frederick Crijnsen, ondercoopman van d'Engelse Beer.

De derde comp^a capitain Arnoult Croock, oppercoopman op t'schip ZZee, luytenant Gerrebrant Cunst, ondercoopman opt schip Enckhuysen, vaendrich Jan Petain, ondercoopman op 't schip ZZee.

D'vierde: capitain Evert Hermansz, oppercoopman opt schip de Galeas, luytenandt Adriaen van Son, geweest sergeant, vaendrich Barent van Elderen, geweest lijffschut van d'Ed. H^r Generael.

Mede gesententieert in presentie van den Chrijchsraet sergeant Kelder onder de Comp^e van Christiaen Schellingh, die seer groffelijcken met scheltwoorden ende anders tegen den schipper vant schip Delft naer besetter wacht hadde vergrepen, waerover hij gecondemneert is driemael gekielhaelt te worden onder 't schip de Galleas; dan door het voorbidden van de chrijgsofficieren beweecht zijnde, oock aensiende d'eerste Justitie, hebben hem gepardonneert ende vergeven, voort blijckende bij de sententie.

Is goet gevonden, alsoo wij tegenwoordich negenentwintich dagen met onse vloot van Batavia zijn vertrocken ende ons niet voorder bevinden, dan op de noortlijcke breete van 4 graden 30 minuten, t' avanceren ten deele hinderlijck geweest door t'qualijck zeylen van 't schip Out Delft, alsoo de meeste schepen het derde paert hem wel te clouck zijn.

Oversulcx is goetgevonden om onse reyse opt spoedichste te vervorderen, ten dienste vande Comp^e, het schip Groeninge, d'Engelsche Beer ende 't jacht St. Nicolaus vooruyt te senden naer de custe van Chiampa in de bay Pandoran, om aldaer te vernemen off Sr Nieuroode met de vier jachten volgens den last van Ed. H^r Generael niet en zijn.

Nieuroode aldaer vindende, zullen met advys van hem het jacht St Nicolaus dadelijck met 5 á 36 persoonen voor 6 á 7 maenden geproviandeert naer d'H^r Commandeur Willem Jansen senden, mede gevende de missive van d'Ed. Heer Generael, beneffens eenen brieff wat Sr Nieuroode ende ons 't sedert vertreck van Batavia ten dienste van de Comp^e hebben vernomen, uyt de missive sullen den H^r Commandeur Willem Janssen beneffens zijnen raet verstaen, tot wat intentie d^o jacht aldaer wert gesonden, wort tot geenen anderen gestuert, dan ditto vloot in de Manilha te soucken ende missive aen den Commandeur Willem Janssen behandigen, welcke niet en twijffelen off sal de vloot daer vinden.

Sr Nieuroode niet en vindende, zullen evenwel 't jacht St Nicolaus op het spoedichste affvaerdigen om de vloot van Willem Janssen te soucken ende 't schip Groeningen, d'Engelse Beer onse comst aldaer verwachten, wel verstaende dat een van de twee schepen in de bay sal blijven leggen om voor de vloot verversinge ende anders op te coopen, waertoe wij mede geven 1000 R^o van 8^en ende vier sacken peper, het ander zal volgens ons instructie van d' H^r Generael tusschen Poulo Cecier de terra ende Poulo Cecier de maer cruysen; om dit alles uyt te richten sijn daertoe gecommitteert Sr Nieuroode, soo hij daer is, Pieter Bosschaert, oppercoopman, Arnoult Croock, beneffens den Breeden Raet bij haer hebbende.

Des avonts hebben 't schip Groeningen, d'Engelse beer ende St Nicolaes haer best gedaen om vooruyt te seylen, alsvoren verhaelt.

11^en ditto hebben meest in stilte gedreven, weynich geavanceert, hadden de voornoemde schepen noch int gesicht.

Van dato deses tot dato den 13^e in stilte gedreven, weynich gevordert.

13^en ditto Vrijdachs savonts cregen den wint uyt den S. O. met weynich coelte, 's nachts variabel weder met regen ende wint.

14^en smorgens wint ende weder variabel, des smiddaechs geen hoogte becomen, gisten geseylt te hebben ontrent 10 mijlen N. O. ten N., onse schepen vooruyt gesonden uyt gesicht zijnde; hebben op dato 't schip Enchuysen een boot branthout gedaen, alsoo hij niet meer als voor vier dagen int schip hadde.

Van dato tot den 16^en deser savonts hebben weynich coelte ende veel regen gehadt, onse cours N. N. O. bevonden ons op de hoogte van 6 graden.

sMaendaechs savonts cregen een cleyn labber coeltge, daer naer weder stilte; snachts ontrent ten 2 uyren cregen den wint uyt den zuydelijcker handt.

17^e Dyngsdaechs de wint S S. W. met tamelycke coelte ende regen, tegen den middach den wint W. N. W. bevonden de hoogte van 6 graden 15 minuten, geseylt 12 mijlen N. N. O.

18^e ditto. Woensdaechs den wint variabel, onse cours alsvoren, hadden des middaechs de hoogte van 7$\frac{1}{3}$ graden, geseylt 9 mijlen.

19e ditto. Donderdaechs een labbercoelte met variabele wint en regen, des morgens sagen 't eylandt Poulo Condoor N. ten Oosten ende N. N. O. van ons ontrent 8 mijlen, 'smiddaechs de hoogte

van 8 graden 15 minuten, diepte 19 à 20 vadem, herde gront.

20^en ditto. Vrijdaechs wint ende weder variabel met herden regen, blixem ende donder, des smiddaechs lach het voornoempt eylandt N. N. W. van ons op de diepte als voren; waeren ontrent vande buytenste eylanden ofte clippen 3 à 4 mijlen.

21 May. Saterdaegs smorgens ten 2 uyren cregen alsdoen een herde travade met regen uyt den N. Oosten daernaer Oost, soo dat wij 't wenden om de noort, d'Galleas met fregat Palliacatta om de suijt al loopende; des morgens als het dach was sagen doen Out Delft ende Enchuyzen, dan uyt de mars sagen dander 2, die wij als doen inwachten, dan costen dien dach niet bij ons comen.

22 ditto. Sondaechs wint variabel, dreven meest in stilte, naer den middach cregen den wint uyt den zuydelycker handt met een tamelijcke coelte, verwachten noch de schepen in tot ontrent 2 uyren voor sonnen onderganck, stelden doen onse cours N. N. O. wel soo oostelijck aen, hadden 't voors. eylandt Poulo Condoor W. N. W. van ons ontrent 5 à 6 mijlen, op de diepte van 22 à 23 vadem.

Item om het voors. eylandt Poulo Condoor te kennen, als gij van de zuyt compt, het zelffde eerst begint te sien. N. ten O. ten ende N. N. O van U, de diepte van 21 à 22 vadem, doet hem op heuvelachtich, de zuytwest zijde de hoogste; U Cours als dan vervolgende om bij oosten om te loopen ende dat 3 à 4 mijlen daervan zult bevinden 19, 20 à 22 vadem santgrond; t' eylandt N. W. van U hebbende op de voors. cours, beginnen aen tween op te doen off het twee eylanden waren, gelijck oock verstaen hebben dat men daer met een boot tusschen door can varen. Wij sagen oock bij oosten eenige cleyne eylandekens daervan affleggen. t' Voors. eylandt leyt van Poulo Timon N. N. O. 6 à 87 mijlen op de hooghte van $8\frac{2}{3}$ graden; int vaerwater van Poulo Timon naer Poulo Condoor bevonden 35 à 43 vadem, meest weecke gront, comende ontrent op 10 mijlen naert eyland sult dan 3 à 24 vadem santgront vinden.

23^en ditto. Maendaechs smorgens den wint als voren, saegen alsdoen noch 't eylandt Condoor W. S. W. van ons, daernaer den wint variabel met regen, des smiddaechs dreven doen in stilte, twee uyren naer den middach cregen den wint uyt den suyden, vervolgende alsdoen noch onse cours N. N.-oost, gisten te wesen 7 à 8 mijlen O. N. O. vant voors. eylandt, liepen noch op de

voors. cours tot een quartier in den nacht, worden als doen raveling van stroom gewaer, worpen 't loot, bevonden 15 vadem water, vermoeden dattet de oostpunt van de droogte was, die int vaerwater leyt, daerom is niet geraden noordelijcker te loopen van Poulo Condoor als N. N. O. ende N. O. ten noorden, tot dat ghij de voors. droogte gepasseert zijt.

24^{en} ditto. Dyngsdach smorgens sagen de cust van Chiampa, deden onse cours noorden aen om de cust te geraecken; ontrent 9 uyren worden wij 3 seylen gewaer, die onder 't landt .waren, bij haer comende, warent onse 3 schepen, die wij den 9 deser vooruyt gesonden hadden, setten alsdoen onse cours gelijckelijck naer de wal langs O. N. O. op de diepte van 16 vadem, tegen den avont cregen een harde caeck van wint uyt den westen, des avonts settent op 16 vadem santgront. dwers van een clip die dicht aen de cust leyt, om dese clip te kennen: leyt op de westpunt van eenen grooten inbocht, is cael sonder geboomte, als gij van de west oft van de oost compt ende dat op de diepte van 15 à 16 vadem, doet hem op aen twee cleyne heuvelkens, t' zeewaerts t' hoogste is boven twee scheepe langte niet groot, leyt op de hooghte van . . . . . graden.

25^{en}. Woensdach smorgens de wint uyt den westen met helder coelte, gingen weder onder zeyl, stelden onse cours langs de cust O. N. O. lieten 't fregat Palliacatta dicht langs de cust vooruyt seylen, sagen oock een zeyl uyt de mars 't zeewaerts van ons, daer wij d'Engelsen Beer naer toe sonden om te besichtigen wat het voor een was; vervolgende onse cours als voren verhaelt, tegen den avont was d'Engelsen beer 't jacht Palliacatta een groot endt vooruyt ondert landt. sagen oock 't eylandt Poulo Cecir de Terra N. W. ten N. van ons omtrent 2 mijlen, op de diepte van 14 à 15 vadem, worde goet gevonden om de seylen in te nemen ende onder de wint te werpen, om de bay Pandorangh niet voorbij te drijven, soo se ontrent 6 mijlen voor uyt lach, des snachts lacht Poulo van ons W. N. W. ende west ten noorden, bevonden de diepte van 11 vadem, welcke droogte streckte van Poulo Cecir, W. van ons comende cregen dieper water van 30 à 36 vadem, daernaer cregen 50 vadem, des smorgens alsoo de bay Pandorang meest N. van ons lach ende dicht onder de wal zijnde maeckten weder zeyl drie uyren voor den dach.

26 ditto Donderdach met den dach stelden onse cours naer de bay, sagen d'Engelsen Beer een groot stuck t'zeewaerts in lij

van ons, oock 't jacht Palliacatte uyt de bay naer ons toe comen, t'welck onder de zuytwester wal van de bay snachts geset gelegen op 20 vaden santgront, liepen ditto jacht toe, t'zelve vooruyt zeylende naer de reede Pandorang; ontrent de reede comende sagen twee Chinese joncken daer leggen, sonden dadelijck de saloup met een coopman gemant met soldaten ende bootsvolck daernaer, om de overicheyt daervan aen boort te brengen, settent met onse schepen in ditto bay op 6 à 7 vadem weecke gront, O. N. O. punt van de bay O. ende Oost ten Zuyden, de S. W. punt S. W., een trop van ontrent 20 cocosboomen W. S. W. ende S. W. ten Westen van ons.

Den coopman, beyde schippers met eenige Chinesen met een cleyne schenckagie van de joncq aen ons boort, waren van Chinchu, alwaer sij 3½ maenden van daer waeren vertrocken; quamen hier swarthout, buffelshoornen, olifantstanden ende eenige andere waren te handelen, brochten voor cargasoen grove porceleyne, goutdraet, slechte armosijnen ende andere coopmanschappen, weynich van waerden; hadden geenige Portugese waren ofte de Portugese toecomende waren in, oock geene Hollandse, Portugese, Engelse schepen vernomen, dan zeyden datter twee Portugese fregatten in de (bay) van Commorijn waren, timmerende aldaer een jonck met ontrent 100 personen sterck, soo Portugesen als Mestisen, waerop bij den Raet goetgevonden is het schip Groeningen, Out Delft, Enchuysen ende 't fregat Palliacatta datelijck naer toe te senden om te vernemen wat daer soude wesen, oock mede haer waeter, branthout ende timmerhout in nemen, alsoo wij verstonden, dat alhier weinich water te becomen is, ende ondertusschen oock haer volck te ververssen, ende wij met het schip ZZee, d'Galleas, d'Engelse Beer ende St. Nicolaus de comste van Sr Nieuroode met de jachten te verwachten tot den 10 Juny toecomende.

Oock mede St. Nicolaus den 30^en deser [1] aff te depescheren naer de Manilha om eenige brieven aen d' H^r Commandeur Willem Janssen te bestellen; des snachts sijn de vier voorverhaelde schepen naer de bay Commorijn t'seyle gegaen.

27^en Vrijdach smorgens sonden de boot om water oock mede eenige persoonen om verversinge te handelen; des middaechs is

[1] Blijkens de resolutie werd dit jacht aangehouden „omme van alle nootlijckheden, als wangen aen sijn boegspriet te versien," en ook in de hoop dat van Nieuweroode nog aankomen zou.

een oppercoopman aen boort gesonden, seggende datter een mandorijn op strandt bij haer was gecomen, dewelcke (van den) Coninck t' opperste gebiet daeromtrent aen de zeecandt hadden; worde goetgevonden aen hem een cleyne schenckagie te geven, te weten 2 ellen root laecken, 1 witte betillie, 1 zijde taffacil, 2 armosijnen, een schilt; 't selfde hem door den oppercoopman Sr Croock behandicht. belooffde datter op morgen van alles soude comen, buffels, verckens, bocken ende hoenders. Des avonts ons volck weder aen boort comende, brochten een bock die den mandoryn hadde geschoncken

28 May Saterdaechs smorgens voeren weder eenige coopluyden aen landt om te besichtigen offer yets was gecomen. Op ditto quamen de schippers vande Chinese joncken aen boort, schoncken ons twee verckens, twee bocken, twee potten aracq, met 4 slechte armosijnen. Des middaechs is den mandorijn met eenigen A^l^ (anderen) met een oppercoopman aen boort gecomen, brengende twee verckens, 2 potten aracq tot schenckagie, versochten om't schip te besien, t'selve haer geconsenteert, besien hebbende voeren datelijck naer landt, vereerden hem 3 eerschoten.

Op dato sijn wij twee a 3 cabellengte de bay in geloopen, settent op 5 a 6 vadem.

29^en^ Sondach smorgens wederom eenich volck aen lant gesonden, daernaer ben ick met eenige coopluyden aen landt gevaren om de mandorijn te besoucken; aen landt comende saegen geen gewach van den mandorijn. Des smiddaechs worden een seyl gewaer, dat uytter zee naer ons toe quam loopen. Voeren naer middachs weder naer boort, brochten 6 verckens, eenige hoenders, 2 bocken mede, die ons volck van d'inwoonders hadden gecoft.

Des avonts is het voors. seyl bij ons op de reede gecomen, was 't jacht Victoria, brocht tijdinge datse den 16^en^ dezer onder Poulo Timon van Sr Nieuroode waren gescheyden, bij hebbende 't jacht St. Cruys, d'Haen ende den Tiger; is bij den raet goet gevonden, datelijck Victoria wederom off te vaerdigen naer Poulo Cecir om aldaer te besichtigen off de drie voors. jachten niet daer ontrent waeren, haer vindende te verwittigen van onse comste alhier, om opt spoedichste bij ons te comen; de selffde niet vindende aldaer dan te cruysen om malcanderen niet te missen. Des avonts drie uyren in der nacht is 't voors. jacht onder zeyl gegaen, hebben hem versien met 2 anckers, 1½ cabeltou, een tonne vleysch, een ditto speck, 40 hoenders.

30 ditto Maendaechsmorgens wederom volck aen lant gesonden om verversinge te coopen; lieten vant landt weten dat den mandorijn op strandt was gecomen, versouckende dat wij zijn gast souden wesen op een buffel; zijn met de coopluyden beneffens eenige gewapende mannen naer lant gevaren; bij hem comende was de maeltijt naer t'lants manier bereyt, t'welck niet veel bijsonders was als halff gecooct buffels vleysch te eten.

Versochten aen hem dat hij de weet soude laten doen aen de ingesetenen van 't lant van verversinge te brengen, dat wij het selffde ten wille ende danck van haer souden coopen; 't selffde wel wilde doen, maer zeyde dat ick eerst most bij den Coninch trecken ofte ten minste twee van de oppercoopluyden most zenden met schenckagie; vonden 't selffde ongeraden; den mandorijn 't selffde niet wel en nam, dat wij geen volck ofte schenckagie den Coninch sonden, seyde dat hij den handel soude verbieden, dat wij geenige dingen meer souden connen crijgen, weygerende ons oock een brieff aen ons selffs schepen in de bay van Commorijn te bestellen, hoewel hij 't selffde voor desen hadde belooft; dan alsoo een persoon van den Coninex wegen selffs bij ons quam, de selffde belooffde naer den Coninck te trecken, alsoo den Coninck een pagode was besouckende, die hier maer twee mijlen van daen was, belooffde ons op moogen vrouch van den Coninck bescheyt te brengen om vrij te handelen ende een brieff te bestellen.

Naer den middach sagen S[r] Nieuroode met de vier voorn. jachten uyten zee de bay in comen loopen; des avonts niet op de reede comende door den landelijcken wint, hebben moeten zetten; sijn met haer schuyten aen ons boort gecomen, S[r] Nieuroode, Hans van Meldert met noch eenige andere coopluyden ende schippers, tijdinge brengende dat se van alles weynich versien waeren, soo van victualie als amunitie van oorloge, zeylen, touwerck ende volck, den Haen op hebbende 44 Duytse, den Tiger 31, Victoria 21, St. Cruce 51. Naer S[r] Nieuroode van Batavia was gesonden, hadden (de Heer zij gedanckt) geen volck verloren.

Ontrent den middernacht is 't jacht S[t] Nicolaes van hier naer Manilha vertrocken, op hebbende 37 persoonen, voorts redelijck van alle dingen versien.

31 ditto Dynsdaechs smorgens als voren naer landt gesonden, ons vaten als doen vol water gehaelt, waren bezich om branthout aen boort te brengen, sonden oock 2 prauwen de rivier op, om te besichtigen off zij eenige verversinge aen de dorpen conden becomen.

Oock de schippers van de Chinese joncken aen boort gecomen, versouckende op ons een pasport met een prinsevaen om vrij en vranck naer Chinchu te varen, 't selffde haer vergunt, de pasport luydende als p^r copie daervan zijnde.

Op dato sijn de vier jachten op de reede bij ons gecomen, naer den middach is Sr Nieuroode, Croock ende Meldert aen lant gevaren. Des savons sijn de voorverhaelde persoonen van den Coninck wederom gecomen, seggende dat den Coninck naer sijn woonplaets was getrocken, belooft hadde d'inwoonders met verversinge te senden, maer worden noch weynich gewaer. Des avonts d'een praeu, die uyt de west rivier quam, brengende mede eenige bocken, hoenders; d'ander in de N. O. rivier niet uytgericht. Sr Nieuroode met d'ander coopluyden aen boort comende, was noch weynich apparentie om veel verversinge te becomen, worde goetgevonden een schenckagie aen den Coninck te senden om te besien offer dan meer soude comen, sonden 3½ elle root laeken, een schrijffbouck, een vergulde spiegel, 4 ℔ nagelen, 12 ℔ peper. Belastende aen alle schepen haer te versien van water, branthout ende 't jacht Victoria hem aen de gront te setten om schoon te maecken, 't jacht St Cruys sijn groote mast 2 voet te corten.

Ady pr^o Juni 1622.

Ditto is S^r. Nieuroode, Sr Croock, met de voorverhaelde schenckagie aen lant gevaren om deselffde aen den Coninck te senden, oock een praeuw weder uyt de rivier gecomen, brengende mede eenige bocken ende hoenders.

2^e ditto. Donderdaechs smorgens den oppercoopman van de Wercken ende den ondercoopman Jan Peteyn naer den mandorijn gesonden, die omtrent een mijl te lande waerts in een stadt was wonende, om aldaer eenige bestiale te becomen, alsoo hij ons belooft hadde daerinne behulpich te wesen, mede nemende ontrent 4 ℔ nagelen en 10 ℔ peper om aen den mandorijn te schencken, lieten ondertusschen over al soo veel verversinge opcoopen als becomen conden, maeckten ondertusschen de schepen van water ende branthout te voorsien.

Savonts de voornoemde coopluyden wederom comende, hadden niets uytgericht, dan zeyden datter genouch was, maer niet wilden vercoopen; oock van den Mandorijn weynich onthael ende met praetgens gepaeyt.

Des snachts sonden het jacht Victoria met een brieff naer onse schepen inde bay Commorijn, waeruyt zij verstaen conden onse gelegentheyt alhier, belastende dat met d° jacht ons van gelijcke souden laeten weeten.

3en. Vrijdach des morgens als voren de boot ende tingans naer lant inde rivier gesonden om yets te becomen, des avonts aen boort comende brochten eenige hoenders ende bocken aen boort, dan hadden belooft op morgen veel te brengen.

Verstonden oock datter een van de Beer sijn soldaten, in de wanderinge genoempt de Doot,[1] vrij man van Batavia, was wechgeloopen; worde goetgevonden 50 realen van 8en aen de inwoonders te beloven, soo sij hem levendich oft doot brochten, belooffden ons haer best daer in te doen om te crijgen.

4en ditto. Saterdaechs smorgens wederom op haer belofte van yets te brengen aen lant gevaren, de schepen altsamen meest van water ende branthout versien. Savonts sagen een cleyn seyltgen in zee, waernaer 't jacht St Cruys ende den Haen is gesonden, om 't selve te becommen, soo 't selve uyt gesicht raeckten ende niet conden becommen, soo is den Haen belast, in de bay van Comorijn te loopen, om de schepen aldaer leggende te verwittigen, dat bij ons geresolveert was den 5en met den landlijcken wint te vertrecken, dat zij haer daernaar sullen reguleren, gelijck sal blijcken bij de missive haer mede gegeven. St. Cruys ontrent de Bay te cruysen tot onse compste, ofte ten waer eenige vreemde zeylen gewaer worde, hem dan te reguleren naer den last bij ons gegeven.

5 ditto Sondaechsmorgens quam Willem IJsbrantse Bontecoe met een boot van de voors. schepen in de bay van Commorijn leggende, brocht tijdinge dat de schepen aldaer van water, branthout waeren versien, hadden oock tamelijcke verversinge becomen ende een cleyn fregat verovert, daer niet in was, de joncq voren verhaelt, die de Portugesen aldaer maeckten, affgesloopt ende 't hout in de schepen gebracht, voort den romp met d'eerste gelegentheyt te te verbranden, alsoo de selffde opt landt stondt, ende daeraff niet meer tot dienst van de Compe conden becomen.

Dan alsoo sij een Portugese stuerman aldaer gecregen hadden, ende een van onse Portugese soldaten haer was ontloopen, is den handel aldaer opgehouden ende in plaets van handel viantschap bethoont.

[1] De resolutie van 5 Juni noemt hem Adriaen Janssen, alias de Doot van Outbeyerlandt.

Sagen doen mede een cleyn zeyltgen in zee, alwaer wij onse boot benevens een tingan naer toe sonden, om te besichtigen wat selffde voor een was; brachtent des savons bij de schepen, met rottang geladen ende basten van boomen, groot omtrent 8 à 9 lasten, daerop 8 persoonen, drougen lanck haer als vrouwen bij 't hooft neder hangende, deden op haer manier reverentie, maer conden haer spraeck niet verstaen.

Des snachts met de landclijcke wint is de voornoemde boot weder naer de bay Commorijn gesonden, om haer te laten weten dat wij hier noch een dach souden vertouven, alsoo wij verstonden van Bontecoe qualijck in een dach de bay conden uytraecken; hadden desen dach redelijcke verversinge becomen.

6e ditto. Maendach smorgens sonden om eenige inwoonders van de landt, die de spraecke van de 8 voornoemde persoonen conden verstaen, om te bevragen van waer sij waren; aen boort comende deselffde met haer spreeckende, zeyden dat zij van Coutchinchina waeren, alwaer zij weder naer toe wilden; deden doen reverentie op de knieen leggende, buygende met het hooft ter aerden ende de handen te samen. Gaven haer te eten rijs, vleesch ende visch, deselffde nemende begonsten te huylen ende quamen van een eylandt Camboitja, alwaer sij de rottang ende basten van boomen genomen hadden; is bij ons goet gevonden den rottang van haer te coopen, alsoo wij deselffde conden hoognoodich van doen hebben.

Sagen weder een zeyltgen in zee, daer de boot gemant naer toe sonden; de boot ons weder aen boort comende, brochten d'overricheyt vant voornt zeyl mede, waren van Chiam ende quamen van Camboitja, waren door hart weder ende stroom hier gedreven, lieten haer onbeschadicht passeren.

Cort verhael om Poulo Ceicir, d'bay Pandorang, d'bay Commorijn te kennen.

Item om Poulo Ceicir de terra te kennen, is een laeg eylandt sonder geboomte, ontrent ½ mijl lanck, leyt van de vaste cust omtrent ⅔, tusschen beyde diep 5 à 6 vadem, de vaste cust naest is de schoonste gront, het eylandt heeft rontsom rutsen ofte steenen van hem leggende, ten middenwegen een spitsich cleyn berchgen, als het W. N. W. van u is, sult ghij aent vaste lant een clooff van twee geberchtgens sien openen, dat een bay ofte inwijck maeckt, de N. O. punt van de bay is de S. W. houck van Pandoran, t'welck een steyle punt sonder santgront ende geen anckergront is, dan ongevaerlijck een goteling schoots innewaerts

zult ghij santstrant zien, daer goede anckergront. d'Reede van de bay leyt N. van ditto punt, alwaer gij het meught setten, op 5 à 6 vadem, achter een steert oft vlachte, die van de S. W. wal streckt; hebter aen ditto wal niet te schromen als de voornoemde droogte, die bij de reede leyt, gelijck alsvoren verhaelt is, gelegen op de hoogte van 11 graden 30 minuten, dan aende N. O. zijde leyt een droogte, die recht W. N. W. van de punt streckt, wel ⅔ van een mijl, vonden aldaer 5 vadem water, effen grout altemets steenachtich, ditto houck is laech landt, bij oosten leyt een cleyn eylandeken dicht bij 't lant.

Van ditto punt tot de bay Commorijn is ontrent 3 à 4 mijlen, tot de S. W. punt van de voornoemde bay heeft tusschen beyden geen inbochten, dan is mede hoogh steyl landt sonder sandtstrandt, even gelijck de S. W houck van Pandorangh; ditto houck gepasseert wesende, sult alsdan de openinge van de bay Commorijn vinden, meught alsdan soo diep in de bay loopen als U belieft; en leyt een eylandt, cant selve qualijck voor een eylandt bekennen, namentlijck van buyten, men cander oock bij de N. Oostzijde uytloopen, maer 't beste gadt is 't eylandt aen stierboort te laten leggen.

D'Inwoonders alhier enz. (2 alinea's, zie pag. 82).

7[en] Dynsdach smorgens sijn met onse vier schepen met de landel: wint onder zeyl gegaen, gelijck oock mede 't Chiams scheepken dede, liepen gelijckel: langs de wal tot de bay Commorijn, wij aldaer van onse schepen geset sagen leggen, waer wij een weynich naer toe liepen, de voors. Chiammer sijn coers vervolgende langs de wal. Wat naerder bij de voorm. schepen quamen, sagen datter één onder zeyl, dat zeewaerts quam loopen, namen alsdoen onse marsseyls in en lietent met de besaen ende fock t'reewaers in loopen om de schepen te verwachten; t'voornoemde schip wederom naer d'ander schepen, die geset lagen, geloopen. Sagen des avons een seyltge in lij van ons, dat bij de wint naer d° wal liep, aldaer wij een weynich naer toe liepen, om 't selve beter int gesicht te crijgen, het hol van 't schip siende hebben onse fock ingenomen ende met de steven t'seewaerts geleyt, niet als de besaen ophebbende, lietent drijven, 's raiddernachts met de steven naer de wal gewent.

8[en] s'Woonsdaechs smorgens sagen een seyl onder de wal, dat naer ons toe quam loopen, bij ons comende sagen dat het was 't jacht Victoria, dat wij den 3[en] deser naer onse schepen in de bay

Commoryn hadden gesonden, haer verspreeckende seyde dat se de bay niet conden vinden, oft geenige van onse schepen hadden vernomen.

Sonden datelijck ditto jacht naer de schepen, die in de bay geset lagen, om te besichtigen wat haer schorten dat zij niet uytquamen, haer te belasten datelijck uyt te comen, gelijck zij wel conden sien dat wij haer wachten: des avonts is 't jacht weder uyt gecomen, maer hebbent niet cunnen verspreecken.

9en Donderdachs smorgens zijn de schepen uytgeloopen, is 't jacht Victoria bij ons gecomen, zeggende dat het wachten waer naer 't schip Delft, dat hij qualijck conde uytraecken; des avons quamen de schepen bij ons, Sr Bosschaert aen boort comende, seggende dat de schorttinge aen Delft was, dat se niet eer waeren uytgeloopen.

Als doen Sr Meldert aen boort comende, medebrengende de capitain van een Japonse joncq met de schipper, die sij aengehaelt hadden, met een Portugese stierman met noch een Portugees, die met haer voer, en quamen van Chiam, hadden een vrij pas van Sr Specx ende een van de Engelse, met een zeebrieff van den Keyser van Japon, ende wilden weder naer Japon, geladen met hertevellen; lieten haer vrij end vranck passeren, gaven ons een vereeringhe 2 potten aracq met een pot atchaer,[1] stierden Hans van Meldert met haer naert jacht den Haen om datelijck de voornoemde persoonen aen haer joncq te laten zetten, alsoo sij schuyt oft boot bij haer hadden, ende de joncq noch in de bay Commoryn voor ancker lach.

10en Vrijdach quamen de schepen ende jachten alsamen bij den anderen, hadden een bequamen wint, is goetgevonden dat wij voor souden seylen ende t'vier snachs continueerlyck voeren, ende hadden de stroom hert tegen, gelijck wij oock dese drie voorleden etmalen hebben bevonden.

Vergaderde op dato den breeden raet om de Compe altsamen compleyt te maecken van officieren; oock in bedencken gegeven watter voor een overste om den lanttocht op Maccau te gebruycken, mede wie van de Secreten Raet tot assistentie van de veltoverste aen landt souden gaen ende wie aen boort soude blijven, wat hooft over alle de praeuwen, amunitie van oorloge ende de vivres soude worden gestelt.

---

[1] Atjar, het Maleische woord voor in azijn gelegde groenten.

Sagen op dato een cleyn zeyltgen vooruit, daer wij Victoria naer toe sonden, die de overheyt daervan aen ons boort brochten, vraechden van waer zij quamen, antwoorden van Chiam, waren een van de armada die de Coninck van Chiam naer Cambodia had gesonden om 't selve te veroveren, dan waeren door hart weder van de anderen geraeckt, niet wetende waer zij haer cours naer toe souden stellen, alsoo sij den mousson tegen hadden om weder in Chiam te geraecken ende die van Chiampa, Choutchinchina haer vianden zijn, versochten op onse schepen te comen alsoo niet meer als een maent victualie en waren versien, seyden oock soo wij se lieten varen verloren te wesen. Hierop haer antwoorden, selve niet dorsten doen, om oorsaecke ons den Coninck van Chiam 't selffde qualick mocht affnemen, dan soo se begeerden een schrift te maecken, om wat oorsaecke ofte gebreecken wij haer mede namen, het selffde bij de principaelste van haer onderteeckent, om daermede ons bij haer Coninck te verantwoorden, seyden dat zij daerop souden resolveren ende ons op morgen 't schrift aen boort brengen, waerop alsdan haer zullen antwoorden wat ons daer in te doen staet. [1]

Is mede belast aen alle de schepen de tingans van alles te versien ende wel claer te maecken, in yder een plaetse te maecken om 't geweer droogh te houden. Oock mede dat yder zijn portie sal maecken van duysent sacken, de galey ende beursvaetgens ende wat van noode soude mogen wesen te versien ende wel claer te maecken.

11en Saterdaechs smorgens de wint S. met een tamelijcke coelte, hadden de stroom noch tegen, deden onse cours langs de wal.

Op dato den Breeden Raet vergadert om haer advisen in te brengen over 't gene haer daechs te voren in bedenckinge was gegeven, hebben generael: goetgevonden, dat ick als het overhooft over den landttocht van Maccau soude wesen, ende tot raetspersoonen Pr Bosschaert, Capn Hans Ruffijn ende Arnoult Croock. Op de schepen blijven Sr Nieuroode, Theunis Jacobsz Engels ende Jan Hendricxz Sael.

Tot Commandeur over de boots, praeuwen ende tingans, Doede Florisz, schipper op de Galleas; over de amunitie van oorloge Jan Corn. van Quadijck, opperstierman van 't schip Zierikzee; over de vivres, Doede Pietersen van de Enchuysen.

[1] Volgens de resolutie waren er 28 Siammers en 20 Japanners aan boord van dit vaartuig.

Mede goetgevonden de twee comp^{n} soldaten in drie te verdeelen, ijder van 60 man sterck;

voor d'eerste comp^{a} (Cap^{n}) over de soldaten Hans Ruffijn, luytenandt Abel Berck, geweest vaendrich, vaendrich Dirck Stadtlander, geweest lijfschut van d'Ed. Heer Generael, Frans Janssen uyt den Haegh, sergeant.

voor de tweede Capiteyn Christiaen Schelling, luytenandt Elias Rypon, vaendrich Hendrick Wielingh.

de derde Cap^{n} Hans Jacobsz, geweest leutenandt, Jeronimus Halle leutenandt, vendrich Barent van Elderen, Kelder sergeant.

Ook uyt het gemeen bootsvolck te maecken 6 comp^{n}, ijder 50 man, over de comp^{n} bootsvolck voor d'eerste:

cap^{n} Jacob Constant, oppercoopman op 't jacht St Cruys, luytenandt Jan de Piteyn, vaendrich Abram Cornelissen Cuycken, Maurits Jonas, sergeant;

d'tweede cap^{n} Willem IJsbrantsz Bontekoe, schipper op 't schip Groeningen, leutenandt Ritsaert Bertels, geweest sergeant, vaendrich Lourens Helt, ondercoopman opt schip Groeningen, Henninck sergeant;

de derde cap^{n} Isaack van de Wercken, oppercoopman op d'Engelse Beer, luytenandt Adriaen van Son, geweest sergeant, vaendrich Frederick Crijnsen, ondercoopman op de Beer, Abraham Cuys, sergeant;

d' 4^{e} capiteyn Willem Andriese, schipper op Oudt Delft, leutenandt Clemens Wanger, vaendrich ......, Pieter Pietersen sergeant;

d'5^{e} capitain Evert Hermanse, oppercoopman op de Galleas, leutenandt Gerrebrant Cunst, vaendricht Coenraet Cramer, Hans Jurrien sergeant.

d'6^{e} cap^{n} Dirck Vettingh, schipper op 't jacht den Haen, leutenandt Harman de Coninck, vaendricht Jan Ten Berge, Adriaen Van de Velde sergeant.

Dese negen voornoemde comp^{en} sijn geordoneert te verdeelen in drie regimenten, ider bestaende in 3 comp^{n}:

1 d'avant gaerde, capitain Ruffijn, Isack van de Wercken ende Willem Andriessen;

2 d'bataelje, capitain Schellinck, Jacob Constant ende Vettingh;

3 d'arrière gaerde, Hans Jacobsen, Evert Harmanse ende Bontecoe.

Om alle ongerijffelijckheyt voor te comen is goetgevonden bij yder regiment te bestellen 6 beursvaetgens met bospoeder, item

600 musquets ende roercogels, yder man 2 vadem lont, oock bij yder regiment ten overvloede 20 bosch lont.

Alsmede te lande 3 metale stucken, voort naer behooren amunitie van oorloge ende 't welck ten dienste van de comp^en^ aldaer souden beschouwen.

Is geordonneert dat bij 't schip Zierikzee aen boort souden blijven 40 man 10 jongens, voorts van de resterende matrosen een vaendel te maecken van 50 matrozen, oock 18 persoonen tot het vaertuych, de resterende 4 man 10 jongers te imployeren tot eenich behoufticheyt naer te dragen van leger oft anders;

schip Groeningen aen boort te blijven 30 man 10 jongens, 50 persoonen tot een comp^e^, tot het vaertuygch 13, doch d'overblijvende jongens t'imployeren daer zij souden mogen van noode wesen;

t'schip Oudt Delft aen boort blijven 4 man 10 jongens, tot een comp^a^ 50 persoonen, tot het vaertuych 18 te gebruycken, resteert tot zijn behouff 7 man;

t'schip Enchuysen aen boort blijven 30 man 10 jongens, 13 personen tot het vaertuych, 42 man over te geven tot een comp.;

d'Galleas aen boort te blijven 24 man 6 jongens, 13 tot de tingans, de 20 overblijvende personen in vaendels te verdeelen;

d'Engelse Beer aen boort te blijven 24 man 6 jongens, 8 personen te gebruycken tot het vaertuych, d'overblijvende persoonen 39 te verdeelen in vaendels;

t'Haen aen boort te blijven 18 man 4 jongens, 4 tot de boot, d'overblijvende 14 man 5 jongens te verdeelen naer behooren;

t'jacht den Tijger, aen boort te blijven 18 man 4 jongens, 4 tot de boot, d'overblijvende 3 persoonen 6 jongens om te verdeelen;

t' jacht St Cruys, aen boort te blijven 15 man 4 jongens, 4 tot zijn boot, blijft 21 man 2 jongens om onder de vaendels te verdeelen;

t'jacht Victoria aen boort te blijven 12 man 2 jongens, blijft 8 persoonen om te verdeelen;

t'fregat Palliacatta, aen boort blijven 12 persoonen 2 jongens, blijft over 11 man 1 jonge om te verdeelen.

Bevonden generalijck in de vloot te wesen sterck varentvolck 763, waeronder zijn 65 siecken, 100 jongens, als oock 201 soldaten, 57 Guseratten, 87 Bandanesen, is te samen 1108 persoonen.

d'Capitain van de Wercken zal tot zijn comp^e^ lichten uyt St Cruys 21 persoonen, van den Beer 19, comt 50 man;

Capitein Evert Hermansz tot sijn comp^e lichten 11 persoonen uyt den Tijger, 12 van Palliacatta, 27 van de Galleas, compt 50 man;

Capitain Vetting tot zijn comp^e te lichten 36 man van Enchuysen, 14 van de Haen, comt 50 man.

Is mede goetgevonden dat van yder schip ofte jacht boots ende tingans sullen werden gemant; de boot van Zierikzee met ses gewapende mannen, van Groeningen 5, van Delft 6, van Enchuysen 5, van de Galeas 5, van d'Engelsen Beer 5, d'Haen 4, den Tiger 4, St. Cruys 4; voorts alle de tingans gemant met 4, de chaloupen met 7 persoonen, om op het vaertuych gelijckelijck te passen.

De persoonen vant voorverhaelde jonexken haer schriften overgelevert, bij haer onderteeckent, stonden noch ernstelijck aen om haer op onse schepen te nemen, alsoo sij seyden haer joncq onbequaem om te gebruycken, vreesden soo wij se lieten varen, verloren te gaen, oversulcx is goetgevonden, alsoo wij 't volck noodich van doen hebben, haer versouck te consenteren, ende de selffde op de schepen te verdelen ende haer goet, dat sij noch in de joncq hadden, bij inventaris op te nemen; hebben oock gecommitteert Tonis Jacobsz. Engels, schipper op Zierikzee, Doude Floris, schipper op de Galeas, Willem Andriessen, schipper op Oudt Delft, Dirck Vettingh, schipper op den Haen om het jonexken te visiteren off het bequaem was om te gebruycken; gevisiteert hebbende bevonden 't selve onbequaem, is goetgevonden 't goet daeruyt te lichten dat dienstich was ende den romp in den gront te laten loopen.

12e. Sondach smorgens wint ende cours alsvoren S. W. van ons verthoonden hem gelijck een stompen toorn boven op het geberght.

13e. Maendach de wint alsvoren, deden onse cours 1½ à 2 mijlen buytent landt, hadden als noch den stroom tegen, tegen den avondt sagen Poulo Catao N. W. ten Westen ontrent 6 à 7 mijlen van ons, leyt op de hoogte van 15 graden 40 minuten. [1]

14e ditto. Dyngsdaechs smorgens den wint alsvoren, deden onse cours N. ten Oosten, warent lant uytgesicht, des middaechs de hoogte van 16 graden 10 minuten.

15e. Woensdaechs smorgens den wint alsvoren, vergaderde op dato den Secreten raet, haer voorhoudende off het niet haest tijt

[1] Dit moet het eiland Re op de kust van Annam zijn.

en was eenige jachten ende tingans voor uyt te senden, gelijck d'Ed. Hr Generael ons in d'Instructie is belastende; is bij den raet goetgevonden soo lange te vertouven met het vooruyt senden, tot dat wij 't eylandt Chan chovan (St. John) in 't gesicht waren om tot beter verseeckeringe de vloot met den anderen gelijckelijck tot Maccau te comen.

Naermiddach zagen den W. punt van Isla Dainoa (Hainan) N. van ons, deden alsdoen onse cours O. ten N. hadden alsdoen de hoogte van 17 graden 44 minuten, vervolgende alsoo onse cours tot dat wij quamen bij de westpunt ofte eylanden daer van daen gelegen, gelijck het aende zuytzijde veel eylanden heeft van hem leggen.

16en Donderdaechs den wint als voren met tamelijck coelte, is bij den presenten roet goetgevonden dat drie compen soldaten op 3 schepen souden gebracht werden om ijder Capn sijn volck bij den anderen soude hebben; Capitain Hans Ruffijn op 't schip ZZee, Capn Schellinck op 't schip Groeningen, Capitain Hans Jacobsen op 't schip Out Delft, mede op yder schip, soo haest wij voor Maccau geset lagen ende zeijn gedaen wort, de capitains met het bootsvolck dat bij haer geordoneert is aen boort van de 3 schepen met volle compen sullen comen te weten:

Capn Dirck Vetting aen 't schip ZZee,

Capn Isaack van de Wercken aen 't schip Groeningen,

Capn Evert Hermansz aen 't schip Delft.

Om alsoo van dese drie schepen gelijckerhant van daen te varen om te lande, waertoe tot vaertuych sal gebruyckt worden:

aent schip ZZee zijn boot met drie tingans, de boot van 't schip Enchuysen ende de boot van den Haen, sullen al hebben roode vlaggen;

t'schip Groeninge sijn boot ende twee tingans, de boot van d'Engelse Beer met een tingan, twee tingans van Enchuysen, sullen alle groene vlaggen hebben;

't schip Delft sijn boot ende twee tingans, de boot van de Galleas ende twee tingans, zullen al hebben blaeuwe vlaggen;

sijn te samen zeven boots, twaelff tingans, commandeur Doude Floris, schipper op de Galleas, om daer opsicht op te hebben als het volck is gelandt.

Des smiddachs waeren op de hoogte van 18½ graet, de oostelijckxste eylanden vant eylandt Dainoa N. W. van ons ontrent 4 a 5 mijlen, op de diepte van 40 vadem, deden als doen onse cours O. N. O. aen.

17en ditto Vrijdaechs smorgens de wint zuydelijck met weynich coelte, sagen Z. Z. Oost een cleyn seyltge van ons, alwaer wij 't fregat Palliacatta met jacht Victoria naer toe sonden om te besichtigen wat het voor een was; belastende haer soo 't een vrijman was haer niet te beschadigen, onvrij sijnde haer te reguleren naer de commissie hun voor desen gegeven.

Deden ook zeyn mette witte vlagge om den Raet aen boort te comen, alsoo der een bootsman van 't jacht den Haen was, die sich hadde groffelijcke te buyten gegaen met eenige scheltwoorden op d'officieren te spreecken, om over de saecke te disponeren ende sententieren, is gecondemneert als blijckt bij de sententie daervan genomen.

Is mede goetgevonden ende geresolveert dat geen van de Portugese ofte Spangiaarden, 't sij soldaten ofte anders op de schepen varende, ofte onder de compa van de soldaten bescheyden, alsmede de delinquanten die ons van Batavia sijn medegegeven, niet onder de compen die op Maccau aen lant sullen gaen, maer aen boort van de schepen te laten blijven, tot meerder versekeringe niet naer den viandt te loopen ende ons dezeyn niet te ontdecken, alsoo wij daer weynich vertrouwen op hebben.

Is mede bij den Raet gecommitteert Capn Ruffijn, Capn Schellingh ende Teunis Jacobsz. Engels, schipper vant schip ZZee, om visitatie te doen over de wapenen aen alle de schepen ende te tellen op alle het volck, wat personen datter geordoneert zijn onder de soldaten te sorteren, off het volck bequame persoonen zijn.

Sagen voor den middagh een cleyn eylandeken N. W. van ons leggen, ontrent 4 mijlen, hadden op dato de hoogte van 19 graden 13 minuten.

18. Saterdaegs den wint alsvoren met weynich coelte, sagen op dato noch een cleyn eylandeken, dat ontrent vant andere lach 3 à 4 mijlen N. O. ten Noorden.

Op datto quamen de jachten wederom bij de schepen, seyden daer dicht bij geweest hadden, tot op 1 à 2 gotelings schoots, dan soo het stil worden ende het seyltgen met roeijen ende vricken ontquam, ende de nacht ontduysterde, nam sijn cours N. W. naer de wal toe, maer conden niet bekennen wat het voor een zeyl was.

Ditto mede den Breeden raet vergadert. Is goetgevonden 't schip d'Engelsen Beer ende 't jacht Palliacatta beneffens twee tingans vooruyt naer Maccau te senden, om d'ordre van d'Ed. Hr Gene-

rael volgens zijn medegegeve Instructie naer te comen, ende soo 't doenelijck is te besichtigen, waer de bequaemste plaetse ontrent de stadt Maccau is, om met de boots en tingans te landen; mede waer dat men best met de schepen soude anckeren om de stadt ofte vasticheden de meeste schade met het groff geschut van de schepen te doen, hebben mede een ander schipper met een coopman op 't jacht Palliacatta ende een coopman op 't jacht Victoria geseth, dat om redenen als blijckt p^r resolutie.

Mede goetgevonden den capitain Hans Ruffijn beneffens 8 à 9 soldaten met d'Engelschen beer, als voren verhaelt, vooruyt soude varen, om ontrent Maccau comende op alle saecken volgens d'Instructie mede gegeven, beneffens den raet te communiceeren ten dienste van de Vereenichde Oost-Indische Comp^a.

Des avonts is d'Engelsche Beer, Palliacatta met twee tingans van ons gescheyden, om op het spoedichste ontrent Maccau te geraecken, verhopen Godt de heer haer ende ons altesamen een behouden reys wil verleenen.

19e Sondaechs den wint uyt den S. Oosten met een labbercoelte, hadden des smiddaechs de hoogte van 20 graden; naer den middach sagen t' buytenste (der) eylanden Zanzoan. Stelden onse cours N. O. ten N. ende N. O., diepte van 28 à 29 vadem, moddergront.

2e ditto Maendaechs morgens waren O. S. O. vant voorverhaelde eylandt, sagen twee zeylen t'lantwaerts van ons, daer wij dadelijck Victoria ende St Nicolaus naer toesonden, bij haar comende was het schip de Hoop, dat den 29 May passato met haer vier schepen uyt de Manilhas van d'heer Commandeur Willem Jansen vloot waren gescheyden, die aldaer noch met zijn vijven van de voorsz. vloot bleeff: 't schip Bantam, Haerlem ende Muyden, d'Engelse Elisabeth.

Hier waren gecomen t'schip de Trouw, de Hoop, ende twee Engelse d'Pals ende Bul, die bij haer gedestineert waren te leggen voor Maccau als ontrent d'eylanden te cruysen, waeren oock van meeninghe ult^o Junij met malcanderen naer Japan te vertrecken.

De coopman ende schipper aen boort comende vant voors. schip de Hoop, haer gelegentheyt verstaende, hoe sij noch int verbont waren met d'Engelsen tot den 25^e deser hier ontrent d'eylanden te cruysen, is goetgevonden een opperstierman van haer te lichten, om ons tot Maccau te brengen, alsoo wij er geen in de vloot die daer hadden geweest, gaven soo lange in stadie den opper-

stierman van de Galleas; des avons zijn van de anderen gescheyden, wij ende de vloot om voor Maccau te loopen ende de Hoop aldaer te cruycen ofte op morgen den Bul te soucken, die bij hem was gedestineert, maer hadden hem in den tijt van 15 dagen niet vernomen, bij hem comende alsdan te reguleren naer de resolutie die sij bij den anderen goetvinden; hem niet gewaer wordende binnen een dach ofte twee, ons dan naer Maccau te volgen, om hun aldaer te reguleren naer de resolutie, die aldaer sal worden genomen.

21e. Dyngsdachs smorgens den wint S. S. W. met labbercoelte, waeren dicht bij d'eylanden die voor Maccau sijn leggende, hadden de diepte van 13 tot 20 vadem, sagen een zeyl Z. Z. W. van ons met noch een Chinees zeylken t'zeewaert van ons, alwaer wij dadelijck onse prauw met een tingan gemant naer toe zonden, om te besichtigen wat het voor volck was, soo 't onvrij luyden waeren bij ons te brengen.

Hadden hier ontrent d'eylanden seltsame drayingen van stroomen, soodat de schepen niet meer naer 't roer en luysteren offer geen aen was, hoewel wij een tamelijcke coelte hadden, daer de schepen wel hoorde mede gemanuvert te wesen. Op dato sijn weder bij het schip d'Engelsen Beer ende Palliacatte, die vooruyt hadden gesonden, (gecomen).

Onse praeu weder aen boort comende, brochten twee Chinesen mede vant voorm. zeylcken, waren geladen met sout, quamen van Aynam, wilden naer Canton, hebben de zelffde onbeschadicht laten varen.

Vervolgende langs de eylanden, die hier bij menichte int getal lagen, lieten deselffde altsamen aen bagboort leggen, op de diepte van 13 à 16 vadem; d° op 9 à 10 vadem 't savonts geseth.

22e ditto. Woondaegs smorgens lichten ons ancker ende setten onse cours naer Maccau, sagen doen de drie voornoemde schepen vooruyt, te weten de Trouw, waer op was de vice Commandeur la Fevre van den Commandeur Willem Jansen, d'ander twee Engelsen den Pals ende den Bul, ontrent den middach settent op de reede voor Maccau; dadelijck den Breeden raet vergadert, is goetgevonden cito eenige persoonen te committeren alsmede eenige jachten ofte ander vaertuych, om de stadt gaen te besichtigen, oock mede te diepen hoe na men met de schepen bij de stadt can comen om te beschieten; mede om aen de Chinesen d'aenspraeck te doen volgens ons mede gegeven Instructie, daar toe is gecommitteert

Sr. Bosschaert, Capitain Schellingh ende Evert Harmansz, om met het jacht den Tijger ende Victoria aen de oostzijde van de stadt, alwaert Chinees quartier is, met een vree-vaen d'aenspraeck aen de Chinesen te doen.

Ook dat het jacht den Haen met fregat Palliacatta souden loopen bij westen de stadt om het canael van de Mallacx-vaerders te besetten, ende voors. cannael te diepen ende de stadt te besichtigen, waertoe is gecommitteert de schipper van de Hoop, beneffens de raetspersoonen van de Haen ende Palliacatta.

Noch gesonden twee chaloupen een tingan, om de stadt soo na alst mogelijck is te besichtigen ende te diepen, waertoe gecommitteert is Capn. Ruffijn ende Doude Florisz, als oock d'opperstuerman van de Engelse Beer.

Alsoo Sr la Fevre met de raetspersoonen aen ons boort waren gecomen, hebben de instructie van d'Ed Hr Generael haer voor laten lezen, soo is over sulcx goetgevonden, alsoo zij noch tamelijck wel van gesont volck waeren versien, dat yder schip een vendel soldaten soude uytmaecken van 50 persoonen sterck om met ons op Maccau een landttocht te helpen doen.

De gecommitteerde weder aen boort comende, hadden geen aenspraeck met de Chinesen gehadt, door dien zij niet en compareerden, ofte voorschijn quamen.

Soo veel de gecommitteerde van de stadt belangt, brochten daervan goet bescheyt, meenden dat men naer genouch met de schepen Groeninghe, de Galleas, d'Engelse Beer soude connen comen om de stadt te beschieten, soo int besichtigen ende diepen schooten wel 20 schoten met groff schut naer het vaertuych, maer hebbent niet geraeckt.

't Raport gehoort hebbende, is goet gevonden met het landen een dach te vertouven, om oorsaeck de Trou ende Hoop wel een mijl off 1½ van ons laegen, ende ons het volck qualijck soo tijtlijck conden bestellen, alsoo sij van weynich musquetten en hantgeweer waren voorsien.

Op dato hadden herden regen, sonden twee tingans naer de Haen ende Palliacatta weder bij ons te comen, om op morgen met de soldaten te landen. Mede den Breeden raet vergadert, is goetgevonden dat de schepen Groeningen, d'Galeas, d'Engelse Beer, soo dicht onder de stadt souden loopen als doenlijck was ende vlot conden blijven; 't jacht de Haen, den Tiger, Victoria ende Palliacatta op morgen een uyr voordaegh onder zeyl te gaen naer

de zandbay, daer wij van meeninge waren te landen, om op morgen met het volck ende onder 't schut van ditto jachten te landen.

Is mede goetgevonden, alsoo daer niet te versuyme was, ick ende Capn Ruffijn, Sr van de Wercke, Sr Evert Hermansz ende Constant, de schipper van Delft ende Hans Jacobsz de stadt andermael te gaen besichtigen, vonden geen bequamer plaets te landen als bij oosten de stadt in een sant-bay, soo is dat selffde met den anderen goet gevonden in ditto bay op morgen vrouch te landen.

Op dato is de Galeas ende Groeninge voor de stadt geloopen ende settent dicht onder de stadt; die van de forten schoten datelijck op de schepen, gelijck mede de schepen op de stadt, deden tot doncker avont toe.

Ady 24 Juny des morgens enz (pag. 87 en 88).

Verloren 10 vaendels, 7 capiteynen, 4 leutenants, 7 vaendragers, 7 sergeanten, 9 trommels, te weten: capn Evert Hermansz, oppercoopman op de Galleas, Heindrick Vacht, coopman op de Hoop, Willem Andriessen, schipper op Delft, Dirck Vetting, schipper op de Haen, Hans Ruffijn ende Hans Jacobsz, capitains van de soldaten met de capitain over de Japonders; leutenants: Jan de Petain, Ritsaerts Bertels, Engelsman, Abel Berck Hansken van Antwerpen; vaendrechs: Abram Cornelissen Kuycken, Barent van Elderen van Nimwegen, Frederick Crijnsen, ondercoopman, Louris Helt, ondercoopman, Symen.... van Amsterdam, assistent, Helzingh, assistent, Hans Wielingen; sergeanten: Hans Jurien, Mauris Jonas, Engelsman, Frans Jansen uyt den Haegh, Adriaen van de Velde, Willem Dircxz Nachtegael, Henrich van Oldenburch, Switser, Pieter Peppelingh; soodat ons volck seer desolaet weder aen boort quamen.

Ontboden oock 't schip Groeningen met de Galleas, datse van de stadt van daen bij de schepen souden comen; de Galleas was 5 à 26 mael dwers door geschoten, 't schip Groeningen 6 à 7 mael, hadden op de forten als op de stadt met beyde schepen drie hondert vijfftich schoten geschoten, die van de stadt op de schepen 100 à 120 schoten, waervan de helft wel in de schepen was geraect, dan hadden weynich gequest volck, boven 4 ofte 5 in in beyde schepen niet.

25 ditto den Breeden Raet vergadert op 't schip d'Engelsen Beer, werde goetgevonden 't jacht den Haen met eenige gecom-

mitteerde naer de stadt met een vredevaen te senden, om te vernemen off zij eenige gevangenen hadden om tegen de haere te lossen.

Mede goetgevonden volgens de last van de Instructie d'aenspraeck aen den mandorijn van Lantou te doen, waertoe gecommitteert is Sr Nieuroode ende Bosschaert, met het jacht den Haen ende Victoria datelijck daernaer toe te zeylen.

De gecommitteerde Jan Hendricxsz Sael brochten tot antwoort dat het een sware saecke was, den Coninck aengaende, sulcx niet over haer wilde nemen.

26 den Breeden Raet vergadert in 't schip ZZee, geresolveert dat het schip d'Engelsen Beer ende jacht St. Cruys op morgen souden vertrecken om tusschen Isla de Lamo, Chinchu ende de Piscadores te cruysen, mede dat hier ontrent d'eylanden Maccau souden blijven 't schip de Hoop, St. Nicolaes ende Palliacatta, om op 't vianden vaertuych te passen.

Op dato is mede vertrocken 't schip de Trouw, d'Palsgraeff ende de Bul naer Japon, ons hier latende 't schip de Hoop ende 't veroverde prijsken, waervoren d'Engelsen voor haer part belooft hebben te betalen 2 hondert realen van achten; de Trouw heeft van zijn volck daerop geseth twintich persoonen, voorts ons gelevert 20 vaten cruyt yder à 100 ℔, hondert balen Japonse rijs beneffens haer chaloup.

27e. Smorgens is 't schip d'Engelse Beer ende 't jacht St. Cruys vertrocken, zijn mede met de resterende schepen ende jachten onder zeyl gegaen om wat veerder van de stadt Maccau te loopen.

28e ditto den Breeden Raet vergadert, haer voorgehouden aengesien wij Sr Nieuroode niet en vernamen, off het niet goet en was een van de schepen hier te laten ende de comste van Sr Nieurode te verwachten ende voorts met de resterende schepen naer de Piscadores te loopen, om den dienst van de Compe aldaer te verrichten; is geresolveert dat schip Groeningen de comste van Sr Nieuroode soude verwachten, ende voorts met de resterende schepen naer de Piscadores te vertrecken, oock dat Sr Pr Bosschaert soude overgaen op 't schip de Hoop om hier met voorverhaelde schip ende jachten ontrent Maccau ende d'eylanden aldaer te cruysen ende in den Raet presideren.

Tegen den avont worden wij Sr Nieuroode gewaer met zijn twee jachten, bij ons aen boort comende hadde voor antwoort van den mandorijn van Lantou ontfangen, dat het selfde in sijnder macht niet en stondt om ons eenige plaetsen aen te wijzen hier ontrent

gelegen, dat de zeeplaets was gelegen aende zee om opsicht op de vianden te nemen, waertoe hier continueerlijck een armade gehouden wert, oock 't selffde niet en dorffde openbaeren tegen den mandorijn van Canton, ofte eenige van de principaelste van China, dan zeyde dat wij de Portugesen van Maccou souden verslaen, dat wij niet en behouffden te vresen voor de Chinesen, die daer binnen zijn, en souden haer int minste geen partije tegen ons vervougen; soo veel sijn persoon was belangende, sach wel gaerne dat wij hier ontrent Ilha de Ladrones een bequame plaetse hadden off op Macau waeren geseten, mede dat den Coninck all een was van wien hij d'incomste ende tol ontfinck, 't zij van de Portugesen ofte van ons. De gecommitteerde die van den mandorijn aen Sr Nieuroode werden gesonden, d'admirael van haer armade, was een vriendelijck persoon van aenspraeck, ende naer zijn samblant ons toegedaen, dan en dorste int minste ons versouck aen geene persoonen als tegen den mandorijn daer hij was van gesonden openbaeren; sorgde soo het ymant gewaer worde, dat hij met ons spraeck gehouden hadde, in moijten soude geraecken, ende daerom versocht dat Sr Nieuroode datelijck met de jachten soude vertrecken.

29 ditto zijn wij met de schepen ende jachten ZZee, Out Delft, Enchuysen, de Galleas, 't jacht den Haen, den Tiger, Victoria, ende een verovert prijscken door 't schip de Hoop onder zeyl gegaen, dan hebben weynich geavanceert door het quaet weder ende stroom, soo dat wij t'weder mosten setten; des avonts zijn wij weder onder seyl gegaen, beneffens 't schip Groeningen, om onse reys met Godts hulp naer de Piscadores te vervorderen, des snachs weder geset onder de eylanden die Z. Z. W. van Maccau leggen.

30 ditto des avonts quaemen buyten d'eylanden, hadden den wint van den Z. Z. Westen met een tamelijcke coelte, deden onse cours O. ende O. ten Noorden aen, des snachts den wint Z. ten Oosten met een labbercoelte.

Ady p^ro^ July 1622.

Smorgens den wint als voren, op den dach hadden variabel kakich weder. Smiddaechs sagen Pedro Blancko N. van ons ontrent 3 mijlen, diep 5 à 26 vadem, deden onse cours oost ten noorden.

2^n^ ditto den wint S. W. met weynich coelte, des avonts sagen wij 't landt van China N. van ons omtrent 6 à 7 mijlen, hadde

de diepte van ontrent 4 à 25 vadem, presumeerden dat het de punt was daer Ile de Lamo of leyt, dan en conden t' eylandt Lamo niet sien, deden onse cours O. ten Noorden ende O. naer de Piscadores.

3en den wint alsvoren, den cours Oost, hadden de diepte van 20, 22 à 24 vadem, wit sant.

4e den wint S. W. met weynich coelte, des snachs den cours O. ten Noorden, hadden hoogte aen de sterren van 23 graden, smorgens sagen 2 à 3 cleyne seyltgens, sonden 't jacht Victoria daer naer toe, dan door de stilte en conde se niet achterhalen, wij presumeerden dat het visschers waeren, hadden diepte van 15 à 32 vadem. Des avons sagen de suydelijckste eylanden van de Piscadores N. O. ten Noorden van ons, stelden ons cours daer naer toe, de stroom hart om de noort loopende, quamen des middernachs dicht onder de voorn. eylanden, alwaer wij 't setten op 30 vadem.

5 ditto. Smorgens stil weder, stierden onse chaloop met d'opperstierman naert suydelicxste eylant om te besichtige offer eenige gelegentheyt was om met de schepen aldaer ten ancker te comen; den stierman weder aen boort comende, hadde geen gelegentheyt gevonden, was een cleyn eylandt ongevaerlijck een halff mijl int ront; des middaechs cregen een cleyne coelte uyt den westen, hadden den stroom te baet, gingen doen weder onder zeyl, ende liepen tusschen d'eylanden door, door de stilte ende contrarie stroom settent weder aen de N. O. zijde van 't zuydelicxste eylandt op 20 vadem.

6 ditto. Smorgens den wint van de noordelijcker hant met weynich coelte, gingen weder onder zeyl, quam op d° 't schip de Engelsen Beer weder bij ons, dat den 27e voorleden voor Maccau van ons gescheyden was met jacht St. Cruys om onder de cust van China te cruysen; naer de middach cregen herde coelte, soo dat wij met de schepen westwaert overliepen.

7 ditto. Smorgens hadden den wint variabel, den cours gedaen S. O., des snachs den wint west met hert weder ende regen, liepen met de schepen om de suyt.

8 ditto wint ende weer alsvoren, hielent aff ende aen.

9 ditto. Smorgens enz. (zie pag. 92).

Onse boot weder aen boort comende, leydent met de schepen westwaert over, dan alsoo 't weder noch continueerde ende wij met de Galleas veel tijts t' soucken brochten, den Tijger in lij vande schepen zijnde, is uyt gesicht geraeckt.

10 ditto. Sondachs naer den middacg sijn een musquetsschoots van landt onder 't eylandt, dat aen de zuytsijde vant groot eylant van de Piscadores leyt ontrent $\frac{2}{3}$ van een mijl, settent daer onder op 28 vadem; worde op ditto goetgevonden het geschut ende amunitie van oorloge te lichten uyt de Galleas; sagen aldaer tusschen d'eylanden wel 10 joncquen, die uytwaert aen quamen laveren, zonden onse schipper met de chaloup daer naertoe om haer te verspreecken, dan alsoo sij de chaloup te clouck int zeylen waeren, conden haer niet te spraek comen; sagen noch twee joncquen leggende in de bay van de Piscadores, daer wij den Cap^n met een tingan naer toe sonden, maer de tingan gewaer wordende zijn onder zeyl gegaen; den Cap^n aen boort comende brocht een Chinesche visscher mede, die hij daer van lant mede genomen hadde, die ons seyde dat het altsamen oorlogsjoncken van China waeren; hadden 't jacht Victoria naer de bay van de Pescadores voor uyt gesonden, die des avonts in d° bay setten ende ons aldaer zouden verwachten, sonden des avonts mede de schipper Tonis Jacobsz Engels met de chaloup naer de d° bay toe, om te besichtigen waer men met de schepen bequaemst (aldaer comende) soude anckeren.

11 ditto. Maendachs morgens sijn met de schepen onder zeyl gegaen om naer de bay te loopen, des middaechs aldaer met het schip Z.Zee geset op 8 vadem stickgront, sijn datelijck met de schuyt naer 't kercxken geroyt, alwaer wij drie Chinesen bij vonden, die opt kercxken pasten; hadden oock aldaer eenige bocken, verckens ende 4 hoornbeesten loopen, zeyden datter aen de noortzijde vant eylant veel visschers woonden.

12 ditto. Dynsdaechs smorgens sonden de jachten den Haen ende Victoria ende de Cleyne Hoop in een santbay bij 't kercxken om aldaer schoon te maecken ende te versien, oock mede de schepen belastende haer water te haelen, ende claer te maecken, gingen oock mede met eenige soldaten om d'eylanden te besichtigen, waer 't beqaemst soude wesen om eenige vasticheit te maeken, comende aen 't wester eylant sagen aen de westzijde in een bay 5 à 6 van de voorsz. joncken leggende, dan alsoo wij maer 6 à 7 persoonen sterck waren, vonden niet geraden bij haer te gaen.

13e. Is goetgevonden dat Sr Nieuroode ende Jan Henricxz Sael (medenemende) 30 à 40 soldaten om te besichtigen off de joncken daer noch lagen ende met haer te spreecken komen; Sr Nieuroode ende Sr Sael daer comende, vonden d° joncken ontrent d° plaets noch leggen, de Chinesen haer gewaer wordende vluchten altsamen aen

haer joncken, Sr Nieuwroode t'zeyn doende met een vree-vaen, zij dat siende quamen weder eenige aen lant bij den voornoemden Sr Nieuwroode ende Sael ter spraeck, vraechden wat wij met sooveel schepen hier deden, waerop haer antwoorden om den handel aen die van China te versoucken ende een bequame plaets tot onse residentie alhier te verwerven, waerop zij sonderlingh geen antwoort en gaven, dan voeren weder aen haer boort, om met de oversten daervan te spreecken, welcken oversten datelijck aen lant quam, Sr Nieuroode ende Sael veel vrientschap bewysende, dan versochten dat wij met de schepen daervan vertrecken souden naer Isla Formosa, alwaer sij seyde voor ons een bequame have te wesen, presenteerden ons daertoe te verleenen een jonck met een piloot ofte lootsman, om de plaets eerst te besichtigen, belooffde op morgen met zijne joncquen bij ons te comen om met mij mondeling daervan te spreecken.

14^en^. Donderdaechs smorgens den Breeden Raet vergaedert, resolveerden als blijckt p^r^ resolutie, sagen op dato de voornoemde joncquen aen de noortsijde vant eylant, die 't noorder gat in quamen zeylen, doch soo wij bemerckten datse niet en sochten bij ons te comen, is goetgevonden een Chinees, die 't kerxken waer nam, daertoe te verwilligen, om met de chaloup beneffens een tolck ende Sr Meldert naer ditto joncken te senden om haer andermael te verwilligen bij ons te comen; de chaloup ontrent haer comende, namen de wapenen in de handt, om de chaloup van haer boort te houden, dan doort roepen van den tolck, ende die selffde verstaende dat wij niet anders als vruntschap op haer versochten, ende met haer ter spraeck te comen, over sulcx hebben de chaloup aen haer boort laten comen; belooffden noch als voren ons een lootsman te senden, namen voor excuys datse bij onse schepen niet en quamen, dat haar overste niet versien en was van versche cost om ons te onthalen, waerover hij met Sr Meldert een van zijne principaelste bij ons sondt, om aen landt bij sijn huys, dat hij dat hij daer hadde, eenige bocken, hoenders en anders te halen, ende alsdan op morgen een heerlijcke maeltijt bij ons te doen. De Chinees met Sr Meldert aen boort comende toonde ons groote cortosie, seyde voor vast op morgen met de joncken alhier in de bay ontrent onse schepen te comen, om ons op Isla de Formosa eene bequame plaets aen te wijsen, daertoe zij een joncq met bequame lootsluyden als voren verhaelt toe souden doen; versochten met onse chaloup aen de overste sijn huys te varen, om

eenich bestiael als hoenders als voren aen den oversten te brengen, 't welck hem toestonden; bij thuys comende heeft alle bocken, hoenders medegenomen ende aen de joncken gebracht, niet in huys latende als een partye groff porceleyn.

15. Vrijdach hebben haer verwacht, doch niet gecomen, vonden goet twee Chinesen met een chiap ofte teycken van vrientschap daer naer toe te senden, dan alsoo t'weder aen nam van herde wint, zijn met de joncken naer zee gelopen ende uyt het gesicht geraeckt, soodat dese niet aen haer boort conden raecken; hadden voor desen tijds genoech gehadt om bij ons te comen, maer conden anders uyt haer doen niet bemercken als ons met praetgens te paeyen. Tegen den avont sagen aen de oostzijde vant eylandt een seyl, 't welck aldaer zetten, connen niet geraden vinden yemant daernaer toe te senden.

16e. Saterdachs smorgen de wint uyt de noortelijcker handt, herde wint ende regen; sagen noch 't voornoemde schip ten ancker leggen, d'welck niet doenlijck was eenich vaertuych daer naer toe te senden, genouch te doen de schepen aen de anckers te houden; dreven twee van onse Portugeuse prijzen aen de strandt, dan hadden sonderlinge geen schade; den wint vant noortwesten om draeyende naert zuyden, altijt even sterck wayende, soo dat het schip buyten leggende lager wall creeg ende in grooten noot stont vant schip en goet te verliezen.

17en Sondach voor daegh, alsoo 't weer affnam, sonden onse schipper ende opperstierman op 't hoogste vant lant om te besichtigen oft voornoemde schip daer noch ten ancker lach; aen lant comende sagen 't selfde noch leggen, sonden datelijck onse opperstierman met de boot gemant daer naer toe om te besichtigen wat het voor een schip mocht wesen, vermoeden dat den Tyger oft St. Cruys was.

Op dato is den stierman met voors. schip bij ons gecomen, was den Tijger, hadden twee anckers met twee touwen verloren, hadden niet meer als een ancker ende touw behouden.

18e. Maendaegs morgens sonden den Tijger in de bay bij 't keroxken, om schoon te maecken ende te repareren, oock mede den Capn beneffens den tolck met eenige soldaten aen lant gesonden om te besichtigen, aen de noortzijde vant eylandt, off daer veel Chinesen waeren, om met haer ter spraeck te comen, ende oock te vernemen offer niet een Chinees er was, die aen Isla Formosa geweest hadde ende de gelegentheyt wist aldaer, ende offer niet een bequame haven en was. Des avonts sondt den Capitain eenige

soldaten naer ons toe, de soldaten ons tijdinge brochten, dat hij aldaer twee dorpen hadde gevonden met ontrent 50 à 60 Chinesen.

19e. Dynsdaechs smorgens is den Capitain met den tolk weder aen boort gecomen, dan en hadden geen Chinees connen vinden die op Isla Formosa bedreven was, doch seyden vastelijck datter niet aen te twijffelen was, oft de voorverhaelde joncqen souden binnen een dach twee ofte drie weder aen de eylanden zijn.

Op dato zijn mede vertrocken de schepen Groeningen ende d' Engelsen Beer om tussen Chinchu ende de Piscadores te cruysen.

20en July Woensdachs smorgens 't jacht den Haen van reparatie claer wesende, doch door de herde wint wat hoog op geraeckt, sonden de boots altsamen daerna toe, om do aff te crijgen, ende 't selffde door faulte van water niet conde geschieden; 't schip Groeninge ende d'Engelse Beer in de mont van de bay noch int gesicht hebbende, door den herden stroom ende wint niet uyt conden raecken.

21en ditto Donderdaechs smorgens is aen ons boort gecomen een Chinees, die twee jaren aen Isla Formosa visscherije gedaen hadde ende hem vermetende daer wel bedreven te wesen; zeyde dat in de bay van Teyoan een goede reede voor de schepen ende water genouch int incomen was, presenterende, soo wij hem wilde consenceren, ons aldaer te brengen om te besichtigen ende voorts op alle andere plaetsen daeromtrent gelegen, waer voor wij hem belooffden, soo hij 't selffde dede, 50 realen van 8en.

Op dato is aldaer ter reede wel gearriveert 't jacht St Cruys, die den 8e deser tege een Chinese jonck op de cust van China slaechs hadden geweest, daer hij wel 48 schoten op gedaen hadde, dan en wilde niet strijcken, maer zochten altijt om St Cruys (soo sij seggen) t'aborderen, soo dat zij weynich cans hadden om de selffde te vermeesteren, eensdeeels dat de nacht haer over quam, oock door den herden wint ende ondiep.

Van den 21en tot den 25en niet sonders gepasseert, dan altijt doende geweest met het hoogwater om den Haen int vlot te brengen, d'welck wij op dato ontrent ½ schip lenghte van sijn plaets hebben gecregen, dan alsoo de gelegenheyt hier niet en presenteert met boots ende tingans naer eenige eylanden oft Isla Formosa te seylen, door de herde winden, stroomen ende hol water, hebben St Cruys ende Victoria laten claermaecken om geen tijt te versuymen besichtinge op alle plaetsen te doen.

26e. Dyngsdaechs smorgens ben ick beneffens twee opperstuyrluyden met jacht St Cruys ende Victoria 't zeyl gegaen, mede

nemende den Chinesen piloot om tot meerder verseeckeringe ons op alle plaetsen te brengen; d'eylanden hier int gesicht vant groot eylandt de Piscadores ten deele besichticht, maer geen bequaemheyt ofte goede reede voor schepen gevonden.

27^{e}. Maensdaechs smorgens den wint N. liepen naer Isla Formosa toe, daer wij enz. (zie pag. 100).

31. Sondach den Raet vergadert ende haer 't gepasseerde bij mij aengedient, haer belastende overal te gaen visiteren waer de bequaemste plaets alhier int eylandt om een vastigheyt te maecken soude mogen wesen, bij yder op morgen zijn advys in den raet souden in brengen.

Ady p^{ro} Augusti 1622.

Woendaechs smorgens den Breeden raet vergadert ende geresolveert als blijckt p^{r} resolutie; na den middach ben ick met eenige coopluyden naer lant gevaren, om 't fort op de S. W. punt vant voorsz. eylant af te steecken.

2. Dynsdaechs smorgens sijn met d'arbeytluyden naer landt gevaren om aent fort beginnen te wercken.

2. Woensdaegs savons verstonden van een soldaet, die op de hoogte aent lant geweeest was, 4 zeylen gesien te hebben.

4. Donderdaegs smorgens voor den dach sonden den voorn. soldaet met een stierman naer lant, om te berichten off zij de zeylen noch sagen, aen boort comende zeyden zagen noch de voorsz. zeylen aen de noortzijde vant eylant, sonden datelijck t'noordergadt door te loopen, om te besichtigen wat schepen dat het waeren, 't jacht Victoria met een tingan.

5. Vrijdaechs smorgens sijn de twee voornoemde zeylen alhier bij ons ter reede wel gearriveert, d'welck was 't jacht Cleyn Tholen ende Sinquapura; verstonden van haer datse voor Maccau bij d'Hoop ende twee andere jachten hadden geweest, mede datse den Sampson aldaer hadden gelaten, die zijn roer schaloos was, om daer te repareeren, en seyde alsdan metten eersten bij ons souden comen; mede dat Sr Bosschaert 6 kisten gelts tot beter verseeckeringe hadde gelicht ende int schip de Hoop is gescheept.

Op dato den Breeden Raet vergadert ende geresolveert als blijckt p^{r} resolutie daervan genomen. [1]

6. Saterdaechs smorgens is 't jacht St Cruys naer Japon ge-

[1] Zie pag. 105.

trocken, ende de jachten den Haen en den Tiger ende Victoria naer de cust van China.

7, 8, 9, 10. Woensdaechs niet sonders gepasseert, dan zijn aldoende geweest om aent fort te arbeyden, alsoo wij voorgenomen hadden om de muyren vant fort met steen op te maecken, ende niet wel middel hebbende om 't selfde vasticheit te geven, worden goet gevonden t'voors. fort met aerde ende buyten met zooden op te maecken, alsoo wij geen bequamer middel nu ter tijt hier conden becomen.

11e. Donderdaechs sagen twee seylen, sonden onse boot daer naer toe, ontrent haer comende waren twee Chinese joncken van oorlogh.

12e. Vrijdach smorgens den Breeden raet vergadert, is goetgevonden ende geresolveert als blijckt pr resolutie.

Op dato sagen 2 seylen bij zuyen van ons, sonden datelijck 't jacht Sincquapure met den stuerman van Delft ende onse boot daerna toe.

Is mede op dato een Chinees aen boort gecomen, die van Chinchu door den mandorijn alhier bij ons gesonden, medebrengende een brieff van Sr. Meldert, die met de jachten in de rivier van Chinchu lach, de voorm. Chinees medebrengende 100 cleyne potkens Chinees bier, 600 eyeren, eenige water lijmoenen, 2 korven poiersuycker, een mande pruyme, 't welck wij van hem samen cochten, seyde was van meeninge op morgen weder te vertrecken, versocht een brieff om aen Sr. Hans van Meldert wederom te brengen, hebbe hem een brieff medegegeven om aen Sr Meldert ofte den Raet aldaer te behandigen.

13. Saterdaechs smorgens naer den middach zijn de 2 voornoemde schepen alhier bij ons wel gearriveert, wesende de schepen de Goude Leeuw ende den Sampzon, die van Batavia quamen.

14. Sondaegs morgens den Breeden raet vergadert, is goetgevonden ende geresolveert als blijckt pr resolutie daervan genomen.

15. Maendaechs smorgens is 't jacht Cleyn Toolen ende Chinkapura t'zeyl gegaen, Tholen naer Japan ende Sincquapura naer de cust van China in de rivier van Chinchu om eenige missiven aen Sr Nieuroode off den raet aldaer te behandigen.

16. Dingsdaechs niet sonders.

17. Woensdaechs sijn snachs bij ons hier wel gearriveert 't jacht den Haen, 't welck den 6 deser met 't jacht den Tijger ende Victoria naer de rivier van Chinchu was vertrocken om

d'aenspraeck volgens 't 29e artyckel van onse instructie aen die van Chinchu te doen; verstonden van Sr Meldert, dat hij den 7e deser in de riviere wel was gearriveert, daer geset leggende quamen eenige joncken van oorloogh bij haer, vraegden wat haer begeren was, antwoorden quamen om den Mandorijn te spreecken oock mede een brieff, die ons door de Chinesen was gesonden hem te behandige, zijn datelijck vertrocken om den Mandorijn d'aensegginge daer van te doen. Den achtsten is den overste van Chinchu aen boort van Sr Meldert gecomen, vraechde wat haer begeren was, antwoorde volgens den last van d'Ed. Hr Generael uytwijsen het voorn. artyckel, behandichde hem mede den voorn. brieff, beloofde ons in 10 dagen daerop te antwoorden, 't welck niet is geschiet, dan quamen andermael weder aen boort, seggende dat het aen haer nyet en stont, maer aen een Mandorijn ofte overste, die diep te lande waert in woonde, soo dat se wel 50 dagen tijts mosten hebben, om ons op 't zelve te antwoorden, ende niet en conde geschieden, tenzij onse jachten van daer getrocken, anders en connen ons saecken geen voortganck hebben. Over sulcx hebben d'onse goetgevonden weder bij ons in de Piscadores te comen op conditie dat se ons in dien tijt van 50 dagen bescheyt in de Piscadores souden brengen, 't welck den 12 deser voorleden den tijt van 50 dagen souden beginnen, gelijck zij alsdoen van daer vertrocken.

18e. Donderdaegs naer den middach Victoria, 't welck den 6e deser voorleden met de jachten den Haen ende den Tijger 't seyl was gegaen, alhier bij ons ter reede wel gearriveert.

19e ditto. Smorgens hadden herden regen, soo dat het werck aent fort most tarderen. Des avonts sagen een zeyl, niet wetende wat voor een was.

21e. Sondaechs smorgens alhier wel gearriveert 't jacht dat in de rivier van Chinchu was geweest, dan (soo zij seyden) de Chinesen haer sochten van daer te helpen, quamen wel 14 à 16 joncken naer hem toe, t'scheen sij hem met gewelt daer van daen wilden drijven; dit siende is uyt de rivier naer ons in de Piscadores wederom gecomen, tegen den avondt den Breeden raet vergadert, is goetgevonden ende geresolveert als blijckt pr resolutie.

22. Maendaegs smorgens is 't jacht Victoria ende Sinquapura 't zeyl gegaen om ontrent de zuydelijckste eylanden van de Piscadores te cruysen ende 't schip de Hoop en de jachten St Nicolaes ende Palliacatta aldaer waer te nemen, haer vernemende in de bay van de Piscadores bij ons te brengen.

Van dato den 23 tot dato den 27 niet sonders gepasseert, dan met alle man aen 't fort doende geweest.

27. Saterdaegs savons sagen zeylen aende zuytzijde van 't lant van ons, alwaer onse boot met de schipper Teunis Jacobsz Engels naer toe gesonden.

28. Sondachs smorgens sagen alsdoen 5 zeylen, vermoeden dat het waeren het schip de Hoop, St Nicolaes, Palliacatta, Victoria ende Sinquapura.

Op dato is int incomen van de bay ten ancker gecomen 't jacht Palliacatta, alwaer Sr Bosschaert in persoon op was, die met zijn chaloup bij ons aen lant quam, verstonden dat de ander 4 seylen de Hoop, St Nicolaes, Victoria ende Chinquapura was, dat hij op dato des smorgens van d^o^ Hoop was vertrocken, hadden voor Maccau niet sonders uytgericht, brochten ons mede 30 verkens, 8 hoorn-beesten, eenige eenden ende vijff gansen; hadden Godt loff ge-sont volck.

29. sMaendaechs morgens zijn hier wel ter reede gecomen de jachten St Nicolaes, Victoria ende Sinquapura.

30. Dynsdaechs smorgens is hier (Godt lof) wel gearriveert 't schip de Goede Hoop.

Op dato den Breeden raet vergadert, is goetgevonden ende ge-resolveert als blijkt p^r^ resolutie. [1]

Ady p^ro^ Septemb. Anno 1622.

2—3. Saterdaechs smorgens niet sonders gepasseert, dan zijn met alle man noch ons best doende geweest om aent fort te arbeyden ende hebbent jacht Sincquapura geset om schoon te maeken.

4. Sonnedaechs den Breeden Raet vergadert, geresolveert als blijckt p^r^ resolutie.

5. Maensdaechs den breeden Raet met den chrijsraet vergadert, om de delinquanten die haer hadden misgrepen; daerover sen-tentie getrocken.

6. Dyngsdaechs harden noorden wint ende regen.

7. Woensdach smorgens, den wint oostelijck, zijn van hier vertrocken de jachten den Haen, Tijger ende Victoria naer de ryvier van Chinchu om te besichtigen offde Chinesen geen armade toe en maeckten, oock mede haer best te doen, om die van

[1] De resolutie draagt de dagteekening van 31 Augustus; het komt meer voor dat er tusschen het Journaal en de Resolutie één dag verschil is en ik weet niet waaraan dit toe te schrijven.

Chinchu off daer ontrent ter spraecke te comen, 't zij met belofte van gelt ofte anders eenige Chinesen bij ons alhier te brengen, om haer dezeyn daer uyt te verstaen.

8. Donderdaechs smorgens niet sonder gepasseert, dan doende geweest als vooren omt fort op te maecken.

Crygen met veranderen van mouson veel sieck volck, meest aent root melisoen.

9 en 10. Saterdach smorgens is van hier naer Batavia vertrocken 't jacht de Cleyne Hope, medenemende de missiven aen de Ed. Heer Generael, Godt den Heer wil hem behouden reys verleenen. Tegen den avont werde een cleyn seyl gesien, presumeerde dat het een visschersjonck was, doch is door contrarie wint niet binnen gecomen.

11. Sonnendach niet sonders gepasseert dan aldoende alsvoren om aent fort te arbeyden.

12. Maendach smorgens den breeden raet vergadert, is goet gevonden ende geresolveert als blijckt p[r] resolutie daervan genomen.

Tegen de middach is aen ons boort gecomen een Chinese prauw ofte champan, daer een dienaar van wegen den Mandoryn van Chinchu in was, die voor desen noch eens aen ons was gesonden, mede brengende een brief, die ick hem voor desen gegeven hadde om aen S[r] Meldert, leggende in de reviere van Chinchu, te behandigen; seyde hem aldaer niet vernomen te hebben, noch geenighe van d'onse jachten, door die oorsaecke (soo hij seyde) hier weder was gecomen, om den brief aen ons te behandigen, oock mede brengende potgens Chinees bier ende eenige verversinge, die van hem voor 4½ R[a] van achten afcochten, doch presumeerde, dat hij tot geenen anderen alhier quam, dan om te besichtigen hoe onse saeck alhier stont.

13, 14 en 15 niet sonders gepasseert, dan hadden harde noordelijcke wint ende altemet regen.

16. Vrijdach sijn eenighe bolwercken ende gerdijns buyten afgevallen.

17. Saterdach begonnen de voorn. bolwercken ende gordijns weer op te maecken, die soo veel met palen gevangen als na ons vermogen bij conde brengen.

18, 19 en 20 September Dynsdach niet sonders gepasseert, dan de buytende vleugels van een bolwerck afgevallen.

21. Woensdach smorgens begonnen eenighe stucken geschuts aen lant te brengen, om op het fort te leggen.

Naer den middach sagen twee seylen uyter zee nae de baije toecomen, twelck waeren de schepen Groeningen ende d'Engelsche Beer, die den 21 July passato uytgesonden waeren om te cruyssen; brochten mede ontrent 250 cleyne spiertgens, diese ontrent op de 28½ graden hadden gecregen, alwaer een goede reede was, die de Chineese roovers, die sij aldaer vonden, hadden laeten leggen. Waeren oock met de roovers eenigemael ter spraecke geweest, die d'onse veel vrientschap hadden bewesen, schoncken haer eenighe suycker ende andere verversinge, versochten mede aen Sr Nieuroode om met beyde onse schepen voor een cleyn steetien te loopen ende dat selfde te brantschatten, beloofden aen den voorn: Nieuroode, soo sij iets vercoevreerden, ons een part daervan te geven, ende dat onse schepen anders niet doen soude, als daer voor blijven leggen, totter tijt sij de lantocht met haer volck soude doen. Sr Nieuroode het selfde refuserende ende dorfde het niet bestaen, door oorsaecke den oorloch aen die van China niet verclaert en was. Hebben daerna versocht een pas om bij onse schepen alhier in de Piscadores te comen, dewelcke haer bij Sr Nieuroode gegeven is, beloofde binnen de tijt van 6 weecken in de Piscadores te comen.

Naer datum dat Sr Nieuroode daerontrent 6 weecken gelegen hadde, is van daer vertrocken ende hadde op beyde schepen 23 mannen verloren, hier comende hadde noch veel siecken. Op dato des avonts is 't voorn. schip Greuningh alhier (Godt lof) wel gearriveert.

22 Donderdach door stilte is 't schip d'Engelsche Beer niet op de reede gecomen.

23. Saegen twee seylen, doch niet weetende wat voor seylen waeren, dan gisten dat het van onse jachten, die den 6 deser nae de riviere van Chinchu gesonden waeren; alsdoen hadden harden storm uyt den N. soo dat wij daer geen boots na toe conde senden om te weten wie het was, dan sijn dicht bij d'Engelse Beer geseth.

24. Saterdach smorgens continueerden den storm noch seer; op middach heeft de wint wat afgenomen, des aftermiddaechs is alhier wel aengecomen 't jacht den Haen, 't welck sijn gallioen meest quyt was, waervan (met leetwesen) verstonden dat 't jacht den Tijger, 't welck den 6^e^ deser met de voorn: jachten naer de revier van Chinchu was vertrocken, door harde storm vuyt de suydelijcker hant van sijn anckers gespilt ende ontrent de riviere van Chinchu gestrant, doch het volck altesamen gebercht.

Den voorn. Haen mede in groot perijckel wesende ende lach voor sijn jongste touw. 'T weer ende wint ofnemende, sijn naer lant gevaeren om te besichtigen offer iets van den voorsz. Tijger was te bergen, aen lant comende vonden aldaer een mandorijn genaemt Ongsoepy, die d'onse op strant veel vrientschap bewees, beloofde t'geen vant jacht den Tijger noch te bergen was aen boort van 't jacht den Haen soude brengen, 't welck oock dede, doch was anders niet te bergen alst geschut met eenich branthout.

Den voorsz. mandorijn seyde gecommitteert te wesen beneffens noch eenighe persoonen van den grooten mandorijn van Chinchu met 4 Joncken alhier bij ons in de Piscadores te comen, mede hebbende eenen gesloten brief van den voorsz. mandorijn van Chinchu, die hij aen mij ende de raden soude bestellen, doch den inhout niet wetende, ende was van meeninge met onse jachten te vertrecken, gelijck oock dede, dan is door harde wint weder terugge gekeert.

Oock dat den opperstierman op 't schip Z Zee, die op den voorsz. Tijger in plaats van Claes Maertensz. Coster, die seer impotent, als schipper was gestelt ende den 16e deser in den Heer gerust.

25. Sonnendach smorgens is alhier wel gearriveert 't schip d'Engelsche Beer, dat met 't voorm. schip Groeningen was vertrocken, en 't jacht Victoria, dat met de voorm. jachten den Haen ende Tijger was 't seyl gegaen.

Van dato den 25 tot op dato den 28 niet sonder gepasseert, als al staech aent fort gearbeyt.

29. Donderdach smorgens sagen alsdoen 4 seylen, die vuit der see naer de baye toequamen. Op den middach bemerckten dat het de joncken, die met Sr Meldert uyt de rivier van Chinchu gescheyden waeren, alwaer wij datelijck 3 chaloupen met eenige gecommitteerde naer toe gesonden, aldaer aen boort comende sijn van den mandorijn, die daerop was, seer wel onthaelt, d'onse weder aen boort comende, brochten eenige van de principaelste Chinesen mede, die ons seyde dat den mandorijn van meeninge was op morgen vroegh aen ons boort te comen. De voors. joncken hebbent naer den middach in de bay bij 't kercxken geseth.

30. Vrijdach smorgens is cappiteyn Schellingh met de compe soldaeten int fort getrocken ende opt nieu geauthoriseert, beneffens den luytenant Elias Repon ende vaendrich Dirck Statlander.

Alsdoen enz. (zie pag. 114).

2 Oct. Sondach smorgens sijn drie van hare coopluyden beneffens

twee tolcken aen ons boort gecomen om den brief als voors. te translateren, den inhout verstaen hebbende, den breeden raet daerop doen vergaderen om te resolveren wat hierop t'antwoorden stont ende haer aengedient als blijckt p^r^ resolutie. [1]

Alsdoen sagen een jonck sonder mast, die t'noorder gat in quaem drijven, alwaer den mandorijn met een van sijn joncken naer toe liep. Alsdoen werden gecommitteert Sr Nieuroode, Sr Bosschart ende Sr Adam Verhult, om d'aenseggings volgens de resolutie aen haer te doen, dan alsoo den mandorijn nae de voorn. jonck vertrocken was, conde hetselfde niet geschieden.

3. Maendach hebben de voorn. gecommitteerde weder nae de joncken gesonden, alsoo den mandorijn met sijn jonck wederom was gecomen, met hem gebrocht hebbende het voorn. joncxken sonder mast, maer geen volck ofte goederen daerin gevonden. Onse voorn. gecommitteerde bij hem comende, begeerde selfs in persoon beneffens eenighe van sijne principaelste aen ons boort te comen, gelijck sij oock deden, d'onse haer afscheyt van haer genomen hebbende, is datelijck met een van sijn joncken gevolcht, aen ons boort comende hebben onse meeninge volgens de resolutie daervan genomen haer verclaert, 't selve gehoort hebbende is wederom datelijck vertrocken.

4. Niet sonders gepasseert dan doende geweest om het fort defencyf te maeken.

5. Woensdach smorgens den breeden raet vergadert, geresolveert als blijckt p^r^ resolutie daervan genomen, mede twee delinquanten gesententieert.

6 en 7. Niet sonders gepasseert dan continueerlijck aent fort gearbeyt.

8. Saterdach smorgens is 't schip den Gouden Leeuw onder seyl gegaen om sijn reys volgens d'ordre van den E. H^r^ Generael naer Jamby te vervorderen, mede gevende eenige missiven aen sijn Ed. om van Jamby naer Batavia te bestellen, doch is weinig geavanceert door dien contrarien wint hadden.

9. Smiddachs is van hier naer Chinchu een van de vier Chinese joncken vertrocken, alsdoen is een van de mandorijn sijn dienaers aen ons boort gecomen, d'welck mij met eenighe van de coopluyden ende schippers te gast noyden, alwaer ick met eenighe coopluyden ende schippers naer toe ben gevaren, aldaer comende worde met groote vrientschap seer feestelijck onthaelt. Vraechde

[1] Zie pag. 111.

den mandorijn, tot wat eynde de jonck voorsz. was vertrocken, antwoordde dat hij hem af hadde gesonden, om een piloot aen den oversten mandorijn te versoecken, die ons een bequame plaets om de noort gelegen op de 27½ graden soude aenwijsen ende voorts geschreven tot ons faveur; voor sijn persoon niet liever en sach als dat wij tot den handel geraeckten, dat te meer om redenen dat hij over de Pescadores als hooft was gestelt ende wij tot den handel comende, hem veel proffijt soude geven.

10. Maendach smorgens is den voorn. Gouden Leeuw door contrarie wint niet uitgeraeckt. Op dato den breeden raet vergadert is goetgevonden als blijckt per resolutie daervan genomen, hebben alle de schepen, 't fort en de jachten voorsien van rijs als volcht:

't fort	20	lasten.
Z.Zee	15	d°
de Goede Hoop. . . .	13	d°
Groeningen	12	d°
Out Delft	15	d°
Enchuysen	12	d°
Sampson	11	d°
d'Engelse Beer	10	d°
't Jacht de Haen . . .	2	d°
St. Nicolaes	4	d°
Palliacatta	2	d°
Victoria	2	d°

11 en 12. Woensdach niet sonders gepasseert, als continueerlijck doende geweest om aent fort te arbeyden.

13. Donderdach naer den middach is alhier bij ons ter reede gecomen een Chinese jonck, waer datelijck een praeuw met twee coopluyden naer toe sonden om te besichtigen wat het voor een jonck mochte wesen, de voorsz. coopluyden weder aen boort comende deden 't rapport, dat het een jonck was van Chinchu, gesonden door den oversten mandorijn aen Ongsoepy alhier leggende, mede brengende een open brief van gelijcken inhout als de gesloten, die voor desen aen ons waeren gesonden. Des avonts isser een soldaet genaemt Plips Bruyn Jeouw(?) beneffens 3 swarten met een Chinese champan doorgeloopen.

14. Vrijdach smorgens den breeden raet vergadert, geresolveert als blijckt p^r resolutie daervan genomen.

Alsdoen is den mandorijn Onghsoepy ende den coopman Wangsang beneffens een mandorijn, die s'daechs te voren met de jonck

alhier was gearriveert, aen ons boort gecomen, aen boort sijnde vraechde aen den nieuw gecomen mandorijn of hij geen coopmanschappen mede brocht, waerop antwoorden geen coopmanschappen, goederen in de jonck te hebben, ende was hier gesonden van wegen den oppersten mandorijn om te besichtigen of wij met de schepen vertrocken waeren, soo wij niet vertrocken en waeren, last hebbende sijn best daertoe te doen, om daartoe te brengen; en alsoo hij seyde voor ons niet wel mogelijck en was den handel (van haer) hier te vercrijgen, antwoorde dat wij hier tot sulcken eynde niet waren gecomen, dan waren gesonden van de Ed. H^r^ Generael om den handel met vrientschap te vercrijgen, ende soo wij den zelfden met vrientschap niet conde becomen, soude alsdan andere middelen aenwenden om den selfden te vercrijgen; waerop sij luyden antwoorden dat het voor ons niet wel doenelijck en was om tot den voorm. handel te comen ende soo wij haer den oorloch aendede, soude haer joncken binnen houden ende nergens na toe lacten passeeren; voorts hadde met malcanderen noch veel omstandige redenen meer, de gene alhier te lanck sijn om te verhalen; tegen den avont sijn weder naer haer boort gevaren.

15. Saterdach voor den middach is de voors. jonck, die den 13 deser hier was gecomen, onder seyl gegaen; naer den middach is den mandorijn met sijn champan aent boort van den Haen gecomen, aen boort sijnde heeft Sr Bosschaert ende Sr Meldert ontboden, om met haer noch eens mondelingh te spreken. Bij den anderen sijnde, seyde den mandorijn: ick hebbe verstaen, dat eenighe van UE. schepen willen vertrecken om ons den oorloch op de cust van China aen te doen, biddende dat wij met de schepen den tijt van 20 daegen soude vertoeven, ende soo de schepen vertrocken soude grootelijcx tot sijnen nadeel wesen, want seyde geschreven te hebben aen den grooten mandorijn tot ons faveur (als voren verhaelt), om den handel op een ander plaets, gelegen ontrent op de 27½ graden, te becomen, alwaer niet aen en twijffelde ofte daertoe soude piloots gesonden worde. D'onse daerop antwoorden, dat het aen ons niet en stont om dees plaets te verlaeten, maer mosten daervan eerst bescheyt van den Ed. H^r^ Generael ontfangen. Antwoorde alsdoen met schreijende oogen, soo wij van hier niet vertrocken ende de schepen op de cust van China sonden om de Chinezen den oorloch aen te doen, soude hem ende syn heel geslacht, mede alle de gene die hier bij ons hadde geweest, haer leven costen. Bodt seer vriendelijck aen

Pieter Bosschaert ende S[r] Meldert, dat ick daer noch eens bij hem soude comen om sijn afscheyt van mij te nemen. Bij hem comende, heeft deselfde voorm. redenen oock aen mij verhaelt, ende biddende dat met het verzenden van de vloot noch 20 dagen soude vertoeven; antwoorde hem soo hij eenighe middelen wist voor te wenden, om tot den handel alhier te geraecken, soude noch gaerne met het verzenden van de vloot 20 dagen tarderen, dan hebben alreede hier met de vloot over de 3 maenden gelegen en noch geen teycken van handel ofte vrientschap van de Chinezen vernomen, anders niet dan uytstel van tijt en soecken, gelijck UE. wel bekent is; t'eerster aencomste van onse drie jachten ghij ons beloofde binnen den tijt van 10 dagen bescheyt op ons versoeck te geven, daer nae verlanckt tot 50 dagen, de voorn. 50 dagen omme sijnde, hebben een brief van den grooten mandorijn van Chinchu ontfangen, daer weynich tot ons voordeel in stont, niet anders dan dat wij met de schepen hier van daen soude vertrecken, gelijck het oock gebleken is door den jongsten brief, die bij den mandorijn hier is gesonden; dan soo UE. (als voorsz.) eenighe middelen met goede verseeckeringe wist aen te wenden, om tot den handel te geraecken, souden noch met de vloot eenige dagen passientie hebben, hoewel den handel over de twintich jaeren geleden hebben versocht ende noch int minste daertoe niet gecomen. Antwoorde daerop geen middelen daertoe en wisten, oock geen verseeckeringe van conde doen.

Versocht op ons in onse gebeden hem gedachtich te wesen, alsoo hij sorchde sijn leven niet lanck soude zijn; in den avont sijn soo van den anderen gescheyden.

Sonnendach smorgens op de voorsz. redenen den breeden raet vergadert, is geresolveert als blijckt p[r] resolutie daervan genomen.

Op dato sijn onse schepen ende jachten gelijckelijck onder seyl gegaen, om in de mont van de bay te setten, om van daer met d'eerste bequame wint onder seyl te gaen. Op den middach is mede aen boort gecomen den mandorijn beneffens den coopman Wangsangh, den raet noch aen boort sijnde hebben de voorz. redenen ons weder voorgehouden, antwoorde haer als voren, seyde mede dat onse vloot vertrock, om de schepen die uit Japan waeren verwachtende waer te nemen ende hier te brengen, alsoo sij hier niet bekent en sijn.

Versochten oock 6 passen van eenen inhout, drie voor den mandorijn Ongsoepy ende drie voor den coopman Wangsangh, om

dat d'onse hare joncken soude laten van hier naer Chinchu ende van Chinchu hier vrij ende onbeschadicht vaeren, d'welcke wij beloofde haer op morgen te behandigen.

Maendach smorgens is den tolck (sprekende Malleys) aen ons boort gecomen, om de voorsz. passen te haelen, d'welcke hem hebben behandicht, luyden als blijckt p^r copye daervan sijnde; den voorsz. tolck aldoen mij aendiende, niet twijffelende of alhier soude wel eenighe joncken (geladen met coopmanschappen) ter steelswijs comen, dan moste de selve wel tracteren, versocht oock van wegen den mandorijn haer pagode, die hier is staende, niet soude beschadigen, 't welck ick hem beloofden int geheel te staen. Naer den middach sijn onse schepen ende jachten beneffens de drie Chinese joncken onder seyl gegaen, dan bennen door stilte weynich geavanceert, sijn effen buyten 't gat weder geseth.

18. Dynsdach smorgens sijn onse schepen ende jachten uyt gesicht geraeckt, de welcke van volck waeren versien als volcht:

Groeningen	90	coppen.
Sampson	80	d°
d'Engelsche Beer . . .	70	d°
de Haen.	50	d°
Victoria	26	d°
St. Nicolaes.	50	d°
Paliacatta	26	d°
Sinquapura	30	d°

Tusschen 18 ende 19 d^o cregen harde noordelijcke stormen.

Van dato den 19 tot dato 21 Vrijdach continueerde den storm noch seer.

22. d° Saterdach smorgens is t'onweer een weynich affgenomen, alsdoen ben ick beneffens Sr Bosschaert ende vier soldaeten naer lant gevaeren om 't eylant rontom te gaen besichtigen, of in geenige van de dorpen eenighe Chinesen ende vaertuych mochte sijn, alwaer wij aen de N. O. sijde vant eylant 4 Chinese vonden, die ons seyde datter noch een hier op 't eylant was ende noch 8 à 9 op een ander eylant, die haer aldaer met visschen onthouden, des avonts syn weder aen boort gevaeren.

23. Sonnendach hadde tamelijck weder ende hebbe met Z.Zee ende Enchuysen onder de noortwal gekort om aldaer voor de noordel. winden beter beschut.

Van dato 23 tot 25 hadde staech harde noorde storm met disich weder.

Van 25 tot 29 hadde al continueerlijck harde noordel. storm ende soo veel doenelijck aent fort gearbeyt.

Van dato ult° October tot den 11en Novemb. hadde al continueerlijck harde storm.

11. November heeft 't hart weder een weynich affgenomen, als doen den breeden raet vergadert, geresolveert als blijckt pr resolutie; ende alsoo der goet gevonden is dat 't schip Enchuysen soude vertrecken, begonnen datelijck sooveel doendelijck was den peper daer uit te lichten.

Van dato den 11 tot 17 hebben weder harde storm gehadt, soo dat men weynich met lossen uyt voorz. Enchuysen conde te weech brengen.

18. Vrijdach hadde doen tamelijck weder, alsdoen den breeden raet vergadert ende geresolveert als blijckt pr resolutie.

19. Smorgens hebben de siecken aen boort vant schip Enchuysen gebrocht.

20. Sonnendach smorgens zijn de schipper Tonis Jacobsz Engels ende Jan van de Venne naer 't voorm. Enchuysen gevaeren om soohaest doennelijck is 't selfde claer te maecken om te vertrecken.

21e. Maennendach smorgens hadden harde coelte.

22e. Dinsdach continueerde de voorsz. coelte noch seer.

23e. Smorgens hadden tamelijck (weder), soo dat 't voorsz. Enchuysen claer is geraect ende tusschen 23 ende 24e des nachts naer Batavia vertrocken, hetwelck was voorsien mett 150 Duytse coppen, daer onder 121 siecken ende 39 soo Chiammers als Japponders, op dato hadden goet weder.

Van 25e tot ultmo November niet sonders gepasseert, dan tamelijck weeder gehadt.

Adi primo Decembr Anno 1622.

Den breeden raet vergaedert, goet gevonden ende geresolveert als blijckt pr resolutie daervan genomen, meede eenige delinquenten gesententieert.

2e Vrijdach smorgens sagen een joncq, die haer best dede om bij ons te commen. Onder 't schoot vant fort zijnde, is weder te rugge gekeert, soo dat presumeerde een Chineeze joncke te weesen ende tot geen anderen en quaemen als om te verspien; hadden alsdoen taemelijck weder.

Van d° 2 tot 5en niet sonders gepasseert als harde stormen.

6en Dynsdach smorgens hebben eenige persoonen aengenomen en verbeetert.

Van dato als boven tot 8en d° niet sonders gepasseert, als staedich doende geweest om 't fort in zijn effect te brengen.

9en. Vrijdach zijn eenige van de Chineese, die noch opt eylant zijn woonende, aent fort gecomen met oraigne appelen, die mij aendiende, dat aen de noortzijde vant eylant twee Chineese wangkans gecommen waren, alwaer den schipper Tonis Jacobsz Engels, Cappiteyn Schelling ende eenige soldaten naer toe gesonden omme te verneemen, wat seeckerheyt daervan was; des avonts sijn weeder gecommen, waervan verstonden deselfde wangkans aldaer laegen (al waerder eene wederomme was 't seyl gegaen) ende daer waeren gecommen met eenige (provisiën) als anders om de Chineese, hier noch zijnde, daermede te voorsien, de welcke niet anders in en hadden.

Des nachts creegen een harden storm wt de noordel. hant.

Van dato 10en tot 12 Maendach contiueerde den storm noch zeer, soodatt voor 3 anckers laegen, waervan een touw is gebrooken, hadden altemet een weinich reegen; tegen de middach saegen aen de noortzijde in de baey een zeyl, welck meene dat selve wangkan was, die 9e passato was onder zeyl gegaen ende door den grooten storm weeder binnen most comen.

Van dato voorz. tot op dato 15 hadde taemelijck weder.

Des morgens ben ick neffens thien persoonen naer de noortzijde van 't eylandt (alwaer de voorz. wangkan was liggende) gegaen ende met de Chineezen te spraeck gecommen, haer vraegende ofte van onze vloot niet hadden vernomen, antw. geenige van onse scheepen op de cust van China gesien te hebben; haer voorhoudende oftse begeerde met haer wankans ons eenige verversinge van de cust van China wilde haelen, te weeten oraigne-appelen ende andere fruyten, meede de coopluyden aen te dienen datse vrij ende liber in de Piscadores met alle coopmanschappen van zijde ende eedtbaer waeren sonder van ons int minste beschaedicht te worden, waertoe ick hen prezenteerde een vrij-passe te geven, 't welck hij aen naem, versocht daerenboven een princevlagge met Hollants pack cleeren, om de coopluyden in China 't selfde te toonen tot seeckerheyt hij hier vrij mocht commen, 't welck wij hem beloofde te geven zoo hij op morgen in persoon bij 't fort oft aen de scheepen quam, waerover hij beloofde op morgen aent fort oft op de scheepen te commen, ende alsdan met de eerste bequaeme windt

ende weeder met zijn wangkan naer de cust van China vertrecken om ons als vooren verhaelt van oraigne-appelen als anders te versien, meede de coopluyden aen te dienen dat se vrij ende vranck met alderley coopmanschappen om aen ons te vercoopen mochte commen in de Pescadores.

16e niet sonders gepasseert, des avons hadden groote noordel. stormen.

17e Saterdach continueerde de storm noch seer.

18e Sonnendach hadden tamelijcke coelte, naer den middach is een van de Chineesen gecommen om te haelen 't geene ick hen op 15e deser belooft hadde, 't welck hen hebbe laeten behandigen, seyde andermael zoo haest weeder en wint sulcx toelaet, dat hij wilde vertrecken ende van alle verversinge (ons hier dienstich) soude versorgen.

19e. Maennendach smorgens saegen een zeyl wter zee commen, int naederen bekenden dat het de joncke Firando was, sonden daedelijck de schipper Tonis Jacobsz met een boot daer naer toe, door de harde wint ende stroom tegen hebbende, mostent met d° joncq in de baey setten; alsdoen den coopman Willem van Damme aen landt commende, die daer naer quam aen 't schip Z.Zee, waervan verstonden dat den 10en deser wt Jappon was vertrocken, meede te voren de Hr Willem Janssen met de schepen Bantam, Trouw, Muijen, 't jacht Ste Cruys ende Cleen Thoolen, dan quaemen in den tijt van 5 à 6 daegen meest schaedeloos in, wtgesondert 't jacht Ste Cruys, 't welck sij vermoeden gebleven te zijn, door oorsaecke zij eenige teykens soo van de campaigne, galderye als anders hebben sien drijven.

Verstonden meede dat Jacqs le Febure met 't schip de Trouw, Muyden ende Cleen Thoolen op 27e October passato, ende de E. Hr Admirael Willem Janssen met de scheepen Bantam, Haerlem den 5e November van Jappan waeren vertrocken om de Piscadores in passant aen te doen, die tot ons leetwesen niet vernoomen, meede dat de joncqe Firando seer leck was, naer zijn seggen most gelost sijn, dan connen deselfde met pompen ende baillien quaelijck booven houden.

Van dato 19 tot 24 Saterdach hadden al continuelijck, gelijck noch doen, noordel. stormen, soo dat de voorm. jonck noch onse boot niet binnen is geraect. Op dato is den Cappiteyn des Armes vant fort gemist, die presumeerde verdroncken oft van coude gestorven te sijn, hebben hem rontom t'eylant doen soecken, doch niet ghevonden.

Van den 24e tot 27 Dynsdaegs hadde weeder ende wint noch al gecontinueert als voors., tegen den avont is t'weeder een weynich afgenoomen, soo dat de joncke binnen bij ons quam ter reede. Op dato is de verhaelde wangkan, die door 't hart weeder niet heeft connen wechraecken, onder zeyl gegaen om naer de cust van China te loopen.

28e do. Is bij den raedt goetgevonden, alsoo de voorm. joncqe niet wel booven water conden houden, 't selfde noch tegen haer aenwies hoewel zij pompten ende baillieden, in de baeye vant kerckxken te haelen ende lossen, ende alsoo 't hart coelde heeft t' zelfde op dato niet connen geschieden. Van 28e tot ulto deser hadden wint ende weeder als vooren gehadt, hebben de joncke Firando in ditto baeye gecort ende beginnen te lossen.

Ontrent middach is hier wel aengecomen 't jacht St Nicolaes, dat 17e Octobr met de vloot van Sr Nieuweroode naer de cust van China was vertrocken, meede brengende een gesant genaempt Hongcocomy ende eenen brieff, die op houdt was geplact, van den Gouvr Teoja; verstonden wt den mondt van Sr Meldert, datse niet als met haer vyff scheepen ofte jachten ontrent de rivier van Chincheo waeren geweest, het schip Groeningen, d'Engelsche Beer, 't jacht den Haen, St. Nicolaes ende 't jacht Victoria, den Sampson, 't jacht Palliacatte ende Sinckepura waeren op 19en October passato door hart weeder ende storm van haer geraect ende tot noch toe van haer geen tijdinge vernoomen. Voorder verstonden meede datse eenige lanttochten op de vaste cust als op eenige eijlanden hadden gedaen, eenige huysen beneffens wel 60 à 70 joncqn als wangkans ofte prauwen verbrant als schadeloos gemaect, ende hebben omtrent 100 Chineesen gevangen gecregen, waer onder 21 met 24 Hollanders door hart weeder met een joncque in zee zijn gedreven, van vivres als anders en waeren int minste niet versien, Godt de heer wille haer een goede uitcomst verleenen.

Oock mede dat de schipper Jan Janssen met noch 17 persoonen haer met de boot naer een wangkan beneeden wint hadden geloopen, doort aenneemen vant weeder bij de scheepen niet heeft connen commen, genootsaect zijnde voor de wint een goede reede te soecken, dan en hadden tot noch geen tijdinge daervan vernoomen, maer verstaen datter 14 Duijtsen, 4 Japponders in Hocheo waeren gevangen, waer wt zij presumeerde dat het volck van Jan Janssen most zijn.

Verstonden oock dat het schip Groeninge den 7^{en} deser, in hebbende eenich houdtwerck, knasters met getwerende zijde ende 81 veroverde Chineese, naer de Piscadores van de rivier van Chincheo was vertrocken.

Verstonden meede dat d'onse met de mandorins van Aymoui ende den veltoverste genaempt Toetock ter spraeck hadden geweest, waeren wel geneegen naer haer seggen met ons in vreede te zijn, dan en vermochten niet toe te laeten datter eenige handelinge van de haere met de onse op de Piscadores soude geschieden, dan presenteerde, soo wij met onse scheepen op een ander plaets buyten de jurisdictie van China liepen, souden ons coopmanschappen genoech toe senden, oock meede twee joncken beneffens eenige gesanten naer Batavia met coopmanschappen aen de E H^{r} Gene^{l} stieren, tot welcke eynde t'jacht Ste Nicolaes door den raet aldaer hier bij ons is gesonden, omt selvige aen ons te verwittigen ende haer aldaer onse meeninge met St Nicolaes wederomme te senden, alsoo d'onse wtstel van tijt daerop hadden genoomen.

Voorder verstonden van den voorn. gesant Hongoncon dat den voorn. brief was inhoudende dat Teoja, Gouverneur van de provintie van Chinceo, wel geneegen was met ons vrientschap te maken ende zijn ondersaeten toe te laeten met ons te commen trafficqueren, dan wij mosten een ander plaets buyten de jurisdictie van China besitten. Naer 't seggen van den voorm. Hongsinsong hadden in China veel vijanden, voornaementlijcken de gesanten die eerst aen ons waeren gesonden, te weeten Ongsopie ende Wangsan, coopman, die geseyt hadden dat niet en quaemen omme te handelen, quaemen om anders niet dan om te rooven en steelen, waeren arme prachers ende bedelaers, hadden gelt noch goet om coopmanschappen te coopen, tot welcke eynde hij seyde hier gesonden was om te besichtigen oft wij van contanten als andere coopmanschappen waeren versien, dewelcke hem thoonde, hadde daervan een goet genoegen, was verwondert zoo veel kisten met gelts bij ons te sien, naerdemael sulcx van ons werde geseyt, beloofde bij de Groote t' selfde aen te seggen, dat genoech van gelt, coopmanschappen waeren voorsien ende zijn best soude doen bij de coopluyden om eenige goederen hier te senden; meede p^{r} d^{o} St. Nicolaes ter goeder ure ontfangen 1500 oraigne-appelen ende 30 potkens met Chinees bier.

Adi p° Januari 1623.

Sonnendach den Breeden raet vergaedert, geresolveert als blijckt p^{r} resolutie; tegen den avont cregen harde stormen. Van den eersten tot den 3^{e} Dinsdag continueerde d° stormen noch seer, alsdoen den breeden raet vergaedert, geresolveert als blijct p^{r} resolutie.

4. Woensdach hadden stormen ende winden alsvooren.

5. January sijn wij met het jacht St Nicolaes uyt de baey vertrocken om naer Chincheeuw te seylen, des avonts settent in de mont van de baeye.

Den 6 smorgens sijn weder 't seyl gegaen.

Den 7 ditto quamen bij het schip d'Engelschen Beer, 't jacht de Haen ende Victoria onder 't eylant van de pagode ten ancker.

Den 8 ditto niet sonders gepasseert; verwacht eenighe persoonen die mij aen lant soude commen haelen om met den oppersten mandorijn binnen Aymoy te spreecken.

Den 9 d° smorgens is den tolck enz. (zie pag. 139—141).

Den 11 d° des morgens nae de schepen gevaeren ende aldaer goet gevonden, dat ick ende Sr Meldert, den tolck ende een dienaar als blijckt p^{r} resolutie naer Hoccheuw soude reysen, om bij den oppersten mandorijn Touja ten meesten dienste te verrichten der Comp^{e} van de voorvallende saecken aldaer.

Den 12 d° des smiddachs enz. (zie pag. 141—162).

Den 23 February ontrent middach is Victoria van de Piscadores hier bij ons op de reede gecomen, medebrengende de 2 Chinese pilooten, die met Victoria als 't jacht den Haen hebben een ander bequame baey geweest te soecken, doch weten anders geen beter ofte dieper te wijsen als op Tayovan, daer selffs ben geweest ende maer 12 voeten waeter is en met hooch water 15 voeten.

Op dato is goetgevonden dat ick met St Nicolaes ende Victoria met het eerste bequame weder ende wint naer de Piscadores soude vertrecken om met den raet aldaer St Nicolaes naer Batavia op het spoedichste affte depecheren om den Ed. H^{r} Generael van alles ons gepasseerde te advyseren ende in passant dese plaets aen te doen, om te besichtigen ofte de voornoemde joncken claer soude sijn om met hem in comp^{e} te vertrecken, tot welcken eynde wij 't schip den Beer hier laten leggen om naer het vertreck van de joncken bij ons in de Piscadores te comen.

Den 24^{e} des smorgens den wint met een weynich coelte uyt de suydelijcker hant, sijn met de voorsz. jachten in zee geloopen,

door stilte weynich geadvanceert, soo dat wij het mosten setten, des middernachts cregen eenen harden wint uyt O. N. O, die tot smorgens toe continueerde.

Den 25^n d°. Smorgens genoodsaeckt sijnde door harde wint ende weer wederom bij den Beer op de reede te loopen, alzoo niet geraden en vonden met sulcken scherpen wint over te steecken, sorgende de Piscadores niet te beseylen; op de reede comende hebben datelijck int schip den Beer den raet vergadert ende geresolveert als blijckt p^r nevensgaende resolutie, also bij ditto resolutie goet gevonden is St Nicolaes hier souden affvaerdigen ende Victoria met het weer en de wint naer de Piscadores te senden om van mijn weercomste den raet aldaer te verwittigen.

Den 26 d°. Smorgens den wint uyten N. N. O. met een tamelijcke coelte is Victoria naer de Piscadores vertrocken.

Den 27 d°. na de middach is de coopman Wan Juan aen ons boort gecomen, dewelcke een pas aen ons versocht, alsoo 't voorgaende hem verleent op den naem van den nachoda was gemaeckt. versoeckende een op sijn naem aen hem te geven, alsoo hij in persoon mede soude gaen ende van den oppersten Touja, soo hij seyt, wert gesonden om met den Ed. Heer Generael van alles te contracteren, hebben hem een pas gegeven; mede versoeckende datter een van onse Hollanders in sijn jonck soude embarcqueren, om tot meerder verseeckeringe van d'onse niet beschadicht te worden; mede eenen brieff in sijn handen te geven, die aen de Ed. Heer Generael op Batavia comende mochte behandigen, hebbende hem 't selffde toegestaen; seyde dat sijn jonck tegenwoordich gereet was, verwachtende nae den brieff die Touja van Hoccheuw soude senden om de selffde aen den Ed. Heer Generael te behandigen.

Op dato is mede aen boort gecomen een dienaer van Somphinghtioia, die ons affvraegde hoeveel daegen wij hier noch souden tardeeren, oorsaecke hij een jonck neffens ons naer de Piscadores souden senden, om de metalen stucken voor desen belooft te haelen. Antwoorden wachten nergens anders dan naert vertreck van de joncken, die naer Batavia souden gaen, souden alsdan met den eersten bequame wint naer de Piscadores vertrecken. Belastende den voors. dienaer, dat hij ons de vrientschap wilde doen aen den mandorijn Touja aen te dienen, soo wel wilde doen ende senden den gevangen Hollander aen boort, die tegenwoordich tot Aymoy is, waerop den dienaer antwoorde 't selfde niet wel en

conde geschieden, dat den oppersten mandorijn van de stadt ontboden was van den Gouverneur tot Hoccheuw, 't selfde sijnen last was, mede dat sij met den anderen geen goede vrienden en waeren, alsoo hij tegenwoordich in sijn plaets van de opgebodene soude succedeeren. Soo't selfde niet en conde geschieden, datse dan aen de Duytsman souden aandienen, om den brieff, die hij in handen hadde, ons soude senden, autwoorde vermocht bij dezelve niet te comen, soude 't selve voor verseeckert houden, dat hij tegenwoordich wel getracteert wort.

Den 28 d°. niet sonders gepasseert, dan hadden harde N. O. winden.

Pmo Meert hadden uyt de mont van Hongtsieuson verstaen, alsoo hij tegenwoordich bij ons nu in de schepen is, om naer de Piscadores te seylen, dat wij geen bequamer plaets hieromtrent gelegen (buyten de jurisdictie van China) als de baey Tayoan sullen vinden, seggende mede dat in de voors. baey van alles te becomen was, te weten allerley vee, overvloedich vis, oock mede een groote partije hartevellen te becomen waeren; datter oock veel Chineezen die met de vrouwen vant lant getrout waeren, bij al dien wij daer vasticheyt maecten, soude met de zelfde seer wel te recht raecken. Naer sij seggen, soo en connen de naturalen vant lant gout nochte silver, den handel die men met haer doet moet geschieden met groff porceleyn en eenich groff linnen; hoewel de selffde naeckt gaen sijn tot het linnen genegen, dan hebben weynich kennis welck 't best is; twijffele niet, soo wij daer waeren geseten, ofte souden van alle plaetsen hier ontrent gelegen toevoeringe genoech crijgen, soo van Hocchieuw, Ginhova (Hinghoa), 't Sobihava (?), 't Songsieu (Tsiang-tsioe), Tanova (Tang-oa^{n}), 't Lensieu (?), mede datter veel Chinese daer bij ons soude comen woonen.

Den 2 d° niet sonders gepasseert; ontrent middach is van de stadt Aymoy bij ons een jonck gecomen, waerin een mandorijn was, die mijn 3 brieven behandichden, 2 door Sr Sael geschreven, een van den 24 Feb. uyt de Piscadores, daer uyt verstaen datter een jonck in de Piscadores hadde geweest, doch niet wel wetende tot wat eynde, dan vraechde aen d'onse off de 2 belooffde metaelen stucken naer Chincheuw al gesonden waeren, soo niet soude de selffde wel mede nemen, d'onse antwoorden noch geen bescheyt daervan te hebben, verstonden mede datter piloots van Tioia worden gesocht, alsoo der eenighe Chinesen seggen, datter noch 2 plaetsen sijn, daer d'onse noch niet hebben geweest, bequaem voor groote schepen, d'eene gelegen aen de zuydsijde van Ilha Formosa,

genaemt Tamsoya, d'ander is een eylant, naer haer seggen, soo veer van Hoccheeuw gelegen als de Piscadores van de rivier van Chincheuw, genaemt Quelang.

Tamsouya, naer 't seggen van haer, is een bequaem eylant, daer vivres genoech te becomen sijn, mede een visscherije van peerlen, oock seggense datter santgout te becomen is, vaeren jaerlijcx 2 joncken aldaer om te handelen, vermoede dat 't selfde eylant daer ick voor desen van verhaelt hebbe, dan is noch van d'onse niet besocht, alsoo den tijt 't selve niet en heeft connen lijden.

Mede voor desen aan Tioia versocht hebbe, soo ons eenighe joncken van noode waeren om de opsoeckinge van andere plaetsen te doen, heeft nu laeten weten hadden de selvige maer te ontbieden.

Op dato lieten een brieff schrijven van den mandorijn Hongsieuson aen Tioia, mede aen de coopman Wansuangh ende de nachode van de andere jonck, omdat sy souden schrijven wat de schortinge was, de joncken niet en vertrocken, ontboden haer dat wij niet langer en vermochten met onze schepen te vertoeven.

Den 3 d° hadden een harde N. O. wint, soodat Ste Nicolaes niet wel en cont vertrecken, cregen geen bescheyt op ons vorige geschreven, tegen den avont isser een cleyn jonckien bij ons gecomen, bracht een brieff van Touja, Gouverneur van Hoccheuw, om aen d'Ed. Heer Generael te bestellen, mits dat wij den vorigen brieff aen ons gegeven weder naer Hoccheuw souden senden, dan alsoo naer haer seggen weynich ofte geen different in de brieven waeren, anders als de schade die d'onse aen die van China gedaen, hebben daerover de laestcomende brieff laeten copieren om de copie aen de Ed. Heer Generael te senden ende t'origineel naer Hoccheuw, mede goetgevonden dat St Nicolaes noch met sijn vertreck een dach soude vertoeven, op hope dat wij onderen tusschen bescheyt van Tioia ofte Wangsang vant vertreck van de joncke soude crijgen, om de Ed. H^r^ Generael t'rechte bescheyt daervan te verwittigen, sullen op morgen tot dien eynde onsen tolck aen Tioia senden als mede aen Wangsang, om 't rechte finael daer van te weten.

Hebbe mede op dato verstaen, hoe datter een mandorijn met dese 2 joncken naer Batavia soude gaen, dat het meeste wachten met de joncken daernaer was, alsoo de selffde noch van Hoccheuw niet en was gecomen, hoewel voor desen ons was aangedient dat

den coopman Wangsang de princypaelste soude sijn, dan seggen nu dat het den mandorijn die verwacht wort sal wesen, watter van wil sal den tijt leeren.

Den 4 d° smorgens hebben onsen Chinesen tolck Domingo opgesonden om te vernemen naer 't rechte bescheyt vant vertreck van d° joncken; alsoo wij noch geen antwoort en hebbe ontfangen als mede den tolck noch 't savonts niet wederom gecomen en is; des savonts sijnder 2 brieven aen boort gecomen, die aen den mandorijn Hongsieuson quamen, alsoo den tolck noch Hongsieuson niet aen boort en waeren, hebbe den inhoudt van de brieff niet connen verstaen, alsoo de selffde niet vermogen te openen, mede niemant en hadde die t'selffde conde vertolcken.

De 5 d°. des morgens is onse tolck wederom van Aymoy aen boort gecomen, tijdinge brengende dat de jonck van Wansang op morgen soude vertrecken, dan versochten alsvoren een Duytsman om met ditto jonck mede te gaen, mede dat ons schip voor heen soude seylen om den Ed. H^r^ Generael daervan te verwittigen, dat voorseecker twee joncken sullen volgen.

Op dato is vertrocken 't jacht St Nicolaes, met 25 gesonden en 4 siecken persoonen, gevictualeert voor 2 maenden.

Op dato is mede aen boort gecommen een mandoryn, gesonden van Teoha, versocht 4 passen om te mogen van d'een plaets op d'ander int coninckrijck van China om vivres te haelen, alsoo de provincie van Chincheo zijn selven niet en can spijsen, oorsaecke hij verstaen hadde datter 3 van onse schepen ontrent Isle de Lamo waeren, die de Chineese veel schaeden aendede, welcke Touja ofte Gouverneur 't selve quaclijck was neemende, aengesien wij haer belooft hadden niet te beschaedigen. Hebben oversulcx Teoja 4 passen verleent, eender inhoudt, om dat ze vrij uit ende in, wtwijsende de passen, de provintie moogen vaeren. Den Gouverneur Teoja was wel te vreeden, souden 't selfde niet belgen zoo wij eenige joncken van de andere provintie naemen, want int minste niet mede te doen hadde. Heeft meede de houtten brieff in zijn provintie laten omdraegen, datter niemant en soude vermoogen van dit jaer naer eenige onser vijande plaetse vaeren, oock meede geen zijde waere uit laeten voeren, anders dan de twee voornoemde joncken, die naer Batavia souden gaen.

6^e^. Niet sonders gepasseert.

7^e^. Is van de particuliere coopluyden, die met de joncq Wansang souden vertrecken, afgevraegt wanneer 't vertreck van d° joncq

soude geschieden, seggende daervan niet te weeten, alsoo 't selfde in handen van Wangsang stont, brengende een brief dat wij wel mochten vertrecken naer de Piscadores, waer op antwoorden wij niet van meeninge te vertrecken voor al eer volgens haere belofte de joncken vertrocken waeren.

8°. Is weeder een dienaer van Teoja aen boort gecommen, hem affvraegende of de voornoemde joncken noch niet claer en waeren, oft wat zij in sin hadden met de joncken, naedemael de selfde niet en vertrocken, seggende datse op morgen souden onder seyl gaen. Naer hem wel ondervraegt hebbende, bemercken aen zijn reedenen hij daer geen recht bescheet van en wist, 't welck ons achterdocht was gevende, hem aendienende dat wij met geen praeties te paeijen en waeren, haer redene van de groote wel overwoogen hebbende, deselfde altijd contrarie bevonden, daeromme belasten hem dat hij 't selfde haer soude aendienen ende wij ons beclaegde over de belofte, die zij ons hebben gedaen, meenende dat sulcke gequalificeerde persoonen haer woorden beeter souden naer commen, alsoo wij 't selfde in bedencken naemen dat zij niet van meeninge en waeren de jonequen naer Batavia te senden, maer op eenige andere onse vijanden plaetse, alsoo den tijt vant mousson meest verloopen is, maer mochten 't selfde wel verseeckert houden, soo de selve op andere plaetse gesonden worden, dat wij onse revenge hier naemaels daervan souden crijgen, ende dat se alsdan daer over souden claegen, 't welck haer aendiende tot waerschouwinge, waerop ditto dienaer resolveerde daedelijck een brieffken aen Teoja te verwittigen de joncken op spoedichste mosten vertrecken.

9. Smorgens is aen ons boort gecommen een wancan, medebrengende een memorike van Hongsienson, liet weeten dat door hart weeder zijn roer van sijn joncq hadde verlooren ende in groot perijckel was geweest, was weeder onder de cust van China gecommen, daer hij een wangkan huerde om naer de Piscadores meede te vertrecken, liet meede weeten dat wij de beloofde stucken niet over souden geven voor ende aleer hij weeder bij ons gecommen was, biddende ons een weynich pacientie souden neemen, door dien dat het langer tardeerde als hij gemeent hadde, dan hoopte binnen den tijt van 4 daegen bij ons te sijn, soo 't selfde niet en geschiede, soude een wangkan bij ons senden, die een witte vlagge tot een seyn soude laeten waeyen om zijn dienaer, die bedectelijck in ons schip was gebleven, daerinne te bestellen met

Hollantsche habijtten, om van de Chineesen niet bekent te zijn.

10e is den coopman Wangsangh aen ons boort gecommen om den Duytsman te haelen, die met de joncq naer Batavia soude gaen, meede brengende eenen brieff van den oppersten Touja, die hij aen de E. Hr Generael soude leveren, seggende op morgen met de joncq te vertrecken. Op dato is wederomme bij ons gecommen de joncq, daer Ongsienson op den 4e Martij meede was vertrocken; d'orangieappelen als meede eenige wortelen, die wij naer de Piscadores hadden gesonden, hebben deselfde weeder ontfangen ende gescheept in een jonck, die Teoja ons vergunde om de fruytten, die bij ons waeren hebbende, naer de Piscadores te senden.

Den 11e des morgens voor daeg is de joncq vertrocken naer de Piscadores, meede gegeven den sergeant Verbeecq om op de voorsz. fruytten toe te sien.

12e des avonts is den mandorijn Hongsinson weder bij ons onder 't eylant van de pagode gecommen, dan hadde in de Piscadores niet geweest, hoewel hij 't selfde liet van hem gaen tegen die Chineesen aldaer geweest te hebben, oock meede schreef aen Teoja daer geweest te zijn, vonden met den anderen goet 2 isere stucken aen Touja volgens onse voorige belofte te senden, dan in plaets haer belooft hebbende 2 metaele stucken, hebbende selfde geconsenteert met 2 sackers van twee duysent, waermeede zij te vreede waeren.

13e. Is den voorsz. Hongsinson beneffens onsen tolck ende een Duytsman, die met de joncq naer Batavia soude vertrecken, meede nemende de voornoemde stucken naer Aymoy gevaeren, vonden mede goet dat wij met den Beer naer de Piscadores souden zeylen; den voornoemde Hongsionson ende den tolck souden over 6 a 7 dagen met een joncq volgen, alsdan meede brengende eenige pilooten om een bequaeme plaets, daer wij souden moogen handelen, opsoecken. Op dato zijn wij met den Beer van t'eylant van de pagode t'zeyl gegaen, dan avanceerden weynich, settent weeder bij noorden t'eylant van de pagode onder 2 a 3 eylandekens, op 12 vadem weeken gront; des avonts is achter ons om commen loopen de joncq, die den 11e was vertrocken, niet weetende oft hij in de Piscadores is geweest.

14e. Smorgens de wint N. N. O. zijn met den Beer onder zeyl gegaen om naer de Piscadores te loopen.

15e. Hadden goet weeder, naer den middach ben ick weeder

in de Piscadares geariveert met 't schip den Engelsen Beer, meede brengende eenige oraigne-appelen ende wortelen, die ick in een joncq heb laeten schepen.

16^e. Tegen den avont is alhier gearriveert een joncq uit de rivier Chincheeuw, meede brengende eenige oraigne-appelen die ick in de joncq heb laeten schepen.

17^e. Niet sonders gepasseert, op dato den breeden raedt vergaedert op 't fort in de Piscadores, geresolveert als p^r resolutie.

Van den 17^e tot den 19^e Sonnendaegs niet sonders verricht, alsdoen den breeden raedt vergadert, geresolveert als p^r resolutie blijct.

Verstonden uit den mont van den schipper van de voornoemde joncq, genaempt Houlansiong, dat de coopluyden als hij selfs haer seer beclaegde over t'quaet tractement ende schattinge van Batavia, seggende haer niet en spijt het gelt te geven voor haer persoon, maer voor haer dienaers dunct haer onreedelijck te zijn.

20^e. Den Secreten raedt vergadert, geresolveert als p^r resolutie, op dato de voorsz. joncq, die op 16^e deser hier was gearriveert, naer de rivier van Chincheo, hem meede gevende eenige schenckaigie aen den Toja, Gouverneur over de provintie van Chincheo, residerende tot Hocheo, een vergulde riem ende deegen met een vergult hencsel, ende aen de mandorain Teoja 50 catty sandelhout, een sack peper van 40 à 50 ℔ ende een vierroer, oock aen de schipper van de joncq Houlamsong 10 $\frac{a}{r}$ in contant ende een hoet, weert zijnde 2½ $\frac{a}{r}$ van achten.

21. Niet gepasseert, dan hadden taemelijck weeder.

22e. Den breeden raedt vergadert, geresolveert als p^r resolutie. Des avonts cregen een harden storm.

Van den 22^e tot den 25^e hadt de storm noch al gecontinueert, alsdoen een zeyl gesien, 't welck was een Chineese joncq, die quam om te vissen.

Op dato zijn meede vertrocken de jachten de Haen ende Victoria naer Teyovan, daermede ginck voor overhooft Sr Adam Verhult, hem meede gevende eenige contanten, coopmanschappen als anders,[1] om te sien ofte eenige zijde waren beneffens de Jappanders voor ons conden becommen.

26^e Tamelijck weeder, niet sonders gepasseert.

---

[1] Blijkens de resolutie van 17 Maart kregen deze jachten mede: „een kist gelt van 8000 realen van 8^{en}, een kist ongemunt zilver, 6 a 7 lasten peper, 100 picol sandelhout, een casroor scharlaken."

27e. Maendach den breeden raet vergaedert, goetgevonden als blijct pr resolutie.

Op dato is de voorsz. vissersjoncq weeder vertrocken.

Van den 27e tot 29e Woensdaegs al goet weeder gehadt. Op dato den breeden raedt vergaedert, geresolveert als blijct pr resolutie.

30e. Niet sonders gepasseert, alsdoen creegen harde stormen, die gecontinueert tot op dato 2e April, des avonts creegen taemelijck weeder.

April 1623.

Ady 3e Sondaegs, saegen 3 zeylen, dewelcke int naerderen bemercten Chineesen joncquen waeren, naer de middach zijnse alhier in de baey bij 't kercxken wel gearriveert, alwaer de schipper Theunis Jacobs Engel ende meer andere coopluyden als schippers naer toe gesonden zijn. In een van de joncquen was den langverwachten Hongsinson, mandorijn, die hier quam ondeckinge langs Formosa te doen, om een bequaeme baey de Compe dienstich op te soecken.

4e. Maendach ben ick beneffens de coopluyden ende schippers met den voors. Hongsionsong naer lant gevaeren, al waer hem feestelijck onthaelt hebben.

5e Eenige delincquanten gesententieert.

6e. den Breeden Raedt vergadert, goetgevonden als pr resolutie dat schip ZZee ende den Engelsen Beer met d'eerste bequaeme wint ende weeder naer de Manilha sullen vertrecken, om daer opt vijans vaertuych te passen, haeren besetten daer geweest zijnde, alsdan de coers te stellen naer Maccow ende haer daer soo lang onthouden als de victualie ende tijt sal connen lijden, off ten waere eenige andere ordre van de Hr Generael mocht gemoeten, waernaer zij alsdan haer sullen hebben te reguleeren. Over de voors. twee scheepen gaet voor opperhooft Theunis Jacobsz Engel, schipper op ZZee.

7e. ZZee ende den Engelsen Beer onder zeyl gegaen, doch weynich geavanceert ende door stilte gezet, hadden doen de wint zuydelijck.

8e. Tegen den middach creegen wij de wint noordelijck, alsdoen zijnde voors. scheepen ZZee ende den Engelschen Beer onder zeyl gegaen, die tegen den avont uit gesicht geraect zijn. Godt wil haer verleenen t'proffijtelijckst ende dat het mach zijn streckende tot haerder ziele salicheyt ende voordeel van de Compe.

Meede is op dato vertrocken den mandorin Hongsionsong met zijn joncken, hem meede gevende een stuerman ende een hooghbootsman, die den 4e passato alhier is gearriveert, om langs Isla Formosa de ondeckinge van een bequaeme baey (de Compe dienstich) te doen.

Van den 8e tot den 10e hadden continuellijck goet weeder gehadt, des nachts reegen ende harde noordelijcke stormen.

11e. Continueerde den storm noch seer. Smorgens vroeg is alhier gearriveert een Chineese jonck comende uit Teyovan, meede brengende een brief van den oppercoopman Adam Verhult ende de vrienden, die aldaer met de jachten den Haen ende Victoria zijn leggende, waer uit verstont dat daar ontrent eenige Chineesen met joncken tegen de anderen in oorloog waeren geweest, oock dat de joncq over 14 à 15 daegen, als in Chincheo was geweest, weeder naer Teyouan soude keeren.

Op dato is hier meede gearriveert den mandorin Hongsiongson met zijn joncq, die den 8e passato om d'ondeckinge langs Formosa te doen als vooren was gesonden, die wederomme sijn gekeert door dien 4 Chineese vrijbuiters ontrent Tangquin (?) waeren gerescontreert ende hem drie persoonen ontnomen, die om verversinge als anders aen lant waeren gesonden, oock zij haer best doende met naerjaegen, doch en zijn niet gevolgt, zoo dat presumeerde deselfde Chineesen zijn, daer den voornoemden Adam Verhult mijn van heeft geadviseert.

12e Hadden noch wint ende weeder als vooren, des morgens vroeg hebben aen de joncq, die gisteren gecommen was, een brieff bestelt om aen Sr Verhult in Teyovan te behandigen, doch is door onweder niet 't zeyl gegaen.

13en Donderdaegs smorgens heb ick den voorsz. Hongsiongsong, mandorin, aen boort vant schip de Hoope ontbooden, 't welck de voorleeden drie daegen door 't onweeder niet en heeft connen geschieden, om met hem ten dienste der Compe te spreken, oft hij niet de voorige meening, van de ondekking langs Formosa te doen, wederomme van zin was aen te vangen. Beloofde met den eersten soude geschien, mits hem te voorsien van 10 Nederlanders.

14e Hadden reedelijck weeder, alsdoen is Hongsionsong met 3 joncken naer Formosa vertrocken in hebbende 10 Neederlanders tot zijne assistencie; vertrocken zijnde gemoeten 3 van de 4 roovers, die ditto Hongsionsong ontrent Tancquin naer hadde gejaegt, waerover met sijn joncken weder geset ende liet 't selve aen mijn

weeten, dat ick hem met 10 à 12 persoonen zoude versien, alsoo hij van meeninge was ditto roovers op morgen vroeg aen te tasten; hebben hem den luytenant ende 11 persoonen toegesonden, die ontrent drie uren in den avont wt fort zijn vertrocken, verstonden oock dat de roovers den voorleeden nacht 3 Chineesen van dit eylant aen de noort zijde hadden gehaelt; vonden goet beyde de boots wel gemant ende met steenstucken versien daer beneffens te zenden, om alsoo de roovers, die in de mont van de baey onder de waeterwal geset laegen, op morgen vroeg te besoecken, waer over den voorsz. Hongsinsong zeer verblijt was; des avonts hebben aen de scheepen gelast dat yeder zijn boot soude claer maecken, des morgens voor daeg ben ick naer boort gevaeren ende ordre gestelt om de boots naar de roovers te zenden.

15ᵉ. 's Morgens gelijck den dach zijn de boots van booven gevaeren ende de joncken van onderen opgecommen, om als vooren verhaelt de roovers door sulcken middel te verooveren; int naederen is de cleenste joncq van de 3 onder zeyl gegaen ende heeft zijn coers naer 't fort gestelt, d'ander twee voor haer (anckers) blijven liggende, die de prince vlagge liet waeijen; doen is den Mandorin Hongsionsong met zijn joncquen daer bij gecommen ende heeft vier gegeven, alsoo den admirael veroovert, al waer niet meer als 5 à 6 chineesen in waeren ende de ander op de tweede joncq over ende aen lant geloopen; ondertusschen heeft de tweede zijn anckers gelicht ende meende door te gaen ende zijn hem met dº. 3 joncken gevolgd; alsdoen de boots, die door den contrarie storm niet haest voort en conden geraecken, daerbij gecommen ende de veroverde joncq bewaert, alsdoen het volck dat met het cleene joncxken van de vrijbuyters onder zeyl ende dicht onder 't fort was, zij siend dat haer sochten te nemen, die in zin hadden bij ons te commen, zoo wij daer naer van de verooverde verstaen hebben, met eenige schenkagie, waerinne was haer admirael en meer van hun principaelste, hebbent gewent ende zijn door gegaen, den voorz. Hongsiongson met zijn dº. joncken de zeeroovers onderhaelende ende altemets tegens den anderen eens schargeerende, zijn alsoo om den hoeck geraect ende wt gesicht belent; tegen den middach is den voornoemden Hongsionsong, mandorijn, ende onse boots met dº. vrijbuyters binnen gecommen, daer geen goederen als ontrent 6 à 700 hartevellen ende 36 à 40 Chineesen in waeren, 't welck een groote blijschap voor haer was

ende int zelve ons groote eer gaven, 't welck ick meen tot faveur van de Comp. zal zijn streckende.

Naer den middach is alhier wel geariveerd een joncq, commende van Chincheo, daer in was een swaeger van de voors. Hongsionsong, die na 't verooveren van de vrijbuyters met Hongsionsong zijn joncq onder zeyl is gegaen naer Teyovan, omt jacht Victoria beneffens haer d'ondeckinge langs Formosa soude doen, hem mede gevende een stuerman ende 10 à 12 Hollanders om eene bequeme baey op te soecken, oock haer best te doen om de resterende vrijbuyters, die haer ontrent de noort zijde van Formosa meest onthouden, eenig afbreuk te doen.

16e. Sonnendach goet weeder gehadt, niet sonders gepasseert als de joncq int santbaey bij 't kercxken laeten corten; naer den middach hoorden drie schooten schieten aen de noortzijde vant eylant, alwaer een soldaet naer toe sonden; tegen den avont den soldaet weeder commende, seyde deselfde joncquen waeren, die den 15e waeren vertrocken.

17e. Hadden tamelijck weeder, voorders niet gepasseert; alsdoen is mijn door den mandorin Hongsinsong aengedient, dat met den eersten wilde vertrecken naer Chincheo ende van daer naer Hocheo, bij den Gouverneur Touya, om te sien oft con verkrijgen dat hij af zou laeten publiceren den vrijen handel ende maeken dat wij ons capitael dat hier noch zijn hebbende met den eersten souden besteeden, mits te houden dat hem belooft hebben, dat is met de twee groote scheepen van hier te vertrecken; heeft oock op ons versocht dat men hem wilde toestaen de Chineesen van de twee joncquen, die 15 passato met ditto Hongsionsong joncken daer wij 17 Neederlanders in hadden veroovert zijn, souden laeten volgen, die 36 à 40 int getal zijn doch meest presionniers, daer onder 7 à 8 oude vrijbuyters, t'welck hem met gemeene stemmen is geconsenteert, op hoope onse gevangene tot eerder verlichtenisse van gevanckenisse ende beter getracteert sullen worden.

Van dato voorsz. tot 21e niet sonders gepasseert dan tamelijck weeder ghehadt.

Op dato tegen den middach is ons door den mandorin Hongsionsong gevraegt, wat zijde waeren wij voor eerst begeerden; hebben 't selve hem aengeseytt 2 à 3 picol rouwe zijde; wilde weeten tot wat prijs, seyde daervoor souden betaelen 100 à 120, 150 à 160 $\frac{a}{r}$ van achten de beste 't picol; soo veel andere stoffen

aengaet, conden daervan geen prijs stellen, doordien dezelfde seer different vallen, doch mosten van yeder een monster zien, souden alsdan van alles contracteren.

22. Saterdach smorgens saegen een Chinees zeyl, alwaer door den mandorin Hongsionsong een van de 5 joncken hier leggende naer toe gesonden; tegen den middach is meede van hier vertrocken een jonck naer Chincheo, die den 15e passato hier was gearriveert, daer op was den swaeger van ditto Hongsionsong: hebben aen twee principaelste van de joncq vereert 6 $\frac{a}{r}$ van 8e in contant.

23e Sonnedaech tamelijck weeder, naer den middach saegen 3 zeylen int naerderen, bemercten dat 't jacht Victoria was ende de twee joncquen, die 16 deser vertrocken waeren om ondeckinge lancx Formosa te doen. Do jacht ende joncq hebben aen de oostzijde vant eylant door quaet weeder, dat doen cregen, geset ende den coopman Jacob Constant int fort gecommen, waervan verstonden den 21e deses wt Teyovan t' zeyl gegaen zijn, door de harde noordelijcke winden, die noch daegelijcx continueren, niet op connen raecken om 't voorneemen, daeromme wt gezonden zijn, te volbrengen.

Verstonden oock dat in Tayovan bij d'onzen aldaer vier Chineese handelaars waeren, dan hadden weynich coopmanschap, maer één picol zijde, d'ander 50 picol zuycker ende eenige damasten als andere waeren: de coopluyde zijn seer bevreest voor den voornoemden Honsinsong, als alle oppersten, gelijck gebleeken is van sijn joucq ontrent Teyovan gecommen zijn, die sij ras kennen, alsdan de vlucht neemende ende soo haest weeder wt gesicht zijn, commen daedelijck bij d'onse in de baey, zoo dat men meent een sterck bevel in China wt gegaen is, datter geenige coopluyden met waeren bij ons moogen commen voor en aleer den vrijen handel afgepubliceert is.

Verstonden meede dat den voors. Constant op gisteren bij een groote Japponse joucq was geweest, die van meeninge was in Teyovan te loopen, om aldaer Chineese zijde-waeren te coopen, seggende meede verstaen van do Japponders, dat de baey van Kylang ons niet dienstich zoude zijn, was waters genoech om in te commen met groote scheepen, maer de inwoonders int minste niet te vertrouwen en zijn, die zeer diefachtich zijn naer haer seggen.

24e. Is het jacht Victoria binnen gecommen.

25e. Is een van de twee joncquen, die 23 deser met Victoria

hier ontrent waeren gearriveert, 't zeyl gegaen voor de derde mael om d'ondeckinge langs Formosa te doen, ditto joncq meede gevende twee stierluyden, een hooghbootsman om ditto cust van Formosa zoo veel doennelijck is caertwijs sullen wtwerpen, oft ten minsten perfectelijcken journaliseeren, en alsdoen 't jacht Victoria hier gehouden, doordien niet gaeren in compagnie meede hadden.

26e. den Breeden raet vergaedert, geresolveert als pr resolutie. Naer den middach is van hier vertrocken den mandorin Hongsionsong met zijn 4 joncquen, zoo groot als cleen, naer Chincheo.

27e. Den raedt vergadert, goet gevonden als blijct bij de resolutie, naer den middach ben ick met 't jacht Victoria vertrocken naar Teyovan om te besien wat daer weegen de negotie met de Chineesen, Japponders en de inwoonders te weeg soude connen brengen.

28e. Smorgens zaegen een zeyl bij noorden van ons, al waer naer toe zeylden, bij hem commende bemercte dat ons jacht den Haen was, waer in zeer verwondert waeren, dat het selfde van Teyovan was vertrocken, wist niet wat dencken soude; den Coopman Verhult, alsdoen aen boort commende, zeyde dat alles. [1])

Adi pro Meyo Anno 1623.

Van pro dato tot 2e niet sonders gepasseert, continuelijck goet weeder gehadt.

Op dato naer de middach is naer Chincheo vertrocken de mandorin Houtamhong, die 27e passatto hier gecommen was, om de resterende vrijbuyters die hier ontrent noch onthouden te becommen; naer den middach is de voorsz. joncq door contrarie wint weeder binnen gecommen.

Van dato voorsz. tot 8e niet sonders gepasseert, hadden contineerlijck goet weeder altemet zuydelijcke winden gehadt.

Op dato den breeden raedt vergaedert, geresolveert als pr resolutie; meede goet gevonden den voorsz. mandorin Soutamhong te geven 400 $\frac{a}{r}$ van achten, daer voor zijde als ander waeren te brengen tot een proef.

---

[1]) Wat Verhult vertelde staat in het kort vermeld op pag. 171—173. In het journaal is hier eene leemte, de dagen 29—30 April ontbreken, daarin moet gestaan hebben dat de Commandeur nu weer naar Pehoe terugkeerde.

9e. Is den voorsz. Soutamhong t'zeyl gegaen, die door stilte dien dach niet uit gesichte en is geraeckt.

10e. Niet sonders gepasseert, hadden goet weeder; saegen altemet eenige Chineese zeylen, die niet binnen gecommen en zijn, niet weetende waer nae toe wilden.

11 do. Smorgens saegen een zeyl uit de zuyt naer ons toe commen. Int naerderen bemercken dat het schip Groeninge was, die een joncq achter aen hadde, dat 18e Octobr Ano 1622 met de vloot van 8 zeylen nae de cust van China vertrocken ende door onweeder verdreven waeren ende de voorsz. joncq op gisteren ontrent Formosa becommen, die naer Manilha wilde, gelaeden met cleeden ende weynich zijde waeren, in alles ontrent weerdich de 9000 gulden, soodat 't voorsz. Groeninge naert verdrijven van Chincheo ende Piscadores heeft onthouden 10 à 12 mijlen booven Canton in de baey . . . ende voorder bij de cust onthoudende, alwaer bij hem gecommen is 't schip Haerlem, dat met de Trouw uit Jappan vertrocken is, om de Piscadores aen te doen, doch zijn door hardt weeder oock verdreven; naedat eenige daegen bij den anderen zijn geweest, ist schip Haerlem op den 8 February passatto van malcanderen gescheyden, do Haerlem naer Batavia ende 't voorsz. Groeninge aldaer op de cust blijven cruysende, oorsaecke int mosson niet op conde geraecken om in de Piscadores bij ons te commen; dat meede uit Haerlem gelicht eenige packen met Jappanse rocken, coussen ende schoenen, houtwerck ende anderen provisien, die in Japan voor de Piscadores ingenoomen hadden, 't voorsz. Groeningen aent voorsz. Haerlem gevende 20 packen getwerende zijde als pr cognoissement daervan zijnde.

12e. Des nachts creegen harde windt ende reegen, des morgens hadden een groote trawaede uit den N. O. ten, soo dat 't schip Groeninge ende de joncq voor 't fort aen strant zijn geraect, dese voorsz. windt soo hart waeyende, dat schip de goede Hoope ende 't schip Oudt Delft voor 3 anckers niet en hebben connen houden, maer daervan gespilt; de wint omdraeyende vant N. O. naer 't zuyen, van daer naer 't W. ende vant W. naer 't N. O. noch al even hard waeyende, zijn de voorsz. scheepen gints ende weeder door de baey gedreven ende Oudt Delft aen de N. O. zijde in de baey eyndel. aen de grondt geraect; de Goede Hoope, die lange hadde leggen drijven ende groot perijckel uitgestaen heeft, soo 't onweeder niet afgenoomen had, 't welck ongevaerlijck 4 à 5 uren hadde geduert ende al reede zijn mast gekerft zijnde, in

groote noot soudt hebben gebleven; oock Groeninge zijn mast gekerft zijnde ende op strant beneffens de joncq in de barninge sittende, zijn seer schaedeloos geworden, doch behouden gebleven; in somma hebben een noodtweeder uitgestaen, dat weynich bij menschen meer gesien is, 't welck den Almoogende heeft versien.

Naer den middach ordre gestelt dat men de joncq soude beginnen te lichten, doordien leck was, ende eenige goederen nadt waeren geworden, 't welck begonnen, oock dat men op morgen de Chineesen, die ontrent 275 int getal waeren, op de scheepen alst fort sal verdeelen.

13e. noch doende geweest als vooren om de joncq te lichten, hadden doen taemelijck weeder.

14e. Doende geweest alsvooren.

15e. Is hier wel gecommen wt Teyovan 't jacht Victoria met den coopman Jacob Constant, die mij de tijding gebracht van den oppercoopman Adam Verhult, die in do. Teyovan was leggende met coopmanschappen weegen onse E. Hr. Mrn., dat over eenige daegen geleeden neffens de Japponders eenige contanten hadde geavantuert met een Chinsese wangkan naer Chincheo, om zijde ende andere waeren daer vooren te brengen; verstonden aldaer veel vaertuych quam, doch seer beschroomt int handelen, meede dat onse scheepen ontrent Maccao cruysende vier joncquen verovert souden hebben, sorge de tijdinge te groot zij, toch den tijt salt leeren.

Van dato voorn. tot 17e niet sonders gepasseert.

Op dato den breeden raedt vergaedert, goet gevonden als pr resolutie; alsdoen de helft van de Chineesen in wercke gestelt om 't fort in effect te brengen.

18e. Is wt Chincheo hier wel gearriveert een joncq met een mandorin, die noyt hier en was geweest; tot wat intentie gecommen was weete niet, dan seyde zijn swaeger Hongsinsong hier verwachtende was, doch presumeerden anders niet dan dat hij quam om te visiteeren in wat stant ons fort was.

19e. Saegen eenige seylen, die daegelijcks veel schapperen, dan meene visschers, soudt, pady oft ander baring-baring joncquen zijn.

20e. Is alhier geariveert den mandorin Houtamsong alias Langenbaert wt Chincheo, wie den 8 passato vier hondert $\frac{a}{r}$ van 8e meede zijn gegeven tot een proef om monsters van alderley zijdewaeren te brengen, 't welck niet en heeft gedaen, niet meede brengende dan 7 à 800 potgens Chinees bier; oock met hem

commende de stuurluyden, die met de joncq wt waeren geweest om een bequaeme baey langs Formosa of elders, dan en vonden geen bequaemer als de baey Teyovan; hadden aen de noortzijde van Isla Formosa in de baey van Quilang geweest, doch onbequaem voor scheepen te leggen, naementlijck voort noorder mousson, alsoo ditto baey geen beschutten en heeft, en is een cleen inbocht, daer woont een deel wilt volck, geleegen op de hoochte van .... graeden.

21ᵉ Is de voors. joncq, die 18ᵉ passato hier was gearriveert, vertrocken. Van dato voorsz tot 27 niet voorgevallen, dan doende geweest om de scheepen haer becommen schaede ende 't fordt de omgevallen wercken behoorlijck te repareeren.

28, 29 ende 30 niet sonders gepasseert. Op dato des nachts is hier wel gearriveert 't jacht Victoria wt Teyovan, tijdinge brengende dat van Cap. China zijn gesoude joncq oft avonturiers in China om zijde waeren te coopen int commen naer Teyovan niet te voorschijn gecommen en waeren ende daervan eenige teykᵉⁿ drijven, zoodat voor seecker houde gebleven te zijn.

Adi pᵒ Junio Anno 1623.

Ady dᵒ tot 3ᵉⁿ hadden goet weeder ende zuidelijcke wint, voorder niet sonders gepasseert. Op dato den breeden raet vergaedert, goet gevonden ende geresolveert als pʳ resolutie.

4ᵉ ditto Sonnendach voormiddach saegen 3 zeylen wt de zuyt naer de baey commen, int naerderen mercten de scheepen waeren Z.Zee ende d'Engelsche Beer, met een veroverde Chineese joncq, die 8ᵉ April passato van hier naer Manilha waeren vertrocken, die op de cust van Manilha 2 Chineese joncquen hadden veroovert, waer wt de goederen ende persoonen daer in zijnde in haer scheepen overgenoomen ende de voornoemde joncquen in den brant gesteecken hebben, in 't herwaerts keeren is haer een joncq op den 18 passato gerescontreert ende veroovert, daer de principaelste goederen wt hebben gelicht ende de joncq met de resterende goederen ende volck hier gebracht, soo dat nu in alles met de becommen Chineesen vant schip Groeninge hebben over de 1200 persoonen.

5ᵉ dᵒ smorgens creegen harde noordel. winden ende storm, oock reegen, snachts is 't schip d'Engelse Beer door de harde wint voort fort aen strant geraect doch niet beschaedicht.

6ᵉ dᵒ Continueerde ditto weeder noch seer.

Op dato den breeden raet vergaedert, geresolveert als p[r] resolutie, meede delinquanten gesententieert.

Des nachts is naer Teyovan vertrocken 't jacht Victoria, daer meede ging den oppercoopman Jacop Constant om S[r] Adam Verhult in 't.voorsz. Teyovan te verlossen ende hier in de Piscadores opt contoor te commen, alsoo door zijn absentie de boecken verachtert waeren, om de selve weeder in behoorlijck form te brengen.

6[e] d[o]. tot 13[e] hadden noch al harde noordel. storm gehadt, dat qualijck eenich vaertuych conden gebruyken; meede doende geweest om de goederen bij de schepen Z Zee ende d'Engelsche Beer veroovert te herpacken ende naer behooren te sorteren. Des nachts zijn door den voorsz. storm ende regen meest alle de bolwercken soo buyten als binnen de puncten ende gordijnen met de borstweeringen afgevallen, 't welck ons groote moeyte causeert om 't fort weeder in effect te brengen.

14[e] d[o] smorgens kreegen stilte, zuydelijcke wint ende reegen, tegen den middach hebben 4 van de principaelste verooverde Chineesen ende 30 oude luyde, daar de Compaignie geen dienst van te verwachten en heeft, met een joncscken naer China gesonden met eenige missive aen de Gouverneur Tauja ende aen Teoja, admirael van der zee. [1])

15[e] d[o] Niet sonders gepasseert, was tamelijck weeder; snachts is hier wel gearriveert 't jacht Victoria wt Teyovan met den oppercoopman Adam Verhult, meede brengenhe eenige zijde als zijdewaeren, in d[o] Teyovan becommen.

16 d[o] is hier wel aengecommen een wangkan van Teyovan, gesonden van Capp[n] China, met zijn tolck die op ons versocht aen hem een van de veroverde joncquen te vercoopen, 't welck hem is geweygert. [2])

Op dato den breeden raet vergaedert, goetgevonden als p[r] resolutie.

17[e] d[o] hadde goet weeder ende suydelijcke wint.

Naer middach is de voors. wangkan van Capp[n] China, die op gisteren hier was gearriveert, naer Teyovan vertrocken.

18[e]. d[o]. is alhier wel gearriveert den mandorin Hongsinson met 4 joncken, aen ons gesonden van den Gouverneur Teyoa residerende tot Hocheo, ons vraegende tot wat intentie het fort soo

---

[1]) Volgens de resolutie van 10 Juni zouden slechts 6 of 7 Chineesche gevangenen bij deze gelegenheid gezonden worden.

[2]) Waarvoor Capitein China deze jonk noodig had, blijkt op pag. 176.

sterck maecten; waerop antwoorden wij hebben verstaen door een van onse scheepen, dat alhier van bij Maccao is gearriveert, dat die van Canton, Amouw als meede Portugese van Maccau sterck zijn equiperende ende wel zoo joncquen van oorloog als fregatten toerustende zijn, om ons hier te commen besoecken, waerover veel omstandige reden met den anderen hebben gehadt, hem vraegende waeromme volgens zijn belofte geen coopluyden met coopmanschappen meede en brocht; antwoorde de coopluyden gereet waeren, soude meede een schenckagie gebrocht hebben van den Combon Gouverneur, dan alsoo d°. Gouverneur verstont dat wij eenige Chineese joncken ende volck hadden aengehaelt, doen niet en wilde consenteeren datter eenige coopluyden meede de schenckagie bij ons souden brengen.

Van den 18ᵉ tot 20ᵉ niet sonders gepasseert, al doende geweest om d'omgevalle wercken in effecte te brengen ende de verooverde goederen te sorteren.

Op dato den breeden raedt vergaedert, geresolveert als pʳ resolutie; naer den middach is alhier wel gearriveert van Batavia 't schip Oraignie, als de jachten Erasmus, Valck, West-Cappel ende Cleen Thoolen, daermeede voor opperhooft quam den E. Commandeur Christiaen Francen, waervan verstonden datse met de voors. vloot op 4 April passato van Batavia waeren gescheyden ende d'E. Hʳ. Genˡ. Coen in Januarij lestleeden naer 't vaederlandt vertrocken was ende dat in zijn plaetse is gesuccedeert den Ed. Hʳ. Pieter de Carpentier, meede commende 3 vrouwen die haer mans hier op de Piscadores zijn leggende, als voorder het cargasoen, 't welck was was 70 lasten rijs, speck, vleys, wijn, aracq als andere nootlickheeden.

21ᵉ. d°. Niet sonders gepasseert, dan doende geweest om de gecommen scheepen ende jachten te lossen ende claer te maecken.

22 d°. is hier gearriveert wt Teyovan een wankan comende aen mijn ende de raeden van Cappitⁿ China gesonden, met een tolck genaempt Kunsuan, soo om verlossing van twee Chineesen, 't welck meene groote vrienden van d° Cappⁿ zijn, als om een van de veroverde joncken te coopen, t' welck hem hebben affgeslaegen, om reeden 't zelve eenig vijantschap tusschen ons ende de Chineesen mochte causeeren.

Op dato den breeden raedt vergaedert, goet gevonden als pʳ resolutie.

23ᵈ. d°. nae den middach is van hier vertrocken de voornoemde

wangkan, hem meede gevende tot schenkaigie voor Cappit. China een veergesichtglas ende yet anders weynich van weerden.

24°. d°. Den breeden raedt vergaedert, geresolveertt als p^r resolutie, voorder niet sonders voorgevallen.

25°. d°. Hadden goet weeder met zuydelijcken wint.

Op dato den raet vergaedert ende geresolveert als p^r resolutie.

26°. d°. is van hier vertrocken 't jacht Victoria naer Teyovan, om te sien wat bij d'onse weege de negotie aldaer verricht wordt; oock int herwaerts commen eenige bamboesen te brengen.

Op dato is hier met zijn . . . . wel aengecommen den mandourain Hontonsouw, alias Langenbaert, gesonden van Teyoa, als nu bij provisie veltoverste, residerende tot Aymouw, om te besichtigen, zoo presumeeren, wat bij ons is passerende.

27°. d°. Den breeden raedt vergaedert, geresolveert als p^r resolutie.

28°. d°. Niet sonders voorgevallen.

29°. d°. Hadden al goet weeder; den raedt vergaedert, geresolveert als p^r resolutie.

30°. d°. Naer den middach zijn van hier vertrocken de scheepen ende jachten Oraigne, d'Engelsche Beer, Erasmus ende Cleen Thoolen naar Isle de Lamho ende de cust van China, om op de Chineese joncquen van de Manilha commende ende Portugeesen vaertuych dat naer Japan oft eenige onse vijanden plaetse wil, oft van daen compt, waermeede voor opperhooft ging den E. Christiaan Franssen, de voorsz. scheepen ende jachten waeren versien Orange met 80 persoonen, d'Engelsche Beer 69, Erasmus 55 ende Cleen Thoolen met 36 coppen, daer beneffens gevictualeert voor 3 maenden. Al doende hadde noordelijcke wint.

Adi p° Julio Ann° 1623.

Adi d° naer middach is alhier gearriveert 't jacht Victoria wt Teyovan, waervan verstonden dat d'onse aldaer eenige picol sijde als anders becommen hadden, oock meede brengende 3 harten, eenige bamboesen, cocques als anders.

Tusschen 2 à 3 snachts is 't jacht Victoria beneffens den Valck, tot meerder versekeringe bij den Haen aldaer in Teyovan te blijven liggen, vertrocken om te verwittigen 't vertreck van de voorsz. vloot ende voorders omt gepasseerde aldaer te verwittigen. Alsdoen hadden harde noordel. winden.

3° d° eenige delincquanten gesententieert, doen cregen suydel. winden ende reegen.

4e. do is den breeden raett vergaedert ende geresolveert als pr resolutie.

5e. Is hier wt Teyovan wel gearriveert 't jacht Victoria, met advys van Cappitn China, mijn seer geerne eens in persoon spreeken soude, want hiel voor seecker dat de Chineesen niet en sochten als ons met praetiens te abuyseren, ende die meende onse vrienden waeren onse vijanden zijn, meede dat hij haer aert beter kende als wij, doordien selfs een Chinees is, doch soude selfs gecommen hebben, dan en heeft door zijn indispositie niet connen geschieden.

6e. do is 't voorsz. jacht Victoria in de santbay bij 't kercksken geset om daer aen yett te repareeren.

Des nachts tusschen 6 ende 7 ben ick ende Hongsinsong met jacht Westcappel vertrocken naer Teyovan, om te sien wat secreeten ons dienstich wt den mont van Cappitain China sou connen verstaen, die naer ons seer was verlangende.

8, 9, 10 do hebben al stormen gehadt wt den zuyen, oock grooten reegen, zoodat de voorgenoomen reys naar Teyovan niet conden volbrengen ende heb door nootshalven de coers weeder naer de Piscadores doen stellen, alwaer Godt loff, tegen den avont ben gearriveert, daer ick verstont dattet fort door den harden regen hier ende daer aen de punten ende gardijnen yet affgevallen ende op veel plaetsen seer ontramponneert was, 't welck nu tot diversche reysen is geschiet ende weynich remedie weeten om 't voors. fort int viercant staende te houden, alsoo van geen houdt ende calck ons hier dienstich zijn voorsien.

Den 11e den breeden raedt vergadert, geresolveert als pr resolutie.

Van den 11e tot 13e niets sonders gepasseert, veel variabel winden gehadt, alsdoen eenige delinquante gesententieert. Op dato naer Tayovan vertrocken 't jacht Westcappel om alle de zijdewaeren, die daer opt comptr zijn hebbende, te haelen, meede om eenich advys wat seedert de laetste becommen aldaer voorgevallen ende wtgericht is.

Op dato is van hier vertrocken den mandorin .... alias Langenbaert, die op ons versocht 200 Chineesen liber te hebben, die nae China te brengen, en twijffelde niet souden te beeter om die oorsaeck weegen 't stuck van den handel tot ons voorneemen comen, 't welck hem af hebbe geslagen ende alsoo met vrientschap van den anderen gescheyden, hem meede gevende een brief aen zijn Mr Toya.

Van dato voors. tot 15e al wint ende weeder als vooren gehadt.

16e. do. Is alhier wel gearriveert 't schip den Engelsen Beer, comende van de vloot van de E. Christiaen Francen, die op po deser was vertrocken om ontrent Isla Lamho ende de vaste cust van China te cruysen, verstonden volgens schrijven van den voorn. France dat geenige onse vijanden ofte van vrienden vaertuych en hadden vernoomen, als een joncq commende wt China, die naer Japan wilde ende pas hadde van ons als d'Engelschen, die met den voornoemden Beer herwaerts aen hadden gesonden ende naer 't seggen van schipper en coopman door harde storm van haer geraect waeren ende wel 30 mijlen om de zuyt gedreven. Hebben oock vernoomen haer een ander Japponse jonck op 11e deser gerescontreert is, daer een Schots stuerman, die door de Bailliou Caen genoomen ende van de Ed. Hr. Generaal gelargeert op was, om nae Jappon te treeken, waervan pas toonden.

17. do. Cregen harde noordel. storm, onweeder, reegen.

18. do. Den secreeten ende breeden raet vergaedert, goet gevonden als pr resolutie.

19, 20. Hadden zuydelijcke winden ende reegen. Van dato voors. tot 22e niet sonders gepasseert als goet weder gehadt.

Op dato den breeden raedt vergaedert, geresolveert als pr resolutie.

23e. do. Op de middach is hier wel aengecommen wt Teyovan 't jacht Westcappel, meede brengende eenige zijde als zijdewaeren, die aldaer van de Chineesen opgecocht zijn, waermeede verstonden 't verongelucken van 't jacht de Valck, dat 19e deser in de voorn. baey van zijn anckers gespilt ende door harde windt aen de suytstrant gedreven, om gewaeyt ende int sant gewelt, zoo dat weynnich ofte niet daervan becommen is, wtgesondert 't volck dat meest aen landt quam.

Op dato den breeden raedt vergaedert, geresolveert als pr resolutie.

24e. do. Voor middach den breeden raedt vergaedert, goet gevonden als pr resolutie.

Naer den middach naer Teyovan vertrocken 't jacht Victoria, meede gevende eenige missiven aan cappitn China, die met den eersten naer Jappan wilde vertrecken, om te behandigen aen Sr. Camps in Jappon.

26e. Is van hier vertrocken den mandorin Hongschinson, die 18e Junio passato met 4 joncken hier was gearriveert, naer Chin-

cheo; het lange tardeeren van de voornoemde Honchinson is meest geweest op hoop dat wij naerder tijdinge om de Piscadores te verlaeten van den Ed. H[r]. Gen[l]. soude becommen, gelijck hem menichmael aendienden, dat ons laste schrijven, noch de twee gesonde joncken op Batavia niet waeren geariveert, maer zijn in Patania geloopen; stont altijt aen, als wij den handel in Tayovan hadden, oft wij hem alsdan belooven wilden Pehou te verlaeten ende de gevangene Chineesen altsaemen largeeren, tot welcken eynde versocht 2 à 300 van de gevangenen naer China meede te voeren om daer mede te betuygen, dat wij anders niet en sochten als den vrijen handel. Waerop hem antwoorde dat het in sulcken voegen in onse macht niet en stont de Piscadores te verlaeten oft volck te largeeren, te meer wij op ons laetste schrijven geen bescheyt en hebben becommen, dan soo die van China ons ondertusschen vrijen handel in Teyovan verleenen om daer van eens den smaeck te verkrijgen, gelijck ons voor desen van de principaelsten tot Hockchieu belooft is, waervan int minste niet van naergecommen maer veel eer den handel op Teyovan verbooden wert, soo dat op die van China haer woorden weynich te vertrouwen is, gelijck hoe langer hoe meer bespeuren. Gaf ons weeder voor antwoort, soo wij de joncken niet hadden genoomen, soude hier cooplieden gebrocht hebben volgens zijn beloften om met ons te contracteeren, dan door 't neemen van de joncken 't selve niet mochte geschieden; beloofde wederomme met den Gouverneur in Hocchieu tot onse voordeel te spreken om den handel tot Teyovan te becommen, al soo hij meende in de Piscadores vooreerst niet en sal connen geschieden, dan soude in alles zijn beste doen. Schoncken hem 200 $\frac{a}{r}$ van 8[en] met 2 siecke Chineesen, die hij op ons versocht meede te neemen ende beloofde deselfde als hij weederom quam weder te brengen, 't welck in den tijt van 15 à 25 daegen ten langste nae sijn seggen soude geschieden: zijn op dese beloften met vrientschap van den ander gescheyden.

Op dato is vertrocken naer Jappan 't schip de Goede Hoope met een cargasoen van ontrent de 35000 reaalen van 8e, soo van de verooverde als ingecochte goederen, daermede voor opperhooft ging S[r] Cornelis van Nieuwenroode.

Van dato voorsz. tot ult[o] niet sonders gepasseert, met goet weeder ende continueerlijck doende geweest om de omgevalle wercken op te maecken.

pe Augustus 1623.

Ady op dato is 't jacht Victoria alhier wt Teyovan wel gearriveert met eenige zijde waeren, die aldaer in d° Teyovan gecoft hadde van eenige avonturiers, die daegelijcks in Teyovan commen, ende ons adviseert dat heeft verstaen door de Chineesen een nieuw mandorin tot Hocchiew gecommen was, die aldaer groote veranderinge maecte ende ons hier van daen wilden drijven, voornaemelijck ons hier wt wilde hongeren, daer beneffens sterck zijn equiperende soo in Canton, Chincheo, Amouw ende andere plaetsen, oock de Portugesen in Maccau, als andere onse vijanden, een schenckaigie aen de mandorins hebben gedaen van ontrent 30000 ducaeten, waerdoor tot accoort zijn geraeckt ende ons met gelijckerhandt willen commen besoecken, waertegen seer prepareeren om op hoede te weesen, toch alsoo 't selve maer een loopende tijdinge en is, can niet gelooven de saecke soo groot is als wel gemaect wort.

2e. d° was tamelijck weeder.

Op dato is hier aengecommen 't jacht Erasmus, met al 't volck aent waeter, van ontrent Lamo ofte de zuydelijckste eylanden aldaer, van de vloot van den E Christiaen Francx, die op p° Junio van hier vertrocken was; hebben verstaen wt de mont van de gecommen vrienden dat de voors. nyet sonders voorgevallen is.

3e. d° den breeden raedt vergadert, geresolveert als pr resolutie.

Op dato nae den middach zijn vertrocken de jachten Westcappel nae Teyovan, Victoria nae de vloot vande E Christiaen Francx met last hem alhier weeder in de Piscadores bij d'onse soude vervoegen.

Van dato voorsz. tot 11e niet sonders voorgevallen, dan al continueerlijck goet weeder gehadt.

Op dato is hier wel aengecommen 't jacht Westcappel wt Teyovan, daer meede becommen een weynich zijde waeren ende bamboesen.

Van 11e tot 13e harde wint ende weeder als vooren gehadt.

Op dato den breeden raedt vergaedert, goet gevonden als pr resolutie.

14e. Tegen den avont saegen 3 seylen, die niet binnen zijn gecommen.

15e. Saegen 6 zeylen, waer onse tingan nae toe sonden, die daedelijck weeder quam met den coopman van den Sampson,

waervan verstonden dat ult^{mo} Juny van Batavia waeren gescheyden, meedebrengende 70 lasten rijs, vleys ende speck ende andere provisie, dat oock 't jacht Muyden ontrent Pandorang hadden onderhaelt, dat als nu bij haer was de resterende 4 schepen van de vloot van de E. Christiaen Franex.

16^{e}. d^{o} zijn hier ter reede gecommen 't schip den Sampson, d'Engelsche Beer, Oraignie, Cleen Thoolen ende Victoria.

Op dato den breeden raedt vergadert ende goet gevonden als p^{r} resolutie.

17^{e}. d^{o} den Breeden raet vergadert, geresolveert als p^{r} resolutie. In de nacht ist voorsz. Muyden binnen geraect ende de goederen voor Japan daer wt gelicht ende in den Engelschen Beer gescheept, die gedestineert was naer Japan te gaen.

Op dato den breeden raedt vergadert, goetgevonden als p^{r} resolutie.

18^{e}. d^{o} is van hier vertrocken naer Teyovan 't jacht Cleen Thoolen, om eenige bamboesen als anders, wat al daer te becomen is, te haelen.

19^{e}. Smorgens voor daeg is hier vertrocken naer Jappan 't schip d'Engelsche Beer met t' cargasoen door Muyden van Chiam als Batavia meede gebrocht: tegen den middach is de voorsz. Beer wt gesicht geraeckt.

20. d^{o} ben ick met advys van de raede wt de Piscadores vertrocken naer de rivier van Chincheo, met 't schip Oraigne als de jachten Muyden, Erasmus ende Westcappel, om te verneemen wat met de Chineesen wt sal connen rechten, ende voorder haer aen te dienen de goede meeninge van onse Ed. H^{r} Generael noopende 't stuck van den handel, om niet langer treineerende te houden, want in lange geen van de overste ofte haer joncken en hebben vernoomen.

Alsoo verscheyden reysen hebbe verstaen wt schrijven van Jacop Constant, liggende in Teyovan, dat de Portugeesen van Maccouw aen de mandorins ontrent 30,000 ducaten hebben vereert ende met den anderen soo die van Maccauw, Canton, Aymou als anderen plaetse stercq zijn equiperende om ons in de Piscadores te commen besoecken, dan alsoo 't selve van geenige Chineesen en hebben verstaen, achtent maer loopende praetiens te sijn, derhalve van meeninge ben te sien wat in sin hebben, om met ons te contracteren tot handel oft met haer in oorloog te geraeken.

Des avonts saegen noch de Piscadores, gisten geseylt te hebben met goet weeder 5 à 6 mijlen, des nachts wackerde de coelte een weynich ende voorts ons best gedaen.

21e. do. Saegen 't naeste landt, stelden onse coers meest W. ten Z. hadden taemelijcke coelte, in den avont zijn voor de rivier van Chincheo geseth buyten t'eylant van de Pagode.

22e. do. Smorgens vroeg 't ancker gelicht, hadden tamelijcke coelte, ontrent 8 uren hebbent onder t'eylandt van de Pagode geset, geleegen in de mont van de rivier Chincheo. Alsoo geenige Chineesen af en aen quaemen om ons te verspreken, hebben onse tolck met een brief afgesonden nae 't naeste geleegen dorp aen een van de principaelste aldaer, om hem van daer naer Aymouw te senden ende den brief aen Teoja te bestellen, omdat van onse comste soude weeten ende daerdoor met haer te spraeke te commen; belastende den voors. tolck dat niet naerlaeten en souw op morgen bescheyt te brengen.

Hebben van den stierman verstaen, die met de sloep aen landt voer, duysende van menschen waeren op strant, die meest hasegays ende hantgeweer hadden ende dat t'vee landewaerts in gedreven worden. Den voors. brieff, die aen den oversten sonden, was luydende als pr nevensgaende copie.

23d. Des morgens de saloep aan lant gesonden om den tolck, die op gisteren nae Aymouw hadden gesonden; voorder de coopluyden en de schippers ontbooden ende haer belast dat se alles souden veerdich maecken om de branders te weeren, als meede om den brant te lesschen; oock 't geschut, amunitie van oorloog veerdich te maecken ende altijt 1 à 2 stucken op geroett (?) met brandende lont daerbij te houden, snachts met 6 musquetten te waecken, de scheepen dwers waeters te vertuyen om ofte met branders op ons af quaemen deselve te lichter te ontgieren, dit selfde hebben de vrienden niet tegen gehadt, maer sullen haer altijt gereet houden.

Tegen den middach is de saloep weeder aen boort gecommen beneffens de twee Chineesen, die daermede hadden gesonden; hadden met de overste vant dorp ter spraecke geweest, zeyden den tolck op gisteren naer Aymouw was vertrocken, dan en vermochten geen goederen aen ons te vercoopen voor ende aleer bescheyt van den mandorin van Amouw had becommen.

Tegen den avont is een wangkan met een dienaer van Totock Sijhia (Tschia), veltoversten over de provintie van Hoccheo, aen ons boort gecommen om te verneemen van waer wij quaemen, alsoo na hun seggen onse tolck tot Aymouw niet en was geweest, dan hadde verstaen dat over lant naer Chincheo van den overste

vant dorp (daer wij hem aenzetten) was gesonden, hebben den voornoemden dienaer een brieff aen zijn Totock Tschia meede gegeven om op morgen daerop bescheyt te brengen, die was luydende als op meede gaende copie.

24e. do. naer middach is aen boort gecommen een wangkan met 2 dienaers gesonden van Totock Tschia, met een brieff die ons behandicht, oock een cleene schenckaigie van 21 waeterlamoenen, 90 eyeren ende 12 potiens Chinees bier; den voorn. brieff getranslateert is luydende als pr nevensgaende copie.

Op dato hier neevens gaend antwoort vant voorn. translaet, luydende als pr meedegaende copie.

25e. do. tegen den avont zijn weeder aen ons boort gecommen de twee voors. dienaers van Totock Chiam Soutchia met een joncq om de siecke Chineesen te haelen, die hem laete volgen, met do dienaers hebben een brieff gesonden aen do Totock, luydende als pr nevensgaende copie.

Do. hebben nu in alles gehadt 12 doode Chineesen 't sedert 20e deser dat wt de Piscadores gescheyden zijn.

26e. Hebben antwoort op onze gesonde brieff gewacht, doch niet becomen.

27d. Smorgens vroeg is den dienaer van Totock Chiam Soutschia met zijn joncq bij ons gecommen met een brieff van zijn meester, luydende als pr nevensgaende copie. Oock twee pijlen ontvangen met den voors. dienaer, 't welck beduydt, als wanneer die aen eenige vreemde natien gesonden oft verthoont worden, dat die vrij ende vrank int landt van China moogen commen. Tegen den middach den breeden raet vergadert, goet gevonden als pr resolutie den ontfangen brieff te beantwoorden, luydende als pr nevensgaende copie.

Oock dat den E. Christiaen Francx benevens Sr. Jan van Meldert met do joncq nae Aymoey sullen vertrecken.

28e. do. niet sonders gepasseert.

29e. do. voor daeg is de E. Christiaen Francx ende Sr. Jan van Meldert aen boort gecommen met een brief van Totock Chiam Houtchia, inhoudende als pr nevensgaende copie.

Alsdoen hadden eenige reeden, soo met een van onse gevangene Chineesen als met de gesondene noopende 't stuck van den handel, oock meede vant senden van eenige joncken naar Batavia, seggende recht plompt wt soo der 4 joncken nae Batavia gesonden worden, de macht niet en hebben om de selve te betaelen.

Antw^{n}. ons aen gelt niet en mancqueerde; seggende daertegen voor desen U E comptoiren wel anders bevonden zijn; enfin, naer wij connen verneemen wtweysende 't bejegenen door haer aen Christiaen Francen ende Jan van Meldert, de Portugeesen ende Spaignaerden met schenkaigie seer tegen ons zijn werckende, wij hebbent voor deesen wt de missiven van Jacop Constant verstaen, dat die van Maccouw 30000 ducaeten aen drie van de principaelste mandorins (omdat se ons hier ontrent geen plaets soude vergunnen) schoncken.

Bevinden aen alle haer doen, dat 't selfde waer mocht zijn, want zijn op twintichste deel bij haer niet zooveel gesien, als voor desen.

Naer middach saegen een seyl, dat onder 't eylandt Gousouw bij ons heeft geset, was 't jacht Mocha, commende van Batavia, dat in de Piscadores op 24 deser is gearriveert ende van de raede aldaer herwaerts gedepecheert met de missive van den Ed. H^{r} Generael.

Tegen den avont hebben de voors. joncq met een brieff naer de Totock gesonden, luydende als p^{r} nevensgaende copie.

30^{e}. d^{o} smorgens den breeden raedt vergaedert, goet gevonden als p^{r} resolutie, dat 't jacht Westcappel van daech, soo weer ende windt sulcx toelaet, in plaets van Mocha naer Jappan sal vertrekken, alsoo d^{o} Mocha bij den schipper ende den jegenwoordigen raedt onbequaem in dese jegenwoordigen tijt geoordeelt de voors. voyagie te doen.

Ult^{o} d^{o} den breeden raet vergaedert, geresolveert als p^{r} resolutie, dat soo haest tij crijgen ons ancker sullen lichten ende loopen onder 't eylandt Aymoy om int ruym te zijn, oft eenige branders op ons affsonden te beter te ontcommen; tegen den middach ons ancker gelicht ende onder 't voors. eylandt te half weegen t' vaste lant gesett, daer den voors. dienaer van Totock aen boort quam, seggende wij d'inwoonders seer ancxtich maecten ende veel met haer goederen vluchten, vraegden voorder wat wij int sin hebben, antwoorde om voor UE. te beter aen ons boort te commen ende t' eerder antwoort op ons laeste gesondene brief te crijgen, maer niet van sin en waeren haer eenige hostiliteyt te betoonen, gelijck daegelijcks wel bespeuren cont aen de witte vlagge die wij laeten waeyen. Versocht een brief om zijn M^{r} te toonen tot een teeken bij ons was geweest ende soo 't ons nu niet geleegen en comt, tegen morgen, tegen wanneer gelijck hij seyde soude doen wedercomen,

cen claer te maecken, 't welck hem beloofde te doen. Beclaegde oock sijn M^r onsen tolck niet weeder was sendende, als daerdoor seer ontrieft waeren, om int zenden van eenige brieven, alsoo soo quaelijck int oversetten wt Chinees int Duyts ende wt Duyts int Chinees connen te recht maecken; en twijffelde niet oft soude op morgen met hem aen boort commen. Doen is weeder van ons ghescheyden.

Adi p° Septb. 1623.

Tegen den middach is den voornoemden dienaar aen boort gecommen met een brief van sijn Mr Totock, luydende als p^r meede gaende copie.

Vonden goet den voors. brieff te beantwoorden ende tegen den avont d° dienaer af te senden met een brief aen sijn M^r, 't welck hebben gedaen, luydende als p^r nevensgaende copie.

2° d° den breeden raedt vergaedert, alsoo op onsen laesten tot noch toe geen antwoort en becommen ende met onse tegenwoordige macht niet suffisant en bennen een notable lantocht te doen, temeer om haer niet wacker te maecken, met onse scheepen tegen den avondt te vertrecken naer Pehou, om aldaer met den raedt te resolveren, wat tot meesten dienst der Compagnie gedaan dient. Naer middach ons ancker gelicht ende t' zeyl gegaen, alsdoen ons focke-ree gebrooken ende zijn weeder geset.

3^en. d°. teghen middach is aen ons boort gecommen een champan met een Chinees nachoode, genaempt Quitsuan, die op Batavia met een joncq met coopmanschappen was geweest, waervan ons pas toonde onderteeckent d'een bij de Ed. H^r. Generael Coen, d'ander bij de Ed. H^r. Pieter de Carpentier ende de derde bij d'Engelsche, seggende daer wel bejegent, alle vrundtschap ende faveur beweesen. Oock weegen d'Engelsche voor de schaede int derwaerts vaeren nae Batavia aen haer gedaen, wel gecontenteert te zijn ende dat int herwaerts keeren op de oust van China ontrent Canton haer joncq verlooren ende de Chineesen meest al haer goederen berooft hadden. Vraechden naer onsen brief van den Ed. H^r. Generael, waervan al reets p^r den Sampson copie becommen hebbe, seyde binnen 3 daegen hier soude zijn, alsoo zij te waeter ende den brieff te lande quam, oock van meeninge was volgens zijn belofte aen de H^r. Generael gedaen, soo hem

sulcx van den Combon ofte Totock geconsenteert wert, met d'eerste gelegentheyt met een joncq naer Batavia sal vertrecken. Was voorder van meeninge den Toya ofte den Gouverneur thien passen te versoecken om met thien joncken naer Batavia te vertrecken. Hadde alreede nae sijn seggen eenige nachoodes verwitticht, zoo hij de passen conde crijgen, die genegen waeren naer Batavia te vaeren, maecten ons alsoo een praetien wijs en twijffelden niet hij was van Totock veltoverste wtgemaect om aen ons boort te commen; versocht een brief aen Totock tot zijnne faveur om beter de voors. passen te becommen, die wij hem derhalven hebben gegeven, seyde oock dat van de Hr. Generael heeft verstaen dat in den brief, die onder hem noch was berustende, verhaelt stont soo der 8 à 10 joncken van dit jaer naer Batavia quaemen, last sont om de Piscadores, zoo haest als de joncquen waeren vertrocken, soude verlaeten, naement selfde voor segswoorden aen, want wij beter wisten dat sulcx in den brieff stont verhaelt, alsoo de copie als voors. zijn hebbende; 't schijnt tegenwoordich dat de Chineesen anders niet versoecken als ons treynerende te houden om t'avont oft morgen ons een voordeel af te sien, doordien van de Manilha, Maccau, nae wij tegenwoordich connen bemercken, houden meer van onse voorverhaelde vijanden als van ons; oorsaecke nae wij connen bespeuren, altijt doende zijn met groote schenckaigie de principaelste te verleyden, alwaer hier, Godt betert, meede te doene is, die meest schenckt is best ende aengenaem.

Do Quitsuaen brocht aen ons tot schenckaigie 2 levende varckens, 8 potten Chinees bier, 28 waeterlamoenen, 2 pottegens tee ende twee cappoenen; hebben hem volgens de waardij vant voorn. geschenck vereert $16\frac{a}{r}$ van 8en.

Den voors. brieff aen Totock is luydende als pr nevensgaende copie. In den avont ons ancker gelicht, zijn een weynich wt waerts geloopen.

4e. Ontrent den middach saegen geen Chinees vaertuych naer ons commen, hoewel dat het belooft hadden smorgens vroeg antwoort op onsen brieff te brengen; derhalven hebben met den anderen goet gevonden met de scheepen de rivier wt te loopen, te meer om dat op den 2en deser geresolveert was met onse scheepen te vertrecken naer Pehou. Want naer haer doen, woorden ende schijn sochten, naer conden bespeuren, anders niet als ons t'abuseren.

Onder zeyl weesende zijn met schip Oraignie op een verborge droochte geseylt, daer ontrent de twee uren niet sonder perijckel hebben op geseeten, ondertusschen isser een prauw met een brief van Totock aen boort gecommen, deselfde luydende als p^r nevens-gaende copie. Den inhoud door translateeren ten deele verstaen hebbende, is goetgevonden weeder op deselfde t'antwoorden, alsoo in de zijnne is verhaelende dat de Ed. H^r. Generael in de voors. brieff ende mondeling de nachoode geseyt hadde, dat de zelfde tot geen ander intentie worde gesonden als om ons van Pehou met de scheepen die daer sijn (bij aldien zij eenige joncken nae Batavia wilde laeten volgen) t'ontbieden, oversulcx is goet gevonden tot meerder contentement haer te geven den brieff van den Ed. H^r Genl. ende deselve beneffens d'antwoort op onse gesonde op morgen te verwachten, offer yets goets door mochte becommen, om datter eenige joncken naer Batavia mochten gesonden worden, alsoo hem laet aensien op Pehou ofte Teyovan niet te verwachten en hebben. [1]

[1] Het verdere gedeelte van dit Journaal is niet aanwezig; men mag als zeker aannemen dat het wel voortgezet is, maar dat dit laatste gedeelte zoek is geraakt.

Extracten uit de resolutiën van den Raad van Reijersen 11 April 1622—23 Sept. 1623.[1]

11 APRIL 1622.

Item alsoo t'jacht ofte jonck Borneo met ons op den tocht gedestineert inde plaetse vant jacht St Laurens seer qualijck van alle noodicheden is versien, oock dattet niet dicht vant eylant Onrust is gecomen, alhoewel daer, soo men meynde, seer wel was gecalfaet ende dicht gemaeckt, ten anderen dat naer alle apparentie int hol water onbequaem soude sijn om de see te bouwen, oock mede te beduchten dat qualijck bij de wint soude connen volgen, ende t'fregat Paliacatta, d'welck mede is gesonden om de monsterrollen ende brieven naer Batavia te brengen, hebbe goet gevonden ende geresolveert t'voors. fregat Paliacatta met ons op den tocht te nemen ende de jonck Borneo in desselfs plaetse te rugge te senden, alsoo d^o Paliacatta beter gemonteert, cloecker int hol waeter, soo wel voor de wint beseylt als Borneo ende weynich dieper gaende, derhalven bequamer tot onse voorgenomen reyse ende disseyn, oock sal in alle maniere beteren dienst connen doen, mits dat t'jacht ofte jonck Borneo op sijn retour naer Batavia van volck ende andere noodicheden behoorlijck werde voorsien, alsmede victualie ende amonitie.[2]

7 MEI 1622.

Alsoo tot noch toe niet en is gedisponeert, in welcke persoonen den chrijsraet vande Justitie sal bestaen, soo ist dat wij na rijpe deliberatie dese naervolgende personen daertoe gecommitteert hebben, door wien alle chrijssaecken, soo civiele als criminele, sullen afgehandelt werden.

Voor eerst de seven persoonen, die vande Secreten Raet sijn, volgens d'instructie vanden Ed. Heer Generael ons mede gegeven.

---

[1] Uit deze resoluties is slechts zooveel getrokken, als noodig was om het Journaal (Bijlage V) aan te vullen.

[2] In deze zelfde vergadering werden de regelen omtrent de voeding vastgesteld, die hierboven op pag. 76 en 77 vermeld zijn.

Voorder ingevalle eenige criminele ofte civiele delicten werden geperpetreert, sullen dan beneffens den secreten ofte gecommitteerde raet compareren, te weten ingevalle den delinquant een vant bootsvolck is, den coopman ende schipper vant schip, daer t'delickt is geschiedt, ende eenige vande soldaten sijnde, sal alsdan in plaets vanden voors. coopman ende schipper daer verschijnen:
den cappiteyn Cristiaen Schellingh,
den luytenant Hans Jacobsz,
den luytenant Elias Ripon ende den sargant vant schip, daer de faulte als voren geseyt is begaen.

14 Juli 1622.

Den 10en deser sijn onder verscheyden eylanden, inde caerte onbekend, met de geheele vlote geseth, doch alsoo de plaetse de bequaemste niet en was, hebben den 11en weder seyl maeckende een gewenste baey gevonden, dewelcke bequamer oordeelen als de gene voor desen door d'Ed. Heer Commandeur besichticht, soo ten aensien vant aertrijck, steen, als om de fortresse bouwen; doch om de ordre van d'Ed. Heer Generaal te voldoen ende andere consideratie is door den Ed. Heer Commandeur den breeden raet voorgehouden wat schepen ofte jachten men voor eerst sal wtsenden soo om tusschen Chinchieuw ende dese eylanden te cruyssen, alsmede om een bequame plaetse tot onse residentie op Ilha Formosa of de omleggende eylanden te ontdecken, waerop vooreerst goet gevonden is dat d'Ed. Heer Commandeur selfs in persoone, beneffens twee opperstuerlieden, met de jachten de Haen en de Victoria de besichtinge der selver eylanden sal doen, ende dat de schepen Groeningen ende d'Engelse Beer morgen sullen uytloopen om tusschen Chinchieuw ende dese eylanden den tijt van veerthien dagen ofte drie weecken in see te houden om op de Manillesvaerders ofte eenige andere onse vijanden te wachten, alsmede om de jachten den Tijger ende St Cruys int voors. vaerwater te soecken ende alhier bij de vlote te senden. Den voors. tijt van drie weecken geexpireert sijnde, sal een van de voors. twee schepen bij ons comen om naerder ordre en d'ander soo langh in zee houden tottertijt van ons naerder desseyn wert verwitticht.

1 Augustus 1622.

Uyt t'rappoort vanden E. Heer Commandeur, dewelcke t'eylant Ilha Formosa aende suythoeck ende andere plaetsen heeft besichticht,

verstaen hebbende dat allen deselve plaetsen tot t'bouwen van ons fort ende residentie onbequaem sijn, vermits onse groote schepen in geen selver havens souden connen comen, t'peryckel dat de schepen int approcheren der selver door de groote stroomen ende droochten, voornaemelijck met t'suyder mosson, souden comen te lijden, voorst dat in de baey Teyowan, sijnde de bequaemste, (alwaer in het incomen met hooch water niet meer als 15 a 16 voet diepten en hebben bevonden) rontsom oock niet als duynen en sant gesien met weynich creupelbosch, doch aengaende de diepte binnen de baey soude bequaem wesen om schepen te leggen, op welcke consideratie ende gelegenheyt, de welcke hier tegenwoordich sien, alhoewel met veel moeiten in cas van eenige belegeringe ons van vars water souden connen versien, ende brant noch timmerhout hier int minste geen en is te becomen, heeft d'Ed. Heer Commondeur ende den breeden raet in Godts name goet gevonden ende geresolveert onse fortresse te leggen ende datelijck te beginnen opde zuytwestpunt van dit principaelste eylant vande Pescadores, gelegen in de hoochte van 23⅓ graden, suytoost 18 a 19 mijlen van Chinchieuw ende NW. ten westen Teyowan ontrent 10 mijlen, d'welck voor de bequaemste vant geheele eylant oordeelen, te meer om d'oorsaecke dat in geval de Portugysen ofte Spangiaerts dese plaetse quamen te besitten, ons alsdan t'voordeel soude connen afsien, alsoo t'naerder ende gereeder bij Chinchiew ende voor Ilha Formosa ende bequaemste havenen der selver soude connen commanderen, alsmede int vaerwater naer Teyowan is gelegen.

Nopende d'aenseegginge ende versoeck des handels aen den mandorijn van Chinchieuw volgens d'instructie van den Ed. Heer Generael is mede goet gevonden ende geresolveert, dat de jachten den Haen, den Tijger ende Victoria, soo haest gereet sijn, sullen t'see loopen om de schepen Groeningen ende d'Engelsche Beer, dewelcke nu 14 dagen geleden voor ofte ontrent Chinchieuw hebben gecruyst, te soecken, om soo gesaemenderhant d'aenspraeck voors. volgens den 29en artyckel der voors. instructie te doen, doch in gevalle deselve schepen quamen te missen ofte voor Chinchieuw niet en vonden, sullen evenwel d'voors. drie jachten met hunne ordre voortvaren, opdat de Chinesen geen oorsaeck en hebben hun te beclagen, dat deselve aenspraeck niet tijdelijck en is geschiet, off van onse meeninge niet behoorlijck en sijn gewaerschoudt.

T' schip de Galias heel affgevaren sijnde ende volgende t' rapport

van verscheyde schippers ende timmerluyden, daertoe gecommitteert, onbequaem om langer over see te vaeren, ende onwaerdich eenige oncosten daeraen te doen, oock geconsidereert dat de joncken niet bequamelijck in see connen gesonden werden door t' schaersheyt van touwen, anckers ende seylen, is mede goet gevonden de voors. Galias van alles te ontblooten ende metten eersten te slijten, om int maecken vant fort ons vant hout ende ijserwerck derselver oock te mogen dienen.

Tot meerder verseeckeringe van dat de memorie vande noodige behoeften voor het fort, aen d'Ed. Heer Commandeur Willem Janssen ende den oppercoopman S[r] Lenaert Camps p[r] S[r] le Febre met t' schip de Trouw van voor Maccau gesonden, effect sortere ende hem de behoorlijcke aenwijsinge deser plaetse te doen, opdat van onse hope niet en werden gefrustreert, is goet gevonden dat Arnoult Croock, oppercoopman opt schip ZZee, met t' jacht S[t] Cruys binnen 2 a 3 dagen, off soo haest t' selve jacht gereet can vallen, met het dubbelt der voors. memorie hem naer Japan sal vervoegen, opdat t' gene p[r] deselve gerecureert te eerder ende seeckerder mogen becommen.

31 Augustus 1622.

Bij voorgaende resolutie van dato den 21 deser was bij de E. Heer Commandeur de presente raeden in bedencken gegeven off men de Chinesen den oorloch soude verclaren, ofte wat middel men soude gebruycken om de Chinesen tot den handel te brengen, ende alsoo t' fort noch niet defencyf bevonden wert om een leger te resisteeren, derhalven is bij de E. Heer Commandeur ende Raden naer rijpe deliberatie eenstemmich goet gevonden ende geresolveert met d'aenseggiuge van den oorloch aen de Chinesen noch te vertoeven tottertyt het fort defencyf sal bevonden werden.

Is bij de Heer Commandeur geproponeert off het niet geraden soude syn eenige jachten naer d'eylanden Formosa te senden, om te sien off daer geen branthout, bamboesen als anders ons noodich te becomen soude sijn, alsmede eenige Chinese joncken, die daer hunne trafique hebben, waer te nemen; de raeden gehoort hebbende de propositie van sijn E. hebben niet geraden gevonden, alsoo met eenige macht t'selve soude moeten geschieden ende in dese conjuncture van tijden niet wel soude connen bij gebracht werden, alsoo geen volk en connen missen ende t'opcomen vant fort daerdoor getardeert soude werden.

Mede off men niet een à twee jachten en soude stueren naer de cust van China, om te sien offse de schepen Groeningen ende Engelse Beer, die wij over eenige dagen hebben verwacht ende noch dagelijcx tegensien, soude connen vernemen, mede lancx de cust diepen om kennis te crijgen van de havens ende bayen, die aldaer ontrent soude mogen sijn gelegen, is t'selfde bij de meeste stemme ongeraden gevonden, door oorsaecke den tijt die de Chinese gestelt hebben, om ons nopende d'aenspraecke ende t'versoeck van den handel, die wij aen hun hebben gedaen, noch niet en is geexpireert.

4 September 1622.

Die van den Secreten Raet gesien ende gehoort hebbende de schriftelijcke advysen bij die van den Breeden Raet int nomineeren van een oppercoopman op het fort, hebbe naer rijpe deliberatie daertoe gestelt ende gecommitteert den persoon van Adam Verhult, oppercoopman opt schip Enchuysen.

5 September 1622.

Is bij de E. Heer Commandeur ende de Raden goetgevonden ende geresolveert t'naervolgende:

dat de gevangenen Portugesen op de schepen verdeelt ende gesloten sullen werden, alsoo met de noorder mousson losgaende lichtelijck soude ontcomen;

dat de jachten, die nae Chinchieuw geordonneert sijn te seylen, last gegeven sal werden, soo met de Chinesen ter spraecke comen, een antwoort op ons versoeck nopende den handel met ons alhier in de Piscadores te vorderen, soo de Chinesen haer excuseerde ende sulcx niet dorsten doen, alsoo de voors. Piscadores onder den Coninck van China sijn staende, maer seyden wel met ons aen de eylanden Formosa te willen handelen, sullen in sulcken gevalle hun alsdan antwoorden, dat wij tevreden sijn met haer aldaer te handelen, soo sij hun met sulcke waeren als ons dienstich willen laten vinden, gelijck wij sullen doen, opdat door sulcke middelen onse contanten mochten besteet ende de Ed. Heer Generael een goet cargasoen gesonden werde.

Alsoo die van den secreten Raet bevinden hunne collegie heel verswackt door d'absentie van Sr Nieuroode, Crook ende door t'overlijden van Capiteyn Ruffijn, hebben goet ende geraetsaem gevonden drie persoonen tot hare adjude te nemen, derhalven

daertoe hebben gestelt Sr Adam Verhult, oppercoopman vant fort, den capiteyn Christiaen Schelling ende Doede Florisz, schipper opt jacht den Haen, om in den secreten raet continuelijck te compareren.

2 October 1622.

Is bij den secreten raet goet gevonden ende geresolveert, alsoo aen dese saeck veel is gelegen, tot hun ende onse voldoeninge voor de laetste mael aen d° mandorijn Onsoepy, Wangsan ende hunnen raet te vragen, ofte geen middel weten t'sij hier, op Ilha Formosa, ofte andere naegelegen plaetsen ofte eylanden, om met den eersten ons capitael te besteden, t'sy door d'een ofte d'ander middelen om met eenige jachten ons te vervoegen op een ander plaets, die sijluyden ons tot dien eynde souden mogen aenwijsen, alwaer wij contanten, peper ende sandelhout conden brengen, mede off geen naerdere last en hadden ons aen te dienen als wij uyt den brief hebben connen verstaen.

Noch aen d° Ongsoepy ende Wangsan te vraegen ofte eenige persoonen neffens eenige van de hunne souden dienen gesonden aen den Coninck van China ofte aen de mandorijns tot Chincheu om onse lasten hun mondelinge te mogen aendienen.

t'Welck geschiet sijnde ende voorts hun alle mogelijcke middelen voorgehouden hebbende, streckende tot dienste van onse E. Heeren Meesters, ende oogenschijnlijck bemerckende, als voren wt den brief van de mandorijns ende t' rapport van Ongsoepy ende Wangsan, dat tot geenen handel met vrientschap sullen geraecken.

Soo ist dat den secreten raet ende breeden raet bij gemeene stemmen goet gevonden ende geresolveert, dat men hun voor de laatste mael sal promptelijck aendienen d'ordre van de E. Heer Generael ons mede gegeven ende waerschouwen, soo tot geen handel willen verstaen, sijluyden oorsaeck sullen wesen van de oorloge, die tusschen ons ende hun sal ontstaen.

Waerop sijluyden seer perplex stonden ende soo sij seyden, zouden sulcx niet durven aen hunne overicheyt aendienen, want soude met alle hunne geslachte gedoot werden.

Ende daerna ons voorgehouden sijluijden een ander bequame plaets wisten, genaempt Tampsuy, gelegen ontrent op 27 graden noordelijcker breete, daer sy met ons souden comen handelen, versoeckende eenige dagen respijt, op hope van de mandorijns verlof souden becomen om ons een ervaren piloot te beschicken,

die ons met den eersten na Tampsuy soude brengen om de plaetse te besichtigen, mits met alle de schepen derwaerts vertreckende ende dese plaetse gants verlatende, seggende aldaer een seer vruchtbaer lant te wesen ende buyten t' gebiet van hunnen coninck.

Voorts versoeckende ons begonnen casteel eens te mogen besichtigen, t'welk hun met beleeftheyt is geweygert.

Soo heeft den secreten raet, gemerckt hebbende alle proceduren streckende om ons van dese plaets te doen vertrecken met idele beloften ende voorts alles wat hier aen dependeert wel overwegen hebbende, niettegenstaende wij veel siecken ende gequetste hebben ende nae behooren noch niet versterckt en sijn,

Eyndelijck geresolveert met gemeene stemmen na d° piloot niet te vertoeven, alsoo d' plaetse van Tampsuy ons nae onse meeninge niet seer nut en is, maer dat men de schepen sal vaerdich maecken ende met den eersten, volgens d'ordre van den Ed. Heer Generael, hun alle mogelijcke afbreuck doen ende tracteeren als vijanden.

3 Januari 1623.

Alsoo per t' schrijven van Sr Sael, mondelinge rapport van Sr Meldert ende den brief van den oppersten mandorijn van Hockcheo, door den mandorijn Ongkockong aen ons gesonden, verstaen ditto oppersten mandorijn, genaempt Touwja, ende andere mandorijns genegen sijn om met ons in bestant ofte trevis te treden (voor eenige tijt) om onderwijlen twee joncquen, geladen met sijde waren, ende eenige ambassadeurs aen den Ed. Heer Generael na Batavia te senden, om daer met elckander te contracteren wegen den handel ofte negotie op eenige hier ontrent gelegen eylanden.

Heeft de H^r Commandeur Cornelis Reyerssen zijnen presenten raet voorgehouden, oft niet noodich soude achten, hij in persoon zich met d'eerste bequame windt na Chincheo bij onse vloote aldaer met t'jacht St Nicolaes ende ditto Ongkockon soude vervoegen, om te beter de meyninge van de mandorijns te verstaen ende alles sooveel doendelijck is ten meesten dienst van onse E. H^ren M^rs te contracteren.

Soo ist dat bij den raedt hier tegenwoordich bij den anderen sijnde op alles wel rijpelijck gelet ende overwogen hebbende, goet gevonden ende geresolveert is, dat d'H^r Commandeur Reyerssen met d'eerste bequame windt met t'jacht St Nicolaes na de revier van Chincheo sal vertrecken, om aldaer als boven den besten oorboir tot profijt ende dienste van onse Heeren M^rs verrichten.

2 Maart 1823 (baai van Amoy).

Hebben bij onse vorige goet gevonden, dat t'jacht St Nicolaes op den 2^en^ Meert soude vertrecken, dan alsoo de Chinesen daer naer ons belooft hebben die joncken den 3 d° bij ons hier op de reede soude comen, oock mede t'jacht Victoria hier niet en is gearriveert, over sulcx is bij den Raet alhier goet gevonden, dat men met t'vertrek van St Nicolaes een dach 2 à 3 souden vertoeven, om te besichtigen wat van de Chinese joncken soude worden.

Mede alsoo Wansang, coopman, op ons versocht heeft, datter een Duytsman in sijn jonck bij hem soude gaen om tot meerder verseeckeringe van d'onse ende de Engelse beschermt te sijn, is goet gevonden dat Kerckeling, assistent op t'jacht St Nicolaes, hem in de jonck sal inbarqueeren.

Mede tot meerder verseeckeringe, soo de joncken den 3 d° bij ons niet aff en comen, dat onsen tolck met een jonck naer Tioia soude vaeren om te besichtigen wat sy int sin hebben, de joncken te versenden ofte niet, haer aenseggende, soo se niet van sins waeren de joncken te versenden naer Batavia, hadden maer t'selve aen te dienen, want en vermogen niet langer met t'schip te vertoeven, alsoo den tijt van den mousson t'meestendeel is verloopen, oock mede dat precys St Nicolaes, soo wint en weer sulcx toelaet, op den 5 ditto smorgens sal vertrecken ende niet langer naer de joncken vertoeven, in zee sijnde sijn best doende om opt spoedichste tot Batavia te comen sonder eenige plaatsen aen te doen.

3 April 1623.

Aengesien op gisteren alhier den mandorijn Hongsieuson met 4 joncken is gearriveert, om d'ontdeckinge van eenige bequame plaetsen te doen ende ons d'selfde aen te wijsen, tijdinge brengende datter 2 joncquen naer Chiam ende eenige naer de Manilha waren vertrocken, oock datter noch naer de Manilha eenige over 8 à 10 dagen souden vertrecken, hoewel t'selfde contrarie haerer belofte is.

Waer over eenstemmich goet gevonden ende geresolveert is dat t'schip ZZee beneffens d'Engelse Beer met d'allereersten bequamen wint ende weder na de Manilhas sullen vertrecken, om aldaer op de joncquen als andre ons vijants vaertuych te passen, ende soo lange op d° cust te houden, als gevoechlijck can geschieden, al

waer het tot ultm° May ende alsdan van daer vertrecken na Maccauw.

10 Juni 1623.

De Ed. Heer Commandeur Reyerssen aen de Raden voorgehouden hebbende, hoe dat den mandoryn Honghieuson van hier naer Hocchuw vertrocken is, met belofte dat hij binnen 15 à 30 dagen hier weder soude sijn met eenige cooplieden, ofte wel met goede tijdinge; ende alsoo sijn lang vertoeven eenig achterdencken geeft dat hij onse saecken niet en vorderen, ofte niet geraden soude sijn 5 ofte 6 van de gevangen Chinesen met brieven aen den Gouverneur van Hocchuw, als aen Teoja in Aymouw te zenden, dat wij seer verwondert zijn over t'lang vertoeven van voorn. Honghieusong, ende daerin advyseren dat geen joncken in Teyouwan met d'onse en comen handelen volgens de beloften door hun lieden aen mij gedaen.

Alle t'welck int lange overwogen zijnde, is bij gemeene stemmen goet gevonden, alsoo den voorn. Hongsieuson soo lange over sijn beloofden tijt is vertoevende, waerdoor den tijt passeert sonder iet uyt te rechten, alsmede datter geen joncken in Teyouwan met d'onse en comen handelen, datter 6 off 7 gevangen Chinesen in een visschersjoncxken met brieven aen den Gouverneur van Hocchuw als aen Teoja dienen gesonden te werden, met advys dat sij hun beloften gelieven naer te comen, mits toelatende datter eenige joncken met coopmanschappen in Teyouwan met d'onse souden mogen comen handelen, alsmede dat Hongsieusongh met den eersten mach herwaerts gesonden worden, opdat iets goets met hem wegen de negotie mogen verrichten.

Mede dat eenige verversinge werde herwaert gesonden, deur dien deselvige seer noodich van doen hebben.

27 Juni 1623.

Alsoo Hongsieusongh dees voorgaende dagen seer ernstlijck heeft versocht om de veroverde Chinesen vrij te hebben, seggende dat wij daerdoor tot den handelingh ende in een goeden naem sullen geraecken.

De Heer Commandeur Reyersz heeft aen den voorn. Hongsieusong versocht een brief mede te nemen om aen Touja te bestellen, welck hij is weygerende, als se in geen andere forme geschreven wert, als bij voorgaende resolutie is goet gevonden.

Op gisteren is hier een jonck van Aymouw gearriveert, brengende een brief van Toja aen den Ed. Heer Commandeur, waerinne is versoeckende dat men alle gevangen Chinesen ofte wel de helft van dien soude largeren, welck onse voordelijck soude sijn om tot den handel te geraeken.

De Ed. Heer Commandeur Reijersz het voorverhaelde den Raet int lange ende breet voorgehouden hebbende, is daerop geresolveert ende goet gevonden het volgende:

dat men geen gevangen Chinesen en sal largeren tot naerder advys van den Ed. Heer Generael;

soo Hongsieusongh den brief aen Toja geschreven niet wil laten bestellen, dat deselve door een ander sal voortgesonden worden, sonder iet daer in te veranderen;

den brief van Toja sal men met verlangen soecken te beantwoorden, de joncq waermede deselvige gecomen is soo lange opgehouden als mogelijck sal sijn, op hoope dat ondertusschen eenige schepen met naerder advies van Batavia sullen comen.

6 Juli 1823.

De Ed. Heer Commandeur Reijersz op gisteren brieven van Teyouwan met het jacht Victoria becomen hebbende, waer inne advyseeren groote preparatie van schepen ende metalen geschut in China wert gemaeckt, ende alsoo Cappⁿ China, leggende in Teyouwan, diverse reysen heeft getracht herwaerts te comen om met ons te spreecken, maer sijn indispositie heeft sulcx niet toegestaen;

Ende soo wij vermercken eenige dingen hem bekent sijn, waeraen ons grootelicx is gelegen, wegens de gelegentheyt ende preparatie, die se in China sijn bereydende, doordien d° Cappⁿ China dagelicx advysen van daer is becomende, ende ons een seecker persoon soude aenwijsen connen, waerdoor dagelijcx advysen wt China souden connen becomen, soo van hun preparatie, coopmanschappen als joncken, die se naer onse vijanden plaetsen sijn sendende.

Mede heeft Hongsieuson over eenige dagen aen ons versocht, soo wij een jacht naer Teyouwan sonden, daermede wel derwaerts soude willen gaen.

Soo ist dat den Ed. Heer Commandeur Reijersz ende sijnen Raet voors. wel overwogen hebbende, op alles gelet waerop dient gelet te wesen, geresolveert ende goet gevonden hebben, dat de Ed.

Heer Commandeur Reijersz. op morgen selfs in persoon met t' jacht Westcappel naer Teyouwan sal gaen, alsoo hem alle saecken sijn bekent, vant begin tot het eynde in sijn presentie gepasseert, waer door int samenspreecken van Cappⁿ China ende Hongsieuson sal connen bespeuren, in wat voegen Hongsieuson voorn. heeft gehandelt, oock sal connen vernemen naer een persoon, die ons continuelijck alle saecken, die in China sijn passeerende, soude mogen advyseeren, mits deselve een schenckagie belovende.

Opt versoeck van Hongsieuson hebben hem niet connen weygeren mede na Teyouwan te gaen.

19 Augustus 1623.

Den Ed. Heer Commandeur Reijersz in de resolutie den 3 deser genomen aen de Raden voorgehouden hebbende de tijdinge, die hij van China als van de Portugiesen hadde becomen, hoe sij de Chinesen met groote schenckagie soecken tot hun te trecken ende tegens ons op te hitsen, waertoe hun geen vrienden sullen gebreecken, welck wij ten deele wel connen bespeuren, doordien nu lange geen Chineese joncken hier en hebben gehad ende schijnt die een afkeer van ons hebben genomen.

Ende alsoo de cruysende schepen ende jachten over 5 à 6 dagen hier sijn gearriveert met veel siecken, soo heeft den Ed. Heer Commandeur Reijersz laeten weten, dat een igelijck hem opt spoedichste soude claer maecken ende vaerdich houden om op alle voorvallende saecken gebruyct te mogen worden.

Meede soo het suydelijck mousson meest ten eynde is ende weynich alhier wert uytgerecht ende dat de Chinesen hier schouwen te comen, soo heeft de Ed. Heer Commandeur Reijersen den Raet int lange voorgehouden, oft niet geraden soude zijn eenige schepen na de reviere van Chincheo te senden, om de opinie van de Chinesen te vernemen, mede hun ten deele te kennen te geven de genegentheyt van den Ed. Heer Generael ende het achterblijven van hun joncken, die naer Batavia souden gaen, soo den tijt sulcx vereyscht, oock dat wij niet en connen van hier vertrecken, sonder dat wij eerst de smaeck van de negotie ende hun goede wille alhier hebben becomen, ende ons niet willende ten antwoort staen, is nu de beste tijt vant jaer om hun meest te crencken, hun joncken comende met alderhande provande van Aynam te ruyneren ende verbranden, welck wel den meesten afbreuck soude sijn, die men hun soude connen aendoen.

Soo is eenstemmich goet gevonden dat van den avont naer Chincheu sullen vertrecken de schepen Orange, Muyden, Erasmus ende Westcappel, omme t' voorverhaelde geproponeerde in aller manieren te ondersoecken.

Ende opdat alles wel volcomentlijck mach verricht worden, soo is noodich gevonden dat den Ed. Heer Commandeur Reijersz selfs in persoon derwaerts sal gaen, geassisteert met den Ed. Christiaen Francx ende Sr Hans van Meldert, beneffens de nevensgaende vrienden, omme op alle voorvallende saecken te disponeeren soo best ende tot meesten dienst van de Comp$_a$ sullen bevinden te behooren.

Oock dat 3 à 4 van de gevangen Chinese cooplieden mede sullen gaen, om door hun iets goets te verrichten, want hun vrienden vernemende dat se daer zijn, sullen niet laeten aen boort te comen, waerdoor lichtelijck d'opinie ende t' voornemen van de Chinesen sullen connen vernemen.

Alsoo veel siecke Chinesen sijn hebbende ende ons veel afsterven, is goet gevonden dat met de voorn. schepen na de rivier van Chincheuw 70 à 80 van de siecksten sullen gesonden werden, op hoope om iet goets daer voor te mogen verrichten ende de goede genegentheyt van de Chinesen te trecken.

13 September 1623.

Alsoo opten 10[en] deser de Ed. Heer Commandeur Reyersen met de schepen Orange, Muyden, Erasmus ende Mocha hier is gearriveert, soo ist dat de Commandeur den Breeden Raet op den 11[en] vergadert, haer voorgedragen t'acces, t'sedert ons vertreck van die van China is gepasseert, alsoo sij t'contract t'geen dat voor desen soo van den handel op Teyowan ofte eenige bequame plaetsen buyten de jurisdictie van China ons souden aanwijsen, aldaer eenige schepen ofte jachten hebbende, den handel souden vergunnen.

Waertegen sij tegenwoordich contrarie haer beloften niet willen toestaen, dat wij de Piscadores, Tayouwan ofte eenige plaetsen, die se ons voor desen souden aenwijsen, int minste niet en begeeren dat wij de voorverhaelde plaetsen souden besitten, maer belasten ons expresselijck dat wij met de macht, die wij hier sijn hebbende, naer Batavia souden vertrecken, t'welck is strijdende tegens d'opinie ende missive van den Ed. Heer Generael.

Soo ist dat d'Heer Commandeur den Raet in bedencken heeft gegeven, wat in dit stuck ten meesten dienste van de Comp[a] dient gedaen, haer den oorloch metten eersten aen te doen, ofte volgens d'ordre van d'Ed. Heer Generael een vasticheyt ofte molhoop op Teyouwan te maecken.

Mede in bedencken gegeven wat schip dient ten besten dienste van de Comp[a] met de Chinesen, die ontrent tegenwoordich 1000 int getal zijn [1], naer Batavia gesonden.

Voorder alsoo t'cappitael, t'geen hier sijn hebbende, vruchteloos is leggende, oft niet geraden soude sijn eenige van dat selvige, t'sij quart ofte helft, naer Batavia gesonden dient.

Mede t'schip Delft ende Orange te visiteren, oft schip Delft soude bequaem wesen om de Chinesen, die wij hier sijn hebbende, op Batavia te brengen. Orange, off hij soude bequaem wesen de tocht op China met sijn ronthout neffens andre soude doen.

Dit bovenverhaelde bij den Raet overwogen ende op den meesten dienst der Comp[a] gelet hebbende, soo is bij den Ed. Heer Commandeur ende zijnen presenten raet goet gevonden:

Alsoo tegenwoordich onse macht van Duytse coppen sober is, dat men de vasticheyt op Teyouwan vooreerst sal laten berusten, de macht, die wij tegenwoordich sijn hebbende, op die van China gebruycken, alsoo sij ons genochsaem met haer woorden den oorloch aenseggen.

Mede goet gevonden dat t'schip Zierickzee, hoewel wij t'selve niet wel connen missen, alsoo die van China ons dreychde met die van Manilha off Maccou ons comen te bespringen, nochtans ingesien hebbende ten dienste der Compagnie geen bequamer en is om de Chinesen gevoechlijcker na Batavia te brengen, te meer wij tegenwoordich (Godt ten voorsten) met het noordelijcke mousson geen perijckel van de voorverhaelde hebben te verwachten, ende de tocht naer Batavia neffens eenige van de andere can doen, gevoechelijck metten eersten vant zuyder mousson hier can worden gesonden.

Soo veel belangt t'geen dat wij hier sijn hebbende, hoewel t'selve vruchteloos is leggende, is bij den Raet goet gevonden geen cappitael met t'schip ZZee na Batavia te senden, te meer

---

[1] Wij hebben reeds gezien, dat er op verre na geen 1000 meer waren; de Commandeur schijnt hier het cijfer te noemen van het register, zonder te letten op de vermindering door de vele sterfgevallen.

ons d'Ed. Heer Generael is recommanderende den handel van Cochinchina om daerop te letten.

Naer d'opinie van de gecommitteerden Delft onbequaem om de Chinesen naer Batavia te voeren. Voorder t'schip Orange bequaem bij de gecommitteerden geacht neffens de andre den tocht op China te doen. [1]

Voorder is goet gevonden, alsoo wij tegenwoordich in de Piscadores sijnde, veel volck hebbende die haer tijt geexpireert sijn, daerentegen van Batavia ons weynich toegesonden sijn om te verlossen, over sulcx is eenstemmich goet gevonden om de bootsgesellen ende soldaten, om die te beter hier te houden, dat men degenen die haer tijt off een maent 3 à 4 onbegrepen geexpireert sal sijn, aennemen ende haer twee maenden gagie op de nieuwe verbindtenisse op de handt te geven, waertoe gecommitteert sijn, soo veel de verlossinge ende aenneminge, Jan Hendricxse Sael, Christiaen Francx, Doede Florisz ende Capp^{n} Christiaen Schellingh.

Alsoo als vooren verhaelt bij den Raet goet gevonden is de Chinesen den oorloch aen te doen, soo is geordonneert t'schip Groningen, Orange, Sampson, Erasmus ende Victoria met d'eerste bequame wint er toe te gebruycken.

23 September 1623. [2]

Alsoo bij voorige resolutie van 21 deser bij de Ed. Heer Commandeur Reyersz de raden in bedencken is gegeven, wat voor een gequalificeert persoon na sijn vertreck in sijn plaets sal succederen, soo ist dat ydereen schriftelijck sijn advies over gegeven heeft ende bevonden dat Sr Adam Verhult een stem meer als Sr Christiaen Francx hadde, doch t'selve is bij de Ed Heer Commandeur in bedencken genomen.

---

[1] In deze resolutie hebben wij een voorbeeld van een afzonderlijk advies; in margine staat namelijk het volgende aangeteekend: „Is mijn anders opinie dat t'schip Orange ten aensien sijn ronthout niet veel en doocht, onbequaem tot voorn. tocht gebruyct te werden, derhalven t' schip ZZee aldaer behoorde te blyven ende een ander onbequamer met de Chinesen na Batavia te gaen." w. g. Christiaen Francx.

[2] Latere resolutiën uit den tijd van Reijersen niet aangetroffen.

Extracten uit de Resolutien van den Raad van Sonck van 4 Augustus — 11 September 1624. [1]

5 AUGUSTUS 1624.

Alsoo bij den Ed. Heer Commandeur voor deesen geen seecker getal nochte persoonen om ordinarie op dagelijcx voorvallende saecken te disponeren geordonneert sijn ende t'selve hooch noodich geacht wert, is verstaen dat de ordinarie raet in 5 persoonen sal bestaen, te weten: d'Heeren Martinus Sonck ende Cornelis Reyersz, Gerrit Fredericxsen de With, Adam Verhult, oppercooplieden, ende Jan Pietersen Reus, schipper opt jacht Erasmus, om bij deselve alle dagelijcx voorvallende saecken affgehandelt te werden.

Mede alsoo het noodich is dat tot assistentie van den Heer Martinus Sonck een bequaem ende ervaren persoon aengenomen werde, om als equipage M[r] gebruyckt te worden, wort bij den raet aengenomen Jan Pietersz Reus, schipper opt jacht Erasmus, om voor equipage M[r] sijn verbonden tijt uyt te dienen.

7 AUGUSTUS 1624.

Alsoo wij tot antwoort op onzen brief, aen den Gouverneur vant Chinees fort op huyden morgen gesonden, door onse commissarissen mondelingh hebben verstaen dat de Gouverneur vant Chinees fort verwondert was, dat men in plaets van de ambassadeurs een briefgen sont, versoeckende dat het ons gelieven wilde een van de Chineese ambassadeurs te licentieren om bij hem te comen, is eenstemmich geresolveert ende goet gevonden dat men de ambassadeurs sal ophouden tot de compste van Cap[n] China, die van Tayoan alle dagen verwacht wert ende ernstelijck aen den Ed. Heer Commandeur Reyersz versocht heeft om de ambassadeurs voor haer vertreck van Pehoe naer China te mogen spreecken, doch evenwel wert d'ophoudinge verstaen niet langer sal dueren als 2 a 3 daegen.

Mede dat men aen den Gouverneur vant Chineese fort een briefgen sal schrijven om hem te verwittigen, alsoo Cap[n] China

---

[1] Over deze dagen in geen Journaal aanwezig.

van wedersijden ontbooden ende van dach tot dach ja van uyr tot uyr verwacht wert, dat de ambassadeurs tot sijne compste zullen vertoeven, eer bij den Gouv^r sullen comen.

9 Augustus 1624.

Is bij den Ed. Heer Martinus Sonck den Raet voorgedragen ende in bedenckingh gegeven, alsoo de tijt seer begint te verloopen ende der ambassadeurs langer detentie de saecke ten principaelen hinderlijck sijn ende voor de Comp. seer schadelijck soude connen uytvallen, off men de voors. ambassadeurs met haere joncken langer sal ophouden, dan off men haer naer Chincheu laeten vaeren ende met onsen ambassadeur derrewerts convoyeren sal, om de saecken tusschen ons ende de Chinesen sooveel doenlijck te mogen bevorderen.

Interim wort goet gevonden een van beyde de ambassadeurs, die haer self sal gelieven (alsoo de Gouverneur vant Chineesche fort sulcx op ons versocht heeft) derrewaerts sal gesonden worden, om met den Gouverneur van voors. fort te mogen spreecken.

11 Augustus 1624.

Alsoo op den 9^en deser, als bij resolutie blijckt, den Breeden Raet in bedenckinge gegeven was, off men de twee Chineese ambassadeurs met haere joncken, hier ter reede leggende, soude largeren, dan off men deselve langer souden detineren, waerop naergesien de ordre van den Ed. Heer Generael in sijn Instructie gegeven, bevinden wel hoe dat 't zedert de jongste advysen aen den Ed. Heer Generael in Batavia gecomen, de swaricheden tusschen ons ende Chinesen alsoo gewassen sijn, dat wij tegenwoordich int gesicht van ons fort van de Chinesen seer sterck belegert sijn ende dat sij dagelijcx noch seer toerusten om ons noch meer te benauwen, ter oorsaecke van t'welcke ende om onse nacht niet te seer verdeelt te houden, het fort op Tayoan door d'ordre van den Heer Commandeur Reyersz geslecht is, soo ist nochtans dat geconsidereert behoort te worden, hoe seer de Chineesen alreede tegens ons verbittert sijn, mede dat wij den oorloch niet behooren te voeden, maer alle soete ende sachte middelen aen te wenden om swaerder oorloch voor te comen, de tegenwoordige belegeringe te doen cesseren ende om eyndelijck met de Chinesen over den handel int vruntlijck te mogen veraccorderen;

mede considererende de gewichticheyt van de saecken, de con-

stitutie van des Comp[s] staet in Indien, mitsgaders onse tegenwoordige macht in Pehouw, sijn genootsaeckt ende vermits de gemoederen van de Chinesen soo langs soo meer tegen ons verharden, worden gedwongen (soo daertoe niet genegen waeren) om selfs den wech tot een vrintelijcke onderhandelinge te prepareren ende van onser sijde te verthoonen een genegentheyt om tot een vruntlijck accoort te mogen comen, sulcx dat den aengevangen oorloch van de Chinesen de goede intentie, ordre ende meninge van den Ed. Heer generael niet en behoorde te weerhouden, nochte oock de gevanckenisse van ons volck in China, welcker verlossinge niet eer, voor dat met de Chinesen in onderhandelinge sulllen gecomen wesen, gevordert can worden;

hebben wij dienvolgende naer goedvindingh van de Breeden Raet de Chinesen voorgedragen, hoe dat wij genegen waeren (vermits Capp[n] China, daerna soo wij als de Chinesen nu 5 à 6 daegen gewacht hadden, van Tayoan niet verscheen) dat wij goet gevonden hadden de joncken ende ambassadeurs naar de riviere van Chincheu metten eersten te seinden ende met eenige van onse jachten te doen convoyeren.

Daerop de voors. ambassadeurs seyden, dat liever, als met onse jachten derwaarts geconvoyeert souden worden, alhier hadden te blijven, vermits bij den, Combon seer qualijck soude genomen worden, dat wij sonder wil ende weeten van den Combon met onse jachten op de custe van China ten ancker soude comen, waerover bij de Heeren Martinus Sonck ende Cornelis Reyersz mitsgaders den Breeden Raet naer toestemminge van de ambassadeurs voors. goet gevonden wort, dat men beyde de joncken metten eersten onbeschadicht naer Chincheu sal laeten vertrecken met een van beyde de ambassadeurs, namentlijck Tangsouwing, ende dat gedurende sijn absentie den ambassadeur Wangsangh bij ons in Pehou sal blijven, mede dat wij den voors. Tangsouwing onse brieven aen den Combon sullen medegeven ende daerin versoecken dat onse jachten voor Aymoy ende onse ambassadeur met vrijgeleyde bij zijn Ed. mogen comen, ofte dat in Pehou gequalificeerde persoonen met volle macht om met ons te handelen gelieve te seinden.

Ingevalle den Combon toestaet dat onse jachten ende ambassadeur nae China sullen moogen comen, wert goet gevonden dat d'Heer Martinus Sonck, geassisteert met Jan Hendricxsen Sael, Pieter Jansz Muyser, oppercooplieden, ende Jan Pietersz Reus, equipage M[r], met onsen ambassadeur met twee jachten na de

custe van China mede sal vertrecken om, soo tot onderhandelinghe geraecken, de saecke te helpen bevorderen.

Geduyrende des voors. Soncks absentie wert goet gevonden dat de Heer Cornelis Reyersz hem int fort vervoegen ende opt voorvallende in Pehou alle moogelijcke ordre sal stellen.

15 Augustus 1624.

Alsoo op gisteren uytten naem van den Gouverneur vant Chinees fort twee manderijns aen ons gesonden sijn om te vernemen, waerom wij dit fort niet en verlieten, wort goet gevonden dat de oppercoopluyden van Zuylen ende Constant aen den voors. Gouverneur op van daech sullen versonden worden, omme te vernemen off die last heeft van wegen den Conbon om met ons in onderhandelingh te treden.

Wort mede goet gevonden dat men de wijn, pas bijt fort sijnde voorde cayuyten van de schepen hier ter reede leggende, uytdeelen sal ende wort yeder cayuyt toegeleyt een flapcan des daechs.

Mede dat men aen yeder persoon, alhier ter reede ende scheepen weesende, een mutsgen oly ter weeck geven sal.

16 Augustus 1624.

Alsoo van daech vernomen hebben dat de Chinesen haer dichter als voor deesen int gesicht van ons fort ontrent een mijl met een hoope volck verthoonen ende verstercken, wort bij den Heer Martinus Sonck den Breeden Raet voorgedragen, off men de Chineesen zulcx met onse macht sal trachten te beletten, dan off wij ons stil sullen houden ende een persoon of twee met een vreevaen derwaerts sal seynden, omme te vernemen wat haer voornemen sij; waerop geconsidereert sijnde onse tegenwoordige macht, de destantie van de plaetse, daer haer de Chinesen verstercken ende ons fort, alsmede dat wij noch geen antwoort op onse brieven aen den Combon geschreven ontfangen hebben, wort goet gevonden dat men de tolck Abraham met een vreevaen bij de Chinesen sal seynden, om te vernemen wat sij daer maecken ende in den sin hebben.

24 Augustus 1624

Alsoo wij t'zeedert onse resolutie van dato 18 deser (zie pag. 282) antwoort op onse missive van den Toutock over de provincie van Hocheo hebben ontvangen, alsmede van Souya, Gouverneur

over de Chinesche macht, naer aenspraecke van Cap[n] China ende vertooch van onse goede genegentheyt om naer verseeckeringe van den handel in Tayoan, mitsgaders andere plaetsen, alwaer de dienaers van de Comp[n] resideeren, Pehouw te zullen verlaeten, door sijn Ed[ts] gecommitteerde een brief gecregen hebben van inhoude dat ingevalle wij het fort afbreecken, Pehouw t'eenemael verlaeten ende met onse navale macht van daer vertrecken, hij Souya voors. aen ons belooft ende hem daervoor verbint, dat ons den handel in Tayoan sal doen openen, onder vorder conditie. dat wij met onse navale macht de Chineesche joncken in zee, nochte de custe van China met invasie niet sullen beschadigen.

Ende alsoo voors. gecommitteerden naer overlevering van voors. brieff ons vorder affgevordert hebben, wanneer wij dit fort affbreecken souden ende Pehou verlaten, mitsgaders dat wij de gevangene Chinesen alhier hebbende souden willen largeren, waerop goet gevonden hebben t'antwoorden dat wij op van daech onse gecommitteerden aen den voors. Souya souden seinden, om met denselven over t'verlaeten van Pehouw ende de openinge van den handel vorder te contracteren.

Oversulcx in deliberatie geleyt sijnde, wat persoonen wij onsentwegen aen den voors. Souya sullen committeren ende wat haer vordere last sal wesen te seggen, is bij eenparich advijs van den Breeden Raet goet gevonden als volcht, te weeten dat de E. Gerrit Fredericxsen de Wit ende Jan Hendricxsen Sael, beyde oppercooplieden, aen den Chineesen Gouverneur beneffens Cap[n] China sullen gesonden werden met vordere last, te weten:

Dat wij volgens onse toesegginge door Cap[n] China op den 19[en] laestleden gedaen, belooven metten eersten het fort Pehou aff te sullen breecken ende van daer te vertrecken, zoo haest wij op Tayoan met andre bequame huysinge versien sullen wesen, mits wij daer teegen al vooren behoorlijcke verseeckeringe van den handel in Tayoan, Batavia ende andere plaetsen, daer de Nederlantsche Comp[n] in Indien resideert, van den Combon becomen.

Wat aengaet de conditien, die den Ed. Heer Generael in sijn instructie vermelt, om de Chinesen van haer vaert op Manilla ende alle andre plaetsen te doen desisteeren ende het meesterschap van den handel te bedingen, dunckt den voors. Raet, dat de Chineesen met vruntschap daervan niet desisteren sullen, tenzij door vreese van onse macht gedwongen worden ende verseeckert

mogen sijn, dat ons capitael sufficant sij om den Chinesen handel alleen te voldoen.

Bovendien geconsidereert dat het in dese gelegentheyt van tijt tgeene de Chineesen van haerder sijde alreede toegestaen hebben nopende den handel soude mogen verachteren ende onse ganse onderhandelinge preiudiciabel wesen.

Wort goetgevonden dat men van onser sijde van voors. conditie niet sal reppen, maer alleen sien te bedingen, dat wij soo verre ons capitael van tijt tot tijt sal mogen strecken, met coopmanschappen voor de Comp[a] dienstich voldaen sullen worden, maer soo de Chinesen van haerder sijde daervan reppen ende de vrye vaert op Manilha ende andre plaetsen, daer de Spangiaerden ende Portugiesen off andre onse vijanden resideren, soecken te behouden, sullen haer daerop dienen (sonder nochtans daer op heftiger als eysch van saecken medebrengen sal, te blijven staen) hoe dat wij de custe van China onbeschadicht sullen laeten, maer om onse vijanden voors. alle mogelijcke afbreuk te doen, ons niet verbinden connen dat met deselve de Chineesen handel gecontinueert soude werden, dat sij van haerder sijde daerop soo vast niet behoorden te staen, gemerckt wij haere waeren haer soo wel als onse vijanden sullen betaelen.

Nopende de restitutie van de Chineese gevangenen sullen onse gecommitteerden onse gevangenen in China sijnde daer tegen eyschen, ende ingevalle sij d'onse restitueren haer de haere oock toeseggen, ende ingevalle de Chinesen haere gevangenen niet vorder eyschten, bevinden ons gehouden ende geraden te weesen onse gevangenen in China sijnde te eyschen, dewelcke bij aldien ons geweygert worden, zullen wij de Chineesen mede niet largeeren, ten waere t'selve de saecke ten principale weerhouden mochte.

25 Augustus 1624.

Alsoo onse gecommitteerden aen den Chineesen Gouv[r] gesonden, op gisteren naer goet onthael weder gekeert zijn, met antwoort dat voors. Gouverneur (niettegenstaende wij ons met sijne verseeckeringhe behoorden gecontenteert te houden) van den Combon van Hocheo acte van ratificatie noopende de openinge van den handel voor ons in Tayoan soude procureeren.

Mede dat den Gouv[r] voorn. geen uytstel van langen tijt ofte allenskens affbreecken van ons fort lijden conde, oversulcx versochte seeckerlijck te moogen verstaen, wanneer wij ons fort

t'eenemael affgebroocken souden hebben, om hetselve aen den Combon van Hocheo te mogen laeten weeten, ten eynden sijn Ed[t] de oorlochstoerustinge in China mochte doen ophouden.

Waerop geconsidereert sijnde alle t'geen in voorige resolutien verhaelt staet ende dat het de Chinesen om Pehou boven al schijnt te doen wesen, wort bij eenparige advijsen van den Breeden Raet goet gevonden te belooven, dat wij ons fort op Pehou binnen 20 daegen sullen affbreecken.

7 en 11 SEPTEMBER 1624. [1]

Aengesien de saecken tusschen ons ende de Chinesen hun sulcx toegedragen hebben, dat wij volgens d'ordre ende instellinge van den Ed. Heer Generael den ambassadeur Gerrit Fredericxsen de Wit naer den Conbon van Hocheo tot noch toe niet hebben gesonden, ende Soya, Gouverneur over de Chinese macht in Pehou, ons aengedient heeft, dat sijn Ed. van meeninge is om eersdaechs naer den voorn. Conbon te vertrecken, om denselven vant gepasseerde tussen ons ende de voors. Soya rapport te doen, met vorder versoeck aen ons off voors. ambassadeur naer den Conbon mede soude reysen.

T'welck bij de Ed. Heer Martinus Sonck den Raed in Tayoan op den 7[e] ende in Pehou op den 11[e] deser voorgedraegen ende met denselve in deliberatie geleyt sijnde, wat in de saecke ten meesten dienst van de Generaele Oostindische Compagnie dient gedaen te worden, te weten: off men den voors. ambassadeur ende brief voort sal senden, ofte noch ophouden tot dat vorder bescheyt van den Conbon opt geene met voors. Soya verhandelt is, alsmede onse brieff voor desen aen den voorn. Conbon gesonden, sullen hebben becomen.

Is geconsidereert dat wij alreede toeseegginge hebben dat ons den Chineesen handel in Teyoan, Batavia ende andre plaetsen, alwaer de dienaers van de Comp[a] resideeren, vergunt sal worden, dat Soya ons des Conbons brieven van ratificatie belooft heeft te procureeren ende toe te seynden;

hoe dat wij om verscheyden gewichtige consideratien voor deesen goet gevonden hebben voor dees tijt niet te pretendeeren dat de Chineesen haeren handel op de Manilla, Maccouw ende andre

---

[1] Het resultaat van twee vergaderingen van gelijke strekking, daar de raadsleden deels te Pehoe en deels te Thaiwan waren.

plaetsen, alwaer voor desen gewoon sijn te handelen, soude beloven naer te laeten, waerop alsnu andermael gelet sijnde, schijnt naer apparentie dat t'selve voor dees tijt te pretenderen gans onvorderlijck, ontijdich ende ondienstich voor de Comp[a] soude uytvallen, want bij deselve pretentie de regeerende Conbons over de provintien van Hocheo, Canton ende Nanquin, alsmede alle de handelaers van deselve provintien haer geinteresseert sullen houden, alsoo vast op haere opinie blijven staen, dat het capitael van de Comp[a] niet bestant sy om den Chineesen handel alleen te cunnen voldoen, waarvan apparent niet te brengen sullen wesen met haer voor te houden dat sulcx in volgende tijden zal cunnen geschieden, alsoo ondertusschen daerbij geinteresseert souden weesen, nochte van haer jaerlijcxse profijten niets souden willen missen.

Ende ingevalle hetselve aen den Conbon van Hocheo versocht wert, soude door extraordinarye geschencken (die onser vijanden mosten excederen) met toeseegginge van alsulcke somme van penningen, als jaerlijcx van de joncken op Manilla varende gewoon is te genieten, verwacht moeten werden, ende bij aldien de tegenwoordige Conbon sulcx al toestont, soude de volgende Conbon t'selve misschien niet van waerde houden, ten waere mede door nieuwe schenckagie ende contentement voor den voors. thol daertoe gebracht wiert, ofte dat hetselve van den Coninck van China selve geratificeert wierde, waertoe om te geraecken, soude apparent op onseeckere uytcomsten meer verschoncken moeten werden, als des Comp[s] capitael wel lijden mach.

Daer ter contrarie soo wanneer de Chinesen beeter gevoelen van ons sullen gecregen hebben, als tot noch toe gehadt hebben, ende bemercken dat des Comp[s] capitael bestant sij om den Chineschen handel te cunnen voldoen, bij ons het versoeck dat de Comp[a] den geseyden handel alleen vergunnen, met beeter redenen ende meer apparentie gedaen sal cunnen werden, ende ondertusschen dat den alreede toegeseyden handel genieten, sal de Comp[a] haer capitael vergroot ende te beeter de lasten van de schenckagies, mitsgaders andre onkosten, die weegen voors. versoeck sullen moeten gedaen werden, mogen draegen, ende t'geen t'principaelste is om daer toe te geraecken, dat wij sullen vrienden cunnen maecken om door te wercken ende bij de Chinesen in plaetse van roovers voor cooplieden bekent werden.

Ende boven al t'geene boven voors. staet, is te considereren, dat alsoo de profijten de cooplieden naer d'een off d'ander plaetse

trecken, dat de Coninck van China ofte Conbon de cooplieden aen geen andre wetten apparent sullen binden, nochte de reputatie van haer off den geseyden handel volgens onse pretentie souden willen verminderen.

Ende vermits het meesterschap van den handel ons met soodanige voor verhaelde redenen voor alsnu soude affgeslagen cunnen werden, daertegen onse geallegeerde redenen onses oordeels niet bastant sijn om deselve te wederleggen, nochte des Comp[s] macht soodanich is, dat den Chinees daerdoor souden kunnen dwingen, soude wellicht kunnen gebeuren, soo op onse pretentie te hart stonden, dat ons den alreede toegeseyden handel onthouden soude werden, off dat wij van alsnu souden moeten beloven van de selve pretentie naermaels te desisteren.

Wat aengaet het versoek om in Pehou te mogen havenen, sal mede naer apparentie voor eerst beeter onder oochluyckinge als bij expres accoort toegestaen worden, ende behalven dat soo can den handel met soodanige vlotgaende jachten waergenomen werden, die over de droochte voor Tayoan leggende kunnen passeren, mede cunnen eenige groote schepen in noorder mouson achter t'resiff leggen.

Mede alsoo Cap[n] China tegenwoordich bij de grooten in China in groot credyt is, met eenige derselver tot noch toe groote correspondentie heeft gehouden ende de vorderinge van des Comp[s] saecken seer toegedaen schijnt te wesen, ende gepresenteert heeft in persoon bij den Conbon van Hocheo opt versoeck van Toya voors. te reysen, om t'onsen voordeel te verrichten sulcx wat mogelijck soude wesen.

Soo ist dat den Raed dienstich, oirbaer ende proffijtelijck voor de Generaele Oost Indische Comp[a] acht te weesen, dat den ambassadeur ende brief voors. voor dees tijt noch opgehouden worden, dat men Cap[n] China sal aenraden naer den Conbon van Hocheo te reysen, om de grooten haere genegentheyt t'onswaerts te ondertasten, ende ingevalle apparentie siet dat voor dees tijt de Comp$_a$ den handel alleen soude cunnen obtineren, ons daervan te willen verwittigen ende ondertusschen t'beste daerin te wercken, alsmede de verlossinge van onse gevangenen in China des mogelijck sijnde te procureeren.

Wort mede goet gevonden, alsoo door de detentie van Wangsan onse onderhandelinge met de Chineesen eer verachtert als gevordert can worden, dat men den voors. Wangsan liber ende vrij naer China sal laten keeren.

Bijlage VIII.

Brieven uit de Pescadores naar Batavia.

Ed. Erntfeste Manhafte Wijse Voorzinnigen zeer discreten Heer.

t'Sedert ons vertreck van UEd. zijn wij met de schepen ende jachten, daermede van Batavia gescheyden zijn, zeer wel in de bay van Pandorangh gearriveerd, hebben alhier twee Chineze joncken van Chinchu, die aldaer handelde, gevonden, die ons rapporteerde dat in de bay van Commerijn eenige Portugeisen van Maccauw gecomen, aldaer een jonck bouden, weshalve dry schepen met een jacht derwaerts gesonden, die de voorn. jonck hebben gesloopt ende voorts verbrant, en een partij swarthout, dat de Portugezen, diet ontvlucht zijn, aldaer gecocht, becommen.

Hebben van hier S[ter] Nicolaes, volgens UE. d'ordre met UE. missiven aen de Heer Willem Janssen affgesonden. Interim is alhier wel aengecomen S[r] Nieuwroode, met de vier jachten St. Cruys, den Haen, Tijger ende Victoria, heel ongeprovandeert. Naer dat wij redelijckerwijs ververst hadden, zijn met de vloote 't zeyl gegaen, om onze reys naer Maccauw t'avanceeren, alwaer wij (Godt loff) den 22 Juny wel arriveerde; vonden aldaer vier schepen van defentie, de Trouw, de Hoop, den Pals ende den Bul, die vyt de Manilhas int jonexste van Mey van de vloot van defenty, om aldaer te cruysen, gesonden waren, doch geenige Engelsche gesprocken. Hebben van de vrienden verstaen, bij de voors. vloot twee Chineze joncken rijckelijck geladen ende eenige Portugeesche fregats verovert zijn, hebben oock eenige joncken ledich zijnde verbrant. De voors. vier schepen hebben hier ontrent een cleyn Portugees jachtgen, geladen met zijde, comende vyt Maccaw, verovert, verstonden oock dat de heer Willem Janssen met de resteerende schepen soo Duytze als Engelze naer Japan zoude vertrecken in de maant van Junij.

Den 24[e] Junij zijn met onze macht, naer dat wijt besichticht hadden, op Maccauw gelant, daer ons volck (Godt betert) in de vlucht geslagen zijn met verlies van veel officieren, soldaten ende bootsgezellen, waervan 't meeste deel int inberckeren van de boots ende schuyten zijn gebleven.

Wij hebben Maccaw tot ons leetwesen stercker van fortificatie, volck, geschut als ander, dan UEd. aengedient is, bevonden.

Wij hebben volgens UEd. ordre de aenspraeck aen die van Lantouw, alsoo het aan die van Canton niet conde geschieden, gedaen, wat antwoort van hun becomen zal UEd. per dese nevensgaende schriftelijcke copie connen sien.

Den 26e Junij passato ist schip de Trouw neeffens de twee voors. Engelsze schepen naer Japan vertrocken, hadde gaerne gesien do schip bij ons gebleven hadt, doch alsoo noch met d'Engelsen in verbont ende een - partij veroverde goederen, die in Japan mosten verdeelt zijn, inhadt, conde hetzelfde niet geschieden; hebben derhalven de missiven van UEd. ende een memorie van onze behoefticheyt aen de Heer Willem Janssen ende Sr Camps gesonden, gelijck UEd. per de nevensgaende copie condt zien.

Den 29e Junij zijn van Maccaw vertrocken, latende aldaer het schip de Goede Hoope met de jachten St Nicolaes ende Palliacatta, om aldaer op het vijandts vaertuych te passen; wat uytgericht heeft can UEd. per nevensgaende copie van de missive, die van haer becommen hebbe, zien.

Den 11e Julij passato ben met de vloot in de Piscadores wel gearriveert, daer een goede haven voor de schepen te leggen hebben bevonden.

Den 14e derselver is goetgevonden 't schip Gruningen ende Engelszen Beer vyt te zenden, om tussen Chinchu ende de Piscadores volgens onse mede gegeven instructie te cruysen, doch tot noch toe niet vernomen, weten niet wat dencken, alzoo lange tarderen, watter af vernemen zullen zal den tijt leeren.

Ick hebbe met twee jachten Ilha de Formooza als d'eylanden besichticht, doch geen bequame haven om groote schepen in te comen gevonden, alsoo in Teyowan, een van de bequaemste havens, niet meer als 15 à 16 voet diepte met hooch water bevonden, hebben derhalven alhier in de Piscadores, alsoo geen bequamer ende gelegender ten dienste van de Compagnie en hebben connen vinde, een fort begonnen te maecken, groot vyt zijn viercant 180 voeten, met 4 flanckeerende puntten, 't welck verhoopen (soo Godt ons goet weder verleent) binnen dry weecken offte ten lancxste een maent, defencyff zijn zal, hebben het fort van sooden ende aerde op getrocken, alzo wij dat hier voor de beqnaemste materiale bevinden.

Hebben drij jachten om de aenspraecke te doen met een brieff

in Chinees geschreven aen den mandorijn van Chinchu gesonden. Soo haest d'onze in de revier waren gearriveert is eenen Admirael aen boort gecomen, vragende de redenen waerom aldaer gecomen waren, 't welck hem int largo volgens 't 29e artyckel van UEd. Instructie is gerelateert, die ons belofde in 10 dagen resposte te sullen hebben, doch 2 à 3 dagen naer datum verzochten 50 dagen uytstel ende dat de voors. jachten vertrecken zoude, alsoo zeyde zij anders geen antwoordt en zoude connen becomen, derhalve de voors. jachten wederom herwaerts gecomen zijn, medebrengende een Chinesen brieff van den mandorijn aldaer, die UEd. hier neffens zende, wat datter bij de Chinesen beslooten worden sal, wil den tijt leeren. Hebben tot noch toe geen handelaers vernomen. 't Zij hoe het zoude mogen wesen, zullen met alle mogelijcke middelen, 't zij met vrientschap ofte met den oorloch, den handel (soot God gelieft) zoecken te crijgen.

Den 5en Augusti zijn alhier aengecomen de jachten Cleyn Tholen ende Sinckapura met het gesonden cargazoen. Hebben van hier naer Japan gesonden het jacht St. Cruys met UEd. missive die per de jachten Cleyn Tholen ende Sinckapura becomen, ende een redres van memorie aen den heer Willem Janssen gesonden, mede om hem aenwijsinge te doen de plaetse onser residentie alhier.

Den 14e der zelver zijn alhier mede (Godt zij gelooft) wel geariveert de schepen den Sampson ende den Goude Leeuw, met hetgene UEd. per dito voors. schepen ons is zendende, 't welck alles zeer wel hebben ontfangen. Wij hadden wel verhoopt de voors. contanten in Chinese waren bij ons hadden mogen besteedt werden ende UEd. met dit aenstaende noorder mousson een goet retour hadden mogen toezenden, doch als ook voor dees tijt niet heeft connen geschieden, verhopen eer den mousson zal geeyndicht zijn, t'zij alhier ofte in Ilha Formooza met de Chinesen tot een handel te comen. Soo tot den handel niet en verstaen, zullen haer alle vaert, soo veel ons mogelijck is, zoeken te beletten, om hun in zulcken gevallen tot den handel te constringeeren.

Den 14e der zelver hebben mede naer Japan gezonden t'jacht Cleyn Tholen met UEd. missiven aen den Heer Willem Janssen ende van aldaer ontboden alle de contanten, volgens UEd. ordre, ende tot meerder verzekeringe van de vloote van den Heer Willem Janssen, opdat ons alhier niet en zouden missen.

Hebben de nova weder dry jachten naer Chinchu gesonden, om de antwoort nopende ons versoeck ende de aenspraeck aen de

Chinezen gedaen te vorderen, alsmede te vernemen, wat aldaer onse zaecke belancht verricht werdt.

Soo tot den handel niet en geraeckten, verhoope UEd. met dit mousson een goede partye Chinezen toe te zenden, soude als nou wel geschiet hebben, doch alsoo noch met haer in onderhandelinge zijn ende ons fort niet deffensyf en achten, mede onse provisie niet en zoude strecken, hebben derhalven tot nochtoe naer gelaten.

Is mede bij ons goetgevonden 't schip ZZee ende Goede Hoope, beneffens een jacht, soo hetzelfde connen missen, van hier naer de Manilhas, om op de Chineze joncken, die ons alhier soude mogen schapperen, als andere onser vijanden vaertuych te passen ende van daer naer Cabo Spirito Santo om de zilver-schepen waer te nemen, zullen gesonden werden, alsoo van hier wel zal connen geschieden.

Sullen ingevallen tot den handel niet en comen, volgens UEd. ordre t'schip den Gouden Leeuw met de 80,000 R^{en} naer Jamby zenden.

Wij hebben alhier noodich hanzaeme schepen in plaets van de sware, alsoo ze om te cruyssen onbequaem zijn; de onbesloote jachten en zoude niet geraden vinden alhier meer gezonden te werden, also om een Chineze jonck te veroveren niet sufficant en zijn, gelijck gebleecken is dat de Cruys ontrent Chinchu een Chineze jonck ontmoetende, die presumeerde vyt de Manilhas gecomen was, heeft met alle zijnne macht gezocht de voorz. jonck te doen strijcken ende te incorpereren, de Chinezen sochten daertegen hem te aborderen, soodat genoodzaeckt was aff ende aen te houden ende hem met grof schutte behelpen, heeft op de jonck gedaen 48 schoten, doch alsoo het nacht wert ende hart wayde, mede dicht op de wal waren, heeft de jonck verlaten en smorgens aen de gront in de brandinge zien leggen.

De Gallias hebben alhier, door dien onbequam was om langer te navigeren, ten meerendeel gesloopt.

Om eenige jachten naer Corea te zenden, hebben gelet, opdat alles volgens UEd. ordre verricht werde, heeft niet connen geschieden, alsoo de jachten alhier niet en conden gemist werden ende oock volle laet is iets goets verrichten, maer zullen met het eerste aenstaende suytwester-mouson, soo het mogelijck is, eenige derwaerts zenden.

Door faulten van calck hebben veel moyten met het opbouwen

vant fort, also gelijck vooren verhaelt, van soode ende aerde hebben moete beginnen, welck met deser aenstaende noordermousson groot perijckel van vallen onderworpen is; materiale om calck te maecken, is alhier tamelijck te becomen, vytgesondert hout, derhalve UEd. ons zal gelieve met d'eerste comende schepen hout ofte calck tot opbouwinge van twee van onze principaelste bolwercken te zenden.

Alhier is goede gelegentheyt (soo wij hout ende plancken tot zulcx hadde) om schepen te verdubbelen; 't lant is mede zeer vruchtbaer om besayt te worden, oock bequaem om vee te wayen, in den droogen tyt hebben alhier niet veel water dan weynich ende brackachtich; de schepen die UEd. herwaerts zendt, zoude niet ongeraetsaem vinden Pandoran ofte Commorijn in passant aendede, om eenige varckens ende beesten op te coopen, alzoo ze aldaer redelijcker wijs te becomen zijn, ende mettertijt alhier soude vermeenichvuldigen. Wij hebben alhier veel ongestadich weder, regen ende ontrent d'eylanden herde stroomen, dan zijn zeer wel gelegen om die van Chinchu binnen te houden ende hunne vaert af te snijen, alsoo ontrent de revier van Chinchu naer wij verstaen, ende bij sommige van de onse bevonden is, goede havens sijn, om bij noot van weer onse schepen ende jachten in te bergen.

Dit eylandt de Piscadores is gelegen op de hoogte van 23 graden 20 m^n^ noordelijcker breette, van de revier van Chinchu O. Z. O. ontrent 19 à 20 mijlen, ende Ilha Formooza 9 à 10 mijlen.

Wij hebben van de Portugezen verstaen, dat op het eylant Ayaman (Hainan), gelegen aen de noordtzijde van de inbocht van Coetchen China, overvloedich van lijftocht is, spijst naer haer zeggen de proventie van Chinchu soo van rijs, zout als anders.

Senden UEd. hier neffens drij caertgens soo van Macoaw ende van de eylanden van de Piscadores, gemaeckt bij de stierluyden Moyses Claesen ende Jacob Janssen, zullen UEd. met den naesten eenige andere soo van de vaste cust van China, Piscadores ende Ilha Formooza zenden.

Den cappiteyn Schellingh heeft ons versocht aen UEd. te schrijven, dat zijn huysvrouw met d'eerst comende sehepen herwaerts gesonden mocht werden, soo zijn Ed. zulcx belieft te doen, zoude na mijns bedenckens niet ongeraden vinden, alsoo tegenwoordich niet meer als met een capiteyn versien zijn ende hem een ceviel, neerstich ende een goet dienaer van de Comp^e^ bevinden ende alhier zullen imployeren.

Verhoopen binnen den tijt van 2 à 3 weecken tijdinge van den Heer Willem Janssen te becomen, soo haest verstaen dat d'Engelsen naer Batavia vertrocken zijn, zullen als dan mede 2 à 3 schepen UEd. toezenden, alsoo de groote schepen alhier geen dienst en connen doen, dan om de bay soo langh het fort noch niet defencyff en is te bevrijden. Alsoo van die van de Manilhas ende van Maccouw met de noorderlijcker mousson niet en hebben te vreesen, verhoopen met het eerste vant suytwester mousson met bequame schepen van UEd. zullen werden versien; soo veel belancht de Chinezen, soo met haer in den oorloch (gelijck wel zoude connen geschieden) geraeckten, achten ons sufficant genoch (met Godes hulpe) haer te resisteren, alsoo 't schip Delft ende Enchuyzen, onbequaem om alhier gebruyckt te werden, tot bevrijdinge van de bay zullen houden leggen.

UEd. en zal geen tingans meer believen te zenden, alsoo onbequaem zijn door de harde winden ende stroomen, die alhier veel hebben, ende eenige jachten ofte schepen uyt zendende, quat genoch hebben om weder binnen te comen, dan eenige beroeyde saloepen zoude hier wel dienstich zijn.

Hebben UEd. vooren verhaelt geenige open jachten te zenden, dan soo UEd. eenige sendt, dienen wel bezeylt te wesen.

Wij hebben goetgevonden Sr Adam Verhult voor oppercoopman op het fort te stellen, alsoo wel met een bequaem persoon diende verzien te zijn.

Per nevensgaende memorie zal UEd. connen zien hoe noch geprovandcert zijn, soo van victualie, volck, als 't gene alhier van nooden hebben.

Deze nevensgaende zijn copie van ons journael, resolutie, diversche brieven, waervyt UEd. int largo 't gepasseerde zult connen verstaen, waeraen ons gedrage, per den naesten zal UEd. van alles int largo advizeeren.

Hiermede Ed. Erntfeste, Manhafte, Wijze, Voorzienigen, seer Discreten heer, will UEd. naer onze hartgrontelijcke groetenisse in protecye des alderhoochsten bevelen, die UEd. in langdurige gesontheyt, prosperiteyt ende goede regeringe wil laten continueeren.

Actum int schip Z. Zee, desen 10^en September A° 1622.

UEd. dienstwilligen dienaer

(get.) Cornelis Reyersz

Ed. Gestrenge, Manhafte, Wijze Voorsiennigen Heer.

Salut, den nevensgaende is coppye van de onse in dato 10 passato aen UEd. gesonden met 't jacht de Cleyne Hope, niet twijffelende den selven voor desen wel zult ontfangen hebben ende 't gepasseerde verstaen.

Wat zedert voorgevallen ende verricht is, zal UEd. Heer bij dese int corte verwittigen.

Na 't vertreck van ditto jacht de Cleyne Hope zijn dagelijcx doende geweest soo veel (na gelegentheyt des tijts ende plaetse) doendelijck is, ons te versteroken, doch alsoo 't fort van aerde ende sooden wort gemaeckt, hebben door harde stortregen grootte afbreuck oft verachteringh in ons werck geleden door 't afvallen van eenige bolwercken ende gordijnen; doen voorts ons uiterste vlijt om met stutten ende andere middelen ons na behooren te versteroken.

Is Godt loff jegenwoordich redel. defensif, soo dat cappiteyn Schelling met zijn comp^{e} sterck...... coppen daer in hebben gesonden, ende eenich grof geschut op de bolwercken gestelt, p^{r} advis.

Op 21 passato zijn (God loff) alhier wel gearriveert de schepen Groeningen ende den Engelschen Beer, door hardt weder ende stroomen om de noordt geloopen, op 28 graden noorderlijcker breette geraeckt zijnde, ende aldaer onder eenige eylanden geanckert, alwaer vonden 20 à 25 joncken van Chineze zeeroovers, die aen de vaste cust groote moetwil bedreven met beesten ende andere vivres van 't lant te halen ende joncken van d' een plaets na d' andere varende met hout ende andere coopmanschap aen te halen ende voor goede prinzen aen te tasten, d'inwoonders hun zeer ontsiende.

Hebben Sr Nieuwroode belast alhier in de Piscadores bij ons te comen, 't ware te wenschen zijluyden alreede hier ware.

Sedert zijn alhier wel gearriveert 't jacht den Haen ende Victoria, die als p^{r} resolutie (UE. heer met 't jacht de Cleyne Hope toegesonden) neffens 't jacht den Tijger op de cust van China ontrent de revier van Chinchio gesonden waren, ditto Tijger aldaer (Godt betert) door hart weder ende leckaige gebleven zijnde, alle t'volck in salvo, ende door den mandorijn Ongsoepy, overste van de Piscadores, daerontrent zijnde, alle vrientschap ende hulp bewezen, t'geschut van ditto Tijger met zijn eygen champans aen ons jachte brengende, alsoo onze boots ende volck sulcx niet

machtich waeren, ende voorts belovende met vier joncken bij ons te comen, door last van de overste mandorijns tot Hockcheo ende Chincheo, om te vernemen wat ons desseyn was.

Op pr^{mo} deser is ditto Ongsoepi met vier oorlochsjoncken wel gearriveert, medebrengende Wangsan, een van de treffelijckste coopluyden van Chincheo, mede brengende een brieff van de dry opperste mandorijns tot Hockcheo ende Chincheo, om ons aen te dienen wij alhier geen negotie met de Chinezen sullen becomen, wt oorsaecke dit coninex lant is ende niemandt vermach hier te comen woonen, ende geen van de mandorins ons begonnen werck, ofte wat wij attenteren den Coninck zoude dorven aendienen, als UE. H^r p^r de nevensgaende coppie int Chinees ende in Duytse na ons vermogen getranslateert can sien.

t'Schijnt ende blijckt aen alle hunne redenen, wij hun hier te na leggen ende in de pot kijcken, want ons na hun zeggen bequamer plaets als dese zullen wijsen, doch is maer om redenen voorschreven, soo veel wij tot noch toe connen bemercken.

Wij hebben tot noch toe met hun, ende sijluyden met ons, als vrienden geconverseert, doch als UEd. Heer p^r de nevensgaende resolutien dienaengaende genomen can sien, hun de mate vol gemeten hebbende ende op alles wel rijppelijck gelet, alsoo 't zelve bevinden een zeer sware saecke te wesen ende daer veel bedenck ende overleggen aen is, want na wij connen bemercken seer beswaerlijck tot negotie met vrienschap zullen comen, ten andere onse macht (Godt betert) door de nederlage voor Macoauw zeer verswackt is, mede wij dagelijckx veel siecken crijgen ende meest aen de roode loop, waervan dagelijckx eenige overlijden, ende een van de principaelste poincten wij seer sober van alle nootlijckheden, als van vivres, buspoeder ende anders zijn versien ende wt Jappan met d'H^r Willem Janssen (die wij hopen binnen 8 à 10 dagen hier zal wesen) geen sonderlinge provisie van vivres oft anders en hebben te verwachten.

Is eyntlijck goetgevonden ende geresolveert, hun soo haest brenger deses den Gouden Leeuw vertrocken is ende de resterende schepen vaerdich zijn, de Chinezen den oorloch aen te doen, alsoo hun rechtwt onse ordre volgens d'Instructie van UE. Heer ontvangen hebben verclaerdt, dan sorgen sonderlinge geen lanttochten zullen connen doen om volck te crijgen, om redenen bovenschreven ende alsoo dagelijckx op de cust van China veel hardt weder, stormen ende stercke stroomen bevinden, doch den

tijt zal leeren ende d'wtcomste hopen met Godes hulp beter zal wesen als tot noch toe hem aensien laet.

t'Is te beduchten de Ed. Heer voor t'eersten geen ofte weynich vruchten zal sien van zoo een treffelijcke vloote ende groot cappittael, als hier jegenwoordig hebben tot sware interesten ende last van onse Ed. H[ren] M[rs]; na wij connen bemercken de cooplieden ende andere gemeyne persoonen souden niet liever sien als met ons te mogen comen handelen, ten ware zulckx op lijfstraffe van 't gantsch geslacht, die sulcx begint, verboden is.

Wij hebben hope noch eenige avonturiers steelswijs bij ons zullen comen, doch daerop connen niet zeeckers schrijven.

't Schip den Gouden Leeuw hebben raetsaam gevonden volgens UE ordre te verseynden na Jambi met d'ingeladen contanten, alsoo hier sobere apparentie is d'zelve soude connen werden besteedt.

Voorders hebben goetgevonden op 15[e] deser met zulcken macht, als van hier zal connen werden gemist, de Chinezen den oorloch ende alle affbreuck aen te doen, ende te zien sooveel vaertuych ende volck te becomen, als den tijd ende de gelegentheyt zal lijden.

Mede dat de schepen Zieryczee, Groeningen, de Hope, ende 't jacht . . . . op 15 November zullen vertrecken na de Manilhas ende voorts na Speriti Santo, volgens UE ordre, ten ware onderwijlen voor d'arrivement van d'H[r] Willem Janssen wt Jappan eenige veranderingen tot dienste van de Comp[a] geschieden.

Wie voor opperhooft met de zelve sal gaen, hebben vooreerst niet raetsaem gevonden te verkiesen.

Alsoo d'H[r] Willem Janssen dagelijckx verwachten ende hopen UE. Heer per eenige derzelver schepen, soo tijdlick als met brenger deses van alles int largo sullen connen adviseeren, mede voor eerst geen sonderlinge materie hebbende dezen te prolongeeren.

Sall UWEd. Gestrenge Heer, sampt d'E. Heer Carpentier, d'H[r] Gouverneur van Hanssen den Almogende in genade bevelen.

Int schip Seericksee, desen 8[e] October A[o] 1622. In de Piscadores.

UEd. dienstwillige dienaer,
(get.) Cornelis Reyersz

Ed. E. Erntfeste Manhafte Wijze Voorsienigen ende zeer Discreten Heer.

Onsen jongxste aen UEd. is geweest per 't schip den Gouden

Leeuw, gedateert 8e October passato, niet twijffelende denselfden voor desen wel zult ontfangen hebben ende 't gepasseerde verstaen.

Wat 't sedert voorgevallen ende vytgericht is, can UEd. vyt desen, mede vyt de coppie van de resolutie ende Journael sien.

t'Sedert vertreck van de Gouden Leeuw is op 13e dito hier bij ons gecomen een jonck, daer eenen dienaer in was van den oppersten mandorijn van Chinchu gesonden, mede brengende brieven aen den mandorijn Ongsoepie, die hier was leggende met dry joncken, beneffens eenen open brieff, die hij ons toonden, was van eenen inhout als dengenen die ons door den voorsz. Ongsoepie is behandicht ende UEd. daervan coppie gesonden.

Den mandorijn Ongsoepie, met den coopman Wangsan ende d'overste van de laest gecomen jonck aen ons boort comende, hadden veel diversche discourssen met den anderen, die te lanck zijn hier te verhalen. Het principaelste was: dat hij gaerne hadde gesien wij met onse schepen wederom van hier naer Batavia ofte elders soude vertrecken, belooffde ons 10 à 12 joncken met allerley coopmanschappen nae ons vertreck naer Batavia te zenden, presenteerde met ons alhier te contracteren van de prijs van de goederen, wilde mede andermael schrijven aen den mandorijn van Chinchu om een stierman, die ons met de schepen soude brengen aen een eylandt, dat niet ondert gebiet van den Coninck van China stont, genaempt Tamswi, gelegen op de hoochte van 7 à 28 graden noordelijcker breete, omtrent 3 à 24 mijlen van de vaste cust, daer is naer haer zeggen veel gout ende overvloedich van lijfftocht, mede een goede reede om groote schepen te leggen, beloffde ons aldaer van allerley coopmanschappen van China te brengen, al wilde wij jaerlijcx 20 hondert duysent realen van achten besteden.

Antwoorden haer waeren wel te vreden het voors. eylandt met een ofte twee jachten te besichtigen, dan met alle de schepen van hier te vertrecken en stondt niet in onse macht, doch soo ons de voorn. plaets aenstondt, belofden wij haer UEd. Hr de gelegentheyt daervan te schrijven ende last van UEd. alhier verwachten om ons naer 't zelfde te reguleren. Hielden haer voor dat zij ondertussen (wij naer 't voorz. bescheyt wachten) met zijde waren als andere coopmanschappen bij ons hier mosten comen handelen, waertoe zij int minste niet wilde verstaen; alsoo wij anders uyt haer niet conde bespeuren, dan dat zij ons sochten met groote beloften ende praetgens te abuzeren om ons hier van daen te

crijgen, mede dat de laestgecomene tot geene andere eynde hier was gesonden (soo wij conde bemercken) dan om te besichtigen wat wij hier te weegh brochten ende soo hij seyde wilde op morgen vertrecken.

Hebben haer andermael aengeseyt, dat wij hier niet waren gecomen om datelijck weder te vertrecken, dan waren gesonden van onse Ed. H^r^ Generael residerende tot Batavia, om hier een vasticheyt op een van deze eylanden te leggen, mede om aen die van Chinchu voor de laetstemael met vriendschap den handel te versoecken. Naer dat wij uyt hare redenen conde verstaen, zouden zeer qualijck met vrienschap aen den handel geraecken, hebben haer mede voorgehouden, datse van nu voortaen geen joncquen ofte ander vaertuych meer zullen versenden naer geenige plaets, offte ten sij de selfde hier bij d'onze een pas comen halen, ende die daer over ter contrarie bevonden wordt, zullen wij lijff ende goet verbeurt maken.

Den 15^e^ ditto is voors. jonck wederom vertrocken met brieven van den mandorijn Ongsoepi, om die te bestellen aen den oversten mandorijn van Chinchu, hadde naer zeggen aen hem tot ons faveur geschreven.

Alsoo zij verstonden dat Sr Cornelis van Nieuroode met de vloot zoude vertrecken, is den voorn. Ongsoepie ende den coopman Wangsangh wederom aen ons boort gecomen, versochten op ons noch eenige dagen met vertreck van de vloot te vertoeven, doch en wisten niet in te brengen, dat wij daerdoor den handel t'eerder zoude becomen, dan sochten ons door t' ophouden te abuseren; hebben om redenen haer geantwoort, dat onse vloot vertrock op onse schepen die uyt Japan verwachtende zijn te passen, haer vindende hiertoe te brengen, alsoo dese eylanden haer luyden onbekent sijn. Versochten mede 6 passen omdat se liber ende vrij van hier naer Chinchu ende van Chinchu wederom mochte comen, hebben dezelfde haer vergunt, waervan UEd. hier neffens coppie zijn sendende.

Den 17^e^ ditto is Sr Cornelis van Nieuwenroode met de vloodt naar de cust van China vertrocken (ende 18^e^ ditto uyt gesicht geraeckt) om volgens UEd. ordre ende onse genomen resolutie de Chinezen alle mogelijcke afbreuck te water ende te lande te doen, (Godt geve) dat het ten dienste van de Comp^e^ wel moch sucxsederen.

Op dato is mede vertrocken den voorn. Ongsoepi ende den

coopman Wangsangh met hare dry joncquen, hebben t' zedert geen vaertuygh noch Chinezen van China vernomen, anders dan 5 persoonen, die haer hier op 't eylandt met vissen onthouden, doch naer haer vertreck hebben altijt ongestadich weder ende groote stormen gehadt, soodat het ons in bedencken geeft onse vloot wel een stuck beneden windt mochte geraeckt zijn, ende de vloot van S[r] Admirael Willem Janssen voorbij wezen.

Door het tarderen van beyde de vlooten zijn tot ons leetwezen genootzaeckt onse vorige resolutie, genomen op 't stuck van het versenden van de schepen naer de Manilha ende Cabo Spirito Santo, te veranderen, hoewel t'zelfde alhier gevoechelijcker als van Batavia soude connen geschieden, soo wij van gesont volck waren versien, maer hebben (Godt betert) veel siecken aen 't water ende aen de roode loop, waervan dagelijcx ons veel affsterven, soodat het voor ons jegenwoordich in desen standt niet doendelijck is eenige schepen naer de Manilha offte Spirito Santo te senden, ten ware de vloot van de H[r] Willem Janssen off de onze alhier quamen ende ons met volck assisteerden. Bij faulte van dien is bij den Raet goet gevonden het schip Enckhuysen, alsoo 't selfde daertoe bequaem geoordeelt wierdt, naer Batavia aen UEd. te zenden.

Mede dat S[r] P[r] Bosschardt op 't voorn. schip als opperhooft zal gaen, om ons gepasseerde gedeurende de voyagie UEd. int largo te relateren.

Senden mede met voorz. schip eenige van de principaelste ziecken ende vermenckte, daer voor eerst de comp[a] geen dienst van heeft te verwachten ende hier geen middelen sijn om de zelfde weder tot haeren gesontheyt te raecken, te meer om onse vivres te doen strecken ende voor de gene die hier blijven het rantsoen een weynich te vermeerderen, alsoo die selfde zeer clagen met haer rantsoen t'lijff qualijck connen ophouden.

Wij hadden wel verhoopt de Chinezen ons met eenige verversinge soude hebbe versien, dan 't zelfde is tot noch toe niet geschiedt.

Van 't fort zijn jegenwoordich meest dry punten ende twee gardijnen claer, ieder versien met 6 stucken geschuts, waervan twee metale halve cartouwen van 18 ℔ isers ende voort heele ende halve saeckers zijn; 't soude jegenswoordich in zijn effeckte wel hebben geweest, ten ware wij 't ongeluck van 't sieck volck ende omvallen van de wercken niet hadde verhindert, doch moeten in alles patientie hebben.

Hebben oock jegenswoordich zeer hooch noodich eenige plancken ende ander timmerhout tot opbouwinge van de huysinge van doen, door faulte van dien ons timmeragie stil blijft staen.

Blijven hier noch jegenwoordich enz. (zie pag. 121).

UEd. is wel bekent hoe van alles int affscheyden van Batavia waren geprovideert, ende soo wij niet geassisteert en worden (gelijck apparentelijck wel can geschieden) van den H[r] Willem Janssen ofte van eenige veroverde prinsen en zijn wij jegenswoordich niet meer als voor 5 à 6 maenden van vivres versien, derhalven dient UEd. H[r] met d'eerste gelegentheyt ons volgens dese nevensgaende memorie te bezorgen.

Hadden wel gewenst enz. (zie pag. 122).

Het ware te wenschen dat de vloot van Sr Nieuwroode niet veer beneden den wint waer geraeckt, om oorsaecke de Chineze meerder affbreuk te doen, oock mede om met 't eerste van 't zuyder mousson eenige jachten lancx de cust van China vervolgens tot Coria te ontdecken, ende soude anders alhier door ons niet wel connen geschieden, ten ware UEd. ons in tijts met bequame jachten versaecht.

Dient noodtsaeckelijck wel gelet op de schepen ofte de jachten, die UEd. hier zendende, dat de zelfde bequamelijck zijn om de zee te gebruycken, want met onse vloot daer veel gebrecx van gehadt, gelijck gebleken is aen 't schip de Gallias, dat wij 't zelfde soude hebbe moeten late sincken, ten ware 't quaet weder affgenomen hadde, mede veel plancken, die ons hier tegenwoordich wel te pas soude comen, aen 't jacht den Haen, Tijger ende Victoria, als andere jachten, om de zelvige te voorsien, verbesicht.

UEd. can sien bij de genome resolutie, hoe dat onder de cust van Champa bij ons gecomen is een oorlochsjonck met 48 persoonen, toecomende den Coninch van Chiam, dewelcke in een zeer desolaten staedt waren; hebben 't volck op haer versoeck ende de goederen daer in zijnde per inventaris, die UEd. H[r] sende, in onse schepen overgenomen ende hier gebracht, deselfde nu ernstelijck op ons versoecken met voorn. Enckhuysen te mogen vertrecken ende wij geen oorzaeck hebben haer langer op te houden, soo is haer versoeck bij den raedt geconsenteert.

Was wel van noode, als UEd. hier schepen ofte jachten zijt sendende, dat eenige van de selvige Petania aendede, om een partij appelen, lamoenen, beestiael als andere verversinge hier te brengen, want soo wij geen ontzet van de Chinesen en crijgen,

is te beduchten, eer eenige van onse schepen hier comen, dat wij in eenen desolaten staet zullen geraecken, dan verhopen dat Godt den Hr het in alles zal versien.

Blijven jegenswoordich hier niet meer, soo Duytse, Guseratten, Bandenezen, Mestieses ende swarten, als 414 coppen, waervan de derde part noch ongesont zijn.

In wat standt wij alhier op 't vertreck van 't voorn. Enckhuysen waren, can UEd. bij Sr Bosschardt, Sr van der Wercken ende den schipper verstaen, waeraen mij gedrage.

Wenste wel dat het capitael, 't gene UEd. naer heeft gesonden, aen Chinese waren mocht besteedt worden, sooder geenige joncquen ter steelwijs bij ons comen handelen, is te beduchten dat 't zelfde niet sal connen geschieden.

Sende UEd. hier neffens de coppie van de resolutie, sententie, attestatie, informatie, journael, diferente brieven, twee Chineze brieven, een coppie in Duyts getranslateert, een pas, twee Japonze brieven, een d° Inventaris, 5 caertgens, een pack daerin zijnde de boecken van 't schip den Sampson ende 't jacht den Haen, als oock de coppie van de requeningh, inventarissen, testamenten van de overledenen van 't schip ZZee.

Hiermede UEd. Erntfeste Manhafte, etc. Ay 20en November A° 1622 int schip ZZee. Ende was onderteekent

Uwe E. dienstw. dr.
CORNELIS REYERSZ

E. Erntfeste Manhafte Wijse Voorsienige ende seer discrete Heer.

Mijnnen sijn laest geweest per 't schip Enchuysen, dat op den 24en November passado uyt de Piscadores naer Batavia is vertrocken ende twijffele niet ofte UE. voor den ontfangh van desen de zelffde wel sijn behandicht; 't sedert is van Jappan de jonck Firando den 19en December in de Piscadores geariveert, gelaeden met houtwerck, coper, ende eenige packen, mede inhebbende 30 caskens Jappans silver, yder gereeckent à 2000 Ra, seer leck sijnde, soo dat wij genootsaeckt waeren datelijcken te lossen, los sijnde alsdan middelen soeckende t'leck te stoppen, verstonden mede dat de vlote van de E. Admirael Willem Janssen eenmael in zee met den anderen hadden geweest om naer de Piscadores te comen, dan sijn door harde storm, binnen den tijt van 5 à 6 dagen meest schadeloos weder binnen gecomen, uytgesondert 't

jacht Ste Cruys, welck syn vermoedende door eenighe teyckens daervan sien dryven gebleven te sijn, alsoo noch voor 't vertreck van d° jonck in Jappan niet en was gearriveert. Mede dat Jacques La Febure met het schip de Trouw ende 't schip Haerlem den 27^en October ende den admirael Willem Janssen met 't schip Bantem, Muyden ende Cleyn Tholen in de maent November sijn vertrocken om in passant de Piscadores aen te doen, en hebben noch niemant tot ons groot leetwesen vernomen. Godt geve datse tot Batavia wel sijn gearriveert.

Primo Januarij is in de Piscadores wel aengecomen 't jacht St. Nicolaes, mede brengende eenighe orangie-appelen, die in de Piscadores ter goeder uyre quamen, die den 17 October passato met de vlote van Sr Nieurode was vertrocken, verstonden tot ons leetwesen datse niet meer als met haer vijven op de cust van China bij den anderen geweest waeren, 't schip Groeningen, d'Engelsen Beer, d'Haen, St Nicolaes ende Victoria; den Sampson, 't jacht Paliacate ende Sincquapura sijn op den 20^e October door hart weder van haer geraect, daer wij tot noch toe geen tijdinge van hebben becomen, wete niet wat dencken, dan Godt verleene haer een goede uytcomste. De voornoemde vijff schepen ofte jachten op de cust van China sijnde, hebben de Chinesen te water als te lande soo veel affbreuck gedaen naer haer macht als costen te wegen brengen.

Op den eersten November sijn mede 23 Duytsen met 20 Chinesen met een jonck door harde wint 't zeewaert in gedreven, die van victualie als anders int minsten waeren versien.

Oock mede de boot van d'Engelse Beer den 8 d° met 18 persoonen, waer onder den schipper Jan Janssen een van was, met noch 11 Duytsen ende 6 Japanders door harde wint van de schepen verstrecken, daervan wij tot noch toe geen tijdinge en hebbe becomen, anders oft datse verstaen hadde datter tot Hoccheuw 13 gevangenen waren gebracht, presumerende dat de zelffde van de voors. boot moste wesen. Oock verstaen hebbende door Sr Meldert, dat de schepen ende jachten in groot perijckel van de branders hadden geweest, die de Chinezen op haer ott sonden, gelijck UE. bij de neffensgaende missive van Sr Sael cunt sien, waeraen ick mij referere.

Mede dat Sr Nieuroode den 7 December met 't schip Groeningen, in hebbende eenige houtwerck ende canassers met getwerende zijde beneffens ontrent 80 veroverde Chinezen, naer de

Piscadores was geloopen, dan tot noch toe hem niet vernomen, staet te beduchten dat door harde storm ende onweder, gelijck wij hier dagelijcx sijn hebbende, beneden is geraeckt; voorwaer beclaechelijck dat onse tochten, als versenden van jachten ende schepen, soo qualijck succedeert; verstonden mede hoe dat d'onse naert vertrecken van S[r] Nieuroode met die van China te spraeck waeren gecomen ende in stilstant van wapenen waeren veraccordeert met den anderen, ter tijt toe sij bescheyt van de Piscadores hebben ontvangen, waervoor sij 't jacht S[t] Nicolaes met S[r] Meldert beneffens een gesant Honconcon ende een houten brieff van den mandorijn Totock aen ons hebben gesonden.

Verstonden van S[r] Meldert alsmede van den mandorijn groote beloften aen d[o] Meldert hadden gedaen, soo van 't versenden van 2 joncken naer Batavia, beneffens eenige ambassadeurs, om met de Ed. H[r] Generael benopende 't stuck van den handel te contracteren, ende voorder ons in alle saecken behulpsaem te sijn. Verstonden voorder van den voorz. Hon-con-con, hoe dat de vorige gesanten bij ons geweest in de Piscadores seer leelijck bij den oppersten mandorijn als bij anderen affgemaelt hadde, ons verachtende dat wij anders niet als zeeroovers ende vrijbuyters en waeren, en quamen niet om te handelen maer alleenelijck om op haer te rooven, waeren maer arme prachers die van gelt noch coopmanschap en waeren versien.

Eenen mandorijn genaemt Hongsieuson, haer woorden vattende, seyde wel wiste wij anders niet en quaemen dan om den handel aen haer te versoecken, waerover bij den voors. Totock den gesant Hon-con-con soo hij seyde was gesonden naer de Piscadores om te besichtigee ofte wij oock van contanten als andere waeren waeren versien, hebben den selffden eenich contant als mede waeren getoont, waervan hij een goet genoegen hadde, belooffde 't selffde bij de groote van China te verbreyden tot onser eere.

Is mede bij den raet goetgevonden dat ick met S[t] Nicolaes neffens dien gesant ende S[r] Meldert naer de reviere van Chincheo soude loopen, om te besichtigen ofte wij door d'een ofte ander middel den handel conden becomen; oock mede haer daertoe te brengen, datse eenighe joncken naar Batavia souden senden, beneffens eenighe ambassadeurs om met den Ed. H[r] Generael tot Batavia te contracteren.

Aen lant comende bij den voors. mandorijn Totock mij affvraegende tot wat eynde wij op de cust (met onse schepen) van

China quaemen, antwoorden, waeren op de cust van de Ed. Heer Generael gesonden, residerende tot Batavia, om den vrijen handel aen UE. te versoecken, gelijck over de 20 jaeren van d'onse is versocht ende gestadich vriendelijck vervolcht tot nooh toe niets vercregen, over sulcx wij onse residentie op de Piscadores hebben genomen ende versoecken nu aen UE. dat het selffde op d° Piscadores mach geschieden.

Antwoorden hier op 't selffde niet en vermochten toe te staen, dan hadt ghij een plaets buyten de jurisdictie van China begrepen, soude U joncken met alderley coopmanschap genoch toegesonden hebben, al wast 't jaers tot 100 int getal, soo ghij de toegesonde goederen niet installich en maeckte.

Hadden veel reeden met den anderen belangende 't stuck van de negotie, hier te langh om verhaelen, eyndelijck sijn soo verre gecomen, mits dat wij aen den Coninch souden vereeren 2 metale, 2 ysere stucken, 6 musquets ofte haecx, dat hij ons belooffde 2 joncken gelaeden beneffens 2 gesanten aen UEd. te senden, oock mede soo wij met eenighe van onse schepen op een plaets buyten de jurisdictie van China liepen, soude toelaeten dat sijn ondersaten bij ons aldaer te comen handelen, mede dat wij op de cust van China met onse schepen soude vermogen te houden om op onse vijanden te passen, dan vermocht niet toe te staen dat wij eenighe joncken van China, 't sij waer dat sij naer toe wilden, souden aentasten, mosten 't zelffde aen Touja, gouverneur residerende tot Hoccheuw gaen versoecken, gelijck wij naemaels hebben gedaen.

Bevonden daerna den voors. Totock als mede eenighe van de andere mandorijns zeer variabel in haer reden; in Ockcheuw comende, naer dat wij bij acht mandorijns hadden geweest ende aen de selffde versocht als voren verhaelt en vermochten niet toe te staen datter eenige handel op de Piscadores bij de onse soude geschieden, brochten ons daernaer bij den Gouverneur Touja, dewelcke mede zeyde dat hij niet en vermocht nu noch nimmermeer toe te laeten op de Piscadores te negotieren, belooffde vrijdom te geven datter 2 joncken naer Batavia souden vertrecken, daermede hij soude senden twee gesanten neffens eenen brieff om met UEd. te contracteren, alsoo wij tegen hem ende andere verhaelden, dat in onse macht niet stondt de Piscadores te verlaeten.

Belooffde mede 2 pilooten te senden beneffens eenen mandorijn

om een ander bequame plaets neffens ons op te soecken, daer wij souden vermogen met eenighe van onse schepen te loopen, alsdan sijn ondersaeten toe te laeten om bij ons te comen met alderley coopmanschap, daer benevens soo ons yets manckeerde in de Piscadores van vivres, hadden den voornoemden mandorijn maer aen te dienen, dewelcke hij last soude geven 't zelffde van Chincheo te ontbieden, mede soo iemant te cort dede, soude deselffde daerover straffen ende ons in de gerechticheyt voorstaen.

Naer ick aen de principaelste hebbe connen bespeuren, sullen seer swaerlijck den handel op de Piscadores becomen, dan zijn wel genegen, naer haer woorden, soo wij een plaets besaeten buyten 't gebiet van China, om haer ondersaeten bij ons te laeten negotieren, oock mede soo wie alsdan eenighe van de haere in zee bevonden sonder ons pas, de selvige wel vermogen aen te tasten te dienste van de Compagnie.

Naer mijn duncken waer te wenschen wij een ander bequaeme plaets besaeten; hebben tot noch toe geen bequamer (buyten 't gebiet van China) als Tayovan, daer wij niet dieper als 14 à 15 voeten met hooch waeter bevonden.

Voorts van de baeys gelegentheyt hebben UEd. voor desen daervan verwitticht als caertwijs gesonden, soo UEd. geraetsaem vondt de Piscadores te verlaeten ende wij een ander plaets begrepen, twijffele niet oft die van China souden ons genoech toebrengen, soo om een vasticheyt te maecken als anders 't geen wij van noode soude mogen hebben, vertrouwende vastelijck soo het op haer versocht wert een fort op een ander plaets te maecken, soude 't selffden op haer eygen cost wel doen ende daerenboven met hun in goet accoort comen.

Soo wij de Piscadores blijven besitten, sullen vooreerst wederom den oorloch moeten aenvangen, waertoe hoochnoodich van doen sijn besloten jachten van 50 à 150 lasten groot, om beter in haer revieren op drooge wateren te comen, voornamelijck wel voorsien van anckers, touwen, zeylen, amonitie van oorloge, mede eenighe beroeyde sloepen, die de zee wat connen bouwen, want hebben hier daechelijcx sulcke harde winden, dat wij met ons cleyn vaertuych dickmael verlegen sijn ende daer veel van verliesen met groot perijckel vant volck, gelijck (Godt betert) bij experientie hier bevonden.

Is mede van noode ons wel te voorsien van vaerent volck ende soldaeten, alsoo wij bevinden de Piscadores een ongesonde plaets

te sijn, want ons alreede veel volcx afgestorven; hadde de oorloch met de Chinesen gecontinueert, souden in een sobren staet geweest sijn, waerover wij Godt den Heer niet ten vollen connen bedancken, dat wij met haer in contract gecomen sijn, want waeren in soo desolaeten staet, zoo in de schepen als in 't fort, dat wij weynich gesont volcx hadden om de schepen ende het fort te bewaeren.

De joncken, die van hier aen UEd. werden gesonden, gaet voor oversten Wanssang, een van de rijckste cooplieden hier vermaert, die mede eerst in de Piscadores aen ons werde gesonden, heeft bij d'onse veel schade geleden, soo int verbranden van sijn huysen, joncken als anders (naer haer seggen), wert aen UEd. gesonden om te contracteren, heeft ons laeten aendienen, soo UEd. geraetsaem vint met die van China in vrientschap te continueren, d° Wangsang wil wel beloven hem aengaende 20 joncken jaerlijcx op Batavia te senden. Hebben mede verstaen datter jaerlijcx uyt de proventie van Chincheo wel 60 à 70 joncken met coopmanschap soo naer de Manilha als andere plaetsen vertrocken ende nu tegenwoordich niet meer als de 2 voors. joncken, die sij aen UEd. sijn sendende, waer in de cooplieden qualijck eenighe goederen begeerden te schepen, soo dat Touja den Gouverneur van d° proventie haer belooffden geen tol van de goederen te nemen, die se in de joncken soude laeden. Sullen naer ons cranck vermogen alle naerstichheyt doen om door d'eene middel ofte ander ons cappitael hier hebbende in sijde waeren als anders soecken te besteden, om 't selffde met 't suydermousson naer Jappan te senden, om alsoo volgens UEd. vorige ordre 't capitael ten meesten dienste van de Comp^{e} te vermeerderen, om 't selffde met 't eerste van de noordermousson (soo wij den handel vercrijgen) aen waeren voort vaderlant dienstich t'employeren, ten waere UEd. andere ordre metten eerste sondt.

Wenschten wel wat beter van jachten versien te sijn ende daer ten dienste van de Comp^{e} te senden, staet te letten, hetsij dat wij in oorloch wederom geraeckten ofte niet, hier de cleyne schepen alder dienstich sijn, ten waere men vreesde voor die van de Manilhas ofte Portugesen ons soude comen besoecken, om die alsdan met gewelt van schepen te wederstaen.

Het waere te wenschen dat den E. admirael Willem Janssen met sijn vloot alsmede onse verdreven schepen ende jachten bij ons hier waeren gecomen, souden meerder ontsach aen die van

China hebben gedaen, twijffele niet ofte souden beter aen ons voornemen geraect hebben.

Verhope mede, soo onse macht 't selffde can lijden, 2 schepen ontrent Maccau te senden om aldaer te cruyssen op de gene die naar Jappan, Manilha ofte eenige andere plaetsen soude willen vaeren zonder ons pas; Maccau besett sijnde verhoopen haer navetten in te houden, geleyck voorleden jaar geschiet is, om hun den Jappansche handel aff te snijden, daeromme soude wel van noode sijn met den aldereersten eenighe jachten te senden ende in passant Maecau aendoende om te besichtigen ofter eenighe van onse schepen daeromtrent soude mogen zijn, omme die te assisteren van volck, vivres, als anders, want sullen seer sober van alles versien sijn; staet mede te letten dat wij met den allereersten mogen werden versien volgens de memorie voor dezen aen UE. gezonden, voornaemlijck branthout, anckers, alderhande touwwerck ende zeylen.

Soude UEd. wel van meerder cappitael ofte cargasoen schrijven, dan alsoo tot noch toe niet in handelingh en sijn geweest ende de Chinezen weynigh op haer woorden te betrouwen sijn, hoewel sij ons belooft hebben, soo wij met eenighe jachten in Tayowang ofte andere plaetsen liepen, daer bij ons te comen, dan sijn daerover schrupuleus om meerder capitaels t'ontbieden, nademael 'tgroot cargasoen hier hebbende tot ons groot leedwezen (God betert) soo langen tijd vruchteloos heeft gelegen.

Hadde wel gewenst, doe ick boven was, met eenen goeden tolck waer versien geweest, hoewel den onsen (hier bij ons hebbende) naer sijn cranck vermogen de saeck sooveel beijvert heeft als doenlyck was, dan en is in Spaensch ende Portugees noch mede int lesen ende schrijven niet ervaeren, daerom soo sulcx weder gebeurde, was wel van noode dat UEd. ons eenen bequamen tolck, die men vertrouwen mach, toesont, vermits de Chinesche tolcken weynich ofte niet te vertrouwen zijn, en durven gelycken wij het haer seggen niet recht tegen haer oversten vertolken; ons soude alsdan wel te pas comen eenige goede spiegels ende brillen, om de zelvige aen de groote alhier te vereeren.

Int wederkeeren van Ockcheuw aen boort van den Beer comende, hebbe verstaen hoe dat de jonck Firando uyt de Piscadores op den 14 February passado naer Batavia is vertrocken; twijffele niet ofte Sr Adam Verhult heeft de facture van de uytgelichte goederen (beneffens t'gepasseerde) t'sedert mijn vertreck aen UEd. gesonden,

dan hebbe evenwel ten overvloet de copie daervan ontboden om de selvige tijdelyck comende voor 't vertrek van S[t] Nicolaes andermael aen UEd. te zenden.

Hebbe UEd. voor desen geadviseert, hoe dat wij met het eerste van 't zuyder mousson eenige jachten langs de cust van China naar de noord om de ontdeckinge van Coria volgens UEd. vorige ordre daervan te doen, dan 't selfde can bij ons nu niet wel geschieden, voor ende alleer wij van jachten daartoe bequaem sijn voorzien.

En connen tot noch toe uyt de monden van de Chinesen niet anders verstaen, dan dat de baey Toyan (Tayoan) een van de bequaemste plaetsen hier omtrent voor ons (buiten de jurisdictie van China gelegen) naer haer seggen van alle lijfftocht wel te bekomen is. Soo UEd. verstont aldaer een fort te maecken ende van de Piscadores te scheyden, en can aen niemant niet bespeuren ofte wij souden aldaer toevoeringe genoech crijgen, maer de schepen die alsdan hier souden gesonden worden, moeten vlot gaende sijn, want ten isser niet dieper als voren verhaelt dan 14 à 15 voeten, maar leyt seer bequaem bij harde stormen, als men daer niet soude connen geraecken, in de Piscadores te loopen, 't welck altijt een goede wijck voor ons soude sijn, 't zij int cruyssen ofte door harde stormen.

Den voors. Hongsienson, die ons stuck aldermeest bij der hant neemt, naer uytwendich schijn ons beste vrient, is tegenwoordich bij mij in den Beer om mede naer de Piscadores te loopen om ontdeckinge als voren verhaelt te doen; heeft eenighe jaren soo nu als dan op de Piscadores geweest, maer segt dattet een ongesonde plaets is, gelijck wij mede bij experientie ten deele bevonden hebben, soo vant root melesoen, watersuchtige ende ander siekte, seght dat het principaelste noch eerst aen sal comen in de regentijt, ende dat voornaemelijck door 't waeter, alsoo 't selffde soo wit wort als carnemelck, gelijck wij mede alst hart regent hebben bevonden.

Sullen soot Godt belieft met de eerste gelegentheyt in de baey Toyan (Tayovan) met onse jachten genaemt de Haen ende Victoria, die wij hier sijn hebbende, daernaer toe loopen om te besichtigen ofte wij den handel volgens haer belofte daer soude connen becomen, evenwel niet naer laeten d'ondeckinge hierontrent gelegen te doen, t'sij door een van de jachten ofte met haere Chineese joncken.

Aengesien Victoria op dato alhier noch niet en is gecomen, hoewel ick gaern gesien hadde dat Sr Jan van Meldert met St Nicolaes naer Batavia waer vertrocken, om oorsaecken hij met mijn hier in China bij de principaelste sy geweest, om watter aen 't schrijven manckeeren mocht daervan UEd. mondelinge rapport te doen, mede dat de voorm. joncken neffens d^o Ste Nicolaes waeren vertrocken, dan alsoo se altijt wtstel van tijt versoecken, hebben met de advysen te senden aen UEd. H^r Generael niet langer durven vertoeven, soo bij resolutie goetgevonden dat St Nicolaes met de eerste bequame wint ende weder sal t'seyl gaen sonder langer te wachten ende dat wij den Duytsman (volgens haer versoeck) in de joncken sal overgeven, alsoo sij seggen seer qualijck bij den anderen sullen connen blijven, oock mede niet seer graech en sijn om in comp^e van d'onse te vaeren.

Als UEd. eenige schepen ofte jachten hier nae toe sent, waere wel van noode de selffde te versien van persoonen die hier sijn geweest, alsoo eenighe veel moeiten hebben gehadt om de Piscadores te soecken, met veel perijckel van de schepen ofte jachten, tot welcken eynde wij UEd. senden den schipper Claes Cornelisz, den stuerman Cornelis Janssen ende Thomas Belten, ondercoopman van d^o jacht, die hier altijt int vaerwaeter mede wel bekent sijn geweest, waeruyt UEd. sult connen verstaen het gepasseerde alhier, dan hebbe voor desen niet geweten, dat den voorm. Belten voor sydekender int lant gecomen was, t'selffde mij nu is aengedient, daerom soude wel van noode sijn, soo wij den handel met die van China becomen, wederom worde gesonden; zoud de zelfde wel hebben gehouden, dan door faulte van andere de selve moeten senden.

Voort sluyten van desen enz. (zie pag. 166).

Actum int schip den Beer desen 5 Martij 1623 liggende voor de reviere van Chincheo onder 't Eylant van de pagode.

Was onderteykent,

UEd. dienstwillige dienaer

Cornelis Reyersz

Hier beneffens sende:

5 Chinese brieven met 1 ditto op hout geschreven;

1 reeckening van d'oncosten gedaen int reyse van Ockcheuw;

copie van resolutie door Jan Hendricxsen Sael genomen, beneffens eenen brieff van ditto Sael;
2 copie van resolutie bij mijn genomen;
copie vant journael op de tocht van Ockcheuw;
copie van de passen.

Ed. Erntfeste Manhafte Wijse Voorsienige ende seer discrete Hr.

UE. missive beneffens de vivres sijn ons op den 21e Junij pr t'schip Oraigne, Erasmus, Valck, Westcappel, Cleyn Thoolen, op den 15e Auge pr 't schip den Sampson, Muyden, op den 29e Augusty pr 't jacht Mocha wel geworden.

't Sedert 't vertreck van 't jacht St Nicolaes hebben met de Chinesen in stilstandt van wapenen geweest, volgens haer beloften 2 joncquen den eenen op den 10en Mart, den anderen op den 15en ditto naer Batavia gesonden, doch door haer lange tardeeren door t'affsenden sijn niet veerder als te Patana gecomen, alsoo wij uyt den mont van d'oppercoopman Isaac van der Werck ende schipper Willem Schoutten als Chineesen hebben verstaen.

Op de comste van China weder in Pehoe hebben met den raet goet gevonden een jacht oft twee naer Tayovan te senden, alsoo sij ons beloofden als wij eenige schepen ofte jachten buyten de jurisdictie van China gelegen sonden, aldaer den handel vergunnen, als wij anders niet hebbe connen bespeuren, 't selvige met goeder meininge is geweest, gelijck gebleecken zij ons daertoe joncquen, pilooten om d'ontdeckinge van eenige plaetsen ons dienstich hebben gedaen, doch geen bequaemer als Tayowan ons aenwesen. Dan alsoo de Chineezen liberael int beloven ende traech int naercomen sijn, gelijck wij 't selve daechlijcx bij experientie daervan sien.

In mijnen laetsten pr 't schip St Nicolaes hebben aengeroert, dat zij ons den handel als wij eenige schepen oft jachten in Tayowan, aldaer sydewaeren genoech soude toesenden, gelijck mede van verversinge in Pehoe, doch 't selve weinich naer gecomen, hoewel wij altijt de plaetse Tayovan met een à twee jachten aldaer hebben beset, dan in plaets sij ons goede affectie behoorden toe gedragen te hebben, is contrarie gebleecken, niet sij ons hinderlijck alleen sijn geweest, maer mede bethoont aen die van Jappon, alsoo se voor desen altijt met 2 à 3 joncquen daer sijn geweest ende haer capitael besteet ende van dit jaer niet meer

als een, die sijn capitael ten vollen niet en heeft connen employeren, dan naert seggen van d'onse ontrent de 150 picol rouwe sijde, daer hij 't gelt van hadde betaelt, heeft moeten laeten staen ende 't selffde aen d'onse d'uytstaende schulden getransporteert, waer tegen d'onse bij resolutie goet gevonden hebben op Cappⁿ China versoeck, alsoo (naer sijn seggen) met de Japponders niet wel en conden accordeeren, om met de joncq naer Jappan halff geladen te vertrecken, oorsaecke de Jappanders noch veel uyt staende schulden hadden, oversulcx is dat den voorn. Cappⁿ aen d'onse versocht de somme van 4000 tael om d'uytstaende schulden, bedragende als vooren verhaelt ontrent 150 picol rouwe sijde in hande soude geven, waerover d'onse sijn versoeck van de 4000 tael hebben geconsenteert.

Wt UEd. missive met de Commandeur Christiaen Franssen verstaen dat UEd. ons is recommanderende een vloot voor Maccou, de andere int vaerwaeter van Chincheo, 't welcke niet wel int geheel voor Maccouw en hebben connen senden, ten aansien wij het schip ZZee, den Engelsen Beer naer Manillas den 8en April hebben gesonden ende 't schip Groeningen met de noorderlijcker mosson bij ons niet en was verschenen; hebbe in mijnen laetsten angeroert, soo onsen standt 't selfde conde lijden, om een à twee schepen voor Maccouw te senden, dan hebben de selfde in plaets naer de Manilhas gesonden, alsoo wij verstonden van de Chineesen datter 7 à 8 joncquen derwarts soude gaen, hoewel 't selfde contrarie haer beloften was; de schepen als vooren verhaelt instructie medegevende, bij aldien sij niets op en deden, dat se den tijt tot ult° Mey op de cust souden houden ende alsdan soo de staet vant volck als schepen sulcx conde lijden haer te transporteren naer Maccouw ende aldaer soo lange onthouden als de victualy als andere noodicheden conde strecken.

Den 11en May is 't lange verwachte schip Groeningen hier in de Piscadores gearriveert, mede brengende een Chineese jonck, die naer de Manilhas wilde, int gesicht van d'eylanden Pehoe verovert, meest geladen met cangans, hennip, lijnwaeten ende rouwe waeren, gelijck UEd. bij 't cargasoenboeck als facture van Sr Adam Verhult sult connen sien, waaraen mij refereere, in hebbende ontrent 300 Chineesen.

Op den 12en d° hebben hier een harde orcaen gehadt, dat 't schip Groningen, Delft ende de joncq tegen de wallen sijn gedreven ende 't schip de Goede Hoope voor 3 anckers gints ende weder

met de veranderinghe van de wint dreeff, genootsaeckt sijnde de groote mast, gelijck mede 't schip Groeningen hebben moeten kerven, de jonck door stooten leck wordende, de goederen int fort moeten brengen. De voors. orcaen soo hardt van wint ende reghen, dat de dacken van de huysen int fort staande meest affgewaeyt sijnde, door den harden regen meest alle bolwercken, gardijns affgevallen, soo dat het selfde geen weynig moeyte (naer onse middelen) en heeft gecauseert, doch Godt loff alles ten besten soo van de scheepen als anders geluckt.

Ady 4e Junij sijn hier wel angecomen 't schip ZZee ende den Engelschen Beer, die op de cust van de Manilha drye joncquen hadden verovert, waervan sij de twee 't goet ende volck hebben gelicht ende de joncken verbrandt, d'andre met haer hier mede gebracht, t'geen de voors. drye joncquen in waeren hebbende, can UE. an de facture sien, waeraen ick mij gedrage, 't welck Godt betert weynieh van valeure is, voorder mede brengende ontrent 800 Chineesen.

Naer t'aencomen met de schepen van den commandeur Christiaen dato 21en Junij hebben dadelijck belast de goederen te lossen ende haer claer te maeken, los zijnde met den eersten te verzenden, zoo is bij den raet goet gevonden dat het schip Orangie, d'Engelsche Beer, Erasmus ende Cleen Thoolen den 30 Junij sullen vertrecken ende haer onthouden omtrent Illa de Lamoe, de tijt sal UEd. bij de resolutie die hier neffens sijn sendende connen sien, om aldaer soo opt vaertuych van Maccouw, ende de joncquen comende van Manilla te passen, alsoo wij door de veroverde Chineesen verstaen hebben, dat se met twaelven naer de Manillas waeren vertrocken.

Entrim naer 't vertrecq van do vloot hebben de missiven van Sr Jacob Constant alsmede voor desen uyt het mondelinge rapport van Sr Nieuroode verstaen, hoe dat die van Maccou ende van Canton waeren equiperende een vloot tot assistentie van die van de provincie van Hockcheo om ons hier uyt de Piscadores te drijven, voorder dat die van Maccou alreede tot een vereeringhe aen drije van de principaelste van do provincie 30 000 ducaten hadden gegeven, mede dat die van de Manilla haer daer in soude assisteren, hoewel t'selfde maer voor loopende tijdinge aennemen.

Is daer over bij den raedt goet gevonden de vloote van den commandeur Christiaen t'ontbieden, temeer 't jacht Erasmus van

d° vloot hier met siecken was gesonden ende noch op d° schepen waeren hebbende.

Voorder gelet hebbende op het schrijven van den Ed. H^r Generael, dat de uytvoeringe van de rijs uyt het landt van den Mataram weinich te beduyden hadden ende daerenboven wij ontrent soo Comp^s dienaers als Chineesen met omtrent 2000 coppen verzien, is oversulcx goetgevonden het schip de Goede Hoop, hetwelcke voor de bequaemste hier geoordeelt, met d'eerste gelegentheyt soo wint ende weer sulcx toelaet naar Jappan te senden, hem mede te geven de veroverde goederen als gecochte, gelyck UE bij de facture van St Adam Verhult sal connen sien. Van daer t'ontbieden sulcke provisie als anders hier noodich hebbende, gelyck UE. bij de resolutie en de memorie hier neffens gaende zal connen sien.

UEd. is bij de missiven met den Sampson ons recommanderende, drije 4 à 500 lasten rijs van Jappan t'ontbieden, bij UEd geoordeelt, zoo wij t'schip ZZee connen missen, bequaem te syn om de tocht te doen, dan alsoo wij alreede het schip de Hoop als boven verhaelt derwarts hebben gesonden ende ons selven met schip ZZee seer souden ontblooten van volck, is oversulcx goet gevonden het schip d'Engelsen Beer naar Jappan te senden, innemende de goederen van het schip Muyden, die door UEd. ende S^r van Hasell uyt Syam voor 't comptoir Jappau sijn gescheept, gelijckt UEd. sult connen sien bij de neffensgaende facture door Sr Adam Verhult gesonden.

Alsoo 't jacht den Valck op sijn compste alhier naer Tayowan wert gesonden om neffens den Haen aldaer te blijven leggen tot meerdere verseeckeringe voor onse vijanden de plaetse te bewaeren, soo is den voors. Valck door harde wint den 19^e Julij van sijn ancker gespilt ende aen de zuytsijde vant gadt in de brandinge aen de gront geraect ende datelijck omme gevallen, soo datter weinich meer als 't volck gebercht is, gelijck UEd. bij de neffensgaende memorie sal connen sien, mede bij de attestatie daervan beleyt in wat voege 't selve is geschiet.

Angesien op den 18^e Augusty 't schip den Engelsen Beer naer Jappan is vertrocken, soo sijn wij met de schepen Orangie, Muyden, Erasmus ende Westcappel den 20^e d° naer de revier van Chincheo t'seyl gegaen, om te besichtigen offte eenighe gereetschap maeckten om ons in de Piscadores te comen bestocken, mede om met haer in spraeck te comen ende haer aff te vraegen offse

noch niet van sints en waeren ons den handel t'sij in Pehoe off Tayovan toe te staen.

Den 22e do daer gearriveert sijnde, hebben daetelijck onsen tolck met een brieff aen Tioia gesonden, niet beter wetende off den voors. Tioia was noch in sijn bedieninge. Op den 23e do isser een dienaer van den nieuwen Totocq ofte veltoversten aen ons boort gecomen, daervan wij verstonden dat de voors. Tioia mede de Gouverneur van Hockchieu uyt haer regeringe ende andere in haere plaetse waeren gestelt.

Mede dat onsen Hongchinchong, als Coopaetson (?) alias Langenbaert, die geordonneert waeren altijt by ons in de Piscadores over ende weder te spraeck te comen, swaerlijck gevangen waeren, waeruyt wij conden bespeuren dat wij tegenwoordich weynich vrienden binnen China sijn hebbende, gelijck wij dat daer naer uyt haer woorden ende doen wel hebben bespeurt, want soo d'onse bij den voorm. Totocq quaemen om met hem soo van den handel als anders te communiceeren, heeft int minste niet willen toestaen datter eenige joncken naer Pehoe ofte eenige plaetsen, daer wij onse residentie souden moghen houwen, bij ons soude comen om eenige waeren aen ons te vercoopen, ten ware wij de Piscadores ende Tayowan verlieten ende met onse schepen naer Batavia vertrocken, soude dan (naer ons vertreck) soo veel joncquen naer Batavia senden als selffs jaerlicx begeerden.

Daerenboven, soo wij het verlaeten van Pehoe ende Tayowan niet toe en stonden, soude geenighe joncquen naer Batavia ofte eenige andere plaetsen, waer dat het soude mogen wesen, nu noch nimmer meer met ons in vrientschap comen handelen, jae sij dreichden ons, als sij lieden met die van Maccou als Manilla aenspanden, wat wij lieden met 1000 mannen die wij maer sterck waren soude connen doen. 't Geen voor desen bij den ouden gouverneur als andere was belooft, begeerden int minste daer niet aff te hooren, seggende 't zelffde niet geschiet te zijn, ende al was t'selffde soo, dattet nu geen tijt en waer soo lange wij de Piscadores blijven besitten, van eenige dingen te spreecken, soo dat wij hieruyt wel conden bemercken ofte bespeuren veel vianden in Chyna hadden, voornaemelijck die van Maccow als Manilla, die alreede met groote schenckaige doende waeren geweest, soo dat wij gaern gesien hadden, dat UEd. met de comste van de gesonden schepen eenen ambassadeur ofte gesanth uyt Uwen naem aen die van China hadde gestiert, om tegen onse vianden ofte weder-

partijen, soo met schenckage, woorden als anders daertegen te wercken, want naert hem tegenwoordich laet aensien, sullen seer swaerlijck sonder groote schenckagie ofte harden oorloch aen den handel connen geraecken.

Gesien hebbende dat onse aenspraecke beneffens t' schrijven weynich voordeel dede, als onsen tolcq, daer dickwil om hadde geschreven, waeren ophoudende, hebben goetgevonden met de schepen naer de Piscadores te vertrecken, om aldaer ten meesten dienste van de Comp^e^ gesaemlijck met den raedt te resolveren, wat ons in dese saeck best te doen staet, 't sij den oorloch haer aen te doen oft niet.

Op 't vertreck is den Nachoda Quosuan, die van de Engelschen was angehaelt, met een weinich verversinge aen ons boort gecomen, ons thoonende sijn passen van d'Ed Heer Generael Coen, UEd. als van de Engelsen onderteickent, ons aendienende dat hij zijn jonck ontrent Canton hadde verlooren, sijn goederen van de inwoonders affhandich gemaeckt; hadde een seer goet genoegen aen UEd. wegen 't behulp soo van d'Engelsen als anders, seyde van meeninge te wesen naer Hockchieu bij de Gouverneur te trecken om thien passen naer Batavia te versoecken, liet mede van hem gaen dat in den brieff van UEd. aen mij (die onder hem noch was berustende) stont geschreven dat wij de Piscadores souden verlaeten ende met de schepen datelick naer Batavia vertrecken, seyde mede dat hem t' selve van UEd. mondelingh was belooft, gaven hem een brieff mede om aen Totocq te bestellen, waervan als voor gesondenen en hier beneffens copie soo int Chinees als Duyts gaet.

Den 29^e^ Augusti is het jacht Mocha, dat van de Piscadores aen ons was gesonden, bij ons gecomen om 't selve ofte een ander in sijn plaetse met UEd. missiven naer Jappan te senden, hebben goetgevonden dat in plaets van Mocha 't jacht Westcappel metten aldereersten (alsoo geoordeelt worde onbequaem in desen tijt) derwaerts sal gaen, dat den 30^e^ is vertrocken.

Ady 6^e^ September sijn wijlieden uyt de revier van Chincheo naer de Piscadores t' seyl gegaen ende den 10^e^ d^o^ aldaer gearriveert, hebben ons wedervaeren van ons voyagie daervan aen den raedt rapport gedaen, om te resolveren in dese gelegentheyt des tijts, wat ten meesten dienst van de Comp^e^ best dient gedaen.

Naer dat alles overwogen ende gelet op UEd schrijven ende d'instructie door d'Ed. Heer Generael Coen gegeven, ons daerin

aenwijsende zoo die van China ons met schoone praetiens als anders soecken in treyn te houden, t'welk wij als nu niet anders connen bespeuren, off geven ons genoechsaem te kennen sonder Pehoe te verlaten int minste (soo veel den handel aengaet) int minste niet met ons en willen te doen hebben, waarover bij de meeste stemmen goet gevonden is haer den oorloch metten allereersten (naer onse macht soo te water als te lande naer gelegentheyt) aen te doen, waertoe gebruyct sullen werden 't schip Groeningen, Orangie, den Sampson, Muyden, Erasmus ende Victoria, versien met ontrent 400 coppen, die wij ter nauwer noot sullen connen uyttmaecken, wenschten dat wij van scheepen als bootsgesellen, soldaeten beter waeren versien; het getal int generael schijnt wat te wesen, dan alsoo 't in deser gelegentheyt moet verdeelt worden, soo met Tayowan, Pehoe te besitten, als te versenden met de schepen naer Jappan, Batavia, daer beneffens siecken als onbequame personen tot den oorloch te gebruycken, blijffter weynich om groote exploiten mette landen bij der hant te vatten, hoewel den tijt tegenwoordich wel vereyscht yets notabels op haer te attenteren, om daer door haer een schricke ofte vrees aen te jaghen ende te beter tot ons voornemen te comen, alsoo naer ons goetduncken in dese conjuncturen met harde spooren moeten bereden sijn.

Te meer wij met vrientschap den handel op haer hebben versocht 't welck den ouden Touya ten deele heeft toegestaen ende den nieuwen in het minst daervan niet en wil hooren, waermede ons den wech wijsen om 't geweer in de hant te vatten, doch sullen naer de gelegenth[t] des tijt ons ten meesten dienst van de Compagnie reguleeren ende ons uyterste devoir doen.

In mijne laetsten hebben angeroert om eenige jachten langs de cust van China de ontdeckinge te Coria te doen, doch 't selve heeft tot noch toe niet connen geschieden.

Sijn mede in meeninge soo de schepen, die door ons volgens UEd ordre naer Jappan gesonden hier weder tijtlijck arriveeren (ende de vloote die wij verhoopen met den eersten naer China te senden) sijn van meininge opt joncqste vant noordermousson, soo 't selffde soo van volck als anders can geschieden, eenighe schepen nae de Manilhas als mede ontrent Maccou te senden, ten waere wij verstonden datter geen joncquen naer de Manilha sullen vertrecken.

t' Soude evenwel noodich sijn een à 2 derwaerts te senden, eensdeels om de deseynen van die van de Manilha t' ontdecken,

oft sij yets volgens lopende tijdinge op ons willen attenteeren, ten anderen ofter eenige joncquen sonder weten van ons alsmede fregatten van Maccow waeren vertrocken, om daer op te passen.

UEd. gelieft ons met het aldereersten vant zuyder mosson van volck ende scheepen te versien, en twijffele niet off die van de Manillas ende Maccou de Chineesen met den oorloch sullen assisteren, daerom dient gelet, soo 't bij UEd. sulcx can lijden, ons met schepen, volck ende alle andere nootlijcke dingen dienstich tot den oorloch gelieven metten aldereersten te senden, 't welck UEd. dient p^r^ advijs.

Soo de sieckte, 't misdrijven van de scheepen ons als voorgaende jaer weder geschieden, sullen in sobre staet hier in de Piscadores wesen, alsoo tegenwoordich nieuwers geen verversingh te verwachten hebben als van Tayowan, 't welc weynich sal connen helpen, door perijckel van de harde winden van over ende weder te seylen.

Sende neffens dese volgens UEd. ordre een lijst soo van volck, victualy, amonitie van oorloge, touwen, anckers, seylen ende andere nootlichheden, gelijck UEd. bij deselve onsen staet voor 1000 coppen sal connen sien.

Jegenwoordich sijn noch versien van rijs 12 à 13 maenden, arack 5 maenden, asijn 3 maenden, oly 2 maenden, vleys ende specq 9 maenden, boscruyt voor yder lepelstuck door malcanderen 20 schotten, waervan $\frac{1}{3}$ onbequaem is.

UEd. gelieft ons metten eersten te senden 100 pedarmen met hengsels voor de soldaten, seven à 8 dosijnen pijcken, 10 à 12 dosijn halve, vierentwintich anckers van 1400 tot 2000 ℔ met haer stocken, 24 touwen soo se te becomen sijn van 4 à 5 duymen dick, een partije trosse, soo tot opstaende loopende want als anders, 300 blocx soo groot als cleen ende 200 schijven, als nagels ter werloo (?), oock mede partij canefas, thien picol wasch tot keerssen, partije spijckers, 500 6 à 5 duymen, dubbelde, enckelde middel nagels, clampspijckers ende plancken omme schepen mede te verdubbelen, las-ijsers ende schottspijckers, een dosijn rollen pladt loodt, 24 vaten teer, 10 d^o^ peck, hondert leere emmers, 100 stx riemen tot schuyten ende boots, brandthout, wangen soo tot masten als reeden, soo 't selffde op Batavia niet te becomen is can gevoechelijck 't eylant Poelo Timon in passant aengedaen ende aldaer gehouden werden, haeyr ende mos, 3 à 4

pompen van 3 à 24 voeten lanck met haer toebehooren, 2 huyden, pompleer ende pompspijckers, partije smitscoelen, corporaels, cuypers ende timmerliedengereetschap, eenighe potten, ketels, pannen ende ander gereetschap voor de cocx, manden, schoppen, spaeden, houweelen als anders tot behoefte van fortificatie; dit bovenverhaelt dunckt ons metten eerstten gelegentheyt soo 't selffde te becomen is ende can gemist werden te senden; dit alles dient UEd. p^r advijs.

Hebben de vivres als vooren verhaelt van UEd aan ons gesonden ontvangen, doch niet conform de facture, alzoo de leggers van aracq wan bevinden van 4 duymen 't minste tot 7: 8: 9: jae eenige van 15 duymen, p^r den Sampson ontfangen een cass n° 6, inhoudende 100 draechbandeliers ende 50 bandeliers, waerin 20 draechbandeliers te cort bevonden, de barbiers-kist gevisiteert, 't goet is altemael oudt ende bedorven ende nae het zeggen van onse barbiers meest onbequaem, uytgesondert d'olyen, nochtans goede medicamenten hier wel van noode, 't welck dient p^r advys.

Mede heeft het schip den Sampson volgens facture 51 plancken te cort gelevert.

P^r schip Muyden ontvangen 40 lasten rijs, yder last gereckent à 3000 ℔, de facture daervan is meldende van 50 coyangh; potten spek 180 yder pot, wegende suyver door malcander 40 à 50 ℔, potte cudde butter 40, waeronder eenighe wan waeren.

In myne laetsten hebbe UEd. aengeroert dat de cleyne schepen dienstiger waren als de groote, ten waere wij die van Manilla ofte Maccou vreesden ons hier soude comen bestoocken, om de selve dan met de groote schepen te wederstaen, zij noch vant selfde gevoelen, dan evenwel al waert dat men die van de Manilhes niet en schroomden, dienen nochtans, zoo wij met die van China den oorloch continueerden, eenighe gesonden om de Chinesen die verovert souden mogen worden, naar Batavia oft de Molucques over te voeren, alsoo de cleyne daertoe niet bequaem en zijn om de meenichte van volck te brengen.

De schepen ende jachten, die UEd. ons hebt toegesonden, sijn seer sober van anckers, touwen ende ander nootlyckheden versien, om hier in de tijt vant noordlijcker mosson te gebruycken, mede 't schip Orangie sijn rondthoudt meest vergaen ende wij daerenboven hier weynich middelen hebben om 't selfde te verbeteren, want hier ontrent op d'eylanden geen houdt anders dan in Tayowan te becomen is, 't welck over de 2000 treeden van de

watercant is staende, oock t'selfde met groote moeyten ende sonder peryckel niet wyt het bosch (timmerhoudt ende brandthoudt) te haelen is, soodat een man geladen ten hoochsten 3 tochten daechs can doen, souden t' zelfde wel gevouchelijck met de veroverde Chineesen connen geschieden, dan alsoo der in Tayowan veel Chineesen woonen, soude lichtelijck d'inwoonders opruyen, om den oorloch tegen ons te vatten, d'welck ons in desen standt seer quaelijck soude comen, alsoo de hoop is de meeste verversinge tot gesontheyt vant volck daer te becomen zal zijn.

Van de gelegentheyt van de plaets Tayowan refereere aen de missive van Sr Adam Verhult, als Sr Jacob Constant, daervan de copie hierneffens ben sendende.

UEd. is ons recommanderende dat wij op den handel van de geele sijde in Couchinchina soude passen, dat bij aldien Sr Camps hier in de Piscadores comende alsoo hij de beste kennisse daervan is hebbende (soude letten) 't welck sal geschieden; tot welcken eynde wij het capitael int geheel hier bij ons sijn houdende, souden anders met het schip ZZee, dat UE. sijn toesendende, een partije van ons capitael mede gesonden hebben, doch is bij den raedt goetgevonden daermede sullen tardeeren op de comste van Sr Camps ofte het naeste schip datter naer Batavia sal vertrecken.

Het fort leyt tegenwoordich geheel in sijn vier punten. Godt geve dat het lange mach staende blijven; wij hebben 't selfde door alle middelen, soo wel ons hier bekent is, gedaen om staen te houden, soo het fort van buyten met aerde, cley, sooden, opleggiinge van steen, doch en vinden geen remedie om 't selfde staende te houden, dan nu tegenwoordich hebben 't selffde soo met plancken, bamboose rontom beset, wat vant selfde wesen, sal den tijt leeren.

T'fort is tegenwoordich met soldaten ende met 29 stucken geschuts, soo te vier bolwercken, als halff maenen versien.

Sijn seer verwondert dat de Equipagie M^r niet beter en let opt offvaerdigen van de schepen, dat de selffde in alles van 't gene aldaer in overvloet sijt hebbende, soo van anckers, blocx, als ander cleenicheden, daer weinich op geacht wort, nochtans lichtelijck een schip door versuymt soude connen worden, gelijck de jachten die het ander jaer hier werde gesonden, voor 42 maenden geprovideert van provisie, maar hadden schaers zeylen ende touwen om hier te comen, noch seyldoeck, seylgaeren noch naelden om te naeyen; gelijck wij tegenwoordich mede bevinden dat de

schepen ende jachten, die hier comen, van gelijcken sijn, elck een claecht slecht versien te sijn, gelijck wij mede uyt de lichten wel connen sien, wel versien van schut doch weinich van cruyt, 't welck ons hier, soo den viant yets op ons attenteert, wel van noode soude sijn, want hebben tegenwoordich niet meer dan 20 schotten tot yder stuck, waervan meer als het derde part onbequaem te gebruycken. 't Schip Orangie was mede geordonneert om op de tocht van China te gaen, dan int ontdecken vant rondthoudt vinde 't selffde onbequaem derwaerts te senden, soo dattet hier in de baey sal moeten blijven leggen ende naer ons crancke vermoegen sal worden versien; ick wenschte wel dat het jacht Mocha wederom te Batavia ende 't volck hier was, want ten sal ons int minste geen dienst doen, alsoo het noorder mosson hier niet en weert om sulcke jachten te gebruycken, ofte soo men deselve versent altijt met groote vreese datse eenich perijckel soude overcomen, daerom en ist int minste niet van noode diergelijcken Portugeese jachten, sooder ander te becomen sijn, te senden.

Wij hebben veel spils met de verlossinge vant volck, die geene die haer tijt uyt waeren, voornaemelijck met de vrije lieden die op de tocht waeren verbonden (gehadt).

't Schijnt dat de waey hier een weinich te cael is, want meest al 't volck, voornaementlijck de dominees ende sieckentroosters versochten om verlost te worden, jae eenighe presenteeren eenich gelt aen den armen te geven, andere sonder gagie naer Batavia verlost te mogen worden.

Tot welcken eynde wij UEd. sijn sendende een lijst vant volck, 't geen wij hier sijn hebbende, met wat schip deselve uytgecomen ende op wat tijt op Batavia sijn gearriveert, om daernaer gissinge te maecken, hoeveel persoonen hier het naeste jaer sal moeten verlost worden.

Ick hadde mede verhoopt, dat UEd. een ander in mijn plaets soude hebben gesonden, ofte een bij ons alhier sijnde hebben geordonneert; dat ick geen persoon alhier sijnde angewesen hebbe, 't selffde gelaeten, om dat ick docht mij sulcx niet toe en quam, alsoo UEd. de persoonen alhier soo wel bekent sijn als mij; belangende mijn verlossinge schiet mij een weinich ongelijck, naerdemael alle persoonen meest al haeren tijt geexpireert is geschiet, dan duchte meest 't selffde een vrijster te sijn daer weinich vrijers naer staen, te meer de middelen seer swack sijn

ende weinich eers aen die van China is te behaelen ende ons credijt daechlijcx noch in China vermindert; het had te wenschen geweest, doen de tocht bij der handt gevadt worde, dat UEd. beneffens eenige raeden van Indien hier in persoon in plaetse van soo strenge instructie waer geweest, om met die van Hockcheo te contracteeren en twijffele niet ofte 't selffde soude tot groote proffijte van de Comp^e sijn geweest, hoewel wij ons best soo veel ons verstant mede brocht daerin hebben gedaen, altijt siende op d'Instructie van d'Ed. Heer Generael Coen, beneffens 't schrijven dat onse last te seer verbonden was ende dat voernaemlijck om hier den handel aen die van China te soecken, soo 't selffde daetelijck niet en wilde toestaen, haer den oorloch aen te doen, mede aenseggen dat se geenighe van haere joncquen naer eenige plaets, ten sij dat se eerst pas aen ons quaemen versoecken, 't welck sij dochten onredelijck te sijn, wij daer eerst comende hadde daer in geen wet te stellen, want hielen ons altijts voor: als wij UE. soo veel sijdewaeren bestellen als U penninghen moghen vergelden, waertoe ons ondersaten niet en soude mogen vaeren waert haer belieffden; hoewel de Gouverneur ende manderijns van Hockcheo geenige joncquen naer de Manilles ofte Maccouw en souden senden, voor aleer de advysen van UEd. alhier waeren gecomen, nochtans contrarie bevonden.

Waer te wenschen datter een weinich meer op de naest gesetene van China onse principaele vijanden (waer gelet geweest) dat de uytstel van tijt met haer in accoordt te treden, soo lange dat d'advysen, van Batavia verwacht, niet en conde lijden, want die van Maccow connen binnen den tijt van 30 à 40 dagen in Hockcheo advysen crijghen; soude wel van noode sijn, soo de 2 joncquen, die in Maert verleden uyt China sijn vertrocken, bij UEd. aldaer comende wel te tracteeren, want worden hier bij de Cheneese coopluyden soo quaelijck affgeschildert, om dat die dienaers, die met de joncquen op Batavia comen, hooftgelt moeten betaelen, ende soo grooten thol van hare goederen.

Hadden wel gewenscht 't schip ZZee, dat wij UEd. sijn toesendende, hier had mogen blijven, alsoo 't selffde ons principaelste schip, daer men gewelt uyt souden connen doen, sij geweest, gheen bequamer middel vindende soo tot conservatie van de menichte van 't volck als anders hebbende 't selffde moeten senden, soo 't UEd. belieft can met het eerste van 't suyder mosson weder naer de Piscadores werden gesonden, soo wij yets

op de Chineesen willen attenteeren, om eenige lanttochten ofte eylanden gelegen in de revieren ofte dicht op de cust, sal met groote macht moeten geschieden, de Portugeesen ende die van de Manilhaes hebben die van de provintie van Hockcheo soo veel ingeblaesen, soo met schenckaighe als beloften, dat se ons niet lichtelijck den handel op Pehoe ofte eene hier ontrent gelegen plaets sullen toestaen te handelen.

Soo der eenighe armade met het suyder mousson herwaerts aen werde gesonden, was wel van noode dat die zelffde van amonitie van oorloch, voornamentlyck van bospoeijer, mede van eenich bequaem roeytuych worden versien; om partij Chineesen te crijgen en staet niet aen te twijffelen, dan het zelfde moet benoorden oft besuyden de rivier van Chincheo geschieden, alsoo de zelffde aldaer al wacker zijn gemaeckt, het compt met ons int gemeen om yets uytterechten seer quaelyck ende dat principael van de swacte van 't volck, alsmede te weinich schepen om alle plaetsen beset te houden.

Vooral ist van noode de riviere van Chincheo te besetten, 't welck niet minder als met 2 schepen een jacht sal connen geschieden. Tayowan met twee jachten, Delft onbequaem, Orangie eenige tijt van noode heeft om bequaem te maecken, die Japans vaerders 't welck mede sonder peryckel niet en is van voorbij te raecken, als deze in sulcker voegen verdeelt zijn, zoo en blijvender tegenwoordich niet meer als 2 schepen oft jachten om dezelffe besuyden oft benoorden te senden, waervan een wel van noode wesen sal soo de voors. Jappans vaerders niet en arriveren, ende wij daerenboven eenighe Chineesen becomen, gelyck wij verhoopen te doen, met een van de schepen naer Batavia te zenden.

Dan sullen in alles voeghen naer de gelegentheyt toelaet.

Met het voors. schip gaet den schipper Thonis Jacobsz Engel, die UEd. soo van de baey in de Piscadores de gelegentheyht daervan mondeling rapport sal connen doen, die sijn tijt te naesten bij is geexpireert, alhier de Comp^a^ naar sijn vermoghen goeden dienst gedaen heeft, aen mij versocht dat ick aen UEd. soude schrijven, op Batavia wesende mocht gewerden met d'eerste schepen naer 't patria vertrecken, alsoo een jonge vrouwe heeft daar hij zeer naer verlangt, verhoope dat UEd. hem 't selffde sal consenteeren, gelijck mede Sr Meldert 't selffde is versouckende, dewelcke tot dien eynde met het schip ZZee werdt gesonden, alsoo hij bij al de mandoryns is present geweest, om (soo der int schrijven)

yets mochte mancqueren, UEd. mondelingg rapport daervan te doen.

Hans Timmers mede om zijn verlossinghe versocht heeft ende oock de gelegentheit ten deele van de cust van China bekent is, can UEd. daervan goede rapport doen.

Jan then Berge over de 3 maenden in Taywan heeft gelegen, die mede seer instantelijck sijn verlossinge aen mij heeft versocht, can UEd. daervan goede rapport doen.

Dese bovenverhaelde persoonen hebben als vooren zeer ernstelijck versocht om alhier verlost te mogen worden ende dat ick aen UEd. een regelcken ofte twee soude schrijven omdat die selffde naert patria met d'eerste schepen soude mogen vertrecken, verhoopende UEd. haer 't selffde sal consenteeren.

Ick ben mede van meininghe, soo de Jappansvaerders tijdelijck hier comen, met het naeste schip ofte jacht te volgen, soo Sr Nieuweroode daertoe verstaen wil mijn plaets te becleeden, soo niet sullen Christiaen Franssen, 't welck een seer bequaem persoon, soo veel ick aen hem can sien, in mijn plaetse bij provisie te stellen, dan sullen ons reguleeren ten meesten dienste der Comp^e ende tijt is vereyssende.

Soude UEd. van alles wel breeder advyseeren, dan alsoo door de ongesontheit niet wel can geschieden, gelieft mij daerin te verexcuseeren, dan UEd. can doort mondelingh rappoort 't geen hierin mocht manqueeren wel verstaen uyt de brengers descs, waeraen ick mij refereere.

Met het voorz. ZZee sijn UE toesendende 574 veroverde Chineesen ende is versien met 112 Duytse coppen soo gesonde als siecke, Godt de Heer laetse bij UEd. in salvo wel arriveeren.

Alsoo Dirck Stadtlander op ons ernstelijck heeft versocht met 't schip ZZee te vertrecken ende dat om redenen van een quetsuyr int hangen van sijn buyck, daer de dermen alst quaedt weder is uytpuylen, meynt als hij int vaderlandt mochte comen, dat hij daervan lichtelijck soude genesen connen werden, tot welcken eynde sijn versoeck geconsenteert, heeft hem altijts bij ons gedragen als een eerlijck man hoort te doen, verhoop UEd. hem sal vergunnen metten eersten naert patria te vertrecken.

Cappiteyn Schellingh versoeckt aen UEd. om het ander jaer verlost te worden. Soo UEd. op Batavia noch eenige Bandaneesen hadde, mochten wel herwarts aen gesonden worden, want van de geene hier sijn hebbende ons grooten dienst geschiet.

Mede sooder een predicant mochte aldaer gemist worden, soude wel van noode sijn herwaerts aen gesonden te worden.

Sullen hiermede desen eyndigen, watter aen 't schrijven mochte manqueeren refereere 't selffde aen de brenger deses.

Hiermede Erntfeste manhaffte wijse voorsiennighe ende zeer discreten Heer naer hertgrondelijcke beveele UEd. in de bescherminge des alderhoochsten, die UEd. ende ons al 't saemen wil verleenen datt ons saelich is. Vale.

Actum int fort de Piscadores desen 26en September 1623.

(w. g.) CORNELIS REIJERSZ

Ed. Erntfeste Manhafte Wijse Voorsienige seer Discreete Heer.

Mijnen laetsten aen UEd. is geweest pr 't schip ZZee in dato 26e September passado van hier vertrocken, hoope 't zelvighe bij UEd. wel geariveert ende missiven als andere schriften, waervan hierneffens copijen gaen, wel behandicht zullen sijn; 't sedert 't vertreck van de ZZee is de vloote van den commandeur Christiaen Francx na de cust van China geordonneert, ende op den 25e October lestleden naer de voorsz. cust vertrocken, goet gevonden datse met de witte vlagge in de rivier van Chincheo soude loopen, om met de Chinesen ter spraecke te comen, aleer mense den oorlooch aendoet, om de maet haer in alles te voldoen, mede op haer te versoecken den vrijen handel, oock dat se eenighe joncquen geladen met zijde ende sijdewaren naer Batavia zenden ende bij aldien daer niet toe begeren te verstaen, den oorloch met gewelt sooveel mogelijck is aen te doen. 't Vertreck van do vloot heeft niet eer connen geschieden, door de continueele noordelijcke harde winden, die hier dagelijcx waren hebbende, als voors.

Hebben voorder alhier enz. (zie pag. 233).

Op 27en November is 't jacht Victoria uyt de Piscadores in Tayowan wel gearriveert, tijdingh brengende dat 't schip d'Engelse Beer op gisteren aldaer uyt Japan wel aengekomen was, uyt de missiven verstaen, hoe dat hij de rivier van Chincheo aengedaen ende bij onse scheepen geweest hadde, waervan eenighe brieven medebracht, daar met groot leetwesen uyt verstonden, hoedat door de valsche ende listige practijcken der Chinesen den commandeur Christiaen Francx, Willem van Houdaen, oppercoopman, en de schipper Doede Floris Croes aen landt gaende gevancke, gehouden zijn ende op ons jachten Muyden en de Eras-

mus menichte van joncquen affgesonden, waervan eenighe de voors. jachten aen boort geleyt ende doen de brandt in d° joncquen gesteecken hebben, soodat (Godt betert) tot ons groot leetwesen Muyden in den brant geraeckt, int geheel verbrandt, ende Erasmus in groot peryckel geweest is. Mede dat in de Piscadores op 26^e^ passado het huys van de twee getroude in brandt was geraeckt ende daerin gebleven 3 mans en de 2 vrouwspersonen, niet wetende door wat oorsaeck de brandt is gecomen, welcke ongelucke voor ons beclachelijck ende swaer vallen.

Dit alles verstaen hebbende, hebbe met den Raet goetgevonden, dat ick op morgen met 't jacht Victoria naer Pehouw soude vertrecken om met de Raden aldaer ten meesten dienst der Comp^e^ te resolveeren, wat best int voor^s^ ongeluck om revengie te vercrijgen dient gedaen (aengesien de vasticheyt meest diffencijff was) en de ordre aldaer laten, 't gene den noot daeraen noch was vereysschende op te maeken.

In de Piscadores comende hebben met den anderen goetgevonden 't jacht Cleen Thoolen naer onse schepen voor de revier van Chincheo te senden, om deselvighe op t'ontbieden, alsoo wij verstonden uyt de missiven ende 't mondelingh rapport van Sr Isaacq van de Wercken, dat den Samson seer swack van volck was ende de groote mast vant schip Groeningen over boordt wilde, darenboven weynich voordeel deden, soo dat den 10^en^ deser de schepen ende jachten Groeningen, Sampson, Erasmus ende Cleen Thoolen hier wel gearriveert sijn; hebben dadelijck deselfde altsamen laten claer maecken ende provideren van alles na ons cranck vermogen, om weder te versenden, daer den dienst der Comp^e^ sal vereyssehen, 't zij op 't vaertuych van Maccauw daer ons Sr Camps ende Sr Nieuwenroode van adviseert, ofte ontrent de rivier van Chincheo op de joncquen te passen.

Wt de missiven van Sr Camps ende mondelingh rapport van d° van de Wercken hebben verstaen, datse Westcappel uyt Japan affgeveerdicht hadden om ons te verwittigen, hoe datter eenighe Portugesen van meninge waren int eerste vant mousson te vertrecken ende besuyen Ilha Formosa om loopen, dat wij daer op met eenich vaertuych souden passen, dan alsoo Westcappel hier niet en is gearriveert ende de Portugesen neffens d'Engelse seylreet lagen om dagelijcx te vertrecken, en t'wijffelen niet off de selve sullen al geschappeert zijn, ten anderen oock seer onseecker is om voor ons daerop te passen, doordien eenighe besuyen ende

d'andere bij noorden Formosa om wilde loopen, gelijck eenighe zeyde dat die van Maccao comende bij noorden Formosa om waren geloopen ende andere besuyen, soo datter weynich seeckerheyt van is; hebben oversulcx goetgevonden soo veel scheepen ofte jachten (die hier gevoechlijck missen connen) wederom na de cust van Chipa, ofte voor de rivier van Chincheo te senden, om de Chinesen den oorloch aen te doen, alsoo sij int minste tot den handel niet willen verstaen (hoewel haer op alle manieren aen geweest zijn, gelijck UEd. ons in sijne missive is belastende); mede dat onse scheepen, soo veel doendelijck is, de joncquen die naer Manilha willen de vaert beletten, hoewel d'onse presumeren 't selffde niet wel mogelijck wesen sal door de menichte der canalen, die daer sijn om in zee te geraecken, sullen 't selffde soecken voor te comen, ende haer beste doen datter geen joncquen naer de Manilha zullen vertrecken. Oock soo veel Chinesen maecken te becomen als na vermogen doendelijck is. Aldaer eenige dagen onthouden hebbende, ende geen cans siende om de vaert op Manilha te beletten, alsdan neerwaerts affloopen, om alle bayen ende rivieren aen te doen, haer vaertuych sien te vernielen ende volck te becomen, zullen mede op 't jongste vant mousson haer onthouden voor Maccao om op de Portugese navetten, die op 't jongste vant mousson naer Japon (naert seggen van S^r van de Wercke) zullen vertrecken te passen, ten ware dat soo groote menichte van Chinesen bequamen, genootsaeckt waren naer Batavia te loopen, ende daermede voor opperhooft gaet den voorn. van de Wercken over de voorz. vloot.

Ick soude UEd. van de vloot van den Commandeur Francx van alles breeder advyseren, dan alsoo de resolutien ende schriften met Muyden gebleven zijn, hebbe ick de Raetspersoonen van d° vloot (die daer present sijn geweest) belast ontwerp van alles te doen, 't welck UEd. hierneffens zende, waeraen mij referere.

Hiervooren hebben verhaelt enz. (zie pag. 234).

Ick wenschte wel van Comp^es wegen dat wij noyt in de Piscadores geen vasticheyt hadden gemaeckt, ende twijflele niet off souden den handel jegenwoordich in Teyowan al hebben gehadt, daer wij alsnu seer beswaert aen zullen geraecken ten ware met groote extraordinarie macht ende gewelt, want de Gouverneur van Hoccheo een placcaet heeft laten publiceren datter geenighe Chinesen vermogen op eenighe plaets met ons te handelen op pene van lijf en goet, dat UEd. hierneffens zenden, soodat jegenwoordich voor ons

alhier weynich ofte niet te verrichten is, t'welck seer beclaechlyck valt, daer wij soo een groot cappitael bij ons sijn hebbende, dat vruchteloos is leggende, wenschten wel dat het op Batavia bij UEd. waer; soo de Goede Hoope de Piscadores noch aendede, sij van meninghe UEd. een pertije van d'selvige toe te zenden, want en is alsnu weynich ofte geen apparentie om den handel te bekomen,

Naer mijn goetduncken soud men de Chinesen de meeste affbreuck doen met eenighe vlooten langs de cust van China te senden, om alle plaetsen, baijen ende havens aen te doen, want sijn jegenwoordigh hier omtrent alsoo op hun hoeden, dat weynich advance op haer is te doen, men most naer mijn gengie (genie? opinie) int achterste vant zuyer mousson eenighe scheepen ofte jachten om de noort zenden, ende connen met 't noordelyck mousson langhs de wal, om alle havenen, bayen ende plaetsen aen te doen, ende sien soo veel volck te becomen, oock vaertuych te vernielen als doendelijck zij. Een groote partije volck becomende dadelijck met een van de scheepen naer Batavia zenden, sonder de Piscadores aan te doen, want 't meeste dat ons hier schordt, als eenighe Chinesen int suyer mousson becomen, is datse ons affsterven, gelijck int voorleden jaer bevonden hebben, hoe weynich van soo groote menichte hebben behouden, daerom soudt gevoechlijcker sijn int jongste vant suyer mousson, als vooren verhaelt is, te beginnen, en twijffelen niet in sulcker voegen soude een groote partije Chineesen becomen; ende wanneer men quam, most men niet anders als loopende tochten doen, dit zelffde zouden al int werck hebben gestelt, maer heeft ons altijt ontbroocken aen scheepen ende volck, hoewel 't schijnt de vloot machtich is, dan door 't versenden soo naer Japan als andere plaetsen, oock om Teyovan besett te houden, heeft bij ons niet connen geschieden; als wij yets goets int sin hebben, wort int gemeen belet, soo doort verdrijven van onse schepen, als mede t'verbijloopen van de Japansvaerders, 't welck een gebaende wech is ende seer lichtel. (Godt betert) geschiet, 't schijnt off sij in de Piscadores niet van noode waren; mij dunckt voor een man, die op de cust van China ende hier bekent is, sonder verlies van masten, ofte eenighe andere ongelucken 't voorbij loopen met wille geschiet, te meer dien de cust van China afflooden can ende de windt altijt lancx de wal waeyt, darenboven is de cust China van bequame bayen versien.

Hebben (Godt zij gedanckt) jegenwoordich soo veel siecken niet

als voorleden jaer, dan cregen doen wt China een goede partije orangie-appelen, als anders, daer ons volck in corten tijt weder door op de been quamen, ende jegenwoordich in den tijt van 5 maenden weynich ofte niet te verwachten hebben, soo dat te beduchten is in een soberen staet zullen geraecken, dan Godt is almachtich, die ick verhoope ons een goede uytcomst sal verleenen.

Teyovan, 't welck in desen tijt weynich verversinge is gevende, die voor de Piscadores weynich off niet helpen can, alsoo de plaets seer ongesont, want anders niet te becomen is als visch ende brack water, doch dat in desen droogen tijt weynich genoech; de bocken ende hoornbeesten souden hier wel aerden, ick hadde gemeend dat Sr Camps ons eenighe koebeesten soude hebben gesonden, in plaets van dien hebben stieren becomen, die tot geen voorttelingh sonder contre partije dienstich zijn als om t'eten. Soude UEd. van de gelegentheyt van d^o^ Teyovan wel breeder adviseeren, dan alsoo Carel Botterpot neffens mijn int fortificeeren aldaer present is geweest, sal UEd. dienaengaende van alles raporteren, waeraen mij gedraghe.

't Fort de Piscadores lecht jegenwoordich in zijn vier puncten ende van buyten rontom met plancquen beseth, wtgesondert een gardijn aen de landtzijde, daer mede doende sijn om met calck ende steen op te halen; hadde hier ontrent branthoudt te becomen geweest, en twijfele niet oft selvighe soudt meest in calck ende steen gelegen hebben; soo UEd. daer toe geresolveert is, om 't zelvighe in calck ende steen te laten leggen, 't welck noodich soude zijn doordien int regenmousson niet wel doendelijk is om staende te houden, soude ons gelieven met een goede quantité brandthout soo voor de cocx als om de calck te branden te versien, dat lichtelijck voor de scheepen die UEd. herwaerts zendt, en passant aen Poulo Timon sonder verhinderingh zoude te doen zijn.

Op 20^en^ deser sijn de scheepen d'Engelsche Beer, Orangien, ende 't jacht Erasmus naer de revier van Chincheo vertrocken, gemant met 190 Nederlanders, om aldaer als vooren verhaelt volgens resolutie int werck te stellen, Godt geve datse ten dienste der Comp^e^ yets proffijttelijcx mogen verrichten.

Wij blijven hier jegenwoordich in alles, soo op Groeningen, Oudt Delft, ende 't jacht Victoria, gesonden als siecken 280 persoonen, met ontrent 40 Onduytschen, soo Bandanesen, Misticos als

Goeseratten, in Teyowan ontrent 100 Duytse coppen ende 16 Bandanesen. Wensten wel dat noch met 100 soldaten waren versien, souden alsdan eenighe schepen na de Manilhas senden, 't welck onsen soberen staet jegenwoordich niet en sal connen lijden, te meer ons volck dagelijcx meer van zieckte invallen, darenboven hebben haer weynich te geven ende geenige verversinghe verwachten, anders als 't geene van UEd. met d'eerst comende scheepen hebben t'ontfangen, 't welck noch ontrent de 5 maenden sal duren.

Soude veel beter tot resolutie comen connen om scheepen te versenden, waert saecke dat het volck altemet eens conde ververssen, want crijgen anders niet als twee vleysdagen ende voort rijs sweecx, ja compt soo sober om dat alwatse hebben aen vis vervuylen; daerenboven van coude vergaen, want is hier int noordelijk mousson seer coudt, dat wij, die cleeren niet ontbreecken, quaet genoech hebben om te verwermen; door de miserie diese hier dagelijcx sijn hebbende, als de scheepen in zee comen, qual. 5 à 6 weecken uyt geweest sijnde, ofte vallen met menichte in, soo dat de schepen genootsaeckt zijn wederom in de Piscadores te keeren, gelijck dat bij experientie bevonden hebben.

Wij souden UE. het jacht Mocha weleer toegezonden hebben, dan ons verlangen is altijt geweest dat 't schip de Goede Hoop de Piscadores aangedaen soude hebbe, 't welck tot noch toe niet en is geschiet, ende ons niet weynich affterdocht en geeft, t'zoude ons seer wel gecomen hebben om vant cappitael t'ontlichten, alsmede 't geene dat uyt Japan tot provisie zoude gebracht hebben, ten anderen ons seer van volck verswackt, waerover niet langer hebben dorven vertoeven om een jacht aen UEd. te zenden, daermede derwaerts gaen 12 kistgens Japans berchsilver, yder inhoudende 2000 Realen van 8[en], als andere sijde ende sijdewaren, bedragende omtrent 70,000 gulden, gelijck UEd. p[r] de facture van S[r] Hult zult connen zien, waeraen mij andermael referere. Noch gaen hiernevens 40 veroverde Chinesen.

Hebbe niet connen nalaten 't gepasseerde alhier UE. te verwittigen, voornamentlijck vant ongeluck van den voorn. Commandeur Christiaen, om op UEd. hoede te wesen met de Chinesen van de twee Chinese joncquen, die voorleden jaer van hier zijn vertrocken, niet twijffelende oft sullen alsnu op Batavia zijn gearriveert, om met haer te disponeren naer UEd. welgevallen, want in alles soo gevangen als verongeluckt vant schip Muyden

69 personen gebleven zijn, daervan tot noch niet een te voorschien gecomen is; Godt de Heer wil d'overledenen hare ziele begenadigen en de gevangenen een goede uytcomste verleenen.

Na wij wt de mondt van de visschers alhier in de Piscadores als in Teyowan connen verstaen, dreygen die van China ons seer, om onse scheepen met menichte van joncquen te verbranden, ende ons van hier als wt Teyowan te verdrijven, maer achtte zij haer wel te zullen bedencken, dan zullen altijt op ons hoede wesen.

UEd. gelieft ons met den aldereersten met volck ende scheepen t'assisteren, want na de spraeck hier heeft gegaen, die van de Manilha ende Maccao ons willen komen besoecken, watter van worden wil sal den tijt leeren, achten 't selvighe maer loopende tijdinghe te sijn, p^r advys.

Op de verlossingh vant volck gelieft UEd. te laten passen, want de meeste varende luyden haren tijt geexpireert is, hebben dagelijcx veel moeyten haer hier te houden, veele presenteren sonder gagie naer Batavia te vertrecken, zeggen dattet geen plaets is daer Christenmenschen hoore te woonen, want connen geen gagie aen den Heer crijgen, oorsaeck dat sijt gasteren tot cledingh voor de couw ende aen vis.

In mijnen laesten heb ick verhaelt van meeninghe was, om met naest comende schip ofte jacht op Batavia te comen, hebbe te zelve naer gelaeten oorzaek 't ongeluck van Sr Christiaen ons is overvallen, sullen voor desen tijt met patientie tot de naestcomende scheepen mijne verlossinge verwachten, want zouden om geenen warom van sin zijn hier langer te continueeren; 't schijnt ons alle exploicten tegen loopen, ende hier geen eer is in te leggen. Ick hadde niet getwijffelt ofte de Chinesen souden met ons beneffens de Jappanders in Teyovan hebben comen handelen, maer brengen der jegenwoordich weynich ofte niet, soo dat ick wel wenste UEd. als vooren verhaelt 't capitael meest op Batavia waert hebbende, niet wetende off wij daeraen qualijck of wel aen doen soude, doordien niet wel een ander schip off jacht connen missen als 't voors. Mocha, daer 't voors. cargasoen mede avonturen. Welck hoope UEd. wel geworden sal, verwachtende met 't eerst arriveerende schip UEd. advys dat daerin doen zullen.

Vant naervolgende gelieft UEd. ons met d'eerste gelegentheyt te versien, want 't zelffde hoochnodich van doen zullen hebben, te weten vivres, die eer de scheepen hier comen meest opp wesen sullen, een goede partije boscruyt, want 't gene hier sijn heb-

bende niet veel en doocht, een partij scherp, heele ende halve piecken, londt, 6 à 7 rollen pladt loot, eenighe lantarens ende lampen voor de schepen als 't fordt, door dien hier geen en zijn, mede leere emmers, partije clampspijckers om scheepen te verdubbelen, alsoo de Jappanse veel te groot sijn, pompspijckers ende pompleer, touwerck te weten cabels, cabeltouwen, loopent wandt, anckers van 300 à 1200 ℔ swaer, anckerstocken, want de scheepen daervan sijn ontbloot, 5 à 6 balen canefaes, pick ende teer, harpuys, was, cattoennegaren, waskeerssen, pampier, pennen ende stoff tot inct, smeer, coolen, brandthoudt ende timmerhoudt soo tot wangen als anders, want ontrent de naest gelegen eylanden, hier gelegen, niet te becomen is, rottangh, rottangsmanden, hemden, coussen, schoenen ende hoeden tot cledingh voor de soldaten ende matroosen. Soude mede niet ongeraden vinden 2 à 3 groote scheepen herwaerts aen te zenden, soo om de veroverde Chinesen te voeren (soo der eenighe becomen), als tot bevrijdinghe van de bay alhier; hoochnodich is dat 't schip Groeningen verdubbelt werdt, 't welck gevoechlijcker op Batavia als hier geschieden can.

Bij aldien UEd. gelieft 't fordt in calck ende steen geleijt te hebben, zult ons met eenighe metselaers ende steenhouwers dienen te versien.

Den Cappiteyn Christiaen Schelling is op UEd. ooytmoedelijck verzoeckende om met den eersten verlost te worden ende dat om oorsaecke sijn huysvrouw alhier niet wel can aerden, zoude anders wel gesint sijn hier langer te continueeren; soo den cappiteyn verlost wordt (als niet en twijffele), heeft den luytenandt Elias Ripon op mij versocht om aen UEd. te schrijven, dat hij in sijn plaets soude mogen gestelt worden.

Sr Isaack van de Wercke heeft op sijn vertrek ernstelijck versocht, om aen UEd. een regeltgen te schrijven wegen sijne cleyne gagie die hij is hebbende, en wint niet meer voor oppercoopman als 51 gld. p^r maent, is ootmoedelijck op UEd. versoeckende van gagie een weynich verbetert te worden. Soo veel ick aen den persoon hebbe gesien, is dat de verbeteringh meriteert om gagie te hebben neffens andere oppercooplieden.

Cornelis Jansen, schipper van den Valck, heeft oock versocht om aen UEd. te schrijven, alsoo geen acte en heeft van sijne verbeteringh doen hij van stierman schipper worde gemaeckt voor Batavia, bidt aen UEd. dat hem 't selve hier mocht gesonden worde.

Schipper Willem Schouten heeft op ons versocht om met 't jacht Mocha na Batavia te vertrecken, dat om oorsaecke door de coude hier niet can aerden, doordien de bery berye onder sijn leden heeft, die hier niet en betert, maer verslimt.

Carel Botter Pott segt vuytgecomen te wesen voor ondercoopman, doch voor assistent aengenomen à 20 gld. p[r] maent, dan alsoo op 't vertreck vant vaderlandt Gerrit Minne Scharlaecken oppercoopman maeckte, soo worden den voors. Carel in zijn plaets ondercoopman gestelt, dan heeft daer geen acte van, maer is op UEd. ernstich versoeckende dat hij de plaets van ondercoopman mocht becleden ende de gagie daervan genieten

Soo UEd. eenige schepen herwaerts sent, dienen wel van touwen, anckers, seylen, ammonitie van oorloghe ende roeytuych versien te sijn. Oock dat deselvighe sooveel ververs inghe als ter eere wijs conde becomen, medebrochten, want nu nergens van te verwachten hebben. Wij gasteren alle daechs soo met de gevangenen Chinesen als ons volck door de groote coude veel rijs, soodat qualijck voor yder man met 1½ ℔ daechs toecomen connen. UEd. can bij de lijste van victualie op 16 December passado gemaeckt sien, hoe van volck, wijn, rijs, arack, azijn, speck, vleys, oly van oliven, lampoly, soudt, boonen waren versien.

S[r] Verhult heeft op mijn versocht de boecken, die door hem zijn gehouden, dat ick die mede soude onderteyckenen, 't welck na mij dunckt niet behoorden te wesen, maer nademael daergeen conterbouck van gehouden is, dan hebbe volgens sijn versoeck deselffde onderteyckent, in sulcken regardt dat mij bekent daer balans van getrocken is, doch hoe alle partijen te boeck sijn gestelt, drage daervan geen kennis, alsoo ick niet daerontrent ofte bij geweest ben.

Wij hebben met 't jacht Mocha 15 soldaten ontfangen, waervan de 3 onbequaem om haer geweer te gebruycken sijn, gelijck cappiteyn Strijcker genoch bekent was, eerse van Batavia vertrocken.

Op mijn vertreck van Batavia hebbe mijn reeck. aldaer laten loopen, alsoo ick niet en docht, dat 't selve soo langhe geduert soude hebben; versoeck vrundelijck op UEd. soo ick quaem te overlijden (dat Godt verhoede) deselffde naer 't vaderlandt gesonden mocht worden.

Ick soude UEd. van alles wel breeder adviseren, dan alsoo de copie van resolutie, journalen ende van alle d'ontfangene brieven

hierneffens sende, waer uyt UEd. 't gepasseerde alhier ten vollen sult connen verstaen, zullen desen eyndigen.

Adi 25 Jan° 1624 in de Piscadores.

Was onderteeckent
UEd. dienstwillige dienaer
CORNELIS REIJERTSEN

Sijn niet van meninghe, sooder niet extraordinary voor en valt, na desen van dit mousson aen UEd. eenige schepen ofte jachten te senden, alsoo deselffde qualijck missen connen.

Erntfeste manhafte wijse voorsienige ende seer discreete heere.

Mijne laesten aen UEd. is geweest 25 Janu° passato pr t' jacht Mocha, waervan hierneffens copie gaet, dien ick hope UEd. wel sal hebben ontfangen; sedert is op ultmo d° seer wel aengecomen het lange verwachte schip de Goede Hoope, dat op 21 derselver maent uyt Jappan vertrocken is, tijdingh brengende vant overlijden van Sr Camps, mede dat de Portugese fregatten in de maent van Meert uyt Japan sullen vertrecken, gelijck UEd. bij de missive van Sr Nieuwroode sult connen sien, waeraen refereere.

Wenschen wel dat wij van bequaeme jachten wat meerder waren versien, om op de voors. fregatten te passen; wij hebben in de instructie van Sr van de Wercken belast om op d° fregatten te letten, gelijck UEd. bij deselffde hiernevens gaende sult connen sien. Sr van de Wercken was mede van opinie datse niet eer als in Meert uyt Jappan soude vertrecken, dan sullen evenwel een schip ende een jacht int jongste van February naer Maccauw senden, ten ware wij door eenige verhinderingh deselffe niet missen connen.

Hebben mede verstaen dat Cappn China met sijn joncq 18 dagen voor de voors. Hope uyt Jappan naer Teyowan vertrocken was, doch van de comst noch niet verstaen; was te wenschen hij aldaer waer geariveert, om zijn schult (door d'onse aen hem gedaen) te betaelen, mede op hope offer alsdan meer avonturiers met zijdewaren comen sullen, heeft int voorleden jaer in China veel uytstaende schult gelaten, de ostagiers ende de handschriften van dien in d'onse haer handen gegeven, om de zijde ende zijdewaren in zijn absentie voor ons te innen tot affcortinghe van de verschoote

penningen, daer tot noch toe weynich van becomen hebben. De zijde ende sijdewaren, die daer voorleden jaer door d'onse in Teyowan gecoft sijn, die weynich te beduyden hebben, vallen seer slecht, is oock geen sorteringhe ende zijn hooch van prijs, gelijck UEd sal connen sien aent geene p^{r} schip ZZee ende Mocha naer Batavia hebben gesonden; t' wort genoech belast goet goet te brengen van allerley slach volgens den eysch van UEd. ende onse heeren M^{rs}, coment selffde niet naer, het schijnt om iet te becomen wij tegenwoordich in een seuren appel moeten bijten, om de coopluyden te locken; zijn oock genootsaeckt den prijs van de Japponders te volgen, hoewel zij 20 picol tegen ons een becomen, compt alleenlijck dat sij haer gelt, soo haest in Teyowan comen, naer China senden om zijde waeren voor te copen, soot verongeluckt loopt op haer risico, 't welck voor ons niet wel te doen is, door faute van bekende persoonen, oock dat geen last daertoe en hebben, hoewel voor desen met den anderen goet gevonden is eenige contanten neffens de Jappanders te avonteuren.

Naer mijn duncken zullen noch genootsaeckt wesen door de groote costen de Piscadores te verlaten ende den handel in Teyovan versoecken, hoewel die van China nu daertoe niet willen verstaen, want de Chineesen en sullen niet gedoogen datter eenighe handelinghe in de Piscadores geschiet, hoewel maer een dorre plaets is, daer qualijck loff off gras door de harde winden die hier dagelijcx waijen wil wassen; oock anders niet te becomen als brack water ende dat in drooge tijde sober genoech, als tegenwoordich dat wij qual: water wt de putten bij 't fort en becomen, maar moetent selffde met boots van andere plaetsen halen; soo de droochte noch 2 maenden continueert, sullen genootsaeckt wesen scheepen ofte jachten om vers water te senden, soodat het alhier meest altijt commer cans is.

Daer zijn wel bequame plaetsen oft eylanden in de revier van van Chincheo, ofte dicht aen de vaste cust van China gelegen, die men met 6 à 700 man soude connen innemen, maer seer beswaerl. om bewaren; genomen wij hadden daer een plaets, souden daermede noch den handel niet hebben, maer genootsaeckt zijn deselvige met groote garnisoenen te versien, het welcke de Comp^{e} swaer vallen soude, waer in ons den Chinees genoech soude connen verdeuren. Wensten wel van Comp^{s} wegen, dat d'Ed. Heer Generael Jan Pietersz Coen ende ons de saeck soo wel int begin als nu bekent hadde geweest, soude eer met minder costen als in Teyowan

den handel hebben becomen ende niet van noode geweest een fort te maecken, evenwel soude Pehou ons soo dienstich voor onse scheepe te havenen geweest zijn als nu, dat tegenwoordich met groote costen wort gehouden.

Bij aldien de joncquen, die voorleden jaer van Chincheo zijn vertrocken, nu in Batavia waren gearriveert, en twijffele niet of UEd. sal met het ophouden van d° joncquen ende volck ten dienste der Comp^e^ wel wat wtrechten, voornamentl. soo Wanghsaen met sijn swager noch int leven zijn, hetzij om onse gevangenen te lossen als den handel in Teyowan te becomen, het zijn machtige coopluyden ende mannen van grooten aensien, waerdoor wij lichtelijck, soo UEd. gesint waer eenige gecommitteerde ofte ambassadeurs beneffens een à twee van de principaelste Chineesen naer China te senden, ter spraeck comen souden, om UEd. meninghe haer te verclaeren.

Op het Chinees oft Portugees vaertuych tusschen de custe van China ende Pehou te cruysen is onseecker, oorsaecke men hier met noordelick mousson gestadich harde winden ende stormen heeft, derhalven van noode een goede reede te soecken, is ook breet ende wijt, heeft meer als een passagie, ende met zuyer mouson veel orecaens onderworpen, die hart op de wal wt den zuydoosten wayen, soo dat een schip ontrent de cust van China zijnde niet sonder groot perijckel is; mede soo men eenich vaertuych vervolcht, leyt men groot perijckel om beneden wints te geraecken, gelijck bij de scheepen Groeningen ende d'Engelschen Beer gebleecken is, die niet weder in de Piscadores quamen voort mouson verloopen was.

Sij noch van gevoelen, gelijck ick in mijnen laetsten verhaelt hebbe, om de Chineesen de meeste affbreuck te doen, dat men met 2 à 3 scheepen ofte jachten om de noort loopt ende comen met noorder mousson weder naer de zuyt, ende alle bayen ende havens aendoen, oock zoud men dan beter als nu het vaertuych mogen vervolgen.

Wij sullen dit jaer quael. connen bijbrengen eenighe scheepen naer de Manilha te senden, ende dat door gebreck van scheepen ende volck; hebben met den anderen alhier goet gevonden t'schip de Goede Hope UEd. toe te zeinden, oorsaecke dat wij niet wel en connen mannen om op een tocht te gaen, oock dient het nodich verdub^t^, mede tot beter verseeckeringhe van costel. cargasoen, alsoo qual. een jacht missen connen, dat groot genoech is om de

becomen goederen wt Japan in Batavia te brengen, t'welck d° Hoope gevoechel. vaeren can; oock allet somma silver daerwt te lichten ende in plaets wederom te scheepen allet berch ende 3 kisten ongemunt Hollt^{s} silver, alsoo daer mede niet wel terecht connen geraecken, ende daertoe sooveel R^{a} van 8^{e} dat het samen bedraecht ongeveerl. de 73000 R^{a}, blijven hier noch versien met ontrent 127000 R. bestaende in somma, rijcxdaelders ende $\frac{a}{r}$ van 8^{e}, hetwelck noch tot den handel die voor eerst hebben te verwachten naert hem laet aensien meer als te veel is; senden mede 200 picol sandelhout beneffens eenighe packen cleeden, gelijck UEd. alles sal connen sien bij de facture van Sr Verhult, waeraen mij gedraghe.

Het sandelhout, peper ende root laecken is van de Chinesen gants geen vraech nae; de handelaers en dorven geen waren van ons anders dan gelt in China brengen; hebben acht stucken root laecken met eenige peper naer Japan gesonden, gel. UEd. bij de boecken van Sr Verhult sal connen sien, oock 300 picol sandelhout gescheept in de vloot van S^{r} van de Wercke, om offer een schip van voors. vloot naer Batavia worden gesonden, 't selffde mede te geven.

Mijn verwondert dat Sr Nieuroode in zijn missive niet aen en roert tot wat prijs de goederen, die aen Sr Camps saliger hebben gesonden, vercoft zijn, om op een andermael eenighe becomende, gel. int voorleden geschiet is, om daernaer te reguleeren, opdat die meugen senden, daerse ten meesten dienste der Comp^{e} worden getrocken. De scheepen die van Japan comen, worden sober geprovideert, niet meer als voor 20 à 30 dagen, hoewel naert seggen van den gemeenen man d'eetbaar waeren daer goeden coop zijn, 't blijct bij de reeckeninge niet; het goet dat wij van Japan ontfangen, bevinden eenighe wel een quart ofte derde cort, voornamentl. op de baelen met snoeckvis, volgens de factuyre most in ider bael zijn 300, bevinden daer maer in te wesen 180 ofte ten hoochsten 220 stucx.

Uyt Japan hebben eenen Chineesen tolck gecregen, die ons tegenwoordich weynich te pas sal comen, hoewel hem een goet tractement belooft is; d'andere Chinesen, die mede gecomen zijn, sullen hier seer qualijck aen den cost geraecken; wij sullense met rijs ende anders moeten assisteeren, soo 't selffde geschiet sal goede notitie van gehouden worden ende UEd. ordre daer op verwachten.

UEd. gelieft ons van bequame jachten met den eersten te versien, om oft gebeurden eenige joncquen schappeerden ende naer de Manilha wilden, op haer wederomcompst te passen, oock om Maccauw beset te houden; soo den tijt sulcx can lijden dat wij noch eenighe scheepen naer Maccauw senden, sullen last hebben haer daer soo langh t' onthouden, tot dat UEd. scheepen van Batavia sent om haer alsdan nae UEd. ordre te reguleeren. Het schip Groeningen, de jachten den Haen ende Erasmus sullen int ander mousson dienen verdubbelt, 't welck gevoechlijcker op Batavia als hier geschieden can, doordien wij hier geen plancken hebben die durabel zijn; soot UEd. gelieft dat hier geschiet, was van noode dat wij van goede plancken ende spijckers daertoe dienstich worden versien.

Wij blijven hier noch in de Piscadores leggen met 3 scheepen: Out Delft, Groeningen ende den Sampson, ider versien met 70 ende op 't fort 108 persoonen, daerenboven noch 52 Bandeneesen ofte swarte zijn; de vasticheyt in Teyowan, het jacht den Haen ende jacht Cleen Tolen versien met 117 persoonen ende 17 swarten.

Hebben met den anderen goetgevonden, als blijct p^r resolutie, datter een jacht met de Goede Hope sal vertrecken tot meerder verseeckeringe van de vloot van Sr Isaack van de Wercken te vinden, om een schip, soo zij yets verovert hebben met de voorn. Hoope naer Batavia (sendende) te verspairen, om met meerder macht bij den anderen te blijven, onse vijanden soo veel affbreuck als mogelijck is te doen.

Sullen als vooren verhaelt geen vloot naer de Manilha senden, door oorsaeck wij die niet connen mannen ende qual. missen connen, daerenboven niet sterck genoech zijn, alsoo wij verstaen van de geene die uyt Jappan comen, den Coninck van Spangien den Gouverneur van Manilha belast heeft de cust aldaer met haer scheepen voor de Hollanders te bevrijen, ende daerenboven van de Chineesen gewaerschouwt, dat die van China een vloot versamelden, om onse scheepen in brant te steecken ende ons van hier te verdrijven.

Eenighe van ons volck hebben 8^en deser een vloot van tussen de 40 ende 50 joncquen bij de buytenste noordelijcxste eylanden gesien, niet wetende tot wat eynde sij quamen; naert seggen der Chineesen sijn joncquen van oorloch, daer in was een mandorijn genamt Scheompie, die quam met ons te spreecken, om wederom met den anderen in stilstant van wapenen te comen, hebben tot

noch toe niet vernomen, wat daervan worden wil, sal de tijt leeren; sullen haer weynich vertrouwen, op haer facxtie wel letten ende op ons hoede zijn.

Wij hebben alhier wt schip de Goede Hoope het cargasoen, dat die van Japan voor de Piscadores hadden geordonneert, gelicht, 't geene wij daer meer wt ende ingeladen hebben, sal UEd. claerl. bij de facture van S[r] Verhult connen sien, waeraen mij gedraghe.

Is mede goetgevonden dat Jan van Vene, schipper op d[o] Hope, hier sal blijven om gebruyckt te worden op de scheepen in qualiteyt van oppercoopman, alsoo wij door 't ongeluck van den commandeur Francx daervan seer zijn ontbloot, aengesien hij bequaem is om de plaets te becleeden ende over een vloot scheepen te commanderen, heeft tamel. verstant vant boeckhouden om 't geene op een schip voorvalt te doen. In plaets van den voorn. van de Vene sal wederom met d[o] schip gaen Willem Isbrantsen Bontekoe, oorsaecke hem alle bayen op de cust van China meest bekent zijn, omme te beter onse scheepe te soecken.

Die van Japan hebben ons dit jaer beter met houtscolen om te wermen versien als van cousens ende schoenen, hoewel die noodiger hier als colen van doen zijn; UEd. gelieft ons, soose connen gemist worden, daervan te laten versien, mede soude hier eenige trommelsvellen noodich zijn.

Van Japan hebben 52 vaten boscruyt ider van 100 ℔, 300 piecken ende 100 sabels ontvangen; jegenwoordich zijn van ammonitie van oorloch redelijck versien, dan hebben veel quaet boscruyt onbequaem om te gebruycke, 't welck vermaeckt dient ende in plaets van dat ons met goet cruyt te versien.

Jegenwoordich hebben wij Godt loff in Piscadores tamel. gesont volck, daer veel lichte quanten ende jongens onder zijn; ick soude UEd. wel schrijven om met den eersten geprovideert te worden, dan alzoo de lijst van provisie met schip ZZee, Mocha ende nu met de Goede Hoop worden gesonden, sal UEd. connen sien wat wij van nooden hebbe.

Voorder hebben niet connen goetvinden meerder cappitael op eenen bodem te scheepen, hoewel in mijnen laesten verhaelt hebbe UEd. eenich toe te senden, dan wisten niet datter van Japan sooveel comen soude, sullen het contant, dat wij noch bij ons zijn hebbende, tot naerder ordre van UEd. bij ons houden.

Op 19[en] deser ist jacht Victoria wt Teyowan hier wel gearri-

veert, dat 15 derwaerts hadden gesonden om te vernemen hoet aldaer was gestelt, doch hebben niet anders verstaen dan datter alles in goeden doen was, gelijck UEd. bij den neffensgaenden brieff van Sr Sael sal connen sien.

Wij hebben bij voorighe resolutie goetgevonden, dat t'jacht Victoria in comp^a van de Goede Hoop mede soude gaen om beter de scheepen van Sr Isaack van de Wercke te vinden, dan alsoo hier dagelijcx wel 30 à 40 joncquen onthouden, die alle vaertuych aenhaelen, dat naer Teyowan ofte Ilha Formosa wil ende van daer comt, daerenboven verstaen daegelijcx wt den mont van de visschers, dat die van China van meeninghe zijn een vloot joncquen bij ons te senden om ons hier van daen te slaen, sooser eenige stieren, sullent jacht Victoria alsdan node van doen hebben om d'onse in Teyowan t'assisteeren, oock mede om schade onder de joncquen te doen.

Sr Adam Verhult is aen UEd. versoeckende om op een ander comtoir te leggen, alsoo hem laet voorstaen dat hier weynich eer is in te leggen, daerom UEd. vriendelijck biddende is, bij sooveer Sr Neuroode opt comtoir in Japan niet langer en blijft, dat hij in zijn plaets mocht succederen, ofte soo niet met een ander plaets mocht worden versien.

Sr Neuroode is ons adviseerende, dat 't schip de Hope van veel dingen noch wel was versien, 't welk mij beter als Sr Neuroode bekent was, hoet selffde op 't vertreck na Japan van alles was versien, doch hebben de Hope laten visiteeren, daer weynich in is bevonden, gelijck UEd. bij neffensgaende memorie soo van de visitateurs als daer zijn Sr Jan van de Venne aen gegeven sal connen sien.

Joseph Danielsen, proponent, sijnnen tijt geexpireert zijnde ende op ons versocht heeft, om te mogen vertrecken, ofte noch 2 jaren in Comp^a dienst te verbinden, hebben goetgevonden hem hier te houden, op conditie dat hij met d'eerste scheepen zal mogen vertrecken, bij aldien soo hij 2 jaren in den dienst der Comp^a continueert, dat zijne verbeteringhe van gagie zal staen in UEd. discreetie.

Meeus Goykens, trompetter, vrijman, heeft op ons versocht dat zijn slaef beneffens hem na Batavia soude vertrecken, ter wijle deselfde doort dagelijx voorvallende werck hier noch van doen zijn hebbende, is te vreden dat hij noch een jaer sal continueeren, mits dat hem de reeckeningen van den voors. slaef sal worden

behandicht, om op Batavia comende d'overdiende maentgelden te mogen ontfangen.

Wij hebben hier dagelijcx sedert de Goede Hoope hier is geariveert stercke noordelijcke winden gehadt, dat men qual. van 't een en 't ander schip heeft connen geraecken; alwaert dat wij van meeningen waren geweest de Hope eer te laten vertrecken, soude niet hebben connen geschieden.

UEd. sal ons gelieven met den aldereersten van 't geene wij van doen hebben laten versien, de scheepen oft jachten die UEd. zijn sendende soude nodich wesen, dat die van alles wel geprovideert ende voorsien worden.

Mede ben ick op UEd. vriendelijck versoeckende mijn verlossinge, dat het selffde met d'eerst comende scheepen mach geschieden.

Wij hebben 't jacht Victoria niet gementioneert int getal van ons volck, oorsaecke doen van meninghe waren d° jacht neffens de Goede Hope te senden, dan is versien met 24 persoonen. Sullen desen eyndigen ende 't geene hier in is manquerende sal UEd. connen sien bij de neffensgaende copien van resolutie, journael ende ontfangen brieven, oock verstaen wt mondelingh rapport van brenger deses, waeraen mij referere.

Hiermede enz. int casteel in de Piscadores dese 20en Februarij 1624.

Was onderteekent
CORNELIS REYERSZ

Ed^e Erentfeste Manhafte Wijse Voorsienighe discreete Heere.

Mijn Heere. Weynich daegen naer mijn vertreck van Batavia heb ick UEd^t. p^r 't jacht de Hasewint, comende van Jamby, geadviseert, hoe dat onse reyse door onbeseyltheyt van de joncken zeer traechlijck vorderde.

Naderhand begoste te vermercken, dat Tangsouwing met de cleene joncke van onse comp^a sochte ontslagen te weesen, derhalven de mede gegevene groote chaloep met ses bootsgesellen ende een quartierm^r (welcke namen in nevensgaende memorie gestelt sijn) deede mannen, omme gestadich soo wel des nachts als des daeghs op voors. joncken te passen, maer alsoo wij op den 24^e Junij metten daegeraet, de straete van Malacca, voors. chaloep ende volck misten, zijnde naer onse gissinghe naer Malacca geloopen, heeft voors. jonck (die door vermeerderinge van zeylen harder als te vooren seylde) omtrent een halff carton schoot voor

ons sijnde, sijn beste gedaen om ons te ontseylen; wij schooten twee schooten tot teecken ons in soude wachten, doch ginch echter zijn coers, maer alsoo wij hem een weynich inhaelden, deede een derde schoot schieten om soo moogelijck was te raecken, welcke coegel soo naer de joncq waterde, dat het water daerin spatte; zulcx Tangsouwingh, voor erger vresende, sijn topseyl streeck, aen ons boort gecomen sijnde, socht hem met praetgens te excuseeren; overzulcx hebben ons van zijn persoon ende joncke verseeckert.

Op den eersten July zijn met het jacht Arnemuyden ende voors. joncken in de baye van Pandoran gecomen, alwaer snachs daeraen volgende tegen den dagenraet bij ons quam 't jacht Purmerent ende verstonden wt S[r] de With, hoe dat Wangsan met de groote joncke tot s'daeghs te vooren bij 't jacht gehouden hadde, maer dat ontrent de baye voors. comende (al waer hem daer te vooren aengeseyt was dat met de jachten ende joncken te ververschen ende ons van waeter te voorsien aen zouden loopen) 't zeewaert hielt, ende op de tekenen, die voorn. de With met schieten deede, naer voors. jacht niet wilden toehouden, waerover resolveerden met het jacht Arnemuyden, alsoo beeter als Purmerent voor wint seylde, Wangsans joncke datelijck te achtervolgen.

Dien dach creegen twee seylen int gesicht, waervan het een tegen den avondt naerderende, vermerckten een cleen jonckgen was, 't welck onder de wal vluchtede, des s'anderen daeghs sagen wij noch het tweede zeyl, 't welck wij met onse roeysloep vervolchden ende vermits seer stille was, omtrent de middach achterhaelden, sijnde de joncke van Wangsan, wij verstonden wt den zelven, alzoo dien dach noch aen ons boort quam, dat van meeninge was geweest om recht door naer Chincheu te loopen, ende hielt hem gelijck oft met UEd. noyt woorden hadde gehadt, om met ons naar Pehou te zeylen, seggende de joncke niet sonder groot perijckel in Pehou soude connen gebracht werden.

Sulcx wij ons insgelijcx van Wangsang ende zijne joncke verseeckerde ende zijn met beyde de jachten ende joncken op den 7[en] July in de baye van Chenchen gecomen, alsoo de baye van Commorijn voor dat wij de groote joncke achterhaelde al gepasseert waeren.

In voors. baye van Chenchen creegen naer veele sporlinghe ('t welck ons door eenige paepen, die haer aldaer onthielden,

zijnde d'een een Italiaen en d'andre Spangnaerden, veroorsaeckt wiert) eenige ververSinge ende versch water; de streckinge van de baye ende gelegentheyt van dien sal UEdt. bij nevensgaende kaertgen getekent mette letter A cunnen zien.

Op den 15en Julij uytte baye van Chenchen met voors. jachten ende joncken geseylt sijnde, hebben omtrent de eylanden van Maccau het schip 't Wapen van Zeelandt ontmoet, op 't welcke naer dat alle moogelijcke orde op de joncken gestelt hadde, om te eerder in Pehou te geraecken, overgegaen ende met het zelve op den 3en Augusty in Pehou wel gearriveert ben, alwaer op den 5 ende 6en daer aen volgende de jachten ende joncken mede wel aengecomen zijn.

UEdts. missiven, pampieren ende Instructie ons medegegeven, alsmede die geene, die UEdt. met het schip 't Wapen van Zeelandt nagesonden hebt, hebben naer mijn aencompste in Pehou den E. Heer Commandeur Reyersz ende raet aldaer gecommuniceert ende met de selve vorder geresolveert, zulcx als UEdt. bij neffensgaende copyen van resolutien getekent mette letter B sal connen sien.

Wij hadden verhoopt dat alles volgens de instellinge van gemelte Instructie gesuccedeert soude hebben, maer bevinden de saecken tusschen ons ende de Chineesen in een ander gestaltenisse, als bij UEdts Instructie gepresupponneert wert, hebben ons na de gelegentheyt des tijts ende constitutie van saecken moeten reguleeren.

Tot hoe sooberen staet des Comps saecken op de custe van China door de gepleeghde proceduyren jegens de Chineesen t'mijnder aencomste in Pehou van tijt tot tijt vervallen waeren, sal UEdt door de heer Commandeur genoechsaem ende claerlijck vertoont cunnen werden, derhalven in deesen corter sullen weesen ende niet als sommierlijck 't gepasseerde 't sedert mijn aencomste verhaelen.

In Pehou gearriveert zijnde, hebben wij onse ende der gesanten compste, alsmede tot wat eynde wij derwaerts van UEdt gesonden waren, aen den Gouverneur over de Chineesche macht aldaer, genaemt Soya, bij missive verwitticht, ende versocht te weeten off hij last ende volle macht hadde, omme met ons in onderhandelinge te moogen treeden, daerop wij totte compste van Capn China, die op den 17e Augustus eerst van Teyowan in Pehou quam, geen andre antwoorde van voors. Gouverneur costen becomen, als dat hij last hadde om ons ons fort aff te doen breecken ende Pehou te verlaeten; de verbitteringe ende verachtinge scheen soo groot

te weesen, dat de Chineesen ons niet ter spraecke wilden staen, doch waren soo 't scheen noch geneegen om door een derde ende onpartijdige persoon met ons te handelen, waertoe wij niemant als Cap[n] China hebben kunnen gebruycken, te meer alsoo de selve tusschen ons ende de Chineesen voor deesen gebruyckt is geweest. De ambassadeurs Tansouing ende Wangsang hebben ons met daet ofte raet int minste geassisteert, nochte sijn ons niet toegedaen geweest, gelijck UEd[t] bij 't voors. ende insonderheyt bij 't voorder verhael in deesen sal kunnen afmeeten.

Op onse iterative besendinge aen voors. Gouverneur om sijn E. onse goede genegentheyt tot een vrientlijck accoort te kennen geven, alsmede om sijn genegentheyt tot sulcx ende vordere last te ondertasten, sijn seer trotselijck bejegent geweest, invoegen dat voors. Gouverneur ons door onse gecommitteerde, aen hem gesonden op den 15[e] Augusty, heeft doen aenseggen, dat wij niemant naer die tijt bij hem souden zeinden, ten waere met toesegginge dat wij het fort zouden afbreecken ende Pehou verlaeten.

T'mijnder aencompste in Pehou hadden de Chineesen int gesicht van ons fort op een van de noordelijcxste eylanden van Pehou een sterckte opgeworpen, waerin omtrent de 1000 soldaten waeren, daerenboven lagen onder 't zelve fort 150 oorlochs ende brantjoncken, ieder mede wel gemant.

Op den 16[e] Augusty wierden wij gewaer, dat de Chineesen op 't eylant Pehou selver, soo naer int gesicht van ons fort, haer versterckten, dat wij daeruyt haere vaenen costen bekennen, weshalven wij met advysen van den raede den tolck Abraham derwaerts sonden, om te vernemen wat sij int sin hadden, ende onder dexel van dien hare gelegenheyt ende macht te verspieden, waerop ons door den selve gerapporteert wiert, dat de Chineesen, die hun buyten haere wercken hielden, hem geantwoort hadden, dat sij niet anders int sin hadden, als ons van Pehou te doen vertrecken, ende verstonden vorder, hoe dat de Chineesen met een groote menichte van volck hun aldaer versterckten.

Dit alles geschiede ondertusschen wij antwoort op onse missive, waervan hiernevens copye ende translaet gaet mette letter C. getekent, aen den Combon van Hocheo ende Toutock van Aymoy, door den voorsz. Tangsouing met kennisse van de voors. Gouverneur gesonden, verwachteden.

Op den 17[e] der voorz. maent is Cap[n] China, naer dat bij ons alsmeede de Chineesen van Tayowan ontbooden was (door sijn

gebreckelijcke sieckte tot dien tijt weerhouden zijnde) in Pehou gecomen, ende alsoo hem daertevooren tusschen ons ende de Chineesen als een tusschenspreecker hadde laeten gebruicken, des Comp^{s} saecken toegedaen scheen te weesen ende ons seer behulpich was geweest, hadde opt versoeck van de heer Commandeur toegeseyt, dat hij hem tusschen ons ende de Chineesen vorder wilde laeten gebruicken ende zijne reyse naer Jappan van dat mousson staecken, ingevalle soodanige bescheyt van Batavia quame, dat het fort afgebrooken ende Pehou verlaeten mochte werden. Doch voor aleer de voorn. Cap^{n} resolveeren coste om bij ons te blijven, versochte openinge van ons wat last dat wij mede brochten, daerop wij hem geantwoort hebben, dat wij last hadden om Pehouw te verlaeten, soo de Chineesen ons den handel in Tayowan, Batavia ende elders, alwaer die dienaers van de Comp^{e} resideren, wilden vergunnen, ende hare vaert op andre plaetsen nalaten. Tot den handel hadde hij goede moet, bij aldien wij Pehou wilden verlaeten, maer soo men begoste te reppen van dat de Chineesen haer vaert op andere plaetsen moesten naerlaeten, zoude sijns oordeels, te meer alsoo de Chinezen tegen ons nu gewapent waeren, niet vruchtbaers wtgerecht kennen werden. Wij vonden niet goet, dit poinct tegens de voorn. Cap^{n} hart te vergen, vermits het ons ontijdich docht, alsoo wij, soo wanneer met de Chineesen in onderhandeling zouden gecomen weesen, best souden connen ondervinden, wat met apparentie van goet succes gepretendeert zoude kunnen werden.

Dienvolgende hebben metten andren geraden gevonden, door Cap^{n} China te vernemen, wat genegentheyt de Gouverneur hadde ende hoeverre desselffs commissie was streckende, sulcx de voorn. Cap^{n} China op den 19^{en} voorm. een van sijne dienaers aent Chineese fort gesonden heeft, om te versoecken vrijgeleyde om den voorn. Gouverneur te moogen comen besoecken ende spreecken. Daeghs daeraen volgende keerde de voors. dienaer van Cap^{n} China met antwoort van den Gouverneur voornoemt, dat hij verwondert was, naerdemael bij den Ed^{e} Heer Generael op Batavia aen de Chineesche ambassadeurs (gelijck dezelve in Pehou opentlijk seyden, den Chineesen gouverneur aengedient ende nae China geschreven hadden) volcomentlijck belooft was, het fort aff te sullen breecken ende Pehou te verlaeten, dat alhier des Generaels woort niet nagecomen wiert, oversulcx eer tot vorder bespreck wilde verstaen, versocht wt Cap^{n} China te weeten wat wij in den sin hadden.

Op den 21en daeraenvolgende sehreeff Capn China met onse kennisse aen den Gouverneur, dat wij niet anders als den handel versochten ende int vriendelijck met de Chineesen t' accordeeren, ende versocht andermael met de verseeckeringe van zijn persoon den Gouverneur te moogen come spreecken, daervan toeseggingе gecreegen hebbende, is d'voors. capn China op den 22en voorn. nae de Gouverneur gegaen, omme vorder te ondertasten, wat des Gouverneurs last was ende off hij genegentheyt hadde om tot een vriendelijck accoort met ons te comen, alsmeede om onse genegentheyt tot zulcx den Gouverneur te kennen te geven. Des naermiddaechs is voorsz. capn wederom gekeert, medebrengende aen ons brief van den Toutock van Aymoy, tot antwoort op d'onse door d'voorn. Tangsouwing aen sijn E. gesonden, waernevens hier copye ende translaet gaet, getekent mette letter D. seggende vorder dat den Gouverneur volcomen last hadde met ons te contracteeren. Daeghs daeraenvolgende sont den voorn. Gouverneur door een van zijn mandorijns aen ons een brieff, getekent mette letter E, waerbij ons den handel beloofde, soo wij ons fort af braecken ende Pehou verlieten, gelijk capn China sijn E. aengedient hadde, dat wij bij verseeckeringe van den handel genegen waeren te doen. Mondelingh vraeghde ons de voorn. mandorijn, wanneer wij het fort souden affbreecken ende Pehou verlaten, om sulcx aen den Gouverneur voornoemt te moogen rapporteeren; versochten mede, dat wij de gevangene Chineesen in Pehou sijnde wilde largeeren. Wy hebben daerop geantwoort, dat wij des volgenden daechs aen den Gouverneur door eenige van onse gecommitteerde bescheyt souden seynden, waertoe gecommitteert zijn geweest Gerrit Fredricxsen de With ende Jan Hendricxsen Zael, met zoodanige instructie als UEdt bij neffensgaende copije van dien, geteeckent mette letter F. sal cunnen sien.

Door dese middel hadden wij verhoopt dat tot een formele onderhandelinge soude geraeckt hebben, dan is contrarie wtgevallen, gelijck UEdt bij 't rapport van voors. gecommitteerden, geteeckent mette letter G. sal kunnen zien.

Sanderen daeghs sont de voors. Gouverneur, ons eenige mandorijns om een presijsen tijt te weeten, wanneer wij het fort affgebroocken souden hebben, 't welck wij belooffden binnen twintich dagen te doen.

Doch voor alleer wij deese toeseggingе deden van het fort aff te breecken ende Pehou te verlaeten, hadden gaerne verseecke-

ringe van den Combon van Hocheo selver gehadt noopende de openinge van den handel, 't welck de voorn. Gouverneur, als bij voorn. rapport blijckt, hem zeer belchde, niettemin belooffde ingevalle wij ons woort na quamen, dat hij voor ons brieven van ratificatie weegen sijn woort aen ons gedaen van den Combon soude procureeren ende ons doen hebben.

'T welck wij in deeser voegen oirbair geacht hebben aen te nèmen, te meer wij brieven van den Toutock hadden, dat des voorn. Soyas beloften bij hem van waerde soude gehouden werden, alsmede vermits Capn China ende Wangsang ons affirmeerden, dat op de voorn. Soyas brieff, waerbij ons den handel toeseyde, des Combons van Hocheo siap stont ende op dezelve vastelijck te betrouwen was.

Bij aldien wij bij 't langer behouden van Pehou beeter accoort tusschen ons ende de Chineesen hadden kunnen verhoopen, wij souden onse soobere presente middelen, jae zelffs ons persoonen ten dienste van de Compe ende 't vaderlandt garen opgeoffert hebben, welcker welstant, indien bij 't besitten van Pehou geoordeelt wert, dat gevordert soude kunnen werden, presenteere (sonder roem gesproocken) in sulcker qualiteyt, als UEdt mij alsdan gelieven sal te gebruycken, gewillichlijck ende vrijmoedich mijnen dienst, beneffens ses hondert weerbare mannen om Pehou wederomme inne te nemen; dit spreeck ick naer onser aller oordeel, dat de Chineesen grooter macht op Pehou niet sullen houden, oft sullen die metten voorseyde getal (Godt ten voorsten) wel kunnen overmeesteren, doch 't is sulcx, dat wij bij 't besitten Pehou naer alle apparentie den handel nimmermeer zullen becomen, want soo grooten macht sal mijns oordeels ('t welck garen onder UEdts ende een beeter submitteren) van de Compe niet uytgemaeckt kunnen worden, principaelijck soo wanneer men insiet den generaele staet van de Compe, regart neeme op haer presente macht ende constitutie soo in Indien als in Neederlandt, ende insonderheyt overlegge dat alle des Compe middelen niet bastant zijn, om tegen soo machtigen potentaat als de Coninck van China is den oorloch aen te vangen, veel min te voeren ende zonder eenige apparentie te volvoeren; wat macht naer 't seggen in China tegen ons geprepareert ende toegemaeckt wiert, schijnt ongelooffelijck, derhalven sullen voordat seeckerder bescheyt daervan becomen hebben, deselve niet begrooten, bij de brieven van Sr Nieuwroode aen den Commandeur Reijersz can UEdt sien in

wat voegen de Chineesen de Japanders wt China gedreven hebben.

Wij sijn seeckerlijck geinformeert, dat alreede in Pehou waren thien duysent soldaeten ende daerenboven omtrent twee hondert soo oorlochs, brant- als sinckjoncken, ieder deur malcanderen ophebbende 10 à 12 mannen, alsmede dat den oorloch wt den naem van den Coninck van China zelffs gevoert wiert, denwelcke daervan den last gegeven hadde aen drie Combons, te weeten van de provincien van Hocheo, Canton ende Nanquyn, dewelcke zijn Majesteyt geinjungeert hadde uyt de voorseyde provintien middel te beschaffen, om ons wt Pehou ende van de custe van China te doen vertrecken, t'welck bij aldien bij de voorseyde Combons geduyrende den tijt van hare regieringe niet volbracht wierde, souden niet alleen voorseyde Combons, maer noch veele andere grooten ende zonder eenige genade, alle zoowel officieren als soldaten, die daertoe in Pehou souden gesonden geweest sijn, beneffens haer gantsche geslachte metten doot gestraft, ofte eeuwelijck uyt het gantsche rijck van China gebannen geworden hebben.

Geduyrende onse voors. onderhandelinge mette Chineesen, is de generaele visitateur van weegen den Coninck van China in Pehou gecomen, om hem te informeeren, off des Conincx last naer behooren achtervolcht wiert, dewelcke, naerdat de Chineesen haer voorverhaelde sterckte op 't eylant Pehou opgemaeckt hadden, weder na China vertrocken is.

Wat het meesterschap van den handel aengaet, jae alleenlijck de pretentie dat de Chineesen hare vaert op Manilha, Maccau ende andere onser vijanden plaetsen souden naer laeten, hebben om verscheyden redenen niet goet gevonden te mooveeren.

Want het selve moeste ofte door de harste ofte sachste middelen naer onser oordeel geobtineert worden, t'een ende t'ander was voor ons van geener apparentie, alsoo wij in plaets van offencive oorloch, voor deesen te voeren, alsnu genoech naer onsen sooberen staet soo van volck als amunitie van oorloch te doen hadden met op onse defentie te staen, ende om door sachte middelen iets te vercrijgen, moesten eerst vrienden (welck wij (Godt beetert) niet een in China hebben) verwecken, 't welck soo lange in Pehou resideerden, naer 't hem liet aensien, geensints soude hebben cunnen geschieden, vermits alle de geene, die voor deesen eenige genegentheyt tot ons gethoont hebben, daerover qualijck getracteert ende eenige metter doot gestraft sijn, welcke straffe over haer gansche geslachte gegaen is.

Hadden wij andre persoonen kunnen gebruycken, wij souden Cap[n] China soo veele niet vertrout hebben, als nu bij gebreck van andre genootsaeckt sijn geweest te doen. Wij hebben dickwils in plaetse van onnutte meede gegevene tolcken, die wij eerst naer Batavia ende naderhant met de scheepen naer Manilha geordonneert hebben te vertrecken, gewenst dat wij van Bencon, Jan Con, ofte andere Chineesen van Batavia voorsien waeren geweest, om ons al soudet maer geweest sijn als tolcken ende schrijvers te dienen; met wat persoonen wij ons nu hebben moeten behelpen, is beeter gesweegen als geschreven. Godt geve, dat alles ten besten ende tot dienste van de Comp[a] mach gelucken.

De voorgaende procedures op de cust van China hebben gantsch China soo seer tegen ons verbittert, dat wij niet als voor moordenaers, geweldenaers ende zeeroovers gereputeert werden, gelijck Wangsang ons voor deesen, alsmede nae sijn wederkeeren in China naer gegeven heeft. De proceduyren tegen de Chineesen gepleecht sijn inderdaet seer hart ende wreet geweest ende naer mijn oordeel soodanich, dat door deselve den handel noyt geobtineert soude geworden hebben, gelijck wij vertrouwen, dat met noch veele andre bastante redenen beweert soude kunnen worden.

't Waere te wenschen, dat wij noyt op de cust van China hadden geweest, ende dat UEd[t] van der Chineesen macht ende gewoonlijcke proceduyren, als in sonderheyt van de gelegentheyt van deese plaetse voor 't vertreck van de Heer Commandeur Reyersen van Batavia grondich geinformeert waren geweest, soo en souden misschien het gantsche rijcke van China nochte de Coninck selffs met geen affkeer nochte wraecke tegen ons ingenomen weesen; nu sullen eerst alle deese ende veele andre inconvenienten ende onheylen, soot mogelijck is, opt gevoeghelijckste dienen wechgenomen ende verduystert te worden, voor alleer de Comp[a] de lang gewenschte vruchten van dien overtreffelijcke Chineesen handel sal cunnen becomen.

Wij hadden gaerne gesien, dat UEdh[ts] ambassadeur aen den Combon van Hocheo gesonden in comp[a] van de Chineese joncken, waermeede Tangsouwing op den 12[en] Augusty naer China vertrocken is, met een à twee van onse jachten hadde moogen mede gegaen, maer alsoo verstonden, dat het bij den Combon seer qualijck soude geduyt geweest sijn, soo onse jachten sonder sijn licentie op de cust van China verscheenen, ende naderhandt hun de saecken sulcx toegedraegen hebben dat door voorn. ambassadeur

bij den Combon ten principale naer apparentie niet meer soude kunnen verricht, maer groote schenckagien ende oncosten te vergeeffs moeten gedaen werden, is de reyse tot noch toe naer gebleven. De Chineese ambassadeurs ende cooplieden van de joncken voorgeleyt zijnde om met onse jachten geaccompagneert na China te vertrecken, rieden zulcx seer aff, ende presenteerden liever in onse handen als gevangenen te wille blijven.

Cap[n] China ende de voorn. Chineeschen Gouverneur sijn op de 12[en] September in comp[e] naer China vertrocken, d'een om den Combon vant gepasseerde in Pehou rapport te doen ende d'ander om sijn wtstaende schulden in China ende sijn perticulier proffijt te bevoirderen; zoo hij met eene in faveur van ons bij den Combon, Toutock, andre grooten ende mandorijns oft cooplieden iets can te weege brengen, sal het sonder twijffel niet naerlaeten, alsoo hij wtgeeft, deese reyse principaelijck aen te neemen om onsen t' wille ende oversulcx vertrout dat daervoor niet ongeloont sal blijven; veele heeft hij voor de Comp[e] gedaen, daervoor naer merite gerecompenseert sal dienen te werden.

De Gouverneur is ons voor sijn vertreck van Pehou int fort met grooten staet ende pracht weesen besoecken ende besichtigen hoe naer het fort affgebroocken ende geslecht was; staende heeft met ons gedroncken, maer needer te sitten ende te eeten, hoewel het op de taefel gereet stont, geexcuseert. Voor sijn affscheyt vraeghden ons off den ambassadeur, die UEdh[t] aen den Combon gesonden haddet, met hem soude reysen, 't welck geexcuseert ende wtgestelt hebben, wij sullen met devotie naer het bescheyt van den Combon ende 't geen door Cap[n] China te weege sal kunnen gebracht werden wachten.

Alsoo wij bij resolutie van dato den 21 Augusty goetgevonden hadden, in Tayoewan in plaets vant afgebroockene fort aldaer weder een fort te maecken, hebben t' werck weder bij der handt genoomen ende sijn vast besich om een fort op den zuythoeck vant inkomen van de baye te leggen, alsmede een huys daer tegenover om den handel te drijven; eenige steen ende pannen sijn ons uyt China gebracht, waermede als met die geene die noch hoopen te becomen, sullen alsulcke huysinge maecken als hier van nooden zijn ende moogelijck weesen zal, bij gebreck van Hollantsche timmerlieden, metselaers ende arbeytslieden zullen ons met Chineesche, soo die becomen cunnen, behelpen, alzoo de gesondene metselaers ende de meeste part van de timmerlieden, om

dat onbequaem sijn om yets te maecken, aen de scheepen seinden sullen.

Tot noch toe hebben weynich sijde becomen, niettegenstaende wij verstaen dat ieder een die sulcx versoeckt licentie verleent wort, om met ons te moogen comen handelen, doch achten dat de harde noordelijcke winden de cooplieden thuys houden, ende vermercken dat de Chineesen seer schu van ons sijn ende vreesen dat wij haer goet, soo alhier bij ons quamen, met gewelt souden affnemen, welcke vreese mettertijd sal moeten wech genomen worden, waertoe wij Cap. China mede van doen zullen hebben, ende insonderheyt salt moeten geschieden met de Chineesen, die hier comen, boven ordinarie goet tractement te doen, alle waeren op te coopen, die hier gebracht worden ende dat tot hoogen prijs, waerinne wij schrupuleus sijn, alsoo wij nochte geene van der Comp^es dienaers, die hier zijn, in den Chineeschen coophandel int minste ervaren sijn, te meer vermits onses oordeels sien, dat meest slecht ende verleegen goet tot noch toe gebracht is.

't Is den voortganck van den handel zeer hinderlijck dat wij geen coopmanschappen ofte waeren hebben, die de Chineesen van hier weeder naer China kunnen voeren, den peeper ende nagelen hebben meest vercocht tot geringen prijs, maer weynich sandelenhout, vermits het zeer slecht ende vergaen is, zulcx dat de Chineesen maer een halve reyse kunnen doen, ten sij aen haere waeren, die alhier brengen, meerder profijt doen als anders soude geschieden.

Met Cap^n China hadden gecontracteert te leveren 150 picol witte rouwe sijde tegen 140 tayl 't picol, waerop noch weynich gelevert heeft; hij claecht (als UEd^t bij sijn missive getekent mette letter H sien can) dat de zijde seer dier in China ingecocht wort, te weeten tegen 126 tayl 't picol, waerop gereekent het verlies vant gewicht, de vracht ende risico van der zee, soo wanneer niet meer als 140 tayl voor 't picol souden crijgen, weynich profijten voor haer op de sijde te doen zouden weesen. Tot 200 realen hebben geresolveert goede zijde in te coopen, soo die niet minder cunnen becomen, 't welck noch niet genoech sijnde sal men die prijs soo moogelijck is niet verhoogen, maer die met schenckagie, naer advenant de quantiteyt van de zijde, die sij brengen, contenteeren.

't Voorleeden jaer hebben de Japanders niettegenstaende eerst de risico van haer gelt, 't welck naer China senden, alsmede van

de zijde, soo wanneer naer Tayowan gebracht wort, loopen, voor 't picol witte rouwe zijde 226 tayl aen de Chineesen betaelt, sonder zoo keurlijck op de zijde te zijn, als wij garen wilde weesen.

Naer de waeren voor Solor ende Timor geeyscht hebben vernomen, maer tot soo geringe prijs (als in UEdh[ts] memorie gestelt) sullen die niet kunnen becomen.

Van verscheyde sorteringen van rouwe ende gewrochte sijde, gout, radix China, porceleyn ende andre waeren hebben door Cap[n] China munsters geeyscht, die wij verwachten.

Wat capitael ende coopmanschappen tegen 't naeste jaer herwaerts dienen gesonden te werden, sal UEd[t] beeter als wij connen oordeelen.

De ontdeckinge van de noortcust van China heeft voorleeden zuydermousson niet kunnen geschieden, oft UEd[t] sulcx toecomende zuyder mousson raetsaem acht, dat voortgae, sullen met naeste advys verwachten. In welcken gevalle gelieve UEd[t] te gedencken, dat zulcx int eerste ende niet int laetste van de zuydermousson, vermits de harde winden die alsdan wayen ende als dan perijckelooser is 't landt aen te doen, dient te geschieden.

Naer Japan sijn gesonden 't Wapen van Zeelandt op den 13[en] Augusty, ende Groeningen, 't welck aldaer verdubbelt sal werden, op den 25[en] der selver, waermede zoo veel rijs ende andre geeyschte provisien voor Batavia ende 's lants vloote ontbooden hebben, als eenichsints sullen kunnen bergen. Tot opcoop van 't welcke, soo de voorn. scheepen aldaer in salvo arriveeren, S[r] Nieuwenroode ten overvloede achten versien sal weesen; wat cargasoen derrewaerts gesonden is, sal UEd[t] bij nevensgaende factuyre met de letter J getekent kunnen sien, 't geen overich sal weesen, hebben herrewaerts in somma silver ontbooden.

Hoewel wij in Pehou gedifficulteert hebben bij onderhandelinge te pretendeeren dat de Chineesen haer vaert op Manilha souden moeten naerlaeten, soo hebben wij evenwel dienstich geacht met soodanigen vloot als uyt kunnen maecken voor Manilha der Chineesen vaert derwaerts te beletten, 't welck misschien niet veel swaricheyts met hem sal sleepen ende in China lichtelijck verantwoort sal kunnen werden, alsoo wij verhoopen dat de Chineesen tegen die tijt beeter gevoelen van ons hebben, ons voor cooplieden kennen ende dat ondrentusschen eenighe vrienden door d'een oft d'ander middel in China sullen maecken, om de selve des noodich te moogen gebruycken; wat ordre wij gestelt hebben op de joncken,

die aengehaelt soude moogen werden, zal UEd[t] bij resolutie van dato 13[e] October kunnen sien.

Vermits de constitutie van des Comp[es] saecken niet gedoochde veel machts vanderhant te senden, als meede om dat alhier geoordeelt wiert, dat de vloot vant landt immers soo bequaem van hier als van Jappan gesecondeert coste werden, hebben geen jachten tot dien eynde naer Jappan gesonden, ende ordre gegeven dat de derrewaerts gesondene scheepen int keeren van daer Pehou sullen trachten aen te doen, uyt welcke, zoo aldaer arriveere, wij de provisie voor 's lants vloote sullen lichten ende ter gelegener tijt de zelve te gemoet zenden.

Soo 't geviele dat de voors. scheepen Pehou misdreven, zullen bij d'openinge van de Chineesen handel middel genoech hebben om t' noodige secours voor 's lants vloote van hier te kunnen seynden.

Van Manilhas ende Maccaus gelegentheyt hebben alhier niet seeckers kunnen vernemen; geleeden drie weecken is in Wangcan 't welck ontrent . . . mijlen van Tayovan leyt, een jonckgen gearriveert, waervan de schipper in Tayowan sijnde, ons verhaelde, dat geleeden twee maenden wt Manilha was gescheyden, dat in Manilha geen Chineese joncken t' voorleeden jaer waeren geweest ende alsoo geen proffijten aldaer te doen waren, als mede vermits t'quaet tractement van de Spangiaerden veele Chineesen ende noch meer Japanders van daer vertrocken, seyde mede dat Cavite op nieuws versterckt was ende dat in Manilha ontrent 1500 weerbare Spangiarden waren, mede dat ettelijcke duysent Pampangers, die dagelijcx met het geweer geoeffent wierden, in der haest bij een costen gebracht worden ende ten dienste van de Spangiaerden stonden; verclaerde vorder dat in Manilha voorleeden jaer een silverschip aengecomen ende na Maccau gesonden was, mede dat in Manilha op sijn vertreck van daer, niet meer als twee groote scheepen ende vier galeyen waren, watter van zijn sullen soot mogelijck is naerder van informeeren ende UEd[t] als mede den Admirael L'Hermite ter gelegener tijt daervan adviseeren.

In Maccau verstaen wij dat den handel geslooten is ende dat de Portugiesen van weegen den Coninck van China, den welcken hare residentie aldaer schijnt ter ooren gecomen te wesen, belast is van daer te vertrecken, wat daervan is, verhoope eerstdaechs uyt de advysen van Cap[n] China naerder te verstaen.

In Tayowan met volck ende alle schepen behalve Noort Holland

gecomen weesende, te weten Oudt Delft op 13½, de Samson op 13 Maese voeten diepgang, sijn de inwoners van Saolang ende Sincan, welcker negrien ons naest leggen, bij ons affgecomen, ende hebben ons hare vrientschap aengeboden, door intercessie van dewelcke die van Backalouwangh, daer door t' voorleeden jaer eenich volck van ons dootgeslagen ende 't fort in brant te steecken getracht is, onse vrientschap meede vergunt hebben.

Wij hoopen haer harten metter tijt teenemael de Chineesen te onttrecken, alzoo 't èen volck tot veranderinghe geneegen schijnt te weesen. Ieder van hun is ten naeste bij even veel meesters, willen onder geen een hooft staen, voeren gestadich inlantschen oorlooch ende die de meeste hooffden weet te haelen, 't welck meest bij laegen ende listen doen, die heeft onder haer het meeste seggen. Haere vrietschap sal met geschencken ende vreese van onse macht gevoet ende onderhouden moeten werden, waerdoor noch veele vrientschap alhier verhoopen te becomen.

De Chineesen sijn uytter maeten zeloers over onse residentie alhier ende soecken alle quaet tusschen de inwoonders ende ons te rockenen, doch wij verhoopen dat ons niet seer hinderlijck sullen kunnen weesen.

Hier vallen jaerlijcx omtrent . . . . . hartevellen; gedroocht hartevleeseh ende vis wert hier in abondantie aen de Chineesen vercocht ende naer China gevoert, waervan ieder een picol nevens desen sijn sendende, kost 't hartevlees . . . . . en de gedroochde vis . . . . . à . . . . 't picol; zoo UEd[t] tegen 't naeste jaer eenich begeert, gelieve ons 't selve te laeten weeten.

Int schrijven deeser sijn eenige van de principaelste van Baccalawan bij ons gecomen ende versochten selve onse vrientschap, die sij seyden dat wij haer door die van Saoulang toegeseyt hadden, als meede dat wij eenige Hollanders in haer negri wilde senden, gelijck wij in Saoulang ende Sincan gedaen hebben, t'welck haer toegeseyt is ende zijn weeder na Baccalawang met een cleene vereeringe vertrocken, om de inwoonders van haer negri van onse goede genegentheyt t'haerwaert te verwittigen; wij verhoopen naer 't hem tot noch toe laet aenzien, dat deese plaetse de Comp[e] dienstiger als Pehou sal weesen.

Om de inwoonders van deese omleggende negries te meer tot ons te trecken ende vermits de inwoonders sulcx aen ons selffs versochten, hebben aldaer een ondercoopman met noch twee andre persoonen in Saoulang metterwoon gesonden; die van Baccalawan

hebben meede eenich volck versocht, 't welck onses oordeels dienstich sal weesen dat geschiede.

Hiervooren hebben wij aengeroert, dat alle onse scheepen van Pehou sijn vertrocken. In seeckere joncke, die wij van Pedro China, sijnde een metgesel van Cap^{n} China, tot onsen dienst becomen hebben, zijn twee Comp^{s} dienaers op den 29^{en} October met voorweeten ende verwillinge van Oungsoupy, die aldaer nu opperste is, naer Pehou vertrocken, om op de comste van de scheepen, die wt Japan verwacht worden, te passen, ende onse missive, daer bij wij deselve herwaerts ontbieden, aen de overhooffden van die over te leveren, als meede om te verspien, wat aldaer passeert ende de Chineesen maken.

Hiernevens gaen verscheyde kaertgens van Tayowan als Pehou, dewelcke de herrewaerts comende jachten zullen dienen meede gegeven te werden, soo veel stierlieden ende op dit vaerwaeter ervaerne persoonen sullen met dese ende volgende jachten naer Batavia senden, als eenichsins alhier kunnen missen.

Het jacht Erasmus hebben alhier niet kunnen verdubbelen, soo door gebreck van gelegentheyt als insonderheyt van haer, arpuys, pick ende teer; van de plancken met de jachten herrewaerts van Batavia dit mousson gesonden, sijn wel drie vierde parten schalen, sulcx dat die weynich strecken.

t' Schip Orange is bij de heer Commandeur van ronthout versien, 't geen daer nu weeder aen gebreeckt sullen met het ronthout van Delft suppleeren.

't Jacht Purmerent heeft veel ronthout van doen, sullen hem naer ons present vermoogen helpen; UEd^{t}. gelieve doch te verhoeden, dat herrewaerts geen soo gebreckelijcke scheepen ende jachten, als tot noch toe geschiet is, gesonden worden, alsoo UEd^{t}. bekent is, dat hier geen middel hebben om de selve behoorlijck te versien; hiernevens gaet een memorie van 't geene alhier voor de scheepen ende jachten alsmeede 't garnisoen van noode is.

De Haen heeft de verdubbelinge noch niet hooch noodich van doen, alleen schort hem een weynich aen zijn kiel.

Arnemuyden ende Purmerent sullent niet langer sonder herdubbelinge als dit aenstaende jaer kunnen wtharden.

De Samson is door sijn swackte soo lecken schip, alsoo niet genoch verbonden is, dat niet lange boven gehouden sal kunnen worden, ende derhalve genootsaeckt sullen weesen, 't selve ver-

mits niet bequaem is om te versenden, alhier te sloopen.

Out Delff is noch dicht ende streckt ons voor een packhuys.

De jachten de Fortuyn ende Victoria sullen alhier soo veel moogelijck is repareeren, alsoo op de tocht naer Manilha goeden dienst sullen kunnen doen.

Van boscruyt sijn seer qualijck voorsien, gelijck UEd[t] voor deesen door den heer Commandeur geadviseert is, 65 vaeten dat gansch niet gebruykelijck is, senden met dese jachten naer Batavia, hier houden voor 't fort ende alle de scheepen ende jachten 338 vaeten, waeronder wel een derde part is, dat niet veel en doocht.

Deesen dus verre geschreeven sijnde, waermede wij het jacht Tertholen gedestineert hadden op den 20[e] October naer Batavia te senden, hebben van Cap[n] China een brief becomen, waerbij ons adviseert dat vermits zijn indispositie naer den Combon van Hocheo niet heeft kunnen reysen, dat alreede passen verleent waren, om met ons alhier te moogen gaen handelen, alsmeede voor twee joncken naer Batavia, vorder dat hij van meeninge was met den eersten met eenige zijde herrewaerts te koomen, gelijck UEd[t] bij sijn missive aen ons ende Pedro China geschreven, getekent mette letter K can sien; oversulcx geresolveert hebben het jacht Tholen noch eenige daegen op te houden.

Op 21 October sijn alhier seven joncken van China gearriveert, doch hebben weynich sijde aengebrocht; met voors. joncken hebben wij van de geweesene Gouverneur over de Chineeschen macht in Pehou alsmede van Cap[n] China brieven becomen, waervan de copyen ende translaet hierneveus gaen, geteeckent mette letter L.

Wij verstaen dat van onse gevangenen in China noch int leven sijn de commandeur Christiaen Francxs ende Willem van Houdaen, Doede Floorisz met drie jongens, ende dat sij naer Paquian, alwaer de Coninck sijn hoff hout, gevoert zijn ende gevanckelijck gehouden werden; door Tangsouwing hebben aen haer een brieff gesonden, maer vreesen dat niet bestelt sal werden; alles wat geschieden can, sullen voor haer verlossinge gaerne doen.

Tangsouwing, soo wij uyt de cooplieden, die alhier comen, verstaen, treckt hem onse saecken niet meer aen, maer is van dat hij in China gearriveert was ende onse brieven aen den Toutock overgelevert hadde, besich geweest met sijn eigen saecken, sulcx dat hij, niettegenstaende anders belooft hadde, niet een enckel woort en schrijft.

Alsoo Cap^{n} China langer als verhoopt hadden, volgens sijn eygen schrijven tardeert, hebben metten andren goet gevonden het jacht Terthoolen vooraf te senden, waermeede de heer Commandeur Reijersz vertrekt, dewelcke UEd^{t}. 't geene aen deesen soude mogen gebreecken int breede sal kunnen verhaelen.

Met voors. jacht gaet eenige witte rouwe zijde ende zijdewaeren, gelijck als UEd^{t}. bij factuyre van Sr de With gelieve te zien.

Int Comptoir Tayoewan desen 5 Novemb. 1624. Was onderteeckent: Martinus Sonck.

BIJL. IX.

Brieven uit Batavia naar de Pescadores.

Achtbare Manhafte Voorsienighe seer discrete heer.

Onzen jonghsten aen UE. is geweest p[r] de jachten Cleen Tholen ende Sincapura [1], welck op 2[e] deser in comp[a] vooruyt na de custe van China geloopen sijn, met ordre dat en passant Jamby ende Patany souden aendoen om daer eenich sandelhout te lossen, soot van noode waer; 't was besloten dat den Sampson corts naer haer vertreck volgen souden om hun in Jamby oft Patany (daer sij ordre hadden op sijne compste te wachten) te beloopen, doch alsoo de fluyte Gorcum, dien selffden tijt dat de jachten haer affscheyt genomen hadden ende noch int gesichte onderseyl waren, vant patria hier te rede quam, daerbij eenichsints begonden te bemercken ende grotelijcx te twijffelen dat de mayores met de vlote vant najaer 1621 soo veel contanten niet seinden souden als bij de seventhien besloten ende met haere missive p[r] Walcheren eenige daghen te vooren becomen, toegeseyt was, heeft sijne Ed. goet gedacht den Sampson noch wat op te houden, tot dat naerder bescheyt met eenighe van de resterende schepen, die men alle ure was inwachtende, souden becomen, om des te sekerder te gaen ende ons alhier niet al te haestich t'ontblooten, al eer men finalijck op de beseindinghe van contanten na China disponeerde, waerover een na-Ordre aen de voors. jachten gesonden is, dat op de compste van den Sampson noch in d'een noch in d'ander plaetsen wachten, maer hunne reyse opt spoedichste na China vervoirderen soude, nadat in Jamby ende Patany haren last volbracht souden hebben. In voors. jachten waren halff ende halff onder cognoissement verdeelt vier kisten met contanten, stijff 600 picol sandelhout, thien leggers met arack, 6 ditto met Spaensche wijn, gelijck UE. p[r] copie van nevensgaende facture sien moghen. Verhoopende dat U de voors. jachten voor den ontfangh deses met lieff toegecomen werden.

'T sedert derselver vertreck syn hier van 't vaderlant aengecomen

---

[1]) Niet afgedrukt als slechts een geleidebrief voor de facturen.

de schepen Delffshaven, Heusden ende Woerden, waarbij onder anderen eenen particulieren brieff van de Camer van Amsterdam ontfanghen, daerinne de M^rs^ verhalen hoe doort aengaen van den oorloghe de realen gans schaers te becomen waren, in voegen dat wel $\frac{1}{8}$^e^ comptanten met dese vlote min seinden souden, als bij hare generale missive toegeseyt hadden; dat wel wat veel buyten onse gissinge uytgevallen is, alsoo sijne Ed. voorgenomen hadde op der heeren toeseggiughe ende de groote hoope van goet succes op de custe van China een tamelijck capitael met dese voorgemelte jachten ende den Sampson UE. toegesonden te hebben, maer vindende sich in hoope van secours gefrustreert, is t'ruyme project in een becrompen conclusie nootshalven getransformeert, evenwel om te doen wat mogelijck is ende voor soo veel sonder verachteringhe van d'ordinari retoeren met besnijdinge van andere quartieren eenichsints heeft connen geschieden, is goet gevonden met den Sampson te seinden elff kisten, namentlijck 8 kisten met 64,000 realen in spetie ende dry ditto met stijff 22.000 realen van achten ongemunt silver in massa, monterende met de bijgaende provisiën als p^r^ inleggende facture de somma van f 224.279 : — : 8. Godt laat UE. alles in salvo toecomen, met proffijt ter gelegener tijt verhandelen ende ons met den eersten de vruchten van soo een treffelijcq entreprise smaken.

Na de discoersen, die sijne Ed. met de Chinese nachodes ende andere cooplieden hier gehadt heeft nopende den handel van China, laten haer voorstaen, soo men de sake met macht bij de handt neempt, sterck vervolcht ende ons daeromtrent ter nederslaen, dat die ongetwijffelt obtineren sullen, ende al waert schoon dat de openinghe in den eersten niet en volchde, sijn van opinie, ja schier buyten twijffel, oft daer sullen geen waeghhalsen gebreken, die met ons in 't heymelijck sullen comen handelen ende toevoer doen van alle nootlijckheden, die men souden mogen van doen hebben, oock dat ons geen materialen ende volck mancqueren zullen om in de fortificatien, soo men die daeromtrent begrijpt, te gegebruijcken ende dat om een cleen geldt.

Van de wel gelegene haven in de Piscadores hebben mede seer goet bescheyt gegeven, met UE. verclaringhe dien aengaende gedaen gans overeen comende, zeggen oock dat op ditto eylant niet en wast anders als groote menichte mostaertsaet, dat bij de Chinesen jaerlijcx met jonckins daer van daen gehaelt wordt. Weten oock seer veel te seggen van seker haven gelegen aen de

binnencant vant eylant Formosa ofte Lequeo Pequeno, wat noortlijcker als de plaetse Lamang, daer de Spaensche discoersen van schijnen te vermelden, alwaer de Chinesen van Chincheu jaerlijcx met eenige jonckins ende coopmanschappen oversteken, daervoor zij in retour hertevellen halen; zeggen mede dat dese plaetse gants houtrijck ende vol lijfftochten is, laten haer voorstaen, soo daer plaetse begreep ende inhield, dat sulcx bij de Chinesen niet eens aengetrocken soude worden, alsoo het buyten de jurisdictie van de crone van China leyt ende dat ons daer oock den handel sonder eenighe moeyte wel geworden soude. Maer soo men in de Piscadores ofte op eenighe andere eylanden, staende onder 't gebiet van China, plaets inneempt, dat dan den handel vooreerst met strickte mandat ende nauw regard wel mochte belet worden, doch meenen dat geene heymelijcke handelaars ontbreken sullen, die onder decksel van uyt visschen ofte naer haer gewoonl. handelplaetse op Formosa te varen, steelschewijse soo op Formosa als op eenighe andere eylanden, daer wij resideren, met ons sullen comen handelen, alser maer proffijt te doen is. Al soude het oock met ooghluychinghe van de mandorins selve geschieden om haer particulier genut daervan te trecken.

Wat belanght de verkiesinghe vant rendevous, daervan can alsnoch met geen ander fondament gediscoureert worden, als voor desen gedaen is. Voor den ontfangh deses achten wij dat UE. een bequame plaetse daer ontrent begrepen sult hebben. Ick sal alleene en passant seggen onder beter bericht, dat mij dunckt de Piscadores soo een plaetse te wesen, die men den vijandt in aller manieren uyt de wege behoort te leggen ende selffs dient in te houden, alwaert oock soo dat op Formosa noch soo bequame haven, vruchtbaer lant ende lijfftochtighe plaetse gevonden conde worden, gelijck de Chinesen affirmeren daer te wesen; met de Piscadores in te houden ende eenighe macht van schepen bij tijden van 't jaer na Formosa te seinden achten wij dat den vijandt dese gelegentheyt onthouden ende wij van beyden sullen connen gedient worden. D'inwoonders van Formosa, soo ons de Chinesen waerschouwen, sijn een boos ende gans trouwcloos volck, soo dat men hem tegen hare listighe practijcken met behoorlijcke ommesight ende goede wacht sal moeten wapenen.

Wanneer UE. de comptanten p^r de voorgemelte jachten ende t'gene nu p^r den Sampson gesonden werdt becomet, berekenen wij dat UE. neffens 't capitael, dat met de vloote gegaen is, te

samen in handen sult hebben over de 400.000 guldens, bestaende meest in realen van achten ende ongemunt silver; t'is veel ten aensien van ons cleen vermogen, maer weynich na den eysch, insonderheyt soo den handel wat vroeger ende ruymer toevalt, als men gegist heeft. Godt geve dat alles wel besteedt mach worden, de proffijten sullen ten minsten in plaets van Manillasche prinsen sooveel opbrengen, dat d'oncosten van de vlote daer aen gevonden ende onse meesters geëncourageert sullen worden, op den voorsmaeck van China ende tot vervolgh van dien handel grooter capitalen te seinden. Niettegenstaende dat UE. geen andere spoore behoeft als de hertelijcke recommandatie van sijne Ed. selve, daer beneffens dat ons UE. overgrooten ijver ende lust tot bevoirderinghe van des Comp^es welstandt ende Uwe bijsondere eere van langer handt seer wel bekendt is, soo en can ick evenwel niet laten amptshalven mijn debvoir mede daerbij te voeghen ende UE. andermael des Comp^es saken opt hoochste te recommanderen ende alle vlijt laten aenwenden, voor soo veel eenichsints geschieden can, ten eynde dit sobere capitael in goede courante waren tot civilen prijse besteedt ende ons noch van dit jaer eenige retoeren daervan toegesonden mogen worden.

Hiernevens gaet een memorie van verscheyden Chinese coopmanschappen, die tot den handel van Timor gants dienstich ende hooch van nooden sijn; UE. gelieve ons daervan den eisch ende zoo t'niet t'eenemael geschieden can, dan soo veel te beschicken als sonder prejuditie ende merckelijck vercortinghe vant principal geschieden can ende vooreerst sult connen becomen, gedenckende dat sonder dese waren den Timorsche handel niet gedreven can worden, die nochtans om 't proffijt gevende sandelhoutswille nootsakel. moet gehanthaaft worden, alsoo dit mede een groote stijvinghe in den Chinesen handel geeft, gelijck UE. wel kennelyck is.

Den incoop van dese waren sal dienen met goede kennisse ende behoorlijcke consideratie te geschieden, de prijs moet niet vergeleken worden na de valeur der goederen hier te lande ofte gelijck de Chinesen die hier gewoon sijn te vercoopen, maer naer dat in China selve waerdich sijn, rekeninge makende dat de Chinesen op haer goet, wanneert 't selve hier te lande met haere joncquen overbrengen, van één drye maken ende op sommig wel van één vijff, min en meer naer den aert vant goet ende den afftreck van dien. Tot incoop voorgemelter goederen sal UE. sulcke persoonen ter hulpe mogen gebruycken, die den handel van Timor ten

deele bekent is, als onder anderen den coopman Evert Harmensz ende de sulcke die eenich kuntschap meer daervan hebben.

't Silver in massa, welck met den Sampson gaet, is van verscheyden alloye, doch altemael van de fijnste soorte, ende cost de Mayores volgens haer schrijven stijff 11 p^r^ cento meer als realen silver; UE. sullen int verhandelen scherpelijck daer op doen letten dat het beste t' meeste rendere ende soo voorts yder naer sijn deucht. De diversiteyt van alloyen kunnen wij UE. niet seggen, alsoo de M^rs^ 't selve hebben versuympt te seinden, de brooden clocksgewijse gegoten is 't alderfijnste silver. UE. sal pertinente notitie doen houden van 't gene yder soorte in waeren is halende ende ons t' sijnder tijt de selve beschicken om voorts aen de M^rs^ overgesonden te worden. De Chinesen alhier waren grager naer dit silver als naer de realen, p^r^ advys.

Vermits de schaersheyt in de realen sijn de M^rs^ genootsaeckt geweest dit silver te seinden, ende soo men daermede soo wel als met realen in China ende andere plaetsen sonder schade te recht can comen, sal dat haer een groot voordeel ende gerieff wesen.

Noch gaen in sekere geltkiste N° 22 1600 Hollantse daelders van 40½ stuyvers yder, beneffens 6400 realen van achten in spetie; hoe UE. aldaer met de voorz. daelders te recht can comen, sullen te sijner tijt geerne hooren; conden die daer in train gebracht worden, t' soude veel realen excuseren. Wij achten dat soo wel als de realen cours sullen hebben, wanneer men daerop let dat niet boven haere waerdye de luyden in de handt gestopt worden, al conde men die aen d'onkundighe voor realen doorsteken, soo en dient sulcx in geenderley wijse te geschieden, want soo haer eens daermede bedrogen vonden, souden effter niet meer daer aen willen ende dese munte in onderstal geraken.

Met dit schip den Sampson gaen eenighe persoonen, die haer voor kenners van sijde uytgeven met namen:

Andries Gansman, ondercoopman.
Jacob de Coninck, }
Michiel Jansz Snel, } beyde assistenten.

Item noch drij varentgesellen, die tegen drij andere bootsgesellen verwisselt sijn, alsoo haer mede voor zijdekenners uytgegeven hebben. Wanneer het te passen compt, can UE. dese personen, soo daer toe bequaem sijn, gebruycken.

UE. gelieve den persoon van Jacob de Coninck voor gerecommandeert te houden ende hem naer sijne capacityt employeren,

't schijnt een stil jonghman van sachtmoedigher aert te wesen, sijn vader is predicant van de Duytsche gemeente binnen Londen.

Niettegenstaende dat wij met d'Engelsche Comp^a^ vereenicht sijn, soo en houden evenwel in Europa de clachten en doleancien van d'een en d'ander niet op, ja clagen dickmaels beyde over een sake te gelijck met bijsondere bewijsredenen, t'welck onse M^rs^ gans vreempt geeft, hebben oversulcx ernstelijck belast dat men overal daer wij met d'Engelsche resideren, pertinent journael sal doen houden van alle t'gene soo tusschen ons ende haer mitsgaders andere ons aengaende is passerende, met alle omstandicheden daerneffens om haer des noot wesende daermede met goede kennisse ende foudament van saken te behelpen.

UE. gelieve ordre te geven dat dit alsoo nagecomen ende ons van tijt tot tijt de journalen beschickt worden.

Actum int fort Batavia ady 19^en^ Juny 1622.

Achtbare Manhafte wijse Voorsienighe seer discrete Heer.

'T voorstaende is copie van onsen voorgaenden p^r^ den Sampson op 19^en^ Juny passato costi gesondẽn, welck wij hoopen voor d'aencompste deser wel ontfanghen sult hebben. P^r^ deselven hebben UE. geschreven hoe becrompen de resolutie nopende de beseindinghe van capital naer China uytgevallen was, vermits men verstont dat de M^rs^ wel ⅕ van contanten min seinden souden als bij haere eerste missiven geprojecteert ende toegeseyt hadden. Niettegenstaende, op 't goet vertrouwen ende de groote hoope die men op den handel van China is hebbende, tsy dan met wille int openbaer ofte tegen wille int heymelijck, is bij sijne Ed. noch een naerder overslach gemaeckt soo van de presente middelen als de resterende, die men dagelijcx noch te verwachten heeft, ende alhoewel die soodanich ende soo sober bevonden worden, wanneer alles met lieff bij den anderen sullen becomen, dat pas bastant sullen wesen om d'ordinari retoeren van peper, de geeyste manifacturen ende coopmanschappen van Suratte ende de custe Choromandel soo voor dese als d'Europesche quartieren te procureren, mitsgaders om de Mollucos, Amboina ende Banda tegen November ende December toecomende te provideren, gelijck mede om de dagelijcxse overgroote consumptien daeruyt te vervullen ende dat van dese resterende effecten voor China niet soude connen uytgemaeckt worden dan met vercortinghe vant voorverhaelde, soo

heeft nochtans, gelijck geseyt is, de goede hoope zijne Ed. ende den Raedt soo verre gebracht, dat sij eintlijck met eenparighe stemmen goetgevonden ende ten besten van de Generale Compa gearresteert hebben, alle dese voorgemelte plaetsen ende d'ordinari retoeren van peper liever te besnijden ende minder daertoe te employeren als geprojecteert hadden, om noch een stuck gelts tot den handel van China bij een te schrapen, wel getroost sijnde de retoeren in peper te verminderen tegen d'augmentatie van den Chinesen handel ende de waren, die men van daer te rijckelijcker verhoopt te becomen. Te geruster heeft sijne Ed. connen resolveren noch een stuck gelts naer China te seinden, boven tgene alrede soo met UE vlote als de nagesondene jachten Cleen Tholen, Sincapura ende den Sampson derrewaerts is gegaen, om dat sulcx eenichsints geschieden can sonder de Compa voort bedraghen van dien van dit jaer in retoeren te vercorten, alwaert schoon dat het op de custe van China bij gebreck van handel voor eerst niet geemployeert conde worden, soo maeckt sijne Ed. vaste rekeninghe dat het in desen gevalle tijtlijck genoech weder can keeren om in Europische retoeren aen desen cant besteedt te connen worden. Tot welcken eynde sijne Ed. goetgevonden heeft dit schip den Gouden Leeuw, als sijnde wel een van de beseylste ende bequaem om te laden, derrewaerts te seinden met een capital van 80000 realen van achten in contant, met expresse ordre bijaldien 't selve daer niet besteedt can worden ende geen apparentie sy dat men men 't selve in corten sal connen employeren, dat in sulcken gevalle ditto schip met sijn capital weder herrewaerts aen keere om tegen ultmo October oft November toecomende in Jamby te wesen, als wanneer het daer int beste vant saisoen comen sal om dit gelt t' sij dan aldaer aen peper te besteden ofte van daer voorts naer Atchin, de westcuste van Sumatra, Suratte ofte de custe Coromandel versonden te moghen worden, naar d'ordre die sijne Ed. tegen die tijt van hier op Jamby geven sal.

Wij recommanderen UEd. met aendacht hier op te letten ende soo dit gelt op de custe van China binnen den behoorlijcken tijt geen vrucht doen can, 't selve dadelijck weder te laten keeren, opdat het aldaer tot grooten interest niet ledich gehouden noch gepericliteert worde ende Compa soowel van dese kant alsmede van China ondertusschen in retoeren niet verachtert ende vercort blijve. In deze omliggende plaetsen ontbreeckt geen peper om dit gelt te besteden, maer alsoo onse Heeren Mrs adviseren dat door

de troubelen int Christenrijck insonderheyt in de Oostersche quartieren den peper stuyt gecreghen hadde ende apparent (soo den oorloghe continueerdt) dat den afftreck nergens na soo groot wesen soude als voor desen, dat oock noch in handen hadden omtrent de 40000 sacken, waerop noch met 10 schepen gevolcht sijn omtrent de 100 000 ende van dit aanstaende jaer geprojecteert worden noch andere 10000 te sullen volgen, ten sij men bij gebreck van Chinese waeren genootsaeckt wordt noch meerdere quantité peper daertoe te coopen, om de M[rs] evenwel soo groote retoeren te senden als eenichsints mogelijck is, soo ist dat sijne Ed. om dese voorverhaelde consideratien, gelijck mede om dat onse M[rs] met groote retoeren in specerijen door den slappen afftreck daermede beset blijvende, niet sullen gestijft connen worden om groote secoursen naer Indien te seinden, desen middelwech gesocht heeft om 't geld, aleer het hier aengelecht wierde, een tocht op China te laten doen ende te onderstaen oft het aldaer sal connen in goede Chinese waren besteedt worden, alsoo tegenwoordich geen ander middel resteert om 't retour te begrooten als met Chinese waren ofte peper, daertoe sijne E. vastelijck vertrouwt dat de penningen tijts genoch weder hier sullen connen keeren, als men vernomen sal hebben dat daermede in China geen vrucht gedaen can worden.

De Comp[a] can in desen gevalle geen meerder dienst geschieden, dan dat hare effecten hier in Indien aen verscheydenheyt van courante waren besteed worden, alsoo haer met de vier specerien door den cleynen afftocht ende de groote quantité die men haer niet tegenstaande successivelijck van hier toeseindt, niet alleen behelpen connen, maer haer selven oock ten laetsten door den grooten voorraet beswaert sullen vinden, gelijck sij alreede beginnen te claegen, waeruyt dan volghen soude, bij aldien het hier bij ons niet voorgecomen werdt, dat de capitalen tot den rijcken handel van China vereyst soo abondant van Europa niet vlieten sullen als men wel gehoopt hadde, want onse M[rs] soo het uyt hare procedures blijckt ende sij oock rondelijck schrijven, niet eens van meninghe sijn de besendinghe van capitael te begrooten voor en aleer wij het haer van hier beschicken, ende soo het ons den handel van China niet en geeft, waermede sal haren dorst gelaeft worden? gesien dat haer de specerijen door den cleenen treck niet verder voeden connen als om d' ordinari gering capital te fournieren.

Dit is de reden, die sijne Ed. gedronghen heeft 't cleene capital soo te recken ende UE. daervan noch twee tonnen gouts op hoope

van goet succes toe te seinden, waermede UE. wanneer alles met lieff tot Uwen handen gecomen werdt, van desen cant bij een sult hebben stijff ses tonnen gouts, behalven tsilver dat UE. van Japon noch daertoe te verwachten hebt, dat oock naer onse gissinghe niet veel min behoorde te wesen als twee tonnen, insonderheyt soo de joncke Firando met het Siams cargasoen beneffens t'gene van hier mede genomen heeft geluckelijck in Japon gearriveert sij, dat Godt geve. Deze acht tonnen, in verscheyden wel getrocken Chinese waeren besteet, sullen de Comp^a in Europa niet min als 25 tonnen waerdich wesen, dadelijck te gelde gemaeckt ende weder herrewaerts aen gesonden connen worden.

De rouwe zijde, daert swaerste gelt aenhanght, sal wel van één geen dry renderen, gelijck dese calculatie gemaeckt wordt, maer andere waeren, die daer neffens becomen connen worden, sullen wel van één vijff eenighe wat minder andere wat meer geven, als onder andere de witte poyer ende candijs suyckeren, goeden ongesteken radix China, spiaulter, aluyn ende verscheyden andere waeren, in de memorie van de coopmanschappen die de M^rs eyschen gespecifiseert. De suyckeren daer hanght 't minste gelt aen, maer geeft wel t'meeste proffijt ende is een van de courantste waren, die men in Europa brengen can; sijne Ed. wenste wel drij groote scheepslasten van China te moghen becomen, een overtreffelijcken dienst soude de Comp^a daer aen geschieden. Doch al moste het gebreckshalven minder als drij scheepslasten wesen, ten sal daerom niet laten aengenaem te sijn.

UE. sij gerecommandeert de Memorie van de coopmanschappen bij de M^rs gesonden wel over te sien ende alsulcke Chinese waren, als sij daerinne eysschende sijn, na vermogen vant capital te procureren, gedenckende dat aen de oncostelijcxste waren t' meeste proffijt gedaen can worden ende soo lange ons capital dies sober is, dat het voor eerst beter sij t' meestendeel daerin te besteden als in de rouwe sijde, sijde lakens, gout ende andere costelijcke waren, doch van alles dienter wat te wesen tot dat het capital soo ruim sij, dat beyde costelijcke ende oncostelijcke teenemael waergenomen ende voldaen connen worden. Ick wil UEd. hierbij maer indachtighen, soo langhe ons capital soo cleen is, dat het keurlijcker sij 't selve in oncostelijcke waeren t' employeren ende van één 3, 4 ja 5 te maken, liever dan in costelijcke waren te versmoren ende niet boven 2 ende 2½ ten hoochsten van één te halen. Wij vertrouwen dat UE. hierinne naer vermogen ende gelegent-

heijt van saken soo discreet handelen sult als den meesten dienst van de Comp^a^ vereyst.

Hiervooren hebben mentie gemaeckt van den spiaulter ende alluyn, alhoewel dese in de memorie van de coopmanschappen niet vermelt staen, soo begeren daer evenwel een goede partij van, wanneer die tot civilen prijse te becomen sij te weten:

1 à 2000 picol alluyn voor de custe Coromandel en Suratte, costende in China naer verstaen ½ real 't picol ende can op voorsz. plaetsen a 5 R. vercocht worden;

1 à 2000 picol spiaulter voort vaderlant ende Indiën, cost in Canton 3, 4 à 5 realen 't picol, naer dat het schaers oft abondant is, can hier en in Europa met goede avance gesleten worden; wij twijffelen oft die in Chincheu te becomen zij.

Waren er coopmanschappen van verscheyden aert ende sorteringhe voor dese quartieren van Indiën, dient UE. daer mede na vermoghen vant capital te procureren. Ist niet veel t'is weynich, de Comp^a^ sal daeraen sonderlinghen dienst geschieden, te weten:

10 à 20000 stucx cangans, soo Honsioes als brede bruyne, blauwe, witte, fijne ende slechte, gelijck de Chinesen gewoon sijn na de Manilhas te voeren;

20 à 30000 kistiens met goet goutdraat, yder kistien inhoudende 250 pampieren;

partije middelbare ende slechte armosijntiens, mitsgaders sijde lakenen voor de burgerijen van Indiën.

Item alderhande andere waeren, van elcx wat tot een preuve, daeraen UE. dunckt dat hier goet voordeel soude connen gedaen worden; men moet trachten 't capital in verscheydenheyt van proffijt gevende ende wel getrocken waeren te verbreyden, oft andersints connen niet bestaen, vermits de sware lasten die de Generale Comp^a^ soo met de groote equipagien in Europa als int mainteneren van haren staet hier in Indien is supporterende, daer vrij al wat veel toe hoort, gelijck UE. seer wel bekent is.

Wij weten wel dat dit geringh capital sulcx niet al goet maken can, doch schrijvent maer op dat het na sijne mate daer henen gedirigeert mach worden, tot dat het Godt gelieft onse M^rs^ rijckhertigher te doen resolveren ende ons met behoorlijck capital te provideren.

Andermael seinden UE. hiernevens notitie van de coopmanschappen voor Timor geeyst, wij recommanderen UE. deselve van gelijcken in achtinghe te nemen ende den eysch na vermoghen te voldoen.

Een cleen partij gouts tot een monster soude mede niet ongeraden wesen te seinden, sonder nochtans daerdoor de betere ende nodichste retoeren te vercorten.

Voort bedraghen van de voorgemelte 80.000 realen van achten verscheyde provisien ende andere nootelijckheden voor de vlote, monterende te samen f 208.110 „—„— gelijck UE. p^r nevensgaende facture ende cognoissement sien moghen, na goeden ontfangh gelieve UE. 't Generael Comptoyr daervoor te crediteren. D'Almogende laete UE. alles in salvo toecomen.

De M^rs eysschen bij haere memorie voor Europa ontrent de 50000 ℔ radix China voor Mocha, Suratte, Choromandel ende andere quartieren van Indiën, hebben vrij meer van doen, UE. sullen derhalven wel een goede partij tot 1500 picol toe moghen opcoopen, sullen daermede niet verleghen vallen, maer met goede avance connen vertieren, p^r advis.

Op den Gouden Leeuw gaet een assistent met namen Jacob van Godtshoven, die hem voor zijdekenner uyt geeft; UEd. can hem aldaer employeren ende sien wat hij in sijn schilt voert.

Sijne E. heeft goet gevonden UE. copie van de nevensgaende resolutie te doen toeseinden, opdat UE. sien souden wat redenen den raedt beweegt hebben dit schip den Gouden Leeuw met soodanighen capital naer China te seinden en alsoo tsedert vertreck van den Sampson hier niet sonders gepasseert is, noch oock geene andere novos van 't patria becomen hebben, sullen desen hiermede besluyten ende UEd. naer hertelijcke groetenisse met tsamen alle de vrienden den Almogende in genaden bevelen.

Actum int fort Batavia, adi 2^en Julij A° 1622.

Achtbare Wijse Voorzienige Heere.

Met de Cleene Hoope op 23^en November, idem den Gouden Leeuw op 2^en December, mitsgaders de joncke Firando op 14^en Meert, altsamen hier wel aengenomen, zijn ons wel geworden UE. aangename van den 10^en September, 8^en October ende 20^en November, uyt dewelcke alsmede bij de gesondene journalen ende resolutien mitsgaders de missiven van de vrienden Verhult, Sael ende Nieuroode verstaen hebben wat UE. met de vlote tsedert sijn vertreck van Batavia tot op Firandos affscheyt van Pehou wedervaren was.

Scrupuleux met goede reden enz. (zie pag. 185).

Hoe U den mandorijn van Lantou met vriendelijcke contenance

affgewesen ende naderhant die van Chincheo met schoonen schijn, heussche affwijsinghe ende eyndelinghe met den blixem van haere oude inviolabele wet den handel in haer landt ronduyt ontseyt hebben, ende hoe ghijlieden ter cause van dien met haer in oorloghe gecomen waert, wat affbreuck Nieurode haer in de rivieren van Hautausua en de naderhant Sael in de riviere van Chincheo gedaen hebben, hoe weder tot bestant van wapenen andermael met de Chinesen in gespreck ende eyndelinghe soo verre in onderhandelinghe gecomen sijt, dat UE. heeft connen resolveren selffs in persoone met van Meldert naer den grooten mandorijn van Hocheo te trecken, om d'affseindinghe van de twee toegeseyde joncken na Batavia te voorderen ende bij provisie, soot in Pehou niet geschieden can, den Chinese handel in een van de bequaemste havens van Lequeo te trecken (om welcke uyt te soecken sij UE. alrede met twee Chinese piloten voorsien hadden), hebben wij altsamen bij de brieven ende resolutien van de vrienden int brede nagesien ende wel verstaen.

Met devotie sullen de twee toegeseyde joncken ende naerder tijdinghe van UE. besoigne ende wedervaren met den mandorijn van Hocheo inwachten, om int seinden van capital, volck, schepen, provisien ende andere nootlijckheden, finalijck ende met des te beter fondament na desen te moghen disponeren. Ondertusschen alsoo wij wel connen affmeten ende narekenen dat ghijlieden soo door de nederlaghe voor Maccau geleden, 't verdrijven van de schepen den Sampson, Victoria, Cleen Tholen (welcke hier alle drij wel aengecomen sijn), tachterblijven van Santa Cruce, 't verongelucken van 41 persoonen in de riviere van Hautausua, daer beneffens de generale sterffte over de vlote ende 't fort, mitsgaders 't misdrijven van de schepen N. Bantam, Trouw, Haerlem ende Muyden (met capital, provisien ende anderē nootlijckheden van Japan comende), eyndelinge doort affseinden van 't schip Enchuysen met 150 coppen grootelijcx verswackt ende uyt dermaten ontrieft sijt, hebben wij goet gevonden UE. bij provisie vooruyt toe te seinden, met soodanich secoers als na de constitutie van onse tegenwoordighe macht hebben connen uytmaken, de schepen Orangie, Muyden ende Erasmus, mitsgaders de jachten den Valck, Westcappel ende Cleen Tholen, gemant met 400 coppen ende voorsien met vivres, amunitie als andersints, gelijck p^{r} nevensgaende lijste ende facture is blijckende. D'almogende laet UE. de selve altsamen in salvo toecomen.

Met d'overcompste van dese schepen hoopen wij dat ghijlieden rijckelijck voorsien sult wesen, omme de gebrekende secoersen, welcke wij u na desen hoopen toe te seinden ende vol te doen, met gemack in te mogen wachten.

Wij maken oock gissinghe, alwaert schoon d'onderhandelinge met de Chinesen geen gewenst effect sorteerde ende andermael met ontseggingh van handel voor 't hooft gestoten wierdet, dat ghijlieden evenwel ten aensien van U cleene macht ende sobere provisie (insonderheyt soo Groninghen noch niet verschenen sij) tot hervatting ende vervolch van den oorloghe met de Chinesen niet sult hebben connen resolveren, ten sij U selffs den oorlogh op den hals gedrongen hebben, dat qualijck gelooven connen. Vertrouwen mede dat ghijlieden gedurende 't bestant van provisien ende verversingen door de Chinesen genoechsaem voorsien sult worden.

Ingevalle ter aencompste van dit nieuw secoers niets goets tot bevoirderinghe van den handel met de Chinesen verricht sij, maer dat ghij bevindt sij u niet dan met schoone woorden soecken te traineren ofte andersints resolute ontseggingh van handel doen, ende dat ghij U met 't nieuw ontset soo versterckt vondt om met merckelijck advantagie de Chinesen weder te connen beoorlogen, vinden wij gants geraden sonder uytstel daermede voort te varen, want ghij moocht dan wel versekert wesen dat de Chinesen U off met gewelt off onder schoonen schijn ende soete woorden sullen soecken te verdueren, om alsoo onse macht sonder die ten quaden tegen haer te gebruycken onder haer eygen last te doen beswijcken ende vergaen; daerom bevestighen wij andermael (soo daer geen hoope tot handel sij ende ghij U mans genoech kent met goede advantagie te konnen beginnen) de Chinesen den oorlogh op 't hardste weder aen te doen enz. (zie pag. 187—189 „zoude mogen geschieden").

Camps aviseert ons dat den Hondt, keerende van de bocht van Spirito Santo na Japan, op Corea vervallen ende van 36 oorlooghsjoncken, die de Coreers aldaer gestadich tot bevrijdinghe van haere cust houden, besprounghen ende furieuselijck met bassen, roers, boogen ende ontallijcke hasegayen bevochten is geweest, doch sonder schade, na dat mannelijck tegen de Coreers gevochten hadden, daer affgecomen; dit schrijven UE. op dat verdacht mooght weesen de scheepen oft jachten, welcke die wegh uytgesonden worden, te waerschouwen ende te belasten wel op haer hoede voor soodanighe resconter te wesen ende dit off diergelijcke volck niet veel goets te betrouwen.

Groeninghe heeft Haerlem enz. (zie pag. 189).

Alsoo verstaen uyt UE. missiven dat niet boven 5 à 6 maenden geprovideert waert, mede niet en weten in wat gestalte de macht aldaer zij, hebben niet connen goet vinden eenige van dese schepen oft jachten Patany aen te seinden off voor Maccau te laten cruyssen, maer wel t' ordonneren daer dicht bij heen te loopen ende een dach 2 à 3 daerontrent bij te houden, om de Portuguesen ten minsten met vrese te voeden (soo deselve en passant geen affbreuck connen doen), dat onse schepen daer omtrent op haer vaertuygh, welck na Manilla ende Japan soude moghen voornemen te seinden, sijn cruysende. D' H[r] General Coen recommandeert ernstlijck twee vloten, eene tot besettinghe van Maccau ende een ander tot besettinghe van Chincheo te houden, wij sagen sulcx oock geerne, weten ook wel soo Maccau niet besetten dat den Portuguesen de libere vaert op Manilla met merckelijck proffijt sal openstaen, voor dees tijt connen daer niet anders tegen doen, waren wij versekert dat de saken met UE. aldaer wel staen, souden drije van de beseylste jachten voor Maccau geordonneert hebben tot op 't jonghste vant suyder mousson bij te houden. Wat na desen sullen vermoghen te doen, sal ons den tijt leeren, ondertussen recommandeeren UEd, soo veel in Uwe macht is, die van Maccau int vaerwater van Japan comende, daer omtrent waer te nemen.

Op Uwen eysch van handsame in plaets van sware schepen sal voortaen gelet worden.

Brandhout off calck, gelijck UE. eyst, hebben noch t' een noch t' ander connen seinden; houdt om aldaer calck te branden sal dienen van d'eylanden daerontrent gehaelt te worden; de calck valt hier te schrickelijck diere, alst fort met geen soden gehouden can worden, sal men hem ter noot met opgeleyde steen off met steen in oley geleyt behelpen moeten, tot dat men anders resolveert.

Met deze schepen gaen 900 plancken om haer selven ende andere daermede te versien, UE. can de selve gebruycquen daert de meeste noot vereyst; Erasmus vaert op een enckele huydt ende sal met den eersten verdubbelt dienen, oft soot daer niet geschieden can herrewaerts aen gesonden, p[r] advis.

Met d[o] schepen gaen drye beroeyde chaloupen, wij sullen der noch soo veel na seinden als gereet connen crijgen.

Noch gaen met de jachten eenighe weynighe touwen, anckers ende andere nootlijckheden ter waerloos, gelijck UE. p[r] nevens-

gaende lijste sien sal. Van touwen blijven hier soo sober voorsien, ten sij nieuw secours vant patria becomen, sullen p^r naeste geene meer connen seinden.

P^r t' jacht Westcappel, dat hier op den 18^e Maert van Siam gearriveert is, daermede Isaeck van de Wercke overcompt, hebben verstaen hoe 't schip Enckhuysen voor Patany wel aengecomen was ende dat Sr Bosschart voorgenomen hadde eerstdaechs daermede herwaerts aen te comen, doch hebben 't selve tot noch niet vernomen. Tusschen de Piscadores ende Patany hebben 66 coppen verlooren, 't schip is op de sanden voor Patany in duysent perijckel geweest ende heeft daer hard op gestoten, doch onbeschadigt affgeraeckt. UE. brieven, resolutien, journalen, sententien, caerten ende andere pampieren sijn altsamen noch bij d^o schip, wij sijn daerom niet sonderl. geincommodeert, door dien de principaelste copien met de joncke Firando becomen hebben, uytgenomen de lijste van victualien, de caerten ende sententien.

P^r UE. missive dato 10^en September p^r de Cleene Hoope gesonden, wordt mentie gemaeckt van dry caertens soo van Maccau als de Piscadores, doch hebben de selve niet vernomen.

Dat UE. de Siammers met alle hare goederen onbeschadicht op haer versoeck met Enchuysen gelicentieert hebt, is seer wel gedaen, de weldaet aen haer bewesen wordt in Siam naert seggen van van de Wercke seer danckel. bij de grooten aengenomen.

Bij de nevensgaende missiven van d'Ed. H^r General Coen mitsgaders d'autentycque commissie bij sijne Ed. ons verleent sal UE. sien hoe sijne Ed. sich ontlast naert vaderlant getransporteert ende ons tot sijnen successeur met advis van de Raden provisionelijck int Generael Gouvernement bevesticht heeft; d'advisen van sijne gemelte Ed. op sijn vertreck aen ons ende Raden van Indien gelaeten, belangende den stant ende de bevoirderinge van des Comp^es affairen in Indien, senden hierneven, willen UE. gerecommandeert hebben selve met aendacht door te lesen, aen te nemen ende aldaer int werck te stellen, sulcx als (tot vestinghe, maintenu ende bevoirderingh van den staet der Vereenichde Nederlanden) UE. aldaer souden mogen aengaen.

In voorn. avis sal UE. enz. (zie pag 190 en 191)

Soo den Chinesen handel becomen, dient UE. voor all op de vergrootinge vant capital te letten, dat volgens de remonstrantie van Camps nergens expedienter van daen can comen als van Japan, alwaer de Chineze waeren, welck hij aenwijst, met 75 p^r cento

avance vercocht ende de retoeren van dien in goet silver in corten weder na China gesonden connen worden.

Nieurode stelt voor in sijne missive om eenighe plaetse op de vaste cust van China te begrijpen. Hier op antwoort sijne Ed: int laetste van voorgemelte advis, sulx alsnoch ongeraden te wesen, vermits beducht is voor meerder ongemack naerder aen de vaste cust dan in Pehou; UE. oordeel sullen hier mede gaerne op hooren.

S[r] Camps adviseert ons hoe den vijandt, ten tijde onse vlote van Manilla scheyden, vijff cloecke schepen ende twee galleyen sterck was. Item dat naderhant van Nova Hispania daerbij gecomen sijn vier andere schepen, te weten twee groote gallioenen ende twee mindere, daerenboven warender noch drye nieuwe schepen van stapel geloopen, die in d'embocquadero gemaeckt sijn. Daer soude oock een nieuwen Gouverneur voor de Moluccos gecomen wesen, die datelijck t'sijner aencompste acht galleyen op stapel soude hebben doen setten, doch alles was maer loopende tijdinghe sonder precyse sekerheyt daervan te hebben. Evenwel connen niet nalaten dit voor 't gene het sij UE. mede te deelen, opdat UE. t'ooghe na die cant mede wat uythoudet ende U daertegen wat versiet, oft gebeurde dat de Spaignarden eens resolveerden op sijn onversiens oft met openbaer gewelt U te comen bespringhen, alsoo te beduchten is dat sij dien handel soo licht sonder een blauw oogh te waghen niet abandonneren sullen.

In nevensgaende extract van resolutie sal UE. sien, hoe goet gevonden hebben 't schip Muyden eerst Siam aen te seinden om te sien off aldaer sijne ladinghe in hertevellen voor Japan dienstich sal becomen connen, waeraen de Comp[a], soo S[r] Camps ons adviseert, treffel. dienst soude connen geschieden; 't capital welck d[o] schip tot bevoirderinge van sijne last als andersints mede gegeven hebben, monteert als p[r] nevensgaende facture f 72 883 : 17 : 10 ende bestaet meest in Japans silver; soo de reyse wel succedeert sal UE. 't selve gedubbeleert weder van Japan in goet silver met Godts hulpe becomen ende soo in Siam niet te doen valt, heeft 't schip in sulcken gevalle ordre sich datelijck met sijn ingeladen silver na Pehou te vervoechen; p[r] advis.

In voors. extract sal UE. mede sien hoe den oppercoopman Christiaen Franx t'commandement met dese vlote tot in Pehou toe, ofte dat bij UE. verschijnt, bevolen hebben; item om wat redenen niet hebben connen resolveren eenich capital tot den

handel met dese vlote, veel min een brieff ende ambassaet aen den oppersten mandorijn aldaer te seinden &a.

Soo UE. met de Chinesen in handelinghe gecomen waert ende alrede een goede partij Chinese waren voor Japan dienstich bij den anderen versamelt haddet, sal UE. soo niet geschiet is, d° goederen met den eersten naer Japan seinden, om aldaer met der haest gevent, 't capitael vergroot en de retouren UE. tijtlijck weder van daer toegesonden te moghen worden, om noch Chinesche waren voort vaderlant, soot geschieden can, daervoor op te coopen ende soo tijtlijck herwaerts aen te senden, dat van dit jaer met de laestgaende schepen noch affgesonden moghen worden. Sr Camps versoeckt dat de Chinesche waren, welcke men voor Japan coopt, op twee bodems mogen overgesonden worden op verscheyden tijde, 't eene int laetste van Meij ende t'ander in Augusto, opdat t'eerste cargasoen met goeden afftreck ende behoorl. winst venten moghen voor dat t'ander becomen; t'sijner tijt gelieve UE. hier op te letten.

Wij hebben d'overhoofflden vant schip Muyden, gelijck UEd pr nevensgaende copie van instructie haer medegegeven sult sien mogen, ordre gegeven ende belast soo pr tout Augusty moedt hebben de Piscadores te beseylen, dat dan daeraen sullen loopen. Dit hebben alsoo goet gevonden, oft daer noch soo tijtlijck quamen dat ghijlieden resolveerdet een ander swaerder schip met 't Japansch cargasoen voort te seinden ende Muyden om sijn handicheyt daer te houden, oock om met een schip te beschicken daer andersints wel twee souden connen toe gebruickt worden. insonderheit soo de vrienden resolveerden een schip om provisien van daer na Japan te seinden ende van Muyden compste niet verwitticht waren.

T' sedert onse jonghsten sijn van Nederlant hier wel aengecomen de schepen Munnickendam, 't Wapen van Hoorn, de fluyt Edam, Mauritius, 't Wapen van Rotterdam ende t'jacht Cleen Erasmus, sijn daer tegen naert vaderlant vertrocken de Leeuwinne, Mauritius, Walcheren, Delffshaven, Alckmaer, den Gouden Leeuw ende van de cust Choromandel 't schip Dordrecht. D'almogende wil alle gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

D'Engelschen hebben noch geen nieuwe schepen van Engeland becomen, als over Suratte 't jacht de Discouverie. Haer schip den Trial, dat mede van Engeland quam, is ontrent 200 mijlen zuyden van de westhoeck van 't land van Java op de hoogte van 20 graden 10 minuten op eenige verborgen clippen verseylt, met

alle sijn ingeladen goederen ende ontrent 100 sielen verongeluckt, schuyt en boot met 45 zielen sijn hier in groote miserie eyndelingh Godt loff wel aengecomen ; naar Engelant sijn daertegen vertrokken de schepen den Clenen Jems ende de Paltsgrave.

De vlote van deffentie onder de vlagge van den admirael Dedel heeft ontrent Moncambicque den viceroy met drije caraecquen ende een gallioen comende van Portugael bejegent, daervan een caraecq genomen, 2 aen de wal gejaecht sijn ende 't gallioen met den viceroy ontcomen is, uyt de veroverde caraecq hebben voor onse Comp^es^ contingent becomen 34000 realen in contant ende eenighe weynighe provisien, d'oneenicheyt ende tegensportelingh van d'Engelschen is uyt der maten groot geweest, soodat 't voorgenomen exploit ende de goede occasie met soo volcomen eere ende proffijt geen effect heeft connen sorteren alst wel betaemde. De viceadmirael Fitsherber is overleden.

t' Jacht 't Hert is op de cust ontrent Moncambicque int vervolgen van een Portugees schip aan de gront geseylt ende van d'onse verlaten.

Met seven schepen leggen tegenwoordich voor Goa, te weten de Goede Fortuyn, t' Wapen van Zeelandt, Zuydt en de Noort-Hollandt, item d'Exchange, d'Anna ende den Diamant, sijn van meninghe p^r^ tout Meert daer te houden, om 'tuytcomen van de caraecqen te beletten.

Van de 140,000 realen in Japans silver p^r^ Camps na de Piscadores gesonden, hebben alhier 80,000 met verscheyden schepen ende UE. aldaer met de joncke Firando 60,000 becomen; p^r^ advis.

Tot naerder tijdinghe van 't succes in den handel van China hebben goet gevonden 't seinden van eenich capital na de Piscadores te surseeren.

De M^rs^ adviseren bij haere jonghste missive p^r^ Erasmus becomen, dat men tot naerder ordre geen suyckeren na Nederlant seinden souden, derhalven sal UE. verdacht wesen (niet tegenstaende d' Ed. H^r^ Generael Coen voor desen tot den opcoop van een goede quantité last gegeven heeft) geene suyckeren tot naerder bescheyt van ons op te coopen: p^r^ advis.

Soo UE. met China in handel geraeckt, gedenckt dan de coopmanschappen voor Solor ende andere quartieren, in onse voorighe missiven geeyst ende gespecificeert, te procureren.

Den coopman Verhult heeft ons met Firando een extract van rekeninge gesonden aengaende de partijen tusschen t' voyagie van China ende 't Comptoir Generael, wij vinden 't selve met onse

boecken *f* 32133 : 9: — discorderen, welcke Verhult mijn goet doet als 't voyagie volgens de mede gegeven facturen schuldich is. Waer in voors. different bestaet, sal UE. uyt de nevensgaende notitie sien; UE gelieve alles perfect te doen recolleren ende wat bij Verhult vergeten is behoorlijck te doen inschrijven, op dat met den anderen d' accoord moghen gaen.

Met dese respective schepen seinden UE. aen victualie, amunitie ende andere provisien een cargasoen van *f* 27365 :5 : — onder cognoissement van de cooplieden ende schippers; wat yder schip bijsonder is inhebbende sal UE. bij de facture distinctelijck sien mogen, na goeden ontfangh gelieve UE. t' General Comptoyr voor gelijcke somma te crediteren.

Wij hebben dese schepen ende jachten van vleys, speck ende aracq niet meer als voor 3 maenden ende van rijs voor 6 maenden voorsien, gelijck UE. p^r de nevensgaende notitie sien mogen. Dit hebben ten aensien van onse schaersheyt alsoo gedaen, omdat UE. de provisien te ruymer soudet moghen becomen, die andersints soo men de schepen voor een langen tijt victualleerde, te ruymer aengetast ende te minder overgebracht souden worden.

Wij hebben aen Sr Camps met Muyden geschreven ende hem op sijne instantie gelicentieert herrewaerts te comen, mits dat en passant de Piscadores aen doe om te vernemen wat aldaer passeert ende met eenen te sien off sijnen persoon ende goeden raedt de Compagnie aldaer eenighen dienst souden mogen doen.

Sr Nieuroode heeft om sijne verlossinge geschreven, bij aldien daer hard om aenhoud ende soo op sijne presentatie aen ons gedaen niet gesint is ons naerder bescheyt te verwachten, sal UE. hem ten sij den dienst van de Comp^a anders vereyst, licentieren met d'eerste gelegenheyt herrewaerts aen te comen.

Hiernevens gaet een brieff int Chinees van de princypaelste Chinese burgers deser stede geschreven aen de Toya van Hocheo. Het translaet van dien gaet daerbij; nadat de saken aldaer tusschen UE. ende de Chinesen staen, sult desen brieff bestellen off nalaten mogen. Ten versoecke van de Chinese burgerij hebben mede twaelff oude Chinesen van die door Groninghen verovert sijn ende p^r Haerlem alhier becomen hebben vrijdom vergunt ende gelicentieert om met dese schepen naer China te keeren, vinden UE. aldaer goet deselve te relascheren, laetse gaen, ende soo de gelegentheyt anders vereyst, handelt daermede na dat met den anderen geraden vindt.

Actum int fort Batavia ady 3^en April 1623.

Achtbare Voorsienige seer discrete Heere.

P^{r} de schepen Oraignien, Muyden, Erasmus, mitsgaders de jachten de Valck, Westcappel ende Cleen Tholen, alle gelijck op 3^{en} April van hier vertrocken, hebben UE. jonghst geschreven, waeraen ons alsnoch gedragen, hoopende dat de gemelte secoerse ende advisen UE. voor t'arrivement deser wel toegecomen sullen wesen, 't sedert is hier niet sonders gemoveert.

De twee toegeseyde joncken van Chincheo hebben alsnoch niet vernomen, dat ons vastelijck doet geloven d'onderhandelinghe met den Toya van Hocheo vruchteloos uytgevallen sij ende de Chinesen noch niet geresolveert sijn eenige conditien van handel met ons aen te gaen, voor en aleer versekert sijn wij haer verdueren connen ende in ons dessein niet en sincken; ondertusschen sullen den aenstoot van onse macht met uyterlijcken schoonen schijn ende genegentheyt soecken te stutten om ons sonder sustentement onder de sware lasten van selffs te doen beswijcken; sulcx bevindende salt nodich wesen, alst de constitutie van saken aldaer gedoocht, voorder in de saken procederen, gelijck wij in onsen voorgemelten brieff aengewesen hebben.

Wanneer, wat macht van schepen, volck ende provisiën na desen sullen seinden, connen alsnoch niet openbaren.

Op dat ghijlieden ondertusschen t'sij door tardance vant volgende secoers oft ander inconvenienten niet verlegen valt, salt geraden wesen ghijlieden op voorraet van daer een schip naer Japan seindet insonderheyt om rijs ende ander sustentement.

Soo tijtlijck de middelen becomen souden wel genegen wesen een groot schip van hier naer Japan te seinden om 4 à 500 lasten rijs aldaer te laden ende voorts na de Mollucos daermede te gaen; Zierikzee souden daertoe bequaem achten ende soo 't aldaer sonder verachteringh gemist can worden, mach UE. daermede wel voortvaren ende aen Sr Camps adviseren t' selve volladen met rijs van daer voorts naer de Mollucos te depescheren.

Vier à vijff dagen na desen hebben d'Engelsz. voorgenomen haer schip den Bull naer Japan te seinden om haer comptoir van daer te lichten, soo sij seggen.

Brenger deses is anachoda Quitsuan, wiens joncq t' voorleden jaer van China comende door d'Engelsz. in de strate van Palemban aengehaelt ende geplundert is geweest; wij hebben hem pas ende licentie vergunt om van hier met een joncq na China te keeren ende van daer weder herrewaerts te comen, p^{r} advis.

't Schip den Bul is op 2en stanti van hier naer Japon vertrocken met ordre (na wij verstaen hebben) om hun comptoir in Firando geheel te lichten ende met de retoeren wederom herrewaerts te keeren. Doch achten wel dat ondertusschen niet nalaten sullen hun profijt op de custe van China te soecken ende valeeren van sulcx als sij daeromtrent souden mogen rescontreren.

Alsoo de gepresuponeerde Chinese joncken hier niet verschenen sijn, presumeren dat den gewensten handel als noch niet sal getroffen wesen. Derhalve oock om eenich voorder capital dit jaer na costi te seinden niet hebben connen resolveren, om dat niet al te veel vruchteloos blijven soude. Ingevalle (gelijck Godt geve) eenige handelinge soude mogen voorgevallen ende eenich capital aen Chinese waren besteet sijn, sal UE. t' selve met naer Japon te seinden sien te vergrooten, niet twijffelende ofte UE. sal daer vooren wederom soo tijtlijcken retour in silver becomen, dat om retouren voort vaderlant te procureren geen capital gebreken sal.

Int fort Batavia adi 9en Juny Anno 1623.

Achtbare voorsienighe, seer discrete Heere.

Onsen jongsten, waervan andermael hier nevens copie gaet, was pr de schepen Oraignie, Erasmus, mitsgaders de jachten de Valck, Westcappel ende Cleen Tholen op 4en April passato in compa van hier costi vertrocquen, d'Almogende hopen wij sal UE. deselve in salvo toegebracht hebben.

't Sedert sijn hier van de cust van China wel aengecomen, te weten op 13en April pas 't jacht St Nicolaes, mitsgaders op 19en der selver maent t'langhe verwachte schip Enchuysen, uyt Ed. missiven, pampieren ende journalen, insonderheyt die van den 1en Meert pr St Nicolaes becomen, hebben t' succes van UE. reyse naer Hocheo mitsgaders d'onderhandelinghen met den Toya van Hocheo ende andere mandorijns aengaende den Chinesen handel verstaen.

Gelijck als sij in gebreke sijn gebleven de twee toegeseyde joncken herrewaerts te seinden, alsoo duchten wij dat op de rest, namentlijck de belooffde handel in Teyouwan ofte eenighe andere bequame plaetsen daer ontrent, weynich ofte niet gevolcht zij, doch soo lange geen sekerder bescheyt daerop hooren, mogen van t' een en t' ander t' beste gevoelen ende hoopen.

Op deze onsekerheyt hebben niet connen goetvinden eenich

vorder capital tot den handel te seinden, als alleene 't gene p[r] Muyden over Siam naer Japan gedestineert hebben, te meer UE. selffs weynich moet tot den handel haddet ende swaricheyt maecktet capital t'ontbieden.

't Is oock ongeraden, soo langhe geen meerder sekerheyt ende d' effecten selffs niet gevoelen, eenich derwaerts te seinden, daer is alrede wel soo veel wanneer de Chinesen eenichsints tot openinghe beginnen te comen, dat daermede gaende sullen connen gehouden worden tot voorder ontset van Japan ende hier.

UE. schijnt van opinie enz. (zie pag. 196—198).

In onsen voorgaenden hebben mede vermaent, soo ghij op de aencompste van 't nieuwe secoers met de Chinesen noch niet ten principale gevoirdert haddet ende geene apparentie was daer in corten yets op volgen soude, dat ghij haer alsdan weder op 't hardste den oorloghe soudet aendoen, bij aldien ghij u met sijne presente macht daer bastant kendet om yets groots te connen verrichten; soo niet, mitsgaders soo u de Chinesen selffs den oorloghe niet op en dronghen, dat ghij u dan van entreprinsen op 't vaste lant op de cust ende in de reviere van Chincheo selver onthouden soudet, alleen wel lettende dat na Manilla geen joncken varen; dit is ons gevoelen andermael, soo langhe de macht niet groot genoech is om yets notabels te verrichten, dat men met cleene macht sonder merckelijck voordeel de Chinesen niet en sal wacker maken ende in den oorloghe verharden, maer dat men se in ruste ende in slaep sal laten ende ondertusschen sien wat met aensprake ende conferentien (daermede het schijnt de Chinesen ons liever als met openbaer gewelt ende oorlogh souden soecken te verdueren) soo in den handel als in toevoer van provisien ende nootlickheden, soo met openbaer consent, ooghluyckinge, als steelswijs gevoirdert can worden; als niet beter vermoghen, soo sullen ons vergenoecht houden, wanneer maer wel toesien ende oock beletten dat Manilla geen handel van China ende Maccau geen voordeel van Japan becomen.

UE. schijnt mede vastelijck te vertrouwen, dat de Chinesen om ons van Pehou te diverteren, wel aennemen souden op een ander plaetse buyten hunne jurisdictie een fort voor ons tot haren laste ende costen te bouwen; wij connen dit swaerlijck geloven, dewijle hiermede noch geen meester vant spel wesen souden, daerom achten dit meer schoonen schijn als sincere meninghe, can almede geprobeert worden. Is haer Pehou van sulcken importantie, dat dan

eerst op een bequame plaetse (soo der eene ons dienstich bij der hant buyten hare jurisdictie gevonden can worden) een fort voor ons opwerpen, sij sijn machtigher de preuve met een nieuw gebouw ofte inruyminghe van den handel gelijck vooren geseyt is te becostighen, als wij op simpele toesegginghe ons fort op Pehou te verlaten, dat alrede tot onse groote cost daer geleyt hebben. Genomen wij verlieten op hare toesegginghe Pehou ende sij en quamen noch t'een noch t'ander na, waer soude wij dan eenigh verset voor onse groote ende sonder eenighe vrucht verlaten lasten vinden? willen sij dat wij haer woorden geloof geven, dat ons ten minsten dan bij maniere van een contrapant de provisionelen handel verleenen, op dat ons des te beter getroosten moghen Pehou eerst te verlaten ende onse gedane lasten tegen de proffijten te hasarderen, bij aldien China sijne belofte niet naer en quam; met geen redenen dunckt ons dat sij dit souden behooren te weygeren.

Soo de Piscadores niet verlaten, seght UE. dat weder tot den oorlogh sullen moeten comen, met die meninghe gelijck off het de Chinesen om de Piscadores te doen ware, maer wij seggen soo de Chinesen U de voorgemelte preuve van hare rijcke belofte niet eerst met der daet bewijsen willen, dat het haer niet om de Piscadores maer omt meesterschap van den handel ende onse ruine te doen sij.

UE. seght mede, soo de Chinesen den oorloghe weder aen doen, dat weynich voordeel op haer behaelt sal werden. Wij seggen noch dat het ongeraden sij haer den oorloch aen te doen, soo wanneer op haer geen voordeel behalen condt, doch wanneer ghijlieden soo machtich U bevindt om niet alleen te water haer oorlogh- ende coopvoerders-joncquen mitsgaders ander minder vaertuygh, al is het van cleener importantie te vernielen, maer oock om de plaetsen langhs de zeestrant aff te loopen ende volck te becomen, ist geraden haer opt hardtste den oorloghe aen te doen (soo langhe het niet beter wesen mach) ende gelijck wij in onsen voorighe aengewesen hebben, sullen ons bij gebreck van andere prinse met de ruymte van Chinese mans, vrouwen ende kinderen te vreden houden, tot dat t' volcomen ende gewenst effect van ons dessein, wilt God, obtineren.

Wat sonderlinghen dienst ende nutticheyt de Comp[a] vant volck te verwachten staet, sal UE. uyt het nagelaten advis van d'H[r] General Coen ende onse serieuse recommandatiën dienaengaende

voor desen gesonden vernomen hebben, waeraen ons andermael gedragen.

Dese gaet p^r 't schip den Sampson, daermede UE. sijn toeseindende 70 lasten rijs, 50 vaten vleys en speck, 40 leggers arack, 6 leggers Spaensche wijn, item verscheyden andere provisien ende noootlijckheden voor sooveel na onse presente middelen hebben connen uytmaken, gelijck UE p^r nevensgaende facture ende cognoissement breder sien mocht. Sedert onse jonghsten hebben vant patria noch geen sonderlinge secoersen becomen, als alleene de fluyte de Maccareel, die weynich genoech aengebracht heeft; wat schepen int vaderlant op sijn vertreck gearriveert waren, hoe vele de M^rs naer Indien gedestineert hadden, gelijck mede de voordere novos sullen hier niet verhalen, maer refereren ons dienaengaende aent nevensgaende extract uyt onse jongsten aen d'H^r van Usselen na de cust Choromandel geschreven.

Met t' volck ende provisien bij de voorgaende schepen gesonden mitsgaders de gene welcke nu met den Sampson volgen, wanneer UE. de selve met lieff becompt, maken wij rekeninghe soo Groninghen weder bij U verschenen is ende soo 't sedert UE. jongste schrijven geen extraordinari sterfte onder 't volck gevallen is, dat ghijlieden in alles ontrent de 1000 coppen sterck ende ruym tot Julij 1624 geprovideerd sult wesen; t' is wat schaerser als verhoopt hadden. Den tijt om naer desen noch meerder secoers te seinden, verloopt vast; soo 't schip Middelburch, dat dagelijcx verwacht wordt, ofte eenighe andere schepen corts na desen van 't vaderlant niet verschijnen, sult van dit jaer van hier niet meer te verwachten hebben, dat wel tapparenste is. Ondertusschen maeckt van Uwe presente provisien eenen overslach ende soo ghijlieden na de quantité van U volck ende de Chinesen, welcke ghij noch daertoe soudet moghen becomen hebben, bevindt niet te sullen connen uythouden op de secoersen, welcke van hier t' naeste jaer soude moghen gesonden werden, sult insulcken gevalle 't gebrekende van Japan ontbieden ende een schip expres daerom derwaerts moeten seinden.

Wij recommanderen UE. int ontbieden van provisien van Japan niet te ruym te wesen ende vooral niet meer te eyschen dan sulcx als hoochnodich van doen hebt ende geensints derven moocht, op dat des Comp^e middelen na behooren gemenageert, niet in onnodighe onkosten geconsumeert, maer in goede retoeren geemployeert mogen worden.

Laet niet na ons van UE. wedervaren, 't progres in den handel ende constitutie van macht met het eerste vant noorder mousson ample advisen te seinden, om ons dienvolgende soo int empleo van Comp^es^ middelen alhier, gelijck mede in toekomende int versorghen van de cust van China te reguleren. Soo ghijlieden met de Chinesen weder in oorlogh waert getreden ende dat een goede partij volcx becomen haddet, ontlast u daer soo haest van als mogelijck is ende seindse den eersten herrewaerts aen.

P^r^ sekere Chinees nachoda met namen Quitsuam, welke op 9^en^ deser van hier met een jonckien na China vertrocken is, hebben wij UE. onder anderen geschreven hoe den toevoer van rijs uyt des Matarams lant tot die tyt toe schaers geweest was, 't sedert isser noch weynighe veranderinghe op gevolcht, connen oock met geen sekerheyt seggen wat na desen daer noch van worden wil, 't welck de reden is wij u na onsen wensch de ruymte van rijs niet hebben connen toeseinden. Om int toecomende niet verlegen te vallen bij aldien de Mataram sijnen rijs ophield, hebben goet gevonden op voordeel van Japan t'ontbieden ende na de Molucos te destineren 3: 4 à 500 lasten rijs, na de gelegentheyt van schepen welcke ghijl. aldaer soudet moghen derven, van hier connen gene expres daerom derwaerts seinden. Wij verlaten ons op Zierickzee ende soo dat niet bequaem is op andere.

UE. seght in sijne jonghste missive, tsij dat met China den oorlogh continueren oft niet, dat de cleene schepen op de cust dienstigher als de groote sijn; bij aldien ghijlieden voor des vijants macht van Manilla, soo eens bestont over te comen ende ghijlieden haer 't hooft niet bieden moght, uwe mindere macht binnen de haven van Pehou oft buyten zijnde onder de vaste cust ergens versekeren condet, souden wij oock ongeraden vinden eenighe al te sware schepen meer derwaerts te seinden, oft de gene welcke daer alrede sijt hebbende langer daer te houden. Insonderheyt in dese conjuncture dat soo swack van volck sijn, daer toe seer cleen ontset dit jaer vant vaderlant te verwachten hebben, maer alsoo hier van met geen goet fondament alsnoch oordeelen connen, sullen 't selve aen UE. ende des raets goetvinden aldaer remitteren, om daerin te disponeren soo als den meesten dienst van de Generale Comp^e^ soo int bevoirderen van den Chineeschen handel als versekeringhe van haer reputatie, volck ende middelen tegen de Chinesen ende onse vijanden is vereysschende.

Met de voorgaende schepen ende jachten hebben UE. toegeson-

den vier hondert coppen, Muyden daeronder gerekent, ende nu gaen met den Samson 70, t' samen 470 coppen; naer de becomene advisen berekenen dat in Pehou en op de schepen waren in alles aen de cant van 600 coppen, t' samen 1070.

Bij gebreck van nieuw secoers hebben voor dit jaer geen volck meer connen uytmaecken, ons bedunckens is het al een tamelijcke macht, wanneer die bij den anderen in goede gestaltenisse haddet, soo om Pehou beset te houden, als de cust van China te troubleren, maer connen daer niet als te vaste rekeninghe op maken, alzoo niet weten hoe het Groninghen gegaen sij, item wat calamiteyt ende sterfte U 't sedert sijn jonghste mocht overcomen wesen, gelijck mede wanneer Muyden bij U verschijnen zal, eindelijck oock wat volck van noode sal wesen om de provisien van Japan te halen ende met de groote schepen, welcke op de cust ondienstich geacht mochten worden, herwaerts te keeren.

Wij verstaen dat in Cauchinchina een soorte van geele sijde valt, jaerlijcx aen de cant van 1000 picol, welcque wanneer tot civilen prijse ende met goede kennisse ingecocht wordt, in Japan met goede avance gebeneficeert can worden, soo de Japanders dit jaer geen joncken derwaerts gesonden hebben, soude het wel gebeuren datter een tamelijcque quantité tot civilen prijse te becomen waere, want die van Cauchinchina selffs geen vaertuygh hebben om die te vervoeren, t'moet van de Chinesen, Japanders ofte Portugeesen gehaelt worden; soo ghijlieden den Chineschen handel noch niet becomen hebt ende clene apparentie sij in corten te sullen volgen, souden wij in sulcken gevalle wel wenschen dat partije van UE. capital in voorsz. sijde van Cauchinchina voor Japan geemployeert wierde, met 't schip welcke UE. t'sijner tijt herwaerts aen sult seinden, soude men en passant de plaetse connen aendoen, soo 't capital besteedt conde worden, soude men de retouren daervan int eerste van 't mousson van hier naer Japan connen seinden om aldaer gebeneficeert te worden ende t'procedido van dien soude UE. in Pehou weder int eerste van 't noorder mosson A° 1624 toegesonden connen worden.

In Cauchinchina, na verstaen, valt mede quantité peper; 't soude wel connen wesen dat bij gebreck van aftocht daer oock goede partij tot redelijcken prijse becomen conde worden, bij gebreck van sijde soude men peper voort capital procureeren connen, doch sijt verdacht dat wij de peper niet hooger ten alderhoochsten souden begeren als tegen 6 realen 't picol Chinees oft 3 realen de

Bantamse sack, met alle oncosten, wanneer niet minder ofte ten uyterste voor dat gelt becomen conde worden, souden die niet begeren. Want Nederlant volgens de jongste advisen met een groote quantité versien was ende 't sedert noch een treffelijcke partije derwaerts gegaen is, daer beneffens was den afftreck door den oorloghe gants slap; de jonghste peper was tegen 24 groot contant vercocht, UE. can rekeninghe maken, wat op de peper te halen is, wanneer hooger als drye realen de sack ingecocht wordt, incoop, maentgeld, vrachten, interest ende assurantie te samen gerekent.

Alsoo wij met geen seker fondament van den Cauchinchinesen handel spreken connen, willen UE. oock geen precyse ordre daer toe geven, maer soo S[r] Camps bij UE. compt, soo leget met hem de sake eens over, wij verstaen dat hij goede ervaringe van dien handel is hebbende, ende soo ghijlieden bevint dat onsen voorslach sonder prejuditie van den Chinesen handel ende andere inconvenienten op hope van goet proffijt soude moghen onderleyt worden, in sulcken gevalle recommanderen wij UE. den dienst van de Comp[a] na vermoghen te helpen bevorderen, om de lasten, die overal seer groot vallen, daer tegen de proffijten cleen, soo veel te helpen soulageren als mogelijck is; soo UE. in de vlote geen persoonen hebt, die van Cauchinchina ende de voors. sijde eenighe grondighe kennisse hebben, sal het niet geraden wesen, sonder d' advis von S[r] Camps daerinne te disponeren, wij stellen dit alleen maer voor op t' voordraghen van d' H[r] Specx, soo daer yets met fondament in gedaen can worden, gelijck u Camps best sal connen informeeren, laet daer in niet versuymen, maer alle voorderlijcke occasien waernemen.

Op UE. versoeck nopende sijne verlossinghe hebben met den Raedt gelet, doch om verscheyden redenen niet goet connen vinden UE. 't selve absolut toe te staen, oft oock t' ontseggen Om uwen persoon te vervangen ende soo importante affairen toe te betrouwen, hebben hier bij gebreck de weynighe stoffen die hebbende sijn niet mogen derven ende vandaer heeft UE. geene voorgedragen. Niet tegenstaende UE. volgens sijne acte in u versoeck gefondeert sijt, soo vertrouwen wij nochtans dat UE daer soo precys niet op staen sal, maer dat UE. ten dienste van de Generale Comp[a] ende uwe bijsondere eere in soo een gewichtighe saké, welcke bij u begonnen, dus verre gebracht is ende eerlangh mogelijck gewenst effect sorteren sal, niet aensien sult tot 't naeste jaer te volherden, tegen welcken tijt wij onse rekeninghe maken

UE te sullen verlossen, ende bij aldien UE. emmer niet gesint sijt soo lange te continueren, 't welck wij nochtans anders verhoopen, soo willen UE. gerecommandeert hebben d'importantie van 't beleyt aldaer wel te considereren ende wel t' overleggen oft daer eenighe persoonen bastant sijn, die men de charge van dien souden mogen bevelen ende toebetrouwen. UE. recommanderende hierinne niet na eyghen wensch en gerieff, maer in conscientie na eysch van saken te handelen.

Alsoo niet weten wat tusschen u ende de Chinesen aengaende den handel als andersints gepasseert sij, hebben wij niet connen goetvinden volgens de recommandatie van d' Hr Generael Coen alsnoch geen ambassaet van hier na China te seinden, maer 't selve tot naerder bescheyt van daer te differeren.

Met dit schip seinde UE. toe 200 stx oliphants tanden om soo UE. met de Chineesen tot handelinge gecomen waert, deselve aldaer te beneficeren, ofte bij gebreke van dien voorts na Japan te seinden, alwaer mede met goede avance vertiert connen worden, connen naer ons d' Hr Specx aengedient heeft in Japan $\frac{3}{4}$ realen 't catti China renderen.

Op pmo deser is van hier na Japan vertrocken 'tEngels schip de Bul met last, soo d'Engelsz. ons wijs maken, om haer comptoir van daer te gaen lichten; en passant sullen Maccau dicht voorbij loopen om te sien wat avantagie aldaer souden mogen becomen; soo bij UE. ofte onse schepen daeromtrent verschijnen om te sien ende t'onderstaen watter ommegaet, gelijck sij daertoe curieuse genoech sijn, verleent haer in sulcke gevallen een schoon praetien, sonder haer eenighe oorsake te geven om actie tegen ons te formeren oft miscontentement te nemen, dit verstaet hem voor soo veel de civilen ommegangh en obligatie van vrienden aengaet, maer soo iets meer pretendeerden als haer toecomt ende onse Compa ergens in sochten te vercorten, gebruyckt alle discretie ende behoorlijcke redenen daertegen ende wanneer daer oock niet na luysteren willen, soo mainteneert des Comps recht, respect ende prerogatyff met de gevoeghl. middelen daer en soot behoort, laet niet toe dat die int minste vercorten.

Wij hebben hier geen bequame tolcke connen vinden, sult u derhalve met die gij hebbende sijt soo lange moeten behelpen tot dat beter becomen, wij verstaen dat in Japan goede Chinese tolcken sijn, UE. can Sr Camps recommanederen sijn beste te doen eenige van daer mede te brenghen.

In nevensgaende extract staen eenige poincten geannoteerd, daer de Mayores serieuselijck recommandeeren op te letten, als namentlijck van overmaken van reke, ontijdige avancement van de jongeren etc. voor soo veel UE. aangaet doet d'ordre van de Mayores aldaer nacomen.

Int fort Batavia Adi ultmo Junij Anno 1623.

Achtbare Wijse Voorsienige seer discrete Hre.

Andermael gaet hiernevens copie van onsen jonghsten in dato pmo Julij pr 't schip den Sampson gesonden, welcker inhoude alsnoch confirmeren, uytgesondert d' ordre, welck wij aengaende den rijs van Japan voor de Mollucos gegeven hebben, soo UE. noch geen schip tot dien eynde naer Japan gesonden hebt, sult het dan nalaten, ende soo alrede een gesonden haddet, sal UE. opt spoedichste soo 't mogelijck is ende den tijt noch niet verloopen sij een advis neffens dese onse missive derwaerts seinden ende aen Camps schrijven, gelijck wij oock gedaen hebben, dat het opcoopen van soo een quantité van 3, 4 à 500 lasten rijs nalate, alsoo die innewaerts niet van doen sullen hebben, door dien de Mollucos, Amboina ende Banda, mits den cleenen afftreck welcke de Compes comptoiren aldaer gehadt hebben, noch rijckelijck voor twee jaren van rijs geprovideert hebben, dat buyten onse gissinge geloopen is; Amboina levert dit jaer niet meer als 30 bh. nagelen, de Mollucos wist men noch niet seker wat renderen soude, doch achten mede weynich genoech, welck ten deele den cleenen afftreck gecauseert heeft, in voegen dat wij ons nu met den dagelijcsen toevoer uyt des Matarams lant wel sullen connen behelpen, sonder eenighe rijs van Japan te behoeven. Ontbied derhalven niet meer van daer als ghijlieden op de cust van China hoochnodich boven ons gesonde secoers tot 't naeste jaers ontset van hier soudet mogen van doen hebben, dit hebben goetgevonden UE. per expresse t' adviseren om des Compes middelen soo seer te mesnageren als eenichsints doenlijck is.

Soo achtervolgens ons voirigh schrijven tot den Chinesen handel noch weynich apparentie sij, ende in den handel van Cauchinchina yets voorderlijcx gedaen conde worden, willen UE. ende den Raedt gerecommandeert hebben daer op te letten, alsoo de traffique over gants Indien seer sober valt ende d' oncosten van dach tot dach grooter ende grooter worden, sulcx dat wij het aen alle

canten moeten soecken, om onder de sware lasten niet te beswijcken ende uyt te moghen houden, tot dat eens openinge in rijcken Chinesen handel door Godts genade becomen sullen hebben.

ZZee ende andere groote ondienstighe schepen, welcke ghijlieden aldaer wel missen moocht, sult met eerster gelegentheyt herrewaerts aen seinden, doch lecht eerst met den anderen wel over oft sulcx sonder prejuditie van des Comp^es saken aldaer geschieden mach.

Met t'eerste vant noorder mousson sullen seer verlanghen te vernemen wat succes tot den handel als andersints gevolcht sij, gelijck mede de constitutie van UE. macht ende provisien om ons bij tijts int versorgen van t' een en t'ander daernaer te schicken.

T'sedert onsen jonghsten is d'H^r Dedel van 't exploit van Goa met de schepen de Goede Fortuyn, t'wapen van Zeeland, Zuyt ende Noorthollant, neffens d'Engelsche schepen wel aangecomen, ende hebben de caraquen van haer voyagie na Portugal voor dit jaer gefrusteert ende binnen gehouden. Wij souden tot conbinatie vant tweede exploit neffens d'Engelsen geerne een nieuwe macht uitgemaeckt hebben, dan willen daertoe niet verstaen, sustinerende dat soodanighe exploicten meer strecken om onze souveranité overal te vergrooten als tot proffijt van haere m^rs, dat oock ongehouden sijn op soodanighe offensive exploicten, gelijck zij die noemen, met ons te gaen, alsoo 't contract, soo sij dat uytleggen, niet anders spreeckt als van een deffensiven oorloghe te voeren tegen alle de gene die onsen algemeenen handel souden moghen hinderlijck wesen. Wat Goa, Monsambicq ende Manilla aengaet, verstaen sij niet dat den gemeenen handel daerbij eenighe vercortinghe oft hinder is lijdende ende consequentelijck ook daertoe ongehouden te wesen; onder schijn van onvermogentheyt hebben zij de Mollucos, Amboina, Banda ende Palliacatte verlaten, onder pretext van offensive oorloghe trecke hare schepen van defentie in, in voege dat haer t'eenemael van ons schijnen te willen separeren, wat daer verder uyt broeden wil sal ons den tijt leeren; de heeren M^rs recommanderen ons serieusel. wel op onse hoede te wesen (niet tegenstaende met den anderen in besoigne waren, om alle differenten in Europa t'accommoderen ende een generael reglement op den gemenen handel te ramen) op dat ons door eenich onverwacht voornemen van d'Engelschen geen ongeval overcome. Wij recommanderen UEd. aldaer 't selve, p^r advis.

D'Engelse residenten op Amboina hebben met hulpe van eenighe Japanders die in Comp^es^ dienst waren ende andere complicen getracht 't casteel Amb. te verraden ende onse Comp^e^ affhandich te maken; hoe 't selve aengeleyt was, uytgecomen sij ende de verraders na merite gestraft sijn, sal UE. in nevensgaende extract uyt d'H^r^ van Speults missive sien mogen, waeraen ons gedraghen.

Van de Mollucos hebben tijdinghe becomen, dat in May p^to^ het soccorro van Manilla voor Gammelamme gearriveert was, bestaende in twee groote galleijen, een tamelijck schip met 18 à 20 poorten, twee groote en dry cleene fregatten; in Manilla wierd noch gemaekt een groot nieuw schip met drye galleyen. Hiervoren, gelijck mede in onsen voorgaenden hebben geseyt, dat UE. de groote schepen, welck daer vermits de vlacke gronden op de cust van China ondienstich sijn ende dienvolgende wel gemist connen worden, herwaerts souden seinden; wij en sijn niet wel gerust dat UE. sich aldaer van de groote schepen 't eenemael soudet ontblooten, op avontuer oft den vijandt van Manilla sulcx vernemende een onverwachten sprongh op de cust van China dede, in welcken gevalle ghijlieden bij gebreck van de groote schepen met de mindere hem 't hooft niet soudet mogen bieden, 't welck grootelijcx tot verachteringe van den Chineeschen handel ende disreputatie van den Nederlandsen staet gedijen soude; ontbloot U derhalve niet voorder dan ghijlieden óordeelt met versekeringhe van des Com^es^ affairen aldaer geschieden can.

Met dit fregat Mocha seinden 35 man, te weten 20 matrosen ende 15 soldaten, met soo veel provisien daer neffens als heeft connen voeren; noch gaen daer beneffens eenige leggers in schoopen, een ocxhooft met wijntint, alles conforme de nevensgaende lijste; Godt laet UE. dit jacht in salvo toecomen.

Soo ghy onvermogentheytshalven ofte om andere goede redenen met de Chinesen in geen oorloghe getreden ende noch met den anderen in onderhandelingh sijt, doet dan u beste, niet alleen om den handel in Pehou oft daer ontrent te becomen, maer oock dat daer en boven eenige joncquen naer Batavia rijckelijck geladen mogen gesonden werden, want den welstant ende aenwas deser plaetse op 't hoochste daeraen gelegen is.

Wij hebben alhier met Bencon daervan gediscoureert, die meendt soo men de Chinesen maer toeseegginghe dede van Pehou te sullen verlaten, dat op die belofte wel eenighe joncken naer Batavia tot een ondersoeck seinden souden, wat UE. met provisionele

toesegginghe ende belofteu tot bevoirderinghe van soo een goede sake te weghe condt brenghen, laet niet na int werck te stellen.

Int fort Batavia Adi 19en Julij Ano 1623.

Achtbaere Wijse Voorsienige seer discrete Heer.

Vuyt UE. ende der vrunden missive, mitsgaders de dachregisters, resolutien ende andere bescheyden met ZZee den 24 November ende met 't jacht Mocha den 16 Februarij laestleden van Pehou alhier ontfangen, hebben wij de behouden overcomste van de vlote van den commandeur Franex ende de nagesondene schepen den Sampson, Muyden ende Mocha, mitsgaders 't gepasseerde op de custe van China 't sedert 't vertreck van St Nicolaes seer wel verstaen.

De gesanteu Wangsan ende Tangsuwing sijn alhier met een van de twee Chineesse joncken den 21 Decb. passato wel gearriveert, d' ander is van Patana, nadat sijn ingeladen cargasoen aldaer gebeneficeert hadde, door ditto gesanten weder naer China gedepescheert.

Met behoorlijcke eere hebben wij haer alhier ontvangen ende die oorsaecke van haer beseindinge verstaen; wij sijn met haer verscheyde reysen over den Chineessen handel in discours geweest, na sij haer verluyden laten sal ons geen redelijck accoort noch oock den handel ontstaen, bij aldien wij resolveeren Pehou te verlaten, ons in Teyovan ofte eenige andere plaetsen buyten de jurisdictie van China neder te slaen. Groote hope hebben wij haer daertoe gegeven, ende met eenen aengedient, wij soo lastigen stuck niet bij der hand genomen hebben om 't dorre eylandt Pehou, maer om den handel van China, wanneer die becomen connen, dat ons daermede te vreden sullen houden, alwaert oock buyten de jurisdictie van China, sij mochten haer oock wel verseeckeren, soo in Teyowan met ons comen handelen, de vaert op Manilla verlaten, ende jaerlijcx joncken na Batavia senden, dat wij Pehou met der tijt van selff wel ruymen sullen. Ende resteerden anders niet tussen onse ende haer (dewijle sij niet dan de verlatinge van Pehou pretendeerden) als de saecke bij der handt te nemen ende te sien wie eerst beginnen soude, wij Pehou te verlaten, ofte sij den handel t' openen. De gesanten verstonden dat wij geen swaricheyt behoorden te maecken Pehou eerst te verlaten, want 't selve voor ons t' allen tijden open stont om daer

weder op te mogen comen, bij aldien sij in gebreecken bleven.

Wij verstonden dat sijluyden noch minder difficulteyt behoorden te maecken ons eerst (mocht het in Pehou niet wesen ten minste in Teyouwan) den handel te doen gevoelen, ende soo wij dan, nadat sij hun van haerder sijden behoorlijck gequeten souden hebben, Pehou niet en verlieten, conden sij sonder eenige verachteringe den handel weder sluyten, want sij voor haer waeren goet silver ende courante coopmanschappen ontfangen souden, maer ter contrarie soo wij Pehou eerst verlieten ende sij ons daerna den handel ontseyden, souden wij in sulcken gevalle de groote gedragene lasten van Pehou, mitsgaders de Chineeessen handel beyde te gelijcq quyt sijn ende ten achteren staen. Sij gelieten haer hierinne overredent te wesen, gaven ons gelijcq ende verseeckerden ons eenichsints dat hieromme de saecke niet soude na blijven, maer dat van haerder sijden voor eerst d' openinge van den handel in Teyouwan voor seeckeren tijt seer wel vallen soude, als maer van onser seyde onder eenige verseeckeringe belooft wierde Pehou t' abandonneren, nadat sij eenigen tijt met ons in Teyouwan sullen gehandelt hebben, daer noch bij voegende, dat naer ons affscheyt van Pehouw, den Combon ons eenige maenden jaerlijcx wel gedoogen soude een groot schip ofte twee in Pehou te mogen havenen, ten aensien de baey van Teyouwan daertoe onbequaem is, ende dat buyten Chinas jurisdictie daer ontrent geen andere gelegentheyt van diepe havenen tot noch toe gevonden sij, doch souden in geenderley manieren onder geenich pretext met eenige schepen ofte jachten in de reviere van Chincheo meer comen mogen.

Wij voededen haer met groote hope bij aldien haeren voorslach soo volchde, dat dan t'accoort tussen ons ende haer genoechsaem getroffen was, alsoo wij daer gewillich toe verstaen souden.

Ondertusschen dese conferentien enz. (zie pag. 249).

Onder anderen dient mede wel overleyt, soo wij Pehou verlieten ende ons in Teyouwan met geladen joncken met steen te sincken niet souden connen stoppen, ende consequentelijck ons alsoo beyde de plaetsen affhandich ende ondienstich maecken.

De verraderse handelinge van den Toutock met den commandeur Francx ende de sijne, mitsgaders t'disaster Muyden overcomen, hebben wij de gesanten voorgedragen ende haer gevraecht wat goets datter uyt soodanige valsche procedueren van haerder sijde te verwachten stont, dat ons dezelve in groot nadencken bracht

dat alle haere voorgaende handelinge ende schoone beloften op geen goeden gront gelegen hebbe, ten waere (gelijck wij 't beste verhoopte) dese jonghste gepasseerde mishandelinge, nochtans genoechsaem tegen aller volckeren recht, door eenich bijzonder misvertrouwen, misverstant ofte quade overtolckinge bij maniere van preventie geschied sij.

Ditto gesanten vertrouden vastelijck dat het niet dan misverstandt moest wesen ende dat dese onlusten 't goet verdrach, 't welck sij 't haerder overcomste tussen ons ende den Combon hoopte te wege te brengen, insonderheyt soo met goet contentement ende gewenst bescheyt van hier gaen, niet souden weerhouden.

Wij hebben haer aengedient dat voorgenomen hadden een expressen ambassaet naer China te seinden, dit behaegde haer wel ende waeren van gevoelen dat het de saecke noch beter voorderen soude.

Dit is in substantie 't gene tussen ons ende de gesanten alhier gepasseert is, tot voorder affhandelinge streckt haere commissie niet, maer alleen om onse genegentheyt te comen ondertasten ende principalijck (soo wij achten) om onse gelegentheyt te doorsien; t'accoort ende besluyt van saecken sal op de custe van China geschiede moeten.

Wij hebben op UEd. versoeck aengaende sijnne verlossinge gelet, met de volgende schepen sullen op alles na vermogen ordre stellen ende UE. persoon doen verlossen.

Seer gerne hebben wij gesien de beginselen van de secrete handelaers in Teyouwan. maer darentegen noode verstaen dat d'onse haer van den Cappitain China voor 4000 tayl op soo onseeckeren leverantie van zijde ende dat noch van soo een insufficant persoon ende vremdelingh hebben laten abuseeren, Godt geve de Comp^e. aent haere mach geraecken.

D'expeditie van de schepen ZZee ende den Engelsen Beer naer Mahilha, mitsgaders de behoudenis vant verdreven schip Groeningen, daer beneffens d'aenhaelinge van 4 Chineese joncquen is ons aengenaem geweest te hooren.

T' is te beclagen dat van soo schoonen hoop Chinesen, met dese joncken verovert, soo weynich de Comp^e te nut gecomen sijn, van de 571 met ZZee herwaerts gesonden, sijnder niet meer in Batavia gebracht als 98 gants machteloos en sieck, de rest sijn in zee overleden, ende van d'overgecomene resteren tegenwoordich

niet meer int leven als 32 ende dit is al dat van ontrent 1200 Chinesen, welcke UEd. in Pehou bij den anderen haddet, te nut gecomen is.

De 40 Chineesen met Mocha gesonden, hebben haer selven in China met gewelt aen landt doen setten ende ten waere door sonderlingen providentie Godes, souden haer M^s van 't jacht, volck ende alle ingeladen goederen gemaeckt hebben, gelijck UE. p^r nevensgaende extract uyt het journael van den schipper Schouten breder sien mogen, waeraen ons gedragen.

Ditto Schouten soude sijnne achteloosheyt tot UE. laste gaerne ontschuldigen, alsoo sustineert tegen UE. genoechsam geprotesteert te hebben, 't jacht te cleyn ende sijn volck te weynich waeren, om soo een hoop Chineesen behoorlijck te bewaeren, daer beneffens schaemt hem niet te seggen, dat de voors. gevangene Chinesen met corte Japanse houwers onder haer rocken bedecteliјck aen boort soude gecomen sijn, daer mede sij hun (na sijn seggen) naderhandt M^{rs} van 't jacht gemaeckt hebben, doch wij verstaen de saecke gants anders ende vertrouwen vastelijck, soo hij de Chineesen hadde doen visiteren ende bewaeren, gelijck men gevangene behoort te doen, dat dese swaericheyt wel voor gecomen soude hebben.

Ongaerne hebben wij gesien dat UE. sonder onse ordre te verwachten soo haestich sijt geweest eenich cappitael van daer herwaerts te senden, ende dat noch met soo cleynen jacht, t'heeft weynich gescheelt ofte de Comp^e waere het quyt geweest, de risico is te groot het cappitael soo over ende weder te senden, insonderheyt soo lange daer wel verseeckert ende alhier voor alsnoch gederft can worden. Wij staen noch in deliberatie off het niet oirbaar sal wesen dat wij van hier cappitael derwaerts senden, op avontuer oft men noch met de Chinesen conde tot handelinge comen, sendt derhalven tot onse naerder ordre geen capitael meer van daer herwaerts aen, tegen dat wij het van doen hebben sullen het wel ontbieden.

T' schijnt wel dat Lamhoo de rechte plaets niet geweest sij om opt Japans vaertuych te cruyssen, alsoo wij verstaen datse bij oosten Formosa haeren wech genomen hebben; de seeckersten middel gelijck de vrunden voorslaen, soude wesen Maccau met bastant vaertuych te besetten.

Van dit mousson sullen het daer toe, duchten wij, niet wel brengen connen, alsoo ons van de principaelste scheepsnootlijck-

heden als cabels ende cabeltouwen soo ontbloot vinden, dat na desen qualijck drie schepen voor China sullen connen uytmaecken, ten sij in tijts vant vaderslandt ontset werden, wij laten staen dat eenige voor de benodichde schepen, alrede op de cust ende in Pehou sijnde, sullen connen seinde.

Alsoo ons tegenwoordich schaers van rijs geprovideert vinden, gene alsnoch derven mogen, ende den toevoer uyt des Matarams landt vermits 't extraordinary harde westelijck mousson t'eenemael opgehouden heeft, ende onseecker sijn wat daer noch op soude mogen volgen, hebben wij, om de Piscadores niet verlegen te laten, goet gevonden dit schip Noorthollandt vooruyt naer Siam te seinden, om aldaer soo veel rijs ende alle andere provisiën op voorraet te coopen als becomen can, mitsgaders om seeckere partije hertevellen, door den coopman van Hasel t'voorleden jaer op leverantie gecocht, voor Japan in te nemen, d'almogende laet UEd. t'selve t'sijnder tijt in salvo toecomen.

Wat cargasoen wij ditto schip soo tot bevoirderinge van de provisien in Siam als andersints ingegeven hebben, sal UE p^r^ nevensgaende facture sien mogen ende door den coopman vant schip alhier behoorlijcke reeckeninge ende reliqua daervan gedaen werden.

Den 9 November passato is in Jamby wel aengecomen 't jacht Westcappel met 20000 realen in Japans silver ende verscheyde provisien voor de Piscadores gedestineert.

Met leetwesen hebben verstaen 't verongelucken van't jacht Valcq door de baey van Teyowan.

't Sijnder tijt van dit suyder mousson (soot eenichsints geschieden can) sal de noortcust van China tot Corea toe eens dienen ontdeckt te worden, alwaert maer om kennisse van des custs gelegentheyt te becomen, bij aldien men naer desen goet vondt eenige notabele macht dien wech uyt te seinden.

Wegent gemeene landt sijn ultimo April 1623 van Nederlandt gesonden elff seylen in vloote, ondert beleyt van den E. Jacques l'Hermite, te weten 7 cloecke oorloghschepen, 4 d° jachten ende fluiten, gemant met ontrent 1000 bootsgesellen ende 600 soldaten, gaende door de strate van Magelanus ofte Lamaire na de zuyt zee op seecker onbekent exploict gedestineert, met ordre bij aldien soodanigen resconter niet en crijgen, om door naerder wech naert vaderlandt te keeren, dat in sulcken gevalle tegen April 1625 haer gesamenderhant naer Manilla, t' sij dan voor de baey selffs,

Cabo Freyle ofte Bolinao vervoegen, omme te onderstaen wat voordeel aldaer soo op de vijandt als op de Chineese joncquen souden mogen becomen, ende alsoo de voors. vloote nadat van de zuyt zee resolveren na d' Indien over te steeken, voor soo veel de gagien vant volck belanght van daer voorts tot laste van de Nederlantse Comp^e sal comen, ende dienvolgende oock tot haeren dienst hier in Indien eenigen tijt geemployeert sal mogen worden, soo ist dat de Mayores ons recommanderen tegen voorn. tijt soodanigen macht na Manilha d° vloot te gemoet te senden, als haere constitutie alhier in Indien gedoogen sal, om eenige emportante exploicten nadat men alsdan geraden sal vinden met een vigoreuse macht bij der handt te nemen.

Verscheyde voorslagen hebben haere Ed. ons in consideratie gegeven, die wij tot de jongste beseindinge in deliberatie houden, als wanneer wij UE. naerder openinge daervan hopen te doen; 't is te duchten, soo niet tijtlijck gesecoureert werden, weynich van hier vermogen sullen.

Seer ongerne hebben verstaen dat d' onsen in Teyouwan met d'inwooners van Solangh in crakeel geraekt waeren ende dat soot schijnt door oproeringe van de Chinesen, in alle manieren soo 't mogelijck is ende alreede niet geschiet sij, sal men d' onlusten ende vijantschap met voorn. inwoonders dienen te versoenen, alsoo ons aen haer vruntschap vrijwat gelegen is.

Op de verlossinge vant volcq sullen met de volgende schepen ordre stellen.

Den 29^en Maart lestleden is hier van de cust van China wel aengecomen 't schip den Engelsen Beer, mitsgaders den 2^en deser van Pehou de Hope, hebbende onderwegen op voors. cust den Beer bejegent; de schepen Orangie, Erasmus ende den Beer hebben langs de Chineese cust tusschen Chincheo ende d'eylanden van Canton verscheyde plaetsen aengedaen ende ontrent 160 Chinesen daeronder weynigh vrouwen ende kinderen verovert, welcken met beyde de voorn. schepen dispoost en de wel te pas alhier gebracht zijn.

De macht en 't voordeel sijn beyde te cleen geweest, om soo volckrijcke cust t'ontroeren ende de slapende in toecomende wacker te maecken

Wij hadden gehoopt naer desen met een vigoreuse macht een degelijcken sprongh op China te doen, bij aldien na d'overcomste van dese Chineese gesanten ende onsen ambassaet de handelinge

tussen ons ende de Chinesen geen lijdelijcke ende gewenste uytcomste sorteerde.

De vloote vant landt hiervoren aengeroert, neffens t'gene wij daer noch sullen connen bijvoegen, soude hiertoe wel gepast hebben.

Vinde derhalven geraden, soo lange de macht dus sober is ende dat noch in schijn van onderhandelinge met den anderen staen, geene incursien ende invallen int landt van China om een handt vol volcx ende dat noch met groot perijckel gemenght meer te doen, soo om d'ontroerde strantwoonders weder wat in slaep te wiegen, als de slaepende niet t'ontijdich te wecken, employeerende niettemin ondertussen de minste macht, welcke aldaer gederft can worden op d'avantagieuste vaerwaters, soo op de Portugiesen van Maccau als de Chineese handelaers op Manilla, ofte hout de cleene macht altsamen daerontrent bij den anderen tot dat van hier ende elders beter gesecoureert wert ende andere ordre becompt.

Wttermaten sijn wij verwondert dat UEd. ende den raedt dus jachtich sijt geweest soo veel silver met de Hoope tot soo nodeloosen grooten resico terugge te seinden, laet toch tot onse naerdere ordre geen cappitael meer terugge seinden; t'sandelhout hadde UEd. in alle manieren behooren te houden, want wij hier meer dan te veel versien sijn tot den eysch van Coromandel, Surratte ende Mocha. Conden wij dit ende noch meer houdt daertoe, mitsgaders partije silver, met wenschen in Pehou crijgen, soude 't risico van der zee geexcuseert wesen, welcke het nu andermael int gintswaerts senden sal moeten loopen.

Int casteel Batavia Ady 2 April A° 1624.

Achtbaere Wijse Voorsienige seer discreten H^r^.

Onse jonghsten, waervan hiernevens copie gaet, was den 2 April p^r^ 't schip Noorthollandt, welck wij goetgevonden hebben voor uyt Siam aen te seinden, omme seecker Japans cargasoen hertevellen, mitsgaders soo veel rijs ende andere provisie voor de Piscadores mede te nemen, als 't gevoechelijck sal connen voeren: d'almogende laet UE. 't selve ter goeder tijt gewerden.

Ende alsoo voors. schip eenige tijt in de bocht van Siam toebrengen, daer beneffens noch wel een maendt ofte twee aenloopen sal, al eer 't gros van onse voorgenomen beseindinghe van hier sal connen volgen, hebben wij gants nodich geacht dit jacht de Fortuyne voor uyt te seinden, om UE. ende den raedt aldaer

buyten onseecker verlangen te stellen, item advys vant gepasseerde te geven, mitsgaders provisioneele openinge te doen, wat secours wij na de constitutie van onse presente macht dit mousson vermogen sullen na de Piscadores uyt te setten.

Met 't gemelte jacht gaen bij provisie 15 lasten rijs, 20 vaten vlees ende speck, 5 leggers aracq, 2 leggers Spaensche wijn, 8 amen olie etc., gelijck UE. p[r] nevensgaende facture sien moge, tot naerder ontzet van hier ende Siam sal UE. sich met dit ende 't resterende in Pehoe moeten behelpen.

Volgens de becomene bescheyden p[r] de Hope bevinden wij dat op beyde de forten, namentlijcq in Pehoe ende Teyowan, mitsgaders over de schepen Oudt Delft, Groeningen, de Samson, Orainge, de jachten Erasmus, de Haen, Cleyn Tolen ende Victoria, daer omtrent ende op de custe van China na des Hopes affscheyt gebleven, soo in blanke coppen als swarte ende slaven in alles behoorden te wesen, uytgesondert de 't sedert gestorvene ontrent . . . . , . . . 600 coppen.

Van hier sullen wij in alles niet meer connen uytmaecken als te hoochste 400 coppen (ten sij vant vaderlant tijtlijck ende rijckelijck ontset worden) waervan met N. Hollandt ontrent 140 ende met dit jacht 30 gesonden sijn ende na desen met drie stucx, soo schepen als jachten, noch 230 hopen te senden, te samen . . . . 400 coppen.

In voegen wanneer 't gesonden ende het te volgene met lieff overcomt de cust van China weder voorsien sal wesen met ruym . . . . 1000 coppen.

Hoe dese macht, mitsgaders de vloote vant landt, daervan wij in onse voorgaende mentie gemaekt hebben, te sijner tijt ten meesten dienste van de Generaele Comp[e] t'sij dan op de custe van China ofte eenige andere exploicten sal dienen geemployeert te worden, hopen wij UE. na desen te berichten.

Ondertusschen vinden alsnoch geraden, soo lange de macht dus sober is, de custe van China met geen landtochten te troubleeren, maer dat UE. beyde de forten wel verseeckert ende 't overige van de cleene macht op d'avantagieuste vaerwaters soo op de vijandt als de Chineese handelaers op Manilla employeeren.

Tsal gants noodich wesen dat UEd. van dit jaer op 't jongste van 't suyder mousson de cust van China soo hooch om de noort met eenige wel beseylde jachten doet ontdecken ende onderzoecken

wat aldaer vruntschap soo in den handel, gelijck mede wat voordeel in vijandschap met den oorloge te behaelen sij, op dat ter aencomste van de voorgemelte macht met des te beter fondament onder andere op dit poinct mede gedelibereert mach worden.

UEd. sij mede verdacht dat uyt de presente navale macht op de custe van China sijnde ende die van hier dit jaer derwaerts gesonden zal worden, twee stucx schepen ofte handige jachten na Japan sullen dienen te gaen, om rijs ende andere provisie voor de vlote vant landt aldaer te procureren ende dat deselve van daer voorts recht door naer Manilla met advysen de voors. vlote te gemoet sullen moeten gesonden worden. Item dat daerenboven tot meerder seeckerheyt van de Piscadores selve een jacht na voors. vloote met eenige weynige provisien ende nodige advysen tegen April 1625 sal dienen te gaen. Wij sijn als noch van meninge de voors. vloote in de Piscadores t' ontbieden, ende in geenderley maniere de selve na Japan te laten gaen, soo om groote costen t' excuseren als tijt te winnen ende van daer met meerder vaerdicheyt t' expedieeren, sulcx als men naer desen geraden sal vinden.

Item bij aldien UE. met Noorthollandt van Siam ende met de volgende schepen van hier geen bastant ontseth voor de Piscadores becompt, sal UE. in sulcken gevalle 't gebreck met een schip ofte jacht, off mogelijcx over 2 bodems, om bij misdrijven vant een met het ander gedient te mogen worden, mede van Japan dienen t' ontbieden.

Soo 't mogelijcq is sullen wij UE. met de volgende schepen van hier soo veel rijs ende andere provisien toeseinden, dat daermede de bovengemelte besendinge van Japan voor de Piscadores geexcuseert sal connen worden, doch wij en connen noch geen seeckerheyt daervan geven, alsoo niet en weten hoe het met den toevoer uyt des Mattarams landt, die tot noch toe schaers geweest is, naer desen succedeeren sal; naer de loopende geruchten werden wij van de Mattaram te water ende te lande dapper gedreicht, dat binnen een maent na Batavia comen sal, te lande met een groote armee ende te water met een armade van ontrent 2000 groot en cleyn vaertuych. De Tommagon van Candael ende Tegal, (die quansuys onse geaffectionneerde vrunden sijn) hebben ons laten weten hoe den Mattaram een tocht op Arosbaya ende Surrobaya voorgenomen heeft, watter van werden wil sal ons den tijt leeren.

Van cabels, cabeltouwen, pick, teer ende verscheyde andere

scheepsbehoeften sullen wij UE. tot ons leetwesen voor de benodichde schepen op de custe van China niet altoos connen toeseinden, soo vandt vaderslant niet tijtlick ontset worden.

De gesanten van China prepareren haer vast om met haer jonck binnen een maent te mogen vertrecken; wij sijn van meeninge haer noch wat langer op te houden ende daer naer met onse schepen tot meerder verseeckeringe te convoyeeren, ondertussen hebben wij goet gedacht haar aen te dienen hoe dit jacht vooruyt met advysen naer China sijn sendende ende haer met een gepresenteert, soo daer mede eenich volck ende brieven begeerden te seinden, dat hun geerne daertoe geleyt verleenen souden, welcken volgende sij met gemelte jacht twee Chineesen met eenen brieff aen haeren heere de Toya sijn seindende, daerinne 't gepasseerde t' sedert hun affscheyt van China mitsgaders haer gebesoigneerde met ons alhier int breede sijn verhaelende.

Soo UE. tot noch toe met de Chinesen enz. (zie pag. 254—255 „weder bij der hant nemen”).

Hoe men met de Chinesen over 't stucq van Pehou, item de stabiliatie van den handel in Teyovan ende Batavia voorder handelen, mitsgaders hoe men de vloote van 't land neffens onse bij te voegene macht 't sijner tijt employeren sal, daer van sullen wij ons met uwen verlosser hier naer breeder verclaren, laet ondertusschen niet naer tot bevoirderinge van den gemelten handel te doen wat in u vermogen is.

Wat de vordere novos belanght, mitsgaders de bevindinge van Sr Verhults boecken ende de cargasoenen met ZZee, Mocha, de Hope becomen, wert door den oppercoopman Antoni Meussen in sijne nevensgaende missive aen d' Verhult uyt onse last geschreven int breede verhaelt, waeraen wij ons gedragen, UE. gelieven deselve voor de sijnne aen te nemen; p^r^ advys.

Dese twee Chinesen, welcke met dit jacht gaen, sijn verwanten van beyde de gesanten ende nemen met haer acht brieven van eenen teneur, waervan hierneffens de copie in Chinees aen UE. sijn sendende, omme deselve te bestellen, namelijck:

aen den Conbon
„ „ Toutock
„ „ Sethien
„ „ Heytau
„ „ Tsjong Lamtou
„ „ Hing t' Suan tou

ende aen twee Heyhongs, den eenen van Chincheo ende den anderen van S'Jongsioo. [1]

Bij aldien daer geen gelegentheyt van joncken, 't sij in Pehou ofte Teyouwan en sij, om dese twee Chineesen, gelijck wij hiervoren geseyt hebben, naer Chincheo te bestellen, sal UE. in sulcken gevalle d'selve met een van onse jachten, ofte alsulcken geleyde als UEd. geraden vinde tot voor Aymoey ofte de naeste gelegentheyt convoyeeren, houdende de brieven soo lange aen boort, tot dat den Toutock ymant van qualiteyt daerom sendet, recommanderende UE. voorts dese twee Chinesen als messagiers ende toevertrouwde personen personen vriendelijck te tracteeren.

Int Casteel Batavia Ady 18 April A° 1624.

Achtbare Wijse Voorsienige discrete Heere.

Onsen jonghsten was in dato 18 April p^r 't advysjacht de Fortuyne, waervan als nu andermael copia gaet.

Met dese jachten Arnemuyden ende Purmerendt senden wij sooveele provisien ende geeyste nootlijckheden, als sij hebben connen laden, gelijck UEd. p^r nevensgaende facture sien sal, wat aen den eysch voorder gebreeckt, hoopen wij met naestvolgende gelegentheyt na vermogen vol te doen, doch soo ondertussen geen ontset vant vaderlant becomen, sullen geen touwen, pick, teer etc. connen beschicken.

Om UE. op sijn ernstich versoeck te verlossen hebben wij goetgevonden met dese jachten derwaerts te committeren d'Heer Martinus Soncq, Raedt van Indien, UEd. sal hem de directie van Comp^s affairen aldaer vermogens onse bijsondere commissie sijnne E. daertoe verleent mogen overgeven.

Wij recommanderen UE. desen Uwen verlosser van alles behoorlijcke kennisse ende openinge te geven, mitsgaders alle nodige schriften, namentl. resolutien, journaelen, missiven ende andere bescheyden, dienende tot verlichtinge vant gepasseerde ende advertissement int aenstaende in handen te stellen ende sijn E. voorts soo lange daer present sijn met goeden raedt ende daet na vermogen t'assisteren, waeraen de Generale Comp^e dienst, ons welgevallen ende UE. eere sal geschieden.

In comp. van deze jachten vertrecken met twee joncken de

[1] Zie pag. 253.

Chineesse gesanten Wangsan en de Tansouwingh, welcke wij goet ende behoorlijck affscheyt gegeven hebben.

In wat manieren ende om wat redenen wij deze gesanten met haere joncquen, volck en de goederen goet gevonden hebben ombecommert te licentieren, onaengesien de detentie van d'onse in China, ende wat wij voorder op d'aenstaende onderhandelinghe met de Chinesen, mitsgaders opt emplco van s'landts vlòte sijn adviserende, item wat wij op verscheyde poincten van uwe jongste becomene missive antwoorden, sal UEd. altsamen in onse medegaende memorie ende instructie aen den E. heer Soncq mede gegeven sien mogen, waeraen ons om in dese cort te wesen, t'eenemael gedragen. UE. gelieve deselve voor de sijnne aen te nemen, wel te doorlesen ende voorts na gelegentheyt ende eysch van saecken ten meeste dienste van de Comp^{e} te helpen bevorderen, sulcx als wij daer in sijn recommanderende.

Wat antwoorde wij aen den Touya met onsen gesant Gerrit Fredricxse de Wit sijn seindende, mitsgaders wat wij aen den admirael L'Hermite ende na Japan aen den coopman Niewenroode schrijven, sal UE. uyt neffensgaende missive, welcke wij tot dien einde opengelaten hebben, sien mogen, waeraen ons gedragen.

Wij hebben verstaen dat Cappitain China met sijnne joncke van Japan na Teyowan vertrocken, maer daer alsnoch niet gearriveert was, soo hij 't sedert verscheenen is, hopen wij dat UE. de 4000 tayl sult hebben doen invorderen ende bij faulte van dien sal UE. aen Nieuweroode dienen ordre te geven, dat deselve aldaer sie te becomen, 't is te vreesen dat het met dese 4000 tayl niet wel affloopen sal ende dat de uytsetters van de penningen moeyte mette Comp^{e} daerover hebben en sullen.

Wij hebben aen UE. voor desen ende alsnu aen d' Heer Soncq hoochlijck gerecommandeert om de noortcuste van China op 't jongste vant zuyder mousson met eenige handige jachten te doen ontdecken, insonderheyt soo met de Chinesen ondertussen tot geen redelijck verdrach comen conden.

Bij aldien derwaerts een tocht voorgenomen wort, wenschten wij wel een sufficant ende ijverich persoon daertoe gebruyckt mocht worden, soo UEd. daertoe verstaen can, vertrouwen wij dat de Comp^{e} goeden dienst daeraen geschieden sal. Wij en willen UEd. dit niet precys ten laste leggen, maer stellen selve tot UE. optie.

De Chinesen, welcke UE. daer van Jappan becomen hebt, soo die in Pehou niet te recht comen connen, dat men se met eerste gelegentheyt na Batavia sende; hier en sal haer geen middel ontbreken om rijckelijck aen de cost te geraecken.

Int casteel Batavia ady 11 Junij A° 1624.

Achtbare Wijse Voorsienige seer discrete.

Volgens onse genomene resolutie voor UE. affscheyt van Batavia volght jegenwoordich na Pehou 't schip t' Wapen van Zeelandt, daermede wij soo veele provisien senden tot supplement vant gebreeckende, als hier hebbe connen missen, gelijck UE. p^r nevensgaende facture sien mach; de mesnagie soo van de voorgaende als dese provisien ende andersints sij UE. opt hoogste gerecommandeert, Uwe vaste reeckeninge maeckende dit 't jonghste ontset is, dat wij UE. van dit jaer sullen connen toeseinden. Wij hebben aen d'eylanden hier ontrent soo veel brandthout doen hacken, als den tijt heeft willen lijden, opdat t' schip daerom onderwege niet behoeve te versuymen; na de schippers gissinge souden ruym 300 lasten hout in hebben; d' almogende geleyde dit ende de voorgaende ter goeder tijt ende plaetse in salvo.

Wij persisteren als noch bij onsen vorigen eisch van 5, 6 à 700 lasten rijs ende 50 à 100 last boonen van Japan voor Batavia, na de gelegentheyt van schepen, welcke ghijlieden daertoe sult cunnen uytmaecken. Laet niet na de saecken bij tyts daerna te schicken, dat desen onse eysch voldaen mach worden; UE. is kennelijck hoe sober wij op U vertreck van rijs versien waren, 't sedert is uyt des Mattarams landt noch geen toevoer gevolcht. Hij prest vast alle sijnne ondersaten te water ende te lande tot de tocht van Arosbaya ende Sorobaya, sulcx dat geen gissinge gemaeckt can worden, wanneer den toevoer keeren sal, 't is mede bedenckelijck off den Mattaram met ons niet wat quaets voorheeft, in welcken gevalle, soo van Japan ende de cust niet gesecondeert wierden, wij hier in uyterste noot soude comen te vervallen. Wij vinden ons ontrent voor drie maenden soo voort garnisoen als de gantsche burgerij alhier van rijs voorsien, in welcken tijt wij noch van Japan noch van de cust mede is te duchten niet gedient connen worden, soodat wij oock genootsaekt sullen wesen, over de gantsche burgerij den rijs bij besneden rantsoen uyt te deelen,

om die voor 5 maenden te doen strecken, soo ondertussen uyt des Mattarams landt geen ontset bequaemen.

Tot den incoop van desen onsen eysch, mitsgaders tot de geordonneerde provisie voor 's lants vlote ende 't gene in Pehou soude mogen gebreecken, sal UE. sorge drage dat Japan behoorlijck versien werde; wat cappitael alreede in Japan was, daer men rekeninge op maken mocht, sal UE. in onse memorie gecalculeert vinden, sendt noch soo veel dienstige coopmanschappen daertoe, als ghijlieden met N. Hollant van Siam sult becomen, mitsgaders als daerenboven van Pehou soo in Chineesse waeren als andersints sult connen uytmaecken.

Met dit schip 't Wapen van Zeelandt gaen voor Japan 6000 ℔ giroffel nagelen, aldaer ruym waerdich 3 à 4000.

Alwaert schoon dat UE. sooveel coopmanschappen na Japan kondet uytmaecken, als tot voldoeninge van onsen eysch van noode sijn, soo vinden evenwel geraden dat eenige contanten ten overvloed derwaerts gesonden worden, om in den opcoop van rijs niet te verachteren, bij aldien de uytstaende schulden trager inquamen ende de coopmanschappen langsamer van der hant gingen als ment wel verhoopt. Is daer t'over t'kan weder in Pehou keeren.

Wij hadden geproiecteert dit jaer Pehou met 400 coppen te seconderen, waervan met de voorgaende schepen Noorthollandt, Arnemuyden, Purmerent ende 't jacht de Fortuyne alreede 270 gesonden sijn, soodat met t'Wapen van Zeelandt noch 130 behoorden te volgen, maer alsoo wij ons vrij wat swack van volck bevinden, sullen t'Wapen niet meer als 100 coppen vermogen mede te geven. UE. sullen haer aldaer met dit secours moeten behelpen.

UE. sij verdacht, alsser twee handige scheepen ofte jachten over Japan na Manilla gaen om de vloote vant landt met provisie te secoureeren, dat in sulcken gevalle de besendinghe van Pehou na Manilla, gelijck wij in onse instructie voorgedragen hebben, wel souden mogen geexcuseert blijven, bij aldien het de verseekeringe van den staet in Pehou ende de bevoirderinge van den Chineesen handel als andersints niet lijde mocht.

Op 22 der voorledener maent is hier vant vaderlant met advysen voor uyt wel aengecomen 't advysjacht de Tortelduyve, daer bij verstaen d'overcomste van de Ed. Heer Generael Coen mitsgaders van de retourschepen van Indien te weten:

Dordrecht van de cust Coromandel,

De Leeuwinne Mauritius Alckmaer Walcheren Deffshaven Den Gouden Leeuw	van Batavia.

Noch waeren op gaende wech ende de Caep de Bonne Esperance alreede gepasseert de schepen Schiedam van de cust Coromandel ende Heusden van Suratte, daerenboven soo had van den Broecq noch voorgenomen in Merty laestleden 't schip de Vrede mede volladen naert vaderland te depescheren, doch hebben daer noch geene seeckerheyt van vernomen.

Vant vaderlant hadden de Mayores voorgenomen corts naer de Tortelduyves vertreck naer Indien te seinden, te weten:

Hollandia ende Gouda naer Batavia, niet dan met volck, coopmanschappen ende provisien geladen, sonder eenen reael van achten in contant;

Idem Dordrecht met ontrent ƒ 250.000 meest in gout, partije silver ende eenige coopmanschappen na Suratte;

Idem de Leeuwinne met ontrent ƒ 150.000 na de custe Coromandel.

Dit is al 't ontzet welck voor dit jaer van Nederland te verwachten hebben, d'Almogende laet ons 't selve behouden toecomen. UE. can wel gissingen leggen wat ontset twee schepen voor den generaelen noot van Indien connen aenbrengen. De weynige retouren welcke van Indie gesonden sijn, den bedorven handel ende slappen afftreck van de commercien door gants Christenrijck, d'excessive lasten daermede de Comp^e nu eenige jaeren herwaerts boven haer vermogen ende alle proportie in Indie beswaert is geweest, mitsgaders de groote gelden welcke de Comp^e tot omtrent 90 tonnen gouds a deposito dus lange gehouden heeft, sijn oorsaecke dat haere ende ons nu soo cleenen secours te seinden, ende 't is seecker bij aldien haer van Indien niet eerst een groote quantiteit courante ende vendibele retouren toegesonden werden, dat in toecomende niet meer maar min gesecoureert sullen worden ende soo lange den handel van China niet open gaet, connen wij de Comp^e met geene andere courante retouren secondereu als van de cust Coromandel, Suratte, Persia ende Banda, welcke 't groote lichaam van de Comp^e ten aensien vant cleene capitael, dat in die quartieren alsnoch verhandelt wort, niet voeden connen.

De peper welcke 't gros van des Comp^{e} handel plach te wesen, was in Europa tot soo vilen prijs door de cladderij van d'Engelsen, Francen ende Deenen gebracht, dat onse Comp^{e} de haere altsamen tot die tijt overgecomen aen de contractanten vercocht hadde tegen 29 en 30 op twee jaer dagh, dat qualijck 25 contant behouden mach, ende hebben haer daerenboven moeten verobligeeren van primo Novemb. 1623 tot primo November 1625 geene peper te sullen mogen vercoopen van degene die middeler tijt soude mogen overcomen, soodat met alle de peper, die met de heer Houtmans vlote gesonden is, tot die tijt toe niet gedient connen worden.

Van nagelen waeren noch versien met sooveel als geheel Europa aen den anderen verbonden waren haere specerijen tot een tsamen geraemde prijs te moeten vercoopen, soo hebben evenwel d'Engelssen alle haer overgecomen nagelen sonder aensien van contract aen haere participanten uytgedeelt, waerdoor onse Comp^{e} mede genootsaeckt is geweest aen haere participanten 25 p^{r} cento in nagelen uyt te deelen, om d'Engelsen de marckt niet alleen te cederen, hoe nu met dese nagelen in der participanten handen ter wedersijde geclat sal worden, is wel te denken, mitsgaders in wat een disreputatie dese specerijen vervallen sullen.

In voegen dat, gelijck wij geseyt hebben, de Comp^{e} in lange met geen peper ende insonderheyt met nagelen niet gesoulageert can worden.

Derhalven soo recommanderen ende belasten ons de Mayores opt hoochste de spaersame mesnagie, de demolitie van verscheyde forten in de Molluccos als namentl. van Calliamatte, Tacomy ende Mothir. Item verbieden ons geen gelt oft goet meer tot fortificatie te spenderen, maer dat alles wat nootlijck aen de forten gerepareert ende gemaect moet worden met ons eygen volck, slaven ende onderdanen verrichten, sonder de Comp^{a} daermede voorder te beswaeren.

Bevelen ons oock wel expresselijck geene schenckagie te doen, dan daer meer ofte ten minste soo veel proffijt weder van te verwachten staet als men uytgeeft.

Item soo weinige oncosten aen de schepen te doen, als eenichsints sonder nadeel voorbij mogen.

Item dat men aent volck van de forten en schepen tot haer onderhout niet meer verstrecke dan de noot vereyscht ende den dienst van de Comp^{e} gedooght.

Haere Ed. vinde oock om verscheyde respecten goet, dat den

Gouverneur-Generael, de raden van Indien ende de gouverneurs van de Mollucos, Amboyna ende Banda haere. respective taffels elck bijsonder sullen houden, begeeren 't selve alsoo met den eersten geeffectueert werde ende leggen elck toe tot sijn onderhout dertich realen van achten ter maent, ende daerenboven ider raedt van Indien 14 flapkannen wijns ende ider respective gouverneur van de Mollucos, Amboina ende Banda 20 flapkannen ter maent.

Den Generael sal sijnne taffel mede tot sijnen coste houden, ende daervoor soo veel gelt ende wijn genieten, als bij sijnne Ed. ende den raedt van Indien goetgevonden wert. Haere Ed. recommanderen ons oock, voor sooveel sonder vercortinge van haeren dienst geschieden can, de Compa van alle persoonen t'ontlasten die groote gagie winnen ende wel geexcuseert connen worden.

Wij belasten UE. voor sooveel dit stuck van de mesnagie int bijsonder raeckt, soodanige ordre, redres ende goet reglement in Pehou, op de cust van China ende in Japan te stellen, dat van die kant mede eenich merckelijck soulaes in de lasten gewaer mogen worden.

De Comp. claecht mede dat hier in Indien verscheyde personen voor d' expiratie van haeren verbonden tijt verbetert worden, sij verbieden sulcx wel expressel. ende begeeren dat men zoodanige verbeteringen voortaen tot laste sal stellen van degene die haere ordre in desen souden mogen contrarieeren. Soo eenige personen van minder tot meerder qualiteyt verhoocht worden, die sal men volgens den artijckelbrieff in haere gagien verbeteren mogen ende anders niet, dese ordre sal UE daermede alsoo nacomen.

Haere E. schrijven ons mede seeckerlijck verstaen te hebben, dat sommige officieren hier in Indien uyt de manifacturen ende waeren, welcke de Compe onder facture in plaets van cappitael is overseindende, haer gerieff nemen ten prijse soo als de goederen in facture gestelt sijn; sij en verstaen niet dat sulcx meer geschieden ende verbieden 't selve wel heftich; bij aldien soodanige abusen onder UE. gouverne aldaer in swanck gaen, laetse remedieeren ende de contraventeurs van dien straffen; wil imant eenige goedereu hebben, dat die op zijnne rekeninge gestelt worden, gelijck se daer te lande waerdich sijn ende aen andere vercocht connen worden, sonder dan noch 't beste te verkiesen ende 't slechtste goet aen de Compe laten, maeckt dat het voordeel van de Compe overal waergenomen werde.

Hiernevens gact copie van missive, ons door seeckere gedeputeerde wegen de Seventhiene met dit jacht de Tortelduyve toegesonden, daerbij UE. sien sal hoe sij verstaen dat men de vlote vant landt ende onse bij te voegene macht tot obtenue van den Chinesen handel ende daerna tot affbreuck van den vijandt soo in Manilla als op Maccao sal trachten te employeren, alles seer wel met onse intentie ende gegeven ordre overeencomende, wat haere advysen belangt, nopende de verdeelinge van de vlote int herwaerts come, daervan hopen wij UE. tegen 't aenstaende jaer (als wanneer het noch tijts genoech sijn sal daer op te disponneeren) naerder ordre te geven.

UE. sij gerecommandeert bij openinge van den Chineesen handel op den incoop van suyckeren, porceleyn, radicx China ende andere andere soo grove als fijne waren te letten, om de schepen vant landt ofte eenige derzelver daermede te bevrachten.

De soete middelen, welcke wij UE. in onse memorie voorgestelt hebben ende die UE. met de raet daer noch soude moge goetvinden bij te voegen om den Chineessen handel te openen, sult alvoren int werk stellen ende tot geene harder procedueren comen, voor en aleer UE. verneme, dat discrete ende sachte niet en helpen, ondertusssen oock wel op u hoede wesende dat de Chineesen u onder pretext van vrientschap geen voordeel aff en sien ende Muydens treck andermael niet en spelen.

Hiernevens gaet copie van de Heer Generael Coens missive aen ons en de Raden van Indien geschreven, daerinne UE. int corte de passerende novos vant vaderslant ende andere quartieren vernemen sult, waeraen ons gedragen.

t'Engels schip de Charles is hier op 21 passato wel aengecomen, wat schepen van Engelant noch volgen sullen, connen niet seecker vernemen, eenige seggen van twee, andre van drie en vier, den roep gaet dat een comp. soldaten mede sullen brengen van 160 coppen ende dat de cappitain met noch eenige andere officieren met dit schip Charles vooruyt comen, aen haere pluymagien, daer sij hier dagelijck mede achter straet loopen, schijnt het waer te wesen datter soldaten sullen comen. Daer wort mede geseyt, dat ergens een fort meenen te begrijpen, dan waer het gelden sal kannen noch niet vernemen.

Met dit schip t'Wapen van Zeelandt gaen noch 32.000 reaelen van achten ende met UE. twee jachten sijn gesonden rl. 35.700, t'samen 67.700 realen; niet tegenstaende maer geresolveert was

50.000 realen in silver ende specie dit jaer na China te senden, soo hebben evenwel goet gevonden soo veel meer daertoe te voegen, om des te ruymer Japan met contanten te mogen versien, bij aldien tot voldoeninge van onsen eysch soo veel coopmanschappen niet gesonden connen worden alsser van noode sij.

Andermael recommanderen ende bevelen UEd. wel expressel. geene provisien meer van Japan voor Pehou te ontbieden, als die hooch noodich van doen hebt ende in geenderley manieren derven moocht, wel lettende niets ten overvloede te ontbieden, opdat de Comp^{e} met geen onnoodige lasten voorder beswaert ende ons geen oorsaeke van misnoegen gegeven worde, maer laet ons ten contrarien bleycken wat UE. tot bevorderinge van onse goede meeninge ten ten dienste van de Comp^{e} in de mesnagie aldaer gespaert sult hebben.

Doet Groeningen in Japan verdubbelen ende soo spaersaem daermede te werke gaen als eenichsints in discretie geschieden can. Orangie laet in Japan vermasten ende in Pehou daerna (soo de vrienden goet vinden, 't selve daer te behouden) neffens de jachten den Haen en de Victoria verdubbelen. Met 't Wapen van Zeelant gaen tot dien eynde partij plancken, swalpen, sagen ende spijckers, gel. UE. p^{r} facture sien sal.

Wat d'anckerstocken belangt, welcke den commandeur Cornelis Reijersz geeyst heeft, hebben geene hier ontrent connen vinden; wij verstaen dat 't schip Delft affgeleyt is ende dat van sijnne balcken anckerstocken gemaeckt connen worden, waermede haer de vrinden sullen moeten behelpen.

Bij de lijste van de amunitie in Pehou sijnde bevinden dat op 't fort lagen 29 lepelstucken, drie bassen ende dry steenstucken. Item op 't schip Oudt Delft 31 grove stucken. Wat 't fort belangt, ons bedunckens soude het met 20 stucken wel ende genoech connen bewaert worden, ende soo Oudt Delft affgeleyt sij, sullen de 31 stucken mede 't eenemael gelicht mogen worden, sijnde 't samen 40 stucken, die men in Pehou seer wel excuseeren can; de Mayores belasten ons wel expresselijck bij haere jonghste missive dat wij haer met d'eerste gelegentheyt alle d'overige soo ijsere als metale stucken over gants Indiën sijnde met de retourschepen na Nederlandt senden sal, alsoo 't geschut tegenwoordich in Europa op eenen extra ordinarie hoogen prijs is, te weten ijsere op 28 gl. ende metale op 80 gl. 't hondert; sij sijn gants niet genoeght dat men op de forten sooveel geschuts ten onnutte is houdende

ende schrijven daer seer heftich op, dat meer geschut op een fort hier in Indiën geleyt wort, als op 2 à 3 de beste frontierplaetsen van Nederlant.

Wij belasten UE. derhalven ons met alle gelegentheyt sooveel geschut insonderheyt metaelen van daer toe te senden als eenichsints gederft can worden, om de Comp^e mede van dese onnodige last te verlichten, wij meenen soo alle 't geschut op alle de forten ende elders te overvloede leggende bij den anderen hadden, dat haer wel 200 soo metale als ijsere stucken soude connen toeseinden, dat een merckelijck stuck gelts sal comen te bedragen.

Int casteel Batavia ady 2 July A° 1624.

Bijlage X.

Memorie ende Instructie voor den E. Martinus Sonck, Raedt van Indien, gaende na de custe van China, mitsgaders voor den Raedt in Pehouw.

Alsoo den Commandeur Reijersen bij verscheyde sijnne missiven serieuse instantie om sijn verlossinge gedaen heeft, hebben wij hem (vermits d'expiratie sijns verplichten tijts) sijn redelijck versoeck geadvoyeert, ende met advys van onsen Rade goet gevonden UE. in desselffs plaetse te surrogeren, mitsgaders met de jachten Arnemuyde ende Purmerent met onse bijsondere commissie daertoe voorsien na Pehouw ofte de Piscadores op de custe van China op 't spoedichste te depescheren, omme 't beleyt van der Compe affairen aldaer mitsgaders t' commandement ende oppergebiet van gemelten Commandeur Reijers over te nemen, d'almogende wil UE in salvo geleyden ende Uwe bedieninge tot Godes eere, welstant vant gemeene beste ende UE. bijsondere loff zegenen.

UE. is ten principalen wel kennelijck (ende sult 't selve in nevensgaende copie van instructie van d'Ed. Heer Generael Coen noch duydelijcker mogen nasien) wat vloote, wanneer ende tot wat eynde deselve in April A° 1622 ondert beleyt van den Commandeur Reijers van hier na de custe van China gesonden is geweest, namentlijck om een bequame haven op gemelte custe 't sij dan ontrent Canton, ofte soo het daer niet geschieden conden in de Piscadores ontrent de reviere van Chincheo te begrijpen ende aldaer den Chineesen handel te versoecken, welcken volgende voors. Commandeur, naer dat het voor Maccau misluckt was, sich van daer voorts met de macht naer de Piscadores vervoecht ende opt eylandt Pehou, als sijnde wel de diepste ende verseeckerste haven daerontrent voor groote schepen, een fort opgeworpen heeft.

Wat secoursen ende wat ordre wij t' voorleden jaer 1623 soo onder de vlagge van den Commandeur Francx als daerna derwaerts gesonden hebben, sal UE. uyt nevensgaende copie van onse instructie gemelten Francx medegegeven, mitsgaders uyt de bijgaende extracten onser missives aen den Commandeur Reijers successive gesonden

te vollen vernemen, waeraan ons gedragen om 't herhael in desen t'excuseren.

Hoe voorz. Commandeur ende den Raedt op de custe van China tot openinge ende bevoirderinge van den Chineesen handel met den Conbon ende groote Mandorijns van de provintie van Hocheo voorder van tijt tot tijt gehandelt hebben, wat vrientlijcke aenspraeke, conferentien ende onderhandelinge, wat redelijcke insinuatie ende nadat dese niet voorderden, wat hostiliteyten d'onse soo nu ende dan met de Chinesen gebruyckt hebben;

item wat schoon semblant de Chinesen daertegen bewesen, ende met wat ijdelrijcke beloften sij d'onse getreyneert ende eyndelinge geabuseert hebben; item hoe den Conbon van Hocheo met den Commandeur Reyersen in persone veraccordeert was, dat geene Chineese joncken meer na Manilla souden laten varen; item dat ons in Teyowan den handel souden toestaen; item dat d'onse tot naerder ordre van den Generael in Pehou soude mogen havenen; item dat twee geladene joncken met twee expressen gesanten na Batavia souden affveerdigen, om met den Generael over 't verlaten van Pehou ende stabiliatie van een ander handelsplaetse buyten de jurisdictie van China, mitsgaders een bondich verdrach voor eeuwich te contracteren; maer hoe alles op een pure bedroch ende valsheyt uytgevallen is, ende hoe ons niet alleen geen handel in Teyouwan verleent, maer contrarie haere beloften t' sedert 't vertreck van de Chineesse gesanten herwarts aen, verscheyde joncken na Manilla ende andere quartieren gesonden hebben; eyndelinge hoe sij d' onse in de jongste onderhandelinge, onder vrientlijcken schijn, onder cautie van ostagiers ende daerenboven onder des Toutocx ofte des veltoverstes pijlen selffs, dienende tot een teycken van inviolabele geleyd, aen landt genoodicht ende nadat alsoo ter goeder meeninge gelandt waren, schelmachtich verraden, gevangen genomen, Muyden overrompelt ende t'eenemael verbrandt hebben, sal UE. altsamen in nevensgaende extracten van journaelen, brieven ende ander bescheyden, mitsgaders in seecker extract uyt onse joncxste missive aen de Heeren Mayores ges., raeckende 't gepasseerde op de custe van China, int brede sien mogen, waeraen ons gedraegen om prolixciteyt in desen te excuseren.

Wij recommanderen UE. alle de gemelte bescheyden wel t' overlesen ende t' incorporeren, opdat UE. neffens grondige kennisse vant gepasseerde met goet fondament op het aenstaende letten

ende met advys van den raedt ten meesten dienste van de Generale Comp^{e} den Chineesen handel bevorderen meucht.

Over d' importantie van den Chineesen handel sullen wij ons niet onderwinden in desen te discoureren, als namentlijck wat grooten afbreuck onsen algemeynen vijandt, wat sonderlinge benefitie den Nederlantsen staet int generael ende wat merckelijcke proffijten de Generaele Comp. int bijsonder bij d' openinge van den Chineessen handel t' onswaert te verwachten staen, alsoo d'Instructie van d' Heer Generael Coen daer wijtloopich van spreeckt ende wij ons vertrouwen, dat UEd. door de menichvuldige discoursen hier over geduerende sijnne presentie alhier gehouden daervan ten vollen geinformeert sijt; wij sullen dan voorts overtreden tot de presente gestaltenisse van saecken, daerop jegenwoordich gelet ende geprocedeert dient te worden,

UEd. is kennelijck hoe de Conbon ofte opperste regent van de provintie van Hocheo in Martio 1623 van Chincheo herwaerts aengesonden heeft twee expresse gesanten, met twee Chineese joncken, ende sijnne bijsondere missive, waervan het translaet hier nevens gaet, welcke voorn. joncken, vermits laet van China vertrocken, van dat jaer Batavia niet beseylen conden, maer genootsaeckt waere Patany aen te loopen, van waer d'eene in May 1623 weder na China gekeert, ende d' ander met de gemelte gesanten int jongste van December passato hier eerst gearriveert is.

De substantie van gemelten Conbons brieff was dat wij ons uyt de jurisdictie van China dienden te transporteeren, bij aldien den Chineesen handel tot Batavia ofte elders buyten Chinas gerechticheyt begeerden te voorderen, ende soo daertoe niet verstaen conden, soude sulcx Batavia schadelijck wesen, maer soo Pehou verlieten, de Chineesse natie tot Batavia wel onthaelden ende niet meer met onse schepen in China keerden, souden veel Chineesse cooplieden graech ende genegen wesen om na Calappa te gaen handelen.

Mondelinge hebben haer gemelte gesanten in deser manieren verclaert, namentlijck hoe sij van haeren Heere den Conbon aen den Generael expres gesonden waeren om te vernemen off Sijne Ed. van den commandeurs procedueren op de custe van China ten rechte geinformeert was ende off hij door last van den Generael een fort op Pehouw in Chinas jurisdictie geleydt had; item den Generael voorder aen te dienen hoe voorsz. Commandeur den Chineessen handel eerst met vrientschap in Pehou versocht had,

ende na dat hem sulcx uyt cracht van de oude lantswetten ontseyt was, veele joncken verbrandt, veele Chinesen gevangen ende verscheyde vijantlijcke tochten opt landt van China gedaen hadden; item hoe den Commandeur naderhandt tot stilstandt van wapenen gecomen sijnde, in persoone voor den Conbon in Hocheo geweest was ende andermael den handel in Pehou versocht hadde; item hoe den Conbon buyten de jurisdictie van China handel belooft hadde, wanneer van Pehou met volck en schepen vertrocken soude wesen; item hoe den Commandeur sich geexcuseert hadde, sonder naerder ordre van den Generael van Pehou niet te mogen vertrecken, maer versocht dat den Conbon eenige gesanten met joncken naer Batavia wilden senden, omme den Generael over 't verlaten van Pehou ende stabiliatie van een ander handelplaetse buyten de jurisdictie van China gelegen te tracteren, op welck versoeck den Conbon haer met sijnen brieff aen ons gesonden hadde om ons dese last aen te dienen ende met eenen onse resolutie daerop te verstaen.

Dit is eygenlijck den inhoudt van haere bootschap geweest ende hebben ons tot noch toe geen openinge van eenige voordere last gedaen, maer gestadich in alle conferentien hart aengehouden dat wij Pehou verlaten ende op eenige andere plaetsen buyten Chinas jurisdictie ons wilden nederslaen; sij verseeckerden ons dat wij den handel als dan wel vercrijgen ende daerenboven jaerlijcx veel joncken naer Batavia comen soude: maer soo Pehou niet begeerde te ruymen, dat beswaerlijck jae nimmermeer tot handel souden geraecken, vermits Pehou aen de Croone van China dependeerde ende oock een eylandt was, daer voor desen de Chinesen op gewoont hadde, sulcx dat het even als 't landt van China gereputeert wierd ende volgens d' oude inviolabele wetten van China de grooten nemmer meer toestaen souden, noch oock vermochten te gedoogen, dat eenige vremde natie int landt van China souden comen handelen, veel min plaets begrijpen.

Wat de vaert op Manilla ende handelinge met onse vijanden belanghde, dese souden de Chineesen, na der gesanten seggen, sonder eenige difficulteyt wel naer laten ende gaven ons tot alles wat wij versocht hadden goede hope, dat 't selve wel obtineren souden, soo wij maer resolveren conden Pehou te verlaten ende buyten Chinas jurisdictie daerontrent ons neder te slaen, off 't welck sij noch liever sagen, soo ons in Batavia onthielden.

Niettegenstaende geene andere bay ontrent Chincheo alsnoch ontdeckt sij, daer men met groote schepen soude connen havenen,

als Pehou alleen, ende apparent geene daerontrent gevonden sal worden, soo wel gelegen als Pehou, ten waere onder 't vastelandt van China selffs, daer de Chinesen ons noch veel min souden gedoogen, in voegen dat wij Pehou alsnoch geensints derven off verlaten mogen, soo hebben wij nochtans goet gevonden, om dese swaricheyt eenichsints in regard van de Chinesen wech te nemen ende om de Chinesen geen oorsake te geven hier op exceptie te maecken, maer hun al in te volgen ende te onderstaen off het eygentlijck Pehou sij, daer sij soo om strijden, dan off het wat anders mocht wesen (gelijck wij van opinie sijn), ons voor de gesanten gelaten, als off wij op Pehou niet staen souden, bij aldien ons maer in Teyowan off eenige andere bequame plaetsen daarontrent buyten China begrijp den handel wilden openen; haar daerbij verseeckerende, gelijck het oock de waerheyd is, dat wij op de cust van China met soo veel schepen, volcq ende soo groote laste van soo verre landen niet gecomen waeren om het dorre ongesonde eylandeken van Pehou in te nemen, te besitten ende ons daermede vernoecht te houden, maer dat ons eenich ooghmerck was, onse vijanden de Spangarden ende Portugiesen alle affbreuck te doen ende om den handel met minne ende vrintschap van de Chinesen te versoecken, ende wanneer die bequaemen dat het ons daermede genoch was, voorder en pretendeerden wij niet; wat Pehou belanghde, wij en stonden daer niet op, wanneer sij ons maer den handel openden, mochten sij haer wel verseeckeren dat wij 't selven souden abandonneren.

Hiermede schenen haer de gesanten gants te vrede te houden ende verseeckerden ons, soo wij hierbij persisteerden ende Pehou verlieten, dat de Chinesen met ons alleen soo in Teyowan als Batavia handelen ende voorts na Manilha niet meer omsien, maer t'eenemael van daer blijven souden.

De saecken dan aen wedersijde in soo accomodable termen staende, resteerden anders niet als 't werck bij der hand te nemen en te sien wie eerst bewijs van sijne toeseegginge doen souden, namentlijck sij ons eerst den handel t'openen, ofte wij alvoren Pehou te verlaten.

De gesanten verstonden dat wij geen swaericheyt behoorden te maecken Pehou eerst t'abandonneren, ons in Teyowan neder te slaen ende daer den handel te verwachten, die ongetwijffelt na haer seggen daerop volgen soude.

Wij sustineerden daertegen dat die gene eerst behoorden te beginnen, die sulcx sonder minste prejuditie doen conde ende be-

wesen haer dat sij ons dienvolgende eerst den handel behoorden te openen om ons van haere goede meninge met der daet verseeckeringe te geven, 't welck sy sonder eenige prejuditie vermochten, want soo wij ons woort niet naquamen ende Pehou na den genoten handel niet verlieten, stond het aen haer den handel weder in te trecken ende te sluyten; bij den provisioneelen gegunden handel conden sij geen nadeel lijden, want hadden wij haer waeren genoten, sij souden daertegen goet silver ende andere commoditeyten ingetrocken hebben.

Maer soo wij Pehou eerst verlieten ende sij ons den handel daerna niet openden, soude ons in sulcken gevalle geen verset resteren, alle de swaere lasten te vergeefls gedaen ende veel tijts verloren hebben ende weder beswaerlijck te herdoen staen, 't gene alreede dus verre gebracht hadde, sulcx dat wij in desen gevalle veel meer prejuditie bij 't eerst verlaten van Pehouw als sij bij 't eerst openen van den handel onderworpen waeren, bij aldien sij het met ons niet recht voor hadden.

Op dese reden gelieten haer de gesanten als overredent ende gaven ons gelijck, waeren van opinie dat hierom de saecke niet soude blijven steecken, maer vertrouden vastelijck, soo wanneer wij maer vaste toeségginge deden Pehou te sullen verlaten, dat ons den handel in Teyowan eerst geopend soude worden.

Hoeverre sij dese openinge verstaen, vonden wij niet geraden haer aff te vorderen, aengesien het buyten haer commissie tradt ende sij daervan geene toeseggingh met verseeckeringe doen conden, daer beneffens heeft ons ontijdich gedacht alhier daerop te cavilleeren.

Ingevalle dit poinct enz. (pag. 261 en 262).

Bijaldien sij aenstonden enz. (zie pag 266 en 267).

Hiervooren schijnen wij enz. (zie pag. 263).

Bij aldien met de Chinesen in deze ofte andere voegen in verdrach comen ende sij versochten eenige van haere oorlogsjoncken ende soldaten in Pehou neffens onse schepen te havenen, verstaen wij dat men haer sulcx sal mogen gedoogen, voor sooveel sonder sorge ende peryckel van onse schepen geschieden mach, ende voorder niet, want sij lichtelijck bij dese occasie een groot verraet op ons soude mogen voornemen.

Ons is hier van eenige der voornaemste Chineesen eens voorgehouden, datter noch een ander swaricheyt was, als alleene 't verlaten van Pehou, die den Conbou mogelijck soude moveren, dat

is over de tollen welcke hij jaerlijcx van de Manilhasse joncken placht te ontfangen, welck d'een jaer door d'ander sij op veertich stucx reeckende (hoewel eenige jaeren herwaerts nauwelijcx 15 à 20 derwaerts gegaen sijn) ende ieder betaelde van uytgaen ende incomen ongeveerlijck vijftien hondert realen voor gerechticheyt, ende daer en boven soo was hem de schenckagie van ider jonck noch wel 500 realen waerdich, dat soude t' samen tachtentich duysend realen int jaer monteren, welcke somme den Conbon soude comen te missen, bij aldien de vaert op Manilha om onsent wille nalieten, daer souden dan moeten middel gevonden worden tot dese somme off daer ontrent, want den Conbon die niet soude willen afstaen.

Wij dienden daerop dat sij in China soowel ordre conde stellen om haer gerechticheyt in te trecken van de gene die op Teyovan souden gaen handelen, als van de gene die voor desen op Manilha ende andere verscheyde quartieren plachten te vaeren. Sij allegeerden daertegen, dat op Manilha ende andere verre affgelegene plaetsen niet dan groote joncken voeren, die haer selven niet verduysteren connen ende na haere groote op seecker stuck gelts getaxeert wierden; op Teyowan conden t'cleen vaertuych soowel als de groote joncken vaeren, ende dat onder schijn van vissers, die geen gerechticheyt betaelen ende nochtans veel goets steelwijs connen uytvoeren, jae de Chinesen soude t'eenemael nalaten met groote joncken te vaeren, om den tol t' ontgaen.

Om dese swaericheyt te accommoderen, bij aldien daerop gestaen wierdt, meenden sij dat de Chinesen twee wegen souden voorslaen namentlijck: off met ons over seecker stuck gelts jaerlijcx in recompence van de Manillasse tollen t'accorderen; off soo wij daertoe niet verstaen conden, om dan in Teyowan eenige commissarissen te houden, die daer van d'incomende Chineesse goederen ofte vaertuych haere gerechticheyt soude lichten, off als visitateurs souden dienen tegen de gene die geen bescheyt souden connen bethoonen, haere gerechticheyt in China voldaen te hebben.

T'een en t'ander is voor ons enz. (zie pag. 267 en 268).

Noch is ons een cleene swaericheyt enz. (zie pag. 268 en 269).

Den Commandeur Reyersen enz. (zie pag. 269—270 „verseeckert mocht blijven”).

In Pehou met lieff gecomen sijnde (soo om wichtige redenen gelijck geseyt is geene veranderinge in onse resolutie behoeft te geschieden) sal UE. de gemelte Chineesse joncq ende de Chineesse

gesanten met een ofte meer van onse jachten neffens onsen ambassaed met den eersten affveerdigen ende tot voor Aymoey geleyden, de joncken vrij laten vaeren ende voorts bescheyt van den Conbon verwachten, wanneer ende in wat manieren onse gesant aen lant sal mogen comen ende gehoord werden.

UE. sal de jachten, welcke naer Aymoey gesonden sullen worden, instrueeren dat vooral wel op haer hoede sijn, haer van de Chinesen geen schelmerije gepleecht, off een voordeel affgesien worden, op dat haer sulcken ongeval niet treffe, gelijck Muyden Godt · betert overcomen is; bij aldien sij het met ons niet recht voor hebben, souden sij het ongetwijffelt wel onder vrientlijcke schijn onderleggen, derhalve moet ons dit voorgaende verraet soo lange doen omkijcken ende nadencken doen hebben, tot dat de Chinesen desen voorgaende snooden treck met blijckelijcke cinceriteyt overwegen en ons een beter gevoelen van haer doen hebben.

Alsoo wij ons van de bequaemheyt ende capaciteit van den oppercoopman Gerrard Fredericxssen de Wit ten vollen geinformeerd houden, hebben wij met advys van onsen Rade goetgevonden den selven als gesant aan den Conbon te gebruycken, UE. sal hem soo de loop van saecken geene veranderinge vereyscht, daertoe employeeren ende hem soodanige bedreven personen neffens een goeden tolck noch bijvoegen, voorts met al sulcke suyte ende ordre uyt onse naeme derwaerts senden als den raedt goet sal vinden.

Hiernevens gaet onse antwoorde op des Conbons missive met sijnne gesanten ontfangen, daerinne wij cort sijn, watter noch meer bij hoort, sal UE. voors. de Witt p^r memorie medegeven ende hem ten principalen soo instrueren, dat hem geen stoffe gebreecke om bescheyde antwoorde op d' een ende d' ander te geven, nochtans verdacht wesende dat sware vrage, daer men niet op gereet is, trage antwoort vereysschen ende op UE. nader communicatie geexcuseert ende uytgestelt mogen werden.

Ten aenzien dat den Toutock d' onse jongst soo schandelijck verraden, tegen sijn gegeven woort ende alle recht gevangen ende soo vijantlijck bejegent heeft, mogen wij met recht oock schrupeleus ende diffident wesen, om onsen ambassaed met sijnne suite aen lant te laten gaen, tensij onder goede cautie van bekende ende respectabele ostagiers, daerop UE. mede gelieve te letten.

UE. sal onder andere gedachtich wesen onsen gesant t'instrueeren sijn beclach te doen over de sinistre handelinge van den Toutock ende voorder van den Conbon doen versoecken dat ons

volck, soo noch niet gelargeert sijn, in haere vrijheyt gestelt, de geleden affronte ende schade gerepareert mogen worden, alsoo d' onse niet als vijanden maer als goede vrienden op des Toutocx geleyt, op cautie van ostagiers ende opt inviolabel t' siap van China, nadat wel vriendl. van den Toutock genodicht waeren, haer ter goeder trouwe in de protextie van den Toutock aen landt begeven hebben.

De principaelste van de Chinesen alhier vertrouwen vastelijck, soo wij de Chineesse joncken niet op en houden maer liber ende vrij in China laten keeren, dat onse gevangenen beter los sullen crijgen dan off wij de joncken ophielden, jae de Chineesse gegesanten selver hebben gepresenteert haer leven daervoor te verpanden, alhoewel hierop niet al te seer gesteunt mach worden ende de Chineesen mogelijcx meer tot haer perticquelier voordeel als tot onsen besten helpen raden, soo mach haeren raedt nochtans mede wel in consideratie genomen worden, insonderheyt dewijle wij 't quaeste gevolch op dese onse liberaele handelinge wel overleggen connen ende ons des oock om redenen in voorgemelde resolutie verhaelt, daertegen getroosten.

Dusverre heeft ons goet gedacht van de handelingen tussen ons ende de Chineese te discoureren, ende alsoo de gevallicheden oneyndelijck sijn, sullen wij de rest tot UE. ende des raets dispositie remitteren ende voorder tot andere perticulariteyten overtreden.

Bij haere hooge mogende, sijnne prinselijcke Excellentie ende de heeren Bewinthebberen van d' Oost-indische Comp. is in den jaere 1622 uytgerust seeckere vlote, bestaende in elff seylen, te weten seven cloecke oorlogsschepen ende vier jachten ende fluyten, gemonteert t' samen met ontrent 1600 coppen, namentlijck 1000 bootsgesellen ende 600 soldaten, ende is voorz. vlote ondert beleyt van den Admirael Jacques L'hermite ady ultimo April 1623 vant vaderlandt met secrete instructie op seeckere onbekende exploicte door de strate van Magellanes oft Lamaire na de suyt zee vertrocken, met voorder ordre bij aldien geen resconter crijcht om door naerder wech naert vaderslandt te keeren, in sulcken gevalle tegen April 1625 voor de baey van Manilha, Cabo Frayle, Bolinas oft Witters-eylanden haer sal vervoegen, om op de joncken uyt China comende te passen ende den vijandt allen mogelijcken affbreuck te doen, ende alsoo de Generaele Comp. voorz. vloote tot haeren grooten laste voor twee ende een halff jaren gevictua-

lieert heeft ende de maentgelden daerenboven vant volck, soo wanneer in de Zuyt zee resolveren naer Indien over te steecken, tot laste van onse Comp[e] sullen loopen ende dienvolgende tot dienst van deselve soolange de vlote gedestineert is in Indien te blijven, sal mogen geemployeert werden, soo recommanderen ons de Mayores tegen April 1625 soo veel van onse inlantse macht de voorz. vloote voor Manilla te gemoet te senden, als de constitutie van haere saecke in Indien sal willen toelaten, om daer mede gesamenderhandt voor te nemen, sulcx als tot meesten affbreuck van den algemeenen vyandt, 's lants beste ende benefitie van Comp[e] staet in Indien sal mogen strecken.

Hiernevens geven wij UE. mede copie vant gemaect accoord tussen haere Hoog Mog., Zijne vorstelijcke Genade ende onse Heeren Bewinthebberen aengaende gemelte vlote;

item extract uyt d'Instructie van den admirael L'Hermite van de poincten d'Oost-Indische Comp[e] raeckende;

item memorie van sommige poincten bij d'Oostindische Comp[e] aen den admirael L'hermite mede gegeven om daerop in Indiën comende bij sijne Ed. gelet te worden, eyndelinge copie van missive der gedeputeerden uyt de naem van de 17[e] in 's Gravenhage geschreven dato 18 April 1623.

In dese bovengemelte bescheyden sal UE. mogen nasien, wat ons de Heeren goetgevonden hebben van s'lants vlote te communiceeren, mitsgaders wat voorslagen haer E. ons in hunne missive sijn doende, ende hoe sij wensten gemelte ende ons bij te voegene macht geemployeert mocht worden.

Voort eerste ende alderconsiderabelste poinct wert ons van haere Ed. voorgestelt t'emporteren van de stadt Manilla ende 't fort Cavite.

Ende soo tot t'eerste geen apparentie sij, geven ons voor het tweede in consideratie t'aentasten ende ruinere van Maccau, mitsgaders t'begrijpen van een rendevous op de custe van China, soo sulcx alreede niet gedaen sij.

Ten derden stellen ons voor t'destrueeren van Malacca met des Atchijnders macht ende onse assistentie.

Eyndelinge recommanderen ons te letten, wat affbreuck men den vijandt voorder op de custe van India, Goa ende Arabien met dese ofte een gedeelte deser macht sal connen doen.

Wat 't eerste proiect van Manilla belanght, daerinne achten wij sal dese reyse ten princypale niet verricht connen worden, niettegenstaende de vlote vant landt ende ons toe te seinden

secours daer t' samen in haere volle cracht verscheenen, want na wij ons hier van Manillas gelegenheyt hebben connen imformeren, soude den vijant behalven de naturellen vant landt wel 2000 blancke coppen sterck wesen, waertegen onse gecombineerde macht nergens na 2000 coppen sal connen toelangen, waervan ten minsten 6 à 700 tot manninge ende bewaeringe van de schepen souden moeten aen boort blijven; tot manninge ende verseeckeringe vant cleene vaertuyh om te lande ende provisie t' leger na te voeren, soude oock een goede partij volcx vereyscht worden, soo dat niet boven 900 à 1000 man int velt souden connen gebracht worden, welcke macht wij tot soo een entreprince te lande niet bastant oordeelen; staet mede te considereren, soo lange des vijants navale macht niet verbroocken ende geruineert sijn, dat het dangereus soude wesen de schepen soo sober gemant te laten, ende met de principaelste macht te landen, ende na verstaen isser niet wel middel om des vijants schepen te vernielen, soo lange men geen meester van Caviete is, want sij onder 't geschut van de forten schuylen ende daer eens ingeseylt sijnde, connen tot sijn wille niet weder uytcomen.

Soo men grooten toeval ende notabele assistentie van eenige omliggende coningen als die van Mindanao, Mindoro ende andere, ofte van de inlanders van Manilla selffs, ofte van de Japanders, die in Manilla resideeren, becomen conde, insulcker voegen soude men mogel. wat groots connen verrichten, doch daer can geen reeckeninge op gemaeckt worden, ende is te onseecker eenich vertrouwen daerop te stellen.

't Voorleden jaer is hier een Japander, in Manilla woonachtich, van de Molucco over Maccassar gecomen, sijnde na sijn seggen van eenige van de principaelste hoofden der Japanders in Manilla residerende expres herwaerts aen gesonden, om ons aen te dienen t'discontentement welck de Jappansse natie in Manilla van de Spaingiaerts onverdraechelijcke trots ende tirannye genomen hadden, 't welck hun soo lastich viel, dat sulcx niet langer conden verdragen ende wel wensten haer daervan eens t'ontlasten, ende alsoo van haer selven, sonder goede assistentie van buyten, daertoe geen raet wisten, hadden sij haren noot aen niement beter connen te kennen geven, als aen ons, die sij wel wisten dat erff ende dootvijanden van de Spangnaerts waren, weshalve bij aldien wij iets op Manilla wilde voornemen, presenteerden sij in sulcke gevalle haeren dienst, sijnde alreede 1500 Jappanders stercq, die met

den anderen daer toe gesworen hadden ende waren dagelijcx noch meer toeval van haere natie, die in alles wel 3000 sielen sterck was, verhopende, sij wensten maer dat wij daer met eenige macht verschenen om t'werck bij der handt te mogen nemen ende kenden haer alleen mans genoch om Cavitie te vermeesteren, doch soo lange geen ontset van buyten hadden, dorsten sij het niet bestaen.

Wij en vonden niet goet opt simpel aenbrengen van soo een persoon sonder grondiger bescheyt ende kennisse ons t'openbare ende in dieper communicatie met desen Japander te treden, twijffelende off hij van de Spaignard selffs mocht geaposteert wesen, om ons den pols te comen tasten, derhalven stellen wij dit maer tot een waarschouwingh, off het gebeurde onse macht haer in de baay van Manilla voor een tyt onthield ende eenige Japanders secretelijck aan boort quamen om voorder van desen aenslach te handelen, dat d'onse dan mochten op haer hoede wesen ende toesien dat niet verleyt wierden, soo het op een valscheyt light, mitsgaders omme te onderstaen off eenich proffijt daermede gedaen can worden, soo de Japanders recht meenen.

Wij en connen niet precijselijck prescriberen wat in de saecke van Manilla gedaen of gelaten dient, omdat wij ons niet ten rechte van des vijands gelegentheyt geinformeert houden, dan sullen 't selve den raedt bevelen, omme darinne te handelen na d'openinge ende wisse kennisse, welke de vrienden van des vijants gestaltenisse becomen sullen hebben, ende voor sooveel sonder al te hasardeuse uytcomste onderleyt mach worden. Tot een besluyt daerbij voegende t'gene de Mayores in haere missive recommanderen, dat men de macht niet sonder apparentie van surprinse off notabel advantagie sal hasarderen, wanneer het niet anders wesen can, salt genoech sijn, dat men die van Manilla den Chineesen handel voor die tocht beletten, op de Chineese joncken passe ende den vyant voorts sooveel affbreuk doe als mogel. sal wezen.

T'sal mede gants nodich sijn eer de vloot de cust van Manilla verlaet, dat men opt landt van Manilla, daer sulcx sonder evident peryckel geschieden can, eenige vliegende tochten ende invallen doe om menichte van volck te becomen. Wij verstaen dat onse schepen, die voor desen daer geweest sijn, op verscheyde plaetsen goede occasien daertoe gehadt hebben. UE. is emmer wel kennelijck, wat overtreffelijcke dienst de Comp^{e} aen de versamelinge van menichte volck tot peupelatie van haere geconquesteerde landen geschieden sal, ende tot wat excessive costen men de slaven

tot dien eynde van de cust Coromandel ende andere quartieren jaerlijcx is ontbiedende, derhalve willen UE. op 't hoochste gerecommandeert hebben hier op te letten ende ernstich aen te houden ten eynde hierinne niet versuymt werde.

Van primo tot halff May is het uytersten, na men ons bericht, dat de schepen op de cust van Manilla houden connen, tegen dese tijt sal haer de vlote na de Piscadores vervoegen, maer voor haer vertreck verdacht wesende dat van Manilla 3, 4 à 5 van de handichste schepen ofte jachten recht door, soo haest deselve daer derven connen ende hoe eer hoe liever na Maccau seinden, om op de navetten, welcke van daer naer Jappan ende andere quartieren vaeren, te passen ende Maccau soo lange sulcx den tijt lijden wil genoechsaem te water beset te houden, mits dat tegen 't jongste vant zuydermousson na de Piscadores keeren, omme alle de macht tegen die tijt bij den anderen te hebben, off de vrienden goetvonden op China iets t' attenteren.

Soo wij hier verseeckert waeren treffelijcke subsidie vant vaderslandt ter goeder tijt te becomen, wij souden wel genegen wesen een goede macht tegen Junij 1625 voor Maccau te seinden ende daer noch bij wenschen dat de vlote vant landt haer tegen die tijt van Manilla derwaerts vervoechde, om gelijcker macht Maccau aen te tasten, maer alsoo wij niet weten wat noch becomen sullen ende eer geloven dat het sober als ruym wesen sal, hebben wij op soo onseeckeren voet niet goet gevonden 's lants vlote daer te ontbieden, want soo wij van hier in gebreke bleven ende de geheele macht van Manilha daer verscheen, ende sij haer dan niet mans genoch kende om 't stuck alleen bij der handt te nemen, souden wij die van Maccau des te wackerder ende animeuser maecken ende oock cleene eere bij de Chinesen behaelen.

Doch bij aldien de vrienden van Maccaus gelegentheyt soo grondich geinformeert waeren, dat sij met hare presente macht hun sterck genoch kenden een attentaet met merckel. apparentie van goet succes off ten minsten sonder sorchgelijcke gevolgh daerop te doen, souden de geheele macht haer in sulcken gevalle van Manilla regelrecht na Maccau dienen te vervoegen, aleer de Piscadores aenlopen, want van de Piscadores met dat mousson Maccau beswaerlijck souden connen beseylen.

Doch daertoe niet connende resolveren, sal haer in sulcken gevalle de principaelste macht van Manilla na de Piscadores vervoegen, ende niet meer, gelijck geseyt hebbe, als 4 à 5 handige

schepen voor Maccau dienen gesonden, om op het Portugies vaertuigh te passen. Daer sal mede ordre moeten gestelt worden, dat de gantsche macht op de custe van China weynich voort uytgaen vant suyder mousson in Pehou bij den anderen come, om soo met de Chinesen noch oorlogen mosten, deselve als dan op haer met advantageuse invallen ende surprinsen te mogen gebruycken, beginnende van soo hoogh om de noort als men sal oordelen met voordeel te sullen connen geschieden, tot welcken eynde wij den Commandeur Reijersen alreede geschreven hebben, ende UE. als nu andermael op 't hoochste recommanderen, opt jonghste van dit suytoosten mousson eenige bequame jachten soo hooch om de noort van China te seinden als mogelijck is, om de gelegentheyt vant landt te ondecken, ende met eenen te vernemen wat daer soo in den handel met vrientschap, als in den oorloge met vijantschap te behalen sij.

Tegen Juny, July ende Augusty 1625, sullen UE. andermael met Godes hulpe van hier nieuwe subsidien, t'sij dan veel off weynich neffens onse advysen te verwachten hebben, als wanneer wij met beter fondament op het voorder employ van de macht sullen connen disponneren, na d'advysen die wij ondertussen vant vaderlandt ende China selve sullen becomen.

Dit is int corte ons advys over de twee considerabele poincten van Manilla ende van Maccau, 't voorder beleyt sullen wij aen des Raets dispositie ende goetvinden remitteren, tot een twede besluyt daerbij voegende, aengesien wij alreede volgens 't begeeren van de bewinthebberen een gelegen plaetse op de custe van China begrepen hebben, daer men de Chineessen handel voorneemt te stabileren, dat het niet nodich sij tot dien eynde naer andere plaetsen te staen, maer wel om onsen vijandt in Manilla ende Maccau affbreuck te doen, ende als sulcx niet sonder groot hasard soude connen geschieden, sal het beter wesen ons wat gerust te houden ende macht op een ander te wenden, 't welck ons den tijt best leeren sal.

Om ten naesten bij te sien wat secours van Pehou na Manilla soude conne gesonden worden, sullen wij hier de gestaltenisse van de macht in Pehou tegenwoordich sijnde, ende dit mousson daer te comen, int cort overloopen.

Volgens de jongst becomene advyse, bleeff de cust van China soo op de forten als op de schepen versien met. . 650 coppen.

Dit mousson projecteren wij van hier derrewaerts te seinden . . . . 400 "

t'samen. . . 1050 coppen.

Hiervan souden tot besettinge van beyde de forten dienen te blijven, te weten:

Op 't fort Pehouw coppen 150 Op 't fort in Teyowan 〃 50	. . . . .	200 coppen.
Na de jongst becomene rollen souden ruym verlost moeten worden		250 〃
Tot manninge van vier a vijff jachten, die in Pehoe ende Tyowan souden mogen blijven, sullen van doen wesen ontrent		200 〃
De rest souden na Manilla connen gesonden worden soo het den staet op de cust van China gedoochde, sijnde		400 〃
	t'samen. . .	1050 coppen.

Wat van dese macht souden mogen overleden ende impotent sijn, sal van d'een en d'ander besneden moeten worden.

De schepen en de jachten tegenwoordich op de custe van China sijn te weten:

t'Schip Out Delft, dat wij achten affgeleyt te wesen, d° Groeningen, d° Orangien, d° den Sampson, t'jacht Erasmus, d° den Haen, d° Victoria, d° Cleen Tholen.

Deze navolgende sijn van dit mousson geproiecteert:

t'Schip Noorthollandt over Siam derwaerts vertrocken,

t'Wapen van Zeelandt dat p^r tout Juny hopen te seinden,

t'jacht Arnemuyde d° Purmerendt	gaende tegenwoordich in comp^e.

d° de Fortuyne, den 18 April vooruyt na China vertrokken.

Van dese bovengemelte sal UE. twee deffencibele handige schepen ofte jachten naer Jappan moeten senden om 100 last rijs, 50 lasten boonen ende verscheyde andere vivres ende verversinge voor de vlote vant landt te procureren, ende van daer recht door na Manilla de gemelte vlote tegen April 1625 te gemoet te gaen. Wij souden d° schepen wel van Japan liever in Pehou ontbieden, om van daer gelijckerhandt met de resterende macht, welcke in Pehou gederft sal connen worden, naer Manilla te gaen, maer 't is dangereus sulcx te bestaen van vrese dat sij door storm Pehou misdreven, als wanneer de vlote vant landt seer verlegen soude vallen, 't welck van Japan, Godt de voorste, niet ontstaen can.

Behalven dese twee bovengemelte schepen over Japan, sult ghijlieden van Pehou noch een à twee diffensibele wel beseylde schepen met d' overige macht na Manilla senden connen, daer-

inne UE. mede eenige provisien sal dienen te schepen, na dat in Pehou wel gemist sullen connen worden.

Twee handige jachten ten minsten sullen tot ontdeckinge van de noortcust van China dienen te gaen.

t' Jacht de Fortuyne off een ander, welck daer best gemist can worden, sal int eerste vant noordermousson met advysen herwaerts aen dienen te keeren.

Alsoo den toevoer van rijs uyt des Mattarams landt dit mousson noch gants schaers gevallen is ende niet seecker sijn wat daerop sal volgen ende off de Mattaram in sin soude mogen hebben ons te benouwen, hebben wij om voor Batavia, de Mollucos, Amboina ende Banda niet verlegen te vallen, goetgevonden drie hondert lasten schoonen witten geembaleerde rijs van Japan op voorraet t' ontbieden, derhalven sal UE. daerop verdacht wesen om ter gelegener tijt van Pehou daerom na Japan te senden.

Soo de Piscadores van hier ende van Siam haeren ruymen eysch van rijs niet becomen, salt gebrekende, 't welck wij op 100 last schatten, mitsgaders soo veel boonen als de vrienden van noode sullen hebben, mede van Japan moeten ontboden werden, in voegen dat dan tot overvoer van Batavia ende Pehous eysch, behalven t' gedestineerde voor 's landts vlote, een groot schip als 't Wapen van Zeelandt na Japan souden dienen te gaen, doch alsoo één schip int keeren de Piscadores door nootweder ende storm soude connen misdrijven, achten wij seeckerder dat onsen ende uwen eysch over twee bodems van Japan ontboden worden, om soo d' een misdreef vant ander gedient te mogen worden; bij aldien Oraignien ende Groeningen daertoe dienen conden (die noch om verdubbelt ende versien te worden na Batavia dit aenstaende noordermousson sullen moeten keeren), soude het Wapen van Zeelandt alsdan off in Pehouw soot noodich sij blijven mogen, off van daer naer Manilla gesonden connen worden,

In Japan leggen bij de logie oock eenige greene masten, die wel te passen souden comen om Oraignien (wiens rondthoudt wij verstaen niet en doocht) te vermasten, doch soo dese twee schepen niet bequaem geoordeelt wierden na Japan te gaen, in sulcken gevalle sal t' Wapen off eenige andere daertoe moeten gebruyct worden.

Om de provisien voor de vloote vant landt over Japan na Manilla te voeren, daertoe souden wij den Sampson met noch een jacht gelijck Armuyde off Purmerent bequaem houden.

UEd. sij verdacht de schepen, die over Jappan ende van Pehou na Manilla sullen gaen, soodanigen ordre te geven, dat sij den anderen op seeckeren tijt en plaetse op de cust van Manilla bejegenen mogen, om dies te sterker s' landts vlote te mogen opsoecken off verbeyden, bij aldien deselve ter gestemder tijt daer niet verscheen; sij sullen mede soo lange na gemelte vlote wachten ende op de Chineese joncken passen moeten, als sij daer eenichsints sonder merckelijck perijckel buyten 't landt connen bijhouden, en soo de vlote niet te voorschijn compt, in sulcken gevallen mach 't gesonden secours weder na Pehouw keeren. UE. sal d'onse opt hoogste belasten, haer voor des vijandts macht wel te wachten, soo lange de vlote vant landt daer niet verschenen sij, op dat haer door al te groote courageusheyt off achteloosheyt geen ongeval overcomen, sult haer voorder ordonneeren als sij bij den Admirael L'hermite come, dat sij hun onder desselffs vlagge begeven ende voorder nacomen d' ordre, welcke bij sijnne Ed. ende den Raet ten dienste van de Generale Comp^e gegeven sal worden.

't Sal gants nodich wesen, dat de Commandeur Reyers den Admirael L'hermite soodanige openinge van Maccau ende 't vaerwater daer ontrent schriftelijck toeseinden, als sijnne E. selffs geobserveert ende 't sedert door ervaringe van andere soude mogen verstaen hebben.

Wt verscheyde geintersipeerde Portugeese brieven werd verstaen, hoe 't sedert ons jongst gemiste entreprinse op Maccau de Portugeesen de baey, daer d' onse doenmaels landen, aen weder sijde met eenige bolwercken aen den anderen gesloten versterct hebben, gelijck mede dat sij het kerckien Nostra S^a de Guya (dat op de hoochte staet daer ons volck opgecomen was) met een muer rondt om besloten ende met geschut voorsien hebben. Item dat sij de stat aen die kandt tot voorbij St Paul ter lenghte van 400 vadem met een muer van 15 palmen dick ende 30 palmen hooch provisionelijck bewaact, ende dat zij daer en boven St Paul op sijn selven versterckt hebben, sijnde een hoochte die over de heele stadt commandeert, gelijck uyt copie van nevensgaende becomene Portuguesse brieven in November 1623 uyt Maccau geschreven, te sien is.

Na ditto brieven melden, souden Maccau int geheel met omtrent 43 stucken geschut voorsien wesen, schietende van 10 tot 40 ℔ ijser.

Om wichtige redenen is voor desen gearresteert, dat men geene

schepen meer in Jappan verdubbelen ende daer beneffens soo weynige andere oncosten doen sal, als eenichsints mogel. is, gelijck UE. in d'instructie van d'Ed. Heer Generael Coen sien sal; wij recommanderen ende belasten UE. andermael opt hoochste deze ordre naer te comen ende geene schepen na Japan tot dien eynde te seinden, noch oock van Japan iets anders t'ontbieden als 't geene wij van hier in gebreke blijven te voldoen ende in Pehou geensints gederft can worden.

Wij hebben aen den Admirael L'hermite tot dien eynde geschreven ende sijnne E. hoochlijck versocht dat geene van s'lantsschepen naer Japan seinde, maer met de gantsche vlote na Pehou loope. UE. sal den Admirael 't selve van gelijcke recommandeeren.

Bij aldien de vlote vant landt eenich silver verovert hadde ende den Chineeschen handel geopent ofte ten minste goede apparentie daertoe sij, soodat UE. dienvolgende 't silver daer van noode mocht hebben, sult in sulcke gevalle onder behoorl. recepisse soo veele daervan mogen vorderen als den Raedt goet vint.

Alwaert dat wij met de Chineese tot geen verdrach come conden, soo ist apparent dat wij dit jaer weynich voordeels met oorlogen op haer behalen sullen, ten aenzien de sobere macht soo seer verspreyt sal moeten worden. Derhalven willen UE. gerecommandeert hebben t'overblijffsel van dien wel te menageren, deselve op geen dangereuse exploicten te hasarderen, 't landt van China met geen geringe macht ende cleene advantagie te troubleren, maer 't selve in ruste te laten tot dat met een vigoreuse macht wat groots bij derhandt genomen mach worden, 't welck wij verhopen 't jaer daeraen volgende met de vlote vant landt sal conne geschieden, ende bij aldien deselve niet en quame te verschijnen, sal UE. sich reguleren moeten na de middelen, welck ons Godt almachtich tegen dien tijt sal gelieven te verleenen.

Wij recommanderen UE. mede opt hoogste wel te letten, soo ons de Chineesen den handel noch niet geopent hadden, dat 's lands vlote ende onse bij te voegene macht op d'avantageuste exploicten mogen geemployeert worden, om de lasten van soo een sware armaede eenichsints met goede prinsen te soulageeren. Aen menichte van volck sal de Comp^e den allerbesten dienst geschieden. Wij verstaen dat langs de cust van China van Aynam aff tot Corea toe verscheyde bewoonde eylanden sijn, die met weynich volck zouden connen beset ende affgeloopen worden, daerop men menichte van menschen, goede lijfftochen als andersints soude connen becomen.

Op Aynam, na ons de Chineesen hier berichten, souden wel 20 à 30.000 sielen sijn, t'is een seer vruchtbaar eylandt van alderhanden lijfftochten ende heeft geene sonderlinge sterckten, na het schijnt soud men daer sonder groote wederstandt wel eenige surprinsen met voordeel doen connen, watter van sij can met geen seeckerheyt van ons geseyt worden, d'ondervindinge sal daervan beter getuygenis geven, wij en dragent maar voor om daer op te letten ende UE. mitgaders de vrienden t'indachtigen geene occasien over te slaen, daer men eenige advantagie op is vermoedende.

Andermael bevestigen wij ons voorgaende advys aengaende de onderhandelinge met de Chinesen, UEd. sal haer in alles soo seer involgen als eenichsints mogel. is, om te sien off men den handel sal connen openen.

Hier sijn tegenwoordich in Batavia pertije veroverde Chinesen, soo den Conbon daer vereysch na doet, sal UE. hem wel mogen toezeggen, bij aldien tot verdrach met den anderen comen, dat die weder in China bestellen sullen ende dat sij ondertussen niet bij ons als gevangenen gehouden worden, maer neffens onse burgers vrij en franck de commoditeyten van ons landt genieten ende haer als vrijlieden, sonder eenige overlast te lijden, erneren, gel. als de Chineesse gesanten ende alle d'overcomende Chinesen sullen connen getuygen.

Bij aldien met de Chinesen noch oorlogen mosten, sal UE. verdacht wesen alle mogel. neersticheyt te doen om de Chineesse rovers, welcke haer daer ontrent, maer meest langs de noortcust van China onthouden, t' onsewaerts te trecken; na ons Nieuroode bericht hebben sij eenige derselve, doen sij met Groeningen ende den Engelse Beer om de noort verdreven waren, bejegent, daer sij groote vrintschap van genoten ende presenteerden d'onse groote saecken, soo maer met haer hadden willen aenspannen; wij sijn van gevoelen, dat men met d'assistentie ende insonderheyt de kuntschap van dese rovers groote dingen soude connen verrichten; de jachten welcke de noortcust sullen ondecken, dienen geinstrueert te worden, hoe sij met dese rovers handelen sullen, soo sij die bejegenden.

UE. sal de gemelte jachten mede waerschouwen, bij aldien sij op de cust van Corea quamen te vervallen, dat voor de Coreers wel op haer hoede sijn ende deselve int minste niet betrouwen. T'jacht den Hont voor desen op voorsz. custe vervallen sijnde, wierd wel van 36 oorloogsjoncken, welcke de Coreers in menichte tot bevrijdinge van haere cust houden, hard aengestast ende

furieuselijck met bassen, roers, bogen ende assagayen bevochten.

Wij recommanderen UE. een sufficant, ijverich ende cloeck overhooft met voorsz. jachte tot ondeckinge van de cust te seinden, ende t'ordonneren dat soo hooch om de noort lopen, als 't goet seysoen ende de goede wint haer sal willen dienen ende geleyden, alwaert oock tot aent landt van den Tartar toe; daer dienen oock ervarene stierlieden mede te gaen, om alle hoecken, capen, baeyen, revieren, stranden, droochten, clippen, sanden, ende gelegentheyt van de landen, op haer behoorlijcke streckinge aff te teyckenen, mitsgaders alles t' annoteren wat observeren weerdich sij. Bij aldien den Commandeur Reyers in Pehou geexcuseert can worden, ende dat sijn E. aleer sich herwaerts aen vervoecht, tot dese tocht resolveren conde, t'soude ons ten hoochsten aengenaem wesen, ende de Comp[e] vertrouwen wij soude sonderlingen dienst daeraen geschieden, wij stellen 't selve tot dēn Commandeurs eygen gevalle.

De Chineessen avonturiers van Nanquin sijn 't verleden jaer, na ons de vrienden van Firando advyseren, wel met 30 stucx jonckies na Japan overgesteecken ende hebben daer groote quantite sijde aengebracht, 't soude wel connen gebeuren, soo dese avonturiers van onse comste ende intentie verwitticht waeren, dat sij aen d'een off d'ander plaets steelswijs met ons souden comen handelen. Derhalven geven wij UEd. ende den raedt mede in consideratie, off het niet geraden sij, dat men de jachten eenich capitael mede geve, om te onderstaen wat in den handel aldaer te verrichten sij, gelijck mede om de Nanquinsche avonturiers in Teyowan te locken, daer sij voor desen in groote menichte met de Jappanders plachten te comen handelen.

Tegenwoordich is op de custe van China, te weten in Pehou ende Teyowan een cappitael bestaende meest in contanten, Japans silver ende eenige weynige courante coopmanschappen van ontrent . . , ... f 425.000

Niettegenstaende den raedt in Pehou op d'ongesienheyt van den handel ontrent 100.000 reaelen van achter te rugge gesonden heeft, is evenwel bij den raet alhier op hope van beter succes goetgevonden tot versterckinge vant cappitael in Pehou met dese ende de volgende schepen wederom derwaerts te seinden 50.000 R. . . . . f 125.000

Somma . . . f 550.000

Volgens de advysen met de jongste schepen becomen eyssen de

de Mayores dese navolgende Chineese waeren voor Nederland, te weten:

Aan schoone rouwe Chineesse zijde ontrent 200,000 R. van 8e incoops ende voor eerst niet meer . . . . . . R. 200.000.—

Aan sijdewaeren te weten: alderhande coleuren armosijnen, item gebeelde schoone witte sattijnen, damasten met groote bloemen, te weten 5 à 6 stukken van een coleur ende een bloeme ende soo weynich cleene bloemen als doenl. sal sijn met eenige andere frayicheyt ontrent 20 à 25.000 stucken van achten incoop . . . . R. 25,000.—

Nota begeeren gants geen swarte stoffe voor Europa.

Radicx China, goet vers ende ongesteken, eysschen ontrent 400 picol, dese gelt in China 2½ à 3 rl. 't picol R. 1200.—

Aan porceleyn begeeren wel 20,000 reaelen in navolgende sorteringe besteed te hebben, te weten:

400 stucx schotels van de grootste sorteringhe,
2000 stucx een slach cleender,
4000 stucx noch een slach cleender,
4000 dobbele boterschotels,
25000 stucx enckelde boterschotels,
9000 stucx fruitschotels,
3000 stucx halve fruitschotels,
8000 stucx cameelscoppen met opstaende canten,
1000 stucx clapmutsen,
2000 stucx halve clapmutsen,
3000 stucx saucieren,
5000 stucx taffelborden. . . . . R. 20,000.—

Pimpelkens (?) begeeren geen altoos ingecocht te hebben.

Gember van de alderbeste eysschen jaerlijcx 25,000 ℔ ende most niet boven de 6 stuyvers 't pont incoops costen. . . . . R. 3,000.—

Muscus begeeren tot naerder ordre geene.

Spiauter eysschen 150,000 ℔, cost in China 3, 4 tot 5 realen 't picol, somtijts min somtijts meer, hier in mach UE. wel 6 à 7000 Rl. besteden . . R. 7,000.—

Galiga begeeren ontrent 20,000 ℔, gelt in Nederlant 15 à 20 st. ℔ ende in China 1 à 1½ rl. 't picol. R. 300.—

Aen witte poeyer ende candys suyckeren vinden wij geraden 20 à 30,000 rl. te besteden, soo 't

cappitael sulcx verdragen ende voor sooveel sonder vercortinghe van importanter waeren geschieden can, gelt in China ontrent 2 à 3 rl. 't picol de poeyer ende de candys 4 à 5 rl., ten aensien dat de schepen vant landt ten dienste van de Comp^e staen, eysschen wij soo grooten quantité suyckeren, om de vracht daeraen te winnen, niettegenstaende wij voor desen den opcoop van suyckeren geschorst hadden R. 30,000,—

Wij verstaen dat in China mede salpeter soude te becomen sijn; soo tot redelycken prijs gecocht can worden, soude wel 200,000 ℔ ende meer begeeren ingecocht te hebben. Den ongeraffineerde gelt op de cust Coromandel ontrent 4 rl. van achten 't picol ende na ons Jan Congh, Chinees, alhier bericht, soude den geraffineerden in China om de selve prijs in groote quantité te becomen sijn. UEd. gelieve hierop te letten, alsoo de Comp^e sonderlingen dienst daeraen geschieden can.

Aluyn begeeren wel tot 2000 picol toe ingecocht, is voor Coromandel ende andere quartieren van Indien gants dienstich; na men ons bericht souden in China gelden $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ rl. 't picol . . . R. 1,000.—

t' samen Realen. . . R. 287,500 —

Na bovengemelte calculatie soude den incoop der Chineesse geeyste waeren voor Nederlandt comen te bedragen ontrent 300,000 realen van achten, daertoe de cust van China, gelijck hiervoren aengewesen is, met 220,000 rl. voorsien sal wesen, soo den handel opengaet sal UE. desen eysch na vermogen ende prorato vant cappitael voldoen, altijt verdacht wesende soo lange 't sobere cappitael 't gros van den eysch niet voldoen can, den incoop van de proffijtel. ende courantste waeren te prefereren.

Wat op de qualiteyt der voorgemelte Chineesse waeren te letten staet, ende wat de Mayores daer voorder op advyseren, sal UEd. in de memorie van de geeyste coopmanschappen onder den commandeur Reyerssen berustende, breder mogen na sien, waeraen ons gedragen.

Noch gaet hiernevens een bijsondere memorie van Chineese waeren, tot de handel van Solor ende Timor vereyscht ende gants nodich, welcke na onsen ruygen overslach incoop sullen costen ontrent 5000 reaelen van achten.

Wat belanght de waere voor Japan dienstich sal UE. in nevensgaende vertoogh van Sal. Camps sien mogen, daerinne hij voor Japan alleen aen incoop van Chineesse waeren is eysschende tot de somme van thienhondertduysent realen van achten, met eenen daerbij aenwijsende hoe d^o cappitael in den tijt van 4 à 5 maenden met advance van 85 p^r cento jaerlijcx soude connen vergroot worden, bij aldien wij den Chineessen handel eens te degen geincorporeert ende de Portugeesen daervan gefrustreert hadde.

Ingevalle UE. corts na sijnne overcomste tot handelinge quaemt, sal UE. dit cleen cappitael sooveel in goede Nederlantsche retoeren besteden als becomen condt, ende ons deselve soo tijtlijck toeseinden, dat noch tegen de aenstaende jaer naer 't vaderlandt gaen moge.

Wij overleggen seer wel met d'eerste openinge van den handel de waren soo even niet aangebracht sullen worden, dat wij ons ceurlijcke eysch daeruyt soude connen becomen, maer dat de Chinesen veel slecht ende verscheyde sorteringe van goet sullen toevoeren, ende t'selve daerenboven tot excessiven hoogen prijse trachten te vercoopen; hier sullen ons voort eerst in moeten getroosten ende om den handel scheut te geven, met goede kennisse ende discretie opcoopen al daer men eenich redelijck proffijt op siet, tsy dan dat de waeren voort vaderlandt, Japan, Solor, Timor, Batavia, de Molluccos, Amboina, Banda ende andere quartieren van Indien dienstig sijn.

t' Geene in Japan gebeneficeert moet worden, can UE. ter gelegender tijt derrewaerts seinden, ende 't retour van dien in silver met goede advance in corten weder in Pehou becomen; de resterende waeren mocht UE. altsamen herwaerts aen beschicken.

Van Jappan sullen dit jaer outboden moeten worden, te weten:

500 lasten schoonen geembaleerden rijs, namentl.: 300 last voor Batavia, item 100 last voor 's landts vlote, item 100 last voor Pehou soo van hier ende Siam den eysch niet voldaen wert; 500 last t' samen à 40 rl. 't last is . . . . R. 20.000.—

150 lasten boonen, voor de loote voors., voor Pehou ende voor Batavia yder 50 lasten à 20 rl. t'last is. R. 3,000.—

Item voor wat meel, vis, ververSinge, eenich houtwerck ende andere menudentien, soo voor gemelte vlote als 't gene voor Pehou vereyst wort, stellen daervoor bij gissinge ten ruymsten . . . . R. 4000.—

Item 1000 picol ijzer voor Batavia geijst . . . „ 2700.—

monteren 't samen . . R 29 700.—

Volgens bovengemelte calculatie soude dan t'gene van Japan begeeren bedragen ontrent 30.000 reaelen van achten.

Hiertegen ist comptoir Firando onder den coopman Nieuwenroode aen de Generale Comp. schuldich omtrent 20000 rl. van achten, bestaende meest in uytstaende schulden, waervan men niet meer voor eerst als op 10000 realen reeckeninge mach maecken, sijnde de rest trage schulden . . . . rl. 10000.—

Soo Noorthollandt de gecontracteerde hertevellen van Siam medebrenght, sullen deselve in Japan weerdich sijn omtrent . . . . " 10000.—

In voorz. Noorthollandt is mede partij Borneo campher en de oliphantstanden gescheept, gelijck UEd. p[r] nevensgaende facture sien mach, sullende in Japan renderen omtrent . . . . " 4000.—

Van Batavia gaet nu met dese jachten een cargasoen, welck in Japan ongeveer rendeeren sal . . . " 8000.—

Van Pehou sal UE noch dienen na Japan te senden, soo den Chineessen handel niet geopent sij
100 picol peper . . }
25 picol sandelhoudt } dit sal in Japan renderen omtrent " 4000.—
50000 ℔ loot . . }

t' samen . . . rl. 36000.—

Na desen overslach soude Japan genoechsaem versien sijn tot den incoop van onsen eysch, doch UE sal verdacht wesen, soo de hertevellen, den Borneeschen campher en de oliphantstanden met Noorthollandt niet en volghde, daerop wij niet al te vaste rekeninge connen maeken, dat UE in sulcken gevalle soo veele contante reaelen van Pehou in plaetse sal dienen te seinden, als van de voorstaende geproiecteerde coopmanschappen min na Japan soude mogen gaen, opdat den eysch evenwel voldaen mach worden, tensij in Pehou alreede eenige Chineesse waeren voor Japan dienstich opgecocht waren, in welcken gevalle sooveel contanten als dese emporteren geexcuseert connen worden.

Ten overvloede ende om in Japan niet verlegen te vallen, off de schulden wat traegh in quamen ende de coopmanschappen niet courant van der handt wilden, sal UE. een van de schepen boven 't geordonneerde mede geven een kist met 8000 reaelen van achten, om soo die van noode sijn aen coopman Nieuwenroode over te leveren ende soo niet deselve weder in Pehou te brengen.

Met dese jachten gaen twee cooplieden mede, met namen Isaacq Michielsen Bogard ende Abraham de Moercoert, een van dese twee, met noch een habil ende geschickt assistent daerbij souden wij wel nae Japan expres begeeren gesonden te hebben, soo tot assistentie van den coopman Nieuwenrode als principalijck om in de kennisse van den Japanssen handel opgetrokken te worden, opdat de Comp[e] bij afflijvicheyt off vertreck van d'oude, van de jonge sonder verachteringe in haer affairen gestadich wel gedient mach worden; UE. gelieve op dese personen te letten ende derwaerts te seinden, die UE. ende den Raedt daertoe bequaemst sullen oordelen.

De oppercoopman Verhult, niettegenstaende sijnen tijt noch niet geexpireert sij, heeft gestadich aengehouden om van daer verlost ende op een ander comptoir geemployeert te mogen worden, UE. mach hem t'sijner tijt off herwaerts aen laten comen, off aldaer soo het den dienst van de Comp[e] vereyst langer gebruycken.

De cappitain Schelling heeft sijne verlossinge versocht, wij staen hem sijn versoeck toe. UE. sal hem met sijn huysvrouwe en de familie met d'eerste gelegentheyt herwaerts aen laten comen.

Den luytenant Rippon heeft de plaetse van cappitain Schellingh versocht, bij aldien den raedt daer niet tegen heeft, staen wij hem van gelijcken syn versoeck toe, alsoo het een persoon is daervan ons tot noch toe niets dan alles goets gebleken is.

Naer de becomene rollen sullen op de custe van China ontrent 250 off meer coppen verlost moeten worden; UE. sij verdacht dat wij onse reeckeninge maeken, die hier te sullen becomen, der halven sal UE. niet trachten eenige van dese weder aan te nemen, ten waere den hooge noot sulcx vereyschte, opdat wij hier om volck niet verlegen vallen, gelijck sulcx soude gebeuren soo ons geen redelijck ontset van Nederlandt toegesonden wierdt, daer soberc reeckeninge op gemaeckt mach worden.

Om swaere touwen sijn de schepen op de cust van China seer verlegen, ende hebben groote instantie daerom gedaen, door louter gebreck, gelijck UE kennelijck is, hebben wij niet een touw connen uytmaeken, jae qualijck soo veel als tot uytrustinge van dese jachten van noode is geweest; bij aldien de vrienden haer op de cust niet behelpen connen tot naerder ontset van hier, dat mogel. dit jaer niet volgen sal, dient UE ordre na Japan te geven om van daer eenich touwerck te becomen; doch 't valt daer soo uytter maten dier, dat het niet wel geraden sij touwen van daer t' ontbieden,

ten sij den hooghdringende noot de vrienden daertoe dwongh. Wij recommanderen UE Japan soo seer te excuseeren als mogelijck is, ende van daer niet t' ontbieden, als 't gene geensints in Pehou gederft, noch van hier voldaen can worden, opdat de swaere equipagien van hier andermael van de Japansse candt niet onnodich verdubbelt werden, dit belasten wij UE ten hoochsten.

Van wat importantie in dese conjuncture, dat den handel in Europa als over gants Indien dus slecht staet, de spaersame mesnagie sij, behoeven wij UE. niet te repeteeren, alsoo wij vertrouwen dat UE. daervan grondige kennisse sijt dragende.

Om hout tot anckerstocken sijn d'onse in Pehou seer verlegen, van hier connen mede den eysch niet helpen, UE. gelieven in gedachten te houden onderwegen van d'een off d'ander eylandt, soo sulcx sonder merckelijk versuym van U voyagie geschieden can, eenige mede te nemen.

Tot verdubbelinge van de jachten den Haen ende Erasmus gaen met deze jachten pertije plancken ende spijckers.

Groeningen ende Oraignien sullen t'sijner tijt om verdubbelt te worden hier verwachten.

Doch soo Oraignien off Groeningen na Japan gaen ende dat daer met cleene cost ende met haer eygen volck haer selven conden verdubbelen ende versien, in sulcken gevalle mach UE. wel ordre geven dat het daer geschiede, te meer om dat wij hier als nu de handen soo gestadich vol ende daertoe soo weynich timmerlieden hebben, dat ons qualijck weten te redden.

Wat de fortificatie in Pehou belanght, den Commandeur Reijersz. advyseert ons dat aen de landtsijde vant fort vast doende waren om 't selve in calck ende steen op te trecken, ende gants nodich soo men het daer meent te houden dat al de rest mede in steen gelevt wierd, ende soo men daertoe resolveert eyscht van hout, steenhouwers ende metselaers voorsien te worden. Hout sullen wij met het volgende schip soo veel seinden als mogelijk wert, metselaers, die hier gemist connen worden, gaen met dese jachten.

Soo lange met de Chinesen tot geen verdrag comen, salt geraden ende nodich wesen, dat UEd. na vermogen met de fortificatie in calck ende steen voortvaere, maer soo UE. met de Chinesen in onderhandelinge compt ende dat sij op het verlaten van Pehou seer aenstaen, achten wij dat om welstaenswille ende tot bewijs van onse goede meeninge de serieuse fortificatie wat sal moeten

aengesien worden, tot dat men ten naesten bij merckt off het de Chinesen ernst sij of niet; doch wij en vinden niet geraden dat ons langer met ydele onderhandelinge abuseren ende omleyden laten, maer dat men daerinne den behoorl. ende een redelijcken tijt aensie ende daerna weder voort vaere, soo daer niet goets op en volght.

Wat cours UE. op de gints reyse na de Piscadores sal dienen te volgen, mitgaders wat verversch plaetsen onderwegen bij onse schepen voor desen aengedaen sijn, sal UE. uyt onse nevensgaende instructie aen de vlote van den commandeur Franex 't voorleden jaere mede gegeven, mitsgaeders in seecker extract uit het journael van den commandeur Reijers ende andere medegaende bescheyden mogen vernemen.

Ten overvloede connen wij niet nalaten UE. andermael op 't hoochste te recommanderen, sonderling te letten dat de drie hondert lasten rijs voor Batavia van Japan geeyst, ter behoorlijcker tijt versorcht ende herwaerts aengesonden worden, opdat wij hier niet verlegen vallen soo den toevoer uyt de Mattarams landt gestut wierdt.

Int schrijven dezes sijn wij enz. (zie pag. 264—266 „noch eens sullen invaderen").

Daer sijn noch verscheyde andere ooghmercken die de Chinesen mogel. hebben, waerom dat ons van Pehoe soecken te trecken, die wij hier nu niet verhaelen, omdat in ons voorgaende missiven, waervan de copien hiernevens gaen, mentie daervan gemaeckt hebben, waertoe wij Ud. renvoyeeren.

Wij hebben de 2 Chineesse gesanten enz. (zie pag 270 tot „sal de tijt leeren").

De gesanten vonden niet goet enz. (zie pag. 271 en 372).

D'onse in Teyowan hebben aan een Chinees coopman enz. (zie pag. 274).

Onse missive aen den admirael L'Hermite sal UE. met alle gelegentheyt soo over Japan als van Pehouw aen sijnne E. seinden, doende bij elck de copie van dese onse instructie, opdat sijnne E. sien mach, wat wij op 't employ van 's landts vlote als andersints advyseren.

Wij verstaen dat in Pehou veel quaet boscruyt soude wesen, UE. sal ons met eerster gelegentheyt soo vele te rugge te seinden, als aldaer gederft mach worden.

Hiervoren hebben wij voor Batavia van Jappan geeyscht 300

lasten geembaleerden rijs; om verscheyde considerative apparentie 't sedert voorgevallen, welcke ons 't vervolch van toevoer uyt des Mattarams landt gants suspect maecken, hebben wij niet connen goetvinden bij dese onsen vorige eysch te acquiesceren, maer vinden ons genochsaem gedwongen, om in geen uyterste miserie ende irreparabele verachteringe soo hier in Batavia gelijck mede in de Molluccos, Amboina, Banda ende elders te vervallen, onsen vorige eysch te vergrooten ende in plaets van dien als nu 6 à 700 lasten rijs t' ontbieden, na de gelegentheyt van schepen welcke ghijlieden van Pehou naer Jappan sult connen uytmaecken; hierom sal UE verdacht wesen sooveel meer cappitael t' sij in contant ofte Chineese coopmanschappen na Japan tot incoop van gemelte quantité rijs te senden, als aen onse voorgaende calculatie van de Jappansse effecten sal comen te gebreken.

Naerder op 't employ van de navale macht in Pehou gediscoureert ende gelet hebbende, soo die van outs in goeden staet gebleven sij ende t' gevolchde secours van dit mousson daer wel arriveert, sijn wij van advyse, dat men die op dusdanige wijse soude dienen te verdeelen, ten waeren UE ende den raedt tot beteren dienst van de Comp[e] anders geraden vonden, te weten:

t' wapen van Zeelandt Groeninge Oragnien	na Japan om sooveel rijs, boonen ende andere nootlijcheden voor Pehou ende Batavia in te nemen, als laden connen.
Den Sampson Purmerendt off Arnemuyden	over Japan met provisie voor de vlote van 't Landt na Manilla.
Erasmus Arnemuyden off Purmerendt	tot ontdeckinge van de noortcust van China.
t' jacht de Fortuyn off een ander	dient in 't eerste van 't noordermousson met advijsen na Batavia te comen.
Noorthollandt den Haen Cleyn Tholen Victoria Oudt Delft	dese sullen in Pehou bij der handt mogen blijven.

Van de drie bovengemelte schepen naer Japan gedestineert sullen t'Wapen ende Groenninge naer Batavia dienen te keeren ende in Pehou blijven mogen 't schip Oraigne.

Item int eerste vant noorder mousson sullen van de noortcust van China in Pehouw wederomme wesen de jachten Erasmus, Arnemuyden ofte Purmerendt.

In voegen dat p^r tout November ofte ten uytersten aenstaende December buyten ongelijck acht stucx soo schepen als jachten in Pehou weder bij den anderen sullen wesen, als wanneer het noch vroech genoech wesen sal omme een a twee schepen ofte jachten van Pehou na Manilla te seinden met alsulcke secours van volck ende provisie als sonder benauwinge sult connen derven.

UE. sij mede verdacht, bij aldien, des Godt verhoede, eenige van de schepen ofte jachten verongeluckten ofte verdreven, ende daeromme onsen voorslach souden moeten becrompen werden, dat UE. niettegenstaenden onsen eysch van rijs voor Batavia soo nae siet vol te doen als mogel. is, ende soo eenige van onse geprojecteerde beseindingen mosten besneden worden, dat sulcx aen d'ondeckers van de noordcuste geschiede ende in plaetse van twee maer een jacht derwaerts gesonden werde.

Item dat men de beseindinge naer Manilla van Pehou (maar niet over Japan) mede besnijden van twee op een, ofte die t'eenemael nalaten, sooter niet aff en mach, voor Uwe maxima houdende, dat Batavia, Pehou ende 's lands vlote naer vermogen ider in synne eysch gedient werde ende Pehou redelyck beset blijve.

Met de bovengemelde dry schepen t'Wapen, Groeninge ende Oraigne, sal UE. 150 lasten Jappanse boonen ontbieden ende dan noch soo veel rijs als daer en boven sullen connen bergen; hiervan sal UE. Pehous nootdruft lichten ende alle de rest met t'Wapen ende Groeningen herwaerts aen laten comen.

Gebreck van timmerlieden dwinght ons alsnu u E. andermael absoluut d'ordonneren dat Groeningen in Jappan verdubbelt werde, alsoo hier geen uytcomste sien.

Wat Oraigne belangt, wij verstaen dat het de verdubbelinge noch wel voorbij mach ende niet dan vermast dient.

Met 't Wapen van Zeelandt hopen wij soo veel plancken ende swalpen te seinden om de jachten Erasmus ende den Haen, mitsgaders oock Oraignien in Pehou te connen verdubbelen, om d'oncoste in Japan soo seer te excuseren als eenichsins voorbij mogen.

Ontrent 250 à 300 lasten schoone geembaleerde ende de rest losse rijs sal UEd. van Japan ontbieden. Den geembaleerden sal ongeveer 40 ende den lossen 28 reaelen 't last costen, min ofte meer na 't gewas schaers ofte ruym gevallen is, waernaer UE. int

beschicken van capitael na Japan syn rekeninghe sal hebben te maecken.

Hiervoren hebben wij den commandeur Reijers den tocht om de noort van China te voren geleyt, dan dewijle nu soo veel schepen na Japan destineeren, achten wij noodiger dat sijnne Ed. soo in Pehou eenichsints gemist can worden met de vlote naer Japan gae, om op de tijtlijcke affladingen van d'een en d'ander mitgaders op de mesagie van de dispencen ende andere voorvallen goede ende behoorlijcke ordre te stellen.

Int Casteel Batavia Adij 11 Junij, A° 1624.

Overzicht van de vonnissen door den Krijgsraad geslagen.

Om den vorm dezer vonnissen te doen kennen, wordt hieronder een er van in extenso gegeven; de meeste sententien zijn vrij nauwkeurig in denzelfden vorm gegoten en de hier en daar voorkomende afwijkingen zijn zeldzaam en onbelangrijk.

„Alsoo Gerrit Cornelissen, van Sundert, bootsman, out ontrent 24 jaren, varende opt jacht Paliacatte, hem op den 12en Juni grootelijcx heeft vergrepen in sijn schuldige plicht, mits dat hij snachts, op sijn wacht sijnde, van de schipper, die hem slaepende vont, belast sijnde inde koye te gaen, ende sijn recht te ontfangen, t'welck hij, naer dat hem de schipper ende d'officiers vant selfde jacht diversen reysen daer toe gepersuadeert hebben, daer tegen geopposeert heeft ende rebellich getoont omme inde boeyen te gaen, alle t'welck ons claerlijck is gebleken door sijn eygen bekentenisse, ende dewijle soodanige saecken van quade consequentie, die niet alleene sijn streckende tot oproer ende rebellicheyt, die ter plaetse daermen Justitie is administrerende niet en behooren geleden, maer een ander tot een exempel ten hoochste gestraft te worden.

„Soo ist dat de Heer Commandeur met sijnen raet naer rijpe deliberatie, prefererende gratie in plaetse van rigeur van Justitie, den voornoemden Gerrit Cornelissen, delinquant, gecondemneert, gelijck sij hem condemneren mits desen, drie mael van de groote reede vant schip ZZee te vallen ende met sijn natte gat voor de mast in een linne broeck geleerst te worden met 150 slagen.

„Aldus gedaen ende gearresteert int schip ZZee, den 18en Juni 1622, op de hoochte van ontrent 20 graden op de custe van China."

w. g. CORNELIS REIJERSSEN.
CORNELIS VAN NIEUROODE
PIETER BOSSCHAERT.
TEUNIS JACOBSEN ENGELS.
HANS RUFFIJN.
ARNOULT CROOCK.
JAN HENDRICXSEN SAEL. [1]

---

[1] Deze namen zijn die van de leden van den Secreten Raad (zie pag. 312); volgens de organisatie van den Krijgsraad (pag. 77) had bij deze gelegenheid ook de schipper van de Paliacatta zitting moeten nemen (een koopman was er op dit jacht niet), maar dit schijnt achterwege gelaten te zijn, gelijk het wel meer gebeurt, dat de samenstelling van den raad niet stipt naar de voorschriften geschiedt.

EXTRACT uit de sententien (staat der delinquenten, omschrijving van de feiten, opgelegde straffen).

1. Jacob Kelder, sergant op de Delft, geboren in Zwitserland, oud omtrent 35 jaar.

In den nacht van 24 op 25 April dronken geweest en tabak gerookt na "besette wacht"; toen dit laatste hem verboden werd, heeft hij geweigerd te gehoorzamen en vervolgens heeft hij verschillende officieren uitgescholden en gedreigd.

Drie maal onder de kiel van de Galeas door gehaald te worden, te bekennen dat hij in dronkenschap gehandeld heeft en dat hem dit leed doet, dat hij "op de gemelte officieren niet en weet te seggen als eer en deucht;" blijft in zijn rang, maar wordt op een ander schip overgeplaatst. 9 Juni 1622. [1]

2. Jan Jansen Smit, bootsman op de Haan, geboren in Schotlant, oud omtrent 30 jaar.

Is dronken geweest en toen wegens verzet tegen stuurman en schipper in de boeien gezet; heeft daarop zoo de voornoemde als andere officieren uitgescholden, o. a. voor lafaards, bedriegers, "commandeur van de liplappen, jooskens" enz.

"Driemaal van de groote reede van het jacht de Haen te vallen ende met sijn natte gadt in een linne onderbroeck geleerst te worden met 150 slagen; mede op alle schepen van de vlote Godt, de Justitie, de geoffenceerde te bidden om vergiffenis, dat oock op sijn overicheyt niet en weet te seggen dan eer en deucht." 17 Juni 1622.

3. Gerrit Cornelissen.

Zie het in hoofde gegeven afschrift.

4. Abraham Jansen, geboren te Marsen, oud omtrent 23 jaar, provoost.

Heeft gezegd: "soo hij binnen Maccau stont, ofte eenige

[1] Op verzoek „van alle d'officieren van de soldaten" werd van dit vonnis gratie verleend, ook omdat dit „'t eerste groot misbruick" was, dat in de vloot werd gepleegd; men moest echter niet denken, dat het verder ook zoo gaan zou. Later komt het herhaaldelijk voor dat de Secrete Raad vermindering of kwijtschelding van straf verleent.

andere Nederlanders, dat hem de duyvel haelen soude, bij aldien wij binnen Maccau quamen.″

″Sal driemael vant schip Enchuysen van de reede loopen ende met een linnen broeck voor de mast staen totter tijt hij 50 slagen sal hebben ontvangen, ende van sijn offitie gedeporteert te worden ende opt schip ZZee over sal gaen.″ 5 Juli 1622.

5. Hendrick Hendricksen, van Bremen, oud 20 jaar, bootsman;

Hendrick Cornelissen, van der Gouw, oud 20 jaar;

Pieter Arentsen, van Delft, oud 23 jaar, allen van het schip Zierikzee;

Pieter Dircxsen, van Alckmaer, oud 33 jaar, quartiermeester;

Jan Getsen, van Franeker, oud 23 jaar, bosschieter;

Claes Mournicx, van Leyden, oud 21 jaar, timmerman, allen van de Delft.

Cornelis Arentsen, van Amsterdam, bosschieter op de Enchuysen.

Hebben zich dronken gedronken en dieverij, moedwilligheid en andere insolentie gepleegd, ondanks de tegenwoordigheid van een schipper, die hun expresselijk verbood goederen, arak of iets anders aan te raken.

″Driemaels van de reede geworpen te worden ende elck op 5 van de grootste schepen met 40 slagen in een enkelde broeck geleerst te worden.″

6. Jan Lambertsen, van Delft, oud 22 jaar, soldaat op de Enchuysen.

Heeft twee kisten van andere schepelingen open gebroken en goed daaruit gehaald, nadat hij reeds vroeger voor dergelijke dieverij gestraft is.

″Wel strengelijck gegeeselt te werden ende ses maenden met een ketting aen 't been voor de prins te dienen.″

7. Cent Jacobsen, van Bolswaert, oud 20 jaar, soldaat;

Boudewijn, van Oldenseel, oud 22 jaar.

Zijn bij Jan Lambertsen geweest, toen hij de kisten openbrak en hebbeh van de eene kist hun aandeel genoten.

″Driemael van de groote reede geworpen te werden ende op elck van de 5 grootste schepen met 50 slagen in een linnen broeck geleerst te werden.″ 5 Juli 1622.

8. Ipe Tercksе, van Amsterdam, bootsman op de Enkhuyzen.
Heeft eenig porselein gestolen uit het huis van den mandarijn bij de waterplaats.
„Ses maenden lanck met een ketting aen 't been neffens Jan Lambertsen (zie nº 6) te wercken.” 5 Aug. 1622.

9. Tobias de Wael, van Middelburg, oud 23 jaar;
Hendrick Hendricksen, van Stein, oud 36 jaar, bosschieter, beiden op de Sinquapura;
Zijn herhaaldelijk in het ruim gegaan en hebben zich daar bedronken aan arak, die ze met een rietje uit de vaten zogen; hebben reeds vroeger veel moeite aan boord bezorgd.
„Dat Tobias de Wael en Hendrick Hendricxen met een ketting aent been gesloten drie maenden aan lant sullen wercken.”
Jacob Gerritsen, van Amsterdam, oud 23 jaar;
Jan Ariaensen, van Emden, oud 20 jaar;
Pieter Jansen, van Delft, oud 22 jaar;
Lieven Jansen, van Gent, oud 20 jaar;
Jacob Noyen, van den Haech, oud 22 jaar, kok;
Ariaen Jansen, van Naerden, oud 28 jaar.
Hebben als voren arak uit het ruim gestolen.
„Ende Jacob Gerritsen, Jan Ariaensen, Pieter Jansen ende Lieven Jansen driemael van de reede te loopen ende met het natte gat in een linne broek met 50 slagen voor de mast geleerst te werden ende in 14 dagen geen ransoen van arak te hebben.”
„Jacob Noyen en Adriaen Jansen driemael van de reede te loopen ende met het natte gat voor de mast in een linnen broek met 30 slagen geleerst te worden.” 12 Aug. 1622.

10. Jan Jansen Smit, Schotsman, oud omtrent 32 jaar, bootsman op de Haen.
Is brutaal, ongehoorzaam en beleedigend geweest tegenover zijn schipper (recidivist zie nº 2).
Driemael van de ra loopen, 50 slagen, „alsmede dat hij aen een ijseren ketting geclonken sal werden ende een maent aen lant zonder gagie sal wercken.” 4 Sept. 1622.

11. Adriaan van Son, van Breda, oud omtrent 29 jaar, sargant.
Terwijl hij het toezicht had op het scheepsvolk, dat aan een

bolwerk arbeidde, heeft hij deze uitgescholden en geslagen. Daarover door zijn luitenant onderhouden, werd hij brutaal en beleedigend. Heeft verder zijn „taeffelbroeders" aangezet over het eten te klagen, zeggende dat hun te kort gedaan werd.

„Deporteren van zijn offitie ende stellen hem mits desen voor slecht soldaat à 9 gl. par maent ende dat met d'eerste gelegentheyt naar Batavia gesonden sal werden." 5 Sept. 1622.

12. Symon Danielsen, zeilmaker op de Goede Hoop.

Is dronken geweest in den nacht van 23 Augustus; riep dat de schipper en de koopman dieven waren, die hem zijn eenden hadden ontstolen; zeide „van de overicheyt in Indiën sij waren banqueroutiers, en soo wanneer het geldeken op was, wierden naar Oost-Indiën gesonden ende als commysen gebruickt." Beweerde ook dat het volk door de officieren op de rantsoenen bestolen werd.

„Dat hij delinquant 3 maal onder 't schip de Goede Hope sal gekielhaelt ende met 200 slagen voor de mast geleerst te werden, ende de geseyde injurien tegen de overicheyt herroepen ende bekennen als een onvroom man d'selve gesproocken te hebben; Godt, de Justitie en de geoffenceerde overicheyt om vergiffenisse te bidden ende daernaer met een ketting aent been 5 maenden sonder gagie in de compagnies extraordinary wercken arbeiden." 5 Sept. 1622.

13. Clement Wanger, sargant.

Heeft eenige dagen geleden aan land bij de tenten gezegd: „dat bij soo verre eenige soldaten binnen scheepsboort ofte aen lant een hant aent werck staecken, hij delinquant wenste haer hals ende beenen mochte breecken ende de handen afvielen; ende bij aldien iemant eenich soldaet sloeg, hij hem wederomme soude slaen, al sou hij daerdoor geen hellebaert meer dragen; met meer seditieuse woorden, hier te lange om te verhalen, breeder blijckende bij d'attestatie daervan sijnde."

„Dat hij voor eerst van sijn sargants-ampt sal worden gedeporteert ende met een kettingh aent been 4 maenden inde comp^e werck sonder eenige belooninge arbeyden, naer welcken tijd op 9 gl. smaents voor slecht soldaet weder gesteld sal worden." 5 Oct. 1622.

14. Cornelis Ouwensen, van Bommel, oud 26 jaar, kwartiermeester op de Haen.

Heeft den schipper van een ander schip zonder aanleiding een slag in het gezicht gegeven.

Driemaal van de ra loopen, 100 slagen, ontzet van zijn ambt en teruggesteld op f 9 's maands. 5 Oct. 1622.

15. Maerten Smits, van Luik, oud omtrent 22 jaar, soldaat;

François Lacosse, van Valentien, oud omtrent 18 jaar, soldaat.

„Dat geleden omtrent 3 weecken opt versoeck van Phlips Brunlau, alias de Wael, alsdoen mede soldaet onder de comp^e^, hebben geaccordeert ende geconsenteert met d^o^ de Wael ende eenige swarten van dit lant wech te varen in een Chinese sampan om op Maccau bij onse gesworen vijanden de Portugesen te comen, doch daerna berouw gecregen, ende met d^o^ de Wael samen gesworen hebben te blijven ende bij malcanderen te leven ende sterven, daerop een can aracq met den anderen drinckende."

„Onwaerdich de Comp^e^ te dienen ende 12 maenden sonder gagie aen malcanderen met een kettingh vast geeloncken aende Comp^es^ extraordinary werck te arbeyden." 18 Oct. 1622.

16. Cornelis Ariensen, timmerman;

Hendrick Jansen, cuyper.

Zijn dronken geweest en hebben tegen elkaar het mes getrokken om te vechten, wat hun door den geweldigen is belet.

De eerste 1000 en de tweede 1500 manden aarde dragen „aen de Comp^es^ extraordinary werk, met een bout gesloten aent been." 1 Dec. 1622.

17. Anthony Blommetier, van Middelburg, oud ongeveer 23 jaar.

Heeft herhaaldelijk verteld, dat hij den oppercoopman Sael, toen die op de Engelsche Beer was, heeft hooren seggen, „dat diegene in de Pescadores sijnde maar schelmen, dieven en fielten en waren," wat aangenomen werd niet waar te zijn, daar niemand anders het gehoord had.

„Dat op sijn knieën sal gaan liggen ende de voor^s^ woorden, die van d^o^ Sael voor desen heeft geseyt becomen, onwaerachtich te sijn ende anders niet en weet van de officiers, soldaten ende

bootsvolck in de Pescadores zijnde als alle eer ende vromicheyt.[1]" 10 April 1623.

18. Meyndert Hartsteeck, van Middelburg, oud omtrent 24 jaar, soldaat.

Heeft in het fort in dronkenschap rumoer gemaakt en zijn kapitein beleedigd, zoodanig dat deze verplicht was hem aan boord van een der schepen te laten brengen.

"Sal 100 slagen van een houdte colff ontvangen en daer en boven 2 maenden met een ketting aent been wercken." 10 April 1623.

19. Steureman, Japansch soldaat in het fort.

"Tusschen den 7en ende 8en dezer naer bezetter wacht soo dicht bij de schildwacht te komen, dat denselven schildwacht heeft geroepen: wie daer, waerop den voorn Japannees heeft geantwoort: vrient. Ende naerder comende heeft den schiltwacht andermael geroepen, waerop de Japannees antwoordde: jouw susters cont, waerover hem den schildwacht met de pieck heeft geslagen. Oversulcx is denselven Japannees naer de cortegaerde gegaen om een sabel te halen, d'welck hem door een corporaal werde ontweldicht.

"Dat hij 50 slagen met de kolff van een musquet sal ontvangen ende 3 maenden met een ketting aent been aen des Compes extraordinary wercken sal arbeyden." 10 Mei 1623.

20. Casper Aelbrechtsen, van Kiel, geweldigen aent fort.

"Heeft een canaster met goet, die uyt de veroverde joncq was gelost, uyt de coopmanshuys gelicht, 't welck contrarie sijn offitie is strijdende."

"Amende van twee maenden gagie." 10 Mei 1620.[2]

21. Henderick Meyer, van Hamelen, matroos op de Groningen.

Was op 29 Mei voor werk aan land gecommandeerd en

[1] Sael heeft in deze zaak mede als rechter gezeten en het vonnis onderteekent. Van ontkenning zijnerzijds is geen sprake.

[2] Terwijl dit zeer zachte vonnis reeds eenige bevreemding wekt, staat daaronder nog het volgende aangeteekend:

„De bovenstaande condemnatie is geschiedt door seeckere redenen, bij soo veer den voors Casper Aelbertsen hem wel comporteert vande voors twee maenden gagie niet op sijn reckeninge en sal worden gestelt."

heeft zich daar bedronken, de schotels der andere matrozen stuk geslagen en den schieman, die aldaar bevel voerde, met een mes vervolgd.

Driemaal van de ra geworpen te worden en 200 slagen. 6 Juni 1623.

22. Jan Gerretsen, van Rotterdam, bootsman op de Zierikzee.

Heeft op 7 Mei in dronkenschap een ander matroos met zijn mes in de borst gekwetst.

Driemaal gekielhaald en 50 slagen. 6 Juni 1623.

23. Roelof Dircxsen en Harmen Hendericksen, beiden van Amsterdam, bosschieters.

Hebben in dronkenschap gevochten en elkaar met hunne messen gewond.

Driemaal gekielhaald en 50 slagen. 6 Juni 1623.

24. Salomon Davidtsen, corporaal van de adelborsten en Jan Hendricksen, van Nijmegen, landpesaet.

Hebben met elkaar gevochten en elkaar gewond.

„Elck duysent manden aerde aan de Comp^{es} extraordinaire wercken te dragen ende yder met een bout aent been gesloten; ook dat den voors. Jan Hendricksen voor meesterloon aan den opperbarbier sal betalen 6 Carolus guldens.” 1 December 1622.

25. Hendrik Huijer, van Bremen, oud ongeveer 21 jaar;
Corst Jansen, van Leiden, oud ongeveer 23 jaar;
Iepe Pietersen, van Harlingen, allen bootslieden.

Hebben op het jacht Firando op een nacht dat de twee laatstgenoemden de wacht hadden, stukken gesneden van een zeil, dat te droogen lag en die in hunne kisten verborgen. De eerstgenoemde, die op de campagne in de boeien zat, heeft die verbroken en toen meegedaan.

Driemaal van de ra loopen en 100 slagen. Hendrik Huyer bovendien een maand aan land arbeiden aan de extraordinary werken der Compagnie. 14 Januari 1623.

26. Gillis van Dorpe, van Brugge, oud omtrent 21 jaar;
Daniel Caret, oud omtrent 23 jaar;
Jan Jeronimus, van Luik, oud omtrent 22 jaar, allen soldaten in het fort.

Hebben eenige bokken en eene gans, aan de Compagnie toebehoorende, gedood en gegeten; hebben ook visch en suiker uit de kisten van andere soldaten genomen.

Daniel Caret en Gillis van Dorpe „aen een pael gebonden te worden ende wel strengelijck gegeeselt, datter 't bloet na volgt, ende daerna aan malcander geeloncken 6 maenden sonder gagie aen Comp^{es} extraordinarie werk te arbeiden, mits elck betalende 3 realen van 8^{en}, die verschoten sijn."

„De beide anderen, elck 100 slagen met een musquet geleerst te werden ende 6 maenden sonder gagie aen de Comp^{es} extraordinari werck te arbeyden, mits elck betaele 3 realen van 8^{en}, die verschoten sijn." 30 Jan. 1623.

27. Claes Janssen, van Ditmarssen, constapel.

Heeft zich bedronken en is „na besette wacht" met een blooten sabel uit de constapelskamer gekomen.

„Amende van een maent gagie." 1 Maart 1623.

28. Maerten Martensen, geweldigen.

Heeft herhaaldelijk zich bedronken en gespeeld.

„Gedeporteert van sijn offitie, als onbequaem tselve te bedienen ende voortaan in zijnen voorigen staet voor soldaet à 9 gulden per maent te dienen." 22 Maart 1623.

29. Tobyas de Wael, van Middelburg, bootsman, oud omtrent 22 jaar.

Heeft een mes getrokken tegen den kok en de twee hebben elkander wederkeerig uitgescholden.

De Wael gestraft met 3 mael van de ra loopen en 25 slagen.

Aan den kok, zoomede aan alle gemeene, officieren ende bootsvolck wordt bevolen het schelden na te laten. 26 Maart 1623.

30. Louerens Marckenssen, van Amsterdam, oud ongeveer 30 jaar, provoost.

Heeft in dronkenschap den onderkoopman uitgescholden en geslagen.

Driemaal van de ra loopen en 100 slagen.

Dirck Ariaensen, van Leiden, oud omtrent 26 jaar, bootsman.

Is zonder vergunning van boord gegaan en terugkeerende brutaal geweest tegen den stuurman.

Driemaal van de ra loopen en 40 slagen. 5 April 1623.

31. Herman Hendricksen, van Amsterdam, bosschieter.

Is dronken aan boort van de Zierikzee gekomen, heeft daer de Chineezen geslagen en zijn mes getrokken tegen een onderofficier, die hem dit verbood.

Driemaal van de ra loopen en 200 slagen.

Dirck Ariaensen, van Leiden, bosschieter.

Heeft zich bedronken, gevochten en een ander in den arm gewond.

Driemaal gekielhaald en 150 slagen. 3 Juli 1623.

32. Pieter Orbanus, van Rotterdam, bootsman.

Heeft in dronkenschap gevochten met een ander, zijn mes getrokken en zich tegen den hoogbootsman verzet.

Stoffel Theunissen, schiemansmaat.

Heeft in dronkenschap den stuurman geslagen en zich tegen den schipper verzet.

Driemaal gekielhaald »ende op ieder een van de 4 groote schepen met 50 slagen op een enkelde linnen broek geleerst te werden.« 3 Juli 1623.

33. Dirck Hermansen, van Bremen, bootsman.

Heeft eenig compagnies-koper aan de Chineezen verruild.

Jacob Claesen, van Amsterdam, bootsman.

Toen de schipper riep: val, wel, heeft hij geantwoord: eerst eten.

Elk driemaal van de ra geworpen te worden; de eerste 50 en de tweede 25 slagen. 3 Juli 1623.

34. Louwerens Marckensen, van Amsterdam, provoost.

Heeft des nachts in dronkenschap de wacht lastig gevallen, eenige onderofficieren uitgescholden en den constapelsmaat in zijn borst gebeten.

Driemaal gekielhaalt en 100 slagen. 13 Juli 1623.

35. Abraham Jorissen, van Dordrecht, soldaat.

Heeft in dronkenschap de botteliersmaat een houw over zijne hand gegeven.

100 slagen met een houten kolf.

Joost, Jappanees, soldaat in het fort.

Heeft zich bedronken en daardoor »onbehoorlijcke moetwil gebruickt.«

80 slagen als boven. 13 Juli 1623.

36. Jacob Coerts, constapel;
Jacob Janssen, oud 23 jaar, bosschieter;
Jan Ietsen, bosschieter;
Roelof Carsten, bosschieter.

Hebben hun wacht verzuimd, doordien de twee eersten weggingen zonder te wachten op de twee laatsten, die niet tijdig kwamen om hen te vervangen. Daardoor zijn twee Chineezen weggeloopen.

Elk beboet met 10 realen van 8en, de twee laatstgenoemden bovendien ieder 50 slagen. 18 Juli 1623.

37. Willem Stamper, van Brouwershaven;
Lenaerdt Geel, van Ceulen;
François Tooree; allen adelborsten onder de compagnie.

„Op den 9 deser in meerder compe droncken te drincken ende te speulen,” waaruit twist is ontstaan en een persoon ernstig verwond is, hoewel het op lijfstraf verboden was, Chineesch bier, arak of andere drank van de Chineezen te koopen.

Ieder 100 slagen met de kolf van het musket. 16 Aug. 1623.

INDEX.

Amoy, 1, 16, 106, 127, 128, 365.
Ape (of Apius), 9.
Apothekers, 13.

Bandaneezen, 72, 78, 84, 99, 121, 235, 327, 329, 483.
Barbiers, 13, 14, 84.
Bontekoe, 89, 131.
Bosschaerdt, 89, 111, 120.
Branders, 127, 132, 199, 229.
Briefwisseling (ambtelijke), 3, 434, 503.

Canton, 27, 31, 35, 37, 46, 64.
Capado, 17.
Capitein China, 171, 176, 193, 280, 282, 397, 398, 400, 420, 425, 433, 479, 489, 496, 501, 536.
Carpentier (de), 185, 293, 398.
Cecir de Mar, 313, 335.
Cecir de Terra, 64, 76, 313, 335, 343.
Chinchieu (Chincheo), 16, 35, 37, 46, zie Amoy.
Chineezen (in Indië), 48, 53, 54, 58, 69.
Cijferschrift, 245.
Cochinchina, 528, 529.
Coen (J. P.), 66, 67, 110, 185, 292, 398.
Commorijn (Kamrang) baai van, 80, 81, 338, 343, 434.
Compagnie (Nieuwe Brabantsche), 4.
Id. (Oude), 4.
Id. (Ver. Oost-Indische), 11.
Conbon, 17, 117.
Corea, 515, 538, 572.

Engelschen, 85, 322, 508.

Foe-kiën, zie Hok-kiën.
Foochow, zie Hok-tsioe.
Formosa, 24, 61, 99, 100, 224, 363, 412, 414, zie Thaiwan.
Fort (op Pehoe), 103, 109, 179, 236, 286, 290, 318, 320, 363, 367, 369, 413, 414, 429, 431, 435, 438, 440, 465, 474, 491, 579.
Fort (te Thaiwan), 233, 278, 290, 495.
Francx, 185, 204, 224, 226, 258, 294, 398, 399, 470, 472.
Fregat, 73.

Galeas, 92, 93, 413, 437.
Geschenken (aan de onzen), 29, 114, 149, 158, 159, 172, 173, 199, 209, 339, 345, 406, 409.
Geschenken (van de onzen), 20, 26, 28, 32, 80, 167, 176, 260, 339, 341, 387, 399, 402.

Geschut, 465, 552.
Gevangenen (Chineezen), 65, 129, 174, 175, 177, 187, 189, 190, 198, 202, 218, 219, 251, 252, 270, 320, 323, 395, 396, 397, 406, 419, 422, 423, 430, 457, 458, 473, 536, 539, 571.
Gevangenen (Portugeezen), 78, 91, 356, 415.
Gevangenen (Hollanders), 91, 126, 151, 158, 159, 289, 356, 378, 381, 430, 448, 501.
Gezanten (naar Batavia), 164, 241, 253, 257, 260, 269, 277, 417, 425, 456, 475, 481, 486, 534, 543, 545, 556, zie Wangsang en Tan Soe-ing.
Gijzelaars, 134, 139, 228, 561.
G*o*soe, 107, 139, 230.
Gouverneur (van Hokkiën), 109, 115, 180, 272, zie Conbon.
Guseratten, 72, 78, 84, 121, 235, 327.

Hagen (Steven van der), 22.
Hainan, 83, 421, 438, 572.
Hai-ting, 19, 128, 133.
Hai-to, 137.
Handelsartikelen (Nederlandsche), 23, 530, 577.
Handelsartikelen (Chineesche), 23, 51, 52, 111, 171, 274, 496, 497, 511, 512, 520, 574.
Heemskerk (Jacob van), 10.
l'Hermite (vloot onder), 275, 538, 562.
H*o*-thau-soa^{n}, 125, 181.
Hok-kiën, 16 zie Foekiën.

Imbault-Huart, 3, 126.
Instructie (van Reijersen), 312.
Id. (van Sonck), 554.

Jan Congh, 256, 275.
Jansen (Willem), 65, 81, 85, 91, 120, 320, 325, 334, 338, 377, 436, 447.
Japan, 91, 323, 569, 576.
Japanners, 44, 82, 120, 287, 320, 323, 345.

Kelang (Kilung), 172, 176, 396.
K*o*-long-soe, 127, 227, 231.
Krijgsraad, 77, 411.

Lam Ki-ik, 201, 294.
Lamangh, 102, 317, 505.
Lambay, 24, 101.
Lam-*o* (Namoa), 16, 25, 27, 36, 47, 92.
Lantao, 32, 64, 91, 356.
Ling-ting, 31, 37.
Lioe-kioe, 24.
Liqueo Pequeno, 24, 56, 61, 317.

Macao, 1, 8, 14, 31, 38, 40, 45, 60, 61, 64, 85, 87, 314, 322, 324, 353, 366, 434, 498, 563, 566, 570.
Mackan, 100.
Makoeng (baai van), 94, 95, 99, 124, 359, 388, zie Pehoe.
Manilla, 57, 65, 498, 563.
Matelieff, 23.
Meldert (van), 106, 113, 134, 139, 204.
Mocha (overrompeling van de), 237, 250, 537.

Namoa (Lam-*o*), 16, 25, 27, 36, 192.
Nanking, 24.
Neck (Jacob van), 5.
Nieuweroode (C. van), 63, 80, 113, 118, 125, 128, 131, 340.

Ongsoepi, 108, 114, 372, 440, 443.

Packan, 202.
Pandorang (Phanrang) baai van, 76, 82, 313, 338, 343.
Patani, 14, 15, 19.
Pedro China, 500.
Pehoe, 16, 24, 112, 121, 236, 261, 278, 362, 438.
Pescadores, 16, 20, 65, 92, 94, 110, 165, 316, 358, 374, 454, 504.
Pe-tsong, 136.
Ping-pi-to, 20, 146.
Pijl (als teeken van legitimatie), 115, 229.
Pijl (als teeken van vrijgeleide), 154, 201, 204, 205, 228, 406.
Pon (eiland), 75, 331.
Portugezen, 78, 84, 119, 121, 195, 338, 342, 351, 434.
Prinsenvlag, 80, 124, 341.

Raad (Breede), 12, 83, 297, 312, 415.
Raad (Privé of Secrete), 12, 83, 299, 312, 415, 425.
Raad (Presente), 83.
Rechtspraak, 77, 411, 584.
Reijersen, 62, 87, 139, 141, 167, 219, 224, 236, 276, 279, 321, 325, 417, 424, 428, 466, 529, 544, 545, 573, 583.
Riess, 3.
Roodharen, 45, 184.

Scheepsraad, 12, 77, 298, 305, 329.
Sententiën, 584.
Siam, 16, 24, 39, 40, 252, 320, 518, 540.
Slaven, 485.
Sonck, 255, 261, 277, 427, 544, 554.
St. John (eiland), 6, 44, 83.

Tamsoei, 172, 416, 443.
Tamsoya, 383.
Tan Soe-ing, 242, 264, 265, 281, 427, 486, 501, zie Gezanten.
Tangquin, 389.
Tartaren, 325.
Tempel op Pehou, 105.
Thaiwan, 100, 102, 168, 173, 232, 234, 317, 382, 387, 392, 399, 401, 433, 435, 456, 465, 499, 539.
Timoan (of Timon) eiland, 14, 76.
Tjap, 145, 492.
Tolken, 25, 86, 118, 157, 166, 198, 214, 281, 453, 482, 489, 530.
T*o*-si, 17, 154.
To-tai, 20, 144, 146, 154, 173, 199.
T*o*-tok, 139, 144, 154, 200, 206, 226, 406, 460.
Tougoesoe, zie Gouverneur.
Touya, " "
Toushathien, " "
Tsiang-tsioe, 19.
Tsoan-tsioe, 16.

Tsong-ping, 136, 278, 280.

Verdubbelen, 192, 500.
Veroordeelden, 78, 330, 351.
Voeding, 76, 106, 109, 123, 124, 174, 193, 194, 330, 339, 364, 366, 371, 376, 379, 386, 428, 475, 478, 541, 550.
Voorschotten, 172, 252, 274, 393, 395, 457.
Vreemdelingen, 78, 88.
Vrouwen, 398.
Vuur (als signaal), 83, 345.

Waerwijck (van), 11, 19, 297.
Wangsan, 117, 127, 242, 291, 427, 433, 441, 452, 487, zie Gezanten.
Wetenschappelijk onderzoek, 13, 14.
Winden (in de Chin. zee), 96.
Wit (de), 257, 271, 291, 561.

Zamang, 61.
Zeeroovers, 112, 169, 172, 188, 274, 320, 368, 389, 440.
Zieken, 119, 120, 235, 367, 445, 473, 475.
Zwarten, 72, 119.

15

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

APR 13 '59 H

OCT 6 '60 H

MAR 8 '66 H

CANCELLED

WIDENER
BOOK DUE
JUN 1 1988

